

ספר

מאור עינים

זהם חידושי מהר"ר יאשיהו פינשו זצ"ל
על החלק השני של עין יעקב כי לא
נרפסו מן קדמת דבא אלא על החלק
ראשון ועתה לזכו את הרבים בהשלום
החבור כנ"ע. עתה חסורו מחסרה
העיר ה' את רוח מע' החכם הר' משה
נאנ' ארה להדפיסו אחרי כי באה דבר
מוצי' לידו ע"י השופט של הרב המכתב
והוציא לאור העלומה חכמה

ואכריין נכסיהם לכנזו במרו' כמס' גסים
פרובינצאל מר"ו אשר סוניה לבסך מונח לזכות
את הרבים וזו סרב ינן כמלו ויפקד כנבי' זשא

פה מנטובה במית מע' הרופא כמה' הר

רפאל חיים מאיטליה נר"ו

כשנה בראש הומיות הקרא לנ"ק

In Mantova Con Lic. de Super.

הסכמות

המטבח ודגן המופלא שבע"הק שברירה חו"בב

המטבח הרבנים המובהקים שבעיר הק' גליל העליון חו"בב

ברגזול פליון חלמט שדי חמדה גנוזה זאת כפורה קסטה בבלי
במדי עדיים ויבאה אל המדע למעדה ולשערה והימה
למדת בני ישראל למשמרת הנאה להם והנאה לעולם * מעט היומה
פורה חמדה כמנה על קוץ וקוץ מילי מילים של הלכות דברי החמים
והיחזקם ומה שעלמיר ומקן כפיר לחמש מן העולם ועד העול * אבל
במבט המבט חלבים חרות על הלוחות טייפיהו וספרייהו וברנייהו
בכ"ך גדול במיר כפורה וחומה גבוהה דלמים ונריה והדלת סגור
סוגר ומסוגרת זכני ציון יסאלו איה הקד"ס וילאו למלאו כמח
למים הכין דרכה הו' ידע את מקומה ומלמה מעייה כל מי לחקת עולם
עד דלמו וכבן ראשונים במלמדים מנאים וממוראים ופמחו לה פמחא
ש"כ פמחים דרך שפרי' כל הדרכים דרכיה דרכי נוסה בדרך ש"ח
סוחקן של מלמדי החמים כריכה מלמוד נמרח ומסבמח ספרא וספרי
ומילי לאגרא דכריים המושכים לנו של אדם לא ימוט לעולם : ומף גם
זאת לא נמנו חממים דכריים נכסר מורת האלמים המבורס כי אס
ברתן הרוחץ על הארס ולשון החמים כדכריי הספר החמס כלס נמנו או
דכריים המומדים צדומו של עולם : ולוי ה' נכמות כומיר לנו ככל דור
ודור שופטי המורה המאירים לארץ ולדריים אשר המה כרוח מניבים
ונכנסים מלכולם המה יבואו למרס להם מה טעם המקר' ומנח הירב קאי
ובל הדנד הקסה פמח אופה פמיה לעשות כונ"ים וכוי"ן פמיתן טעם
לה פמחח פמח פמח והנסאו פמח עולם : וכל כי האי הן כל יקר
פיניכו הרואות מראות אלי"ם בעלת דיק אשר פעל ועשה הוי מן
דאייר המאו' הגדול למחשבת דג מנח הוא הרשע הרב המוסק נמיה"ר
יאשיהו פינטו זללה אשר אור לו בזאת המורה ידו פ"ס ש"ר
בשניות מדכרי וספרים אמרות טהורות מ"סך מ'זוקק וה"סך כנ"ר
וימר לנו **במאור עינים** להאיר על הארץ לאיר עולם : ומחו
ועד עמה עיני כל ישראל עומדים כסופ"ס מי ימן כספר ויוחק גם
חלק כסני מנחור העין יעקב לפקוח עני"ם למען ירוץ הקירא להבין
דבר מן דבר כדור על איכנו מוקרי' מדנס הנה ס' הלז נחמד למראה
וכי מלוא הוא לזנים מורה מונחל' בק'רן זוימ' ביה מדרשו של רבי
שמואל הרב המובלח כמור"ר שמואל לאניאדו יהי שמו לעולם : וזה
פיוס עשה ה' אשר נתן בלב החכם המרומ'מנזע היהם נבן של קדושים
כפ"ר ששה נגארה כר"ו כי נכסו אופה ובס"פו ל"ו נתן להיות מן
הסוכה כפמחי שפריס לבלות על מונח הדפוס הדא מרגימח טנא
חמדה גנוזה יהי חלפיו עמו וזכות הרב המחבר להביאו לידי נמר טוב
לעשות נחמ' דוח להרב הנז' דיק יסוד עולם : הלא מעשה חלבים
אשים אקרא לקוח את ספר המורה הז' בכסף עלה ה"ן מוקדם ומחומר
עד אשר ינח כנוזה זה הספר כתב איש רבי ומקרי' והמעטגמס מזיו
כבודו וננחר לה' מונח ומנחה עד עולם : ופי המדבר בלפי החיים אשר
ימשה כדון לעלות על מונח הדפוס זה הספר עד מלאת עשרה שנים
למן היום כלות טעם הדפסת הספר אכא דאמרי סנאי להבוא נכרא
בארז' אס מתיד מוקד כפורו וכנסרו לא יספד ולא יקנר לדומן על בני
השרה למרסו ולדרלון טולם ושומע לי יסבון בטח וסמנן ונכל אשר
יסכה ילפיו מעשה ועד עולם * הלא בה דכרי החומס כה עיר הקדש
טבריה מו"נכ בסדר וכפנ לו את חמדה המורה הזאת על ספר :

לדרכו היה מהלך זה משה האיש החכם האדומ' זרע קדש
כמה לר' משה נאגארה כר"ו ויומן את בני העיר
ואס כישראל ארס גובא יע"א בארס נטה ללון כהדי ענייח *
ופנע ברבטת יערפ הדכט חמדה גנוזה מרגלית טובה חין
בערכין מפקח מהאי מנח דבי ר' יאשיה * האטל הגדול אשר
ברמח מנח כרוכלא גדול מרכנ שמו כישראל הרב המוסמך
הגאון מה"ר יאשיה פינטו זלוקל זקוקין דנור' נפקין מפומיה
מכ"סך מקנתו שנוי במורה ומטולט בכמוכים כס"ך דר"ף
בעליל לארץ לטובועין נמנו רספי אס טלכ"י יה ידו פרס ש"ר
המורה על כל מחמריה חמדת ישראל לפקוח עינים עי"ני
ישראל ויונח לאור וטיהר ויוקק כל חמירא דאיכא ברשותיה
כדדוק את הכסף וגם יקב חנב בו ויוק את בני ישראל בכוסו
גדול וכריסו רחבה כוסו רויח קמח קמח דתקין נמן כספר
ויוחקו לזכות את הרבים והטור השני נפך ספיר ויהלם
כראשונה היה נטמן לא שופתו עין והמטמן נגלה לבעליו
האיש משה הנ"ל וקרו ליה בית גליא * ארון נכח את כוסאיו
ישא איש כחיקו מלהב המזבח האי ספרא דבי רב ורן ברשות
בטליחומ מנהי ללכת לסבוב למקום אשר ימנח כס מנח
חלקת מחוקק להדפיס הספר הנכבד והגורא הזה **במאור**
עינים יסמח לב זה שמו אשר קראו האיש אלוני הא'רש זבת
חלב ודכט היא וזה פרי' פרי דיק ען חיים חגי כבור שנוני'
שני בקדש זון של ספרים הטמים מספרי' כסני עפרים תאומו
גביה * יסמח ישראל סכא בעל עמיו ולכל בני ישראל היה אור
במושבות' באשר ירדוק הקורא וחיק יטעס כטעס לסד השמן
סולת נקיה ואתם הרי ישראל כל חד לפוס חיליה ישא ברכה
ויחזיקו האגשים ביד ח'ר'משה הנז' כל חד לפוס חיליה ככרכת
ה' אשר נתן לו לזרף מחשבתו הטובה למעשה רב כי ען חיים
היא למחזיקים בה וספתי דיק דובבות בקבר ונפטו כחיו
מדרך ברכות לראש הנה סכרס ויהי כשלס מן העליה * וכל
הקרב הקרב להסיג נכול ח'ר' משה הנז' להדפיס הספ' הנכבד
הלזה בלתי רשותו במסך עשר שנים פורץ נדר הוא ויסכנו
כח"ס חויי' דרכנו דלית ליה אסוותא ונפטו לא חיה * ושומע
לדכרי חכמי' יסבון בטח ושאלנן מפחד רעה ועליו מבא ברכת
טוב וזרעו ירב בארץ אמיה רביה רביה * הלא כה דכרי החו'
פה ע"הק גליל העליון חו' בסדר למבן מחיה וירדת את
הארץ טנת הנתן אמרי ספר לפ"ק :

חיים אבואלעפיא

משה כנסו' הרד רמאל מדרכי פלכו ו'לה
הצעיר חיים עמרם ס"ט
חיים כנסו' הרד דוד אבואלעפיא ו'לה
ציון צוריון
חיים סכה ו' אורית

הסכנת המאורות הגדולים ר"מ ור"מ דק"ק טנשובה יע"א :

יום טוב באנו יקן בי עבר עלינו החכם כסדר'ר ששה נאמרה ומנילה ומה בידו הוא החלק השני של פי' הרב המוסקן
 כסדר'ר יאשיהו פינטו זצ"ל על פניו יעקב' זכור הסיפוס על הרפתחו כפה אשלי רבני אשר גודעו בשערים • ועוד
 הלכו אחרי עקבות הראשונים פארור ולקלל אח מי שופינג נכול דעהו ויניוס נוק אל האיש בשה הנ"ל במשך עשר שנים • לכן
 גם אנהנו לא סנענו עליכנס בסצוה הזאת ומסכיסים בכל טבל כל עם מה שהסכימו ונזרו החכמי' הנזכרי' וסלמה הארץ
 דעה את ה' אכיל' • מה טנשובה • אם צדע השבע ונו' שנת הק"ג ליצירה ;
 אביעד שר שלום מנחם שמשון באזילה זצ"ל :
 ודא כ"ב כסדר'ר יעקב מינרודה זצ"ל :

הקדמה

לק' ה' הגדולה • מעטנה שפתי תהלה • ואודה ה' מחד זו שפיות תחום דעים שפוכה של בית הנכח חכי טכסמים כל
 אדם יספור כסמו שהוא סופכני כמספר כמכנים כוז ומניחא כוז אל מקום זה יכד להם • הוא ויניאם הוא יכיאסי
 ומה' מעדי נכר דרכו נסדר'ה אל כל אשר יחפון יטנו אל מול פני האהל • יפנה על הימין או על השמאל • ואנכי אהיה
 כאחת שפוכתו כמים כספכתי את מי השלוח והולכים אחת המים הבוכרת ממקום למקום ואמ'ה מזה ואמ'ה מזה בנו' טף כן
 הנחלתי לי ארחי ט"ב ועובר על פס"ג פטיעה נסה • והאלהים מלא • את עון עבדו ויסליכני אל ארץ אחרת כיום הזה אחרתי
 נגזרתי בזרע נלית כהנל' ות נגל' ות אחד הרקיס • הנאגחים והנאק' • פרץ ה' לפני כפרץ מים לכמת את רגלי כשתן כמימי
 וכנל' ות מים רבים נלית' עילית ונלית' תחתית • נעו מעגלותי כאשר ינועו אמות' הספוס מכ"ל הקורה אותי • כי לטפך
 לארץ כבוד • במקומו היה מונח אל מקום הד' טן דטנה של ארץ ירוסלים עיר הקדש ולדידי הוה חוי לי ההוא וכת חלב ודבש
 וחלב ודשן תשבע נפשי • ואשב כבית החפסי • ומקראנה אותי כאלה קטות תא כי נטפך הדש'ן אשר עלי ונאגח חפסי כדאמרי
 איכסי ינא פלוני נקי מנכסיו ואל טפך הד' טן יבר'ן אחר ניר'ן כוזוי וכוזוי דכוזוי וכמה הרפתקי דערו עלי כד נואר
 הניעו והזיקוני לגחמ' תחיתני חולי יקר'א ה' לקראתי דרוז וריוח והגלה • עד יכונן ועד ישים את ירוסלים תהלה •
 וכנחתי את העיר אפרוס כפי א' ה' פרו'ט מאהבה פרו'ט מיראה יפרוט כנפיו יקחני וכאורח מישור ינחני והנה ארחיק כטו'ת •
 אשחה ככל לילה מטות • וישמע אלהים את קולי • עתה ידעתי כי יטיב ה' לי • כי כמעט נטיו רגלי • ויהי אך ינא ינאני •
 מדבוע לנפשי מנאני • פנ'ע מחת פנע וגבורה • תחת חבורה • והיה כאשר אנוס מפני המד' ופנעני הטו'ב איך טוב אלא
 חורה • ואנכי כדרך נחתי ה' ארס גופה • נסחתי טובה • וכרוך ה' אשר הפליח חסדו לי וגם דלה דלה • יניאה נמי הכנסה
 קרי לה • ונפשי כניפור נמלט' בין ווי ליה • ומחן סכרה כנדה הסיס סכר הליכה הלכה ושכר מצוה מנוה • ינהה בי כן פנעתי
 בדכס'ת מה מתוק מדבש זה ספר חולדות האדם גדול כענקי' • צהיר הוא כשחקי' • כסאוי כשמש נדקה • וכבר לפני האבוק' •
 מפני אלהים • זה סיני ועוקר הדים • אמין לבו כנבורים • הכימח ליהודאי • זקן כישובה של מעלה נאה • הרי'ה זקוק'ל
 האירו פרק'ו מכל וכיכד את ה' באורים • זה ספר טאור עינים שלו פ'רוש מדוכה על התאמרי' • וכדרך שכל לראות כסתי
 סינים עין ישראל יעין יעקב כן כלי ליראות כסתי עיניו סתי מכיפות חבור שלם מן העליה • הפליח ענה הגדיל תושיה •
 ככל השפה סדרים • טנים זו שמענו וארבעה לא ידענום הנסאורים והנסמרים • כי דופסי המורה לא ידעום ונס את הא' פפ
 יחנו ולטונס יחלק'ון חלק באר'ט ככחני פנ'נה כמד טפ' ידות • שחי קנות סתי העכו' דות • ומפרי פי איש טוב נכסע •
 ידיפה לחני סיפור ידיפות טמים טאון ארבע • אשר י' צד' סדר נסים וסדר מועד • טנים כלשה נרגדים בראש אמור •
 חקיקי' כטט כרול כנפירן סמיר • וינא מוניסון טלהם • כעולם • ואידך פירושא הוא טמיר ונעלם • אור גנוז אמון
 מונע אמין תכוסה • ועתה ארומס ועתה אנ'סה • המסות הגדולות • אדמקיפנא דארי כנלילות • אלהי חסדי' יקדעני • וזה
 ינחמני • מכל עמלי • כי תלחא אנב ארחי קא תשמע לי • זה ספר הקדו'ס והחמו' מגילת סמרים • ממהה גנוזה כחדרי חדרי' •
 אותו כהיום מנאמי המאור הגדיל לתתלת היום זה יופו כל יחסי • דחממרא מתנלייא • ארבעה מנינא כיתא מנינא ככיפ
 האלוק שמו כשם רבו • לא יחסר כל בו • כן כנו כל הרב המחבר אל ואנבי אדרוס טעמו • יעמ'ק ט"ר מתקומו • כל הכתוב
 כספר • הנותן אחרי ספר • דברים עמיקים • הנחמדים מזהב ומתו רב ומתוקים • זאליו קראתי להעתיקים • ויניח
 אדם (איט אשר כמותי) לעסקם • ונתון הספר אל אשר לא ידע ספר • אנכי עבר ואפר • למען דפוס' לכון אחרון חביב •
 ואגלה כנף חבי אביו • גדול הנפסים ור"ב הנ"טא ונדה מאד • והיה לי לאיש ולאחרי' לאות • וישמע אלי לקול האות הראשון •
 וכל אשר לו נתן בידו מן הבא אחרון עץ החיים מרפא לטון • אחמוי ולא ארבענו עד שהפיאוחיו אל בית אמ' עיר ואם ביפא
 ננח' גם נעמי אל אחת הערים האל • היא עיר קוסטאנטינה יע"א • ועתה כביא הספר הזה למורה לדפוס' כקר'ב •
 ערוס אנוס כיום ההוא ערוס מאות' מנה כמנסת חרב • כי כמו חי כמו חרן יסער • כל בית הדפוס כלסיד יבערי' וארבענו'ג
 תאר מעד • הספרים והכרכום כר'ך וכל הסמוך לו • ואש ינאה מאת ה' פתאום מנח אל היבלי • אש להבה אכלה כביו
 למכנן

הקדמה

נמשכן • וכחלום חלל דבר כה' חלל דבר חל'לל מכאן חל'לל מכאן • כי היו שם דברים הרבה מרבים דבר • על דאבדון
חבל • ולא שמו להם לנגדי • ויהי כזית הודי • הו' ד חלל מאה להכה לא מכער בו • עודנו באבו • ולשוא • סר' q שור' q
הבערה ללא ינאמה • ותהיה לי פליטה • ובכלל הדבר הזה גלגל הוא שנמלגל • כי תנח אש ומכא כלה'ט ותגל • כל עמת
שבחמי כן חלך זוהי שיבה זוהי ביאה • לעיר אלכסנדריא של מצרים הרמה והנשאה • ואנכי אדרוש דרוש דרש משה בכבוד
אחסניא • שם נמנח ופס היה • הנביר המרום והנשא מוקיר ודחיל רבנן נבון וחכם במהר' גסים פרובינצאל גר'ו הון
ויזר בנימו בימו פמיה לרוחה ונדקתו היא שמדה לי • ויהי מכות לכך רגלי • בכיתו וכחומותיו • ה' יאריך ימיו ושנותיו •
במוטב תלמא כחלל בני סמיכי וחיי אריבי ומווני רוחי וזכות הרב המחבר יגן בעדו ויפקדהו האל כזש'ק עוסקים בתורה
ויקיים בו מקרא שכתוב לא ימוטו מפך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך ויוזיא • ובכלל הברכות יבורך אחיו ופמ החכם המרום
במהר' יצ'ה פרובינצאל גר'ו הוא וכל אשה לו אביר ואף תתנו מן המנין חמד בחורים ה'ה הנביר הנעלה במהר' חיים
שישון גר'ו ה' יוסף לו חיים ארוכים לו ולכל ארבי בימו ויפקדו הא בכנים זש'ק'א והא ברחמיו ירחם ויברך את ניסו הנביר
נבון ונשא במהר' שאול חיו • גר'ו ה' יפקדהו בזש'ק וזכות הרב המחבר יגן בעדס וכעד ארוביו וניסיו וכל מיודעיו אביר
יה' יסלס נמולו על החמד שהטיב עמדי אשר עמדתו לפניו באחד מבניו והלכישני כתנתי ונמן לי מתנות • ואמר עם הספר
יטוב תהסנתי הטובה מזי הכח אל פועל ההדבסה • ונמן לכסף מונח • כי אבא ברנה אל ערי פראנקויא שיר ועיר מדינה
ותדיק • עד קרית מנה • בטובה יע'א • כס ניה ה' את הברכה • ויכל טשה את המלאכה • וסנתי סבה שיש כה הידור
היא שגמה לי להדפיסו בעיר מנטובה יע'א חעפ' שההנאה מרובה כי שם נמלס ושם היה האחד המיוחד שבעדה ה'ה ההכם
השלים והכולל כל מהלמו מי ימלל ר' אהרן קזים גר'ו יכן לאומי דיק רב וענוס המפורסם לכל במהר' יוסף ברוך קזיה
הרופא זנוק'ל אשר פעל ועשה עמי טובה כפולה שהשדל בכל עזו ומענומות להניח לאור ספר זה והנניח בעזו המלמו על
המלאכה וכל דבר הגר'ך לה מאת ה' תהיה משכורתו וזכות הרב המחבר יגן בעדו ויפקדהו בכנים בזש'ק אביר ומשם סבתי
אני סוכב סוכב הולך מסער לסער במחנה • ל'ו ע'ה האס'q הקונה • למי מתנים מת'ן מת'ן מ' זוויו שוי • והימה נפשו כגן
רוח • למי שית סיחה מוקדמת • למי החותמת • זה בא בחיבתו חסדו לנגד עניו וזה יכמוכ ידו לה' • וזה מזה וזה יעמדו
על הברכה • עמידה שיש בה סמיכה • וזכות הרב המחבר יעמוד על ימינם • להם ולהמונס • אביר ובדרך הילוכי אני קרנתי
קרבת אלהים • מי שמעטיו נאים • לוי אחד אחד מן הרמנים • מתחנה לוייה מחנה אלהים רכומים • כגן של
קדושים • ומנע יפסיים • אב בחמה ורב בכנים ככו ה'ח'אי כ'ט שנה מניין הסוכב לשלמים • במהר' איהו הלוי • ר'מ
ד'ק'א אליכסנדריא לולא בלוח יע'א כן לאיתי דיק הרב הגדול • מעיו ומגדול • הנודע בשערים כמנו ובמעטיו ובמקומו
פינאלי ממדינא במהר' רפאל שלמה הל' • זנוק'ל ואני הייתי בבית מדרשו • ונתתי את טיני בדברות קדשו • דבר דבור
על אופניו • כי ספריו מונח' לפני • וידו איחזת בקילתים וכיתבת רבי מרתמי • על לוח אהו • על מס' דרומ'א מקום אשר
עמד • ועניו האי ול'ו וט'ר פירוש נחמד • שמחבר והולך על חיבור עז טחון היטב יד אשר דק כל המחמרים • בכל דקדוקי
ספרים • מאמר אחד מאמר • כי הוא אחר • בכל ש'ק כמעמד טובי וחכמי העיר • בכקר בכקר ועיר • ואסתכל בקנקן •
וקנה חין נאון • הבמה יפ כאן • והרבה ראיתי את טובי ואת גדלו • בתשובות ופסקים • דפסק'ק פומיה וידיו רב לו • וספר
דרומים טובים וברכים • והנם כמובים • אשר דרש והמקין בעיונים וחידושים יפסי • מתקום מדבש ונפת גופים • כל אה
שכרו • יכיעו ידכרו • מאובי ולא כל טוביו ומי ימן ויחוקו בדפוס כאמר עם לבניו וכאמר עבה עמי הו' טובה יכן ועשה ה'
לו מדה טובה מרובה • וגם לרבות מע' אחיו הקטן החריף והבקי במהר' ירדיה גר'ו וגם ה' ימן הטוב לטובי המעולים •
תמאורות הגדולים • הרבנים • הדיונים המנוונים • שכלל עיר ועיר וגם לרבות האל הגדול בענקים הרב המוהק במהר' ר'
יצחק לאטפרובטי ר'מ ור'מ שכעיר פירארה יע'א אשר הוא היה ראש למדברים בכל מקום ופעל ועשה וחתם שמו באות
ברית קודש וכות הרב המחבר יגן בעדו ובעד בניו וכל בני ביתו אביר • ואלו בכלל הפחות והסגנים • הנבירים הקטנים •
הם • ומלכס בראזיה • ראשון כדראשון חין למעלה ממנו הרב המופלג והמופלח • ר'מ ומ'ל במהר' אביעיה שר שלום
באזולא • גר'ו ומנה כסף הרב המובהק החסיד הטניו המאישר בכל עניינו במהר' יורה ביגרולה ואחרון אחרון הכבוד
הוא אלזני מור ניסו עטרמ זהב לראשי אשר זן ופרנס אותי מכימי הייתי אוכל וכנסתו הייתי מתכסה וסמך את שמי ידיו
עלי סמיכה שיש בה הידור כביתו וכחומותיו יד ושם טוב בכנים וכבנות שם עולם יהיה לו אשר לא יכרת ה'ה הנביר החכם
המרום במהר' ביטה בר אפרים צונצ'ן גר'ו ולרבות אחיו הקטן הנביר הן נבון וחכם שביאל צונצ'ן גר'ו ולכן דודו
החכם המרום במהר' טשה צונצ'ן גר'ו וזכות הרב המחבר יגן בעדס ויפקדו באבקה ויקיים מקרא שכתוב לא ימ ומ' זרעך
ומ' זרע זרעך אחר ה' אביר • והאל וברך את דודי החכם הנעלה במהר' בנימוי שילצ'ן ויפקד בכנים זש'ק'א וזכות הרב
המחבר יגן בעדו ובעד כל אחיו וקרובי אביר ותפלמי אל חוכי תשוב מפלה למשה אל חיקי תשוב הברכה העליונה •
מדאזית הסנה ועד אחרית הסנה ועד עת לחנה • גאולה תהיה לנו ונכח לניון ברנה • כ'ד הגעיר מדרם כף דגל ת'ח
כאסקופה התחתינה • עפר מאפר כירר • טישה באנצרה :

מוסכת יבמות

על המקדש איך לנו לדרוש מורה זו אלא שלא יבנם חרם להר הבית בתקלו וכו' ועדיין קשה אחמי לא מוקי ליה נפוי מורה אחמי שהזכיר על המקדש אומר תירא להשתחוות לו י"מ והלל ואיזה מורה להשתחוות להק"ב שהזכיר על המקדש ומהא הוצאת להשתחוות לה' אינה תלויה בהוצאת המקדש כי הוא חלוינו ולו אבחנו מידים ומשתחוים לכך פי' ואיזה מורה לא יבנם להר הבית וכו' ועוד נריך להבין המירוץ השני באחריו המוספות דבני אביו סיך מורה שלא יכעיסנו וכו' דלדרכ' קשה שהזכיר יכול יתיירא המקדש שאינו נמצא מורה במקדש לא בדוחק ואם אינו נמצא היכי ס'ד לומר מורה מקדש והדבר המצוי באביו לא הזכירו . וכדא"ל דל' לומר יכול יתיירא מאביו דל' הנ' נריך לייירא מאביו שלא יכעיסנו אבל המקדש דאין סיך מורה מקדש אלא דלא יבנם להר הבית בתקלו יכול יהיה מורה זה דווקא יהיה מורה מקדש היינו בזמן שב"ה קיים :

ד אין

מקבלים גרים וכו' מוס' אין מקבלים וכו' תימא היכי פליגי ר' יוחנן אחני הנביא וכתב סבר דלא אחר חני מעולם . וק' אחמי לא הקשו המוס' על יוחנן בן הרבנים שאמר גרמ הבת מותרת ופליגי אחני הנביא שאמר גרמ הבת אסורה ואם יש לומר דסבר שלא אחר כך חני אם בן מה הקשו עוד במקבלים גרים והיה אפשר לומר דיומאן בן הרבנים היה אפשר לחלוק על אחיו ר' דוסא ולומר דלא אחר כך חני אבל ר' יוחנן שהוא אחרון איך חולק על מה שקבלו הראשונים דחני אחר מקבלין וכדוחק מירגו שמא ר' סבר שלא אחרת חני וחלק בזה . כל הכלל הראשונים והנראה נכון הוא שיומאן בן הרבנים היה חולק ואומר שלא אחר חני כך מכת משוכות שהיו לו בגרמ הבת להמיר' אבל ר'י שלא היה לו משוכות לחלוק ולומר שאין מקבלין היכי פליגי על דברי חני ומירגו בדוחק שמא סבר ר'י מכת סברה בלבד שלא אחרת חני מעולם :

מד

ידו פרט גר וכו' יש לדקדק מה הוקשה לו בכתיב . ויעוד כפי דרשה זו שמתחילה הוא ס"מ מה ענין י"ל כי ראתה ונראה שהוקשה לו בכתיב זה דמשמע גר הוא דבר ה' וגוי' הם דבר ה' והלל ידו פרט גר וגוים על כל מתחיה כאשר באו מקדשה ועוד אם מתחיה הם מתודת הכסף והזהב מה שייך לזה כי ראתה גוים באו מקדשה לזה מירגו בעמון ומיאה שהם גריהם כל ישראל על שנוה ה' שלא יבואו בקהל לך והגרים הללו עמון ומיאה לא עברו כח ליבנם להיכל לא בשעה שנכנסו גוים להיכל דהיינו נכודכאנר וחילומיו כמובן נכנסו גם אומם הגרים בשביל הס"מ כי כולם נפנו על כסף וזהב והם נפנו על ס"מ וה' ידו פרט גר על כל מתחיה בשעה שנכנסו הגוים להיכל וכי ראתה גוים שנכנסו ובאו אל מקדשה נכנסו גם הם ובאו מקדשה לעקור אשר גוים לא יבואו בקהל לך ולכך באו לשרוף ס"מ שהוא חמדה :

ה פרק ב

אמר ליה רבא וכו' שאינו מקיים קדוש הוא דלא מקרי רשע נתי לא מקרי והא דאמרי' בחד' אמ' יהודה בן פזי כל הנודר ענמו מן הערוה נקרא קדוש ולא אקסינן קדוש הוא דלא אקרי רשע נתי לא מקרי . אל דנודר ענמו מן הערוה הנקרא קדוש הוא שעושה גדר ומשמרת על איסור הערויות כגון שלא להרכות שיחה עם האשה או שלא להרכות בתמיים אצלו המותרת לו ומי שאינו נודר נדר זה אינו נקרא קדוש וגם רשע לא מקרי אבל הא' דקאמר כל המקיים נקרא קדוש קטיו דמי באינו מקיים ועובר על דברי חכמים רשע אקרי ומשני במקדש ענמו כפומר לו קאמר איסור קדושה שנוה איסור בדבר המותר לו מנר קדושה אלא אחר דרך כלל כל המקיים דברי חכמים נקרא קדוש :

ו אין

מקבלים גרים וכו' וכמוספות והיה דפ"ב דשבת . והוא דהמא לקמיה דהלל ואמר גיירני על פנת לעשות בהן גדול בטוח היה וכו' פ"ב . ומתחיה לי כיון דביתו דוד ושלמה שהיו ישראל בגדולה אחר דאין מקבלים אבל בזמן הזה שישראל הם בנינו ומשלוחת מקבלין ולא שאני לו בין ממנייר על מנת לקבל פרס או לא אם בן מה הקשו המוספות מהלל שקבל אחיו בנתנייר וכו' כי ימי הלל היו ישראל בגלות ונמקיים מי גר אחר בנתנייר וכו' ולכך קבלו אשפי' כאמר גיירני ע"מ שאיה ב"ג דאח' חסוקין לבייל ח' שנתנייר איש לשם אשה וכו' . ובן נתנייר על שלחן מלכים כולם גרים הם וגביך לומר דה"מ דביטבד אשפי' שהיה בלבו בך אבל לכחילה לומר גיירני ע"מ כך לא והלל שקבלו לכחילה הוא משום שהיה בטוח בו כסופו לעשות לשם שמים :

ח פרק ד

אמר לן עז' ואלהיך אלהי וכו' וקשה שבכלל מריג' מנות היו איסור עז' וכיון שאמרה לה תפקדינן אחר'ג' מנות ואמרה עמך עמי מה נורף עוד לומר לה אסיר לן עז' . ושמא אפי' לקיים עז' ע"מ . שלא לעובדה אחר לה אסיר לן עז' מדכתיב לא יהיה לך אלהים אחרים שלא יהיה להם בהויה אלהים אחרים ועל זה אמרה י'אלהיך אלהי . א"ג דעז' יהג' ואל' יעבור ואינה כשאר מנות שיעבור ואל' יהרג ופיהו קשה דגם ג"פ וס'ד יהרג ואל' יעבור . בני קברים נחסרו לב"ד ומתה מאי איכפת לן בענין הקברים אם יהיו פנים או פחות או יותר ועוד דאמרינן לבייל וסודיעין אותו מקנת מנות קלות ומקנת מנות חמורות וכי האי מילתא ליכא לאודעינהו . ושמא לא באו להודיע מניין הקברות לא כדי להודיע שלא יהיו קוברין אותו בקברות אבותיו אלא כפתי קברות שנחסרו לב"ד וכי האי ודאי מודיעין :

ט רב

עקיבא אחר אביה זו עז' כחוס' ריבין פי' דל'רע דריבא שמכפור בעז' קודם שכתב לו ע"פ ולפירוטו נריך לומר דא"ג דכתיב ובכחה את אביה אינו על פריסתה מפז' אלא ובכחה על הזמן שהיתה דבוקה ואלדוקה את אביה ואמא שהיא העז' :

י אשר

באת לחסות פירש' אל החיה ולח' חיה וקשה שהיא יבנה בארץ מואב נשואה עשר שנים שנאמר ויבנו סס כעשר שנים ושהתה מלהתנייר עד שבסוד שחזרה נעמי לאל ואין לומר שחיד בתנייה אל

שלא אמרה לה הלכות גרים עד עכשיו דכנראה משמע דעכשיו נתייחדה דיליף דאין מרבין ומתקדקין על הגר מדכתיב ומרח' כי מתחלפת היא ללכה ומחלל לדבר איה ועוד נאמר הנה שבה יבמתך אל עמה וא' אליה טובי אחרי יבמתך :

שאין

עושים תאהבה אל חיה וכו' פי' בתוספות פ' נוטל משמע וכו' והוא תני למימר איפכא או תרוייהו לגריותא או תרוייהו לסבחה ביאור דבריהם הנה ליה למימר איפכא שאין עושין מיראה בלו' מיראת התקום

אלא מהאבה כלומר מהאבת הסבר ע"מ לקבל פדום ואם לאו יהיה תואר על הראשונות או תרוייהו לבטח לומר שאין עושין לא מהאבה ולא מיראה כלומר לא מהאבת התקום ולא תיראת התקום או תרוייהו לגריותא דהיה לו לומר שעושים מהאבה ומיראה כלומר מהאבת הסבר ומיראת הטוב :

יא דרשו

ה' בהלואו ביה ביחיד בלח' כגבור וכו' ומיחל כיון שביחיד הוא מדבר למימקט דרשו בלשון רבי' דהלל דרוס אתיה' בהלואו קראוהו בהיותו קרוב : איכרא דאיכא למי' על כל יחיד עולם ות"מ

אל דנקט דרשו ה' ללמד כמעט שהרבים הם נעשים בכל זמן כדכתיב בכל קראוהו אליו אפי' יש להם תוספת מעלה כשידרכו הרבים את ה' כפסדת ימים שבין ר"ה לזבג טנס היחיד נענה והוא נסמך אחריו יעזוב רשע דרכו שהו' לשון יחיד ומאז יחתם בלשון רבים והל' אלהינו כי ירבה לסלות לומר קראוהו הרבים בהיותו קרוב ליחיד אשר יעזוב רשע דרכו וישוב איה' וירחמהו ויהיה קרוב אליו באלו הימים וגם הנזכר הקוראים באותם הימים' תרנה תפילתם אל' אלהינו כי ירבה לסלח עליהם מרובה על הסליחה כל שאר הסנה בהיותם נועקים באלו הימים בתפילת ניבוד :

משלו

הוסיפו לו בתוספות והא דמריס' תהלא כשיש' וכו' אומר ר' דניחא אפי' לר' עקיבא דאין זה תוספת כיון שנזכרו לשום אדם וכו' וקשה דאחילא מטי ר' עקיבא מ"ט בחוקיה והוספתי הוא מחניף שנים שנזכרו לר' אדם ומת קודם זמנו או תהנים של אדם שלא זכה דסבר ר' עקיבא דפוחתין לו וואותם שנים כבר נזכרו על אותו אדם ויש להוסיף אף לר' עקיבא ובראה דלכתי קאמר ר' עקיבא תדע שהרי נבוא כלומר יש לי להשיב עליהם דמאי דקאת' בחוקיהו והוספתי הוא מבני אדם שלא זכו שפיתחו להם וואותם שנים שכבר נזכרו לאדם מהם יש להוסיף אבל איני משיב לבסוף אל' משלו הוסיפו לו מבח שהנבוא התנבא הנה בן נולד לבית דוד ועדין לא נולד תנבא ומכאן אתה למד שמשלו הוסיפו לו :

וגבאורה יש להקשות עוד לדברי התוספות מאי בנייהו לבין ר' עקיבא וחכמים כיון דר' עקיבא בני סבר וכה מוסיפין לו מבני אדם שלא זכו שנזכר להם שנים וגם חכמים סוברים בן זכה מוסיפין לו ומיהו איבא בנייהו דלרבנן זכה מוסיפין לו מחדש אצפי' שאין שנים מוומנין מאותם שלא זכו ור' עקיבא אין מוסיפין לו מחדש אל' דווקא כפי' שנים שנזכרו לאדם ופיתחו לו ככלא זכה אותם השנים מוסיפין להם טובה :

יב פרק ו

תניא ובל אשה יודעת איש וגו' וקשה בין שבראויה ליבעל מיירי דהיינו מבת ג' שנים ויום אחד אצפי' שלא נבעלה אחר הרובו למה הוגרף לומר על הפסוקה מבת ג' שני וכל הטף באינה ראוי'

ליבעל החיו הא מכלל מאי דאמר ובל אשה יודעת משכב וכו' שהיא בת ג' שנים הרובו נפקא דמי שאינה יודעת שהיא פסוקה מבת ג' שנים החיו וכל דאי לא כתיב ובל הטף לא תוקמינן יודעת איש בראויה ליבעל אל' כבעלה ממש והוא דייקנין דוקא אשה בעולה הרובו הא קטנה בעולה החיו אצפי' שהיא יותר מבת ג' שנים וכן אשה בעולה הרובו הא אשה שאינה בעולה החיו אצפי' שהיא ראויה להבעל לפי הוגרף לומר ובל הטף אשר לא ידעו החיו דמתוך פסוק זה הוכחנו לאוקמי יודע' איש בראויה ליבעל לפי טאם הוא מדבר בבעלה ממש קמו קראי דאיקרא דדייק הא לא נבעלה החיו האי קרא דקאמר ובל הטף החיו הא אשה אצפי' שלא נבעלה הרובו והשתח' דמהמינן ליה בראויה ליבעל אחריו כל הראויה ליבעל בין גדולה בין מבת ג' שנים ויום אחד הרובו ובל הטף פסוקה מבת ג' שנים אשר לא ידעו שאינה ראויה ליבעל החיו ומיהו קשה למה אחר הכתיב ובל אשה בין שהיא מדבר בבעלה שאל' קמו קראי אהדדי שהיא אומר באן וכל יודעת שנבעלה בין גדולה בין קטנה הרובו הא אותם שלא נבעלו בין גדולה בין קטנה החיו וגם נאמר ובל הטף אשר לא ידעו דהיינו שלא נבעלו החיו הא גדולה שאינה טף אף על פי שלא נבעלה הרובו ועל דרמז חינו וגם נאמר ובל הטף אשר לא ידעו דהיינו שלא נבעלו החיו הא גדולה שאינה טף אף על פי שהיא מדברת אל' בראויה ליבעל וה"ק כל יודעת איש דהיינו ראויה ליבעל מבת ג' שנים ויום א'

הרובו ובל הטף שהיא פסוקה מבת ג' שנים החיו ובד' דקדקת מ"ט התוספ' אי לא כתיב אשה הוה אמונא דהאי קרא נמי בטף איירי ובטף יודעת הרובו ושאונה יודעת יקיימו אבל גדולה אפילו יודעת הרובו וקשה דהיב' ס"ד לומר דוכל יודעת איש מיירי בטף לחודה דאדרבה מדכתיב בתריה ובל הטף ממש דקרא קמא מיירי בגדולה ועוד קשה היב' אחריו הוה אמונא שהבעלה יהרובו ושאונה בעולה יקיימו והגדולה אצפי' שאינה בעולה הרובו כי גם באוקמתא דראויה ליבעל כך הוא וזו היא הדדשה עמה כאנו דג' שנים עכשיו שהגדולה בין נבעלה ופין לא נבעלה בין שהיא ראויה ליבעל הרובו והקטנ' שלא נבעלה החיו

מסכת יבמות

החיו כיון שאינה ראויה ליבעל אבל זה יש לתרץ דנפקא מינה לקטנה יתירה על שלש שנים דאיי דרשינן הטף שלא ידעו איש
שלא נבעלו החיו הוינן אמרין הטף שהוא יתר על שלש שנים שלא נבעלו כמי החיו וחנן בעינן לאוקמי בראויה ליבעל אפילו
בת שלש שנים שהיא קטנה הרגו. דדוקא הטף אשר לא ידעו איש שאינה ראויה ליבעל דהיינו פחותה מג' שני' החיו הא יותר
מג' הרגו ובוד נפקא מינה דאיי מוקמינן לה בנבעלה יהרגו א"כ בפחותה מג' שנבעלה יהרגו והסתמך דמוקמי בראויה להבעל
א"כ פחותה מג' שאינה ראויה להבעל אעפ"י שנבעלה החיו כי איך בעילתה כלום - ושמה רמז לנו על ספק בת ג' שנים או לאו
שכל אשה גדולה סתמה היא שיודעת איש וראויה להבעל הרגו וכל י"הסף שהם הקטנות דסתמא הם שלא ידעו איש שאינם
ראויות להבעל החיו לכם עד שיודע לך שהם יותר מג' שהם ראויות להבעל :

מנא

ידעי וכו' . יש לדקדק כיון שאינו מדבר הכמוב בבעלות אלא בראויות להבעל וק"ל בפחות מג' אינם ראויות
להבעל מה זה ששאלו מנא ידעי דהא בשנים תליא חלמא - וז"ל משום דאיכ' רבות בנות שהם יותר משלש והאדם
בבניו יראה שהם פחותות משלש וזהו אמר העבירות לפני הניץ כל פניה מוריקות בידוע שאיכ' ראויה להבעל והיא יתירה על
בת שלש . העבירות לפני הניץ וכו' וב"ת אחאי לא הוסיבום על פי חבית של יין כמו ששמו בבנות יבט גלעד דאמר רב כהנא
הוסיבום עפ"י חבית של יין ונתי דהתם לא העבירות לפני הניץ כדמכני דב כהנא לרנן להם כתיב לרנן ולא לפורענות אבל
הנא במדין וסיבום עפ"י חבית של יין ואין לומר שהיו במדבר ולא היה להם יין שהרי לר"ע דסבר פ"ק דקידושין שקרבו וט"ל
נכרים במדבר היה להם יין לנסכים . ונראה דהיין היה בודק בבנות יבט על הצולה או בתולה אבל אין היין בודק על
הכתולות בראויות להבעל וכאן במדין היה צריך לבדוק על הכתולות הראויות להבעל או אינם ראויות להבעל לכך העבירות
לפני הניץ אבל קשה מאי פריך בבנות יבט גלעד שאמר ונעבדינהו לפני הניץ כיון שהניץ היה מוריק פני מי בראויה להבעל
והם רנו להרוג בעולות ולהחיות הכתולות אעפ"י שהיו ראויות להבעל א"כ איך העברתם לפני הניץ עושה כלים לא להוסיבם
על פי חבית שהבעול ריח' נודף ולא הבתולה זע"ק כיון שבדיקת הניץ היתה לידע מי ראויה להבעל או לא והא לא שייבא אלא
בקטנות א"כ הם פחותות מבת ג' או יתירות מבת שלש והנא ביבט גלעד כתיב וימנאו ארבע מאות נערה בתולה אשר לא ידעו
מסכב וכו' ואיך יעבירות לפני הניץ שכולם היו פניהם מוריקות אעפ"י שלא נבעלו כיון שהיו נערות הראויות ליבעל ולכך
לא בדקום אלא על פי החבית - ואפשר לומר מתוך הדוחק דלכך סמך כאן רב נחמן לומר סימן לעבירה הדרוקן ופי' התום
שהדרוקן לאו היינו ירקון אבל יש ק"ת להדרוקן ירוקת פניה כדאמרינן פניה מוריקות וכוה יש לנו לומר דהראויה להבעל
פניה מוריקות אבל אין בה הדרוקן ולמי שנבעלה היה לה הדרוקן כסימן לעבירה שנבעל' הדרוקן הוא הדרוקן וכשהעבירות
לפני הניץ כל מי שהיתה ראויה להבעל ולא נבעלה היו פניה מוריקות ולמי שנבעלה היה לה הדרוקן שהוא יותר ובכנות
יבט גלעד העבירות לפני הניץ היה בודק כל מי שנבעלה להיות לה הדרוקן ולכך פריך ונעבדינהו לפני הניץ וכו' - זממני
לה לרנן להם ולא לפורענות . וע"ל דהניץ עושה רושם כפי השעה דהמנטרך דהיינו דימי מדין כבאו להבחין בין הראויה
להבעל ובין שאינה ראויה להבעל היו פני הראויות להבעל מוריקות אעפ"י שלא נבעלו ודימי פלגט בנבעה בבנות יבט כבאו
להבחין הכתולות לא היו מוריקות פניהם בפני הניץ לראויה להבעל אלא לאותם שנבעלו ממנו שלא נבעלו אעפ"י שהיו ראויות
להבעל לא היו פניהם מוריקות :

ג' אדם

אתם וכו' וקשה דאם כן לימא כמי אתם קרואים ג' או יאין א"ה קרויים ג'אן דהא כתיב ואפן ג'אני ג'אן
מרעיתו וג'אן אינו מטמ' בזהל וקפ"א קרא מדידי' אדידיה שקראם ג'אן שאינו מטמ' בא"ל וקראם אדם
מטמא בזהל . ויש לתרץ עם מה שביארתי בדרשותי בספר כסף מווקק עפ"י מ"ט ז"ל בשיטתא עושים רגונו של תהום נקראו'
אדם וזהו אדם כלומר אדם אתם הדבקים בה' אלהיכם אתם קרויים אדם וכמו שאין ישראל עושים רגונו של תהום ואין
אתם הדבקים אלא אתן בנ"ן של נקבה שמשש כחם כנקבה ז"ל עבדו את ה' אז אינם נקראים אדם והסתמך ניחא שאמר קודם
יאמן ג'אני וזהו לומר אדם אתם לומר בזמן שאתם משש בחכם בנקבה ולא ייטיתם רגון הק"כ"ה הרי אתן רגאו ובזמן שאתם
דבקים בה' אלהיכם לעשות רגונו ית' אתם קרויים אדם וכפ"י זה יאמר אתן קרויים ג'אן זאין העושים רגונו יתברך קרויים
ג'אן אלא אדם אתם :

ט"ו אעפ"י

טיט לאדם בזה' בניס' אסור ליטב בלא אשה שנאמר לא טוב היות האדם וכו' . ונריך לבהם כד
אסמכתא מנ"ל דמיירי התם כמי טיט לו בניס דילמא מי טיט לו בניס אינו נקרא לבדו והר' מירי
כמי שאין לו בניס והוא לבדו בלא אשה ובלא בניס ואפשר דליף מדכתיב בגלם אהים טטה את האדם ואתם פרו ורבו שהרי
אין נקרא אדם כלם עד שיהיו לו בניס ואפ"ה אמר לא טוב היות האדם בטכבד נקרא אדם מגד שקיים פריה ורביה זעב"ל לא
טוב היות האדם הזה לבדו וכיון שאמר לא טוב ילפינן שהוא אסור ליטב בלא אשה :

י' השרוי

בלא אשה שרוי בלא טובה וכו' הביאור נל' דע' דרז' השמיענו שכל השרוי בלא אשה שרוי בלא טובה
משום דאפשר לומר במאי דכתיב לא טוב היות האדם לבדו דג'אני א"ה טאם לא נכא אשה לא היה
מתקיים

מתקיים העולם כי אדם חזן וזולתו ולכן לא טוב אם יהיה האדם לבדו - אבל בדורות הנאים אחריו באצ"ל כאלו או בניו לא יטאו נשים מ"מ אפשר לעולם להתקיים ע"ז אחרים אפשר שהשדו"ן בלא אשה לא יתנע ממנו הטוב לזה אצל כל השדו"ן בלא אשה יהיה מי שיהיה מכל מקום שריו בלא טובה והכרית בן מדכתיב לא טוב היות האדם לבדו ומספיק היה לו' לא טוב האדם לבדו ומדקאמר לא טוב היות משמע הכי שבכל ימי היות העולם לא טוב אינו שריו בטובה אם יהיה האדם לבדו אמ' עוד שריו בלא עוד ר"ל דהוכיח זה מדל"ל אפשה לו אשה עוד כנגדו דהוה משמע שאין העוד תלוי באשה אלא אפשה לו אשה ואם זכה עוד כלומר יתקיים בידו העוד שהיה לו מתחילה קודם הנישואין ואם לא זכה כנגדו שיתבטל איתו עוד כשיבא ומדקאמר אפשה לו עוד משם דקודם לכן חזן לו עוד כלל ועכשיו עם האש' חדשו לו עוד ואם זכה יתמיד לו אותו עוד ואם לא זכה כנגדו כנגדו תהיה האשה לבטל העוד שהכיג מתוך הזווג והרי הוא עובר וכטל כי כיון שלא זכה ואין כס' זה משותף ביניהם הרי הוא כאלו לא נשא אשה ושריו בלא עוד בבתחילה - שריו בלא נמחה שנאמר ושמת אתה וביתך - ל"ל שהוכיח מכל הקושיא שיש בשוק זה דלעברכינהו ואכלת כס' ונמחת אתה וביתך לפני ה' אלהיך ולמה הפסיק ואמר ואכלת הם לפני ה' אלהיך והרי קאמר ונמחת אתה וביתך שריו גם האכילה היתה לו ולביתו שהמשער נאכל להם ולנשיהם ולכל אדם וה"כ למה לא אמר אתה וביתך בענין האכילה אלא בענין הנמחה בלבד לכך הוכיח דאין לו נמחה אלא בהיותו איש וביתו ומי שהו' שריו בלא אשה שריו בלא נמחה והכי קאמר קרא ואכלת כס' לפני ה' אלהיך ולא הזכיר כס' ביתך לפי כנס מי שהוא שריו בלא אשה הוא מחוייב להעלות מעשרותיו לירושלם ולאכלם כס' אפ"י כאין לו בית אבל בענין הנמחה אחר ונמחת אתה וביתך לומר שאין לו נמחה בכל זמן אלא כשהוא נכחי אשה ואז יש נמחה בית בהיות אתה וביתך אבל אם הוא שריו בלא אשה נהי' דמקיים המצוה של ואכלת כס' לפני ה' ללא כתיב הבא אתה וביתך והוא לבדו מקיים המצוה לאכול מעשרותיו לפני ה' אבל כמחה ליכא כי השריו בלא אשה שריו בלא נמחה ואומתי ונמחה בזמן שהיו אתה וביתך - שריו בלא כפרה שנאמר וכפר בעדו וכו' - נראה דלזיל לסיטת המענה דתנן כדבית ימים קודם יום הכפורים מפרשינן כ"ג - ר"ז אומר אף אשה מתקנין לו כמא תמות אשתו שנאמר וכפר בעדו וכעד ביתו וכו' ביתו זה אשתו השמ' שאינו ראוי לכפרה אם הוא שריו בלא אשה ויליף לה מראשיתו כפר על כ"ג שהו' מתודה על עממו ועל ביתו זו אשתו ולא היה מתודה עליו בוידו"ן של כל ישראל שהתודה עליהם על ראש השעיר הנוגי משום שאשתו שקולה כמותו וכפרת ענאו תלוי בה - שריו בלא ברכה דכתיב להניח ברכה אל ביתך דייק הכי דהל"ל וראשית עריסותכם תתנו לכהן להניח ברכה בביתך מאי אל ביתך אלא הכונה לומר כיון שהכרם' תלוייה באשה והשריו בלא אשה שריו בלא ברכה אחר כדריך לתת חלה וראשית עריסותכם לכהן כי מתוך כך יניח ויתן אוצר הברכה אל ביתך זו אשתך לברך את מעשה ידיך כי מתוך נתינת החלה תנוח הברכה אל אשתך הרי כאין הברכה מניחה אלא בהיותו נשוי אשה - עוד אפשר שדקדק שנכנס כלסוף רבים וראשית עריסותיכם תתנו לכהן זינא כלסוף יחיד להניח ברכה אל ביתך והל"ל להניח ברכה ככתיבם ולא עוד אלא כאלו בומך דקאמר הוא מיותר לנמרי לכך דרש שבא ללמדנו השריו בלא אשה שריו בלא ברכה ר"ל ראשית עריסותיכם תתנו לכהן בין מי שיש לו אשה ובין מי שאין לו אשה הוא מחוייב להפריש חלה לכהן ולכך דבר כל' רבים איתונם בענין הברכה אחר להניח ברכה אל מי שהוא נשוי אשה וזהו להניח ברכה אל ביתך זו אשתך מי שיש לו בית ויניחו לו ברכה אל מי שאין לו בית חזן לו ברכה אפ"י שחייב לתת החלה גם הוא לכהן - ור' סימון אומר שריו בלא אשה שריו בלא ברכה וראשיתם לו בשמי לשלום מה צורך לומר עוד ואתם שלום הולל ואתרתם בה' לחי פי' לעטיר שהוא נכלל וביתך שלום וכל שלום זהו כחן כחן כאלת שלום לו ושלום לו ושלום ביתו מוביתך שלום ואחר כך שלום כל אשר לו מובל אשר לך שלום לזה פי' ואתה שלום שהוא על אשתו וכלל לאספו בכלל זאת שלום תפני שהשריו בלא אשה שריו בלא שלום ואין שלום לאדם זולת אשתו והכתב ניהא ושאלת לו בשמי לשלום ואתרתם בה' הדברים האלה לחי שהוא נכלל העטיר ואתה שלום תהיה דהיינו אשתך שהיא נכללת בכלל אתה וזאת כלללים איש ואשתו וביתך שלום הוא על נאד בני ביתו גדולים וקטנים וכל אשר לך שלום הוא על הגאון והממון וכל אשר לו משכבו - ור"ז לא אחר בלא שלום דסבר קרא בפסטיה הוא ואתה שלום עליך וכל ביתך שלום על אשתו הרי שיש שלום לאיש בלא אשה ואפ"י שכבר אחר ושלום לו בשמי לשלום וזאת ואתה שלום הוא שמתחלה גוה איתם שישאלו לשלום על דרך כלל ואח"כ גוה אותם שיאמרו בה דרך פרט לכל א' ואתה שלום וביתך שלום וכל אשר לך שלום:

המלוה

לעני וכו' עליו הוא אומר אז תקרא וכו' וקשה כיון דקמי האי קרא כתיב אז יבקע בשחר אוריד וכו' למה לא אומר עליו הוא אומר אז יבקע וכו' דהא אתי בתריה דכי מראה ערום וכו' ושמא משום דכחאי קרא כתיב והלך לפניך דקדק דאית ביה מלוה לפני דבקרא דכי מראה ערום ליהא מלוה לפני אל מלכים כדכתיב להבי איתתי קרא דאז תקרא דהוא בתריה דוהלך לפניך דקדק דסמיך ליה אז תקרא זה' יענה -

אפשה לו עוד כנגדו וכו' נראה שהוקשה לו - אפשה הכוונה אפשה לו עוד מאעמוד תמיד כנגדו לעשות ברכי ביתי הולל אפשה לו עוד כנגדו כדכתיב שויתי ה' לנגדי תמיד מאי כנגדו ללא אש' על' לו עוד כמי

יה מ'ר

מסכת יבמות

מעשיו אם זכה תהיה עזר ואם לא זכה תהיה כנגדו דהיינו כנגד רגונו חלוקה עליו וסותרת דבריו :
אשה שזרתו נראה שהוקשה לה' יומי כיון שהאשה נבראת לפריה ורביה ה'לל אצט' לו אשה כנגדו כמו שאמר
בבריאת האדם נעשה אדם כך בבריאת האשה יאמר אצטס לו אשה ועוד כדענין פריה ורביה אינה עוודתו
אלא משניהם יהיו לבשר אחד להוויא ולדות ואין כאן במה היא עוודתו אלא בתיקון הבית שהיא מתקנת לאדם :
דכתיב ונכרכו כך כתיב כריכות טובות וכו' נראה שהוקשה לו שאם הוא לסון כרבה ה'לל והמכרכו כך כמ"ט
לו מלך ה' כשעת העקידה של יצחק והמכרכו בזרעך כל גויי הארץ חמי ונכרכו דנקט הכא אלא לרמוז שתי
כריכות טובות והוא לבן חכרין הגפן :

במה

מאי

משפחות הדרת באדמה וכו' פי' שישראל הם דרים למטה ועל הכמים כבודם מנד התורה והמנות אבל א"ה
אין להם חלק אלא למטה בארץ והם מתברכים כשכיל ישראל :

אפילו

אפילו

ספינות הבאות וכו' פי' התוספות ומכל דרית כבא לרבות הנך כאינס עומדות אלא מועט בארץ . וקשה
ללא דרית הכי מכל משפחות האדמה . ויש לתרץ בדקדוק אחר היכי אחר חכי' מפסחו' הדרות באדת אינס
מתברכות אלא כשכיל ישראל דהא לא הוזכר כאן ישראל ובאברהם מתתי קרא לכך הביא קרא דכל גויי הארץ דכתיב ביה
והתברכו בזרעך כל גויי הארץ דזרעך הם ישראל הרי שכשכילם הם מתברכים ומכאן נראה לאתויי ריבוי הספינו' שנתברכו
סבל גויי הארץ כמתברכים כשכיל ישראל שהם זרעך אבל גבי כל משפחות האדמה לא כתיב זרעך אלא ונכרכו כך באברהם
ומיבו קאמר נמי במשפחות הדרים באדמה כמתברכים כשכיל ישראל אף על פי שלא הוזכר שם זרעך לפי דילפינן ברבות
המשפחות מתברכות גויי הארץ :

יש אין

לך אומנות פחותה מהקרקע שנאמר וירדו ואצ"ג דוירדו היא מאוניותיהם ועל הארץ יעמודו יהיה להם
עמידה הרי כאין ירידה בקרקע אלא ירדו מהאומנו' ויעמדו על הקרקע ואת' ל' דכיון שלא אמר על הארץ
יעלו אלא יעמדו משמע שיפמדו בירידתם מ"ת יש לך ללמוד שהקרקע היא ירידה אבל כאין אותיות פחותה ממנה מל' מ"ט
דייק ה'לל וינאו מאוניותיהם ומדכתיב וירדו משמע לטון ירידה מאומנותם שהיה להם וכיון שפופסי משוט היא אומנות
גרועה ולא עפ"ב אחר וירדו מאוניותיהם היו אומר בהקרקע פחותה ממנה :

כ את

לא תפסיד הכי כנאמר למדו לשונם דבר נדק וכו' מה שלא חטט על טעמו שלא להפוך דבריו כמו שחטט
על בנו כיון שהוא לימד דעת מכנו להפוך דבריו עמה כדאמר דנפיק מינד טעמא חלפך הענין הו' טרב
היה אומר לבנו לך אומר לאמך לבטל עדשים ואם היה הולך לאחור-מהפך ואוח' כך אמ' אבא לבטל אפוניס היה מסקר ונרדף
להרחיק מדבר סקר אבל רב ענמו שהיה רונה בעדשים ואומר הפך רגונו שתבטל אפוניס אין כאן דיבור סקר אלא אומר מה
שאין דעתו נוחה המנו :

כא כיון

שנבא אדם אשה עונותיו מתפקדו וכו' יש לדקדק בו מנא ליה לרבי חמא האי דרסה דקאמר כיון
שנבא אדם אשה עונותיו מתפקדו וע"ק ה'לל עונותיו נחלצין ומהו ענין זה של מתפקדו ורש"י ז"ל
פי' עונותיו נסתמין זמ"מ יותר ראוי לומר עונותיו נחלצין כי מה נפקותא הוא להיות נסתמין וע"ק שאלת בני מצרעא שהיו
שואלין לחתן מנא או מונא נדיך לבקש להם טוב טעם ודעת חיד אפשר לחתן בין לילה א' סמוך לנישואיו שיהיה יודע אם
מנא אשה טובה או אשה רעה כי זה לא יבחו עד המסך זמן . וע"ק מה תובלת י"ט בשאלת דמה נפסך אש היא אשה טובה
גם בלא דבריהם היא טובה ואם מנא אשה רעה תה בידו של זה לעשות ואמו לנחומי צפדי קא מצערי ליה ומה כוונתם בזה .
הב"א אור' כל' דב' דר' חמא הקשה בפסוק מנא אשה מנא טוב דה'לל מנא טוב ורגון מה' ולמה חזר לומר מניא אחרת ויפק
רגון מה' . ועוד למה סיכה את טעמו לומר ויפק רגון ולא אמר וימנא רגון מה' לזה דרש שהכוונה ללמדנו שכונסא אדם
אשה עונותיו מתפקדו ופי' רש"י ז"ל נסתמין והכוונה לומר שאצט"ו שהחזן מתכפרין לו עיונותיו עבל תקום טוונותיו אבד
הטא אינס נמחקין לנחמי אלא כל הטאטיו אבד הטאט הם מונחים בקופסא ונסתמין שם לראות מה יהיה בסופו כאם אחר
הנישואין הוא מתהלך בתומו נדיק ולא יטוב עוד לבטלה אלא הולך בדרך ישרה הם מחולים לנחמי ולא תזכרנה עוד כל
הטאטיו לרעה ואמרנה עליהם חיו יחיה שנחשבים לו זדונות לזכיות אבל אם ח"ו יטוב לבטלה אחר נישואיו ויחטא ואשם אז
תגלגלין עליו עונותיו הראשונים וזכור יזכרם עוד וזה נרמז בכתיב אש האדם שנבא אשה הנתפלל ללכת בדרך טובים ומנא
טוב דסינו שכלך בדרך ישרה וטובה ושפה שגות וזכיות הנה אז ויפק רגון מה' . פי' אותם עונות שהיו מפקדים ונסתמין
בידו מחטאת נעזרו שנסתמו בשעת נישואיו לא חבשיא שנחלטים הם לו לנחמי אלא הם נטשים רגון מה' שנחבדין לו כל
אותם עונות וחטאות כזכיות ומזות ויעלו לרגון לפני' . והא"ת הוא להפך שיטוב לבטלה אז אפילו מחילה לא יש לו
לעונותיו הראשונים שעכשיו מגלגלין עליה את הכל וצדעיים מתנו . וזה הדבר נמנו היתה כוונת בני מצרעא שהיו שואלין
לחתן מנא או מונא כי היו רוג' להזכיר ולהדריך את החתן בדרך ישרה שלא יטוב עי' לבטלה וכך היו אומרים לו ראה נתנו
לפניך

לפניך בני דרכים את החיים ואת הטוב את המות ואת הרע יסר לך יסר לפניך ואו מקיים מקרא שבמו' מלא אשה דהיינו אם תסתכל למצוא חן וככל טוב בעיני אלהים לטמור ממותו ואו יתקיים כך סוף הפסוק כאשר ויפק רצון מה' . שדברי עוונות ומטאות המתפקדים ובסתמים בפניך כשעת הנישואין כולם יהיו לרצון ויחשבו בזכות לפני ה' . וגם יש דרך המות לפניך שהוא אם תחזיק בדבשתך ומטוב לבסלה טאו נאמר עליך דתקרא שנאמר ומונא אגוי מר ממות את האשה. להיות שהפסדת מה שהוצאת כשע' הנישואין שנחלתו עוונותיך ועמה נלגלת אותם עליך כדעת מעשיך וזכרתם טוד אתך כדלוי שדבר זה מר ממות וכיון שיש בידך לקיים מקרא מלא אשה חנא טוב או מקרא ומונא אגוי מר ממות את האשה . דלוי לך שתבחר בחיים והלכת בדרכי ה' וטוב לך וזהו כוונת בני מערבא באיתרם לחתן מלא או מונא להזכיר לו שני ענייני' שהם אפשרי' להשיג באמנות הוונת כדי שהי יתן אל לבו ויקיים מקרא שבמוב מלא אשה חנא טוב ולא הייתה כוונת בני מערבא לשלול את החתן אם מלא אשה טובה או רעה כי זה לא היה יכול לידע עד לאחר זמן כמו שבכתבו :

קשה

אשה רעה ביום סגריד יס' לדקדק דה' לל בדלף . טורד ביום סגריד . אבל סגריד לטורדיה מאי רעותיה וזאמט דדרטינן טורד על הטני דברים על הדלף ועל אשת מדנים . או דלף מתט ביום סגריד טהוא יום כרד ורוח טורד את האדם כי אינו יודע אנה ילך ואוי לו אם ישב בכית מפני הדלף . אוי לו אם יבא לשוק כי הוא יום סגריד אין יונא ואין בא וכן היא האשה רעה טורדת האדם כי אוי לו אם ישב בכית והוא במחלוקת עמה . גם אוי לו אם יבא לחוץ כיון טהוא יום סגריד אין יונא ואין בא ונמנאו . שניהם טיים ליטב בכית המחלוקת קשה לו ביום סגריד שקשה לו לנאת חוץ לבית כך קשה לו ליטב בכית עם אשת מדנים :

כה יצחק

אחינו עקור היה שנאמר ויעתר יצחק וכו' . הביאור דליוף מדכתיב לנכח אשתו כי עקרה היא ככסם טרבקה היתה מתפללת על ענתה מפני שערקה היא כך היה מתפלל יצחק על שהיה עקר והו ויעתר יצחק לה' ומה היה מתפלל מקביל לפילה שהיתה מתפללת אשתו כי עקרה היא . כן לנכוח מפילה זו היתה מפילת יצחק על ענתו כי עקור הוא ולכך הקשה אי הכי ויעתר לו להם ככתיב ליה לפי דס' טרבקה לא היתה מתפללת על ענתה לא יצחק היה מתפלל על אשתו שהיתה עקרה טיפקדנה ה' ויעתר לו ה' לשמות בקול מפילתו . אבל ככסיו שדרטמו טסניהם היו מתפללים זה לנכוח זה כל אחד על ענתו ח' ויעתר להם ככתיב ליה ומכני אינו דיתה וכו' . שמשע שאף על פי שהיו טביהם מתפללים לא קבל ה' אלא מפילתו של יצחק שהיה נדיק בן נדיק . ויש להקשות כיון שיצחק לא התפלל אלא על ענתו שהיה עקר והק' בה קבל מפילתו ח' כינר נפקדה רבקה שהרי יצחק לא התפלל על עקרומה והיא שהתפללה לא נתקבלה מפילתה ויש לתרץ שרבו זל דקדק בלשונו כאמר אינו דומה מפילתו שהוא נדיק בן נדיק וכו' לפיכך מלא בו הכתוב לפרט שלטולס נתקבלו טניהם יצחק על עקרומה ורבקה על עקרומה וח' ויעתר לו ולא להם לומר שמתפילת הנדיק בן נדיק חטובה ותלה בו הכתוב לומר ויעתר לו ח' שגם נעמר לה ושמח ביון באומרו ויעתר לו שקבלת מפילתה של רבקה היתה גם כן ככסילו של יצחק שהתפלל ובכלל קבלת מפילתו שהיה נדיק נתקבלה גם מפילתה של רבקה :

כה כשם

שמו' לומר דבר הנשמע וכו' פרט' זל דכתי' הוכח טוביה להוכיח מי שמקבל הימנו וכו' ואש' זל לא כתי' אלא הוכח טוביה כמה שמיים דהיינו ח'פ' שאינו מקבל מתנו שח' יחזור ויקב' היתנו מל' הא דוקא להוכיח מי שמקבל הימנו אשטר דדיוק דאי לכמה שפתי' אחא הולל הוכח טוביה או טוביה טוביה ומדקאמר הוכח טוביה שמשע דדרטינן לחי טיכור בו הוכח טהוא התוכחת דהיינו מקבל טובחת מאת רעהו טוביה אבל לחי שאינו מקבל הוכח לא טוביחטו וקור ואמר ולא טחא עליו טחא לרמו' טדב' שאינו נשמע דהיינו טובחת טלא יקבלנו חכירו מנה עליו טלא לאומרו ולא טחא עליו טחא כלומר לא תמייסנו טחא על טחא מאחר . שמשע' התוכחת לא שמשע לקול טוריו ואתה נוכח וניתן עליו טחא :

מותר

לדאם לשנות וכו' . תימא שהביא רחיה מדכתיב בה מאמרו ליוסף וכו' והלא מדכתיב אביך גוה ולא מנינו טגוה טמס רחיה שמותר לשנות וכן במדרש רבא תייתי לה מהמס שנאמר אביך גוה וכו' פרא' זל כמור' כמוב אביך גוה ולא מנינו טגוה אלא שמותר לשנות מפני הטלום . וע' ק' לרבי נתן מל' דמנהו לשנות דלמח רבות ניתן לטמחל לשנות וליתר לזכוח לה' באתי וע' ק' לדברי ר' יבמה' אל מל' שהקדוש ברוך הוא שנה דלמח היא אמרה אחרי כליתי דהיינו אגוי זקנתי וגם אדוני זקן והקדוש ב'ה העלים תקנת דבריה לאמרה ואדוני זקן והניד מהנתן טאמרה אחרי כליתי דהיינו ואני זקנתי ונל' עד דר' אלפא דריס האי קרא דהאספו ואנידה לכס את אשר יקרא אתכם וכו' טהוא גווי טגוה . יעקב לבניו האספו מהמחלוקת ויהיו כולכם אסיפה אח' וכו' זה ינדק לאמר אביך גוה לפני מפני מותו לאמר כלו' אביך גוה גוה אחת טאמר האספו אסיפה אחת כלי מחלוקת וכוונתו באותה גוה' היתה לאמר ליוסף טלא ימלוק עם אחיו לא ימנהג באסיפה אחת כההבה ואחיה וכפי זה אין להוכיח שטינו מפני דרכי טלום פי באמת דברו טכך גוה אביהם ואין להוכיח שטינו מפני דרכי טלום לא במאמרים זה כה תאמרו אל יוסף הרי לא אמר בדברים אלה ומכאן שטינו מפני הטלום ור' נתן אמר טגוה דמאמר הק' כה לטמא' יגל מ כך תק' בידך דהיינו ענלה טרופה וממס יפתרו לארנך שמש על ספק טלל גוה הק' כה להביא ענלה למחל' כינר ימלאו לכ' ט להרוג

מסכת יבמות

להרוב נפש דם נקי זכיון כעגלה הזאת ניזול מחולל משאול שלא יהרצנו להיזונו מיד הק"צ והאמת לזכות לה' באתי ועוד
לתה גוהו והאמת לזכות והלל ותזכה לה' וקראת להם כזבח מדכתיב והאמת משמע שחנה הוא לומר לזכות לה' באתי ולשנות
מפני השלום • דבי ר' שמעון תנא ה"ב שינה דמפיקרא כתיב ואדוני זקן וכו' אפשר דדייק שורה אחרת בלתי דהיינו
זקנת עתה ואח"כ הזכירה ואדוני זקן ובדברי הק"צ האלל למה זה שחקה שרה לאח' אבי זקנתי ואף אמנ' אד' ומאחר דקאמר
ואף אמנ' אלד שיש בכלל דברים או שמחת זקנתה אף אמנ' תלד ולמה חקרה לו • בסוף אבי זקנתי אף ודאי כדבריה באמרה
האף אמנ' אלד יש אבי זקנתי ומה שחזרה לומר ואבי זקנתי הוא במקום באמרה ואדוני זקן דרי כשינה מפני השלום :

גדול

השלום וכו' ובמדרש פרשת נשא וז' גדול השלום שהק"צ שינה בדבר מפני השלום שנאמר האף אמנ' אלד
ואבי זקנתי ויש לדקדק בנוסחא זאת למה הכ"ו תחילת הפסוק שאמר האף אמנ' אלד שהרי השינוי הו' באמרו
ואבי זקנתי ולא כדבריה באמרה ואדוני זקן אמנ' יתבאר עם דקדוקי אחר שלא חנינו שינוי בענין שרה כי אם העלמת דברים
המקנת לפי שהיא אמרה אחרי בלתי ואבי זקנתי יתכן שהיתה לי ענה וגם אדוני זקן • והק"צ העלים ממנו מ"ש ואדוני זקן
ולא הזכיר כי אם תה' באמרה אחרי בלתי דהיינו ואבי זקנתי • הן אחת דהו"ל דרשו אחרי בלתי באינו דרך תמימה אלא אמרה
באמת הייתה לי ענה אחרי בלתי כי החזירה הק"צ ליתמי נערות ומה גם לחולל כפרה נדה ועדנה הוא מלבן עדן שהו' וסת
אכל מ"מ אין להזכות מכאן כשינה מפני השלום כי שמא בוגת' היתה בתמימה לומר כבוד אבי זקנתי וגם אדוני זקן לכך הביאו
תחילת הפסוק שאמר האף אמנ' אלד דמקאמרה האף אמנ' אלד משמע ככך אמרה הן אחת ראיתי אחת אמנ' כנענה
לי שנמחשה לי ענה ונערות אחרי בלתי אבל אם אפשר שגם אלד ויעשה לי גם בלידה שכימי הנערות חמס אעפ"י שהייתי
נערה וקטנה לא ילדתי ועכשיו כבא הנערות שלא בטבע אלא כגם אפשר שגם אלד וזה הוכיח שפירוש אחרי בלתי לא היא
דרך תימה אלא בניחיתא אמרה הנה ראיתי באחרי בלתי היתה לי ענה אבל השינוי הוא מאת אדוני שהוא זקן כי שמא אינו
ראוי לגם במיתו ששנה לי הק"צ גם ונהנה בדבר הזה היה זלזול כבוד באברהם בדיעה אומרת שה"קבה עשה לה גם כי ראוי
היא לגם אבל אברהם לא נעשה לו גם להחזירו לנערותו דמוכח דיעה כוחה מכוחו של אברהם ויש קפידה גדולה בדבר זה
לכך אמר הק"צ לאברהם למה זה נחקה שרה לאמר האף אמנ' אלד דמתוך דבריה אלה באמרה האף אמנ' אלד משמע לכך
אמרה הן אחת שנעשה לי גם וחזרתי לנערותי אבל האף יעשה לי גם הק"צ שאלד בימי זקנתי באתי בימים ונערות זה אינו
טבעי והוא לא כך אמרה אלא אחרי בלתי היתה לי ענה ומה ששנה לי גם זה יעשה לי גם אחר ג"כ בלידה אבל אדוני זקן
נראה שאינו ראוי לגם ושינה הק"צ מפני השלום ובה דקדק דקדוק אחד שלמה הוצרך ה"ב לשנות בזה ובי אברהם אבינו
ע"ה היה מקפיד בעניינים קלים אלו באמרה שהוא זקן ולא היה אפי' הדיוט כשהדיוטות בגאון לו אם יקפיד בעניינים אלו
לומר אם הוא הזקן או אם אחתי היא הזקנה ועם מה שכתבתי מתייבב שהקפידה היא על מה שאמרה שהק"צ יעשה עמה גם
לפי שראוייה היא והיא מסתפקת אם גם לבעלה יעשה הק"צ גם כיון שעדין הוא זקן וזו היא קפידה גדולה שיפה בוחה מנחה
לענין גם ולכן שינה הק"צ ואמר לאברהם שכך אמרה אף אמנ' אלד לומר שהיא מסתפקת אם היא תהיה ראוייה ליעשות לה
גם בלידה • ואפשר שפיר זה יגדק מ"ש חול ואבי זקנתי מלעשות נסים בלומר היא אומרת כאלו גם אמנ' אלד ויעשה לי ה"ב
גם בלידה אחר וכו' אבי זקנתי מלעשות נסים בלומר הרכה זה אחר זה ויהיה כפי זה מ"ש האף אמנ' אלד הם דברי שרה ומ"ש
ואבי זקנתי הם דברי הק"צ ולפי שיעדין יש לדחות שאין כאן שינוי כי שמא בוגת אחרי בלתי הו' בתמימה בלומר תהיה לי ענה
לפי שאני זקנתי ומ"ש הק"צ למה זה נחקה שרה לאמר האף אמנ' אלד הוא שאינה מאמנת בזה מטעם הלידה כאן אפשר
שעיקר מיטריין לא היה לה היתכן שאלד כיון שאני זקנתי כי אורך יעשה הק"צ לפת זקנתי עיקר מיטריין מה שלא היה לי בשע'
הנערות • ועוד יש לדחות שמא ואבי זקנתי הם דברי הק"צ באמר וכו' אני זקנתי מלעשות נסים זא"ב אין כאן שינוי מפני
השלום לכך הביא ראיה אחרת מדברי החלף ששינה למנוח בענין העקרות מפני דרכי שלום :

ל פרק ח

לא ניתנה פריעת מילה וכו' • כתב רב"ז לשון אחר מאי טוב ומאי טובי אלא ללוו לפריעה ולהאי
לישיא גרסינן ודילמא לאקושי וכו' • וקשה דלא מבני מדי להאי קושיא וכן הקשו התוספות ועוד
קשיא לי להאי לישנא דגרסינן מאי טוב ומאי טובי שנית למה הוצרכו טוב ושנית לפריעה והא' מספיק לכך אני אומר דלהאי גירסא
דגרסינן ודילמא לאקושי משני א"ב מאי טוב ומאי טובי שנית שני פעמים אלא חד אתי לפריעה וחד לאקושי סוף מילה דמבניין
הנינין ואפילו את"ל דבדיקשה ולתמא הנך דלא מהול וכו' מבני א"ב מאי טוב ומאי טובי שנית מ"מ כשחזר להקשות ודילמא לאקושי
סוף מילה שפיר משני א"ב מאי טוב ומאי טובי שנית אלא דמתיקרא לא נחית לכפל הענין טוב ושני' אלא מדכתיב טוב וכתיב שנית
הוכיח דלא חיידי באתם הילודים שלא נימולו דלא שייך לומר כהו אלא שנית ובשחזר והקשה ודילמא לאקושי סוף מילה משני
מדככל לומר טוב ושנית הוא א"ל על הפריעה וא' על עיבוב סוף מילה וכו' • ויש להקשות כיון דמוחמי טוב ושנית לפריעה
לאקושי סוף מילה א"ב היכן דמו המילה באתם הילודים שלא חלו ובתרא דמתיקרא הוא ס"ד שהילודים לא חלו כלל ובתרא
דמבני לפריעה חוקינין נמי הילודים לא חלו היינו לא פדעו דמג' ולא פדע' באילו לא חלו וכן משמע בסדקי דבי אליעזר :

לא כל

ארבעים שנה לא היה יום שלא נשבעה רוח נפוגית בחגי הלילה וכו' מאי תלמודא הא קמ"ל דעת רזון
 תלמא היא וכו' צריך להבין נהי שהיתה עת רזון למכת בכורות אבל מנ"ל דעת רזון היתה לרוח נפוגית
 ויניד נהי דכיוצא מנריס היה עת רזון אבל מנ"ל לח' שנה שהיו במדבר וראיה לדבר שהרי גם במנריס נשבעה רוח נפוגית
 ביזם וכל אותה מ' שנה לא נשבעה רוח נפוגית ביום • ונראה דקול ד' רוחות מנשבו' בכל יום דהיינו כל רוח מנשבת שש שעות
 ובהיות לילה מתחיל לנשב רוח נפוגית ועל זה היה בנור תלוי לדוד ובשרות נפוגית מנשבת בו היה יודע שהוא חנות לילה
 והיה קם שנאמר חנות לילה חקום להיודות לך וכו' ובשבעה ה' כל בבור בחגי הלילה היה ראוי למנוח באות' שעה רוח נפוגית
 שהיא כוחה וטובה לנחבלים כדי שלא ימנאו הכבורות מנוח למכתם ברוח נפוגית הנוחה להם ואפי"ה לא רצה הק"ה לבטל
 מהבנו של עולם אלא נשבעה רוח נפוגית בלילה ההוא וראיה לדבר כתיב ויהי בחגי הלילה ויהי יניד לנו שהיה בחגי הלילה
 בדקדוק זה רוח נפוגית מתחיל לנשוב באותה שעה כמו שכתבנו בדוד שהיה בנור מננן תאליו מרות הנפוגית שהתחיל לנשב
 באות' שעה וכיון שלא נתבטל רוח נפוגית אפי' באותה שעה והלילה שיהיה בטולו סיוע למכת בכורות' מתנו אמה למד במשולם
 לא נתבטל ואפי' במדבר שנתבטל לשמח רוח נפוגית ביום עם שאר הרוחות אפילו הכי בלילה לא נתבטל דדוקא ביום שהיה
 הענן עומד לא נשבעה רוח נפוגית כי היכי דלא ליבדרו אבל בלילה שהיה עמוד האש ולא עמוד הענן לא היה משש לביבדרו
 ענני כבוד ונשבעה רוח נפוגית כל חנות לילה וכו' :

לג אמר

לו דואג עד באתה שואל אם הגזן למלכות וכו' אפטר לדרוש נד אסתמחא בזה דמנינו שבפסוק זה
 הזכיר את שאל בשמו ולא הזכירו בשם מלך דכתיב ובראות שאל את דוד יונא אחר אל אבנר וכו'
 ובסוף לזה כתוב ויאמר המלך אל אמה בן מי זה העלם • ועוד ביון ששם אבנר היה מדבר מהו שאל אתה • ועוד שקודם
 הזכירו בשם נער ובאן אחר בן מי זה העלם • אמנם שהיה שם דואג בשאמר שאל לאבנר זיל שאליו אי מפרץ קאתי מלכא
 להוי והשיבו דואג עד באתה שואל אם הגזן למלכות שאל אם הוא ראוי לבא בקהל שהלכה זו נעלמה והיא שחור ויאמר המלך
 כלומר להחזיק החלוקה בידי אתה דואג שאל ויש שאל אתה כלומר דואג לך אתה ושאל בן מי זה העלם אם ראוי לבא בקהל
 שהלכה זו של עמוני ולא עמונית נעלמה מתנו • ואולי נרמז ג"כ בפסוק ויאמר המלך שהם דברי דואג שאמר וכי אתה חושש
 שיהיה זה דוד מלך ואתה שואל על ענייני מלוכה שאל אתה תחילה אם הוא ראוי לבא בקהל ובן מי הוא זה שהרי נעלם הדבר
 מתנו אם הוא בכלל לא יבא עמוני ומואבי והראשון עיקר :

ולא

ידע ליה והכתיב וכו' • ואביו לא ידע ליה והכתיב והאיש בימי שאל וכו' ה"ק זיל שאליו אי מפרץ וכו' • וקשה
 שהרי בשב דוד מהכות את הפלשתי ויקח אותו אבנר ויביאהו לפני שאל כתיב ויאמר אליו שאל בן מי אתה
 הנער ויאמר דוד בן עבדך ישי ומקמי לן הכא ומי לא היה ידע ביה ובאביו וליבא לסניי בדלביל ועל כרחין אית לן למיתר
 דידע ליה לישי אבל לא ידע אם היה דוד בנו או לאו וא"כ מאי פריך לעיל ואביו לא ידע ליה והכתיב והאיש בימי שאל וכו'
 דילמא לישי ידע ולבנו דוד לא ידע שהיה בנו • ועוד קשה בשהקשה ואביו לא ידע ליה והכתיב והאיש בימי שאל בא באנשים
 לתה לא הביא ראיה פשוטה שהיה יודע מדוד היה בן ישי כדכתיב וישלח שאל מלאכים אל ישי שלחה חלי את דוד בכך אשר
 בנאץ ויקח ישי חמור לחם ובאד יין וכו' וישלח ביד דוד בנו א' שאל ויאבדו וישלח שאל אל ישי וימך נא דוד לפני כי תנא
 חן בייני הרי מכאן שהיה יודע לדוד ויודע שהוא בן ישי ולמה הביא מותו כתוב של והאיש בימי שאל וקן בא באנשים שאינו
 אומר אלא שהיה יודע לישי אבל לא אחר שהיה יודע מדוד בן ישי הוא • ואפטר ליישב דבתחילה בששאל שאל לאבנר בן מי
 זה הנער היה אפטר שאפ"ו שמכירו הוא שהוא דוד בן ישי מ"מ שא' על ענין האבירות לב שהיה לו לגשת לקראת הפלשתי אחר
 לאבנר בן מי הוא זה כלומר והלא בן ישי הוא ואין לאביו גבורת לב לתלחמה כדי להתלמד בנו לגבורת לב זו שרונה לגשת
 לקראת הפלשתי הוה ולזה לא הקשה אלא מפסוק והאיש בימי שאל בא באנשים שהיה יונא באוכלוסא שר של ששים רבוא וכיון
 שהיה יודע באביו ישי שהיה גבור חיל שר של ששים רבוא בתלחמה אין להפלא אם מני ינא גבור ומה שחור שאל לו מר לדוד
 בטובו מהכות הפלשתי בן מי אתה הנער ישי לימר שרצה לבדוק בו אם נבה רוחו בהדינת הפלשתי וכינתו בשאלתו בן מי זה
 אתה הנער כאילו נעלם מתנו מי היה אביו ואם הסב ושיבנו בן ראש נבא ישי חגי הנה הוא יורה גאותו וגאונו ודמות רוחו
 דאית ביה ודוד בתגותותו השיבו בן עבדך ישי בית הלחמי להודות שהיו עבדים ומשועבדים לו :

לד פתחה

למוסרי בני מוסרות שהיו עלי נראה דדריש אני עבדך בן אמתך זו רות ככתוב בה אנכי רות
 אמתך ומנדה היה עלי קטר אחיך שלא לבא בקהל • אבל להיות בן אמתך שכתתי מהנקבות
 פתחת למוסרי דעל הזכרים היה האיסור ולא על הנקבות • ויש לרמוז במלת מוסרי מלשון איסור לבא בקהל התרת חושי
 ואת רחבכם מאיסור לבא בקהל :

מד

או אחרתי הנה באתי מלכד מה שפי' רש"י ז"ל נ"ל לפרש כפי הפשט כי הוקשה לי בכתיב מאי או אחרתי וכמדד'ות
 דרשו אין או אלא לשון שירה שנאמר או יסיר מטה ואלון דרשו או על אותה' שעה ששאלו בכית המדרש ונתלפתה

מסכת יבמות

הם הולכה ואפיקו ובעו לחברו עליה עד שקם עמסא ושמו יתרו וחגר חרבו כיטמעאל ואמר כך מקובלני מבית דינו כל
שמואל מואבי ולא מואבית אחר דוד או באותה שעה שהשתיקם עמסא אחרתי עתה באתי לקהל ישראל להיות נקרא ישראל ולא
מיאבי ולא ידעתי שכמילת ספר התורה כתוב עלי הכתובות וכתובי מלאתי דוד עבדי הרי כאני עבר ה' ומקהל ישראל אני :

לו ונתנים

בזר עליהם דוד וכו' פירש' זל בדכתיב ויאמר אליהם והגבועונים לא מבני ישראל האם כלומר
אינם ראויים לכא בקהל וקשה דא"כ שבחן רישקן וגזר עליהם שלא יביאו בקהל א"כ איך חזר

ואומר להם לגבועונים מה אפעה לכם וכמה אכפר וכרכו נחלת ה' והרי כל דברים לא היו ראויים לאומרום קידם גזר דין אבל
לאמר הגזירה שריפסם לא יטעו עוד לקול תלמידי ול' דין שדברא אחר להם דכרי פיוסים הרי ידעתם שיהאב רישק אתכם
ותלה הדבר בי שם אחרשן לקרבכם ולרחק אתכם הרשע בידי כמשל בדדשו מה גורך לומר אל המקום אשר יבחר אל
תלבו יהושע בדוד אחר חגי איני מקרבן ולא מרחקן אלל מי שהוא עתיד לכנות בית הבחירה אם כאת דעמי לקרב יקריב וכו'
וכיון שדאח דוד שהיו אכזרים רישקן וכו' ועיין במדרש שהאריכו כס' - וכפי זה אחר דוד להם הלל לכם לדעת כי אתם
ברוחקים מימות יהושע והגבועונים לא מבני ישראל המה ועתה מה אפעה ואקרב אתכם אם טכפרו וברכו את נחלת ה' ובראיה
דוד אכזריותם שלא מחלו ובקשו לנקום נקמתם מבית שאלו אז רישקם דוד ונקראו כבם גבועונים כי לא מבני ישראל המה :

שנה

ראשונה אחר להם שמה ענין ים בבם וכו' - וקשה למה לא משך דוד בשנה ראשונה על כל הדברים המונעים
הנשמים ולא היה חושש בכל שנה א' אלל על דבר אחד והיה לו להטות חושש על כולם ולכדוק בם וכיון שכדק

ולא מלא מיד היה תולה בעמואל היה הרעב ג' שנים על הארץ - ועוד קשה כבם ששש על אלו ג' דברים עז ועוברי עבירה
ופוסקי גדקה ברבים ואינם נותנים כך היה לו לחוש על כל אותם הדברים שנענרים עליהם הנשמים הלל המה במה' תפנית

פ"ק אין הנשמים נענרים אלל כעון תרומות ומעשרות אין נענרים אלל כשביל לטון הרע שנאמר רוח גפח תחולל בשם ופני'
נשמים לטון פטר - אין הנשמים נענרים אלל כשביל עזי פנים אין הנשמים נענרים אלל כשביל ביטול תורה - אין הנשמים

נענרים אלל כעון בזל למה לא שש אלל על ג' דברים הללו ותלה כבם ג' שנים - ועוד קשה למה לא כאל מיד פני ה' כמו
שעשה אחר ג' שנים וישאל דוד את פני ה' שאל באורים ותומים - ונראה שדאח דוד הרעב הזה היה בי עזירת נשמים כי ים

מיני רעבון כאינם מחמת עזירת מטר אלל שלוקה התבואה או מאכילת חגב וכיטעל בזה זכאן לא היה אלל מעזרת מטר לכך
לא בקט את פני ה' לשאל באורים כי כתוב בתורה וכבדתם לאים אחרים ועצר את השמים ולא יהיה מטר ולכך הזכיר לעולי

דגלים שכחו כס שבדקו ביניהם כל עז כמ"ס פסקי ר"א עיין כס בילקוט והסתיי עד לשנה האחרת בזמן הרביעה לירד מטר
ולא ירד מטר אז אחר שמה ים חגלי עריות שהיא עבירה שמורה ואפשר לנו לומר שלא היו עזרת נשמים כל הנ' שנים

שוות שבגיה ראשונה לא ירד מטר כלל ועקר ועל זה אחר שמה עוכדי עז ים ביניהם דכתיב ועצר את השמים שהיא עבירה
חלוטה וזבטנה האחרת השתיל לירד המטר והפסיק וזהו שאמר וימנעו רביבים ומלקוח לא היה דמשמע שלא היו רביבים שהם

טיפות של מטר הגדולות אבל מטר דק שאינו ראוי לנמוח מונח דשא ולהכנס בקרקע לא היה וארץ לא שבעה מים וכיון שלא
נענרו השמים לנמרי אלל וימנעו רביבים כלכד אחר אין לחוש עוד על לטון הרע דכפי' היה תחולל בשם לנמרי זכן על ביטול

תזמות כתיב כיה ציה גם חוש יגזלו חמי שלג וכן על עון בזל כתי' כסה אור שהם נשמים זכן בביטול תורה כתיב ימך המקרה
במים עליותיו זכאן שירד מטר אבל נמנעו רביבים שהיא ארץ שבעה מים לכך אחר שמה ים חגלי ערמות שענשם הוא למנוע

רביבים - וזבטנה האחרת בזמן הרביעה היו נשיאים ורוח שמתכסים השמים בעבים אבל בשם אין זהרוחות והעבים מלחלים
הקרקע אז אחר אין זה אלל כשביל פוסקי גדקה ברבים ואינם נותנים שלוקים כמתם להיות קול הרזחות זסימני העבים

להוריד מטר ואין נשמים יורדים וכשבדק ולא מלא אמ' אין הדבר עליו אלל בי ניבא ולא ידעמה כיבא שבענין מיתת הגבועוני'
היה לדוד שלק בו כי הוא היה גרמה להריגת הכהנים שהרג שאלו על שהפסיקוהו לחם זמון וזמפור הריגת הכהנים העלה

כאילו הרג לגבועונים - גם בענין שלא בספר שאלו ים לדוד חלק בו - ועוד רמז אין הדבר תלוי אלל כי כלומר שאתחוק
כתפילה להק"ב שיודיעני מהו העון שגרם הרעב הזה מיד ויבקם דוד את פני ה' שאל באורים ותומים ויאמר ה' אל שאלו

זכו' ומה שלא הזכיר שימקד שהיא הרגת נוב עיר הכהנים והזכיר הגבועונים שהיא גרמה שפסק חיותם ואפי' למ'ד בירושלמי
שהרג מהם ז' ב' חוטבי פנים זכ' שאבי מים זמם זחון וסופר מ"מ קים לים בדבריה מייכה שהרג שמונים זממה כהנים אתכם

להיות שבער קצל כזה שאלו פוגטו שדהג הוא ובניו עמו לא הזכירו עכשיו אלל על אשר המית את הגבועונים - וכנגד מה
שנעש מלהיות שאבי מים לכך כל עזירת הגשם והמים זכפי זה הרעב הזה היה ראוי להיות בימי שאלו אלל מהשם ששאלו

שהיה צרופים כל שקטא נלכלו עד ימי דוד שהיה צרופים של זית שיש בו צח לסבול העונש ולזה תמצא שכתוב כאן ויהי רעב
בימי דוד דמשפיק לומר יהיה רעב בארץ מאי בימי דוד וכן קשה מאוי ב' שנים שנה אחר שנה דמיתלל משמע שהיו שנים רגופים

דפוד שאמר אחרי שנה דקול אחרי מופלגה ללל שנה אחר שנה דאחר שמוך - אמנם רמז לנו כאן שהרעב הזה היה ראוי להיות'
דימי שאלו זה ל' שנה אלל ויהי רעב בימי דוד דבר שלא נתחייב הוא כי אי אס החטא היה ציחוש שאלו זלכלו הק"ב והביאו

ביתו

מסכת יבמות

ביתו דוד ג' טים וזה השנוט בא שנה אחרי מופלג שהוא זמן שאלו ואחרי הזמן הוא מופלג ל' שנה בא שנה זו ויבטס דוד את פני ה' באורים ותומים ויאמר ה' אל שאל וכו' :

על שאל

שאל נספד בהלכה • וקשה שהרי מקרא כתוב ויספדו ויבטו על שאל ועל יהונתן • ולכאורה י"ל ששפדו שנספד כי דוד ואנשיו מ"מ לא ספדוהו כל ישראל בהלכה וכטורה ולא ילאו ידי חובתם • וי"ל דייק שלא נספד בהלכה לפי שס נאמר ויספדו ויבטו ויזמו עד הערב וכשתים לא נספד בהלכה הא' שזמן הקצוב להספד ז' ימים בתשאל ג' לבני ז' להספד וכאן לא נמשך ההספד אלא עד הערב וזהו שלא בהלכה ועוד מבחינה אחרת לא נספד בהלכה להקדים הבני חילה ואח"כ ההספד כמו שאמרו חז"ל ג' לבני ז' להספד וכאן כתיב ויספדוהו ויבטו להודו' שלא הספדוהו אלא כדי לעורר הבניה מתוך ההספד כי לא היה מלבם לבנות חסרונו ולהספידו :

אלה

מתוך שהרג נוב עיר הכהנים וכו' וקשה שהרי עון נוב עיר הכהני נחמל לו כשנתיים כמ"ט חז"ל בפ"ק דברכות' כל המתביים מוחלין לו מבטל שומר ולא ענהו ה' גם בחלומות ואילו אורים ותומים לא אמר לפי שנתביים ומנ"ל לחילוי ליה שנאמר תחד אתה ובניך עמי במחנותי ואיך חזרו לנלכל עליו עון זה ולמעלה כיאמרתי שאשפד שנחמל לו הריגת הכהנים עתה נפקד לו הריגת הנבעוטים ואת"ל שהכל תלוי זה בזה וכשנחמל לו הציקה נחמל ג"כ הריגת הנבעוטים • אפשר שכל בחינת חילול ה' שהיה בדבר כי נבעו ישראל לנבעוטים ועון חילול ה' אינו נחמל עד לאחר תיעה בדכתיב אם יכופר העון הזה עד תמותון לכך הוצרך עכשיו לכפרה :

אמר

דוד שאל נפקו ליה תריסר ירחי שתא ולא דרכי' למשפדי • אלא נתינים נקריניהו וכו' ותימא נתינו לדוד ששעה הפך דבריו והספידו לשאל אחר זכ חסד שנא' ויקברו את ענמות שאל ויעשו בכל אהר ניה החלך ואח"ל מה ניה החלך ניה להעבי' ארונו של שאל בכל עבר וכו' והיו יונאים הם ובניהם וגומלים אחד עם שאל ועם בניו כדי שינאו כל ישראל ידי חיבתן וכיון שראה הק"ה שנמלו חסד עמו מיד נתחלל רחמים ונתן מטר על הארץ • ועוד למה נתחכם על בוראו שאמר לו על שאל נספד בהלכה והוא אומר בטר זכ ירחי לאו ארחא למספדי • ואפשר ששפד דוד בקול ה' אחר אל שאל ואל בית הדמים ולא אחר בפירוט על שאל שלא נספד בהלכה • ומעיקרא סבר דוד שאל שאל ואל בית הדמים כולא חדא מילתא על אשר המית שאל לנבעוטים ולזה לא חשב לנשות הספד בני אהר גפקו תריסר ירחי ולא אורח ארעא למספדי וידיחי לא שאל ה' כי אם על הנבעוטים לבד וכשראה דוד שלאחר שהמית ז' בני שאל באשר כאלו הנבעוטים עדיין לא נעטר אלהים לארץ אז נתן לבו להביט כוונתו ית' שאמר אל שאל הוא על שאל נספד בהלכה אז הסתדל בהספידו ומ"ח ביון דלאו אורח ארעא למספדיה בטר שתא לא הספידו לשאל והוא עודנו בקברו אלא פינה הענמות לקברים בקברות אבותיו דקילן פיננו ענמות וקבורתם כיום מיתה דמו והו' ליה ההספד כיום המיתה דאורה ארעא למספדי' ויעתר אלים לארץ אחרי זמן מופלג חוץ הריגת הנבעוטים שנהרגו זה שבועה חדשים ומיד שנמלו חסד ויעתר אלהים לארץ • ועוד הרחקתי כזה כס' בסף נבחר ס' אחרי מית דף ק"ך יעויין סס :

פי' סינהו

ולא מפייסו אחר דוד ג' סימנים יש בחמה זו וכו' כל שיש בו ג' סימנים הללו ראוי לידבק בו איך בו ג' סימנים אלו איך ראוי לידבק בו ופירשו ז' והבי' נבעוטים ללא מרחמי אינם ראויים להדבק בהם מיד נזר עליהם דוד לכך נאמר והנבעוטים לא מבני יש' המה נאמר בתחילת העניין קידם שפיים ולא נתפייסו ואיך הוא אומר שאמר שלא נתפייסו לרחם נזר עליהם • וכו' לרמזו כאן הנזירה מדכתיב אחר שאמרו והקצבום לה' בנבעות שאל כתוב ויאמר דוד אי איתן מאי אמי איתן האלל ויאמר דוד בן אמנם כאן רמז ריחוקם ויאמר דוד אי איתן אמתם מוטבי פנים לעולם ואמתק אמתם והיינו נתינים דוד נזר עליהם באי דאמר אי איתן כלומר איתן אמתם מוטבי פנים לעולם :

לה מוטב

שנעקר אות ה' מהמורה וכו' פי' לעקור מלת לא יומתו בנים וכאילו כתיב יומתו בנים על אבות אבל קשה דהא כתיב איש בחטאו יומתו וא"כ יש כאן עקירת פשו' אחד וכן קשה בלא תלין נבלתו על העץ כלאמר דז' מוטב שנעקר אות ה' שהיך אפשר לעקור אות ה' שהוא לא תלין כאיך יבא מה שכתוב אחריו כי קבור תקברנו כיום ההוא ושמא אות ה' לאו דווקא כעל כל הפסוק הוא אומר מוטב שיעקור וכו' :

ונתינים

דוד נזר עליהם וכו' ואין לומר דליתא ליה וליטעמיה דדוד לא נזר עליהם אלא משה והא אשכחן דיהוטיע נזר עליהם דכתיב ויתנם יהוטיע ואם משה נזר עליהם מה הוסיף יהוטיע ומאי דמשנית בהאי דמשה ליהוטיע משנית נתי לדוד דהא לאו קוטיא היא דהוינן אמרין משה נזר לזמן שבי' קיים ויהוטיע נזר לעולם אף בזמן שאין ב"ה קיים והשתא דאמרן דדוד נזר עליהם קטיא לזה מירנו דמשה נזר לאותו הדור אפי' בזמן שבי' קיים אבל דוד אחר לא נזר עליהם דדוד נזר לכלי' דהא • אבל עדיין קשה דביון שהוטיע נזר לזמן שבי' קיים הרי יש כאן לדורות אחרונים כל זמן שבי' קיים א"כ מה יוסיף נזר דוד לנזר לכלי' דהא ונ"ל דהשתא הדר מההיא מירונא דאמר דוד נזר לכלי' דהא והבי' תיקוין לה משה

מסכת יבמות

גזר להאזין דלא ויהוהטע לשאר דורות כל זמן שהמקדש קיים ודוד הוסיף לנזור גם לזמן שאין ב"ה קיים :

מ פרק י

ת"ט אליו תשמעון וכו' תימח מאי זו ראייה מנביא שהוחזק לנביא לב"ד טעל הנביא גוה ה' לומר לו תשמעון אבל ב"ד מנ"ל ואין לומר דהיינו דמנביא תלמודא שאני התם דכתיב אליו תשמעון ולא לב"ד דאם בן מאי פריך וליגמר מיניה דהא אין ללמוד מנביא לבית דין מדכתיב אליו למעט . ומעיקרא כך פריך ת"ט אליו הנה ידע דנביא מיירי ואפ"ה פריך ת"ט אליו תשמעון כלומר דנלף מניה ומשני אליו תשמעון כתיב א"כ מאי דדר פריך וליגמר מניה דתשוכחו בגידו אליו כתיב כלו' למעט דלא ניגמר מניה וי"ל דכיון דקול חכם עדיף מנביא ס"ד דב"ד יכול לנזור בוידות מדעתם אבל אין נביא יכול לחדש דבר מעתה וכיון שמנינו מנביא טוה לעבור על דברי תורה ולשמוט ולהעלות בחזק ב"ט ב"ד ולהכי פריך מהאי דקרא דכתיב בנביא אליו תשמעון וכל שבן ב"ד ומשני שאני התם דכתיב אליו למעט . והדר פריך וליגמר מניה דילמא ממעט אל פונקיס וקוסמיס דכתיב לעיל מניה אבל הב"ד ליגמר מנביא ומשני מגדר מילתא שאני דגם הנביא לא הותר אלמא למגדר מילתא לעשות גדר ותקנה וה"ה לב"ד אבל עדין קשה דמעיקרא בטהקסא ת"ט אליו תשמעון ליסני ליה מגדר מילתא שאני וב"ה כך דרך התלמוד למצא תחלה דבר אחד כדי להגדיל תורה והדר מסיק לה אם בן היה לו לומר אלמא מגדר מילתא שאני ונ"ט :

ה"ש

שמעתי שביט דין מכין ועונשין וכו' לא לעבור על דברי תורה אלמא לעשות סייג לתורה וכו' מפסח וכו' . וקשה כיון שאמרו למעלה אין ב"ד מתנין לעקור דבר מהתורה להקל אלמא להחמיר ולעשות סייג . אין כאן עקירה וכאן נמי אמרו לא לעבור על ד"ת אלמא לעשות סייג לתורה ח"ב מה הקשו מהאי בריתא . וי"ל דכיון שהרנו נפט א' מישראל שלא על פי התורה אין זו חומרא כי אם קולה בדיוני נפשות והוא הדין למלקות :

מב מאי

דכתיב אנורה באהלך עולמים וכי אפשר לאדם לדור בשני עולמים . נראה לדקדק מה האקסא לו בכתיב הזה שאמר מ"ד אנורה וכו' שאם הקושיא היא ח"ט אחר כך וכי אפשר לאדם לדור בב' עולמים ה"לל כתיב אנורה באהלך עולמים וכי אפשר לאדם וכו' . ועוד נבאר מנ"ל בהאי קרא שיאמרו דבר שמועה מפיו בעה"ה . ואפשר שדקדק מאי אנורה באהלך ה"לל אנורה עולמים לכך דרשו אהלך מלשון מה טובו אהלך שהם בני מדרשו ואמ' אנורה בסיבת אהלך שהם ד"ת האומרים בבית המדרש אנורה בשני עולמים וכינוד הוא הדבר אלמא מתוך שזוסיקם בבית המדרש בשמועותיו שפתותיו דוכבות בקבר כאילו מדברות ונשמחו עומדת בע"ה ובירושמי פ' היה קורא אמרו על פסוק זה וכי עלה על לב דוד שהו' חו לעולם אלמא אחר ז"ר שיאמרו דבר שמועה מפיו . וכוח יס ליטב בגמרתינו שאמר מ"ד אנורה עולמים שאם פי' עולמים הוא לעולם עוד קשה וכי עלה על לב דוד שהו' חו לעולם . ואם בוונתו לעולמים לעולם היה וע"ה יקשה וכי אפשר לאדם ליטב בשני עולמים כאמר אלמא שיאמרו שמועה מפיו כעולם הזה כדי שיהיו שפתותיו דוכבות דהיינו חו בשני עולמים כאחד :

מד פרק יב

אלמא הא דכתיב חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלםם בסכר יראיו ויחלםם מדינה של גהינם ונרדף להבין האו יחלםם מדינה של גהינם למאן קאמר אי היראיו קאי אם בן מאי בסכר יראיו ויחלםם כך ה"לל . ויחלםם ליראיו מנהיגם . ועוד קשה שאם בן הם יראו ה' מי הכניסם לנהיגם שהיו נרדפים לחלםם מנהיגם . ואפשר עם דרשת חז"ל שדרשו סביב ליראיו לכוונתם ליראיו ואתי ספיר בסכר יראיו ויחלםם לכוונתם ליראיו ועוד אפשר שמדבר בפי' שיש להם בושת פנים והם עניים שאתפ' שחטאו ליוגרים מ"ח ניגולי' מנהיגם כמ"ט בנמ' פרק חלק מפני מה לא תנו את אחי עם אומם שאין להם חלק לע"ה מפני שהיה לו בושת פנים . ולזה כיון דהע"ה ואמר בה' תהלל נפשי ישמעו עניים וישמחו דרשתי את ה' ועבני . הביטו אליו העניים אף על פי שחטאו ונהרו ופניהם אל יאפרו כיון שיש להם בושת פנים וכשם שהעני קרא אל ה' ושמע בקולו ומכל נרותיו של העולם הבא הנילו בו יחלק עני מנהיגם בסוכת עניו כך חונה מלאך עם העניים בשביל יראיו אף על פי שהעניים הללו לא יראו את ה' וחטאו מכל מקום בשביל יראיו ויחלםם לאומם עניים מדינה של גהינם :

אלא

הא דכתיב וענמותיך יחליץ וא"ר אביוזר זו מצולה שבכרבות וכו' והקשה למה הבי' הא דר"ה דמדכתיב וענמותיך יש לדחוק שאינו חלינה דכענמות לא יבדק לו' יחלםם מנהיגם כי אין הענמות נכנסו' לנהיגם לא הרוח והגפס אזולאו שהוא לטון זירו . ואפשר לומר שיש לדחות דהיה אפשר לומר יחליץ מלכות חלינה שלא יהיו ג' פנים דקב ענמותן דהא כלומר ענמותיך יבילם מחטט דקבון לכך הביא הא דר"ה אלעזר זו מעולה שבכרבות ואם היא הללת הענמות מרקב אין זו ברכה שקולה לכרמם הנפש והשכיות בגנחות נפסך והיית בגן רוה וכ"ט שאינה מצולה שבכרבות ואמר דבא זרוזו ברתי דהיינו ענין המחיה שיחליפו כח בתחיה וזו היא מצולה שבכרבות ומכאן למדנו שיחליץ הוא לטון זירו .

מה שבע

בעילות בעל אומם דשע וכו' וקשה מאי שדרשו על ותכסהו בשמיכה שמיכה מביד פליה שלא נכסו . בא אומם דשע ודוחק לו' שהם מדרש' חלוקים זימ' מי שפי' שבין דבליה היו הבבילוני' של סיסרא ולא בגל :

בצל אותה חמט רק מתוך שכרותו היה דומה לו שבעלה והוא שוכב בין רגליה וכו' דרביה' מוסכמת לדבריה' שררפו
 גדולה עבירה לשמה עוד אמרו והא קא מתהניא מעבודה • והנראה לע"ד בדקדוק הכתובים נכתוב ומכסהו בשמיכה וחזר
 לומר ומסקהו ומכסהו ולא כתיב בשמיכה אחר על כן חזי אומר שיעל אמרה לסיסרא סורה אדוני סורה א' אל תירא שהכונס
 לומר סורה שלא תגע בו ובתנאי זה סורה אלי אל תירא ויסר אליה האלה על תנאי זה שלא יגע בה ומכסהו בשמיכה שמיכה
 מעיד שלא נגע בה באותה שעה אבל בשנאל ממנה אחר כך השקיני נא מעט מים כי נחאתי בדואה אליו עם המים החזיק בה
 ובעלה ז' ביטולת ואז כתיב ומסקהו ומכסהו ולא כתיב בשמיכה לפי שבאותה שעה בא עליה ולזה הרגה אותו יעל על שנגד
 בה והוא נכתוב בין רגליה כרע נפל כבד וכו' באשר כרע נפל שדוד שהכוונה לומר שעל פועל רשע אשר עשה וכרע
 לשכב עמה לכך נפל שדוד שהרגו יעל וממנה וחלפה רקמו :

מן אמ

רשום למה אמת וכו' • יש לישב שלא הסיבו במלמודינו על קושיא זו כמו שהוסיפו בירושלמי עד שלא
 נחתם גזר דין רשום ומשנחתם גזר דין אמת ובאן אמרו כאן בגזר דין שיש עמו שבויה כאן בגזר דין
 שאין עמו שבויה והענין הוא שיש בכתוב ג' פרטים הא' רשום דמשמע רשום כל דהוא והא' בכח שהא דבר המתקיים והא'
 אמת דקטמט שיש כחב שאינו אמת ובירושלמי הסיבו על הרושם ועל הכתב ואמר עד שלא נחתם גזר דין הוא רשום כמו
 הרושם שמתבטל בנקל לכל לאחר גזר דין אינו מתבטל במהרה אלא הוא מתקיים ביותר והתלמוד שלנו מדרקק מהו הכתב
 של אמת ומהו כתב שאינו של אמת ולזה מירנו כאף על פי שאין כתב אלא כמה שנגזר הדין מכל מקום גזר דין שאין עמו
 שבויה יש לבטלו בתפילה או בתשובה ונמנה שאינו כתב אמת אבל גזר דין שיש עמו שבויה אינו מתקרב ונקרא אמת וקשיא
 לוי דקח אפטר לאוקומי נמי כאן בגזר דין של יחיד שאינו מתקרב הוא כתב אמת כאן בגזר דין של יחיד כאף על פי שכתבם
 מתקרב כדאמרנו לקמן והוא כתב של אמת ושחא חזק מנייהו נקט אי נמי דהתם בדניאל מדבר על מלכות יון שהוא גזר דין
 יחיד להשתעבד כישראל ואיך אמר בכתב אמת ביון שגזר דין של יחיד מתקרב להבי מניי בגזר דין שיש עמו שבויה ואינו
 מתקרב והוא אמת :

רביא

דעסק במירה חיה מ' שנין וכו' • ובתוספות ור"ת חזי האי דקאמרנו בה"ק ללא בוכותא תליא מלתא אלא
 במזלח מדרבנא לא חיה אלא מ' שנים ודילמא היינו טעמא לפי שהיה מבני עלי וכו' • ויש לומר דסבירא ליה
 לרבא דבתורה כלבד מחספר ועוד שנס רבא עסק בנמילות חסד וקסה דלפיל אמרו התוספות ללא עסיק כל בר בנ"מ שנגל
 מנזירת בני עלי וכפי זה לא ממרני הבא מידי דדילמא לא חיה אלא מ' שנין לפי שהיה מבני עלי ואף על פי שעסק בנ"מ מ' מ'
 לא היה בהם כדי להגבל מנזירת בני עלי ואפטר לומר דהאי ועוד אינו תירוץ אחר אלא סמך אשיכוויא דקאמר דסבירא ליה
 דבתורה כלבד הוא מחספר ועוד בנ"מ כלומר איכא תורה ונמילות חסד דשניהם היה בהם לבטל בזירת עלי אלא משום דכמא
 תליא מילמא ולבני לא קאמר הבא ועול • ומיהו קסה דנס למה שהקסה רבינו אלחנן דבנמילות חסד נמי עסיק הנה שססק
 בתורה ובנ"מ ומהכי אמרינן ללא היה בהם ללא עסיק כל בר בנ"מ שיוכל להגבל מנזירת עלי דמכמע באפילו • בהגטרפות
 תורה עם הג"ח אין בהם לבטל נזירת עלי • דשמא דההיא דאמר אליבא דמ"ד גריך תורה ונ"ח לבטל אבל הבא מגני אליבא
 דרבא בתורה לחודיה מכפר והבא איכא תורה וכו' ג"ח שמגטרף עם התורה ומכפר :

והכתוב

דרשו ה' בהמנאו וכו' וקסה מנ"ל דככל קראנו הוא בין אחר גזר דין דילמא בין בעשהת ימים וכן פבל
 השנה קאמר בכל קראנו אליו והוא קודם גזר דין ושמא לכך סמך ואמר והכתוב דרשו ה' בהמנאו לומר
 כסס סליקיד מושיל באותם עשרת יתם אפי' לאחר גזר דין שכן כתיב וישכ אל ה' וירחמהו כן לגיבור בקרע גזר דין שנאמר
 ככל קראנו אפילו ככל השנה :

מה עיניו

למטה פירט דרש זל כלפי ארץ ישראל מטום דשכינה התם קיימא והכוונה לרש' שאין למטה
 האומר כאן לימן עיניו בקרקע דא"כ היכי יליף מוהיו עיני ולבי עם שמדבר על מקום המקדש •
 ומיהו קסה דאם בן היה לו לפרט עיניו למטה כלפי המקדש שכן כתיב והקדשתי הכית הזה להיות שמי שם יד עולם והא
 עיני ולבי עם כל הימים ושמא באן למדנו שתמיד ישאו עיניהם אל מול המקדש • כי הצומדים בחונה לארץ ישאו כלפי ארץ
 ישראל שצומד כלפי המקדש והיושבים בארץ ישראל ישאו עיניהם אל מול המקדש ואין להקשות דכיו דקרא כתיב והיו עיני
 ולבי עם כל הימים הרי יש באן עיניו ולבו למטה כלפי המקדש ואם בן היה לו לומר גריך שיתו עיניו ולבו למטה וכן רבי
 ישמעאל היה לו לומר גריך שיתן עיניו ולבו למטה ולבו למעלה דהא לא קשיא לפי שאלו דברים של והיו עיני ולבי עם הם
 דבריו של הקדוש ברוך הוא ולא ילפינן מיניה אלא שהשכינה התם קיימא • וכיון שכן גריך שיהיו עיניו של אדם יבואות
 בתפילה כלפי המקדש ולא ילפינן גריך שיהיו עיניו למטה מדכתיב והיו עיני אלא ילפינן שהשכינה עם • ומתילא אמרינן
 דגריך שיהיו עיניו של אדם למטה וכו' • ולזה דקדק רש' באמר פהים דשכינה
 התם קיימא :

תני

מסכת יבמות

מט פרק יג

מני בר קפרא לעולם ידבק אדם בג' דברים ויתרחק מג' דברים ידבק בחלינה ובהבאת שלום ובהפרת נדרים וכו' בהבאת שלום דכתיב בקט שלום ורדפהו וא"ר אבהו אמיה רדיפה רדיפה כתיב הכא בקט שלום ורדפהו וכתוב התם רודף נדקה וחסד וכו' . י"ט לדקדק כיון שבאין אינו מדבר אלא בענין מה שראוי לידבק בו והביא ראיה מדכתיב בקט שלום למה הונדף עוד ת"ט רבי אבהו אמיה רדיפה רדיפה ומה גם שטס מדבר בעניין קבלת שכר יתגא חיים ולא מיירי הכא בקבלת שכר כמו בענין הדבק בהפרת נדרים ובחלינה שלא דבר בעניין קבלת שכר . וכדקדק ת"ט לעולם ידבק אדם מאי לעולם דקא נקט . וכן נבאר ת"ט הדבק בג' והתרחק מג' וכי אין להדבק אלא בג' והרי בר"מח מנות עשה י"ט להדבק . וגם י"ט להתרחק ת"ט ל"ט . ובספר בסף נבחר הרחבתי הביאור בפרשת ויגש ע"ט . וגרסה לע"ד שבר קפרא בא ללמד אדם דעת כאף על פי כנריך להתרחק בג' דברים תכל תקום נריך לעבור על זה כדי להדבק בג' דברים וז"ל לעולם ידבק אדם אצפ"ו במגד אחר היה נריך להתרחק כנון שנריך להתרחק מהערכות ומכל מקום אם יש גז הבאת שלום כנון שראו חונק לחבירו בשוק על חובו ולא פטרו אלא על ידי ערב תומד לו להיות ערב מפני השלום והוה הדבק בשלום אפילו במקום שנריך לברוח מהערכות . וכן הדבק בהפרת נדרים אפי' במקום שנריך להתרחק מהפיקדון אם גזרת להמזיר הפיקדון שבידך . והיה אם מתקיים הנדר ומחזירו אמה נכשל בש"ח כל הבזטה אף על פי שתקיימו ראוי לדקרו בחרב ויותר טוב לך שלא תברח מהפיקדון הזה ולא מחזירנו כדי שלא תכשל בקיום הנדר שהתקיימו כאילו הקריב קרבן על הבמה ובעניין זה הדבק בהפרת נדרים אף על פי שאינך מתרחק מהפיקדונות . והדבק בחלינה אצפ"ו שנתרחקת מתיאון היבמה שכאה למאן כיבם שלא תמאן בפניך לנאת תמחת יד היבם עכל תקום אם אחר שהגדיל' באה לחלוץ הדבק בחלינה שתגא חיד היבם . ומ"ט והדבק בהבאת שלום שנאמר בקט שלום ורדפהו הכוונה דדילמא מאי דכתיב בקט שלום ורדפהו הוא לעצמו שיבקט שלום עם כל אדם ואם בא להתקוטט עמו רדפהו לשלום אבל תנין לנו להבאת שלו' בין אדם לחבירו לזה הביא אמיה רדיפה רדיפה דכתיב התם רודף נדקה דהיינו לאחריים גם רדיפת שלום זה הוא לאחריים והוא נכון . והיינו יכולין לומר דאף על גב דהכא לא שייך דרשת הג"ט ברדיפה רדיפה כיון דשייבא בפרקא קמא דקידושין דענינן אלו דברים כאיכל פירותיהם בעולם הזה והקדן קיימת לעולם הכא הבאת שלום והתם קאמר דכתיב בקט שלום ורדפהו ואמיה רדיפה רדיפה לפי שנריך להביא ראיה כאוכל שכר בעולם הזה והקדן קיימת לו לעולם הבא ולא ילפינן קיבול שכר אלא תהא קרא דכתיב רודף נדקה יתגא חיים בעולם הזה וכבוד לעולם הבא . ושמא כיון לזה רש"י ז"ל שאמר כאן ואמר ר' אבהו פ"ק דקידושין שלא בא רש"י ז"ל להיות אורה תקום אלא לומר דלא אצטרך ר' אבהו הכא אלא בפ"ק דקדושין ואגב גררא נקטיה הכא והראשון עיקר :

הנדור

כאלו בנה במה וכו' פירש"י ז"ל דחוטא הוא כדכתיב וכו' תחלל לנדור וכו' הא אם לא תחלל יהיה כך חטא . אין להקשות דילמא דיוקא דקרא הוא משום דכתיב לעיל לא תאחר לשלמו והיה כך חטא הא אם תחלל לנדור לא יהיה כך חטא של אומר התשלומין לפי שאם כן הולל וכי תשלם לא יהיה כך חטא ותקאמ' וכי תחלל לנדור תשבע דאף על פי שאפשר לנדור ולשלם תכל' תקום יהיה חטא על הנדר אבל כי תחלל לנדור לא יהיה כך חטא שנדרת נדר :

יראה

הדיין כאילו חרב תונחת וכו' . י"ט לדקדק תרתי לתה לי חרב תונחת וגהינם . בנהינס לחוד סני ואפשר טבא להגינס הדבר כאם אצ"ח חרב תונחת בין היהבמות אצפ"ו שיהיה בנהינס פתוח תחתיו אפשר לו לנטות ענתו לנד אחר ולהשתט מנהינס שהיתה תחתיו אבל בהיות החרב נעונה בין ירכותיו אם יטה ענתו מגד אל גז יכנס בירכו החרב כך אם יטה תהדין יפול בחרב ויהיה נדון בנהינס וזה שאמר הכתוב גורו לכם מפני חרב לתפן מדעון שדון ודרש מ"ל שדין כתיב שעל כרחין יגור מפני חרב . וע"ז טלפצמים יבא לפני הדיין משפט נשים ונריך ליירא תחרב שהיא תונחת בין ירכותיו שהיא תמילה ולא ירהרר בנשים ח"ו :

גב פרק יד

אף על פי כן תת כנו בנמא . כתבו המוספות תכל' תקום לא הוי דבר שנמספק בו הנדיק שלא עשה הבור . היה נראה להביא שלא עשה אלא הבור . או שלא עשה המים שבבור . ואפשר לדחוק הלשון שלא עשה הבור כלומר שלא עשה הבור כלום כנוקו שלא היוקו הבור אלא הנמא ולא הבור :

חסלת מסכת יבמות

מסכת כתובות

ה

א דרש

בר קפרא גדולים מעשה נדיקים זכו' . וקשה דליריהו אכבלי קראי אהדדי כתיב הכא ידיו יסדה ארץ שהוא יד א' ובמייב ויבשת ידיו יגרו ולמה הטיב אכבלי לבר קפרא . וע"ק כיון דמעשה הנדיקים הוא כ"ה הלל גדול המקדש ממעשה שמים וארץ . וע"ק כיון דככל מעשה ליכא אלא חד יד וכמו שפי' התוספות אם כן הלל גדולים מעשה נדיקים ממעשה שמים וגדולים ממעשה ארץ ומאי האי דקאמר ממעשה שמים וארץ כיון ככנייהו איכא ב' ידים וכן גריד לבאר מה שהקשה מקרא דמעשה ידיו דמאי סבר אי מעשה ידיו הוו שמים או ארץ איך הוא אחר מגיד הרקיע כי איך מגיד הרקיע על השמים שהם עתה רקיע וכן איך יגיד הרקיע על הארץ . וע"כ גריד לומר שמעכה ידיו הוא על פלאי ה' וגדולים מעשה הארץ הוא עושה ומי מגיד לנו אשר יעשה ה' בי מי יעלה השמיה להגיד לנו לכך אחר הרקיע מגיד מעשה ידיו שהם הכתב והירח והכוכבים ומוריד טל ומטר וכלג וכדו' . ונבאר מהו מעשה ידיהם של נביאים מי מגיד הרקיע . ונראה לפרש שמצינו שהמקדש נברא ע"י שלמה המלך והסרי' אל שמענתו שהם כולם נדיקים ואותו מעשה הנדיקים לא עמד על עהרו כי אם בכחו ימכרך אשר ידיו כוננו המקדש שנאמר מקדש ה' כוננו ידיו וכפי הככל היה ככיון שכבר נברא כ"ה ע"י הנדיקים דבר נקל היה מעמידו ה' כה בני זכות הנדיקים מעמיד קנתי וה' יגמור בעדם לכוננו ולהעמידו ואף על פי כן הונרך לשמי ידיו של הק"ה לכוננו ואילו כמעשה שמים וארץ שהכל מעשה הק"ה והוא בראש ויגמר יש מאין וכיד אחת כונן שמים ויסד ארץ ולא הונרך לב' ידיים להיות המקדש שהוא מעשה הנדיקי' דבר גדול גריד חיזוק גדול והשמים והארץ כאינם כ"כ גדולים יסדם אפילו ביד א' והטיב לו הכבלי לדבריו שפירש ידיו יסדה ארץ שהוא יד אחת דאנא הוה אחינס דמדכתיב אף ידיו יסדה ארץ הוא לומר שהימין אף היא יסדה ארץ שהם הב' ידיים והבא כתיב יבשת ידיו יגרו שהם ב' ידיים ולא קטיא הדי אבל השמא דדרש בר קפרא גדולים מעשה שמים וארץ דכתיב אף ידיו יסדה ארץ דהיינו יד א' קשה דכתי' יבשת ידיו יגרו ואם כן אין לנו גדולים מעשה נדיקים אלא מהשמים דכתיב ומיניו אבל מהארץ דכתיב נמי כהו ידיו יגרו אין לך לא' גדולים . ומשני ידו כתיב יגרו אנבעותו . ופריך דמעשה ידיו כלומר שהרי מצינו במעשים אחרים שעשה הק"ה ככונן תורה ולכנה ומולות ואפ"ה כתיב ב' ידיים ואם כן אין לך להגדיל את מעשה הנדיקים לחודיהו . ומשני מעשה ידיהם של נדיקים כענינו הנדיקים גזורים ונבטלים כביכול דברו של הק"ה כיון דגיד מוטל יראת אלהים ומי מגיד לנו גדולת הנדיקים שהם מעשה ידיו של הק"ה כדכתיב ועמד כולם נדיקים וכו' מעשה ידיו להמפאר . מי מגיד לנו גדולתן ומעלתן הרקיע שהם בוזרים להוריד מטר ומתפללים והם נענים :

ב ב'ר

ויתד תהיה לך וכו' . וקשה לו שחם הוא מענין בלי זיין מאי אופיך שהאלף נוספת בו דהלל על זיין וכך קשה כיון שכא הגווי להיות לו יתד כדי לחפור בה בנאתו . חזן מה לנו . אם תהיה הימד על כלי זיין אי כתיב אחר אלא כל לרמוז על האוון שיניח אנבעו . באווננו ולא ישמע דבר שאינו הגון . מה טעם משופות כיתדות וכו' תימה דאם כן באנבע א' שיהיה שפוי כיתד מספיק להניח אותו אנבע באונו . ואם גריד להניח בשמי אזינו אנבע א' כלל יד' סני ולמה כל אנבעותיו משופות כיתד ושחא רמו שיניח השומע אנבע באונו שלא לשמוע . וגם יניח אנבע באונו כל השומעים שם למנעם מהשיעור דבר שאינו הגון . יכוף . אליה לתוכה וקשה כיון דאנבעות הם משופות כדי להניח אנבעו באונו מה גורף עוד אל האליה כבאוון לבוף אותה לתוכה וכן קשה כיון שיש אליה באוון . ויכניס אותה לתוכה מה גורף לאנבעות להיות משופות . וי"ל דמרווייהו גריבו דהאליה אינה נכפפת אלא בהנחת אנבעו עליה שחם יכוף האליה ויניח פסת ידו עליה אינו מוכב השמייה והאנבע לבדו אפ"י שיניחנו באוון מכל מקום עדין הוא שומע אל יכוף האליה לתוכה ויניח אנבעו באונו . על האליה ואז אינו שומע כלל :

ג מנין

לברכת חתנים בעשרה . ואף על פי שלא מצינו ברומ שברכו שם ברכת חתנים דהא בהנהו קראי כתיב וישבו ויאמר חלקת הטדה להחזיק בשדה ובאשת המת והזקנים ברכוהו בתפילה יתן ה' את האשה הבאה לך כיתוך וכו' וברכת חתנים היא אשר ברא ששון ושמחה ואין כאן שום דמו ובמסכת בבלא שהביאו קרא דויברכו את רבקה גם כן לא מצינו שם ברכת חתנים אלא ברכה אחרת מכל מקום ברכת חתנים היא ובתבו התוספות שכפסוק ויברכו את רבקה לא משפת עשרה מהם ואפשר לבקש אשמכחא שיש עשרה מיבות בפסוק . ויברכו את רבקה ויאמרו לה אחותינו את היו לאלפי רבבה . דמו לעשרה :

ד פתח

ואמר וירא ה' זינאך וכו' . יש למת טעם לתת צדקה לומר לו הפסוק הזה ומה גם למאי דמטיק חשיב את לאתפוס . אדרתא מאזא שאמר זירא ה' וינאך דור שאבות מנאנים כופים על בניו כיון שהם נתפסים בל עין הדור ונראה שכשהק"ה בועט על הדור אינו נוטל הנדיק לכפר עליהם אלא נוטל בניו של הנדיק ליענש על עון הדור ולא יהיו כפרה לגמרי וזהו זירא ה' מעשיהם הרעים וינאך ומכעס נוטל בניו ונכותיו של הנדיק כי לא לרנון ולכפרה נוטלם אלא מחמת בעם זכפי מה שאמר דור שאבות ענאנים להק"ה וכו' ידנה . ובמדרש הק"ה בהאנית שקבורים ביהם אינם מנדיקים

מכתב כתובות

הגדדיקים עליהם את הדון אלה הם הנאמרים לומר כי למה חתו בנייהם או הק' בה אינו מקבל מיתת אותם הצנים לכפרה על הדור אלה מתכבס יומר על הדור הרע שנרמו לסלק אותם הצנים בעונם וכן כתיב על כן על בחוריו וכו' דכתיב לעיל תניה ויהיו מאשרי העם הזה מתעבים על בן בטלוקה ה' הבחורים אינם לכפרה על הדור שאילו היו לכפרה ינחם ה' כמעטיו ביון שהגיע מהם תועלת לכפר על בני ישראל אבל להיות מאשרי העם מתעבים על בן על בחוריו לא ישמח ללוקה' כפרה על הדור אלה הם תמים בעון הדור ועוון ענמו אינו נחמק וז' בכל זאת לא שב אפו כלומר בכל זאת שנכבדו הבחורים לא שב אפו של הק' בה ללקחם לכפרה אלא להענישם שזה פרי חטאתם שדברו נבלה שאפילו נחמם לו לטובה זמן חיי האדם מהם שבעי' שנה דהיינו ויטוד עולמו של אדם עוד ידו של הק' בה נטויה להפכם לרעה וכשהק' בה אחא לכמותיה נעודי נעריה לומר שאין מיתת בניו כפרה על הדור חבל מקום חשוב. אתה לתעלה לתפסך בעון הדור שאחא נחשב מכלל הגדדיקים :

משתה

ראשונים לימא פירש' משתה ראשונים הוא וכו' הכוונה לרש' זל דביון דלא אחר כך משתה אחרונים מה ענין לומר במשתה ראשונים ובהכרח הוא לומר שהכוונה על האחרונים שיהיה להם במשתה הראשונים לכך פי' רש' זל שכוה' לאמר משתה ראשונים הוא כלומר האכל הזה משתה ראשונים הוא ואם בן משתה ראשונים לימא ולא כמשתה ראשונים ואין לומר דביון דלא לימא רבים ישמו אלא רבים שמו שפיר איבא למימר במשתה ראשונים דהיינו רבים שמו במשתה ראשונים הא לא שייבא כי בכלל רבים שמו איבא ראשונים ומאי במשתה ראשונים אלא הכי לימא משתה ראשונים הוא וכדלחרן :

ו בלה

כמות שהיא פי' התוספות ואם יש בה מים ישמקו ולא ינבחוה ונריך לייבב כפי זה מהו בלה כמות שהיא דביון דבעלת מים ישמקו א"כ אין אומרים לבלה כמות שהיא ולפי' רש' זל ינחא דמשמע דפי' בחירון שני של התוספות שיאחרו הדבר הלאה שיש בה וכן פי' רש' זל לפי יפיה וחשיבותה תקלסין אותה דמשמע שהדבר היפה שיש בה תקלסין בה . ואפשר ליישב דלא אחרו ישמקו אלא בשבח היופי אבל יקלסו אותה במשפחה או בממון כמו שהיו עושות בנות ירושלים שהיו המיוחסות אומרות אל תבני ענייבם בניו תנו ענייבם במשפחה וכן בעליות עושר אומרות תנו ענייבם בממון וכן התקלסין הכלה יאחרו בלה כמות שהיא בממון או במשפחה :

י פרק ג

אלא חיפור אריא ונגבי בידי שמים וכו' . ולמאי דמסיק הבא דאריא ונגבי בידי שמים נריך לגרום באתקפתא דרב אלא הכי מתאי דכי קא חזר להו יעקב לבניו עלא אריא ונגבי דבידי שמים נינהו דילמא על גביים שמים דבידי אדם נינהו ומשני אטו יעקב וכו' :

יד פ"ק ה

אמר רב אבהו שוברת חני גופו של אדם וכו' . יש להקשות במאי פליגי רב ור' יוחנן אם אבהו שוברת חני גופו או כל גופו של אדם דמאי נפקא לן מינה ונראה שהוא מחלוקת במציאות כי האנח הוא יודע דבר זה אם נשבר חני גופו או כולו וע"כ מה שהקשו התוספות דקרא דאנח בשברון מתנים הוא נמי על הדבן בית המקדש דכתיב כי יאחרו אליך על מה אתה נאחז ומארת אל שמועה כי באה ונחם כל לב ואיך הוא אומר שאני שמועת ב"ה דתקיפי ודאי גם האנחה בשברון מתנים על כך היתה . והתוספות מירדו דקודם היתה האנחה שוברת חני גופו ואחר כך אחר החורבן אל שמועה כי באה ונחם כל לב . ונלע"ז שרב ור' באו למרן כתיב זה דקרא רישיה לסיפיה קודם היא אומר האנח בשברון מתנים דמשמע חני הגוף בלבד ואחר כך אחר ונחם כל לב דמשמע כל גופו ולזה אחר רב דרינא דיוקא ומ"ש ונחם כל לב אינו חוזר ליחזקאל שיאמרו לו על מה אתה נאחז ואחר אל שמועה כי באה ונחם כל לב אלא ה"ק חני נאחזתי וכסבר חני גופי לפי שהראני ה' במראה הנבואה ואל שמועה כי באה אליכם אתם הטומאים ונחם כל לב וז' שאני שמועת ב"ה כלומר לעולם האנחה היא בשברון מתנים דהיינו חני הגוף אבל ישראל לא נאחזו כדי שיקשה למה אחר עם ונחם כל לב אלא הם נחצו בכח אל השמועה רעה של המרבין דמקיפא טובא נחם כל לב ויחזקאל שהראני ה' ק"ב אחר כך ששטנו יחדל אחר כך ונאחז האנחה שברה חני גופו . ור' יוחנן סובר דונחם כל לב קאי נמי ליחזקאל כל האנחה שנאחז ומאי דקאמר בשברון מתנים דכי מחלת מתתנים מחלת . עוד אפשר לפרש דהכי דייק כפל האנח בשברון מתנים ובמחירות תאנח . ועוד למה הפסיק לומר בשברון מתנים בין שתי האנחות והללל תאנח ותאנח בשברון מתנים ומחירות . לזה דרש שהאנחה האחת שוברת חני גופו של אדם . ומ"ש אחר כך ונחם כל לב במשמע שנחם כל גופו הוא להיות שמועת ב"ה מקיפא טובא א"ל ה' ק"ב שיחזור ויאחז לעיניהם ונמנא כי האנחה האחת היא בשברון מתנים ואח"כ לעיניהם תמזור ותאחז במחירות ובהנטרפות שתי האנחות נשבר כל גופו ונחם כל לב ור' יוחנן דריש דכפל האנחות לאו דיוקא וכיפיה דקרא דייקא דאנחה אחת שוברת כל גופו ומתתנים מחלה :

טו שווא

לכס משכיתי קום וכו' א"ר ינחק אלו בשותיהם של ת"מ שמגדדות שינה מציניהם בעה"ז וזכות למי הע"ב . ויש לדקדק מנין לר' ינחק לדרוש הכתוב בשותיהם של ת"מ שמגדדות שינה מצריך להניח הבתוב מפוטו ולדרוש לידידו תלשין מגדד שינה דילמא כפוטו הוא שאמר שוא לכס משכיתי קום לאכול לחם העצבים בן הק' בה

הק"כ"ב גימ' להם לידודי דהוהו יסן על מטתו בנחת דוח ואינו צריך לצידיה דמיתוך זמנא שלריוק יצתה כדי לאכול כבר לחם
 הן אמת סר' יצחק הוצרך להוסיף הכתוב מפסוקו משום דלוי ככשטיה דקרא ה"לל כן יתן לידודו יסן דמטתו כן יתן הלחם
 לידודו היסן על מטתו ומדכתיב יתן לידודו כינה משמע שמה שהוא נותן לידודו הוא כינה ולכך דרש לידודו מלשון מנדד
 כינה אבל קשה עדין הדעה המנוק לוי לר' יצחק לדרוש הכתוב בנטי ת"ח דילמא בת"ח עלתם הכתוב מדבר כן יתן למנדד כינה
 מצניו שהוא ת"ח עלתו וכן דרשו רבותינו ז"ל פסוק אני בצדק אחזה פניך אשכנה בהקין ממוגתיד אלו ת"ח המנדדים כינה
 מצינוהם בעה"ה שהק"כ"ב מצביען מויו מצינו בע"הב וה"ק קרא אשכנה מויו ממוגתיד דע"הב בהקין כשביל מה שהייתי מנדד
 בני' להקין בעה"ה יא"כ נ"ב יסן לדרוש הכתוב הוה בת"ח עלתו ונל"ד דר' יצחק הק"כ"ב ככתוב זה שהיא בל להבייל המטותיים
 ומאחרים בנשף לבא לבייתם כדי להשיג פרנסתם ואחר כך הם אוכלים לחם העצבים בעמל ובינייה כי כן נותן הק"כ"ב ומומן
 לת"ח המנדדים כינה וה"כ יקשה כיון שכדבר הזה הק"כ"ב נותן לחם לת"ח מתוך ההשכמה והביניה בתורה וגם אלו מטותיים
 ויניעם והק"כ"ב נותן להם פרנסתם ואינו פוחת להם כלום מן הת"ח א"כ איך מהביל עניינם שהרי מי שהוא בל להבייל עניין
 אחד צריך לומר מה אלה מרויח בכל הטורה וההשכמה ככן יתן הק"כ"ב לת"ח בלא השכמה או יניעה אבל מאחר שגם הת"ח
 אינו מביא זה אלא בהשכמה וביניעה בתורה א"כ איך מלאך ראה ומקום להבייל העוסק במלאכה לכך הוכרח לדרוש שהכתוב
 מדבר בנשפיהם של ת"ח ואם כן יפה אמר הכתוב הוא לכם בני אדם מטותיים קום ומאחרים נשת ואותם יניעם ביום ובליילה
 ואוכלים לחם העצבים והביניה ובדרך טבע היגע במלאכה צריך לייסן יותר כי מתיקה כינת העובד ואתם המעטיים שיפור
 הכינה כי אתם מטותיים קום ומאחרים נשף ומה לכם ביניעה זו כי כן יתן ה' לנשפיהם של ת"ח המנדדי' כינה להמתין לבעליהן
 וכנזל אמתם בהשכמה וביניעה שלכם אתם שוים לנשי הת"ח שאוכלות בלא יניעה ואין להם אלא שמנדדות כינה בלבד וטבר
 הת"ח עלתם שניעים בתורה ומטותיים ומעריבין עין לא ראתה • עוד ירצה שאם הכתוב מדבר בת"ח טעמן יסן להם להשיב
 כי הת"ח שיודעים מורה הם מטותיים ל"ת אבל מי שאינו יודע ללמוד מה יעשה לא להטביל לעשות מלאכתו ואם כן איך
 ההביל למטותיים קום לאכול לחם העצבים כי כן יתן ה' לת"ח המנדד כינה והלא אותו ת"ח שזכה לתורה הוא מטותיים בל"ת
 כי ה' יתן חכמה והם כלא זכו לתורה ולא נגזר עליהם חכמה הם מטותיים למלאכתן לזה דרש הכתוב בנשפיהם של ת"ח שאף
 על פי שאינם יודעים ללמוד הם תקבלות סבר כשביל שהם מתענות לבעליהן א"כ יפה אמר הוא לכם מטותיים קום ומאחרים
 שבת וכל מה שאתם מרויחים אתם אוכלים אותו ואם אוכלי לחם העצבים שכל מה שיניעו וטרחו הם אוכלים אותו הלא תדעו
 ותבינו כי כן יתן לנשי הת"ח אף על פי שאינם יודעים ללמוד ויפה כהן על שהן מחזיקות יד בעליהן בתורה גם אתם שאין
 לכם חלק בתורה הוה לכם לתת מיניעכם חלק ללומדי התורה להיות מחזיקי יד הת"ח ומותכים אותם שתהיו שוים למה שצונו'
 הנשים של הת"ח וכיון שלחמכם לנשכם עתם לבדכם אוכלי לחם העצבים והביניה אם כן הוא לכם כדבר הזה • ויש לתת
 רמז לנשים בכתוב הזה מדקאמר לידודו ודכ"ב לנדד כינה ורפי זה ה"לל לידוד כינה דהשתא איכא למדרש למנדד ומאי
 לידודו דליכא למדרש למנדדו כינה אלא הוא רמז לנשי הת"ח ואינו דורשים הכתוב במקרא לידודו וגם אינו דורשים הדרשה
 של המנדד וה"ק יתן ה' למנדד כינה לידודו כשביל ידודו הבעל שלה שהוא ידודו של הק"כ"ב • ועוד י"ל דאין הכוונה לומר
 שאינו מדבר הכתוב אלא בנשפיהם של ת"ח בלבד אלא לומר שכלל לידודו כינה סר"ל המנדד כינה יש בכלל גם הנשים שהם
 מנדדות כינה בעיניהם להמתין לבעליהן וכן דקדק רש"י ז"ל כן יתן הק"כ"ב לידודו כינה למי שמנדד לבידודו ולמנותיו כינה
 בלימד בכל מי שמנדד כינה דבר הרמז • ויידויו צריך לבאר מנ"ל כשביל שמנדדות כינה באות לחיי הע"ה והלא הכתוב
 הזה אינו מדבר בחיי הע"ה אלא באוכלי לחם העצבים בעה"ה אמר כן יתן לידודו כינה דמטת יתן להם לחמם לנשכם בלי
 יניעה ושחא דרשינן סמיכין דסמיך ליה הנה נחלת ה' בלימד יתן למנדד כינה נחלת ה' שהיא בע"הב •

יו כפו

מטתו וכו' פי' רש"י ז"ל הדת המתאבלים שהייב בכפיית המיטה • ותימא הוא דר' יצחק חמיו של יחודה ואינו מתאבל ולמה אמר כפו מטתו ושחא ס"ל כתי"ד כל המתאבלים עליו מתאבלים עמו • אי נמי כפו

הטתו על המתאבלים עליו קאמר :

כא פרק ו

אל תקרו ורעי את גדיותך אלא גייתוך • נראה שהוקשה לו בכתוב זה שגם שלא ייחד את הגאז כל מי הוא כלא אחר דעי נאמר אלא דעי הגאז כך ה"לל ורעי הגדיים ולמה ייחדם לה

כב עני

לומר גדיותך לבד אחר אל תקרי גדיותך אלא גייתוך שייחד גופה בלא ואמר גייתוך • כל חליך יבברו ואתה נותן להם את אכלם בעמל בעמל מלמד שכל ה' וא' נותן הק"כ"ב פרנסתו בעמו • ופירש רש"י ז"ל בעמל הכל לפי מה שהוא כל יחיד ויחיד לפי לימודו • וקשה להבין איך למדנו זה מדכתיב בעמל ולא כתיב בעתם וב"ת דכתב לשין יחיד אם כן ה"לל נותן אוכלו בעמל • ואשכח דה"ק נותן אוכלם כל בני אדם הרבה היושבים יחד ויש בנייהם אחד שהביל לאכול מאכל משובח מותין הק"כ"ב לכל אותה החבורה כפי המאכל שרגיל אותו יחד לאכול בעת שיעידתו בנין ההוא דלאתא לקמיה דרבא שהיה רגיל בתרגומה ויין יסן והביילה

מסכת כתובות

לחזרו כל רבא המדנולת ותיין שיהגל אחיה וממנו חבל האורח עמהם הרי סנדוען אכלם של כל בני הכי' כפי המאכל שהיה
דגיל בו ההוא בנרא :

כו רבי

חנינא הוה ההוא עניא וכו' אמר היינו דר' אלעזר וכו' ומני ר' חייה וכו' קשה למה אמר היינו דר'
אלעזר דאמר בואו ונחזיק טובה לרמאים דאף על פי שלא נחזיק טובה לרמאים מכל מקום טענת
הרמאים יבנה בעולם ויש בה לפטור בני העולם המעלימים עינם מהגדקה מפני הרמאים ומדקאחר היינו דר' אלעזר בואו
ונחזיק טובה לרמאים משמע שאם לא נחזיק טובה לרמאים לא היפה טענת הרמאים כדאי וכן יש לדקדק במ"ט שאלמלא הם
היינו חוטאים בכל יום שנאמר וקרא עליך אל ה' והיה כך חטא . וקשה כיון שיש רמאין יכול לפטור עמנו מהחטא בטענה
זו ולמה אמר הכתוב והיה כך חטא כי כיון שיש רמאין אף על פי שיקרא אל ה' לא יהיה בו חטא . וכן נדקדק במאי דמני
ר' חייה כל המעלים עיניו מהגדקה כאילו עשו טביון שיש חשבת הרמאים איין לדון למעלים בטעם וכו' למה הביא הא דמני
ר' חייה כיון שהביא הא דר' אלעזר דנחזיק טובה לרמאים ולא עוד אלא דלא ראי זה כדאי זה ר"א היקל על מניעת הגדקה
מפני הרמאים ור' חייה החמיר במעלים עיין מהגדקה ולא חשש על הרמאים וכו' עד שר' הניחא לא הסיב ידו מניעת הגדקה
לחיותו עני שהיה דגיל לתת לו ד' וזו כל מעלי שבתא ואעפ"י שידע בו עכשיו שהיה עסיר ורמאי מ"מ אמר ר' חנינא כיון שגרי'
להחזיק טובה לרמאים כי בהם אנו נגולים מחייה עני שלא הספקנו לו בורכו א"כ איין לך החזקת טובה לרמאי אלא לתת לו
גדקה ולא להנטיה ממנו כאילו לא היה לנו להחזיק טובה לרמאים לא היה לנו לתת כלום לפני שהחזיק שהוא רמאי אבל כיון
שגריבין אנו להחזיק טובה לרמאים נתון תתן להם כי זו היא מכלל החזקת טובה שגרידך להחזיקם שאלמלא הם היינו חוטאים
בכל יום בשהעני שהוא עני ואביון קורא תגר לפניו ית' על ששאו עני והוא נפשו להטיח דברים כלפי מבלה והיה כי יקרא
אל ה' לקרות תגר על מדותיו ית' והיה כך חטא אותו חטא שחטא העני בקטרונו ושלחנו ה"כך על שלא הספקת לו די מחסורו
וזתוך דומקו קרא אל ה' והיית אתה גרמא בחטאו וזה דקדק בכחוב שאמר וקרא עליך אל ה' ולא אמר וקרא אל ה' כי מה
לעני הולך לכעוק אל ה' על אדם מיוחד לפי שכל עדת ישראל מכוויים להחיותו וכתי' עליך לרמוז שזה עני קרא אל ה' והטיח
דברים כלפי מעלה עליך שלא ריחמת עליו ואיתו החטא של העני מעלהו הק"ה כך והיה כך חטא ומתוך זה הרמאי אנו
נגולים מחטא הקריאה של תגר שקרא העני אל ה' ומ"מ אמר הכתוב והיה כך חטא בזמן שניכר שהוא עני ואביון ואיין מרחם
עליו אז הקריאת התגר שקרא העני אל ה' יהיה כך החטא ועל סתם בני אדם שלא ידענו בהם אם הם רמאים אם לאו אמר
ר' חנינא שאנו נגולים מחטא הקריאה תגר מפני הרמאים שבהם . והביא עוד הא דמני ר' חייה לפי שפני זה שאמרנו שיש
לחוש לרמאים אם כן יש למנוע נתינת הגדקה ור' חנינא לא עשה כן אלא לזכות ולתת הד' דינרים לאותו אדם אעפ"י שהחזיק
לרמאי מפני החזקה טובה שיש להחזיק לרמאי לזה אמר סביון דמני ר' חייה כל המעלים עיניו וכו' שאף על פי שיש חשבת
הרמאים מכל מקום לא יעלים אדם עיניו מן הגדקה שלא לתת כלום דשקל הוא כעפ"י אלא ישי' לנו ובבביו יראה מי שאינו
מיחזק לרמאי ויתן לו דקדק כי הן אמת שהרמאים פועלים לפי שנטלם מננד עינינו ולא ראינוהו כאין אגרי חייבים לחזר
אחריו קפני חשש הרמאים אבל כגאדס רואה את העני איין לו רכות להעלים עיניו בו מפני חשש הרמאים וביין שהמעלים
עיניו הוא חמור בטעם לבך לא מנע נדקתו ר' חנינא ואעפ"י שאותו אדם החזיק לרמאי תהיה נתינתו זו החזקת טובה לרמאים
ממעילים איתנו מניעת הגדקה כטונג וכלא הודע :

כה ממקדקעי

או ממטלטלי ומאן יתיב כי מרוחא בריבא . יש לתת סמיכות לשתי שאלות אלו שאף
על פי שלא ידע רב ענן מהו מרוחא ובה היה לו זלוול על שקרא לרב הונא חברין
אבל מקום שגא היה יודע מהו מרוחא ולמה סמך רב הונא שאלה זו עם שאלת ממקדקעי או ממטלטלי . ויש לומר דרך דמז
ששאלת ממקדקעי או ממטלטלי היא תלויה בשאלה אחרת אם פרנסת הבת היא ירטה או חוב על האחים שאם היא יורטה יש
לה לידע גם ממטלטלי ואם היא כבעלת חוב איין לה אלא ממקדקעי לפי דמטלטלי דישמי לא ששתעבדי ורב הונא סבירא ליה
שאינה יורשת ולזה סמך מאן יתיב בריבא במרוחא שהדי האבל מיסב בראש החבורה ואם היו לו בנים זכבות מי הם היושבים
צ"אש היו חומר הבנים ולא הבינת אף על פי שלא יהיו עם מנחמים אלא קרוביהם הרי שהבנות אינם בכנים שנקראו יורשים
זכיון שהבנות הם כבעלי חובות איין להם אלא במקדקעי ולא במטלטלי ובתוספות ינחם בתיב זאעפ"י דקרי ינחם וכו' דברי
התוספות הם פשוטים אעפ"י שאנו קורים ינחם היוד כט"ב שחממנו ינחם לאחרים מכל מקום בתיב אותיות ינחם כשהיוד
צחורק שהוא מקבל הנחמה . ומה שאנו נושטים עיקר מהכתיבה ומסירת ואין אנו נושטים מהמקרא שהוא ינחם בניקוד היוד
צט"ב שהוא המנחם לאחרים הוא חללא בתיב מנחם איין בו אלא הבנה אחת שהוא המנחם לאחרים וכפ"י לטון
ינחם שכולל ב' הבנות או ינחם לאחרים כפי קריאתו צט"ב או מקבל הנחמה שהוא ינחם צחורק היוד ואם כוננת הכתוב
לומר על המנחם לאחרים למה תפס לטון זה שסובל הבנה אחרת כפי כתיבתו זלא תפס לטון המבדיר שהוא מנחם לאחרים
כיון כתיבתו ובין כך קראו כדאי דלא אעפ"י לטון ינחם אלא למדרש על הסתמךם צקבל הנחמה שהוא מיסב בראש . ומיאי

מכנת כתרובות

יש להקנות סגסוגת לזכו לומר טאם על המתנה הוא אומר למה תפס לפון ינחם טיס במשמעו ינחם לאחרים כפי קריאתו
הזלל כאשר אכלים יתנחם שבדלוי פירושו על המתנה ומדלל כתיב יתנחם איכא למדרש על המתנה לאחרים . ואפשר
דינחם ומנחם כי הדדי ניכרו ואיכא למדרש מדלל כתיב מתנחם אכל ינחם ויתנחם דלא כי הדדי ניכרו אמר לפון קצר שהיא
ינחם ולא אחר יתנחם כנריך להוסיף בו אות אחת וכן דרש במשנת פסחים בענין הטומאה או אשר איננה טהורה זכו ע"ט :
ככלה בבית חמיה ולא ככלה בבית אביה פי' רש"י זל בבית חמיה שכבר נכחת וכו' ואף על גב
דבעלי תנחמי גם כן שכבר נכחת והיא בעולת בעל מכל מקום כשנכעלה בבית אביה עדין
הין לכה גם כשנעלה ודומה עליה כבעל ואדון אבל כשנכח בבית חמיה נקרא אשה ע"ט אישות טיס בניחם דבקות וחובה יעירה
וגם לכה כאליו הם אחים ולא יתבטלו וכמו' פסחים ביארתי בענין אחר ע"ט :

בט פיק ז

ל מאי דכתיב טוב לכת אל בית אל אבל מאי והאי יתן אל לבו יש לדקדק בכאן שואל בשמים מאי דכתיב טוב לכת
מאי והאי ולא הטיב אלל אחת החי יתן אל לבו דברים של מיתה ומאי קטיח ליה בשמיהם . ונראה
דהוקשה לו דהזלל טוב לכת אל בית אל הוא סוף כל האדם מלכת אל בית משה ולמה זה אמר תחילה טוב לכת אל
בית אל מלכת אל בית משה ואחר כך חזר אל הראשונה למה טעם לכת אל בית אל לפי סוף כל האדם ויותר טוב לומר
באשר הוא סוף כל האדם סמוך לטוב לכת אל בית אל . ולכא לתירוץ דבר זה הוקשה עוד מאי והאי יתן אל לבו למה קראו
עבשיו טס חטט והאי יתן והרי גם בחילת הפסוק שאמר טוב לכת אל בית אל בחי מדבר והזלל טוב לכת החי א בית אל
וכו' באשר הוא סוף כל האדם ויתן אל לבו . ועוד למה לא אמר והאדם יתן אל לבו ומאי והאי דנקט הא . לזה אמר והאי
יתן אל לבו דברים של מיתה שהכוונה שיתן אל לבו בעודנו חי כסופו למות והרי באשר הוא סוף כל האדם והאי מדברים אליו
שהם סוף כל האדם בעודנו חי יתן אל לבו דברים של מיתה שהם סוף כל האדם כי כמות כל האדם ימות גם הוא ולכך לא אמר
בתחילת הפסוק באשר הוא סוף כל האדם כדי לספור באשר הוא סוף כל האדם עם והאי יתן אל לבו שיתן אל לבו דברים של
מיתה . באשר הוא סוף כל האדם . ודמו עוד לומר והאי שהבעל שכל אשר חבמת אלהים בקרבנו ונקרא חי הוא יתן אל לבו
דברים אליו שאמר באשר הוא סוף כל האדם :

לא וחד

מינייהו עדיף וכו' נריך לדקדק חנ"ל דחד מינן כי סליק להתם בתרי מנייהו ודילמא לא היו אלל כהד
מנייהו ור' ירמיה דקרי לבבלאי טפסאי הוא חטוט דכי סליק התם נתחכם כחד מנייהו . ואפשר לומר
דביון סבני ארץ ישראל לא היו קורין לבבלאי טפסאי ור' ירמיה כד סליק להתם קרי לבבלאי טפסאי מכאן דעדיף בתרי
מנייהו ולפי' הם לא יוכלו לקרות לבבלאי טפסאי אבל ר' ירמיה שהיו לו פני שנים בחכמה יותר מבני א"י היה בו כח כדי לקרוא
לבבלאי טפסאי . ועוד אפשר דאפי' את'ל טגס בני ארץ ישראל היו קורים לבבלאי טפסאי מכל מקום יליף שפיר דחד מינן כי
סליק להתם עדיף בתרי מנייהו לפי שראינו לר' ירמיה דבר יתיב הא לא הוה ידע מאי קאמר רבנן וכי סליק התם עלה
במעלות החכמה להיות שקול לבני א"י כיון שהיה קורא לבבלאי טפסאי כמו שהיו קורים בני א"י הרי שהיה שקול כמותם ומדד'
ירמיה היה שקול כחד מנייהו מראו לחד מינן שהו' נרמא מרבנן וסליק להתם ומתחכם יותר שבדלוי יהיה בתרי מינייהו סכך
היא הדרגה שגלה ר' ירמיה דלא היה ידע מאי אמרי רבנן וכי סליק היה כחד מנייהו כמו הדרגת החכמים של ככל כי סלקי
להתם שיעלה הדרגה להיותם פי שנים מבני ארץ ישראל ויהיה חד מינן דיקא כלומר מינן שאנן רבנן דידעי כי סליק חד
מינן היו בתרי מינייהו :

לב לאפוקי

מתאן דלא קיים אפילו אות אחת פירש רש"י זל עמוד זה בא להוטיא חו שלא קיים כל התורה
כמו שקיים הוא וכפי זה האי דאמר לא קיים אות אחת אינו שלא קיים אפילו אות א' בתורה
אלא שלא קיים כל התורה אפילו לא חסר לו אלל אות אחת שהוא דבר מועט מכל מקום בא העמוד להוטיאו מאגלו שהוא
קיים כל התורה :

לג פרק יא

כל המונע תלמידו מלשמו וכו' נריך לבקש רחו לדבר היכן הוזכר כאן מונע תלמיד לשמו
ועוד קשה האי דדריס רב נחמן פורק ממני יראת שמים מקרא מלא היא ואיך לא דריס ליה
ד' יוחנן . ונראה דדייק בקרא דהזלל למס חסד מרעהו יראת שדי יעווב ולמה הפסיק ואמר למס מרעהו . ועוד למה אמר
ויראת שדי כיון שהיא גזירת מ"ט למס מרעהו יראת שדי יעווב לזה דרש למס מרעהו שמים ונמו מרעהו שלא ישמשו גם כן
מרעהו ממים ומונע חסד . ונרמז מונע תלמיד לשמו דכתיב לפיל מיניה האם הין עורתי כי ותוסיה נדחה ממני וסמוך ליה
לחם מרעהו וה"ק כשהרב אינו רוצה עזרה מהתלמידים שיטמשנו ותוסיה נדחה שהתלמיד שלמד ממנו תוסיה נדחה שמונעו
מלשמו ומלעוורו למס מרעהו השימוש גם הוא ממים ממנו חסד . אחר כך מלמתי לרש"י זל והשתא דניק קרא שהם ב' דברים
האחד ממים מרעהו חסד והאחד ויראת שדי יעווב הרב המונע לתלמידו . ורב נחמן אמר אף פורק ממני יראת שמים לומר
שכשם שמונע המונע הוא לתלמיד גם פריקת יראת ה' הוא לתלמיד שפורק מהתלמד יראת ה' וזהו ויראת שדי בו' לא כלומר
רעהו

מסכת כתובות

דעו הכו' נתמסמס ממנו הסד זאת ועוד אחרת ויראת כדי יעזוב התלמיד :

לד פרק יב

מסוס יקרא הוא דאמר ואל"ג דרבי היה עניו ולא היה רודף אחר הכבוד אפילו בחייו כדאמרין בגמ' שוקף עטר אנכעומו למעלה ואמר גלוי וידוע לפניך שלא נהניתי מהעז' אפילו באגבע קטנה ואיך רדף עבטיו אחר הגהת הכבוד טיספדוהו בכרכוס מוסוס יקרא - ונ"ל שרצה טיובו בו ישראל מתוך יקרא לעבדו ליה בהספדו ויתכפר עונס דהספדו של גדוק מעבב הסורענות כמ"ס מול :

לו י"ד

טיהא טלוס במנוחתי הכוונה היא טלפעמי' ה"ב נוטל הגדיק בעין הדור ואינו נוטלו לכפר על הדור לא מפני הרעה שעתידה לבא על הדור כי בעונס נוטל ה"ב את הגדי' כדי שלא ימונא ברעה אשר תמונא אית' וז"ל מפני הרעה נאספ הגדיק ויש לפעמיסו טהגדיק נוטלו ה"ב לכפר על הדור ומסלק ומכטל הרעה שהיתה עתידה לבא על הדור מתוך מימתו ולזה התפלל י"ד טיהא טלוס במנוחתי ומהיה מימתו כפרה על הדור להדיח הרעה מעליהם ויבא טלוס עליהם :

אב"ד

ר"א טלש כמות וכו' - ה' אומרת ובל טלוס ור' אומרת יבוחו על מכבדות - וק"ל דיכוח על מכבדך מכעי ליה וכן דקדקו למעלה בגמ' דבת קול טענה ואמרה על רבו כשמת ובל טלוס יבוח על מכבדך דכעי ליה ומטי טענאו הגדיקים לקראתו ואמר ה"ב על הגדיקים היונאוס להקבילו יבוחו על מכבבותם ור"ל הא שדרשוהו על הגדיק שמת טיונאוס ג' כמות לקראתי והא' אומרת יבוחו על מכבבותם יקבה כי יבוח על מכבבו מכעי ליה ונרדף לומר כי באסיפת הגדיק מתעוררות כתי גשמות של גדיקים אחרים ובלאם להקביל פניו של גדיק זה כמ"ס בגמ' לנו מקוס והכינו כסא לחזקיהו מלך יהודה טבא וכן כל גשמות של קרובי הגדיק באות אליו כשעת פטירתו ועליהם אומרים מלאכי השרת יבוחו על מכבבותם - וכיונא בזה איתרס לרשעים למענבה ויטכזן כי כמות ג"כ רשע מתרבוים כל הרשעים שבהניס כדכתיב גאול מתחת רגזה לקראת בואך הכי נמי כסיבת איתו רשע מתעוררים הדינים של גהינס וכל הרשעים אומרים ווי וזהו למענבה יטכזן כלימד להעניב כל גשמות הרשעים שבהניס יטכזן אבל כמות הגדיק כל גשמות הגדיקים יבוחו על מכבבותם :

לה פרק יג

הסוחד יעור עיני מכמיס ק' לטפשים ויסלף דברי גדיקים ק' לרשעים מדי טפשים ורשעים בני דינא ניבהו ותימא הוא דכשלמא עיני חמיס הוא מדבר על הדיינים המקבלים כוחד והמה חמיס השומד יעור עיני החכמים ההס אבל דברי גדיקים אינו מדבר בדיינים הגדיקים כדי לדייק ק' לרשעים וגם להקשות מדי טפשים ורשעים בני דינא ניבהו אלף דברי גדיקים הם דברי של הכעלי דינים שהס גדיקים כי ע"ז השומד יעוות מטפט ויסלף דברי הגדיקים בטענתם ולא טיך כזה ק' לרשעים כי הסוחד אחד הוא בין כעלי דינים הרשעים ובין כעלי דינים הגדיקים - וזהו אפכר לפרט האו דקאמר ק' לרשעים כפשטיה ויסלף דברי הזכאי כדינו שיחייבו לפרוט מה שאינו חייב ק' אל החייב טיובהו וזהו דבר יותר קל לפטור החייב שהוא שד ואל תעשה מלחייב הזכאי שיפרע בקוס עשה אבל חמוך דברי התלמוד שאמר מדי טפשים בני דינא ניבהו מוכח טכדיינים הוא מדבר והדרן לקוטיין דלא טיך דברי גדיקים ושמא בא לית' טנס לאחר טינא דבר מפי הדיין הגדיק לזכות או לחייב השומד יסלף ויעוות דברי הדיין הגדיק ויחזור להפיק הדין ומראה לו פנים - עוד אפשר דכיון דאיסור הכוחד הוא אפי' לזכות את הזכאי יסלף גם את הדיין הגדיק שאינו נוטל שומד אלא לומר האמת וכ"ס כשהדיין הוא רשע שיחייב את הזכאי :

מ"א

דכתיב מלך במטפט יעמיד ארץ וכו' הוקשה לו באם מדבר-במלך שמעמיד מלכותו עפי' הדין א"ל הזלל ובלא מטפט יהרסנה מאי ואיט תרומות - ואם רונה לדרוס הכתוב' כך שמלך טפורט מהדין יהרסנה ותרומות הוא לטון הפרטה וסילוק אס בן למה אמר איט תרומות כיון שהוא מדבר במלך הזלל מלך במטפט יעמיד ארץ ומלך תרומות יהרסנה או יאמר ותרומות יהרסנה מאי איט תרומות לזה דרש שמדבר בדיין שהוא דומה למלך שאינו נרדף לכלוס יעמיד ארץ ואם דומה לכהן שהוא איט המחזר על התרומות יהרסנה :

מ"ה הוה

רגיל אריסיה וכו' לא קביל מיני' וק' כיון שלא דן דינו אמאי לא קביל מיניה וללא לדיינינהו וכן קשה בר' ישמעאל בר' אלישע ושמא משס טאס היה מקבל ממנו לא יקחנו לבו לכלוח הארים טס בעל דינו לפני כ"ה אחר וגם איתו כ"ה יהיה חולק לזה כביד להקדימו לפני כעלי דינים אחרים כי יאמר בלבו שהוא קרובו של ר' ישמעאל ועשה דכבוד תורה עדיף כמו שהיה מעשה ברב ענן לקמן טנסתתמו טענותיו של בעל דינו ולא אסתעי אליהו כדרי דרב ענן מפני התקלה שינאה מידו ולכך לא קבל ממנו כי כזה נתן אל לבו להושיב לפניו ונא דרבנן לדון הדין ולא טלחס א' כ"ה אחר פן תנא תקלה מתחת ידו ועוד משס טאס היה מקבל ממנו לא היה טומק מלדב' איזה דבר של זכות לפני הדיין שהיה דן אותו וכד היה אזיל ואמר אי בעי טעיין הכי ולכך לא רצה לקבל וכד היה אזיל יאיתי לא דבר מאימה רק אמר בלבו אי צעי טעיין הכי ולכך רב ענן שקיבל הדורון לא הוסיב לפניו וגם של מ"ה לדון את דינו כי חסס פן ידבר עליו איזה דבר של זכות ולכך טלחס לפני רב נחמן ואפפי' כן לא יבא מידו תקלה :

מה הדר

באז דומה כמי טיס לי אלוה וכו' ונרדף לדקדק מ"ס הדר באז דומה טיס לי אלוה מהו כלבון זה כל דתיין

דמיון דכסלמא דהר כח'ל אחר דומה כמו שאין לו וכו' באעפ' שיש לו אלוה דומה בדמיון שאין לו אלוה אבל כהדר בא' און לומר כל סון הזה דומה שיש לו אלוה אלא יש אלוה כלא דמיון . ואפשר לומר כהדר כח'ל ואינו מקיים מצות הארץ כגון תרומות ומעשרות אעפ' שהוא נאמן באלהיו ע"מ כל רואיו יאמרו שאין לו אלוה לקבל עליו עול מלכותו כי זהו טעם מצות הביכורים כמו שכתבנו במקומו והדר בא' ועובד רבו לקיים מצותיו בתרומות ומעשרות כל רואיו יבדלו כי הוא עובד את ה' ויש לו פטרו אלוה שליט עליו ועוד כי הדר בא' אינו תחת ממלכת השמים ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה וזהו דומה והדר כח'ל דומה שאין לו אלוה כיון שהוא יושב תחת ממלכת השמים וכתוב לתת לך את ארץ כנען להיות לך לאלהים כי היושב בא' הוא תחת ממלכתו יתברך ואין לשמים אלו חלק בארץ ישראל . ועוד אפשר להרחיב ביון גבלה והלך עבית ה' ומארגו ארץ אשר ה' דורש אותה תמיד והולך אל ארצות העמים אשר הלך ה' אל נפא השמים להנהיגם זה דומה כמו שאין לו אלוה כבארץ לא היה ה'לו לאלוה מושגח ממנו ית'אמר לטומת זה הלך לו לח'ל במקום שאין לו אלוה מבניה בעצמו לא תחת יד בני מעלה המנהיגים אומם וז' כי גרשנו מהסתפח בגחלת ה'שיח' א' לאמר לך עבדו שאים אחרי' כהם השמים ולא להיות' תחת יד שאים חיים ומלך עולם אבל הדר בא' דומה לכל העול' שיש לו אלוה משמיה עליו בפרטות וע"כ יושב תחת הנהגתו והשגחתו ית' : מבבל לא' עובר בעשה וכו' און לתמוה ביון ככתוב להיות לך לאלהים דהדר כח'ל דומה שאין לו אלוה און גור הק' כה גבלה יוכחו ושמא יהיו דבאני התם ביון שיכחו כלא מדעתם והגלו אותם לכלל וגור עליהם שמה יהיו והדר כח'ל שהוא כאלו עפ' הוא ביוגא מא' דעתו ורגונו ומיהו יש לתמוה דהתם כתיב וקמה יהיו עד יום פקדי וכבר נפקדו אחר ע' שנה . והתם' כתבו אב' דהאי קרא בגלות ראבין כתיב זל בגלות שני נמי קפיד קרא מ'מ עדין קשה בגלות ראסון אילו רנו לבנות מבבל אל מקום אחר כח'ל לא היו יכולין מדכתיב בגבלה יוכחו וזמא יהיו ואילו בגלות שני אם רנו לפנות ממקום למקום כח'ל לא היו יכולין מדכתיב בגבלה יוכחו ושמא יהיו ואילו בגלות אם רנו לפנות ממקום למקום כח'ל מי קפיד קרא ביון שלא הזכיר ביחוד באיזה מקום יהיו וא"כ מאי נפא ממקום למקום כח'ל מליך מח'ל לא' . וע"ק ביון דמסיק דרב יהודה נמי דריש האי קרא דבבלה יוכחו ככלי שרת ככז כתיב כהדיח על הבליב הניתרים בגבלה יוכחו וזמא יהיו ולא יליף אלא מקרא דהשבעתי און אחר רב יהודה עובר בפשה שנא' בגבלה יוכחו הולל עוב' על השבעתי דכתיב השבעתי וכו' ולבך כ"ל דרב יהודה עשה עיקר הלימוד מפסוק בגבלה יוכחו ומי יוכיח דלא נאמר זה אלא על הבליב כבד בא הכתיב דהשבעתי אתכם שמדבר בישראל וזה הוכיח על פסוק בגבלה יוכחו שהוא כולל גם על ים' והשולל לא' יוכר בפשה וביון כמא' קרא קא יליף זל דגם על גלות בני ומפסוק זה אין להקפיד לא מבבל דווקא לא' אבל מאחר ארגו' ח'ל לא' לא קפיד קרא אבל מקר' דהשבעתי משמע אוסור להעלו' מכל הארצות לא' עד שתחפץ אהב'ה' לנאול את ים' :

מו העזרה

הוא תחת ממלכתו יתברך ואין לשמים אלו חלק בארץ ישראל . ועוד אפשר להרחיב ביון גבלה והלך עבית ה' ומארגו ארץ אשר ה' דורש אותה תמיד והולך אל ארצות העמים אשר הלך ה' אל נפא השמים להנהיגם זה דומה כמו שאין לו אלוה כבארץ לא היה ה'לו לאלוה מושגח ממנו ית'אמר לטומת זה הלך לו לח'ל במקום שאין לו אלוה מבניה בעצמו לא תחת יד בני מעלה המנהיגים אומם וז' כי גרשנו מהסתפח בגחלת ה'שיח' א' לאמר לך עבדו שאים אחרי' כהם השמים ולא להיות' תחת יד שאים חיים ומלך עולם אבל הדר בא' דומה לכל העול' שיש לו אלוה משמיה עליו בפרטות וע"כ יושב תחת הנהגתו והשגחתו ית' : מבבל לא' עובר בעשה וכו' און לתמוה ביון ככתוב להיות לך לאלהים דהדר כח'ל דומה שאין לו אלוה און גור הק' כה גבלה יוכחו ושמא יהיו דבאני התם ביון שיכחו כלא מדעתם והגלו אותם לכלל וגור עליהם שמה יהיו והדר כח'ל שהוא כאלו עפ' הוא ביוגא מא' דעתו ורגונו ומיהו יש לתמוה דהתם כתיב וקמה יהיו עד יום פקדי וכבר נפקדו אחר ע' שנה . והתם' כתבו אב' דהאי קרא בגלות ראבין כתיב זל בגלות שני נמי קפיד קרא מ'מ עדין קשה בגלות ראסון אילו רנו לבנות מבבל אל מקום אחר כח'ל לא היו יכולין מדכתיב בגבלה יוכחו וזמא יהיו ואילו בגלות שני אם רנו לפנות ממקום למקום כח'ל לא היו יכולין מדכתיב בגבלה יוכחו ושמא יהיו ואילו בגלות אם רנו לפנות ממקום למקום כח'ל מי קפיד קרא ביון שלא הזכיר ביחוד באיזה מקום יהיו וא"כ מאי נפא ממקום למקום כח'ל מליך מח'ל לא' . וע"ק ביון דמסיק דרב יהודה נמי דריש האי קרא דבבלה יוכחו ככלי שרת ככז כתיב כהדיח על הבליב הניתרים בגבלה יוכחו וזמא יהיו ולא יליף אלא מקרא דהשבעתי און אחר רב יהודה עובר בפשה שנא' בגבלה יוכחו הולל עוב' על השבעתי דכתיב השבעתי וכו' ולבך כ"ל דרב יהודה עשה עיקר הלימוד מפסוק בגבלה יוכחו ומי יוכיח דלא נאמר זה אלא על הבליב כבד בא הכתיב דהשבעתי אתכם שמדבר בישראל וזה הוכיח על פסוק בגבלה יוכחו שהוא כולל גם על ים' והשולל לא' יוכר בפשה וביון כמא' קרא קא יליף זל דגם על גלות בני ומפסוק זה אין להקפיד לא מבבל דווקא לא' אבל מאחר ארגו' ח'ל לא' לא קפיד קרא אבל מקר' דהשבעתי משמע אוסור להעלו' מכל הארצות לא' עד שתחפץ אהב'ה' לנאול את ים' :

מו בר הדר בא' שריו בלא עון שנא' וכל יאמר שכן חליתי וכו' כ"ל לבקש גר אסמכמא שמדבר הכתיב הזה בדר בא' כי לא פורש . ונר' דלעיל מיניה כתיב חזו ביון קרית מושדינו שיניך תדאניה ירושלם גור שאבן אהל כל יצגן וכו' וסמוך לזה כתיב וכל יאמר שכן חליתי הוא הסוכן כס ומיהו קשה דא"כ נישא דווקא הסוכן הדר בירושלם וציון הוא גשוא עון ומ'ל בגללות א' ובמא דביון שכל א' ניתג' ע' יסודין וכאן אחר וכל יאמר שכן חליתי מהיסודים כי העם היושב בה גשוא עון ומכאן לכל מקום א' כניתן ע' יסודים לא יאמר חליתי כי העם היושב בה גשוא עון וגם כתיב לעיל מקום כהדים יאורים על החכמים ותלמידהם שאין תורה כתורת א' הרי יש באן כל כללות א' ועל זה אחר העם היושב בה גשוא עון עוד ביארתי עם מאמר כמ"ק ע"ס :

בתיב

הבא מוזכר אדמה וכו' תימא מכל' דמיירי בקבור בא' דילמא על הדר בא' אחר שמתכפר לו כמו שמתכפר המזבח וכמא מדכתיב אדמתו דדרשינן עד מותו שיה' לך מתחלפת כעין באומיות אח'הע' וכן דרבו במקום אחר עובד אלהים עד מיתו וביארתי אני כן שנתחלפה הא' לך כעין ודרים אדמתו עד מותו ויש באן מיתה וקבירה לקבור באדמתו שהיא א' והרי הוא בקבור תחת מוזבח אדמה שמתכפרים לו כל חטאתיו :

כד סליק עולא שבת בארחה ח'ל לר' אלעזר אחר אנת עולא כל אדמה טמאה תמות וכו' כתיב רפז פסוק הוא בנבואת עמים . ויש לדקדק כי מה זו תמיהא כהרי כמה דייקים גדולים וטובים מתו כח'ל ואין להכלא על שמתו על אדמ' טמאה וצ"ד בכא' כוונת רפז שהיה לנו מקום המקרא כל על אדמה טמאה תמות שהוא בנבואת עמים דזיל קרי כי רב הוא ונל' עד שהתמוא לר' אלעזר הוא כי ידוע הוא כמשבחה טובה הכ' מנרפה למפשה ומביאה למעשה שיטשה אותה בפועל וכן היה ראוי לעולא שחשב מחשבה טובה לעלו' לא' שנגא מחשבתו לפועל ויבא לא' ואין מת בדרך קודם הגיע מחשבתו בפועל ולבך אחר אנת עולא המשתדל לעלות לא' ראוי למות על אדמה טמאה באמצע הדרך ולא נגמרה מחשבתך הטובה לנאש לפועל ולפי שכשאר ר"א כך כדר מת עולא ולא היה לו אנת עולא על אדמה טמאה שהיא לשון עתיד לא כך הולל על אדמה בנאשה היתה מיתתך לבך כתיב רפז זל פסוק הוא כנביאת עמום כלומר אעפ' שכתבין צולא אינו גורק לומר תמות לשון עתיד ביון ככבר מת מ'מ תפס' לשון המקרא שהוא בנבואת עמום לומר לצינ עתיד :

מכנת כתובות

מה מתיב

ר' אבא יחיו מתיך וכו' וקשה כיון דר' אלעזר דאמר מתיב סבח' ל' אינם חיים לא רגה לומר
 סאינם חיים כלל לא סאינם חיים בח' אלף ע"ז בלגול מחילות הולכים עד אז וכס מכנכנין
 וינחין כדמסיק לקמן אם כן פאי מומיב ליה ר' אבא דהא כמיב הכא נכלתי יקומון דגם ר' אלעזר יאמר דמתי ח' ל' דהיינו
 יקומון לילך בלגול מחילות ולא יחיו פס אלף הולכים בלגול מחילות עד ח' וכו' יחיו וכמקום מיתתן בח' ל' יקומון כלכד
 להכנס בלגול מחילות והיינו נמי דר' אלעזר . וע"ק לר' אבא דמוקים קרא דונתתי גבי שמדבר על נכוכדנאגר דקליל
 כטביא מכל מקום כתיב הגא בארץ חיים כדלמי על אז הוא אומר שמתיה חיים מכלל דבח' ל' חין מתיה חיים ולא פאי מומיב
 ליה לר' אלעזר . ועוד קשה דלר' אלעזר דמוקי נכלתי יקומון על הנפלים שבאז לחה הונרך להביא מקרא אחר דכתיב נותן
 נשמה לעם עליה יניח לנו במקר' שהביא ונתתי גבי בארץ חיים ומאי דכתיב נכלתי יקומון מדבר בנפלים שבאז וגר' דמטיקרא
 כ"ד דר' אלעזר אחר מתיב סבח' ל' אינם חיים אינו מדבר על הגדיקים שבמיתתם קרויים חיים אלף על הרשעים קאמר ארץ
 עביוני בה דכתיב ארץ אשר ה' אלהיך דורש איתה תמיד מתיב חיים אעפי' שהיו רשעי' לפי שהעם היושב בה נשוא עון וכפר
 להמתו עמו כדאמרינן לעיל ולהכי אשילו הרשעים שנקראים מתיב הם חיים אבל בח' ל' חין הרשעים מתו בה חיים . ומיבו
 הגדיקים שמתו בח' ל' שבמיתתם קרויים חיים כודלמי שהם חיי' מתיב ר' אבא יחיו מתיך או שבאז נכלתי יקומון או מתיב שבח' ל'
 ואלו דלמי מיירו ברשעים שבח' ל' שהם נקראים נבלה כי הגדיקים בין שבח' ל' ובין שבאז אינם נקראים מתיב אלף חיים הם
 ייטנים ועליהו כתיב הקינו ורגנו טוכני עפר שהגדיקים הם כיטנים ויקינו לעולם . ומ"ש מאי דכתיב ונתתי גבי הוא על
 נכוכדנאגר הכונה הוא שמינוי לה'ל' במד' פ' וינא אמרו גם כתיב ועקתי אליך ה' אמרתי אתה מחסי חלקי בארץ החיים
 זהלל חין ארץ חיים אלף גור ומכירותיה תמן שובעא תמן וולא אלף ארץ שמתיה חיים תחילה לימות המשיח למדנו מכלאן
 שגור בקראת ארץ חיים תשוב שובעא תמן ולא ופסוק זה של ונתתי גבי בארץ חיים הוא נכבואת גור כדכתיב בה אחר
 ה' אלהים לגור מקול מפתך וכו' בתתי אותך עיר נחרבת וכו' והורדתיך את יורדי בור ונתתי גבי בארץ חיים ואם ונתתי גבי
 הוא יל' נכוכדנאגר קל כנביא שיבא על גור שפיר קאמר בארץ חיים על גור דתמן שובעא תמן וולא ותו לא דרשינן ארץ
 שמתיה חיים כי חין זה ענין ליבוכדנאגר הכא על גור לכבשה אבל ח' דרשינן ונתתי גבי בארץ ארץ עביוני בה כדדרשינן ר'
 אלעזר שפיר דרשי בארץ חיים מתיב חיים וה"ק והורדתיך את יורדי בור א עם עולם כלומר שירדו לבינים שנקרא בור שאון
 להיותם גם יד עולם כי אינם חיים רק ונתתי גבי בארץ חיים בארץ עביוני בה מתיב חיים ולכך מומיב ר' ירמיה דילמא
 ונתתי גבי הוא על נכוכדנאגר שיבא על גור שהיא ארץ חיים דתמן שובעא תמן וולא ולא דרשינן כדר' אלעזר אלף ונכלתי
 יקומון הוא על הרשעים שבח' ל' לכך הוכרח ר' אלעזר להביא מקרא אחר של נותן נשמה לעם עליה הרי שבח' ל' אינו נותן
 נשמת רוח חיים ומאי דכתיב וכלתי יקומון הוא על הנפלים של אז שמתו ואינם יטנים הם עמידים לקום בתחיה והשמה
 דחייתי קרא דנותן נשמה לעם עליה דמשמע דבח' ל' אינו נותן נשמות רוח חיים אינו למדרג נכלתי יקומון בנפלים ולא בח' ל'
 אבל או לא האי קרא דנותן נשמה חין לר' אלעזר הכרח לומר דמתי ח' ל' אינם חיים דהא קרא דמתיך עליה טהוא ונתתי גבי
 בארץ חיים יש לדחותו דילמא הנכוכדנאגר הוא ומאי דכתיב נכלתי יקומון הוא על מתיב ח' ל' דמתיב ח' ל' לדרשו בנפלים של
 אז דווקא . אמנם השתא דאיבא האי קרא דנותן נשמה דמוכח דבח' ל' אינו נותן נשמת חיים על כרחין מוקמינן נכלתי יקומון
 בנפלים של אז ור' אבא דמוקים נותן נשמה לרבות השפחות שבאז אם כן חין מפסיק זה מיעוט לכני ח' ל' וחזרו לדרשתו
 דנכלתי יקומון הוא על מתי ח' ל' ועכשיו כדרשנו שר' אלעזר לא דרי' למכונתי ח' ל' אלא מקרא זה של נותן נשמה השתא קשה
 יבו לר' אלעזר חין גדיקים שבח' ל' חיים דבשלמא או יליף מונתתי גבי בארץ חיים היינו אומרים שמה שאמר ארץ עביוני בה
 מתיה חיים למינכתי ח' ל' שאין עביוני בה שאין מתיה חיים שמדבר על הרשעים שבח' ל' שכיון שאינם עושים רעונו של הקב"ה
 יחין עביונו של הקב"ה בארץ ההיא חין מתיה חיים אבל לעולם הגדיקים שבח' ל' שהם עושי' עביונו ורגונו של מקום הם חיים
 כי אם חין הקב"ה חפץ בארץ הרי הוא חפץ בגדיקים ואיכל ה' המה אבל השתא דדריש מנותן נשמה לעם עליה ורוח להולכים
 בה באז דמשמע דהעם שאין יושבים עליה ולא הולכים אינו נותן נשמת רוח חיים קשיא וכו' הגדיקים שבח' ל' אינם חיים
 ומשני על ידי בלגול מחילות :

בט למה

הטריית את בניו שמה לא יזכה למחילות . ואין לתמה כיון שידע היה יעקב אבינו ע"ה כגדיק
 נמור היה ח"ך חטש שמה לא יזכה למחילות והטריית על חטשה זו לבניו . לפי שהגדיקים יש להם
 לחוש שמה יגרום החטא ולא יזכו אבל בתחית המתיב ס"ד שאם כל המתיב שבח' ל' הם חיים אפשר שישקב אבינו ע"ה שהיה
 גדיק לא יחיה ואעפי' שיגרום החטא מ"ש לא יכפר מהמתיה שכל ישראל הם עתידים לחיות ולכך רגה להגריח שאם מתי ח' ל'
 חיים וליה הטריח לכניו ודחי לה דלפולס מתיב שבח' ל' חיים וחטש שמה יגרום החטא ולא יזכה למחילות :

נ אמר ר' אלעזר שמי האריות וכו' ותימה כיון שיעקר דרשתו של ר' אלעזר הוא מקרא שכתוב כי טל אודות
 טלך וכו' למה הביא כתוב זה שאין מהנו דלמיה דההוא כתרפה עמנו לעז ועוד קשה לר' אלעזר דההוא
 דכתיב

דכתיב תתום כל יחיו מיירי בנוים דלוי בישראל הא כתיב קרא אחרינא יחיו מתיך וכו' ונראה דהוקשה לר' אלעזר אם הא דכתיב תתום כל יחיו מדבר בנוים קשה מאי דכתיב במריה רפאים כל יקומו דאם כל הגוים חצפוי כחיים רפאי' במרפה ענמו לעז' חפ'ה כל יחיו למה חזר לומר רפאים כל יקומו דכ"ש הוא ואין לומר בנוים שהוא מפרש תתום כל יחיו יכול לכל ת"ל רפאי' כל יקומו במרפה ענמו לעז' דא"כ למה אמר תתום כל יחיו הלא רפאים כל יקומו כלכד ועוד דסתם גוים הם עטו ולא יקומו ומדאנטריך לומר רפאים כל יקומו משמע דבישראל תיירי והא דקאמר תתום כל יחיו ולא אמר כלכד רפאי' כל יקומו כדי שלא נפרש שחינו מדבר אלל בנוים עטו לכך אמר תתום כל יחיו כלומר חפ'ג דכתיב יחיו מתיך שהם מתי ישראל מ"מ יש מכללם תתום כל יחיו ומי הם רפאים המרפה ענמו מד'ת' ור' יוחנן אמר לא ניהא למריהו דאמרת לכו הכי דכתיב יחיו מתיך ולא חילק במתי ישראל שכולם עתידים לחיות ואם יהיה הפדש בין עוסקים בתורה לשאינם עוסקים יהיה בדבר אחר אבל לא בצנין המחייב ואין הכתיב הזה מדבר אלל במתי חו"ה וחפ'ג שכתוב תתום כל יחיו וחזר לומר רפאי' גמא החמיר בעעז' שחפ'י קימה לא יקומו רשעים במשפט ואינם עומדין בדין ושאר האימויות יקומו ולא יחיו . אל' מקרא אחד חזי דורש וכו' ומה שלא הביא רחיה מתחלה שתקרא זה הוא לפי שהוא בא מדיוקא דלא כתיב תתום המס כהדיא וכל מי שאינו משתמש באור תורה אין אור תורה מחייבו אלל מדיוקא דרשינן ליה והבא כתיב תתום כל יחיו רפאי' כל יקומו ולא חיימי האי קרא דטל אורות לא להוביח דעיקר המחייב תלוי בתורה בדכתיב כי טל אורות טלך שהיא התורה היא המחייב ומינה חזי דורשים רפאים במרפה ענמו מה'ת' שאין אור תורה מחייבו . ומיהו יש לדקדק כיון שר' אלעזר ענמי אמר . טיב לעז'ה רפואה בהיותם מחזיקים ידי ת"ח או להשיא בתו לת"ח או כושה פרקמטיא א"כ איך אמר העיקרא פתי הארנות אינם חיים והרי יש להם רפואה כדא' חפ'כ' . ונר' דכהכי דייק ליטני דר' אלעזר ססמוך לרחיה שכתוב תתום כל יחיו רפאים כל יקומו הביא דמניח מתי' כל יחיו יכול לכל טיב לדקדק בדרייתא שאיכו ס'ד דלכל המתיב אין תחיה והרי בתה כתובים מוכיחים תחית המתיב מן התורה כדדרשינן בפ' חלק אלל הבונה של הכרייתא הוא לומר שלפי שכתוב כי טל אורות טלך פתי שאינו משתמש באור תורה אין אור תורה מחייבו הוה ס'ד שכל מי שאינו משתמש באור תורה אין לו תחיה יכול לכל עמי הארנות כל מי שאינו משתמש באור תורה אין לו תחיה ת"ל רפאים כהיא המרפה ענמו מד'ת' כלומר שמלבד שאינו משתמש באור תורה גם הוא מתרפה להפסיק ביד לומדי התורה איתם רפאים כל יקומו אבל שאר ע"ה שמחזיקים יד התורה הם חיים ור' יוחנן סבר דלכוה"ש להם תקופה ומחייב ולכך אמר לא ניהא למריהו וכו' והתם הדבקים וכו' כיונא בדבר אתה חמיר לאהבה את ה' וכו' :

ואתם

הדבקים בה' וכו' חפ'סר לדבוקי בשכינה והכתיב בי' ה' אלהיך חז' אוכלה לא כל המטיא בתו לת"ח וכו' כיונא בדבר אתה חמיר לאהבה את ה' וכו' וקשה דאטו מטוב דלא לידבק בשכינה פוקמינן ליה בחלו הפרטים מטיא בתו לת"ח ומהנה לת"ח וכו' ודילמא בעושי דקד' וב"ח או אמטאר מנו'חו עוסק בתור' שהיא את המורה מיירי שהקיימת כאלו נדבק בשכינה שהיא חז' . זע"ק דכיון שדרש כד בפסוק ואתם הדבקים ולמה הולרך נ"כ להביא פסוק ולדבקה בו ואי כרובל גקייט יחתי כל קראי דכתיב בהו לדבקה בו הלא כלל נמי קרא דאת ה' אלהיך תירא ואתו תכבוד וכו' מדבק ואם הוא סומך על המבין לדרוש גם לא אינטריך קרא דלאהבה את ה' ולדבקה בו וכו' וע"ק להבין מ"ש בנמ' מס' קידושין תניא שמעון העמסוני היה דורש כל איתים שכתור' כיון שהגיע לאת ה' אלהיך תירא פירש אמרו לו תלמידיו כל איתין שדרשת מה מהא עניניה אל' כנס שקבלתי שבר על הדרישה כך אקבל שבר על הפרישה עד שבא ר"ע ודרש את ה' אלהיך תירא לרבות ת"ח . וק' טובא שהי כתוב קודם פסוק זה של את ה' אלהיך תירא פ' ואתה את ה' אלהיך ומה טיב לדרוש באותו פסוק ואתה את ה' אלהיך יש לדרוש נ"כ בפסוק את ה' אלהיך תירא וע"ק שנס למעלה מזה כתוב לאמר ולמען תירא את ה' אלהיך ולמה לא הוקש' לשמעון העמסוני מאי תירא את ה' אלהיך ואם יש לדרוש את הכתוב גם נס בפסוק את ה' תירא תדרשנו . וכל' עד ששמעון העמסוני היה דורש ופס' מ"ט למען תירא את ה' אלהיך וכן ואתה את ה' אלהיך לרבות מורא רבו שהיא במורא שמים אבל כשהגיע לפ' את ה' אלהיך תירא אין לדרוש כן לפי שחזר לומר אומרו מעבוד ואם רבוי את ה' הוא רבוי הלא את ה' אלהיך תירא ותעבוד לפי שהאדם חייב לירא מרבוי ונס לעבדו זמדכתיב איתו מעבוד דלא קאי תכבוד לריבויא דאת אלל אומרו ליה תיזבוד זלא לריבוי שריבה האת-זהרי ריבויי יש נ"כ חיוב לעבדו לכך פ' ואמרזו לו תלמידיו מה תאז על שאר האתים אם לבטל כל איתם הדרשות אי לקיים אותם אמר להם כנס שקבלתי שבר על הדרישה כלומר אינו מבטל הדרשן של כל האתים שדרשתי לפי שידעתי אני טיב לי בדרשתם שבר זכנס שקבלתי שבר על כל איתם דרשות כד אקבל על פרישתי מדרשת את ה' אלהיך תירא כלל הנעתי לאחמם עד שבא ד"ט ודרש את ה' לרבות ת"ח כלומר לא ריבה לרבו דא"כ הלא ותעבוד אלל ריבה לכל ת"ח חפ'ג' שאינם רבו ולכך אמר ואותו . עיין בכסף תזוקק וזהו מ"ש כס כיון שהביא פסיה ואתם הדבקים למה הביא פ' לאהבה את ה' ולדבקה בו ונר' שהורחא להביא פסוק כל לאהבה בדי להוביח על דרשת ואתם הדבקים מטוב לויב' לאחפ'וי דחי מתיב דקאטא לו דהכי אפסר לידבק בשכינה האקמיה לקרא בהני תלמא חילי כלכד דילמא ככל המצות שבתורה מיירי בנוי ת"ת ולדקה עז'ת'אמר והאשר הואותם נדבק בשכינה לבך עני' ואאי קרא דלאהבה את ה' ואתה את ה' וכו' ע"ב ד"ס ע"ב :

מסכת נדרים

א פרק א

הטומע הזכרת הטעם וכו' פי' הר"ן דכתמורה מסקינן אזהרה לחזקתו עם שמים מדכתיב את ה' אלהיך תירא - ולכאורה קשה דילמא מדכתיב לא תשא את שם ה' אלהיך לבטא ויל דהתם היו כפופים ביה שנסבע לנגות את הירושלמי לחדס כנין על עמוד כל אכן שהוא זהב אבל אזהרה להזכרה בלי טעמה אלא שמזכיר עם שמים לבטלה לא נפקא מלת ה' אלהיך תירא - שכל מקום וכו' פי' הר"ן טעמא קא יהיב למאי דאמרינן ואם לא נדרה הוא עגמו יתא בנידון שהיו עגמו חמור דכס עניות מנויה - ועדיין איך טעם זה מספיק לשומע שלא נדרה שיהא בנידון - אמנם לפי שנאמר הוכח תוכיח את עמיתך ולא תבא עליו טעם לפי שמתוך כאתה מיכוחו הוא חוזר בו וכיון שלא הוכחת אותו אותו העונס הראוי לו היא נוסחו על עגמו ולכך זה טעמא הזכרת הטעם מחזירו ולא נדרה לאייתי כדי שלא ישיב עוד להזכירו דהו הוא גרמה שחוזר ומזכירו וראוי לסבול עגמו כאלו הוא הזכיר הטעם וראוי לנדומו ומיחו נדון לדקדק מנין לנו שהנידון היא עניות כדי לומר שהעניות הוא המיתה שנאמר כי מתו כל האנשים - וכן קשה מנין לנו שכל מקום שהזכרת הטעם מנויה עניות מנויה ועוד קשה דכפי זה כל הדברים כדרך לנדות עליהם לימא נמי אם לא נדרה יהא בנידון ואפטר נמנינו בדתן ואברים הזכרת עם שמים לבטלה כשנאמר למטה אי שמך לאיש שר ופוטט עלינו הלהרנני אתה אומר באשר הניגת את המגרי ורחמול וכלאו שהיו בטעם המפורסם וכפי זה כשנאמר דתן ואברים הלהרנני אתה אומר בטעם המפורסם הזכיריהו בפיסה וזהו ליה הזכרת עם שמים לבטלה ומתוך זה הענו כי מתו כל האנשים שהוא העניות והפקיה בלשון מיתה דהו טעמא הזכרת ש"ס לבטלה גרם עניות שהוא כמיתה ולהיות עגמו חמור הטומע ולא נדרה נדון לנדותו כדאמרן ומיחו בסאר הדבר'סדרך לנדות עליהן לא מנינו עם עונס עניות ומיתה כדי שנאמר ואם לא נדרה וכו' :

טומע

כי מתו כל האנשים פי' הר"ן וליכא למימר שמא לא היה להם בניס דאם כן הכי א"ל טוב מזרמיה וכו' מפני שלא היו להם בניס לא היו נשפטים למלכות להלטינו אלא מפני שידרו מנכסיהם לא היו דבריהם נשפטים - לכאורה היה נראה להביא ראיה שהיה להם בניס מדכתיב ודתן ואברים ילאו נגבים ונגייהם ובניהם וטעם אבל אינה ראיה דילמא בלתייה בעה שאמר הק"ב למטה לך טוב מזרמיה כי מתו כל האנשים לא היה להם בניס והיו משנוי'כתיב' וכך פי' דל"ב הכי א"ל טוב מזרמיה כיון שאין בניס עונס כלום בקבלת דבריהם למלכות אלא ודאי שידרו מנכסיהם :

התניא

דבן שמעון ב"ג אומר וכו' תימה למה הביאו ברייתא זו - והר"א פי' ומייתי עוד ראיה שפוני שקול כמיתה ורבי אל פירש כל מקום שנתיב חכמים עיניהם לאדם שנידו אי מת או נופל בעניות ולהכי נדון לנדותו כדי שפול בעניות דהיינו כמיתה - ומדברי רש"י ז"ל יש לנו לומר שמקודם אמר שכל מקום שהזכרת הטעם מנויה עם עניות למת טעם למת שאמר ואם לא נדרה הוא עגמו יהא בנידון להיות עגמו חמור והשתא יהיב טעמא ולמה נדון לנדותו ואמר כדי שפול בעניות דהיינו כמיתה כי כל מקום שנתיב חכמי' עיניהם אי מיתה או עוני והנידון הוא נתינת חכמים עיניהם וכו' יעדיין יש להקשות דכיון דילפינן מבכל מקום אשר הזכיר את שמי אבא אליך וברכתך דהיינו הזכרת הטעם למניה ומדאזכרת הטעם למניה מביאה בדיקה ועוד מינה בהזכרת ה' לשוא גורמת עניות - וכן לטעם האחר דמדמה הזכרת ה' לבטלה לשפופת שקר דכתיב וכלתי את עגמו וכו' אם כן לילך מינה דכריך לנדותו לפי טעמא חמור וגם מי שלא נדרה נדון לנדותו ולמה הביאו הך ברייתא דכל מקום שנתיב חכמים עיניהם וכו' ואפשר דאף על פי שמנינו בשקולה הזכרת הטעם לבטלה לשפופת שקר טעמא עניות מכל מקום מנין לנו שהנידון הוא עונס עניות לכך הביא ר"א דתניא כל מקום שנתיב חכמים עיניהם או מיתה או עוני ואין לך נתינת חכמים עיניהם כמי שנידו אותו כי בזה מביאים עליו או מיתה או עוני ולכך נדון לנדותו ליתן חכמים עיניהם בו :

מנין

שנסבעים לקיים המנוה וכו' אלא הא קמ"ל דכרו לאיניש לזרזוי וכו' וקשה דמאי אקשי לרב גידל והלא מושבע ליקמי ליה קרא דדוד כחמך נשבעתי ואקיימה והלא מושבע וכו' ועוד קשה דלא שייך לומר כאז אלא שלא עקר לשום דבר ממ"ס קודם והוא נתון טעם לדבר וכך הלל הא קמ"ל דכרו - ועוד קשה כיון שהוא כאל והלא מושבע ועומד כלומר אין שפופת חלה על שפופת היה לו לתרץ הכא לזרזוי נשפיה קא' דשרי ולא שייך לומר הא קמ"ל כיון שלא היתה השפא פטיטא דנשבעין דאדרבא משמע דאסור לישבע בדבר שהוא כפר מינבע דהו נשבע לבטלה ואם ת"ל שהנאלה היתה פטיטא דנשבעין מה תירץ הא קמ"ל דכרו לזרזוי דבא אמרי' דפטיט' הוא ויש ליישב דרב גידל אמר מנין נשבעין ויש בזה ב' הבנות זס"ד דהו אמר מנין שדרך אדם לישבע לקיים המנוה כדי להבטיח יצרו כמו שנשבע בועז ליגרו חי ה' שכבי עד הבקר והביא ראיה חמור שאמר נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי נדקך דהיינו נשבע לכופך את יצרו ועל זה הקשה והלא מושבע ועומק הוא ובאיתה שפופת יכבוה את יצרו ואם לא כבש את יצרו בשפופת הוה אודך יכבשונו שפופת זאת ואם בוינו נשבע ליגרו הוא בדבר שלא היה מושבע עליה שהיתה פנויה וטעמא כחולל ונשבע ליגרו שהיה מורה לו בני היתר - ובקרא לחזקה לא קשיא מידיה שלא אמר דוד נדון לישבע אלא שמתיר לישבע אבל לרב גידל אקשי ומפני אלא הא קמ"ל ודחה הס"ד ואמר טרב גידל לא

לא בא לומר חנין שצריך לישבע לפי שכבר הוא מושבע ועומד לא בא רב בידל לומר שהאדם צריך לתנוע עמו מלי שבע וחנין שמומר לו לזרו עמו יותר בקיום המנוה והביא רביה מדוד שאמר נשבעתי ואקיימה זה נלע"ד :

האומר

אמרים ואמנה וכו' הכוונה לומר שאעפ"י שלא הזכיר בפיו נדר או שבועה ה"ל נדר גדול נדר לחלתי ישראל כלומר בערך אלהי ישראל אשר פנה שפתיו הוי נדר בדכתיב מונח שפריך תשמו' ועשימ כאשר נדרת לה' אלהיך נדבה אשר דברת בפיו וכתב הר"ן ז"ל דקבלה בלאוד מהניא לנדקה כדכתיב בפיו זו נדקה זה"ל לכל דבר מצוה :

ב וזרחת

לכס יראי שמי וכו' ופליגי' דר"ל פי' הרא"ש ופליגי' דר"ל הא דאמ' דכתיבה דבזמן הזה איירי קרא דאיהו מוקי לה בחמה דלעתיד ויש קצת תימה דילמא ר' זירא נמי אחמה דלעתיד קאמר ויש לומר דמדאמר אביי עלה ש"מ חרגא דיומא מסי והא מיירי בעה"ז א"כ מאי דאמר ר' זירא נמי הוא לכה"ל ועוד נ"ל דפליגי' דר"ל הוא נמי דר' זירא דריש לקרא דזוקא בכני ארס שיראין להוציא ש"ס לבטלה ולא מוקי ליה בכל שאר הנדיקים ור"ל מוקי ליה בכל הנדיקים במתראפאין בה שכל מי שזכיותיו מדובין נקרא נדיק ובהכי ניחא לי האי דא' ופליגי' דר"ל דילמא פטולת השמש שהיא מרפא היא טיה בין בעה"ז בין בע"ה ובמה שפי' א"ש - עוד הקפסא הרא"ש אמאי לא אמר חמה נופא מסייא כדלמרינן ב"מ אדלי יומא אדלי קנירא - ול' ש"ן למרן דהחמה מתרפא לכל חולה כמו שאמרו מדגלית טובה היתה לאברהם כל חולה שרואה אותה מתרפא ותלמה בגלגל חמה היינו דאמ' אינשי אדלי יומא אדלי קנירא וכפי זה אין זהרורי החמה שהוא חירגא מרפא לכל חולה אבל ליראים להוציא ש"ס כמים לבטלה אעפ"י שלא יסמכלו בחמה רק בחירגא שהוא עפרורית הבא אל הבית בורחמ השמש גם הוא מרפא שנאמר וזרחת לכס יראי שמי שמש נדקה ומרפא בכנפיה מאי בכנפיה אלא לרבות חירגא שהוא בכנפי השמש ואינו השמש עמו מפילו הכי מסי דזוקא ליראי ה' שלא להזכיר ש"ס שמים לבטלה אבל לכאך העם אינו מרפא החירגא דיומא אלא החמה בעצמה והשמש נמי ניחא דאמר ופליגי' דר"ל שאמר שגם החירגא דיומא תוביל' ומרפאה ור"ל שבדי לרפאת להם השמש צריך להוציא מנרמיקו דמשמע דכשהוא בנרמיקו אינו מרפא ור' זירא אמר דגם בעה"ז שהוא בנרמיקו הוא מרפא ולא מבעיא השמש אלא גם בכנפי החמה שהוא חירגא דיומא מסי : ובענין נדיקים ממרפאין בה לע"ה יש להמבזנן מה רפואה היא זו לנדיקים בע"ה ובמדומה לי שראיתי בס' הזוהר שנסמח הנדיקין' שנתבלבו בנהר דינור ינאו משלהבו מנהר דינור שנוקקו בזהב בתוך כור ובסיוגאות מנהר דינור הם ממרפאות באותו שמש נדקה והוא מרפא להם לנדיקים כאמור והן הן גדולותיו ית' שמתוך חמה מנרמיקה שהיא חש מרפא מה שנתבלבו מנהר דינור :

ד פרק ב

אל תהא רגיל בנדדים בסופך למצול בשבועות כמו במוספוט והא דאמרנן נדרים סייג לפרישות מפרת כגון שנודר לקיים המנוה כמו אשנה פרק זה או אשנה מצוה זו :

תניא

ובעבור תהיה יראתו וכו' מלמד שהבושה וכו' נראה דדריש ובעבור תהיה יראתו על סיבת בושמ פניכם שאתם ביישנים ועל סיבת בושמ פניכם תהיה לכס יראתו לכפלי תחטאו ותימה כיון שהבושה היא מביאה להם יראת חטא ולמה בא האלהים לדבר עמם שאומר כי לבעבור נסות אתכם בא האלהים ובעבור תהיה יראתו והלא אף על פי שלא בא האלהים לדבר עמם היה יראתו עליהם מתוך הבושה ואפשר לומר שפירין לנו שהיה בהם בישראל בושמ אלא ממך דיבורו של הקב"ה אשר דבר עם ישראל וכו' כשתה אומם וירארו אל משה דבר אתה עמו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלהים כי בושנו מחנו ופן נמות מפני הבושה ולזה אמר להם משה אל תיראו כי לבעבור תהיה יראתו של הקב"ה על פני הבושה שנתביישתם בא האלהים לדבר עמכם שאלמלא דיבר עמכם הקב"ה מניין הייתם מתביישים ומנין הייתם משיגים היראה אלא ממך הבושה :

מכאן

אמרו סי' יפה לאדם שיהא ביישן הכוונה אף על פי שלא ידענו ולא הכרנו באדם חש הוא ירא חטא חש לאו מתוך מה שראינוהו שהוא ביישן יש לך סימן שהוא ירא חטא :

אחרים

אומרים וכו' צריך לדקדק קשר אלו שני הדברים שאמרו אחרים לא במהרה הוא חוטא וכל שאין לו בושמ פנים לא עמדו אבותיו על הר סיני דהילל וכל מי שאין לו בושמ פנים הוא חוטא ונראה דאחרים חולקים על מ"ק דברייתא שאמר שהביישן הוא ירא חטא ואחרים אומרים שאם כן לא במנא אדם חוטא בישראל לפי שכל ישראל שצמדו כל הר סיני הם ביישנים ומי שאין לו בושמ פנים בידוע שלא עמדו אבותיו על הר סיני וכיון שכל ישראל שצמדו על הר סיני הם ביישנים חש כן כולם הם יראי חטא ולא במנא כוס חוטא בישראל ומקרא כתוב ונפש כי תחטא וכתוב לטור אתכם מכל חטאתיכם לכך אמרו אחרים שלעולם הביישן אפשר שיחטא אלא שלא במהרה הוא חוטא :

ה פרק ג

כל הבוטה ראוי לדקרו בחרב נראה דאמר כל הבוטה לאתווי מפילו שנודר ומקיימו ראוי לדקרו בחרב ואתי כההיא דתניא ר' נתן אומר הנודר כאלו בנה במה בשעת איסור הבנות והמקיימו כאלו הקריב עליו קרבן ולכך אמר כאן אלא שלשון חכמים מרפא כלומר אין לו תקנה לכל הבוטה וכודר בקיום הנדר אלא בהתם הנדר שהוא לבין חכמים שהחכם ממיר הנדר והוא שאמרו בתום יבמות הדבק בהפרת נדרי' כמו שביארתי שם הבוטה חש נדרת להחזיר הפיקדון שצריך אף על פי שמונהר לברוח מן הפקדונות מ"מ כיון שאמה מקיים הנדר וכל הבוטה נדר

מסכת גדרים

אפילו פקיימו ראו ליתקן במרכ ולכך הדבק בהפרת גדרים שהוא לשון חכמים חרפה ולא תחזיר הפיקדון מחמת נדריך ואף על פי שאיך מתרחק מן הפקדונות לא תחוש בזה בכחינת הדבק בהפרת גדרים וכן ביארתי :

ז ואין

רעה חלה גהינם וכו' יש לתמוה אם בן שהבטיח שלמה הסר כעם והעבר רעה שניתול מנהיגם אם בן חין גהינם לרשעים עוברי עבירה כיון שלא יהיה בהם כעם והוא תימה חתום אל שהרשעים שחטאו יש לה ידם לטוב מחטאתם כי יכירו רבם וישובו אליו מה שאין בן כבועם שאין שכניה חסובה כנגדו וגם מוסיף טפשות ורשע הרבה בודאי שלא ישוב אל ה' וכל פורעניות של גהינם ילטו בו מנח מנחתי אשר יחטא וירבה לפשט :

שנאמר

ונתן ה' לך כס לב רבו וכו' יש קצת תימה דמנח ליה ללב רבו הוא מביא חולי מחמוניות שהוא תכלה העינים ומדאיב הנפש דילמח לב רבו היא קללה אחת וכליון עינים היא קללה אחרת וכן דאבון נפש דאם הכל הוא קללה אחת הלא לב רבו שכלה עינים ומדאיב נפש ומדקחמר וכליון עינים משמע שהיא קללה אחת וכן דאבון נפש קשה דהלא כל הכועס הוא בא לכליון עינים שנאמר לב רבו וכליון עינים דנריכין אנו לוח' דכיון דכתיב וכליון עינים ברא' נראה שלב רבו הוא דבר אחד וכליון עינים הוא דבר אחר וכפי זה הדרך לקושיין דאין לפרט מחמוניות שמדאיב הנפש ומכלה העינים לפי בכחוב וכליון עינים ברא' ואפשר לו' דקס'א ליה בהאי קרא כאם הם עונשים מתחלפים לתה בין חולי הלב שהוא לב רבו ובין דאבון נפש שהנפש הוא בלב הפסיק בכליון עינים הלא ונתן ה' לך לב רבו ודאבון נפש וכליון עינים אלא לב רבו הוא הכעס שממך הכעס יבא לתחמוניות שמכלים העינים ומדאיבים הנפש וכאילו כתיב לב רבו לכליון עינים ודאבון נפש ויש ליתב גם כן ואז' על וכליון עינים ונתן לך סם לב רבו שהוא הכעס ובהיותך כועס יש לך כליון עינים ודאבון נפש כי הם תלוים בכעס : ויש לדרוש אחר כל הכועס לפי שלא נכתב לב רבו וכליון עינים שהם מחמוניות אלא בככל' ונתן ה' לך סם לב רבו אבל בארץ ישראל אינו מתקיים כתוב זה ושמו גם עונש המחמוניות שמכלות עינים וכו' אינם אלא סם בככל לזה אחר כל הכועס בכל מקום ואפילו בארץ ישראל מחמוניות שולטות בו :

ט אלמלא

לא חטאו ישראל וכו' תמיא לוי טובא שהרי בטיר הטירים הם דברי אהבה הק'בה לישראל בתמן תורה ובתשכן ואינו כשאר הספרים של הגביאים שבאו על תוכחתן של ישראל דכיון שכן איך חומר לא ניתנו אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע והרי אף ספר טיר הטירים היה ניתן לישראל אפ' שלא חטאו לפי טייר הטירים הוא קדש קדשים הן אחת שאלמלא חטאו כל ישראל בעגל לא היה גרף משכן שהמשכן בא לכפר על חמשה העגל אבל מכל מקום טיר הטירים יש בה קבלת התורה וגם ספר תהילים יש בו כמה תהילות ומושבחות היה ראוי להנתן לישראל אף על פי שלא חטאו :

י גדולה

מילה שכל מנות טעמה אברהם וכו' ויש להבין מנ' למילף ילפומא זאת דאימא אבא דאי אפסד להקרא תמים כי אם בקיום כל המנות ואם חסרה מנה אחת אינו תמים וזה לא נקר' אברהם תמים שהיה חסר מנה אחת ולא כשכיל שיש יומר מעלה למנות העולה יומר משאר המנו' דאין הכי נמי שאם קיים המיל' ומסר מנה אחת לא היה נקרא גם כן תמים ובל' עד דהכי יליף דכשלאח אס ננטווה אברהם מתחילה על כללות המנות ולא ג' איתם היה לנו לומר דאפילו בחסרון מנה אחת היה נחשב מלהקרא תמים אבל כשהיה אברהם בן נ"ט שנה קיים כל המנות שנגטווה ועדיין לא ננטווה על המילה היה דאוי להיות נקרא תמים כיון שלא חסרו לו אפילו מנה אחת מהמנות שנגטווה ותמים היה בחמות ה' אשר ננטווה קיים אותם ולא יתנע טוב להיות נקרא תמים על מה שעמיד להנטות כיון שלא ננטווה עדיין זכיון טראינו שבכל אותם המנו' שקיים מה שנגטווה ולא חסר אפי' ה' מהנה לא נקרא תמים עד שנגטוו' במילה משמע שגדול' מיל' :

גדולה

מילה שדומה את השבת וכו' יש לתת טעם לשבח על מה דומה השבת שקדמה ממעשה בראשית דכתיב וישבות ביום השביעי ובל' עד שהטעם הוא להיות שהשבת תלוי במילה נחמאת המילה גדולה כיון שהשבת תלוי בה והענין הוא דקול' בוי' ששבת חייב תימה וכדי לבא לקיים שבת נריך שיהיה חתום באות ברית קדש להורות כי תבני ישראל הוא ואם בן אם איך מילה שהיא הוראה על הישראל' אי אפשר לו לשמור שבת כי אדרבה הוא חייב תימה אם ישבות וכו' שחורך המילה הוא בא לכלל שמירת שבת אם בן מהראוי שתדמה המילה את השבת כי כל זמן שאין פילה לא בא לכלל שמירת שבת והבן כי הוא דק ונכון :

גדולה

מילה כאלמלא מילה לא ברא הק'בה עולמו וכו' ויש להבין דכשלאח במורה ניהא שלא נברא העולם אלא כשכיל התורה אבל המילה היא מנה ה' כשאר המנות ואיך יתכן שלא נברא העולם אלא כשכילה אהבם ביאור הענין לפי שהתורה מתקיימת כל זמן שבני אדם עוסקים בה בין ביום בין בלילה אבל בזמן שאין בו עסק תורה כיון בשבת שבני אדם יסנים על מטותיהן מי מקיים העולם לבן אחר שהמילה היא מקיימת גם באותו זמן לפי שהיא מנה דבקה בעגתו של אדם ששכח ובקומו וזו היא כוונת חז' בנח' כיון שבאה דוד עמנו במרחץ וכו' וכיון שזכור במילה אחר למנח של השמינים וכו' וביארתי בס' שמוס בכסף תווקק יע' ט' וזה נחמה המילה בכריאת העולם שממילת בראשית יש ברית' א' ה' והוא

שהוא המילה ואם דת שהיא התורה ובאותה נבראו שמים וארץ וכפי זה יקשה למה לא נתנה המילה לא' כיון שהיא עיקר קיימותו של עולם הן אחת ששלה זו כאל טורנוסרופוס הרשע את ר'ע והשיבו שכל מה שנברא גרי'תיקון החטין נריך להטחון וכו' אבל מכל מקום אנו נריכין לפרש דמינח שלא נברא האדם מהול כי כל הדברים נריכים תיקון אבל ת"מ קשה שהיה לו לנות לאדם הראשון על המילה כמו שנוהו על ז' מנות ולמה התמין לגוות עליה עד שהיה אברה' בן ז'ט' שנה והגה על דרך האמת פי' ששנוצר א"ה לא היה ערלה כי נברא מהול והערלה לא נחשבה אלא בזוהמת הנמש שהטיל בחוה גם באבילת עץ הדעת טוב ורע נמשך הרע וכדבק בערלה ולזה נקרא ערלה ר'ע ל'ה וכפי זה אנו מבאר פריעה ר'ע ז'פה לומר שאותו רע שנמשך מעץ הדעת טוב ורע וכדבק באותו מקום בפריעה נעשה הרע יפה שנמשך לטוב ואין רע ולכך לא היה מקום למילה עד אברהם כי מקודם נברא זוהמת הנמש ומלק הרע עד אברהם העיר ממזרח וגזככה אותה זוהמתה כי כאריתיה נדבקה בישמעאל ואז ננטוה על המילה ולמה נרמזה המילה בפסוק ת' יע"ל ל'נו הכחיתה שר' מילה וס'ת הוא שם ההויה לומר שבאמצעות המילה נתכטל הרע וכדבק בו שם ה' הגדול והנורא :

גדולה

מילה שסקולה ככל המנות כמאמר הגה דם הברית אשר ברת ה' עמכם וגו' ורש"י ז"ל פירש וכתיב במילה ואמתה בריתי וכו' ופי' הר' ז"ל ואף ע"ג דהאי דם לאו דם הברית הוא אלא קרבן מכל תקום כיון דבתורה כולה כתיב ברית ובמילה נמי כתיב ברית שקולה כנגד כל המנות וכפי הגרסה בפונות הר' הוא שם הברית הוא על הקרבן שנזקק על ברית התורה אלא שלמד גם למילה נמי שנקראת ברית שסקולה ככל המנות ועדיין אינו מתייבב לי ובל'עד דהכי דריש לה שכי ישראל קבלו עליהם התורה ולאחריו כל אשר דבר ה' נעשה ונמשע ומשחתו של משה שלח ציפי בני ישראל דיובחו עולות ושלמים ויזרק חזי הדם על המזבח וחזי הדם זרק על הפס'לרמון להם שכבר יש בידם דם המילה שסקולה ככל המנות ובודאי יקיימו כל אשר דבר ה' כי לאו קדמותהו הוא חזו ויאמר הגה דם הברית אשר ברת ה' עמכם שם זה שזקק עליהם הוא לרמוז דם הברית אשר ברת ה' עמם כדכתיב וזרות עמו הברית ודם המילה היא על כל הדברים האלה שם תנין המנות היא עולה על כלם לפי שכל אחד מהמנות היא מנה פרטית והמילה שקולה בכל המנות ועוד ירחח שהמילה עולה על כל דברי התורה לפי שהתורה היא עולה תרוא מנות והברית היא תרוב היא היא על כל הדברים למעלה מהם והכוונה לאחר להם שכבר הם מוחזקים פקבלת התורה והמנות כיון שיש בידם דם הברית אשר ברת ה' על כל הדברים האלה שהיא שקולה ככולם ועוד ירחו שלא קבלו ישראל אלהותו של הק'בה לא שתוך המילה שכן דרשו רז"ל אם מקבלים המילה הם מקבלים אותי לאלוהי וכוננתם לדרוש סמיכות הכופים ונתתי לרשך אחריו את הארץ זיהייתו להם לאלהים ואמתה את בריתי תשמור והם דרשו על מנת ואמתה את בריתי תשמור ואפילו ישראל שבאו לקבל אלהותו יח' בדבור הדא'שאל' אנוכי ה' אלהיך אשר להם הגה דם הברית אשר ברת ה' עמכם ר"ל הגה דם הברית הוא עמכם שאלתם ניהולי' והמילה היא על כל הדברי' שנין שקבלתם המילה הק'בה הוא לכם לאלוהי ואתם מקבלים אלהותו ועוד נרמזה המילה קודם התורה בפסוק ושמתם את צדיתי וכו' כמו שנכתבאר • עוד נ"ל איך הוא מתייחס לח"ט כתוב לך את הדברים האלה שמדבר בתורה אמנם אפשר לפר' שאל' הק'בה כתיב את הדברים האלה למען יעמדו ימים רבים ופן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך לפי שעל פי הדברים האלה נתתי ברית המילה לאברהם כדי שיהיה לו הכנה ללמוד תורה ומצוות ואם אין מילה היא אפשר ללמוד תורה שנאמר מניד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל :

יא גדולה

מילה שכל זכות שעשה מר'עה וכו' יש להקשות בה' ש'אמר משה אמול ואנא לדרך סכנה היא וכו' ולמה נענש לפי שנתעסק במלון מחילה שהרי גם במלון יש לו התבבלות מפני הסכנה והתוס' פי' שמלון זה היה סמוך למצרי' ומנאתי כתוב בתרגום ירושלמי שילך זה היה גרסום שהתנה עם יתרו לתמו לצ' ולבא מל אוחו ולכן כשהלך משה חתנו היה לו ללמוד אוחו חיד ועל זה נענש וכוה יש לבא' מ"ט נפורה כי חתן דמים אמתה לי שכל הנער הזה נמשך בכיילי שנבא' אותי ויפרו אבי התנה עמו שיהיה לצ' כאילו לא נשא אותי היה מל משה לבנו כאשר נזהר ה' • וכפי הפשט יש לומר לצ' שהק'בה אחר לו בלבדך לשזב מזריחה שילך משם ואין לו להתעכב מפני המילה ולעפור את פי ה' אבל כיון שיבא ממדין מסה אחד וקיים דבר ה' הו'ל כאילו הלך למזרים שכך אחר לו בלבדך לשזב מזריחה תכיון שהלך לדרך היה לך כאילו שבת למזרים ואם כן בתלון הא' היה לו להתעכב שם עד שיתול בנו ויתרפא ג' ימים וז' בדרך נפר היה בדרך ההוא הצפ' שהיה דרך מנוה לקיים דבר ה' שנתעסק במלון מחילה ואחר ויפגשוהו ה' ולא פי' מה זו פניטה ועוד שאמר זיבקם המיתו ולא גילה מי הוא המבקש ומזל דרשו תלאך כפיין נחש היה בולטו למשה מראשו ועד רגליו והכוונה לצ' שידוע שם הא"ה הוא רחמים ונפשה הק'בה שבקש המלאך במדת הדין להמיתו ויפגשוהו ה' שם הרחמים להגן עליו שלא יתיתאו קדמו במדת הרחמים כיון שהיה עסוק בדרך מנוה ומקח זיפורה נור ומכרת את פרלפ בנה וכו' :

יב גדולה

מילה שאלמלא היא לא נתקיימו שמים וארץ וכו' ופליגא דר' אלעזר וכו' ונ"ל למה לא אחרו על דרשת המשנה ופליגא דר' אלעזר שאמר אלמלא תורה וכו' כח"ט בדרייתא וכפי הגרסה דרשק

מסכת נדרים

המשנה והברייתא הכל דבר אחד וכל ע"ד בדקדוק שינוי לשון המשנה מלשון הברייתא התשנה אחת אלמלא מילה לא ברא
הק"ב אה עולמו וברייתא אחת אלמלא מילה לא נקיימו שמים וארץ ולכך אני אומר שהמשנה אומרת שהעפ"י שבטביל
התורה תקיימו שמים וארץ מכל מקום אלמלא מילה לא ברא הק"ב עולמו זה העולם המחמון לפי שהעולם נהג בחדת
יום וכחדת הליל והו' אחת שבזמן יום וקצת לילה שישראל עוסקים בתורה תקיים העולם אבל בזמן הטינה שבני אדם יבני'
בלילה ואין תורה אף יתקיים העולם אלא שגפה הק"ב שעתידים ישראל לקבל המילה שהיא מומס אה ברית קדש כבשרם
תמיד ובזמן שהם יבנים הם מוכתרים במילה שהיא שקולה בכל המנות והיא תקיימת העולם שבזמן שיש כבשרם ברית קדש
המילה הרי יש בידם כל המנות כולם כי שקולה מילה בכל המנות שבתורה וזו שבנו במשנה גדולה מילה שאלמלא מילה לא
ברא הק"ב עולמו ע"ה לפי שבתורה יתקיים העולם ביום ובשנה שאינם יבנים בלילה אבל בזמן שיבנים בני אדם בלילה
האך יתקיים ובזמן כ"ה להתקיים לא היה בוראו ובמילה ברא הק"ב עולמו שנאמר אה לא ברית יומם ולילה שהיא המילה
קבוצה תמיד ועומדת ביום ובלילה חוקות שמים וארץ לא שמי דאעפ"י שנאמר שחוקות שמים יתקיימו בתורה לפי שמלאכו
היום עוסקים ברותיית התורה בלילה כי אין שם שינה מ"ה הארץ המחמנה שגריבים ליבן בלילה אין מקום לבריאת הארץ
אלא במילה כמו שבכנו ולכך לא אמרו כאן ופליגא דר' אלעזר דאמר אלמלא תורה לפי שבס' אומר ר' אלעזר אלמלא תורה לא
נקיימו שמים וארץ דהיינו השמים העליונים כאין כס מילה אינם מתקיימים אלא בזכות התורה כי גם בשמים תמעל יש
תורה בסודותיה ופנימיותיה כי עיקר סודות התורה היא בעליונים והמשנה אומרת לא ברא הק"ב עולמו הוא עולם המחמון
שנהג במחמונים והם גריבים למילה כדי להניח בזמן הטינה בלילה אבל בלשון הברייתא שאלמלא שהמילה תקיימת שמים
וארץ הכל ודאי פליגא דר' אלעזר דאמר שהתורה תקיימת שמים וארץ :

טו מפני

מה נענט אברהם וכו' פי' הר"ח ז"ל אעפ"י ששכיר' העונט מסורסת על אומריו כמה אדע מכל מקום
עבירה זו הענישמו להיו' נופל כמה אדע ולע"ד אפשר לפרש בדקדוק דברי ר' אלעזר שאמר מפני מה
נענט אברהם ונשתעבדו בניו דהולל מ"ה נשתעבדו בניו של א"ה וכו' . אמנם ר' אלעזר הקסה לטאול הימכן דרך ה' שנענט
אברהם על שאמר כמה אדע ונשתעבדו בניו של אברהם והלא מן הראוי שאברהם שמתא ונענט יהיה העונט בעצמו ולא בכניו
שישתעבדו בעון אביהם וז"ל מ"ה נענט אברהם על חטאו ונשתעבדו בניו שלא חטאו כזה ומירכו מפני ששם אנגריא
בת"א שהם בניו לה' קבה לכך נשתעבדו גם כן בניו של אברהם שהיה מדה כנגד מדה ושמאל אהר מפני שהפריו שאמר כמה
אדע וכו' שאילו לא נשתפק אלא אה יירשנה והיה אומר כמה אדע אה אירשנה היה הוא בעצמו נענט אבל הגדיל לשאל על
מדותיו ואמר כמה אדע כי אירשנה כלומר יודע אני כי אירשנה בודאי אבל כמה אדע כלומר באיזה זרע אדע שמתקיים
ההבטחה שהבטיחני לתת לי את הארץ לרשתה תהו הזרע אשר תפן לי כי אירשנה וכיון שנשתפק והפריו על המדה בענין
הזרע נענט גם בזרעו ואמר לו כי גר יהיה זרעך . ולפי' רש"י ז"ל שפי' הפריו על המדה על מדותיו שהפריו בני אדם להכנס
תחת כנפי השכינה גם נענט בדורות הבאים שלא נכנסו תחת כנפי השכינה נענט גם בזרעו אשר יבא אחריו :

יו ומצא

כה איש מסכן וחכם זה יגר הטוב וכו' . ויש לנתנם כיון שאומר שחנא את המסכן וחכם זה יג' הט
ומלט העיר בחמתו זו תשובה ומע"ט אף חזר לומר ואדם לא זכר את האיש המסכן והלא אה לא
זכר ליגר הטוב לא היה חוזר למוטב בתשובה ומאוי טעמא אמנם הכוונה שיגר הטוב נקרא מסכן ונקרא גם כן חכם וכל זמן
שלא נתחכם היג' הט לא זכר אה האיש המסכן זה זכרה כי להיותו מסכן אין דבריו נשמעו' אבל מתוך שהמסכן היה ג' כ
הכס מלט העיר בחמתו ולזה לא כתב שם ואדם לא זכר האיש המסכן זכר אה האיש המסכן ההוא
כלומר בעודנו מסכן ולא בחמתה אבל ומלט את העיר בחמתו ולא בתסכנותו :

מעשרה

שליש שני עינים וכו' ויש תימה שלא תנה החוטם בכלל האיברים ששולטים באדם והחוטם אינו
ברשותו כמו העינים ואזנים למכח דלא כפי וחמי ושמע מה דלא כפי ומתוך דברי הר"ח שפירש והם
אברי' המסרסים בעבירה ואינם מסורים ביד האדם י"ל שהחוטם אעפ"י שאינו ביד האדם מכל מקום אינו מסרסר בעבירה
זמיה יש דוחק שגם ריח בשמים בערה שהוא בחוטם הוא מסרסר בעבירה ושם אפשר שאלו העשרה איברים החכמה שהיא
תשובה ומע"ט מעוז לחכם להיותם ברשותו ולא יחט' אבל החוטם שאינו ברשותו ועריח מה דלא כפי אין כח בתשובה למנעו
מהריח שכל לו שלא ככוונה :

יז והיינו

דכתיב והוא כהן לאל עליון ביאור המפורד ביארתי לדעת חז"ל כספ' כסף מווקק יעויין שם ויש לנו
לדקדק מ"ה והיינו דכתיב והוא כהן שהכוונה לפרש מ"ה הכתוב אה כהן לעולם מאי לעולם אלא
לפי שמלכי דקדק היה הוא כהן ואין זרעו כהן ולאברהם ניתנה הכהונה לו ולזרעו לכך אהר לאברהם אה כהן לעולם כלומר
אה זרעך עד עולם :

ב פרק ד

אין הק"ב מהרה שבינתו וכו' וקשה מנ"ל שיכונא דאעפ"י שנחנא במסה רבינו ע"ה כל אומם
התנאים

האנשים תנין לנו לחי שאין בו כל המדות הללו כלא ישרה הקדוש ב"ה שכינתו ואפשר לומר מדכתיב במשה נביא חקרבך מאחריך בחובי יקום לך ה' משמע דנריך להיות במשה מתע :

חכם

דכ ושמאל דאמרי תרוייהו ז' שערי בינה וכו' . תימה דליכף גבור מדכתיב ושני לוחות העדות בידו ומניח הלוחות ארכן וכו' ולמה הוכיח זה מואמפוט בשני הלוחות שהוא בשכירתם ולא הכיח מהכחם ודאימי כמוב זה בתוספות והנריך לחבטן בקרקע בכח גדול משמע דליכף תמה שהשליבין וחבטן הנריך כח גדול . ועוד קשה דמאיכא דליכף פטיר מפסל לך בסולתן שלך לילך נמי חכם מדכתיב כמוב לך כתיבתן שלך זנהג טובח עינ ונמנה לישראל וגם לפי התסקנא יהא דפסולא יתב ליה וגנהג בה טובח עינ ונמנה לישראל מוכח שהיה חכם משה ולמה ליכף נריך דרב ושמאל דאמרי חמשים שערי בינה וכו' ונראה לומר דלא יליף מהאי דכתיב ושני לוחות העדות בידי משום דהכחם של הלוחות היה סובלן ובכח הקדושה היו נסתכות מחליהן אבל בשפירח הכחם פהן ונתייקרו הלוחות בידו דכתיב ואמפוט בשני הלוחות מוכח שפיר שהיה גבור ויכול לסובלן בידו והא דלא יליף חכם מכתב לך הוא לפי שמשה נהג בה טובח עינ ונמנה לישראל ונמנה לפי זה שכל ישראל היו ראויים להפראת שכינה לכך פירש חכם הם מ"ט שערי בינה שנתסרו למשה מה שלא נסרו לשאר ישראל ולכך לא הסרה הקדוש ב"ה שכינתו אלא על משה בלבד ואף על פי שמנינו שפירש שכינה על כמה מחבמי ישראל מכל מקום אין הק"כ משרה שכינתו בקביעות אלא על מי שיש בידו ד' תנאים הנזכרים במשה וכן פירש הרא"ש ז"ל אין הק"כ משרה שכינתו בקביעות :

כא ודילמא

משום דעני הוה פירש רס"ז דילמא האי דלא שקיל חפילו באגרא לאו משום עושר אלא משום דעני הוה ולא הוה ליה משואות ולהכי לא הוה נריך וקשה דח"ב כלא היו לו משואות ומ"ה לא שקיל חפילו באגרא אם בן בחאי משתבת משה ואמר לא חמור אחד מהם נשאתי ויש פתחון פה להכיב לו לפי שלא היה לך מה לישא . ועוד נריך לומר דפשיטא דמלמודא מה שבה היה למשה שלא הזכיר לעצמו באגרא הנה שברו אמו והרשות נחונה לו והר"ן פירש שלא היה נהנה מכל אחרים וגם זה דוחק כי מה יש בזה אם שכיר הוא בא בבכרו ואפשר לומר לפי רס"ז ז"ל דליכף שהיה עשיר מדלא השכיר בהמות של אחרים אלא קנה בהמות משלו מבאן שהיה עשיר ומכל מקום יש לו שבת בזה כאלו ישכיר היו נושאים לו פנים או בכספים הסבירות לחזולי גביה או להטעין הבהמות יומר מכדי משואן ופריך דילמא לא קנה בהמות כי עני היה ואין לו משואות ולכל אשר איתו יספיק בשבירות ומכל מקום היה משבח ענתו שלמעט אשר היה לפניו לא השכיר טום חמור להקל מחמורו כדי שלא יתביישו ממנו ויכחו לו פנים אלא היה נושאים על גבי חמורו ומתנחם בעמו לטוענו יומר מדאי וכפי מאי דאמר לקמן דלא בטל בשכר שלא מרנונס י"ל דכיון שלא היו לו משואות כי היה עני לא הונרך ליקמ בשכר שלא מרנונס כי לחפניו המושיטים לא יבכר למנוח ברנונס ולא נשא מהם בשכר שלא ברנונס . ומדברי הרא"ש ז"ל נראה דנדים ודילמא משום דעניו היה שפי' משום דעניו היה ומנהג חסידות היה שלא להטריח עליהם וגם בזה יש להתכוון מאי קאמר ונראה דליכף משמע שהיה עשיר שקנה בהמות לכל אחד אמו ולא השכיר מאחרים והיה משתבח שלא נשא בשכר והטעין בהמות של אחרים יומר מדאי ופריך דילמא משום דעניו היה ולא רנה להטריח על בעלי הבהמות שמה יתביישו ממנו ולא יקמו ממנו שכר הבהמות ולכך הוכרח לקנות בהמות ולא חמתם בועז זה אפשר לומר לנידום הרא"ש ולנידום הספרים דילמא עני הוה אפשר לומר שמור לתוק מאי דקאמר אי בלא אגרא שדחה לאפוקי ממאן דשקיל בלא אגרא ולזה אמר דילמא בלא אגרא והיה עני והיה משבח ענתו דאף על פי שהיה עני ואין בידו להשכיר בהמה לא הטיל ענתו על הנכור לומר להם אני פרנס שלכם שאי את חפני בחמורכם מיט מעט על כל אחד וכן אמרו חז"ל במקום אחר שהנושא בטול גבור הם חייבים לעשות לו כל נרכיו ותמה היה משתבח שבעניותו לא הטריח לשום אחד לשאת את חפניו חנם על הבהמות שלהם :

ותשובתו

הרמיה כי טס ביתו כל תקום שהלך ביתו עמו וכו' . וקשה מנא לן האי ואין לומר דדריש כי טס ביתו על הגלגל ובית אל והמנפה דאם כן יקנה חייך אחר כי טס ביתו שהוא נתינת טעם אל מה שאמר ותשובתו הרמיה לפי שכל תקום שהולך טס ביתו עמו ואין בזה טעם ונראה לע"ד לתרן שדקדקו חז"ל דהיה לו לומר ותשובתו לביתו הרמיה אלא להיות שכל תקום שהולך היה ביתו עמו לכך לא אמר ותשובתו לביתו הרמיה כי גם במנפה וגלגל ובית אל היה ביתו עמו ולכך אמר ותשובתו הרמיה דכיון שכל איתם המקומות היה לו בית לא שייך לומר ותשובתו לא בערך העיר שהי' הרמיה כשהולך הבית טס בכל אומם המקומות היה ביתו ואין נאמר שטב א ביתו עמד יש לבחורו בפשוטו כי טס ביתו ברמה וז"ל הכי דהלל ותשובתו לביתו הרמיה אלא להיות שכל תקום שהיה הולך ביתו עמו והוא היה מסבב כל אומם המקומות למה ייחד החזרה לרמה כי גם ינדק לומר שחזר לגלגל או המנפה כיון שהוא היה סובב סובב במקום המקום וחזר להם ולמה ייחד תשובתו אל הרמיה אלא לפי שטס עיקר ביתו אבל בכאר המקומות היה מוליך ביא מהרמיה ולכך ינדק לומר ותשובתו הרמיה :

אמר

רבה גדול הנאמר בסמואל וכו' דאפילו ברנן לא נכרה פירש דמי' זל אפילו בשכר הא ברנן בעלים היה טובר ואילו שמואל לא היה טובר לא באונם ולא ברנן וקשה דמטמע דמטה שאמר לא חמור אחד מהם נכחתי הוא בשכר באונם שלא ברננס ומה שכתב הוא זה שלא נטל בהמות של אחרי' שלא ברננס והרי לכולי עלמא אסור לעשוך בהמתם של אחיים אפילו בשכר כיון שאין רננס בכך ונריך לומר דכיון שהיה משה פרנסן של ישראל ועליהן מוטל כל נרכיו היה כדן ליטול בהמתם ולשאת כל חפצו וכ"ס בנתינת שכר אפי' באונם ולכך נטח שבחיים הוא לו שלא נטל באונם בשכר :

בב רמז

לביקור חולים יכו' מאי מטמע אמר רבא וכו' נריך ליישב מה ששאלו מאי מטמע כי כבר קרא מפורש שפקודת כל האדם הוא שמבקרים את המולים וכו' לומר דס"ד פקודת כל האדם הוא לאמר מיתה שפקודים אותם על קבריהם להספידם כל זמן המימים ובהבי ניחא סדר המקרא שאמר קודם ימותון אלה ואחר כך הזכיר פקודת כל האדם שהיא לפקוד על מקום הקבורה אבל מי אמרן דפקודת כל האדם הוא ביקור חולים הוא מסורס להזכיר המיתה בתחילה ואחר כך מוזכר הביקור שהוא בעודם חיים והלל קודם אם פקודת כל האדם יפקד עליהם ואחר כך במשך כל האדם ימותון וכו' ולזה נאל ואמר מאי מטמע שמדבר בביקור חולים כיון שהזכיר אחר המיתה לזה אמר אם כמות כל האדם שהם חולים וכו' והכוונה לומר שפקודת כל האדם שהוא ביקור חולים אינו על עדת קרח כיון שהזכיר כבר מיתתם ימותון אלה אבל מדבר על כל בני עולם שמוטלים חולים על מיטתם ומבקרים אותם לכל בני האדם וה"ק אם כמות כל האדם ימותון אלה ומהו מות כל האדם הוא שפקודת כל האדם שהוא בקור חולים יפקד עליהם על בני אדם הנז' שהם חולים ומוטלים על מיטתם ומבקרים אותם ואחר כך הם מתים ואלה עדת קרח לא ימותון כמות כל האדם וכפי זה לא אמר כמות כל האדם על אופן המיתה בלבד שלא תהיה כדרך כל הארץ אלא בבליעה שהרי הזכיר זה אחר כך בפסוק ואם בריאה וכו' ובאין כלל כמות כל האדם על כל הדברים' שהם סמוכין' למיתה דהיינו שלבני אדם פקוד' כל האדם יפקד עליהם בביקור החולים על איתתם וזהו כמות כל האדם ולזה כיון דמי' שאמר ופקודת כל האדם שבני אדם מבקרי' אותם וכיון בדבריו שפקודת כל האדם לא מיירי בעדת קרח אלא בבני אדם שמבקרים אותם וכן בפי' הר"ש אמר וכו' אדם מבקרים אותם והיינו דכתיב ופקודת כל האדם יפקד עליהם וכו' מה חידש הר"ש לו' והיינו דכתיב ופקודת כל האדם כי בהאי קרא סליקנא' אמנם נא לומר שפקודת כל האדם יפקד עליהם ולא קאי אעדת קרח אלא על החולים שבני אדם מבקרים היינו דכתיב ופקודת כל האדם יפקד עליהם על החולים ובהבי ניחא שלא הזכיר ביקור עדת קרח אחר שהזכיר מיתתם אלא הזכיר כמות כל האדם ימותון אלה עדת קרח ואמר ופירש עזה מות כל האדם שהם חולים על מיטתם פקודת כל האדם יפקד עליהם שמבקרים אותם בני אדם :

שבעה

דברים נבראו וכו' פירש כי ערוך מאתמול איזוהו יום שיש לו אתמול ולא שלשום כלומר שהיה לו לפניו ולא לפני שניו היו אומר יום שני שבו נבראת נהינם וק' מה לפי' דנהינם נברא ב' והוא אמר קוד' שנברא בעולם והר"ש פירש ערוך מאתמול היינו קודם שנברא העולם ואפשר לומר לפירש' שהעולם נקרא נמר הבריאה ביום שנברא אדם כי הוא העולם וקודם שנברא אדם שהיו נמר בריאת העולם כבר נבראו כל הו' דברים שנהינם נברא בשני אדם שהוא נמר חלתי של עולם נברא בשני ובפי' הר"ן זל כתב נבראו עלו במחשבה להבראות קודם שנברא העולם נא"ל לעולם בלא הם ועל כרחיק לא נברא העולם בלא נהינם לגורך הרשעים וקשיא לי בדברי הר"ן שחם עלו במחשבה להבראות ולא נבראו אדם כן מאי פריך אינתי מספקא ליה למשה יהרי אף על פי שעלה נהינם במחשבה מ"מ מספקא ליה אם נברא נהינם בפועל ואם נבראו בפועל למה הונרך להר"ן לומר ועל כרחיק לא נברא העולם בלא נהינם לגורך הרשעים מהנשכים לכל הו' דברים וגם לנהינם למה הונרך להר"ן לומר ועל כרחיק לא נברא העולם בלא נהינם לגורך הרשעים מטמע דמסברא קאמר והלא מקרא הוא אומר כי ערוך מאתמול תפתה ונראה דהר"ן זל הוקשה לו שבמורה לא טייד לומר שנבראת קודם העולם וכן בית המקדש וכן שמו של משיח שחם נבראו איך לא באו לעולם עד זמן של כל דבר בעתו ולכך פירש עלו במחשבה וזהו ככתוב כי ערוך מאתמול כלומר קודם שנברא היה ערוך לפני ית' לבראת נהינם וכ"ס כיון שלא נברא חמם מה הקשה לומר אינוי שהיה מסופק משה אם נברא שהיו יפה אחר משה אם בריאה ולזה פי' הר"ן ועל כן לא נברא העולם בלא נהינם כלומר אעפ"י שכן המקרא דערוך מאתמול אינו דורשין בריאה חמם אלא שכלה במחשבה מ"מ מסברא על כרחיק אינו אומרים בנהינם שהמחשבה יראה לפועל ולא נברא העולם בלא נהינם שהוא ערוך הרשעו' שנבראו בעולם אינו והתניא וכו' ה"מ לאקטווי הכי אינוי שהיה מסופק משה אם נברא נהינם והלא אינו כל מדש תחת השמש ופשיטא ליה שנברא נהינם ואיך נסתפק לומר אם בריאה נהינם וזל דעדיפא מינה פריך מהברייתא דודאי נברא ואס"כ פריך ואי לא יברא והא אינו כל חדש ומשני לה :

בג מאי

דכתיב שמש ירח עמד וכו' וכו' נראה דהוקשה לו תחילה מאי דכתיב שמש ירח עמד דכיון שמדבר בשניהם שמש וירח הלל עמדו וכו' ומה שאמר עמד בלשון יחיד ולתירוץ זה הקשה עוד שמש וירח כגובל מאי כיון שהרי הם קבועים ברקיע שהוא למטה מכול ותירץ מלמד שכלו שמש וירח מרקיע לזבול ובהבי ניחא נמי נאמר

שאר עמד לשון יחיד כי הירח הוא ברקיע למטה מהשמים כגלגל והירח עמד במקום שהשמש קבוע, והשמש במקום הגלגל
 שקבוע השמש עמד וכיון שהיו הם שניהם עליו זכולה ומכבו דין לכן עתה משחלוקת של קורה-אפשר שנתנו מחלוקתו של
 קרה עם דכתיב לעיל נתן מהם קולו דהיינו כלועי קרה שנועקים ונותנין קול משה אמת וזהו נתן מהם קולו כי מן המאוס
 הם נותנים קולם ואומרים רום ידיבו נשא שהרים משה ידו בשבועה ואמר אם כמות כל האדם וכו' ונאופו פרק שמש ירח
 בעמד זכולה לשפות דין לכן עתה והר"ן כתב דכתיב התם תתנת ראש מבית רשע ומשפטע להו דהיינו קרה וכתיב הפס שמש
 ירח עמד זכולה ונראה שמשם ירח עמדו מלהאיר כי היו סמוכים על נבואת משה שאמר ופן תשא עיניך השמימה ורחית את
 השמש ואת הירח וכו' וכוה ימנעו מלשכבם ועכשיו שכופרים בתורת משה וכבואתו יבואו להשפחו' לשמש וירח והיו מכפיסו'
 להק' בה' הוא אמר הק' בה לכבודי לא מחיתם שהרי שאר האומות שלא קבלו תורת משה והם משתחוים לבם ומכפיסו' אותי
 ולא מחיתם ונרק בהם חנים כלומר שהחמה ולבנה לוקים ונפגמים וכוה יבשו המה כל עובדי פסל החמה והלבנה ובכל יום
 ויום משתחוים להם האומות אינם יונאים עד שמורים בהם חנים והכוונה בחנים הללו לומר שאף על פי שכתבו הם רוצים
 למחות לכבוד הק' בה אין להחיות להם טוב' כיון שלא נתנו לב למחות לכבוד הק' בה אלא מתוך מה שירה בהם חנים כעמיתו
 לבכוד משה ואמר להם הק' בה בכבודי לא מחיתם אם כן אין להם החזקת טובה על זה כי החנים שירה בהם נרמו שמיחו
 עכשיו כי לא מלכס לכך בכל יום יורה בהם חנים ומאירים שאלו מחו הם מדעתם בלי יריית החנים בימי משה אפשר שלא
 היו מאירים אבל עכשיו שלא היה מעתה כי אם בכח יריית החנים לכך יורים בהם חנים ומאירים - ועדיין יש להבין דקא'
 לאור חניך יהלכו דמשמע שלאור השמש והירח הוא מאור החנים - ואיך אפשר לומר שאין השמש והירח שנקראו מאורות
 מאירים אלא מאור החנים ועוד היבן מנינו שהחנים יש בהם אור להאיר - ועוד דאין כל חדש תחת השמש כי החנים והיו
 למאורות ולא השמש והירח לכך אנו אומר ויורה בהם חנים ומאירים לא קאו החנים אלא השמש והירח שאין מחיתם מפני
 כבוד הק' בה עושה כלום אלא יורה בהם חנים להזכירם עון א' שלא תיחו בכבוד הק' בה עד ביורה בהם חנים ועכשיו אין
 במחיתם כלום ומאירים לעולם שנאמר לאור חניך יהלכו ואין הכוונה לומר לאור של החנים כי החנים אין בהם אור אלא
 ה'ק לאור שבביל אור שלא יתכבד חניך יהלכו ולסיבת נובה הירח שלא יתכבד שולח הק' בה ברחק חניך דהיינו לתהוב נפש
 חנים ומחיתות והם השמש והירח מאירים וכוה דייק קרא דלא קאמר לאור חניך יאירו אלא לאור חניך יהלכו כלומר שבביל
 שיהיה אור ולזה חניך יהלכו :

בר סבר

רב יוסף למימר אין שיעור לתת שכרו ח"ל אביי וכל המנות יש שיעור וכו' ותימה הא דאין
 חמה יודע לתן שכרן של מנות הוא לדעת כמה הוא שיעור הסכר כל כל מנה ומנה אצל
 לעולם לכל המנות יש שיעור לשכר ואי חמה יודע שיעור של כל מנה שיש מנה שמרוב' שיעור שכרה תחברתה אבל ביקור
 חולים אין שיעור וקן לתת שכרו כי גדול הוא לאין חקר ושם סבר רב יוסף מדקאמר אין שיעור ולא אמר אין סוף לתת
 שכרו משמע דאעפ"י שיש לו סוף לתת שכרו מ"מ אין לו שיעור ידוע כמה הוא הסכר ולזה הקשה בכל המנות נמי אין ידוע
 כמה הוא הסכר ומשני אין שיעור לבקר אדם גדול ולא קטן כי כולם שוים בו :

אמר

ליה בעשוריימא דרבי ובבני גילו וכו' פי' הר"ן בכך גילו שכולד המבקר במזלו של חולה איש להקשות
 דכחלא מינייהו סני דכיון שגריך בני גילו אין תקנה ליכנס ששים אגשים לבקרו כי חולי לא יחא
 מכני גילו ומזלו לסלק מליו וכן בעשוריימא דרבי סני שכל אחד מהמבקרים נוטל אחד מם' מן החולי שגבאר לחולה אחר
 ביקורו של ראשון ולפי' רש"י אל ספי' בני גילו בחור לבחור כמותו או זקן לזקן נחא הנד האח' דלא סני בבני גילו דא"כ יבקרו
 לבחור ס' בחורים ולזקן ס' זקנים ולכך אינטריך בעשוריימא דרבי אבל מכל מקו' לימא בעשוריימא דרבי וסני דאמא קאסטא
 דמילתא קאמר דגריך שיהיו בני גילו ואינו מסתלק כל החולי אלא בעשוריימא דרבי :

מאי

נרמא וכו' תימה כיון דר' עקיבא אמר כל שאינו מבקר החולה כאילו שופך דמים ופירש רש"י טעמי בני אדם
 שנכנסים לבקרו עושים לו כל נרכיו אם כן היינו דרכ דימי דאמר נמי כל שאינו מבקר גורם לו שימות שאפ"ן
 נאין נכנסין לי בני אדם לבקרו אין עושים לו כל נרכיו והוא מת והרי זה נרמא כאילו שופך דמים ואי קשיל לי טעמא סיהיה
 בשופך דמים מ"מ אינו שופך דמים ממש ואינו הוא הנורם מימתו הא נמי קשיל למידונא דתריץ במבקש רחמים ומתדנין ליה
 אינו מבקש רחמים לא שיחיה ולא ימות והכי נמי איכא לאוקומיה בעושה לו כל נרכיו ואם אינו מבקר אינו גורם לא שיחיה
 ולא שימות וממאי אינטריך לאוקמה במבקש רחמים שמי שאינו מבקש רחמים אינו ממתו מתם אלא אינו נגרם לו שיחיה :

רבא

יומא קדמאה וכו' מכאן ואילך אמר להו אבריו כל דסני לי ליחדי וכו' ודרחיס לי ליבתי דמי וכו' י"ט קב"ה
 תימה דלא אמר ודרחיס לי ליבקר ימי בהאי דלעיל דאבריו רב כהנה רב תלבו באיש והיינו כי היכי דליבקר
 יתיה וכשראה דלא איכא דאמי אמר להו לא כך היה מעשה בר' ע' וכו' ושם לבי היכי דליבקר יתיה לא נריך לאבריו בטוקא
 דהא לעיל לא אמ' אלא נפק אבריו ולא אמר כשיקא וכו' א' אבריו כשיקא כדי שיבטחו אייבוי ויבין פליו דחמים אוהבין :

מוסכת נדרים

כה בל

המבקר החולה ניכול מדינ' של גהינס וכו' נ"ל שטיקד ביקו' החולה הוא לזרו ולהזכירו לשוב מחטאיו
 כי הדי הוא תפוס בקולר ונריך פרקליטין גדולים וימורה וישוב אל ה' וירחמהו ויגילהו מדינה של
 גהינס וכוון שביקוד זה הניל לאותו חולה מנהיגים יגמלהו ה' כנדקו באותה מדה ענמה והוא ניכול מדינה של גהינס והביא
 דאיה מדכתיב אשרי משכיל אל דל שאם הוא מדבר בנתינת הנדקה אל דל ואכיוון הזלל אשרי נותן אל דל מאי משכיל אל דל
 דיקט וחזל דרשו במקום אחר שאם ראה בני חשוב בן טובי' שירד מנכסיו שלא יתן לו הנדקה באופן שיתבייש בה לא משכיל
 בהשכלה ליתן לו ולא יתבייש בנזן שאומר לו שמעתי שנפלה לך ירושה וכיוצא בזה ולזה אחר ישכיל ולא אחר נותן וכאן
 דרשוהו על המבקר לחולה שיטכילנו דעה והשכל לשוב בתשובה מחטאיו ולהיגבל מנהיג' ולכך גם הוא ימלטהו ה' ביום רעה
 שהוא גהינס ואם בקר מה שכרו בפה' מלכד המוכן שיטלו סכר למבקר בפה' ובעולם הבא עויד נ"ל כבא לרמוז על המבקר
 לחולה שאין בידו עון ולא הונדך להשכלתו של זה המבקר שיטכילנו כי איש נדיק הוא וס' ד' דאינו ניכול מנהיגים לא כשיבקר
 לאדם חוטא והכבילו והמודה על חטאיו והגילו מנהיג' גם הוא יגבל מנהיג' אבל המבקר לאדם שלא הונדך להגילו מנהיגים
 מה שכרו בפה' ה' ישמרהו מנהיג' שמתיר שהמבקר הזה רואה לאדם נדיק שכוב על ערש דוויו החי יתן לבו אם בארזי' נפלה
 שלהבת וכו' ומאחר תשובה בלבו והק' בה משייפו להכניע זכרה שכקרכו ויחייבו מהיסודין והחולאים בשכר ביקורו לחולה
 ואשר בארץ שיהיו הכל מתכבדין בו לפי שהנדיק אשר הוא מדוכה ביסודין איך הכל מתכבדין בנדקו כי אומרים ח'ו שוא
 עבוד אלהים כיון שבנדיק הזה שנפס בו מד' ה' אבל כשהנדיק הוא בשלמה והסקט כל העולם מתכבדין בו וכו' ינדקו ויתהללו
 לומר גאו וראו מעלת הנדיק שיש לו הסקט ושלוה וכשמו יתיקדו ואל תמנהו מד' להיות נספה כסיבת נפש אויביו אלא
 נדיק באמונתו יחיה י' ומ"ס בנתי' יודמנו לו רעים כנעמן הכוונה שיתגבל על ידי זכות להחזיר למוטב לרעיו כמו הרעים
 באחרו לנעמן אבי דבר גדול הנביא דבר איך הלא תעשה חף כי אחר אליך רחץ וטהר וכשנתיידי נעמן ואחר הנה נא ידעתי
 כי איך אלהים בכל הארץ כי אם בישראל שכפר בצ' ובס' היו אתו כל מחנהו הרי שנתגבל גם לרעיו לכפור בצ' ולא כרעיו
 של רחבעם שינאו מהכלל והגיאו גם כן לרחבעם בענתם ובחרב המקדש והמבקר החולה הזה שהוא נדיק אל תמנהו להיות
 כעדת אויביו שהם כרעיו של רחבעם אלא יהיה כחבורת אנשים ישרים כרעיו של נעמן וכן פירש הר"א ז"ל רעיו של נעמן
 שהשיאוהו ענה לטכול בירדן :

מנין

שהק' בה זן את החולה וכו' מנין שהשכינה שרויה למעלה ממיטתו של חולה וכו' פירשי יסעדנו כמו לחם לבב
 אנוש יסעד ומנין שהשכינה שרויה ה' יסעדנו קרי ביה יסעדנו א"כ יסעדנו ממש שהסעד שכנינה על ראשו כדא'
 כדאיה ששכינה שרויה למעלה מחטמו ונריך להבין דברי רש"י מהו זה שאמר קרי ביה יסעדנו כי מהו הכתיב ומהו הקרי
 ועוד מ"ס אי נמי יסעדנו ממש מה עניינו וכן מ"ס' במסעד שכנינה על ראשו כדאמרן ששכינה שרויה על חטמו כי על האי
 מילתא דשכינה שרויה על חטמו קאשינא לפרושי ואפשר לפרושי דה"ק לרש"י איך רב דריש תרתי מהאי קרא דיסעדנו דקודם
 אחר רב הק' בה זן החולה כנאמר יסעדנו ואח"כ אחר השכינה שרויה למעלה מחטמו שנאמר יסעדנו לכך אחר רש"י ומנין
 שהשכינה שרויה שנאמר ה' יסעדנו קרי ביה יסעדנו כלומר דהדרשה המטונה היא מלישנא דיסעדנו כמו לבב אנוש יסעד
 שהק' בה זן אותו וכפי דרשה זו אינו מדויק המקר' דקרי יסעדנו דה"ל ה' יסעדנו ויחזקנו לחולה להיות' ניזון כאילו אוכל פת
 לחם ולדרשה האחרת דרש' הקרי דקרי ביה יסעדנו ולא יסעדנו לומר שה"כ הוא כעזרו כי מרגום א"י אבי כעזרי הוא אלא
 דאבא בסעדי וא"כ יסעדנו הוא כמו ישורו לחולה כיון שהשכינה היא על ראש המטה וזהו על ערש דוויו אי נמי יסעדנו ממש
 שהסעד שכנינה על ראשו כלומר שאין אנו נדיבין לדרוש יסעדנו מלשון עזרה כתרנומו אלא הוא מסעד ממש שמוכו הק' בה
 והוא לו למסעד ומענה בהיותו שרוי על חטמו ויש ראי' לפירוט זה כדאמרן כדאיה שכנינה שרויה על חטמו ואם יסעדנו
 הוא מלשון עזרה אינו מוכרח להיות למעלה מחטמו כי בכל המקום אשר יבא שם הוא לו לעזרה וסעד אבל כשאנו דורשים
 יסעדנו ממש מלשון תמיכה ומסעד נריך להיות כל על ראשו לתומכו • ועוד ז"ל כפי' רש"י שנתן טעם אל הסתי דרשות דמאי
 דקאמר קרי ביה יסעדנו לחולה כדכתיב ולחם לבב אנוש יסעד ומ"ס אי נמי כלומר ויש לדרשו גם כן מלשון סמיכה ומסעד
 ממש כדאמרן שרויה על חטמו וכפי זה יסעדנו לא קאי לחולה דאם כן הזלל ה' יסעדנו כדכתיב ה' ישמרהו ויחייבהו גם הזלל
 יסעדנו אלא בא לומר שה' שהוא יסעדנו לכל בני אדם יהיה המסעד הזה על ערש דוויו על ראש מיטתו של זה החולה • ועוד
 יש להרחיב ענין זה באופן אחר שלדרשה שהק' בה זן אותו דרשינן הקרי שהוא יסעדנו כנ"ן דנושה כלומר יסעדנו לחולה
 כאילו אכל פת לחם ומ"ס על ערש דוויו חוזר אל החולה שהוא על ערש דוויו ולדרשה האחרת של שכנינה שרויה למעלה איך אנו
 דורשים הקרי של יסעדנו שהיא נו"ן דנושה אלא יסעדנו חוזר על הק' בה שהוא מסעדנו ה' שהוא יסעדנו לכל חי תמיד הוא
 יושב על ערש דוויו דהיינו שכנינה שרויה על חטמו וכפי זה על ערש דוויו חוזר א"ה' הנו' למעלה שהוא על ערש דוויו שהשכינה
 שרויה למעלה מחטמו •

בו אמר

אבי נקטינן איך עני אלא בדעת וכו' נראה דאביי פליגי האינהו דאחרי בחוסר כל כלל אשה אי בלח
 כמן

מסכת נדרים

ז

שמן או בלא מלח ורבע ואמר חביב נקיטינן דאין עניי אלא כדעיה ואם כן בחוסר כל שהיא העניות אין לדרשו אלא כדאמר רב צמחן בלא דיעה שהיא עניות גמור :

בזו חזור

לימי עלומיו שנאמר רוספס וכו' פי' לעיל מיניה כתיב והוכח במכאוב על משכבו וזיהמתו חיתו לחם שהחול' כל אובל תתעב נפשו ותקר' לשח' נפשו אם יש עליו מלאך מליץ ויחיונו וכו' וסמך ליה רוטפ' כשרו דהיינו בסנתרפא ונראה לי דגם בקראי דתילים יש לדרו' בן הרופא לכל תחלו' ייכי וכתיב במדיה המשיב בטוב עדיין נתתהם כגטר נעורייכי דהיי' יטוב לימי עלומיו והתימא לי למה לא לימדו רב המנובא מהאי קרא והביא קרא דאיוב ושמח דריש ליה לע' הב הגיאל משחת חייכי ובעיה' תחדש כגטר נעורייכי :

בל

משכבו הפכת בחליו וכו' אמ' רב יוסף לומר כמשכב תלמודו וכו' פי' רש' כל משכבו הפכת בחליו כל סדר הצעת תלמודו המסודר לו כהפך לו בחליו ומשכבו ע"כ . ולא חזין היכן התלמוד נרמו במשכבו ונראה דדריש הצעת התלמוד כמו הצעת המטה דהיינו הצעת משנתו ועדין חזינו מתיכב לו והר' אש' והר' פי' דיליף מימי עלומיו מענין העלמה אבל קשה דהביא פסוק כל משכבו ופסוק יטוב לימי עלומיו דמשמ' מ'תרוייהו קא יליף ושמח רמו על התור' שלמד כששכב בארי כבית המדרש כדאחז'ל כך היא דרכה כל תורה ועל הארץ תשכב כל אותו תלמוד הפכת בחליו משככו ועדין ע"כ :

ל לאפוקי

הא דתניא כתב ה'רן בפירושו דסבירא ליה לשמואל כי האי בדרייתא וכו' וכוונתו מביארת דאמר לאפוקי הא דתניא וכו' חזינא כניהם אמרו דבר א' בדרייתא אמרה אין מבקרין לא הוליה מעיס וכן אמר שמואל שאין מבקרין אלא למי שחלנתו חמה דמכתב לא לחולי מעיס וכו' ואם כן ה'רן חזינא דאמר לאפוקי הא דתניא וכו' : ולכך פירש שהכוונה ששמואל באמר שאין מבקרין אלא למי שחלנתו חמה מה בא למעט אלא אלו הסנויים בדרייתא דאין מבקרין מולה מעיס וחולי העין ומיחוס הראש וגם שמואל מיעט אותם שאין מבקרין אומם אלא למי שחלנתו מנוה בלבד אבל קשה לי ולפירושו מ"ל דשמואל לא מיעט אלא אלו הסנויים בדרייתא דילמא שמואל כל מיני חולאים מיעט מהביקור ואין מבקרין אלא למי שחלנתו חמה בלבד והבדרייתא לא מיעטה אלא לחולי מעיס מכוס כיסופא ולחולי העין ומיחוס הראש מכוס דביבדא קשי להו ולעולם שמבקרין לשאר מיני חולאים ומיחוסים אעפי' שלא חלנתו לכך נראה לפרש לאפוקי מהא דתניא דשמואל דאמר אין מבקרין אלא למי שחלנתו חמה בלבד הוא הפך מהבדרייתא שלא מיעטה מהביקור אלא בני דמני דווקא אבל בארעא מבקרין אעפי' שלא חלנתו חמה :

לב פרק ה

ר' יהודה הוה יתיב וכו' יש לדקדק דמנינו לר' יהודה שהשיב על שהיו פניו צהובין שלש משבות מחולקות כי לר' טרפון השיב שהביאו לו תרידין ואכלם בלא מלח ואם אכלם במלח כל שכן שהיו פניו צהובין ולמטרונה השיב לה חכמת אדם תאיר פניו ולהוא מינא השיב ר' יהודה כ"ד בית הכסא אית לי מביתא עד בי מדדנא וכל טעה ושעה לאחד אני נכנס הרי ג' משבות ולמה לא השיב טעם אחד לשלמתן ונראה דלרבי טרפון שדאחו לר' יהודה שהיה אותו היום פניו צהובין יותר מימים אחרים אי אפשר להשיב לו חכמת אדם תאיר פניו ולא כ"ד בית הכסא שהיה בודק עצמו בהם לפי שאם כן מה היום משאר ימים להיות פניו צהובין יותר משאר הימים כי בכל הימים חכמת אלהים בקרבו וגם היה בודק עצמו ככ"ד בתי כסאית וכו' ולכך כשאמר לו ר' טרפון היום פניך צהובין כלומר יותר משאר הימי' השיבו שאותו היו' אבל תרדין ונרבו פניו כי היה עני בדאחרין לקמן שלא היו לו ולאשתו זולת כסות אחד וכד נפקא אייהי מכסויא לה וכד נפיק אייהו ללבווי הוה מכסי בה . ועוד אפשר לומר שהתרדין היו משלשין אותו ביותר ובשדק עצמו בבתי כסאות הורק ממנו כל חולאים שבגופו ולזה אמר וכ"ש אם אכלנום במלח כי המלח מוטייל להדקא . ולהיה מטרונותא לא אמר טעם התרדין כי לא אכל היו' ההו' תרדין ומה גם כי לא תאמין כי דבר נקל כתרדין מאיר הפנים וגם לא ידעה המטרונ' בעניינא של ר' יהודה רק ר' טרפון כי היא חשבה ששתיהן ונשתכר וקראתו יורה ומרוי כאדם בעל מחון . וגם לא אמר טעם הבית כסא כי דעתן של נשים קלה שלא להאמין כי בדיקת עצמו בבית הכסא מוטייל להאיר פניו כי אדרבה מכשיל בחו לכך השיב לה חכמת אדם תאיר פניו ולהוא מינא שאינו מאמין בדברי חכמים וגם בנביאים וגם בכתובים וטעם התרדין לא אמר לו כי אותו היום לא אכל תרדין וגם לא יאמרו בו כי מאכל קל כזה מאיר הפנים ועוד כי לא היה ר' יהודה מראה פניו לבני אדם שהיה עני ולא היה לו יכולת לאכול אלא תרדין כי ר' טרפון היה מכיר בו ולכך אמר לכל א' טעם המספיק לו :

לו אי הוו

סניין הוו גמירי טפי וכו' . עיין מה שכתבתי בזה פרקא קמא דמעניות עם ביאור דבריו התוספות שם :

לט פרק ו

מאי דכתיב ומדבר מתנה וכו' היקשה לו שאם הם מסבות שנסעו ממקום זה למקום זה ה'רן ומדבר מתנה ומתנה לנחליאל לזה דרש הכתובים האלה שמדברים בתי' שנקרא מחוקק שצריך להפקיר תורתו ללמד תורה לכל בנינו ואז נותנים לו מן השמים שמנלים לו רזי תורה וכמה מידושים במתנה ואינו רוצה הק' בה שיחוק לו טובה על זה כי הרי הוא בתחילה נחלה הבאה לו במשפט מאת אבותיו ומתוך כל אותה החכמה הוא מתעלה

מסכת נדרים

מתעלה בפני הכריות ועולה כמות ואם חניס דעתו הק"ב כה חפילו הגוף ויפילונו עד ארץ ואם חזר בו הק"ב כה פנתינו לנאמר כל גיא יבטא ופידט הר"ש קרא אחרונה הוא ודריש ליה מההיא קרא זה שהוספל כניא יבטא וקרובים דבריו לפי הר"ן ז"ל ולי נראה לדמות בהאי קרא נמי מה שחזר לגדלו דכתיב בחר הציא אלס בדעה מואב ראש הפסגה ונסקפה על פני הישימון כלומר חזור הק"ב ופוכה חזיתו ראש כשרואה אותו הק"ב ונסקפה סעשה עגמו באסקופה הכדדכת על פני הישימון כלומר על פני העם הנכחמין מהתורה גם הוא נסקף בחסקוף הגדרם אז הק"ב עושהו ראש הפסגה והיינו דכתיב התם כל גיא יבטא :

מ פרק ה

ור' טרפון וכו' מי הכי אחמי ליעד נפטיה וכו' פירש רש"י מי הכי אחמי ליעד נפטיה כיון שמשמו כנגב מאי הוה ליה למיעבד וכו' . וקשה מאי אי אמרת בשלמא איבא הכא דלחר אי הכי דאעפ"י דלא הוה נכבי ליה ענבי כולי שמה אלא ה"ך מאני לחוד ק' אחמי ליעד נפטיה ר' טרפון שביון שהיה רונה להחיותו יש לו להגיל בפסו מחיתה ואפשר דאי אחריונ דההוא דלעריה ליה לר' טרפון ולא ידע דינא דהוקפלו רוב המקצועות דשדי ולהכי נעריה לא הוא קטיף לן ר"ס אחמי גיער נפטיה דלכבי גיער נפטיה על שלח אחר לו לסומר דע לך שכיון שכבר הוקפלו רוב המקצועות שרי לחבל וכיון דכזה שודע ליה דדינא הכי היה מניחו והוא לא אחר לו כן אלא נשחטש ככמהה כל מורה כאמר חוי לטרפון וכו' ולכך גיער עגמו ר' טרפון כל ימיו אבל השתא דלחרת שח'פני שידע השומר דינא דהוקפלו המקצועות שרי מכל מקום היה רונה להחיותו משום ענבי דכולא שתא דהוה נכבי גהו וכיון דאבכמיה לר' טרפון אחר היינו דנגבן אי הכי חזין לו אוסון אחר לר' טרפון להגלל אלא בכך אחמי גיער עגמו ומשני שהיה לו להגיל עגמו כפריעת חזון ולפיוסי נדמים . ובתוספות פ"י קרוב לזה וז"ל בשלמא אי הוה טביק ליה כי אחר רוב המקצועות נחת שהיה מנסער על מה שלח אחר לו . וכפי הר"ן ז"ל כתוב בשלמא דלא הוה קפיד ההוא נכרא אלא מההיא שעתא מ"ה הוה מנסער היאך לא הודיעו דכומן שהוקפלו רוב המקצועות הפקרא גיבנה ואי נמי לא גיית ליה דלישלים ליה ההוא כורתא אלא אי אחרת דכולי שתא הוה נכבין ליה ענבין מאי הוה ליה למיעבד לר' טרפון וכו' הוה ליה לשלומי דמי ענבא דלא תפייב כהו ומסקינן דח'הנ כיון דעשיר גדול היה חיהו דווקא ככ"הג הוא דאסור חשים דההוא נכרא עדיין היה חוסדו ולכבוד תורתו הוא שהניחו אבל ודאי לפטור עגמו כמה שאינו חייב בו דשרי כדאמ' לקמן שרי ליה נורבא דרבנן ליתר לא יתיבא כרגא ושרי ליה ליתר שדו לי תגראי ברישא שביונא בדברים אלו זכמה תורה לת"ח דאזו כזכמה לכהנים וללוים תרומות ומעשרות ויס דוחק בדברי הר"ן ז"ל הכי ס"ד לחלק בין דמים מועטים לדמים מרובים דאי ט"ד שגיער עגמו על שלח טיגס לו גם כדמים מרובי' של ענבי כולי' שתא היה לו לשלם לא ודאי משמע דלא ס"ד דלישלם מה שחזו חייב בו אלא כחשקא דר' טרפון היה עשיר גדול והוה ליה לפיוסי נדמים . ואפשר לנו לומר על דרך הר"ן באופן אחר דאי לא הוה ענבי דכוליה שתא דנכבי ליה יט' לר' טרפון להגטער על שלח טיגס לו המעות של התאנים ולומר לו כבר הקפלו רוב המקצועות חזין בהם גזל ואפ"ה הילך דחייב כי כזה היה ביגול ולא היו מחויקין אותו לגזלן אבל כיון דנכבי ליה ענבי כולי' שתא לא היה יגול ד'טרפון להגטער מחבו כמשלומין שערין היה אומ' לו גזלן אמה וחוששני לך גם להצא באופן שלם היה ביגול בתשלומין ואחמי גיער נפטיה ר"ס כיון שלח היה יגול בזולת כך ומשני כיון דעשיר גדול היה היה יכול בתשלומין של כל היענבים וגם בפיוס דמים על מה שלח . ועוד ק"ל בדברי הר"ן שחמד ומיהו בה"ג דוקא אסור וכו' שכיון שלפסור עגמו כמה שאינו חייב חייב בההיא דלא יתיבא כרגא מ"ה כמי היה לו לר"ט לפטור עגמו כענבא ותמני' שלח היה חייב ראש וכלום ושרי ליה לומר נורבא מרבנן אלא ולמה גיער עגמו אלא ודאי דאעפ"י דשרי מכל מקום אינה משלם חסידים לפטור עגמו מי טיט בידו עושר ומחון ואם כן איך אחר הר"ן ומיהו בה"ג אסור דמשמע דמרגא היה אסור לפטור עגמו ככה"ג וזה שפירש הר"ן דמשע מסום דההוא נכרא עדין היה חוסדו וכו' צריך בעש' לשכח לביאורו . וז"ל דהר"ן סבר דאם לא ננטער ר"ט אלא מחדת חסידות דמדינא דשרי לא היה כזה בדאי להיות מנטער כל ימיו של אותו נדוק ואומר חוי לי וכו' כי די לו פטר לפי געה וגם לא היה אומ' חוי לי אלא מחמת חיסור דעבד היה מנטער כל ימיו ואחר חוי לי ואעפ"י שלפטור עגמו כמה שאינו חייב שרי מכל מקום שאני הכל דגם השתא כאמר ר"ט חוי לטרפון שהרגו זה לא נשתלק ההוא נכרא מהחזרה לומר כיון שהיה ר"ט בודאי שאין זה נכב אלא פדיון היה חוסדו שהוא היה יגבגב ומכל מקום עושה בכבוד לתורתו שלא להחיותו וכיון שלאחר אבר אודיע אותו שהיא ת"ח פדיון הוא חוסדו אם כן הוא נורם זלזול בתורה לפי סוד חוסד' לליפד התורה שאינו פקיתה ועובר עליה לגזול וישיטה ח' תורתו שלפסור ועוד שנסתחם ככתר תורה והשתחם ככתר תורה והוא חולזל בתורה סעם היתא ת"ח נכב וגזל שרי אז דעה כפולה ולפיכך אסור להשתחם בה וישלם כיון פילס בידו מיות אעפ"י שאינו חייב בהם אבל כשהת"ח פוטור עגמו כמה שאינו חייב בו כשענת התורה ומקבלים מחזני ואין בדבריו נרמת ולזול התורה שרי . ועדיין קשה לי לדברי הר"ן ז"ל דמחמת חיסורא היה מנטער ר"ט איך קאמר משום דעשיר גדול היה והיה לו גשייסו כדמים והלא דבר האסור אין חילוק בו אם דל ואם גשיר וכיון שהוא דבר האסור משום דהה' צדיח עדיין היה חוסדו אעפ"י שלא יתיב עשיר ר"ט היה ראו לו להגטער על סעס' איסור להשתחם בכמהה של מורה דאמא סבר הר"ן דאין איסור להשתחם בכמהה של תורה כשנדין חוסדיו אותו אלא כיכול להגלל מנד התסון אבל כשאינו יכול לפטור עגמו בחסון כגון שהוא עני חזין ידו משתה לפטור עגמו אלא בכמהה של תורה

מסכת נדרים

יח

קרי לכבוד ענתו בכבוד תורה :

מב תניא

לאהבה את ה' וכו' שנאמר קשרם וכו' פי' הד"ץ בלומר לא תכוין להנאמן אל אלא כדי שיכיו כנזרים בפ"ך והוסיף על זה ואמר ענדם על גרגרותיך ואח"כ הביא ראיה בסוף הכבוד לכוף בנאמ' דרכיה דרכי נזנים ואמר ותומכיה תאושר וצריך להביא היכן הנזכר כאן לא תכוין להנאמן דקשרם על אנכפותיך הוא שיהיו נזורים בפ"ך ונראה שזהו סמך ואמר והוסיף על זה ואמר ענדם על גרגרותיך שיהיו ד"ת שלומד על הגדרת דייניו שלא להטייהר בה אלא לשמה על גרגרותיך כלכד . ויש להמנבן למה הוזכרו כ' כתובים דמלאכה את ה' משמע מאהבת הכבוד ולא לכבוד ענמך ולמה הביא עוד שנאמר קשרם על אנכפותיך דמשמע לא תכוין להנאמן אלא כדי שיהיו נזורים בפ"ך וכו' דלאהב' את ה' מדבר בקיום המצו' שלא יעשה אותם לשום פנייה ולכבוד ענתו לא מאהבת הכבוד והא' דלא יאמר אקרא כשכיל סיקראוני הנס הוא מדבר בעסק המור' דס' דילמוד שלא לשמה כדי שתתוך שלא לשמ' יבא לשמה לזה הביא מקר' דקשרם על אנכפותיך כדי שיהיו נזורים בפ"ך ולא תכוין להנאמן . והא' דלא ריבין בפ' מקום שנהנו לעולם יעסקו אדם במורה ובמנהג אפילו שלא לשמה שתתוך שלא לשמה בא לשמה הוא במחילת לימודו של אדם אכל ללמוד לעולם שלא לשמה לא :

רביא

רמי ועבדך היה ירא את ה' וכו' ובמיכ' יהללך זר הא באשרא דידעי ליה וכו' . נראה לי שפסוק יהללך זר נרמזו השני דברים היבא דידעי ליה יהללך זר והיבא דלא ידעי ליה דייניו ולא כלומר ככלא יש זר יודעו ומכירו אז פ"ך יהללך דש"י ליה לאידועי נפשי באשרא דלא ידעין ליה :

ובהן

מג' דכתיב וקדשתו לפתוח א' פירש' לקרא בס"ת ראשון והא' דמנן בפ' הנוקין אלו דברים אחרו מפני דרבי שלום כהן קורא ראשון הא פריך התם בנאמ' הא מדאורייתא היא דכתיב וקדשתו וכו' ומשני אם בא לחלוק כבוד לרבו אחרו מפני דרכי שלום כהן קורא ראשון כי היכי דלא ליפו לאינצוי :

מג פרק ט

אלא אר"ל סירדו מנכסיהן פי' הרא"ש סומין לא היו דכתיב העיני האנשים ההם תגדק וכניס היו להם דכתיב הם וכניסיהם אלא ע"כ עניינם היו וקשיא לדכרי הר"א דאמר וכניס היו להם דכתיב הם וכניסיהם ומאי קשיא דילמא כנאמר מתו כל האנשים לא היו להם כניס והא"כ נולדו להם כניס ועליהם הוא אומר הם וכניסיהם ובפ"ק בתבתי כזה ודחמי פירוט זה ונראה עיקר מה שפי' הר"ן זל שככיל שלא היו להם כניס לא היו נמנשים מליבנם אל המלך להלעיבו ועל כרחין מ"ש הק"ה למטה לך טוב כי מתו כל האנשים הוא סירדו מנכסיהם ואין נשמעים עוד דכריסם דכתיב חכמת החסדן בויהי זדכריו אינם נשמעים :

מד אמר

לו במדין נדרת לך והמר נדרך במדין וכו' להבין מג' לדרוש במדין נדרת לך והמר נדרך במדין דילמא כפסטיה דקרא טאמך הק"ב כה לשמה בהיותו במדין שיטוב לפננים ונראה שם כפסטיה דקרא בכר נאמר ילך וישב אל יתר חותמו שהיה במדין מה צורך לומר עוד ויאמר ה' אל משה במדין ואם בא ללמדנו סימרו היה במדין וטס בא אליו משה למעלה בפסוק וישב אל יתר חותמו והלל' וישב למדין א' יתר חותמו וכו' קש' מאי לך טוב דמספיק לומר ויאמר ה' אל משה טוב מצרים או לך למצרים לזה דרוש שכשהלך משה וישב אל יתר חותמו ואמר לי אלוכה זאשוכה ויאמר יתרו למשה לך לשלום והלך ובהיותו הולך אחר לו הק"ב כה לשמה קודם שמשב למצרים במדין לך מחילה להמיר הנדר בפניו ואחר שהמיר הנדר טוב מצרים וכן משמע מלשון רש"י דברים מהו במדין לך אלא הכי קאמר ליה במדין נדרת לך והמר בפני יתרו וכו' אבל קשה לי כיון דכבר הלך משה אל יתרו ונטל מתנו רשות אלוכה אל אחי ואמר לו לך לשלום הרי היתר לי הטובעה שנטבע שלא לילך אל אלא ברשותו ולמה הוגדר לומר לך למדין והמר נדרך בפניו . והרא"ב זל פירש שמקרא זה מסורס שקודם אמר לו הק"ב כה למשה לך טוב מצרים ואח"כ כתיב וילך משה וישב אל יתר חותמו ובכסף מזווקה ס' שמות מירגתי אזי שמת לו רשות יתרו מחילה לילך הוא לבדו שכך דרשו לך לשלום ומתא' לשלום כלו' שאם מוליך אשתך ולא תבא הגה או אמר הק"ב כה למשה במדין נדרת לך והמר נדרך בפניו להוליך גם את אשתך וכו' . בפניו אפילו בעל כרחו ולזה כתיב בתורה ויקח משה את אשתו ואת בניו וכו' וטס הרחבתי כזה יפ"ט :

מו פרק יא

על עובם את תורתו וכו' שלא ברבו במורה מחילה וקשה שלא מנינו שנת על ביטול ברבות נזנים גלות ואבדן הארץ ועוד מה שפרש יש בין ברבת התורה במחילה לברבת התורה בסוף . ועוד נבאר תנין דקראי שלא ברבו במורה במחילה וכו' יש לנו לבאר דקראי קבתי מ"ש על עובם את תורתו אשר נמתי לפניכם כי מאי לפניכם דקאמר הלל' אשר נמתי להם ועוד מהו כפל ולא הלכו בה לכך דרשו שרמו כאן על עובם ברבת תורתו אשר נמתי שיאמרו לפני התורה וזהו לפניכם ולפני הקוראים במורה שיכרבו במחילה ולא הלכו בתורה לקיימה ולבאר שאר הספיקות נלע"ד שברבת התורה במחילה היא אשה בחר בנו ונמן לנו את תורתו וזה שלא בדרך ברבה וכו' נר' שחינו מודה בבחירה שכח' בנו השלית ומקרא' מלא הוא בפ' ואתמנן ותחת פי אהב את אבותיך ויבחר בורשו אמרו וכו' להורים נזים גדולים ונזומים מתך למת לך את ארנס וכו' וכך בחר ה' להיות לו לעם סגולה וכו' וכיון שחינו מודה בבחירה שכח' בנו ה' א"ב

מסכת נדרים

א"כ ג"כ אין לו חלק בארץ כי לא נתנה ה' חלק לעם זו במה ולבך לא הלכו בה בארץ ויגלס ה' אל ארץ אחרת וכפי זה יהיה לא הלכו בה כלום לא הלכו בארץ ולא קאי אמתורה ורב הונא סבר שאין לומר שאברהם הארץ על עזיבת התורה שהרי כתיב בימי יהויקים והיה כי יאמרו אליך על מה דבר ה' עלינו את כל הרעה הגדולה הזאת ומה עוניתו ומה חטאתינו ואמת אליהם על אשר עזבו אבותיכם אותי נאם ה' וילכו אחרי אלהים אחרים ויעבדום וישתחוו להם ואותי עזבו ואת תורתם לא שמרו ואמת הרעותם לעשות מאבותיכם וכו' הרי שכימי אבותם עבדו ע"ז ולא שמרו התורה ולא גלו באותי זמן ואיך נאמר שגלו עבשו כל עזיבת התורה. וכו' דבימי אבותם היו עוסקים בתורה ומ"ד ואת תורתם לא שמרו הוא שלא קיימו התורה ודבריה ומ"מ בין שהיו לימדים בתורה הגין ת"מ עליהם אבל עבשו אפילו למוד לא למדו לז"א כתיב ואותי עזבו ואת תורתם לא שמרו שמכאן קוטיא אחרת שבכתוב דכתיב ואותי עזבו שהיא מיותר שבכך נאמר על אשר עזבו אבותיכם אותי נאם ה' ומה חזר לומר ואותי עזבו וכו' אלל ודאי ה"ק הלאו אותי עזבו והיינו מתרגם בזה אם את תורתם שמרו ופיין בכסף מוזקק פרשת דברים דף ק"פ באורך. ועוד יש לומר עם מה שפירשו כאן שלא כרבו בתורה והערב שהיא בתחילת הלימוד והוא לפנייהם שהיא קודם שילמוד אדם בתורה בכל יום ובשם שאינם מתברכים בה וכהיא אהבו וגאנאיע וכו' כך אין בניהם תלמידי מחמלי וכן פירש רש"י ז"ל :

חסלת מסכת נדרים

מסכת נזיר

ד פרק ד דרש רבא מ"ד אח נפטע מקריית עוז פירש"י דכתיב באברהם הביטו אל צור מבנתם וכו' שפ"י המדינה גרם להיות שכן לאנשי סדום ולעז"ל שהוא טעם לקח לוט מסדום לא רנה לילך אלל אברהם ואמר לא אוכל להחלט ההרה זה אברהם כי רואה מעשי כנגד מעשי אברהם ואגו דומה רשע בעברו ולבך אח שהו' לוט בדכתיב אנשים אחים אמתנו נפטע שלא לילך לתקומו של אברהם מטעם שאברהם הוא מקריב עז ואין הוא חסוד לישב אללו כי הוא רשע בעיניו ומתוך שפירש ממנו בא על שתי כותיו והיה כינוי וכן זרע אברהם מדינים שאינם נדבקים וחד בדכתיב לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' ואין להם תקנה עד עולם כמו ארמון סגור כריח ודלתיים :

ד מאי דכתיב לתאיה יבקש נפרד זה לוט כלומר שמטעה שנפרד לוט מאלל אברהם כתיב וישא עיניו וירא את כל בכר הינדן וכו' וכל הפסוק על שם עבירה נאמר בה"ש למעלה וכן בשנפרד הכפיכת סדום ולא רנ' להחלט ההרה אלל אברהם כל כוונתו היתה רעה לתאוות יגרו בעבירה יבקש לוט ולבך נפרד מאלל אברהם כי בהיותו אללו לא ימלא תאוותו בעבירה ולבך בכל תופיה בכל מקום שקורים בתורה שהיא תופיה כון כתיב כנסיו' וכן כפי מרשות נתגלה קלונו שקורין פרשתו של לוט לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' ודרשו ז"ל פי' בתורה שבכתב ובתורה שבע"פ והכוונה בלו' שכל תופיה כי בתורה שבכתב נכח עגשו לא יבא עמוני וכו' ובתורה שבע"פ מן עמוני ומואבי אורין ואיסורין איסור עולם :

גדולה עבירה לשמה וכו' איני וכו' פי' רש"י ז"ל מדקאחרת גדולה עבירה וכו' מה שאריך רש"י בלכוננו הוא מבוחר שהקשה מאי קאמר איני והא אחר ר' יהודה לעולם יעסוק אדם במנוה אפילו שלא לשמה דהא לא שמרן היא גדולה עבירה לשמה שאף על פי שמנוה שלא לשמה היא גדולה מכל מקום עבירה לשמה היא גדולה ממנה לזה פירש דמדקאחרת ממנוה שלא לשמה ולא אחר גדולה עבירה משמע דמנוה שלא לשמה גריעה ומדקאחר שמתוך שלא לשמה הוא גדולה ממנה לזה פירש דאחר במנוה סתם משמע דמנוה שלא לשמה גריעה ומדקאחר שמתוך שלא לשמה בא לשמה אלמא דמעליא וגם לזה פירש רש"י ז"ל בתירוץ המנוה שלא לשמה דתרווייהו מעלו כלומר העבירה לשמה והמנוה שלא לשמה תרווייהו מעלו כגדר שיהי' אכל ת"מ לא המנוה שלא לשמה ולא העבירה שוות למנוה לשמה שאעפ"י שמתוכה יבא לתנוה לשמה מכל מקום כל זמן שלא עשה המנו' לשמה אינה כגדר מנוה לשמה ומכל מקום עדיין יש להקשות דאעפ"י דנימא גדולה עבירה לשמה ממנוה שלא לשמה יש ליישב כן דהס' הדרגות וכולם מעולות אבל כל אחת מעולה מחבירתה מנוה שלא לשמה היא מעולה ועבירה לשמה מעולה הימנה ומנוה לשמה היא גדולה מכולם אמנם ביאור הענין הוא דאם יש הדרגה בין מנוה שלא לשמה למנוה לשמה והיא עבירה לשמה שהיא בינונית איך אחר שמתוך שלא לשמה בא לשמה מעולה שתי הדרגות היה לו לומר' שמתוך מנו' שלא לשמה עולה עבירה לשמה ומעבירה לשמה יעלה למנוה לשמה והשתא דמטני לה גדולה עבירה לשמה כמנוה שלא לשמה דתרווייהו מעלו א"כ כן תהאחא יעלה לגדולה הימנה :

חסלת מסכת נזיר

א פרק א

שלח רבי אביתר וכו' בני אדם העולין תבס קיימו בעמקן וכו' מה שפיר רש"י הוא תימה שפ"י
 שמסתהין בארץ ישראל קיימו בעמקן ויתנו הילד בזונה וכו' ועל פי דרך התוספו' יש לפרש ויתנו
 הילד בזונה כפשוטו כמדבר באומות העולם שלוקחים בני ישראל ונותנים אותם בזונה וכן משמע מלשון המקרא והסתא קאמר
 שמתוך כעבוד האומות שארני מילקו והביאום אל ארצות העמים כל עוד שהיו יושבים האבות הגל בניהם לא היתה מתקיימת
 קבלת ויתנו הילד בזונה לפי שהאבות של הילדים מחייתם צנחם וממכבנים כדי שלא להניח את בניהם נחונים ביד הזונה וכי
 חיבדי היון אבל מתוך שהאבות עולים משם לאו ומניחים את בניהם שם או הם נודמים שיתקיים בהם ויתנו הילד בזונה וכו'
 לפי שהאבות לוקחים אותם ואין מעבד בידם ולכך שלא ר' אביתר לומר להם שצ"ע בעולים משם לאו נשארים הילדים בלתי
 חבות והאומות מתעבדי' בהם ונותני' הילד בזונה נחמאו כי בעלייתם מקיימים בעמקם קבלה זו של ויתנו הילד בזונה וכו' :
והזנה עליו פילגשו וכו' בתוספות מיתונה דריש לשון זנות ולשון מזון ע"כ . ונריך לומר דלר"ב יהודה דאמר בימא
 באותו מקום נריך לדרוש ומזנה מלשון זנות אבל למ"ד דבימא בקצרה לא דרשי בולה ומזנה הלא לשון מזון
 ומכל מקום אנו גריכין לפרש לר' יהודה דאמר בימא באותו מקום מה זנות יש בזה דהא סכנתא איכא זנות ליכא וכמא דרכן כל
 זינות להניח להן שער באותו מקום כדי לעשות לבועלן כרות שפכה ומתוך כך לא יתעבדו ולא יודע זנותן וגם פילגשו עשתה
 העבדה הזונות להניח גם השער והקפיד עליה . עוד בתוספות ור"ת והנח לן דלא היו זנות ממש ואומר ר"ת מדרגה להחזירה
 דאפילו פילגשים לא היה דרכם להחזירם אחר זנותן כדכתיב בא אל פלגטי אביך וכתיב ותהיינה נזירות עד יום מותן אלמנות
 ריות ע"כ . ועל האמת יש לדמות הראיה שהביא דילמא תלך שאני וראיה לדבר שהרי בא עליהם באונס ומכל מקום היו
 נזירות וכו' והטעם לפי שאין רוכבים על סוסו וכו' ואין נושאים אלמנתו . ואפשר לי לומר דה"ל לומר ומזנה מלשון זנו' ומתם
 דאם כן לא היה לו לילך אחריה דכתיב ויקם אישה וילך אחריה לדבר על לבה כי היא נרובה לדבר על לבו ולפיכך הלא להיות
 דבר נקל כגון בימא או זכוב קל לדבר על לבה ולכך קראו אישה שהיא אישה וראויה לו לאשה . עוד יש לדקדק מתיבא ילף
 דהסכים חיה על ידיה דר' אביתר כיון שלא הקפיד על הזכוב ואדרבא יותר הסכים על דברי ר' יונתן כאמר בימא מנא כיון
 שהקפיד על זה ותלך מאתו ויש לומר דר' אביתר הוניה מקרא תידי פשוטו לומר ומזנה עליו פילגשו שאינו לשון זנות ממש הלא
 מזון והסכים הק' בה על ידו וגם ר' יונתן סבר כר' אביתר לאיכא דאמרי ולא חידש זה הלא ר' אביתר ולדברי ר' יהודה כאמר
 ר' יונתן בימא מנא מכל מקום עיקר החידוש הוא לדרוש ומזנה מלשון מזון ולא כפשוטו מלשון זנות ודיוק לר' אביתר מ"ש ומזנ'
 עליו מאי עליו לר' אביתר כאמר זכוב מנא הוא כמכשיל שהוא עליו לפניו ומזנה עליו פילגשו :

ב שלש

עבירות בתוספות בסדר עולם וכו' ור"ח כתב וכו' ולהכי לא חשיב אבר מן החי והכחול דלפי רש"י
 דפי' חילול כבת פעמים שמדלקת גם כן או מכשלת מחשיכה והיא אינו יודע נריך לומר דאין ב' דברי'
 באים כבת אחת הלא פעמים בא לירי ש"ד כפילגש כדבעה ופעמים מביא לחלול כבת בנזן כמכשלת מחשיכה מפני אומת בעלה
 ונפירות זה ק' דהלל לפעמים הוא בא לירי אבר מן החי כההאי דר' חנינא בן גמליאל ולשני הפירושים של בפני התוס' לא קרא
 חשיב רבא הלא ב' דברים נמנעאו כבת אחת כפילגש כדבעה שהיה בו ג' ע"ד וחילול שבת כדכתיב שבת היתה וכן לפי רבינו
 חננאל ג' ע"ד וחילול ה' כולם היו כבת אחת כפילגש כדבעה ולא חשיב אבר מן החי שלא היו באותה שעה ותיקו קשה לי דגם
 לפירוש דילמא לא חשיב לא החטאו שאירעו מתוך האמת אבל אבר מן החי לא אירע בו תקלה מתוך האמת לא שבקשו להאכילו
 ולא וגא לפועל כמו כינאו ב' דברים ג' ע"ד וחילול שבת וכמא גם חילול שבת להדליק או לבשל מחשיכה לא מנינו הלא
 כפעמים יבוא לירי כד ואם כן גם אבר מן החי אפטר לבא לירי כד ועדין יש להקשות באם כל הדברים שאפטר לבא ליריהן
 קחשיב אם כן גם חלב ודם וכמה איסורי מאכלות יש לחוש להן מפני האומה ואי לא חשיב הלא מה שכל לירי פועל איכא גם אבר
 מן החי לא בא לירי פועל כי בקשו להאכילו ולא האכילוהו וכל בין שבקשו להאכילו הו' באילו בא לירי כד והאכילוהו :

ג אמרת

אמרה דרבי וכו' אפי' שיש רשע לנגדי אמרה לפי מחסום וכו' ונריך להבין דילמא לא קאמר
 על הרשעים שבידו למוסרן למלכות דכהנהו ראה כל רשע הכניעהו הלא על רשע שהטעה מסחקת
 לי אחר אפי' כרשע לנגדי אמרה לפי מחסום ואל אמרה במגליה דרבו ואפשר דדייק קרא שאת אמרה לפי מחסום דהולל
 אבימה לפי מחסום ופוד דהלל אמרה מחסום לפי מאי האי דאמר אמרה לפי ואח"כ אמר מחסום לזה דרש אמרה לפי שלא
 לדבר כמו פי למלכות למוסרן בידו וכינר אמרה לפי בהיותי חוסם פי שלא לומר למלכות בעוד רשע לנגדי כשכנגד אותי
 ואם אומר למלכות יעניינו אבל אני חוסם דברי שלא להניד למלכות שיש רשע תרשיב לנגדי :

שלח

ליה קא מעמדו לי טובא וכו' ואפי' ככתוב בעוד רשע לנגדי אף על פי שרשע כנגד אותי אמרה לפי מחסום
 כוונתו של מר שוקבא היתה להרחיק הנזק תכליו שלא יחטאוהו לשפוך דם או להרע לו ע"ז כמא ולכך אמר
 לא מנינא דאיקום בהו והושטני לבא לירי חטא יותר חמור ממסירתם למלכות לזה אמר לו דים לה' כמפילה ויהיה דים מלשון
 תיחלת כמו שמת' כנגדון דים ויהל יב'אל חל'ה' כל'ה תפילה והוא יפילם חללים :

השם

ככתב גטין

השנים

והערב עליהם והם כלים מחליהם מה שלא אמר כאן והוא יפילם לפניך חללים חללים נראה לי שהם שתי דרשות האחד דוס לה' והפחולל מלסון יפילם חללים והאחרת הטכס והערב מלסון דמדומי חמה והתחולל מלסון תפילה כמו ופתה חלו נח פני אל שהיו לטון חילוי ונרמזה התפילה במילת והתחולל לו והטכס והערב בתפילה במילת דוס ולכך אמר כאן והם כלים מחליהם :

ד הני מילי

זמרא דמנא וכו' נראה דדרים סמוכים שבת משום תופים וכו' שבת חשוב כבוד בשיר לא ישתו יין ובהאי קרא כתיב אל תבחה אל על בנימיס משמע דכל מיני שמחה אסור . אך הפה דבהאי קרא לא הוזכר שיר ולא שמחה של שיר לא כל אופן שמחה אצפי באינה מתוך שיר אסור ואפשר דל"א לא תבחה יס' כעמיס וא' אל גיל בלו' במקו' גילה אל תבחה ואם ים גילה בודלוי ים שמחה ומה היא השמחה שיש למנוב במקו' שיש גילה לא זמרא דפומא : כתיב קינה ודומינה וכו' ג"ל דהא דדרים או השפה עיירות קינה ודומינה ועדערה לקלג ומדמנה וסנסנה יותר משאר העירות משום דנקלג היא כנורל שמטון נקלג וכות לכחות וכו' וכאן הזכירם בנחלת בני יהודה לכך דרשו נקלג זה לדעת כל שיש לו נעקת לנימא וכו' וכן קינה אינו עם שיר לכך נדרש כל מי שיש לו קנאה על חבירו וכו' . ועוד י"ל גם מה שכתב רמז כנחלת יהודה כתוב כל ערים עטרים ותשע ותחריבן ובפרטן כתוב ל"מ עירות אלף הט' ערים היתרו נטלו בני שמטון מחבל בני יהודה כנזכר ועם זה דקדק הרב מהר"ל בספר כלי יקר מה שכתוב גם ויהיו הערים מקנת למטה בני יהודה שהכונה מקנתן על או הל"מ הערים היו לבני יהודה כ"ט וט' לשמטון ובתב עוד ששמע כי עם מה שדרשו כאן בנמר' נקלג ועדמנה וכו' לדעת כל מי שיש לו נעקת לנימא וכו' וכן קינה ודומינה וכו' אינם אלו הערים כפועל אלף ט' מהם לדעה קאמו וכו' עכ"ל . וכפי זה היינו גריבין לדרוש עוד שלש ערים מהם לדרשה כדי שיהיו הנותרות כ"ט ערים הכתובים בכלל ויבוד לא מנחמי בפרטן ל"ח ערים אלף לא והם י"א כתיבים בכל א' מהם ג' ערים ובתב האחרון יס' ד' ערים והם לז' . וכלע"ד כפי שיטה זו שיש ג' ערים בסוק שלמתן נקראו חבור דבפיב וקדש וחגור וכתיב וחגור חמה חנרון היא חגור וכולם בשם חגור בקראו שהיא עיר אח' וכפי זה בפרטן אתה מונא ל"ה ובכללן כ"ט לכך דרשו ששה משמות קינה ודומינה ועדערה ונקלג ומדמנה וסנסנה ונשארן ב"ט ערים :

כל

מי שיש לו קנאה וכו' הא דקנאה א' שוכן עדי עד ובנעקת לנימא א' שוכן כסנה זל דרך דרש דמי שיש לו קנאה על חבירו שבעירו ולא יכול לו שוכן עדי עד שהוא מי וקיים עושה לו דין כי לא לגולם חוסן להתנער על חבירו ומי שיש לו נעקת לנימא על חבירו שקיפא מזונותיו וירד לחייו שוכן בסנה שהוא מקום קובים על דרך עמו אביו כנה כמו שדרשו חז"ל בן כסנבלה הק' בה למטה חתוך הסנה גם עתה יעשה דין לו מתוך הסנה שמרנו כביכול בפרתו :

רבינא

אכנחיה למר בר רב אשי וכו' וקשה כיון דעיקר הגזירה היא מדרבנן דתנן בפולמוס של אכספיינוס נזרו וכו' כדאמר לעיל רב הונא לרב הסדא האלהים מדרבנן אלא חסדא שמך וחסדאין מילך א"ב למה הסיבו דבינא למר בר רב אשי מקרא דכתיב הסר הטגנפת והרס הטגנפה שיש לו משוכה דומיא דכ"ג ככרי היה לו להקשות דמתנן נזרו על עטרות שפנים וכן בפולמוס של טיטוס נזרו על עטרות של בלות הרי אכספיינוס שוי כנזורה זו ויש לומר דאמרינן בערק ענלה ערופה על אחי מפניו דנזרו על עטרות של בלות מאי עטרות של בלות אמ' רבי יוחנן עיר של זהב תניא נמי הבי איהו עטרות כלות עיר של זהב אבל עושה אותה כיפה של חילת ופי' רש"י עיר של זהב עטרה של זהב ועיר של זהב מבוירת עליה הרי שלא נזרו אלא על עטרת זהב שמצוייר עליה עיר של זהב אבל עטרה של חשי ומילת חושה וזה היה עושה מר בר רב אשי לברתיה ולכך אין להקשות לו אלא מדכתיב סתם והרס הטגנפה דמשמע דיש למנוב כל עין עטרה ופירק לו דומיא דכ"ג בכרי ים למנוב כל מיני עטרה אבל לכלות אין לענוב עטרה שהיא גדולה כחשי ואין עטרת של זהב ולא עיר של זהב :

האם

רואה אדם שמזונותיו מתמתין וכו' יש לדקדק שרב עיירא אמר וכ"ט אס הם מרובים והכתיב אמר ובן רבים ועוד דעדתנא דבי ר' יסמאל טאמר שסברו הוא ליכלל תריה של גדינס ורס"ז פי' כך עז גזירה שנוו מהם לנדקה ירט . ועוד בכאר היכא רמיה דירבו נבסיו ועוד נריך לכאר מה שחור ושאל מלי וכן ננוו ועבר וכן פי' רש"י ועיניתך סיפיה דקרא הוא וקשה כי מה בא ללמדנו ויש לפרש דדרים וכן רבים לפניך הסכר של מי שמזונותיו שלמים בנמנוס ואם יגוה מהם חוטט סיחסו מזונותיו אמר הכתיב וכן רבים שירבו ופי' כל טכס אס הם מרובים הוא לענין חיוב הנתיבה שאס מי שנכסו מזונותיו ומזונותיו מנוממי לריך ליתן ב"ט אס מזונותיו מרובים והוא כריות שריך ליתן ועוד אפשר לדרש אירכו נכסיו מדכתיב וכן ננוו שכתבית הנדקה דומה לגזיות הנפס מהלחן סחור וזימח וכולה גמר מחס הגמר הננוו ויותר הימנו ומ' שה' וכן רבי הוא לומר שהיה הנתיבה כל אחד בפני ערכו מי שמזונותיו מנוממיס בותג בפיו אר ממלא ידו וכן רבים אית' ומזונותיו מדוב' יתנו לפי הערך וכן ננוו שהנלץ שיש לו גמר מרובה בנזו הדכה ומי שיש לו גמר מועט ננווים ממנו מעט כד כתיב הנדקה יגוה מן ממונס כפי ערכם ופתה חור ושאל מלי וכן ננוו ועבר דביון נכנוו הוא לימוד לנתיבת הנדקה כפי משונס וגם לרמז שיחוד לנשוח החיין שנתנו כמו בשור לנלות גמר אחד בתוספת במקום הנזרה אס בן האלל וכן ננוו מאי ועבר

מסכת נטין

כ

ועבר דכתיב נגזו ועבר ועוד כיון דכתיב ונגזו לשון רבים הולל ועברו לשון רבים מאי נגזו ועבר דנגזם כלסון רבים וילא כלסון יחיד לומר ועבר לזה הכי תנא דבי רבי ישמעאל כל הנזון תכסיו משל לשתי דחילות שהגמר מכניד על הנזון והוי גרמא להיות נטבעת בנהר ואין לה תקנה לא בנזויה כך העשיר עשרו שמור לו לרעתו להיות נכסל ונפול בנהיגם והוא נרמז בחיל' ועבר דכתיב יום עברה היום ההוא וכבש שהנזון שאין לה גמר עובר' בנהר כלי פחד כך מי שמזונותיו מנומנמין אין לו פחד בהיגם אבל מי נזמרו מרובה דריך לנזון ממזוני כדי שלא יפול בנהיגם וגם זה דמו הכתו' שאומר נגזו לשון רבים כמעט' כבש מי שמזונותיו מנומנמים אחרנו לו כיון נדקה חף על פי שאין לו חסם שיטבע בנהר כיון ששערו מוצט מ' חפת האמת שהוא העשיר שנזמרו מרובה בו כזה ועבר תנהר דיבור שהוא גהיגם ועל דכיון שאמרנו שכבר נתינת הנדקה הוא שירבו נכסיו כחו הנזון הגמר שהוא לתוספת שכח ח' כ' אמור יחמד העשיר אין חזי רונה בתוספת ממון ודי לי את אשר לי לזה אחר ועבר חף עפי' שאינו חושש לתוספת ממון מכל מקום אם יגזו ממזוני ועבר מנהיגם ואם לאו לא וכו' תימת' דתינת' למינת' למשירים שיש להם גמר סהייה דריך לנזון כדי לעכו' בנהר דיבור שהו' בהיגם אבל העני שאין לו ממון שהו' דמיון הגמר ואין לו מה שיכניד עליו לתנפו' מעבור בנהר שהו' להנלל מנהיגם הוא ניגול מחמת עניותו כדבתי' יחלף עני בעניו ואם כן מה הועילה לו הנדקה לזה אחר חסי' עני התפרנס מן הנדקה טעניותו מנילמו' מנהיגם מכל תקום יעשה ממה שבידו נדקה ומה שכרו' שאין מראין לו עוד סימני מניות שאעפ' שנזור עליו סהייה עני מתהפכת עליו הנזירה ואין מראין לו עוד סימני ועניתיך בעני העושה נדקה דילמא הוא סבר לעושה נדקה שהכניסו הק' בה' שלא יענה עוד ליסודין כשהו' לזה אחר רמז ועניתיך סיפיה דקרא הוא דכתיב לעיל וכן נגזו ועבר שביגול מנהיגם הוא חיתא שהו' שכל למי שמזונותיו מנומנמין וכל סגן מרובים שלא יפנה הק' בה' כייסודין כשהו' חס' כן לא היה ראוי לכמות שכר זה כסוף הפסוק לאלא שהדיעטו שכרו בע' הב' שהו' עובר בנהר דיבור ולא יכנס לנהיגם והיה ראוי לכתיב קודם שכר הגלת היסודין כשהו' דיינו חס' שלמים וכן רבים לא אהניך עוד כשהו' כייסודין ואלה' י' אחר ונגזו ועבר בע' הב' כנהיגם ומדכתיב ועניתיך כסיפיה דההוא קרא חלמט' שהו' סלוק' אחרת שאדבר בעני נדקה שאעפ' שנזור עליו סהייה עני מתהפכת עליו הנזירה ואין מראין לו עוד עניות :

ה פרק ד

הפסה בחדם אחד שהפקיד וכו' בתכו בתוספת וח' מ' ח' חשנכה לא אמרינן האלם כפופע' פרט לנבים וכו' ויש לומר דהבא גבי פקדון היה לה ליהודי לטעמו היטב והוא זה לאסוקי אדעתא שתנא לידי כפופה זנריך לנדר דכרי התוספות דכיון דכתיב כפופה בלחמת היתה תה פלפלה להעני' חס' זה לא לאסוקי דעתא שתכעב ולא חסוקא אדעתא ליטבע בלחמת סלא נהנית ממנו וכו' לייטב בונת התוספות דקול' סאחפוק' חנל מכירו מיות אין להם שמירה אלא בקרקע או בביתל כטעם הסמוך לקורה והאטה הזאת חייבת ללללו לפי שהנזירה הדינר ככל כל קמה והיא פסיפה כמעט' טנאגם אחר כך תחילתו בפסיפה וכפופה באיגם חייב והוא זה לאסוקי אדעתא שתפודה לו טבע כלל כפופה והוא פסעה ולא נמנה לב לבד בשכסכסיה סלא נהנית ממנו אעפ' שהיה באיגם ופננה כלל הו'ע מכל מקום היא קרובה למזיד' כיון סלא נמנה לכה על שכונת הסמירה שסמרה כלי פסופה ולזה כיונו התוספות שאמרו גבי פקדון היה לה ליהודי לטעמו היטב כיון מה ענין זה אל מה שאמר ח' כ' היה לה לאסוקי אדעתא שתכעב אלא עם מה שאמרנו הוא מתייכב ואם כאלו לא כיונו לזה התוספות כימריה אנו לתירוגא דמילתא דלמה נכסכה בי הוא טעם מספיק לפי סלא היתה מחבת חומר הכפופה כפופה כיון כפופה כסמירה הדינר בדכתיבנא :

ו תניא

הנעלבים וכו' כבר נתבאר זה פרק ר' פקידא - ועל לתת טעם למה באמר עליהם הוא חומר כגמל השמש בכבודתו אין טיובי פניוים חלו בשירת' משללת סיסרא ועוד היבן נזמזו כאן הנעלבים ואיגם עולבים ואגב אורחין נבאר קטר' חלו דברים שנכסכו באן נעלבים פומעים חרפתם ינשים מאהבה ונמחים כייסורים ונלפ' ד' שכולם הם מדות הנרכבות להיות נעלבים באיגם עולבים שידעיים דבר מנונה באיתם פעוללים אומם ויט' כל זה הם נעלבים מחביריהם ואיגם עולבים לעולביהם כמה שיש בהם ולזה דריך להיות בהם ערה אחרת סומעים חרפתם ואיגם מטיבים חפילו דברים טובים בתחבונים להטיב להם דבית למה תרדעונו אהר'אחוני במליו לפי שאעפ' שאין בתוכתם זאת דברי עלבון מ' מ' דריך להמנע לנמרי מלהטיב חפילו דברים טובים שחא מדבר אל דבר לא יוכל להתאפק ויהיה עולב אומם דדבריו כיוון ולהטיב מעלה זו אמה דריך לקנות שני דברים הא' שמתטיב יהיו לנכס סמיו ועודל איהם מהלפת המקום כי בזה מתנחם מעלבון חבירך כי תאמר עלבוןך מה יתן ומה יוסף לזון רמיה על העולב המבנה לחבירו בהיותו ממים עם ה' ועושה מאהבה ועוד סנית סמי יתן אל לבו כחמתו העלבון שבידו חבירו הרי הוא לו יסודין ולחמק חסיו וכיון שהס' יסודין סל כפודה יהיה סקח כייסודין ועל כני האדם האלו הנעלבים הכתוב אומר ואזהבו בגמל השמש לפי שיקשה בכתיב הזה שקילל לכל חייבי ה' שאבדו במו כפאכד סיסרא תה שייך לומר כס ואזהבו בגמל השמש אמנם להיות סהיה ברק פעלב' בשירה זו כהיותה דבירה עיקר וברק ספל' לזה דכתיב ותק' לדורה יברך וכן אמרה דבירה חדלו מרוץ בישראל חללו גד' סקמתי דבירה סקמתי חס' בישראל הרי סתלמה כדלול' בעמנה ולא חסיבה לברק להזכירו ונעמל סהיה ברק פעלב' מדבירה לכך בחיתום הסי' אמרה ואזהבו על ברק העלבו' כהיה

בוסכת גטין

שהיה אוהב את ה' ועושה מאהבה שהנה סברו אתו להיות מאור כשמש שהוא כלוב בכל יום ספורים בו חצים בשעת יציאתו ואח"כ מאור לעולם בכבודו כן אוהבי ה' הנעלבים ומדוכאים יאירו כשמש בכבודו :
הואת תחת ידיך פי' רש"י ז"ל ד"מ שאין אדם עומד על אחריותו עד שיכשל בהם להורות טעות ויבלימוהו והוא נותן לב ומכין הם תחת ידיך וגרסה לי לדקדק למה הזכירו זה בפיתויים לקנין שיהיה עליהם וכי לא היה לתורה כש טוב שיבנו אותה כי אלא כשם מבטלה שעתיד ליכשל בה אמנם חששו שמא לא ירצה להיות קנין עליהם כיון באין אדם עומד על אחריותו אלא אם כן נכשל להורות בטעות א"כ מי יערכ אל לבו להכנס בדבר שיהיה בו הוראה בטעו' לזה יפתוהו בפיהם ויאמרו לו אם אתה חושש מהמכילה כבר היתה תחת ידיך שנכשלת פעם א' והוב אביך נכשל בו מתוך אותה מכילה שנכשלת לשעבר הנה נותן לב ומכין להבא על אחריותה ועיין לעי' באחרו לו ככל ת"ה נרדף ליכשל תחילה כדי שמתוך אותה מכילה יתן לב ויבין ד"ת על אחריותו והלא יש בידך המכילה הוואת טעמית להסתלק מההוראה כי עומתו' כל הרוגיה זה שהגיע להורא' ואינו מורה וכיון שהמכיל' הוואת היא תחת ידיך גם אם תבא להיות קנין לדון ולהורות טוב לא תבטל כי תהיה מבין מעתה ד"ת לאחריתו כשכבר נכשלת דטעמית פעם אחת והמכילה הוואת היא תחת ידיך שהנעת להוראה ואיך מורה טוב לא תכשל ותפתוד על אחריות כל תורה והוא משיבס אתם חשבתם אותי שהנעמתי להוראה ואינו מורה וזו היא המכילה שיש תחת ידי ואדרב' אין בידו לחס ושמלה כי רבים חללים הפילה זה שלא הגיע להורא' ומורה ואני לא הגעתי להוראה כי אין בידו לחס ושמלה כל תורה לכך לא היה חובש :

יא והמכילה

מ"ד אשרי אדם מפחד תמיד וכו' נראה דהוקשה לו כפי הפשט שמפחד הוא אדם המתפחד בחינם שהוא רך הלבב ובהא ליכא אושר כי ממנו ימשך לאדם כל נגע וכל תמלה לזה דרש ר"ה אשרי אדם

יו פרק ה

שמפחד ודואג לראות הנוולד ואומר שמא תארע תקלה אם אעשה הדבר הזה ומתוך כך שומר מצוות נפשו :
אדיר אלא מלך וכו' פי' רש"י ז"ל והיה אדירו ממנו ומולו מקרבו ינא אלמא אדיר הוא מוטל הכוונה לרש"י ז"ל שהכתוב אומר והיה אדירו ממנו כלומר נישאל יהיה האדיר והמוטל מקרבו ינא ואדיר בא ללמוד מכס והלא חספסי' אנוס היה מזרעו של אדם לזה אמר רש"י ז"ל אלמא אדיר הוא מוטל כלומר שלא הביא פסוק זה אלא ללמוד ממנו שאדיר הוא מוטל וא"כ הא דבתי' והלבנון באדיר יפול הוא לומר והלבנון במוטל יכול אבל לא יליף ממנו שאדירו יהיה ממנו :

באין

בב - מי כמות חסין יה שאתה שומע ניאולו ונידופו כל אותו רשע וזאתו וכפי דרשה זו יבואו ב' הכתובים אדירו מי כמות ומתאפק לרשעים ואמונתך ליפדע מסביבותיך הם הגדויקים בדכתיב וסביבו כשערה מאד לדקדק עם הגדויקים בחוט השערה ואינו מוותר להם כלים מיד עמד נחשול כבים לטובעו ויש אתה מוטל כנאות הם לעליות ולטובע לטיטום ואח"כ כשומר אין בכורתו אלא כמים מיד כשוא גליו אתה משכחם בנגטאו הגלים רוח הסערה חזר הק' בה והסקיעם אתה משכחם מולשון משכח ח שאון ימים שהוא לשון השקטה ובנאותו מן הם ליכסה אתה דכית לטיטום ביתוס כריה קלה שהיה מנקר מחו כחלל רכב למי שנתנאה ונתררכב דכית כחלל באדמה עד שמת ומה ענשו אחר מיתו כמאי דפסיק אנפטיה לקלויי יתיה ומכדרו קטמיה אשכ ימי וזהו בזרוע עוון פורת אויבך לפזר אפרו אשכ ימי או הכירו וידעו כל העמי' כי לך שמים אף לך ארץ לך זרוע עם גבורה :

בב - מי

כג דכתיב היו נריה לראש כל המינר לישראל נעשה ראש הלא כספרתי ספר כסף נבחר כתבתי שהוקשה בכתוב היו נריה ראש מאי לראש אלא לדרוש שרבים היו נעשים להם נריה אצפי' שלא קדמו להם נראה מ"מ כדי להשיג מעלה להיות לראש נעשו נריה כי כל המינר לישראל נעשה ראש בידאי :

כג דכתיב

בארום וגו' אל תגע בי שאין לי כמות ממך ותימה דהא אי אתפכא מטלטלין כנגד כתובתה מותר לשהות עמה בלא כמותה וכו' כיון שהיו כסביה לא היה לו מה להתפוסה מ"מ היה לה לקנות ממנו בקנין סודר ומותרת בלא כמותה ואצפי' שלא יהיו עם עדים דלא איבדו סדרי אלא לשקרי :

כו מעשה

והביא לובו בינה וכו' פירש"י ז"ל שהוא דומה לשכבת זרע להוניא קול שכחו על אשתו ז' ט' דאצפי' שיהיה שכבת זרע. לא היה כזה סימן שכחו על אשתו דכחא חזו קרי לאינסטייהו ומה גם מתוך מאכל ומשתה שנשכרו ושמא לא נמכוון אלא להוניא קול עליה ויש מי שיאמינו ויש שלא יאמינו :

והביא

מאי טעמא איענוס משום דלא אריכול על ירוסלם שנאמר שיטו אתה משום כל המתאבלים עליה ותימה דלא אמרו כאן אלא שהמתאבלים עליה ישיטו אתה משום מכלל דשאניס מתאבלים עליה לא ישיטו אתה משום אבל תנא לן לשאניס מתאבלים עמה שהיו נענשים לחרבה ולשמחה ושמא הכי דריש דלא קאמר שיטו משום אלא שיטו אתה משום כל המתאבלים עליה מכלל לשאניס מתאבלים עליה יתאבלו אתה סדרי נריכין להיות דומין לה כשהיא באבלות גם הם יתאבלו אתה וכשהיא בתשום ישיטו אתה והני דכפר סכניא שלא נתאבלו עליה נחרבה ארנא להיות מתאבלים אתה :

מאי

בט הקול קול יעקב הקול זה אדריאנוס קיסר נר' דדריס כפל הקול קול ודרש הקול כנגד קול פה זעקת מעקב

בט הקול

מעקב

מיפק על חרבן אלכסנדריא שהדגו בה ס' רבוא וחור ואמר קול יעקב כנגד קול בני ואנקה מיפק במסלת ביתר וכפי זה יתבאר שבפי זה נריך לומר שקול הבני וזוהי ליעקב היה תהידים של עשו שהרגו בביתר ובאלכסנדריא ומהו זה שחזרו לומר והידים ידי עכו זו מלכות הרשעה שהחריבה ביתינו וכו' דהלל והידים שהרגו וכו' אמנם דרשו כפל והידים ידי עשו שהידים הוא כנגד הידים שהרגו בביתר וידו עשו הוא כנגד מה שהחריבו בית המקדש :

ל עליהם

הכתוב אומר כי עליך הורגנו כל היום וכו' ורבי יהודה אומר זו אשה וזו בניה פירש' אל זו אשה הורגנו כל היום ונריך לפרש מה רצה רש' לפרש בלשוננו כי כבר פאטו הוא שכל פסוק זה הוא אומ' ועוד לדקדק שלא הבי' כל הכתוב אלא זו אשה הורגנו כל היום והיה אפשר לומר דלדרש' של ת' ילדים וילדות אינו נדרש יפה בעליך הורגנו כי לא מיקרי עליך אלא בדבר של עז' אבל דבר של קלון לא מיקרי עליך הורגנו אבל לדרשת אשה וז' בניה שנהרגו על עז' מיקרי כאן עליך אמנם נראה לי שלדרש' ת' ילדים אינו נדרש מ"ס כל היום כי יום אחד הוא יום ההריגה אבל לדרש' אשה ושבעה בניה הו' נדרש יפה הורגנו כל היום שכך אמרו הילדים הכתובי' הללו שכתוב בהם האחד אמר וידע' היום והשבות אל לבבך והאחד אמר את ה' האמרת היום וה' האמירך היום וה"ק כי עליך הורגנו בטענת כל היום את ה' האמרת היום וה' האמירך היום ואם נתקיים את ה' האמרת היום ותקיים ב"כ וה' האמירך היום והיותך נכון הוא שכיון לומר זו אשה הורגנו כל היום כלומר שאף היא נפלה ומתה אעפ"י שלא הרגה :

לב העבודה

שאפדנו בכל ממון שפוסקין עלי כתבו התוספות כי איכא סכנת נפשות פודין שבויים יותר על כדו דמיהן וכו' או נמי מבוש דמוסלג בחכמה היה ונריך לדעת מה חכמתו של אותו תינוק שבכביל טידע להשיב סופו של פסוק אין כאן חכמה נשגבה ואפשר לומר שהיה נראה שר' יהושע בשאמר מי נתן למשים' יעקב היה בדעתו לנמור הכתו' כולו בלשון טאה ותרעומת לומר כי מי נתן למטיסה יעקב בודאי כי הלא נתן ה' אותנו בידים לפי שחטאנו לו וכיון שכן למה נטשונו ה' ביד אנשי דמים שלא אבו הכוזבים האלה לילך בדרכי ה' ולא שמעו בתורתו והרי אעפ"י שחטאנו אמתו מכל מקום אבו הולכים בדרכי ה' ושומעים בתורתו אלא שנבר יצרנו וחטאנו לו ולא נכון שנהיה ביד כוזבים שלא אבו בדרכי ה' הלוך יוכה הוה אתי שפיר שאמר הלא ה' זו חטאנו ואח"כ דיבר שלא לנוכח ולא אבו ולא אמר ולא אבינו בדרכיו הלוך זה היה במשמע מדברי ר' יהושע והתינוק הזה קפץ להשיב קודם שיגמור' רז' כל הכתוב ומיד בשאמר מי נתן למטיסה יעקב וישראל לביונים השיב לו הלא ה' זו חטאנו לו שבפי זה הכתוב הזה הוא כאלה ותשובה ששאל מי נתן למטיסה יעקב כי אין דע יורד מלמעלה והשיב לזה הלא ה' זו חטאנו לו שכולנו מטינו כגאן לחטוא אף על פי שאין חטאינו ראויים לעונש גדול כזה של שביה שהוא קשה ממות לפי דכולהו איתנהו ביה מכל מקום רואה הק"ב בה לכני הדור שלא אבו בדרכיו הלוך דהיינו לחזור בדרכי התשובה ולא שמעו בתורתו אשר נזה ה' ושבת עד ה' אלהיך לכך חטאנו עונותיהם סבלנו אעפ"י שאין בידינו עונות כי אם חטאות אשר חטאנו לה' ובפי הדרך הזה מתבאר הכתוב כולו בישראל וייתיישב גם כן שדבר חנו לנוכח וחציו שלא לנוכח לפי שאינם כולם דברי השואל אלא הלא ה' הם דברי המשיב שהוא בתוך הגדה שהו' אומ' כי אעפ"י שאין בידו עונות מכל מקום הוא משיב שכיון שחטאנו אמתו לה' ספק ה' על עונות הדור שלא אבו בדרכיו ואמתו עונותיהם סבלנו ובידאי שזו חכמה נפלאה ליישב הכתוב על מכובו אמר אפדנו בכל ממון אפילו יותר משיווי' ועוד חידשתי שיש דקדוק בכתיב ששאל מי נתן למטיסה יעקב והנודק לתשובת השאלה הלא ה' שהוא נתנו למטיסה אבל לא ינדק כאן לומר הלא ה' זו חטאנו לו שאילו היתה השאלה על מה עשה ה' ככה ליעקב לתת למטיסה ולכוזבים היתה נודקת התשובה לפי שחטאנו לה' ור' יהושע היה לו הכתי' הזה למקשה עד שבא אותו תינוק והשיב הלא ה' זו חטאנו לו או הכין כונת הכתוב הזה שהוא מתמיה ואומר הן ידענו שהלא ה' נתן יעקב למטיסה אבל יש לתמוה שיטינוס הק"ב עונש לאדם שיוג' אמנו תקלת חטא ועון לה' כגון אני שבשביתי ואני עומד לקלון שהוא תועבת ה' ואיך יעניס הק"ב ליעקב עונש שיש בו חטא ועון וכזה מדקדק שאמר זו חטאנו לו דהלל הלא ה' אבד חטאנו לו או אשר חטאו כמ"ס ולא אבו בדרכיו ולא אמר ולא אבינו הלוך בדרכיו ולמה אמר אבו בדרכיו הלוך ולא אמר חטאו לו אלא כאן רמז תשובת התינוק שעתידין ישראל לומר מי נתן למטיסה יעקב והשיב התינוק הלא ה' הנזכר אבל תמיה אני שהעונש הוא שהנלנו לקלון יש בו חטא אשר חטאנו לה' בעונש זה של קלון כי הוא תועבת ה' וזהו עונש וכו' חטאנו לה' והמה לא אבו בדרכיו הלוך ושמע חכם כי נ"ל נכון :

לה והיא

הוא פנחס היו זקני' והא דלא משני הכי בני והא היו אפזר לית' היו זקני' מבוש דמטני שפיר הוה פנחס ועוד שמא הזקנים לא היה להם גדולה בפני אלעזר אבל בפני פנחס הוה להם גדולה כדכתיב וישמע פנחס ונשיאי העדה וישב פנחס והנשיאים משמע שהיתה גדולתן שיה :

הא

הוא שאלו היה שמואל והא נח נפשיה כוליהו בני קאמריבן ותימא דלא אמר לבתר דנח נפשיה דשמואל הוה דוד ואח"כ שאין גדולתו של דוד כלום בחיי שאלו מ"מ תורתו של דוד היתה שקולה לשאלו כדכתיב יודע נגן ואיש תואר וכו' ודרשו אל כל הכתוב בדברי תורה יודע לשאלו ולהשיב ומאיר פנים בהלכה וה' עמו כהלכה כמוהו בכל מקום מה דלא

מסכת גטין

שהיה ביה בשאל ובן קשה דכסהקטו והא הוה דוד לימא הא הוה מפיכוסת שהיה מבייש פני דוד בהלכה ואחר כך מנאמי לתוספות שהקטו זה :

והא חקטיל פירשט סנחריב הרגו כיון דשז זל לדקדק הא דלא קאמר הבא והא נח נפשיה בדקאמר באחריו וקאמר חקטיל לפי ששביח הרגו סנחריב :

והא הוה עזרא וכו' ותימה למאי דאמרו התוספות דל"ג והא הוה מוקיאו מפני שלא היה מושל מוקיאו על כל ישראל שכבר גלו עשרת השבטים ואם כן מאי פריך והא הוה עזרא דילמא לא חוקרי מושל יחידי בישראל כיון דגלו

בשירת השבטים בישראל ונריך לומר דלא חייבינן אי הוה מושל אחד בעשרת השבטים דאם כן גם ברבי דתסבינן ליה תורה וגדולה במקום אחד דילמא בעשרת השבטים היה גדול ממנו אלא לא מסבינן אלא בישראל שנאמר באן וכן בעזרא היה גדול בישראל ואין למעלה הימנו וכי תימא גם במוקיאו לא היה גדול ממנו בכל ישראל הנשארים כאן מכל מקום כיון שבמיו גלו עשרת השבטים בדכמיו ויהי בשנה הרביעית למלך חזקיהו שלח מלך אשור ויגל את ישראל הנשארים כאן מכל מקום כיון שבמיו גלו כל ישראל ומיהו קשה דלימא דל"ג חזקיהו לפי שמלך הושע בן אלה על ישראל ד' שנים בימי מלכות מוקיאו וכולוה שני כעין :

מ בתיב כחוב לך וכמיו כי על פי הדברים וכו' פירשט אלמא לא נכתבה ויש תימה דלא והא איתנהו דברים שבכתב ועליהם אמר כתוב לך ודברים שבעל פה ועליהם הוא אומר כי על פי הדברים ומ"ל לדל"ט

דדברי שבכתב אין אתה רשאי וכו' ועוד קשה מה חידש תנא דבי ר' שמעאל שאמ' לא אתה כותב ואין אתה בותב הלכות דהיינו דברים שבע"פ אי אתה רשאי לומר בכתב ונראה דהוקשה לו מדכתיב כתוב לך הדברים האלה שהם דברים שבכתב איך חזר לומר כי על פי הדברים האלה דמשמע האלה הנזכ' הם בעל פה ואילו כתיב כי על פי הדברים כרתי ברית נוחא דהא דכתיב והא בע"פ ומשני דברי שבכתב אי אתה רשאי לומר ע"פ ולהכי כתב לאה ב' פעמים לומר כתוב לך הדברים האלה כלומר לאה יהיו נקראים ולא באופן אחר וע"פ הדברי' שהיא תורה שבע"פ כתב נמי האלה לוח' האה יהיו נקראים על פה ולא בכתב ור"י דרם כפוב לך הדברים האלה לומר שאי אתה בותב הלכות והיו האה מיעוטא דוקא אלה אתה כותב אבל דברים שבע"פ שהם הלכות אי אתה כותב ולעולם שאם בא לקרות דברים שבכתב על פה הוא רשאי וכן דברים שבע"פ שאי אתה כותב על לכותבם אם בא לקראם מחוץ הכתב רשאי וכפי זה כשאמר כי על פי דברים האלה חזר ג"כ לדברים שבכתב שאם אמרם על פה רשאי וזהו על פי הדברים האלה שהיו בכתב ורשאי לאומרם על פה עליהם כרתי אהך ברית ועם ישראל :

מג פרק ז כרכ' בסודריה פי' התוספות משום דאשכח ביה טעמא דחזירא הוא דעביד הכי והמלמד לא פי' עד לבסוף . ונראה' לי שהתוספות לא נוחא ליה מה שנרא' מפטטא דמילתא דהוה עגם שעל הירך

שאלם כולעו ונחנק בו וכרך החתיב בסודריה להראותה דל"כ למה הוצרך לומר לריש גלומא איך מיכל אכלי וטעמי בה טעמא דחזירא הולל נתנו בפני זאת החתיכה עם העגם שבה ליחנק בו אלא ודאי דלהכי כרכה בסודרא משום דאשכח בה טעמא דחזירא ומיהו לאפי' אינו מתייבש מ"ט גשטה ושקלה דבשלמא מפני העגם שייך גשטה אבל מפני הטעם מאי גשטה דנקט טעמא ומכני ליה וטעמא הא והא הוה גשטה מפני העגם וכיון דאשכח בה ריעושא נמכוון בטעמא דהוה טעמא דחזירא ומשום הכי כרכה לחתיכה כולה בסודריה דאי משום העגם לא היה נוטל כל החתיכה רק העגם בלבד :

אל נטה על ימינך או על שמאלך פירשט זל פסוק הוא בעשאל ונראה לי דרשז זל לא בא ללמדנו מקומו של פסוק זה אלא שרוב שטת אמר לשמיעיה הדר מינה דמשמע חזר לאחריך וכפי זה מה שאמר לו תינוקא נטה על ימינך או על

שמאלך גריך לומר נטה מהימין ומהשמאל וחזור לאחריך ונטה בדבריו לפי כאם א"ל סילך או לגד ימין או לגד שמאל איך לא בשה ד' שטת בדבריו כיון דדברי התינוק הם כנפואה קטנה לכך פירשט רשז זל פסוק הוא בעשאל כלומר כי אם מבואר שלא אמר לו אבנר לעשאל כיחזור לאחריך והא כתיב לעיל מיניה וירדוף עשאל אחרי אבנר ולא נטה ללכת על הימין ועל השמאל שאחרי אבנר וסמך ליה ויאמר אבנר נטה על ימינך או על שמאלך כלומר לך נטה אל ג' ימינך או אל ג' שמאל וכן א"ל כאן התינוק לר' שטת שיטה עגמו לילך לגד הימין או לגד השמאל ומאי דאמר רב שטת לשמיעיה הדר מינה גריך לדחוק שלא א"ל לחזור לאחוריו אלא יחזור מעליה אל א' מהגדדין וזהו ספירשט הדר מינה חזר מעליה ליתין או לשמאל למעט פי' הדר מינה שאינו חזר לאחריך :

בה שדריה לכנייהו יהיב ליה סופילתא דחקיק עליה סם ועוקתא דחקיק עליה סם יס לתת טעם לתת הוצרך כנייהו לעוקתא דחקיק עליה סם דהא סופילתא דחקיק עליה סם אנטריובא לתתה על

אשמדאי כי בנת הסם החקוק בה אמ' לאשמדאי שמא דפארך עלך ונקיפו ליה ואתא אבל עוקתא למאי אינטריך ונראה ששטת מלמה פז יפגענו אשמדאי לכנייהו ויזיקנו לכך נתן לכנייהו הטעם' שחקוק עליה הטעם כי בזה לא ירחק מפחד אשמדאי . וכן פ"גו בשלמה כד שקל מיניה סופילתא סבל זמן שהיה עוקתא ביד שלמה לא הראה לו גבורתו ולא יכול לו וכד יהיב ליה עוקתיה או עתקיה לשלמה ארבע מאה פרסי :

מו שלשה

דברים מכחישים וכו' פחד דרך עון כתבו התוספות דרך עון לאגת העון אי נמי עונס העון וקשה לפי' קמא שהוא לאגת העון דאם בן היינו פחד שהיא לאגת כל כל דבר והרי חסיד להו תלתא מילי ואינס אלא שנים פחד כג' ככללי פחד מהעון והכני הוא דרך ואפטר לומר דפחד הו' דואג על דבר העמיד כמ' ט רב' כנון טירוד מזונות או פחד אויב ודאגה כל עון הוא לאגת על העון שעשה לטעבר וספיר חסיד כלשה דברים :

שמונה

רובן קשה וכו' תימה דלא חסיד נמי תלח ושאור וסדכנות דהני קחסי' במס' ד"ח וכמא הנהו הוו מיפוטא דמיפוטא כלומר דבר מועט כל שהוא ויותר תמנו הוא קשה והני מיפוטן דהיינו פחות מהמני הוי יפה :

חמשה

קרובים למיתה וכו' כתבו התוספות שמתע אפילו עשה א' מהן בלבד מדלח קאמרינן עלה דבעינן כסדרן ונריך לבאר היכי תשמע מדל' אחר דכפי כסדרן דאפי' עשה א' מהם ודילמא אפפי' שעלחן שלא כסדרן הם קרובים למיתה ולהכי לא בעי' כסדרן אבל לעולם שרריך שיעשה את כולם ואי הוו אחריו התוספות תמנע דלא בעינן כסדרן מדלח קאמרינן עלה דבעינן כסדרן הוה אחי ספיר אבל הא דאפילו עשה א' מהן בלבד לא משמע ויש לפרש דדוחק טאם עשה אחד מהן היום וא' למחר אינס מנטרפות דביון טבדברים שהעושה אותם תיד מת לא נחית לפרושי' התם אס' הם בעושה כולם או עושה א' מהם אבל קאמר עלה דכסדרן מת שלא כסדרן תליש וממוך זה נתבאר לך דבעושה כולם קאמר לא קאמר או בעי' כסדרן או שלא כסדרן תליש וממוך זה נתבאר לך דבעושה כולם קאמר לא קאמר התוספות מדלח קאמרינן עלה דבעינן כסדרן הוה כלומר דלא קאמרינן עלה דבעינן או דלא בעינן :

מה שמע

מינה מהרה דמארי' טלמא וכו' - בתוספות הקשו ב' קושיות ולכאורא כשתרנו דמיד הוי טעף שפסלו של מיכה וכו' מירנו הא' ועדין לא מירנו מה שהקשה הר' אלחנן דילמא תאבדון מהר אחר ונזכרתם קאמר - והדבר ברור דהא כהא תליא דביון טמ' ועשייתם פסל הוא על פסלו של מיכה טעבר בים וזה לא היה אחר דנזכרתם אס' בן מ' העידותי בכס' כי אביד תאבדון מהר הו' אחר הפסל טעברוהו ואינו לאחר ונזכרתם לא מהר אחר טעברו לפסל ומיננו טעברו בנייהם תנין ונזכרתם ט' מהרה דמארי' עלמא תמני טאה וחסין ותרתי הוו ואפטר לומר עוד דביון דכתיב אביד תאבדון מהר מעל הארץ אחר אחר עוברים את הירדן הרי שמהר הוה מיום טעברו את הירדן :

נ ושלחה

מזיתו והיתה לאיש אחר הכתוב קראו אחר - וב' מ' תיגח כשנרשה תחמת ערוה שהכתיב קראו אחר למי שנשאה אבל אס' נירשה תחמת שהקדיחה תבשילו לב' או שמוא אחרת נאה הימנה לר' עקיבא היכי קראו הכתוב אחר ומה שכתבו התוספות קראו אחר תתקמא אפי' בב' והצדקה קאי כלומר דאפילו לב' דתנרש את אשתו על שהקדיחה תבשילו תכל תקום יט פעמים שנגרש אשתו תסום ערוה וכהוה דתנרש תסום ערוה כתיב ספי' והיתה לאיש אחר שהכתיב קראו אחר זהו פירוטם אבל תכל תקום אינו מתיישב כיון שהכתיב תדבר לב' ולר' עקיבא בתנרש או תסום נוי או תסום דבר שהקדיחה תבשילו איך יתקיים בהם והלכה והיתה לאיש אחר שקראו הכתיב אחר ונראה ליישב דכל הנזכר אשה שנתנרשה קראו הכתיב אחר תסום דלא חקר דרש על איזה דבר נתנרשה שהיה לו לחוש שחא נתנרשה תחמת ערוה וביון שלא חקר ולא חשש ונראה בודאי שהוא אחר כיון שרובה להשיאה אפפי' טאפטר שנתנרשה תחמת ערוה ואינו נותן לב' לבלום :

כי שנה

שלא רב יהודה אחר אס' שנאת שלא ור' יוחנן אפי' אס' שנוא' שלא ופירש' אס' שנאת שלא כר' עקיבא ואס' שנואה היא לפני המקום שלא כב' ואית דנרשי' שנוי' התשלח וזו שלחתי שנוי' התשלח לפני המקו' ואפי' לב' ויש לדקדק מה שפירש' זל' ואס' שנואה שלא כב' דהא לב' היא דדוקא באס' שנאת שלא פליגי ב' ור' עקיבא אפל' בשנואה שלא הוי לר' ולב' שנוא' במי' ושלח לא שאני לן כהא בין זונג ראשון לב' ופריש' שנואה לא ישלח בין בראשון בין בשני ולר' עקיבא ישלח בין בזונג ראשון בין בשני אפפי' שאינה שנואה כהכתיבה - ועוד נבאר במאי מיירי תתניתין או מיירי בזונג א' אס' כן ה' יהודה ור' יוחנן דאמרי אס' שנאה שלא בזונג ב' דדוקא אחי דלא כב' ור' עב' נמי לא אחי דהכי אמרי דדוקא שנואה לתקום שלא אבל במילי אחריני אס' שנא' לא תכלח ולא שאני להו בין זונג א' לב' ואי מיירי תתניתין בזונג ב' דדוקא אס' כן אחי כב' ור' ע' ואפטר דרש' קאמר לס' דלא שאני לן בין זונג א' לב' ור' יהודה דאמר אס' שנאת שלא בכל הזינים הוי כר' ור' יוחנן דאמר שנואה שלא דדוק' אבל אס' שנאת לא תכלח הוי כב' דדוק' ולמאי דמסיק דלא פליגי דכולהו סברי דאס' שנאת שלא בזונג ב' ושנואה שלא בזונג ראשון דדוקא הוה תמוניהו כב' ור' ע' ומסתעות דופסי' איבא ביניהו דר' דרש' קראו אס' שנאת שלא ור' דרש' שנואה שלא או שנוי' התשלח וזהו כיון רש' בלשוננו לומר פסוק הוא בכזאת טלאפי לומר דלא פליגי אלא בדרשת הכתיב דמלאכי :

חסלת מסכת גטין

מסכת סוטה

א פרק א

כד פתח ר"ל בסוטה • אפטר דקאי אהא דאמרינן בנח' לעיל ולימני סוטה והדר לימני נזיר
ופי' רש"י שכך היא סמיכת פרשתייהו ומשני בגמ' אידי דתני כתובות ומני המדיר תגא כדרים
ואידי דתגא כדרים תני נזיר דבעי לנדריס וקמני סוטה בתריה וכבר דתניא וכו' למה נסמכה פ' סוטה לפ' נזיר כל הרואה
סוטה בקלקולה יזיר עגמו מן היין וכו' וכפי זה נראה לי דהוקשה לרש"י כל כד הוה פתח סוטה בכתיבה בתוכה פ' סוטה קודם
פ' נזיר וקשיא ליה כיון שאין הנזיר נודר בגזיר אלא מתוך שרואה סוטה בקלקולה אם כן יקשה במדר המשנה שהביא קודם
מסכת נזיר והאחר כך מסכת סוטה ומתי להפך סדר התורה לזא אין מווננים לאדם אשה אלא לפי מעשיו ואילו היה האד' כשד
והגון ונזיר תהיין לא היה מודווג לפניו אשה פרוגה שיהא נרדף לקנאת לה ולהסקותה כי האיש הקדוש לא יבא לידי הסקאת
אשתו סוטה ולפי' תגא בתוכה פ' סוטה קודם פ' נזיר שאילו היה זה קדוש ונזיר לא נודמנה לפניו אשה זו שמטטה מחמתו אלא
משטה אשתו להיותו גם הוא פרוץ ולא קדוש ונזיר ואחר כך תבוא פ' נזיר לפי שבראיתם כמה יין עושה יזירו עגמן מן היין
אבל בסדר המשנה דאיירי בנדריס תגא נזיר אבתריה • ועוד אפטר שדקדק בפסוק דכתיב איש איש כי תשטה אשתו כיון
שהאשה משטה תבעלה למה פתח באיש דהלל אשה כי משטה תחת אישה שכן כתיב בלשון האלה ואת כי טיית טומאת תחת
אישך לזה דרש אין מווננין לאדם אשה אלא לפי מעשיו ואם רואית אשה סוטה דע שבעלה היה פרוץ ואיש איש גורם שמשטה
אשתו כי לפי מעשיו כל איש הם מעטה האשה • עוד אפטר שדקדק לדרשת כל הרואה סוטה בקלקולה למה למדו מהאשה ולא
אמרו כל הרואה נושא בקלקולו דכתיב חוה יוחת הנושא יזיר עגמו מהיין לזא כד פתח בסוטה שהוא ענין קלקולה הנה אמר
אין מווננין לאדם אשה אלא לפי מעשיו שאם רואית אשה שהיא פרוגה וכו' בעלה להקנאתה בידוע שגם בעלה הוא פרוץ כמותה
וכיון שהוא פרוץ יזיר עגמו מהיין ומגא שאינו מויר עגמו מהיין תחת האשה לא מחמת שניהם איש ואשתו בלא לעורר לבני
אדם שיזירו עגמן מהיין • עוד שמעתי שסמוכה פ' סוטה אל פסוק ואיש את קדשו לא יהיו כמו שדרשו חז"ל שהגר עין שאינו
ניתן מתנותיו לכהן וקדשו לו יהיו לעגמו אופו שמשטה אשתו והביאה אל הכהן ועל הדבר הזה קשיא ליה לר"ל כי אם הוא
הטא שלא נתן מעשרותיו לכהן אשתו מה הטאה לזא כד פתח בסוטה אין מווננין לו אשה אלא לפי מעשיו וכיון שהוא היה
מטהה מעשרותיו שאשתו פרוגה ממנה לכך בא העונש בכיוון אל האשה :

אין

מווננין לאדם אשה וכו' וקשה דנקט בלשון שלילה אין מווננין וכו' • ועוד קשה שהפסיק בין מימרא זו לקושית איני
והאמר שמאל מ' יום וכו' במימרת ר'י שאמר וקשה לוונגם וכו' ותקף למימרת רש"י כל הלל איני והאמר שמאל וכו'
ועוד נרדף לבאר כיון שלאחר ששט ימי בראשית מה עושה הק"ב תונו זונגים וכו' למה אמר כאן קשה לפני הק"ב לזונגם כי
הן הן מעשיה • ועוד נבאר ת"ס רש"י זל וקשה לזונגם הנך דלפי מעשיו דמשחז מדבריו שיש זונגים אחרים שאינם לפי
המעשים ואם כן תו ליכא לאקשווי והאמר שמאל בת קול יוצאת וכו' כיון דאיכא תרי זונגים הוה הנך דלפי מעשיו לחוד
והנהו דבת קול לחוד • ועוד נדקדק מה שפי' רש"י בקריעת ים סוף שנסתנו מ"ב מה עניינו בזונגים וכן מה שפירש' בכושרו'
בחדש כסר לא חמה ולא זונן אינן מתייחס לענין הזונג ובמדרש ב"ד פי' בכושרות כבי וסירות והוא מתייחס יותר לענין
הזונגים יש בזכים ויש מבידריס • ועוד קשה למה לא תירנו דהא והא בזונג הא' והא דאין מווננים אלא כפי מעשיו הוא
כשקדמוהו ברחמים ונטלו ממנו בת זונג וכיונא בזה משני במסכת תובד קטן בני מותר לאדם אשה בח"מ שחא יקדמני אחר
ברחמים ונראה לפ' ד' דמטיקרא לא אקטי להא דכמואל הא דר' יהודה משו' דים למרץ הא והא בזונג ראשון והא דאין מווננים
אלא כפי מעשיו הוא באותו שקדמוהו ברחמים ולקחו ממנו בת זונג דס"ד סימנו לו תמורת בת זונג לאית' שהיתה דאווה לאותו
המקדים במפלה ורחמים וכיון שהוא לקח בת זונג כל זה והיה תמורתו בת זונג שנגזרה לו בעת היגירה יתנו לזה שניטלה
ממנו בת זונג ולכך אמר אין מווננים בלשון שלילה כלומר חפילי לאדם הזה אין מווננין לו אשה חדשה אלא כפי מעשיו לפי
שבין כהזונגים שקודם היגירה שם על פי ב"ק אינם על פי המשטים שקודם היגיר' נדיק ורשע לא קאמר ואפטר לנדיק לפיטע
עם רשעה ושחא זה שלקחו ממנו בת זונג ברחמי' היה נדיק ואותה שהיה בת זונג של אותו שקדם והתפלל היתה רשעה או שחא
זה איש רשע ונזיר עליו על פי הכת קול לישא נדקת וכו' אדם אחר נדיק וקדם ברחמים ולקח אשת הרשע הנדקת ס"ד שזה
הרשע שלקחו ממנו זונג יודמן לו עכשיו אשת אותו נדיק שהיתה גם כן זונג אעפ"י שהוא איש רשע שלקח הנדקת הוא ברחמים
כיון שהיתה הראשונה נדקת וגם זו נדקת הרי זו נכנסת תחת זו לזה אם בתחלה ע"פ הכת קול היה לרשע בת זונג נדקת אין
לזונג עכשיו לא עפ"י מעשיו נדקת לנדיק ופרוזה לפרוץ והשתא ליכא לאקשווי מב"ק לפי דמייירי הכא במי שקדמוהו ברחמים
ולכך הבא קודם מ"ס ר' יוחנן קשה לזונגם בקריעת ים סוף דאין מייירי נדיק עם נדקת דהיינו כפי מעשיו אי אפטר לומר ק'
לזונגם וכן רשע עם רשעה כפי מעשיו למה יקשה לזונגם דכשלמא בב"ק איכא למימר קשה לזונגם כיון שהוא ע"פ פי בת קול
אפטר שפוע נדיק עם רשעה ולכך ק"ב לזונגם בקריעת ים סוף שהיה קשה לפני הק"ב לקרוע היס לעבור ברשעים ואי
מייירי קשה לזונגם גם בזונגים שנגזרו על פי ב"ק איכא למדרש בכושרות כבי ושיבו' דהיינו כבי לפיטע עם רשעה וסרות לנדי'
עם

עם נדקת וזהו דרשת המדרש שדרשו ק' לזווגם בזווגים שנעשו על פי בת קול וליבא לאקפווי למה קשה לפניו ית' כיון שהוא צור כב"ק לפי דבשבת הבת קול נדיק ורשע לא קאמר זכאינא לעולם והוכר רשעם קשה לזווגם אבל הכתא דדרשינן וקשה לזווגם אהנך דלפי מעשיו וס' ד' שהוא כשקדמוהו ברחמים ולקחו ממנו בת זוגו ומוזוגים לו עכשיו כפי מעשיו וכפי זה הוצרך רש"י לפרש בקריעת ים סוף שנשטנו בו מעשה בראשית כך היה לזה אשה גזורה כב"ק ונשטנו עליו מעשה בראשית ובכוכדות ליבא אחר בקריעת ים סוף שנשטנו בו מעשה בראשית כך היה לזה אשה גזורה כב"ק ונשטנו עליו מעשה בראשית ובכוכדות ליבא למדרש כפי וסירות כיון שכפי מעשיו היה הזיווג לא דרשינן בכוכרות כחדש כשר כך הזוג הזה הוא נאה ומתקבל לפי מעשיו ואין כאן קושי אלא שנשטנו מ"ב ועכשיו הקשה אינו כלומר מי הוי זיווג לפי רשע וזכות דאחרת כמי שקדמוהו ליקח בת זוגו ממנו ברחמים כאין גומים לזה אשתו שהיתה גזורה לזה המקדים אלא כפי מעשיו נותנים לו אשה אחרת והרי אם ברחמים קדם זה ליקח בת זוגו מה בטיה על אומה האשה שבאים לזווג לו עכשיו שהיתה ראוייה לאיש אחר ואיך תזדמן לזה שהרי היא לא התפללה ואיך יתבטל כן זוגה לזה דרשו הא בזווג בני לאחר גיטואין ראשונים יהיה כפי המעשים - עוד אפשר דהוה ס' ד' שמי שקדמוהו סוף דבר הוא עמיד לפיכך בה אלא שזה קדמו לפי שעה וכיון שכן אין כאן שינוי מעשה בראשית אבל ק' דאחרת הנה לזווגם שאם הוא על שאינם שוים במעשים הא אחרת דלפי מעשיו הם מזווגים לו ואם הוא על שניו מ"ב הא עמיד לבסוף לפיכך בה לקיים הבת קול ואיך הוא קשה לזה הא בזווג בני דהזוג הוא לעולם ולכך קשה לזווגם ופירש רש"י לפי שאינה בת זוגו ועיין פרק ב' סנהדרין :

יה שמשון

בעיניו מרד וכו' - וקשה כיון שעשה מעשה שכבד את בת הערלים למה לא הזכיר בחטאו אלא ת"ם היא ישרה בעיני והלא יש בידו מעשה רע שעשה ובעל בת אל נכר - ועוד כי זה דרך כל העושים עבירה של זנות דעיני' וליבא מרי סרסורי עבירה אינהו ואעפ"י כן אינם לוקים על מראית העין אלא על גופה של עבירה וגררה לכיון שמה' היתה לו להגקס מפלגתים לא לקה בעון בת אל נכר אבל לקה על מה שמרד לומר אומה קה לי כי הוא ישר' בעיניו כי הנה זה יורה שאינו חס על כבוד קונו לא אחר עיניו הלך לבו שהעין הוא בדמותו של אדם והיה ראוי לומר אומה קה לי כי ההבטחה שהאבדה אינו בידו של אדם ואבדה הוציאה אותו ממחיבתו אבל ממה שהזכיר כי היא ישרה בעיני מרד בחליו לפיכך לקה בעיניו ונקרום פלגתים והוה מסקנת הנת' כי אול מיהא בתר ישרות עיניו אול אבל בגופו של מעשה מה היה הדבר כי תראה מבקש מפלגתים אבל שחר בני אדם באעפ"י שחוטאים במראית עיניהם מ"מ אינם מודדים כשמשון לומר כי ישר הדבר בעיניהם לכך הם לוקים על גופה של עבירה ולא על מראית העין דקים - לזה בדברה מינה :

ית ארבעה

לא נקרא שמה דלילה וכו' הכונה שדקדק ר' שבאשה שלקח בתמנה לא הוזכר כמה וכן בעזת' כתיב וירא עם אשה זונה ולא חש להזכיר את שמה ובחל שורק כתיב ויראב אשה וסמה דלילה

מה לנו כל עם אשה זונה שלטת לזה אחר שפסם זה ראוי לה אלמלא לא נקרא שמה דלילה לפי שדלילה בחו ומעשיו :
ויבקע אלהים המכתם ארץ הוא נתאוה לדבר טמא לפיכך נתלו חייו בדבר טמא וכו' צריך להבין אמאי נידר ר' יבחק מהלכה סברות כנחלקו כב"ר לוי ורבנן ר"ל אחר המקור' הואו שמו לחי ורבנן אמרי המקום ההו' שמו מכתם ר' אבא ור' ברכיה בשם ר' אליעזר מלמד שברא לו הק"ב מהעין מבין שיניו באיזו זכות ומברכתו של משה שנאמר יזקק מן העין מבין שיניו ובאין הביא סברה רביעית ואפשר שהוקשה לר' יבחק לסברת ר' לוי שאמר המקום ההוא שמו לחי ח"ב יקרה למה אמר במכתם כנקודת פתח הבית שהוא במכתם הידוע ולא נודע מקומו איזו וגם לרבנן יקשה שאם מכתם הוא שם המקום מהו זה שאמר אבד בלחיו כאלו המקום עומד בלחיו וגם לסברת ר' ברכיה שברא לו הק"ב מהעין מבין שיניו והמכתם הוא מקום הגומא אבל בלחיו שהוא מקום העין יקש' כאם כן ז"ל שנפל לשמשון העין ונשאר המכתם וממנו יצאו מים ואיך אמר כאן במכתם כפתח שהוא המכתם הידוע ואמנו לא ידענו מה היה לו לשמשון לזה אמר ר' יבחק הוא נתאוה לדבר טמא וכו' ודרוש ויבקע אלהים את המכתם אבד בלחיו שהזכיר למעלה שנגמל לחי חמור טריוה כי בהיות מוכלכמ לכלבים לא נשאר בה כי אם גומת השיניים ויצאו ממנו מים וכיון ר' ברכיה לומר הוא נתאוה לדבר טמא לרקק שני דקדוקים כפי דרכי הא' שכתוב קודם ויצא מחד ויקרא אל ה' וסמיך ליה ויבקע אלהים ולא כתיב ויבקע ה' ועוד דכתיב ויצאו ממנו שמילת ממנו מיותרת ומספיק לומר ויבקע אלהים המכתם ויצאו מים וישת אלא לרמוז שבמדת הדיון ומשפט ישר נתלו חייו בדבר טמא שהוא לחי החמור ואם ויבקע אלהים בדיון ישר לפי שממנו היה שהוא נתאוה לדבר טמא כך נתלו חייו בדבר טמא ואם ויצאו ממנו מים כלומר ממנו משמשון שנתאוה לדבר יגא הדבר שיגאו מים מלחי החמור ונתלו חייו בדבר טמא :

ב ותחל

רוח ה' לפסמו וכו' אותו היום חלה נבואתו של אבינו יעקב וכו' נראה שהוקשה לו דהאכלל ויהי רוח ה' עליו - או יאמר ותחל רוח ה' על שמכון בדכתיב גבי דוד כשמשחו שמואל ותחל רוח ה' על דוד מהיום ההוא ומעלה ולא כתיב שם ותחל רוח ה' על דוד לזה דרשו חז"ל שחלה נבואתו של יעקב כאמר יהי דן נחש עלי דרך אבנה יתיישב מ"ס במחנה דן כי להשראת רוח ה' לא ינדק לומר במחנה דן כי רוח נוססה בכל המקומות אלא מ"ס במחנה דן כשנגמל

מסכת סוטה

סנתבא יעקב להיות דן להיות נחש נוקם עלי דרך בן היה שמסון נוקם ומתנקם על פלסטים ולדקדק מ"ס לפעמו כי מה
סייך פעימה בהשראת רוח הקדש לכך דרשו שהיה רוח הקדש מקטקטת לפניו כזוג שהו' לטון פעמון והוא שהיתה רוח הקדש
משמעת קול לפניו להורות שהיה ה' עמו וכארי יתגבר ולכך לקח שני הרים וטמנן זה בזה וזכה על אויביו יתגבר :

הוא

יחל להושיע את ישראל אחר ר' אחא הוחלה שכונתו של אחימלך וכו' נראה ששינו משמעות הכתוב שהוא לטון
התחלה ודרטוריו מלסון חילול כמו לא יחל דברו לפי שקודם לשמסון היו כמה טופטים שהושיעו את ישראל בגזן
בדעון דכתיב כי הושיענו מכף מדין וכן ישמה הושיע את ישראל ומהו זה שאמר בשמסון הוא יחל אלף שהוא לשון יחלל
שכונתו של אחימלך וכו' למה חילל את השכונה כבר פי' רש"י לפי שהם עברו על השכונה תחילה זכור ית' מ"ס שמסון נקתי
הפעם מפלסטים שהכוננה לומר שאעפ"י שאנו מושבעים לפלסטים מ"מ כיון שהם התחילו להרע לי נקתי הפעם משכונתו של
אחימלך כי עכשיו עושה אני עמהם רעה ברשות ובהיתר ויש לרמוז עוד מפלסטים כלומר ממה שעשו לי פלסטים שברזו
על השכונה וכן פי' לב אהרן . ועדיין קשה לי כיון שהם עברו על השכונה תחילה א"כ לא חילל שמסון שכונה של אחימלך
ואיך הוא אומר והוא יחל לטון חילול ואין כאן חילול שכונה ואפשר לומר דאעפ"י שכתוב ויתנם ה' ביד פלסטים ארבעי' שנה
יהיו מושבעים תחת ידם מכל מקום לא הרגו א' מישראל כמו שעשה שמסון שהרג ויך אצמם שוק על ירך מכה דבה מאד לכך
נקרא שמסון מחלל שכונת אחימלך :

יברכהו

ה' כמה ברכו וכו' קשה מה זו טעמה ששאל כמה ברכו כי כמה מיני ברכות יש עוטר וכבוד ואריכות
ימים גם ברכות שמים מעל ורש"י זל פירש מה ברכה נמלא בו לא מנינו עושר בשמסון ועל פי דרכו י"ל
שלא מנינו בו אריכות ימים ועוד אפשר לומר דהוקטטה לו בכתוב כאמר ויגדל הנער ויברכהו ה' דמשמע דהברכה הזאת הוא
מידי דשיבא לנער וכך ראוי לומר ומלך האשה בן ותקרא שמו שמסון ויברכהו ה' אי נמי ויגדל ויברכהו ה' לזה פירשו כמה
ברכו לנער אחר ר' יהודה שברכו באמתו שהיה זרעו כנחל שטוף דקידים היות הנער בא לכלל נערות אין לו זרע ראוי להוליד
אפל משהגיע לכלל נערות ראה הק"ב שהיה שטוף בווימה ואם יהיה זרעו בכל בני אדם יכחיש כחו ולא יוכל עם פלסטים אבל
בהיות זרעו כמים רבים אעפ"י שהיה שטוף לא יכחיש חילו ולא ימלט גופו :

כא נקם

אחת משתי עיני פי' רש"י אחר רב"ש ע"פ תנ"י שבר עיני אחת בעה"ו וכו' וכו' שדקדקו מ"ד ואנקמה נקם
אחת משתי עיני דה"ל ואנקמה משתי עיני ולפחות יאמר ואנקמ' נקם שתי עיני ועוד למה הזכיר כתי
עיני ומספיק לומר נקם אחת משתי מפלסטים ועוד דהיה לו לינקד נקם בק"מ ולא נקם כט"ב ולמה אחר נקם א' כי בודאי
הנקם הוא פעם א' ועוד דה"ל נקם אחד בד"ל ומכל אלו 'הדקדוקי' דריש' נקם עין אחת מהשני עינים שלי בעולם
הזה והאחד לעולם הבא :

כב בין

כמפיו של שמסון שטים אחת יש קנת תימה כיון שהדלתות של עזה אחריון שאינם פחותות משטים
אמה והוא נשא הדלתות ושתי המזוזות ויש על כתפיו שהיה ס' אמה אם כן שיצור רוחב המזוזות היבן
הס' ושמה מ"ט דלתות עזה אינם פחותות מס' אמה הוא הדלתות עם המזוזות ועוד אפשר שבין כתפיו היו הדלתות שהם ס' אמה
על ס' אמה דהיינו בין כתף לכתף ושיצור רוחב המזוזות עממן היו ע"ג הכתפים :

ויהי

טוחן בבית האסורים א"ר יוחנן אין טחינה אלא לטון עבירה . וזר"ה לבקש הכרה מ"ל דאינו טחינת חטים או
קטנית שהיה טוחן בבית האסורים ובס' בלי יקר פי' הר"ט לאניאדרו ז"ה דדריש בבית האסורים דכתיב האסורים
לרמוז שהיה טוחן וכו' הדברים האסורים לו בת אל נכר ועוד אפשר דסתם גמושתים הם בידים ופרגלים והם בן איך אפשר
לו למי שידיו אסורות להיות טוחן ברמים ומה גם דלמה השתיענו כזאת ככתובים שהיה טוחן בבית האסורים כי לענין הגם
שנעשה לו בנפול מנדל הבית מספיק לומר ויאסרוהו בנחשטים ומה לנו לידע אם היה טוחן עם או עושה מלאכה אחרת אלא
לדרוש שהיה כועל גמי הפלסטים כמו תטחן לאחר אשתי וכוונתם להכחיש כחו מרוב התשמיש והכעילות והשת' נייח שהשמיענו
הכתוב מה שאסרוהו בנחשטים כדי להתיש כחו וגם היו מביאים לו נשותיהם כדי שיתעברו ממנו גבורים וגם היו מתישים בזה
את כמו הגדול ואעפ"י שבאותה שעה סר בחו ממנו מ"מ בנחשו שער ראשו ישוב לקדמותו וכן זרעו היוצא ממנו גבור בארץ יהיה
בשמירת שבר ראשו חבילוח :

בג שמשון

על שמו של הק"ב וכו' פי' רש"י על שמו של הק"ב משמע שכינהו בשמו של הק"ב אמת מביץ
שמו שאין שמש עם חמם אלא מביץ ומגיל . כיונת רש"י זל מבושרת שבכתוב זה של שמש ומגן
ה' אנו דורשים כאינו נקרא הק"ב שמש אלא שכמו השמש שהוא מגן בך ה' אלהים הוא מגן ולשמסון קראו לו שם שמסון מביץ
שמו של הק"ב שהוא מגן ומגיל כך שמסון הגין על דורו וכן נראה מדברי התוספות שפי' הכא פרך והא דקאמר על שמו של
הק"ב נקרא משמע דמנו נקרא כך והיינו דקא דמי . אלא מביץ שמו כמו יחזן על סם שהוא חנון ומרחם על בניו עכ"ל
ומכאן נראה שהשמש הוא מביץ שמו שהוא מגן ולא נקרא השמש על שמו של הק"ב :

כר גמרא

אין נקי אפילו חתן מחדרו ויש קנת תימה דהא לא כתיב הכא אלא שאפילו חתן מחדרו קרא אכל
מג'ל הבא שפטה אנגריא בת"א ונ"ל דהא ק"ל מכטלין ת"ת להכנסת כלה וכיון דחתן וכלה ביטל
מתחתם כ"ט לתלמידי חכמים שביטלם מתורתם :

כה וירד

שמשון ממנה שמשון שנתננה בה וכו' הכוונה לחול הנה חמיר עולה במעלות ממנה שנתננה בה
ממה שיצאו ממנו פרץ וזרח אכל בשמשון כתיב וירד ממנה כלומר וירד ירידה הייתה לו מעטסה
שעסה בתמנה שבא על הגויה :

ותשב

בפתח עינים מלמד שהלכה וישבה בפתחו של אברהם וכו' גריך לדקדק מג'ל לימוד זה דילמד כר' יוחנן שסם
מקום הוא שמשו עינים • ועוד למה יבנה בפתחו של אברהם ונראה שדקדק ר' אלכסנדרו שאם עינים הוא
מקום פתח עינים הולל ותשב בעינים דכתיב איה הקדשה היא בעינים על הדרך על פרשת דרכים כמו שפי' רש"י בחומש
זאין לפרש בפתח עינים על שער העיר דאם כן הולל על פתח שער עינים מאי בפתח עינים אלא מדבר על מקום תימוד שהוא
פתח הבית שהוא ביתו של אברהם שנקרא עינים על שם ככל עינים מנפות לראותה כלומר ככל בני עולם רונים להיות מבוימו
של אברהם וזו יסבה באותו פתח לרמוז ליהודה שהיה מביתו של אברהם ור"י אמר מקום הוא שמשו עינים דדייק מ"ס יהוד' היא
בעינים על הדרך שהוא מקום ורש"י בן אהר פתח עינים שפתחה פתחי היתר בעיניו של יהודה לומר שאין עבירה בדבר שאמר
לה שחא גויה את ואמרה לו גויה אני שחא אשת איש וכו' • יתומה אני פי' רש"י הייתי קטנה וכהיאנוני אחי ואחי • וקטנה לי
שאם הייתה קטנה למה נזרקה לומר לו פנויה אני והרי בתשובתה יתומה אני מספיק לנאת מידי שאלה א"ל את שבין שהיא
יתומה קטנה אעפ"י שנשאת הייתה יכולה למאן אלא מכאן משמע שהיתה נערה ולכך אמר הייתה יתומה נשואה טוב אינה יכולה
למאן לכך הוזכרה לומר פנויה אני ולחששת שחא קבל אביה קידושין לפי שהאב מקבל קידושי בתי הנערה אמרה יתומה אני
ואפשר לומר לפי' רש"י שהיתה קטנה ואעפ"י שיכולה למאן בפני שנים ולא עבר זר ביניהם לכך אמרה לו פנויה אני ומה שפירש"י
ולאך סברא לאו כמו של כס הייתה דמשמע דלסאר סברות אפשר שהיתה כמו של כס • ביאור הענין הוא שאעפ"י שסם מת"ס'
שנה קודם לזה אפשר שהיתה תמר בת"ס' שנה בפרק זה אכל להאי סברא שאמרה שערדיין הייתה קטנה א"ל להיות פחות מבת זכ
שנה כי תמר בתו של כס כזה לו ס' שנה ככבר מת זכ"ל לאו כמו של כס ויש תימה לסברא זו שלא הייתה כמו של כס למה דנו
זויתה לשריפה דככלמא לאפרים מקצתה שהיתה בתו של כס לא היה דינה לשריפה כיון שהיתה שומרת יבם ניחא ושחא לדידיה
כמי שומרת יבם שזינתה אינה במיתה אלא אעפ"י שאין הדיון כך הסעה הייתה גריפה לכך לפי שהוא דבר בעור לזנות כלתו של
הלך • וכן להאי סברא שלא הייתה בתו של כס נזרה עליה שריפה משום גזירה ונזרף טעה :

כו ויקרא

שם אר"ל אל תקרא ויקרא אלא ויקרא מלמד שהקריא וכו' נראה דדייק בהאי קרא שאם ויקרא שם
בשם ה' אל עולם הוא על אברהם שקרא בשם ה' יקשה מאי ויקר' שם דמשמע שסם בלבד קרא בשם
ה' והרי בכל המקומות היה אברהם קורא בשם ה' ככן כתי' בעלותי ממצרי' וילך למסעיו מנגב עד בית אל ויקרא שם אברהם בשם
ה' אלא ודאי באותו הזמן כשעלה ממצרים כתיב ויקרא שם בשם ה' לומר שאעפ"י שהיה כבוד מאד במקנה ובכסף ובזהב מלה
הגדולה בבעליה ויקרא שם אברהם בשם ה' כי הוא הנותן לו כח לעשות חיל אכל כאן פכתוב ויקרא שם בשם ה' לא הולל אלא
ויקרא בשם ה' • ועוד מאי אל עולם דכתיב הכא מה שלא נאמר באותו פסוק אלא ויקרא שם אברהם בשם ה' לכך דרש כאן אל
תקרי ויקרא שמותי עולם היה אברהם קורא בשם ה' אלא ויקראו לאחרים בשם ה' ר"ל שבא ללמד שמתוך הפרדס או פונדק
שעסה כס להאכיל העובדים הקריא שמו של הקדוש ב"ה בפה בל עובר ושם כינוד לאחר שאכלו ושמו עמדו לברכו והוא היה
אומר להם וכו' מכלי אכלתם מכל אל עולם אכלתם ברכו למי שאמר והיה העולם והזכרתי כולם לומר בשם ה' אל עולם שהוא
בורא עולם ומכין מזון לכולם • ויש לדקדק בזה דאמר ר"ל מלמד שהקרא אברהם דמשמע דהאי דרשה אחי לדידיה כחא' א"ל
פרדס והלא גם למ"ד פינדק אחיא שפיר שהיה נותן פונדק בל תיני מאכל ואחר אכילתם היה אומר ברבו לאל עולם ומי שלא
היה רונה היה אומר לו תן דמי תה באכלת ושתיית כי מי יתן במדבר בשר ויין אלא תמוך דמים מרובי' ומתוך כך היו מברכין וכן
בב"ר פרטט וירא הביא סברא זו דאטל הוא פונדק ועלה קאמר אברהם היה מקבל את העובדים והעבדים ומסעיו אוכלים ושתיים
אמר לון בריכו והם אומרים מה נאמר ואמר להון בריך אל עולם שאכלנו תשלו ה"ד ויקרא שם בשם ה' אל עולם ונריבין אנו
לימר דהאי דר"ל דאמר פרדס לא אפליג אלא במאי דקאמר וישט שהוא נטיית אילנות כמעטו אכ' לעולם סבר שהי' לאברהם
שם פונדק לאכיל בו את האורחים וגם נטב פרדס טיהו נהנים האורחים תהפירות והלימוד הזה שהקריא אברהם שמו של
הק"ב בפה בל עובר ושם הוא לבולי עלמא :

כז מכתם

שיגא ממנו דוד וכו' יש לתת בטעם כהאבירו כאן מכתם שיגא ממנו דוד סמוך לזינת אלם רחוקים
שהיתה כיונה אלמת בסנתרחקו הסימנים עם מה שפי' רש"י לזייל בא סמאל ורחקן סמאל הוא שר
של אדום ורחקן כדי שתברך ולא יגא דג' ממנה הפכה את אדום בניא עלת • וכפי זה אפשר למנאק על יונת אלם שהיא עפר
שיטה

מסכת כוטה

שהיה כוונה אלמת כשהיו סימניה רחוקים שריחקן סמאל מפני דוד מכתם שהיה מך ותם ובנדקתו עתיד להכות את אדום ויש
בם כן לרמוז לדוד מכתם מלשון מכה שעמיד להכות את אדום • ויש לדרוש עוד שבשגל דוד ביד ואכיש מלך נת ויאמרו לו
עבדיו הלא זה דוד ובקשו להרנו אז אמר מזמור זה על יוגת אלם רחוקים כשנמרחקו לתמר הסימנים בא גבריאל וקירבן בזכו
דוד שעתיד לגלות מתמר ונרמו מפסוק של הוא מוצאת שדוד כתוב בו מלאתי דוד עבדי ובזכו דוד שלחה אל חמיה לאמר לאיש
אשר אלה לו ונתקבלו דבריה וניזולה ולכך אמר דוד באחוזי אותי פלגמים הלא עם תמר בשבילי עשית חסד כשהיה כנמרחקו
הסימנים ועתה חנני אלהים כי שאפני אנוש וכו' והני מך תם כי בנדקתי החוקתי וכטם שבקטנתי הייתי חס כך בנדולתי
לכך חנני וגומר :

יום לו לאדם טיפול ענמו לתוך הכבשן וכו' תימה דילת חסטה ממר שאם תשלח לומר לו כי ממנו היא הרה לא יאמינו
לה ואדרבה תעלה חמתו של יהודה וישרפוה ולהגיל ענמה ריפקה הדבר כי בזה אפשר שיכמרו רחמיו עליה ולא
מהסידות שלא להלבין פניו עשמה כך ושמה כיון שבקם יהודה לכפור שלחה לו הכר נא פני בוראך א"כ הרי זה אומרת לו
שממנו היא מצוברת ואעפ"י כן לא אמרה כך בבירור אלא דרך רמז כדי שלא להלבין פניו :

הכר נא בהכר בישרוהו וכו' הכר נא איך נא אלא לשון בקשה וכו' נראה לי לסמוך שתי הדר שות הללו ונדקק
כאמר בלשון שלילה איך נא אלא לשון בקשה והענין הוא שתמר אמר הכר נא פני בוראך לעקבו ליהודה
בהכר כנגדמה שבושר לאביו הכר נא הכתוב בנך היא וכו' וכוונתה בזה היתה לומר לו שאם על דיבור של הכר פרע לו הק"כ
שיאמרו לו הכר למי החותמת וכו' כ"ס וק"ו על הריגת נפש אחד מישראל על לא חמם שיפרע ממנו ה"כ על זה אמרה לו הכר
נא פני בוראך שאינו מוותר אפילו שיחה ודיבור שאמרת הכר נא הכתונת וכו' • ויבר יהודה ויאמר נדקה ממני כלומר ידעתי
באמת כי ממני היתה גרמה לבא לידי כך שיאמרו לי הכר למי החותמת על שאמרתי אני לאבי הכר נא הכתונת וכו' וממני בא
לי הדבר הזה והוא פי' מחודש במלת ממני על פי דרשה זו שדרשו חז"ל • ומה שאמרו בלשון שלילה איך נא אלא לשון בקשה היא
לפי האם היא לשון בקשה ה"לל נא הכר ולכך אמר שאעפ"י שאינו נודק לומר בבקשה לאחד שאמר הכר מכל מקום איך נא האומר
כאן ממש בלבד בלשון עבדיו אלא ב"כ משמש לשון בקשה וא"ל הכר כנגד הכר נא הכתונת בנך וכו' • וגם כיון לומר בבקשה
ממך הכר פני בוראך שלא תהרגני חנם ואל תעלם עיניך ממני :

יהודה שקידש שם שמים בפרהסיא זכה ונקרא על שמו של הק"כ • יש תימה בזה שיהודה נקרא כך מצאתו מרחם
אמו ולא היה עדיף בידו קידוש שם שמים בפרהסיא אבל יוסף מה טובה והוסיפו לו אות ממנו של ה"כ היה
לאח' שקידש ש"ס בסתר שהיה נקר' יוסף ואמר כך נקרא יוסף ושמה על שם העתיד נקרא יהודה שטעמיד לקדש ש"ס בפרהסיא
ולכך נקרא שמו בישראל כפי כל הבריות זה שמו יהודה מעת הולדו אבל יוסף שקידש ש"ס בסתר לא זכה מיום שנולד להיות
נקרא שמו בישראל יוסף אלא יוסף ולאחר מעשיו הוסיפו לו אות להיות נקרא יוסף וגם זה בסתר כי כפי הכרי' נקרא יוסף
שמו אבל נקרא כן בכתובים עדות ביהוסף שמו :

כתי ואבשלום לקח וכו' כריך לבאר מה ששאלו מאי לקח דלמה הוניהו הכתוב מידי פשוטו ועוד קשה
לדרשת התלמוד ע"פ פירוש' איך ינדק לומר כי אמר איך לי בן עשור הזכיר שמי כיון
שאין באן מקום מפנה להיות נזכר שמי עליו אלא שקיים מחשבתו של הק"כ שהיה ענה עמוקה ונקראת הרעה על שמו אם כן
מה ענין לזה אומרו כי איך לי בן ועוד כפי דרשתם מה חזר לומר ויקרא לה יד אבשלום • ונראה דחזל הקשו בכתוב זה דהזכיר
אחר מטמו של אבשלום ואבשלום לקח ויגב לו בחייו כי כשהגב המגבה היה דאוי לכתבו ויגב אבשלום מגבה • ועוד שה"לל
ואבשלום לקח בחייו ויגב לו את מגבת • ומה לקח ויגב לו בחייו • ועוד שאם הוא הגיב המגבה איך הוא לקח דמשמע שהמגבה
שהיתה מקודם לכן לקחה אבשלום ויקרא למגבה על שמו ואם הכוונה שלקח קרקע ויגב בו המגבה אם כן היה לו להזכיר כפי'
מה שלקח וקושיא זו נרמזה בתלמוד מאי לקח כלל הוזכר מה שלקח בו המגבה אם כבר היתה ולקחה איך הוא אומר ויגב
דמשמע שהוא הגיב המגבה וא"כ מאי לקח ומה גם שאין קיראו' שם למה שכבר היה לא למה שהוא מחדש ועושה וא"כ מאי לקח
ועוד לדקדק שאמר ויגב את מגבת אשר בעמק המלך אם הוא הגיב המגבה ה"לל ויגב מגבת בעמק המלך ומדכתי' אשר בעמק
המלך משמע שכבר היתה ואם כבר היתה איך הוא אומר ויגב דמשמע דהגיב הוא מחדש א"כ האו קרא לאו ריטיה סיפיה וכו' •
כפל הקריאות ויקרא המגבה על שמו וחזר לומר ויקרא לה יד אבשלום וה"לל קריאה אחת ויקרא לה על שמו יד אבשלום •
ולע"ד אעפ"י שדרשו רז"ל דכתוב הזה על דרך דרש מ"מ איך מקרא יונא מידי פשוטו שאבשלום הגיב מגבת אבן וקראה יד
אבשלום להיות נקרא שמו עליה כיון שלא הניח בן או למ"ד שלא הניח בז הנזן למלכות אלא שמכח כל הדקדוקים שהזכרתי
דרשוהו גם כן חז"ל בענין זה ולכך נכתב לאחר מיתתו של אבשלום לומר שלקח מקח רע לענמי ומתוכו נפיש לפי שבא על עשר
פילגשי אביו נעשו בו עשרה נערי • וואב עשרה לזנביות וזהו סמך למיתתו ואבשלום לקח מקח רע בגזר הק"כ על דוד הנבי
מקום שליך דעה מצויך ושכב את נטיך ואם הניח' אמת להקים הרעה מציתו של דוד ושכב נטי' לא היה מוכרח שיהיה עושה
הרעה

הרעה אכסלוס והוא בכחידתו לקח המקח הרע ההוא של מקיס רעה לקחו לעצמו ורעה לקיים גזירת הק"ב שהיא בעה עמוקה מחלכו של עולם ויגב לו בחייו רעה לקיימה בנטילת חייו שנמקצרו ימיו של אכסלוס ונמנעו כי בחייו ובנפשו עשה לקיים את חזנה אשר בעמק המלך כלומר את גזירה האמיתית אשר גזר מלכו של עולם בענה עמוקה וענין העלה היתה לחרק מטאתו של דוד בעה' במדה שחטא בעריות לשכב את אשה אוריה לקח גם הוא ושכב איש את נשיו ופילגשו - וזכה יקבל ענשו כע"ז והוא ונחלמו לע"ה תהיה אך חף בלי עון וזו היא בעה עמוקה ממלכו של עולם לטובתו של דוד כיונא בענה העמוקה של אותו נדיק הקבור בחברון שדירר לבניו המלכות כדי שיגללו מנהיגם וממוך כך נמנעלה מכירת יוסף כדי שידרו בני יעקב למגרים וישתעבדו כס גם כן להגיל לדוד העונש הע"ה גזר הק"ב להקים לו רעה מכימו ושכב את נשיו ואכסלוס לקח אימו מקח רע לעצמו שהיה הוא הסוכב ויגב וקיים את חזנה אשר גזר מלכו של עולם בענה עמוקה להגיל את דוד בנו' - ואכסלוס נתכוון להמחוק במלוכה ולמרוך באביו ביען כי רעה שאין לו בן שיזכה למלוכה ואם בן אחר לא יזכר שמי בין המלכים אם לא אקח אתי המחלבה מיד אבי כי מזרעי לא יהיה מוסל ולא יגלה למלוכה ע"כ רעה אכסלוס שיהיה נזכר שמו בין מלכי בית דוד וקרא לחנב' על שמו שמתחת דברי הק"ב שאמר הגני מקיס רעה רעה שמהיה נקראת על שמו כי הוא המקיס הרע' הריא כדי שמתוכה יזכה למלוכה ויהיה נזכר שמו במלכים ועל האמת כל העונש שאירע לאכסלוס והדינתו עשה הוא בידו כי הוא גרם לנפשו להיות נהרג בהיותו נכנס במגר זה חש ויקרא לה כפי כל האומות קוראים לחנבה הריא יד אכסלוס לרמוז כי יד אכסלוס עשה הרעה לעצמו כי הוא בידיו הכה לעצמו ולבך נקוד ויקרא ה'וד בחורק והר'ט בנ'די לומר ויהי נקר' כפי כל האומות יד אכסלוס בלתי ידו אחרים לא שפכו דמו רק ידו הרגתו לאכסלוס :

ל משנה

ולא על משה בלבד אמרו וכו' המטנה הזאת מקשה היא שקודם זה אמר שמה גתעסק בו הק"ב שנאמר ויקבור אותו וכו' ומה יוסיף עוד לומר ולא על משה בלבד אמרו וכי שאל כל הגדוקי' מתעסק בהם הק"ב כי לא היה בן לכל יגור וולתי עשה לבדו - וגם הראיה שהביא מוהלך לפניך גזקך אין לו המייחסות ואפשר דהאי מתניחין סבר באהי דמניא שהיה מוטל בבגדי כבינה ומלאה השרת אומרים גזקת ה' עשה והק"ב אמר מי יקום לי עם מרעים ופר טו' להוכיח לשמי וזו סה"כ אמר והחכמה מאין תחננו וכו' וכל מה שמתבחים המלאכים וגם הק"ב אמר כאן לא על משה בלבד אמרו אלא על כל הגדוקים כי גזקו יהלך לפניו והמלאכים אומרים לפני גזקת ה' עשה ובכוד ה' יאספהו לומר מי יקום לי עם מרעים להוכיחם וגם והחכמה מאין תחננו :

לב הבה

נתחכמה לו להם חכמי ליה וכו' וקשה כיון דכתיב הנה עם בני ישראל ספיר קאמר הכה נתחכמה לו לעם והבי נקט רב ועצום דקאי אעם דאי קאי אבני ישראל הלל רבי' ועומים וכל הפרט' מדבר פלסון יחיד פן ירבה בן ירבה וגו' גם הוא ובאשר יענו אמותיו וכמוכ ועלה מן הארץ שחזר א' ישראל מלחל בתי' ועלינו באדם התולה קללתו וכו' ואם בן ה'ג קאמר נתחכמה לו לעם הנז' ומאי פריך להם חכמי ליה ודרוש לו לחושיען של ישראל - ונראה דבכלל' מה' שהקטו להם חכמי ליה הוא דידבר כל הפרטה בלשון רבים נתחכמה להם פן ירכו וגו' פשוט גם הם וכו' ולמה נקט נתחכמה לו דאיבא למידרש ביה במרי אנפי או לו על העם או לחושיען ומדוהו יכול למנקט להם דלית בה אלא משמעות א' דקט' לו דאיבא למדרש הכי והכי ט"מ לחושיען של ישראל קאמר ואצ"כ דכמיב פן ירבה לשון יחיד וקאי אעם כיון דפמח חל' בלשון יחיד נתחכמה לו כדי לרמוז לחושיען של ישראל סיים נמי לשון יחיד פן ירבה העם - ובוד אפשר דכיון דאמר נתחכמה בלשון רבים ולא אמר נתחכמה כך היה לו לומר נמי להם לשון רבים ומשני לחושיען של ישראל ובגנז חושיען אמר נתחכמה כלומר הלואי בולנו יחד נתחכמה ואולי :

ועלה

מן הארץ ועלינו חכמי ליה פי' רש' ינרטרנו מן הארץ מאי ועלה מן הארץ הלואי שיגאו סוגאיהם מארגס כיון שהם יראים מהם ויש לדקדק מאי פריך דילמא היו רוגים להשמעבד בהם ולא היו רוגים שיגאו מארגס וממת ידם ולבך אמרו ועלה מן הארץ שלא מדעתנו ונראה דאם בן הזלל פן נלחם בהם ועלה מן הארץ דהיינו שחוששים היו כשילחמו עם ישראל שיגאו שלא מרגונם הארץ אבל כיון דכתיב ונלחם בנו חמט שהם היו חוששים שלא ילחמו ישראל עמם וכיון שהיו יראי' מהם א"כ טוב להם שיעלו מהארץ כי בזה לא ילחמו ישראל עמם ולזה כיון רש' שאמ' הלואי יגאו מארגס כיון שהם יראי' מהם עליו שדי מסים עליהם חכמי ליה גם כאן פריך לבאר מאי קשי' ליה דילמא וישימו עליו כל העם קאמר ויש למרז בזה דכיון דאיבא עם מגרים ועם בני ישראל ומנינו דפמח קרא בלשון רבים וישימו ולא כתיב ויבס כלומר עם מגרים אלא וישימו המגרים אם כן גם היה ראוי לומר עליהם על ישראל :

לד וליא

עשו כאשר דבר אליהן להן חכמי ליה אמר' יוסי מלמד וכו' בס' נבחר ביארתיו מה בין זה לזה כי להן ואליהן הכל דבר אחד ורש' פי' אליהן שמתע על עסקי ביאה בדכמיב ויבא אליה ולי נד' דרטי אליהן כמו עליהם שאומות אח' הע מחלפות וה'ק' ולא עשו כאשר דבר מלך מגרים שהיה רונה לבא עליהן במשכב נשים ולא קבלו עליהן - וזהו מתייבס לנרסת מדרש רבה שאמרו גם להן לא נאמר אלא אליהן מלמד שחבטן לדבר עבירה אבל בנירסת

מכנת סיטה

תלמודנו שהקטן לשאול להן מבעי ליה נריך לתת לכו מהו שאלה ומה דארו על ככה שאמרו להן מבעי ליה כיון שהכל דבר ח' הוא ואפשר דהקטן על הסופרות אות טיש בחליהן ולהן מבעי ליה שהוא מקנה אות ח' ופול דככל הענין בתוב זיאמר מלך מנרים למילדות לא כתיב אל המילדות וכן ויקרא מלך מנרים למילדות וכן וייטב אלהים למילדות ולא כתיב ככולן אל המילדות אלא בל"ד ואם כן היה ראוי לומר כאשר דבר להן ולא לומר חליהן אלא מלמד במתבין לדבר עבירה ולא עשו כאשר דבר בהוקק חליהן בתמיים ולא קבלו עתה :

ותחיי

את הילדים מנה לא דיינ פלא המיתו לא שהיו מספקות להם מים ומזון פירש' זל הוה ליה למימר ולא המיתו הילדים ולי נראה שקדקדו יתור ותחיי את הילדים דכיון כהוא מנה אותן אם כן הוא והמיתן אותו וכתיב ולא עשו כאשר דבר חליהן כידוע הוא שלא המיתו אותם אלא ותחיי אותם וזה מ"ל עוד ותחיי אלא לדרוש שלא דיינ שלא העיתו אלא שהיו מספקות להם מיסודותן לחיותם כדפ"ב :

לה חד

אמר כתי בהונ' ולויה וכו' ונריך להבין כמאי פליגי וכל חד חד נייד מהכריה דנר' לי דהא תליח בפלגותא דלמעלה מי היו המילדות דב אחר כלה והחמתה יוכבד וחלייכע כתי עמינדב ד' שמואל בר נחמן אמר אשה ובתה יוכבד ומרים והסתא דב לטעמיה דאמר יוכבד וחלייכע וכפי דה' חינו יכול לדרוש כתי מלכות ממרים כי מרים אין לה עסק עם המילדות ולכך דרש כתי כהונה ולויה שחלוייכע אסת אהרן במכא כלפני הכהונה ומיוכבד הלויה ולמד התם שהיו יוכבד ומרים יש לדרוש כתי כהונה ולויה ומלכות כהונה ולויה מוכבד ומלכות ממרים וכן למר אמי ספיר מ"ה ויעט להם בתים להם כמ"ס דהילל ויעט להן כנ"ף ביון שמדבר בנשים זמאני להם דקאמ' אלא כיון שמדבר על כתי כהונה ולויה או מלכות שאחמתייחס לזכרים לכך אחר ויעט להם בתים :

אל

תקרי בנייה אלא כוגיס נראה דהא כנה של מרים היה חוד כדבתי' ויקח כלב את אפרת ותלד לו את חור וכאן ככתוב אלה בנייה של מרים ולא הוזכר חור וגם לא מנינו שהיו למרים בנים אחרים מכלב אלא חור אצל יסר וסוכב וארדון לא הוזכרו בבנייה של מרים לזה אמר אל תקרי בנייה אלא כוגיס שמדבר בפעולה שבנאה למרים ונבאה כדפירש' שנקרא כלב בשמות הללו יסר ספיר עתה בענת המדבליים וכו' :

ואיבא

דאמרי על שהיו פניה דומים לזרד פי' דאין אהרן סמו של כלב אלא יסר וסוכב היו שמותיו וחור לומר לנו שמרים שנקראת עובדה חורה להיות אח"כ פניה דומים לזרד וארדון ד"ל וזרד :

לו אמר

ד' יוסי אף על עמו נזר נריך לבקש חמשתא מנ"ל דנס על עמו נזר דילתא כפסוטי סגור לכל עמו סיסיו וזירי להסליך ליאור את הכניס הנולדים - ונראה דדיין שטס כן הולל כל הכן הילוד לישראל היאורה משליכוהו במו סגור למילדות כילדאן את העברית וראיתם אם כן הוא והמיתן אותו ומדקאמר כל הכן הילוד סתם הוא גם על הנולד מן הפגרים וגם דייק חאי לאמר דכתיב הכא אל עס מה שדרש רבי ענחנאן שאמרו האלמטבני' לפרעה היום נולד מוספינן כל ישראל ואין חנו יודעים אם יהודי או מצרי עמד וקבץ לכל עמו ובקש מהם ליתן לו בניס הנולדים היום ונזר אף על עמו והספ' כיחא דאמר וינו לכל עמו לאמר כשביל חמירת האנסבני' נזה כל הכן הילוד אפי' למגרו' היאור' וכו' :

שלשה

גזירות נזר בתחלה אם כן הוא וכו' פירש דס' בתחילה והמיתן אותו לא הוסיב שומרים אלא סתך על המילד' משליכוהו הוסיב שומרים לדבר וכו' ונריך להבין מי הכריחו לרש' לפרש כן סבתחילה לא הוסיב שומרים ואח"כ הוסיב שומרים כי הדיאלא הזכר שומרים במקראות תאסר שקדק רש' שכיון שבגידת היאורה שליכוהו היתה על ישראל ועל כל עמו אם כן עסה אותם כחמסר ב' גזירות הכל גזירת אחת היא להסליכס ליאור וכן גזירת והמיתן וגזירת היאורה משליכוהו הכל הוא גזירת אחת בתק לזה פי' שהראשונה הייתה על המילד' שסמך על אמונת' ולא הוסיב עליהם שומרים ובטניה הוסיב שומרים - וכן על ישראל הוסיב שומרים ועל כל עמו נזר ולא הוסיב שומרים - ויש לרמוז השומרים מדבתיב לאמר דהיינו וינו לכל עמו לאמר לשומרים לכמור שיסליכו הכן הילוד לישראל ליאור :

מ ותשם

בסוף על שפת היאור ד' אליעזר אמר יש סוף וכו' ז"ע מה ענין יש סוף אל היאור דהא כתיב הכא על שפת היאור זכתיב ותדר בת פרעה לרחוץ על היאור ונערוותיה הולכזת על יד היאור ומה גם כי היאור מנרים עד יש סוף יש דרך שלשת ימים וזעמא אופת ארץ מנרים שבתורה חזינה זו כל עכשיו שקרוין אותה מנרים והיא היתה למעלה מזו על שפת היאור הכא מנ' עזסוככ אכל יש סוף וכאותה מקום היתה ארץ מנרים שבתורה ויבדק לומר ופסס בסוף על שפת היאור :

מא ונערותיה

הולכות א"ר יוחנן אין הליכה אלא מיתה וכו' אין להקפות כיון שלא מתו אלא בשביל כמירו דה ואמרו לה גבירתנו את עוברת על גזירת חניך וכו' פא כריאל וחבסן אף הוא אומר בירדת בת פרעה ליאור ונערותיה הולכות לסון מיתה לפי שהכתי' הוא אומר ותדר בת פרעה ונערותיה עמה נאמר דלמדת לחת כבאמר היו הולכות למת בחדשה ירדה שפתי' לראו' בת פרעה את הילד וקמ' להגילו והם ימחו בידו ונבדלו עתיד

עמיד לחבטן הרי לך שהליכה זאת שהיו הולכות עם נברתן היא הליכה לחות מתוך אותה ירידה ליאור : קמ"ל דלויסתרבוני וכו' וכ"ח תינח דלא כתב ידה אבל לכתוב אחתה במ"ס דגיכה ו"ל דלכך היתה רפויה המ"ס של אחתה לרמוח שגם ידה הפכה ונשתרבה עד למרחוק :

דא
מב
מנא

ידעה נכו' מלתד שראת' אותו מהול הא דבעי תנא ידעא אחי כמ"ד לבייל טאף על עמו בזד להשליך בניהם ליאור ולכך שאלו תנא ידעא שהוא מילדי העבדים כיון שגם המגדריים הושלכו ליאור ומשני שראתה אותו מהול ומכאן אמרה מילדי העבדים זה :

מז
תנא

אפילו פוסים אפי' חמורים אפטר דדייק אחרו גדול וכבד מאד דלא פייך כבד במספר אלא מספר גדול מאד מכפי ליה לזה דרשו האי כבד הוא במאי דכתיב לבייל ויפל עמו גם רכב גם פרטים ויהי המחנה כבד מאד הרי שאומר כבד על הרכב שהם הסוסים והחמורים וכתיב נמי ואברהם כבד מאד במקנה דהיינו נמי בסוסים ובחמורים וכאן בכלל האמספר שטעו לא האבילו אותו היום הסוסים והחמורים באופן שהיו נהקים ומלטערים באותו היום באיורהם משפידים והיה המספר כולל אפילו במקנה הסוסים והחמורים כבד מאד :

יא

לא אעסק ביה יוסף פי' ר"ט בלומר היאך הניחוחו אחיו וכו' כיונת ר"ט ז"ל לדקדק דמשמע שקושיית הנת' היא לתה תלמה המור' הקבור' ביוסף דכתיב אחרני קברו את אביו דמשמ' דאי לא איעסק ביה יוסף לא היו פוסקי' בו אחיו והא כתיב וישאו אותו כניו וכו' ואי הא לא קטו' מידי שכיון שיוסף התעורר כשהיה דכתיב ויפל יוסף לקבר את אביו ויפלו אחיו אתו לכך תלה הקטורה ביוסף לומר אחרני קברו את אביו לזה פי' ר"ט בלומר היאך הניחוחו אחיו שהקושיא היא לאחיו לתה לא התעוררו לבלות לקבור את אביו עד שיפלה יוסף ויניחוחו ליטול לו לכדו את הסם על קבור' אביהם ובי פקדו מעליהם העול והכתיב וישאו אותו כניו דמשמע שהיו מתעסקים במשאו מבלי יוסף ואף לא נתעוררו בעלייתו לקברו עד שנתעורר יוסף ויפל יוסף ויפלו עמו אחיו ומשני כאלו כיוונה הניחו לאחיו שיתעסק כנגד כולם כדי שיתכבד יותר אביהם כי כבודו יותר במלכים ומבדידות ולכבוד אביהם נתכוונו . וכן פי' ר"ט בענין יוסף וזו לא אעסק ביה משה וכו' והוא ויקבור גם יוסף וכו' :

מט
יוסף

הורד וכו' אל תקרי הורד אלא הוריד וכו' הוקשה לחלל דלא כתיב וירד יוסף מצרימה כמ"ס וירד יהודה מאת אחיו וכו' דכיון שלא ירד בכחיתו אלא המדנים מכרחה לתנא' ח"ב הל"ל ויוסף הורידוהו למגרים מאן הורד דמשמע תלמי' כי לא הורד מעלמא אלא ע"ה המדנים שהורידוהו שמה ועוד שהוא תיבתו כיון שכתו' למעלה והמדנים מכרו אותו וכו' ולחזור ולהתמיל בענין ראשון כך הל"ל ויקנה פוסיפר ליוסף במגרים תיד היסתעאלים לזה אמר אל תקרי הורד אלא הוריד לאנטוניו פרעה מנדולתן בשפתר החלום :

ויקנהו

פוסיפר סרים פרעה שקנאו לעגמו וכו' הפאכה שקנאו לתשמיש ולכך בא נבריא וסירסו בא נבריא ופירעו שהוא סירוס יוגר כמו שפי' ר"ט ונראה לו שאלו לדקדק שהרי קודם שקנאו לתשמיש היה פוסיפר סרים כדכתיב לבייל והמדנים תברו אותו למגרים לפוסיפר סרים פרעה והתם לא כתיב ויקנהו פוסיפר סרים פרעה למקו שקנאו לתשמיש לכך אמר באן בא נבריא ופירעו שקנאו היה סירוס והתם לא היה מפרע בסירוס יתירה באופן שבדיין היה ראוי לתשמיש ועבשו נתוסף בו סירוס יתירה דהיינו בא נבריא ופירעו ולכך כמב ר"ט בא נבריא וסירסו לא נרשינו כלומר במקודם היה סרים אבל עבשו בא נבריא ופירעו ופירעו סירסו יתירה ויש לדקדק עוד בכחיתו שפסוק ט"ו ושמדנים לא הזכיר בו איש מגרי וכאן כתוב סרים פרעה איש מגרי וזל דכיון שכתמילה היה סרים אלא שנסתרים סירוס יתירה שבשו לבייך באותו סירוס הראשון היה נקרא איש ראוי לתשמיש ולאן מאתה באיכה שהיה איש מגרי מסתרים לבתרי לפי שקנאו לעגמו לתשמיש ולכך נקרא אח"כ פוסי פרע על הפירוש היותר טכסתרם לבתרי :

נ
רב

לך רב יש לך ומנו יהובע . נראה דדריש כיון שהגיעו זמנו של יהושע ליסול' השררה ולהיות רב אל תוסף דבר אלו עוד בדבר הזה דק אם הוא יחפון למחול את מדבר עמו :

רב

לך שלא יאחרו וכו' נראה שלהיות שחשס ה"ב לא יאחרו הרב כמה קט' והתלמיד כמה סרבן ולכך אמר למטה רב לך הנה יש לך רב קטנה למחול ואין ראוי לך להיות סרבן והיה אפשר למחול לאידך גיסא ולומר כיון שהתלמיד הי' כמה סרבן לא יהיה הרב קטנה למחול לזה אמר לו דע לך שיש לך רב ומגד הזה תעשה עיקר שלא יחל הרב דברו וכיון שכן אל תוסף עוד דבר להיות התלמיד סרבן ולזה שאל ואמר כל כך לתה שביון שהתלמיד היה סרבן יתחול הרב ולא יהיה קטנה לזה אמר לעומ גמלא שיתא טכפי צדקותו של משה נריך לדקדק עמו ולהיות הרב קטנה להתפיים ולתחול וכיון שכן זה עיקר לכך נריך התלמיד להעביר טכמו מלהיות סרבן :

נא
נבו

טכסס מתו שלשה נביאים וכו' נראה דדריש נבו מלשון נבואת טכסס מתו נ' נביאים שהיו באותו הדור ואפ"ו שהיו טכפיים זקנים דכתיב בהו ויתנבאו נביאים אפטר דדריש שלשה נביאים כמנין אותיות של

בכנת סוכה

נבו שהם טלפה חותיות :

כמליון

אומר וימת בס משה ספרא רבא דישראל - נראה דסמליון הוקשה לו דלרב נחמן דאמר וימת בס משה עבד ה' אין בזה מקום להק' בה להספידו דוי שמת משה עבד ה' ביגס אל המנוחה אשר הוא הולך הוא עבד ה' אבל היה מספידו על שהיה ספרא רבא דישראל ללחמם ספר המורה וחסרו ישראל וכו' וכך היה אומר הק' בה וימת וי שמת בס משה ספרא רבא והוא עד סדר שו' ד' יוחנן וחסריו שהיה אומ' מי יקום לי פס מרבי' או מי כההכס וכו' או והמכה מאין מתנא וכו' :

נר לבן

אחלק לו ברבים שמה תאמר באחרונים ולא כראשונים בריך למה לב מה נשמנו האחרונים מהראשונים ביון שהק' בה מבטוחו לחלק בו ברבים ואפשר לפי שיש להק' בה אונד למי שאין לו שנאמר וחנותי את אשר אחון במתנת חנינ' ולזה אמר שחא יחלק לו ברבים עם אותם שאין להם אלא מאתו אונד בחנינ' לזה אמר זאת פנומים שבוטלים שבהם בזרוע משלהם ואינם נהנים מכל אחרים באברהם ינחם ויעקב בזכותם אוכלי' כאי עולם וכו' לענאם ובשכח מה יחלק טלל למשה בכל המנות שלא קיימם שהיו תלויות בארץ והוא לא נכנס לארץ לזה תחת אשר הצרע למות נפשו שמשר נפשו על ישראל כן יתן לידידו שכר מהמנות המקיימים בארץ ישראל :

נט פרק ג

ויש זכות מולה זכות דמאי או זכות וכו' יש לדקדק שמה הקשו והא אינה מנווה ופוסה ודילמא מחוס הכי אינה מנינה לעולם אלא עד טלס שנים בלבד שאם הייתה מנווה ופוסה הייתה התורה מנינה עד עולם - ועוד קשה היכי ס' דזכות תורה היא דל'כ היכי קאמר בן עזאי מבאן שחיב אדם ללמד בתו תורה שאם תטעה מדע שהזכות מולה והרי אם לא תלמוד תורה לא יהיה לה זכות לתלות לה וגו' וכל ילמד את בתו תורה וכן על נד האחר שהוא זכות דמנוה ממשע דלא מקשה אלא תן דל'א שאמר עבירה מכבה מנוה וכתב רש' אלא דמנוה לא חננ' כולי האי ואם כן למה הביא כל הכרייתא דלעיל דליכא לאקשווי מינה משום דמשמע מינה דמנוה מנינה לפי שעה והכי אמרי' באינה מנינה לפי שעה לזמן מועט וכו' ק' באם מקשה מהכא דהתם משמע שמכבה הנד לגמרי ואם כן כך הלל זאלא זכות דמנוה והא לא חננא כלל ולמה נקט מי מנינה כולי האי דמשמע שהיא מנינה במקפת ובדרש' שמנה מנוה משמע שאינה מנינה כלל - וכן נבאר בכרייתא ח'ס אינה מנינה אלא לפי שעה דמשמע שניגול מהפורענות לפי שעה ובמשל שהביא מהאבוקה משמע דאפילו לפי שעה אינו ניגול מכל הפורענות אלא מתקנת פורענות בלבד כמו שפי' רש' והכי נמי קאמ' ניגול מהפחתים ובידין מתירא מהחיות רעות ומפלא שאינה מנינה התורה אפילו לפי שעה הרי שאין המשל דומה לנמשל ונבאר מאי ואומר בהתהלכך וכו' ובוד קשה לפירוש בר' יוסף דמנוה בעידנא דעסיק בה מנינה מהיסורין ומגלל מן החטא ובעדנא דלא עסיק בה מנינה מהיסורין אבל לא מגלל מהחטא אם כן הנד השוה דמנוה הוא דלכולם מנינה מהיסורין וניחא להאי הוכחה שהסוטה מנינה עליה המנוה אבל לרבא שאמר עבירה מכבה מנוה דמשמע מכבה לגמרי ואינה מנינה איך הוא אומר דזכות מנוה מנינה על סוטה והלא עבירה מכבה מנוה - ונראה לפרש דאמר אי זכות דתורה הא אינה מנווה ופוסה כלומר דמנ'ל דמנינה ג' שנים ביון שאמרנו בתורה עננה יש זכות מולה שנה א' יש שתי שנים יש ג' שנים אם כן דיינו לומר דמי שאינו מניוה ויפוסה שיתלה בג' או ב' אבל ג' שנים מנ'ל ולמאי דס' ד שהוא זכות תורה אחר בן עזאי חייב אדם ללמוד בתו תורה דיינו תורה שבעל פה שממנה לומדין שבר התורה שהיא מנינה מהיסורין לפי שאם לא ילמדנ' תור' שבעל פה והיא כבר למדה תורה שכתב שחא פתה והזכות של התור' שלמדה הגין עליה ויתלה לה וביון שלא למדה תור' שבע' פ לא ידעה שהזכות מולה לה ויוציא סס רע על המים וכו' וביאור הכרייתא נראה לדיוק מ'ס את זו דרש ר' מנחם מאי את זו דרש ר' מנחם ואפשר דס' ד לדרוש בכתיב זה דמנוה ותורה אור דמדריש כי נר-מנוה ותורה ונס יש לדרוש מנוה ותורה אור דהיינו שיש למנו' איבות הנר והאור וגם לתורה יש איכות הנר והאור מלא כתיב כי מנוה נר ותורה אור וכפי זה אין לדרוש שמה המנוה בנר ואת התורה באור אבל את זו דרש ר' מנחם שאעפ' שנדרוש כך מכל מקום למה תלה המנוה בנר שלא אמר כי אור מנוה ותור' נר כי גם בהאי היינו דורשים שיש איכות אור למנוה ולתורה ואיכות נר לתורה ומדעשה עיק' לתלות הנר במנוה והתור' באור נריבין אנו לומר שיש יותר התייחסות למנוה עם הנר ולתורה עם האור והוא שמה נר איבר מנין לא לפי שעה וכדי שלא נטיעו בעי' מנינה לפי שעה ומנינה לעולם כלפי שעה הוא בעה' דמתיון הנר שמאיר כלילה ולא כיום דשרגא בטיהרא מאי מהנייא והתורה מנינה לעולם הוא בעולם הבא ובעה' ואם כן לעולם שהמנוה מנינה בעה' תמיד לזה הביא ואומר בהתהלכך שמנה איתך וגו' בעה' דהאי קרא דנר מנוה כתיב בתריה דקרא דבהתהלכך וכיון שבאותו פסוק הודיענו מעלת התורה שמנינה בעה' ובע' הב למה חזר לומר בתריה ותורה אור שמנינה לעולם בעה' ובע' הכ אלא ודאי דהאי קרא ותורה אור שהוא מנין לעולם הוא כפיון המשל של הולך כלילה ונודמנה לו אבוק' א' שהוא נר מנוה מנינה עליו מתקנת פורענות שהם הקונים וברקנים כל אמן שהאבוק' בידי דולקת רואה מקום הפחת והוא ניגול אבל מפורענות של חיות רעות ולסטים חין המנוה והאבוקה מנינה עליו אפ' שהמנוה היא בידי וזה מנינה לפי שעה בעוד שהאבוקה דולקת בידי אבל לאחר שעה שנגלה האבוקה מידו אף ע'פ' בלא

שלא כבתה אינו ניגול מהפורעניו' וכבתה הוא בעשיית עבירה ונפלה מידו הוא כשפירש מהמנוה ואינו בידו הרי מנינה לפי שעה פורענות הקונים אבל אם יבואו עליו החיות אינו ניגול אבל התורה היא כאור היום שניגול מהחיות רבות ולסטי' והיינו מנינה לפולם אפילו באינו בידו ומכאן יש להקשות למאי דאמר דזכות מנוה מנינה ג' שנים והרי המנוה אינה מנינה אלא כשהוא פוסק ממנה דהיינו לפי שעה ולתקנת פורעניות וגם יש להקשות מד"א באמר עבירה מכבה מנוה דהיינו אפי' לפי שעה אם יש בידו עבירה שבער אחר עשיית המנוה היא מכבה המנוה שלא תנין על הפורעניות כלל וכאן בסוטה ט"ז בידו עבירה הרי שהמנוה שהיתה ביד' כבתה לה ואינה מנינה עליה פורעניות ומכני ר' יוסף מנוה בעידנא דעסיק בה וכו' דפי' הברייתא דחמרה דמנוה מנינה לפי שעה הוא לשנין הננה מהחטא שבעידנ' דעסוק בה שומר מנוה לא יודמן בידו חטא אבל לאחר בגמר המנוה אינו בטוח שלא יחטא אבל לעולם שהוא ניגול מהיסורין וכן מ"ש עבירה מכבה מנוה היא מהננת החטא ואיכא בינייהו דללישנא קמא מנינה מהחטא לפי שעה כל זמן שהמנוה בידו והוא עסוק בה אבל אם פירש מהמנוה אעפ"י שלא עשה עבירה אינה מנינה מהחטא כי אפשר לו לבא לידי חטא ומנינה מהיסורין וכו' א' אחר דווקא עבירה מכבה מנוה דהיינו כשע"ש עבירה אבל כל זמן שלא עשה עבירה אעפ"י שפירש מהמנוה הוא ניגול מהחטא דכל זמן שלא עבר עבירה בעידנא דעסיק בה חיקרי או נתי עבירה מכבה מנוה אפילו מהיסורין ור' יוסי דאמר אפילו כשעבר עבירה מכבה מנוה שלא תנין מהיסורין והא דסוטה אם יש לה זכות מנוה מנינה מהיסורין אעפ"י ט"ז ביד' עבירה מיירי שעתה המנוה אחר העבירה ואו תולה לה :

ס אלא

בהלל וכבנא גרידן לפרש דכתבון וכזריה עמי שותפות קודם שילמדו שמעון מורה ולכך עלתה בידם הזתפות אבל הלל טעמיה שהיה עוסק בתורה לא היה שבנא אחיו מפרנסו ואחר שלמד זה מורה זה עבד עסקא רנ' להשתתף עם הלל על זה ינאה בת קול אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה וכו' :

כג מהו

דמיחא אחי כוונים שונים בחטא תימה לתה אינן אנו דורשין אותו כך כיון שהוא דרשה נכונה אל האסר דב הונא כיון שטעה עבירה ושנה בה הותרה לו וכו' וכמא' אינן אנו עוקרים אותה דרשה אלא ס' ד' אלא אחא קרא אלא להדיא דרשה לחידה לזה בא ר' ינחק ודרש גם הדרשה הזאת כאלו שטוים תפניות בלבד ולא שמשו מ"ח אל מתערב בהם והב' דרשות הם נדרשות . אי נמי דלא ניחא לן לאוקומי קרא בהאי כיון דאית לן למידרש ביה האי דרשה בשונים הנכות לפי שבכונים בחטא לתה נזה אל מתערב שהי גדולה טכובה לטהר אותם ואם הוא בלא טכובה אפילו בעובר עבירה שיש א' אל מתערב ואי לא אחא ר' ינחק לתדרשות בשונים הלכות הוינא דרשין ליה בשונים בחטא דלא אכבחנו דרשה אחריתי והשמא דדריש ליה ר' כוונים הלכות תו לא דרשינן ליה בשונים בחטא דכהנהו מתערב להחזירם לתוטב :

נעשית

לי כהיתר ואפטר דהותרה לו הוא שאינו מרגיש בעצמו שחטא כדי לשכב בתשובה שחושב שיש בידו דבר היתר :

בתולה

גליינית וכו' אינו וכו' יש קנת תימה דמאי חקשי מלמדנו יראת חטא בתולה דהבא קאמר על בתולה בעלת תפילה תמיד לחזור אחר התפילה היא מחבלי עולם שהננועה נריכה להיות בירבתי ביתה וכן בחלמנה שהיא טובבית מחזרת על שבנותיה תמיד היא מחבלי עולם אבל חלמנה ההולכת להתפלל כב' הכ למדנו קיבול שפך מהג' וכו' תימא דקטיה ליה דקאמר סתמא בתולה גליינית חלמנה טובבית דכללל כיוול לכולם והא אשכחנא בתולה א' וחלמנה שלמדנו מהם יראת חטא וקיבול שכר ומשני דהאי דחלמנה טובבית היא כנון יותי בת רטיבא תכל מקום אכתי קשה מה שכלל בתולה כיון שיש בתולה שלמדנו תמנה יראת חטא ולא משני מדי . ויש ליישב דמעיקרא לא חקשי אבתולה גליינית לפי כזריכה לכרנס עמה ולא להיות בעלת תפילה דלעולם שבתולה המתפללת היא מחבלי עולם ואותה בתולה שלמדנו מתג' יראת חטא היתה התפללת יהי רנון שלא יבטלו בי בני אדם ולא חקשי אלא חלמנה טובבית שלמדנו קיבול שכר מחלמנה אף ע"פ שמתוך שהיא מחזרת לילך אל בית התדרש גם היתה טובבית כי כודאי שתתור על הסכונה של אותו מקום ומירכו לא אחרו אלא כנון יוחני בת רטיבי :

כה פרק ה

היה ר' מאיר אומר תנין שאפי' עוברין וכו' בתוספות ר' מאיר אומ' תנין שאפי' עוברין שבתמי אתן . אינן לותר דר' יוסי הגלילי ור' מאיר פליגי דר' יוסי אית ליה דוקא עוללים ויונקי' אלא עובדים אלא תקרא דמפי עוללים ויונקים נפקא ליה דתיובק שבת דד מפיו משמע יונקים בשעה שהוא ענק ולכך אינן ערין קרא דמפי עוללים דאי לאו הכי כיון דנפקא לן מקרא תסקור ישראל בתקהלות ברכו אלהים אפילו עובדים לא הוה גרידן לומר תו עוללים ויונקים דפרק ג' באכלו מנינא בשערה אומרים נכרך אלהינו וכו' ר' יוסי הגלילי אומר לפי רוב הקהל מברכים שנאמר בתקהלות ברכו אלהים אר"פ מה מנינו כב"ה אחד תרובין ואחד מוטטין אומר בדכו וקדייק עליה כנמרא ר' עקיבא האי קרא דר' יוסי הגלילי מאי עביד ליה מבפי ליה לכדר' מאיר וכו' ואיך דהיינו ר' יוסי הגלילי מתקור ישראל נפקא חלמא דר' יוסי הגלילי נמי עובדים אומרים שירה וכו' דכתיב דרש ליה דכתיב חמנים בעשרה מדהוה מני למכתפ מבטן יבך וכו' תיב מרור על עסק תקור בתיבסמא מסיים הכי זאותן מלאכים באמרו מה אנוש כי תזכרנו אחר להן הק"ב בראי ורוא את השירה כיון

מסכת סוטה

כיון שראו את ישראל פתחו אף הן ואמרו טירה שנאמר ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ ור' שמעון בן אלעזר אומר לא נחמיה פ' זו אלא לפני עקידה ע"כ התוספות . כיאור כוונת התוספות היא שר' סבר גמי האי דעובדים אלא שמצדקרא הא דחזקור ישראל לא מוכח דיונקים שמתו דד מפיהם ואמרו טירה ומהאי קרא דכתיב עפי עוללים ויונקים נפקא שהרי היונק נקרא בטפה שפיו יונק מהדד ואם הוא יונק איך הוא אומר טירה שאתה עפי יונקים יסדת עות אלא כודאי שמתו היונק פיו מהדד ואמר טירה ולכך הביא האי קרא דעפי עוללים וכן נריך לומר . גם לר' מאיר דדריש אפילו עוכרים ממקלות והפתח לר' מאיר מאי עביד ליה להאי קרא דעפי עוללים דהא לא אינטריך לומר שהעוללי' אמרו כיון כאפילו העוכרים אמרו טירה כ"ס הוא לעוללים וליונקים אלא אינטריך ליה לר' מאיר האי קרא ללמדנו שמתו היונק דד מפיו ואמר טירה . וקטיל ליה למה הוצרכו התוספות לומר הכרת זה כיון שהיא בנת' ערובה בפרק ג' שאכלו דר' יוסי דריש הא דר' מאיר כאפילו עוכרים אמרו טירה מדכתיב ממקור ישראל וג'ל שהחיה דאין לומר דר' יוסי ור' מאיר פליגי היא מברח פה שיאמרו אחר כך דהא כפ"ג שאכלו וכו' ומ"ס קודם זה ולכך אינטריך קרא הוא תוס' דדומה לפירוט זה דלא פליגי . והבנת התוספות כך היא אין לומר דפליגי כך נריך לומר דלא פליגי ואמי שפיר דלכך אינטריך קרא והטעם דאין לומר הוא מפרק שלשה שאכלו :

כ"ט משנה

הן יקטלנו לו איחל וכו' ושדיין הדבר שקול וכו' ת"ל עד אגוב וכו' אין לומר כי עדיין הדבר שקול עד אם אגוב לא אסיר תומתי הוא מאהב'אוי מירא' לפי שאין פיר' עד אגוב עד שעת המית' לא אסיר תומתי הא לאחר מיתת' אסיר תומתי דהא לא אפשר ובהכרת הוא לומר שעד אגוב הוא כלומר יעבור עלי מה עד עונש כאגוב ואפ"ה לא אסיר תומתי ואם בן אי אפשר לומר שהיה עובד מיראת' העונש כיון שהוא היה מקבל כל עונש' שבטול' כאפילו היה עונש גדול עד עונש מיתת' היה מקבל כשביל עבודת הכורא ימכרך ומכאן שהיה עובד מאהבה ובאבת' ה' היה מקבל עונש מר מותו כדי לעבוד את ה' וגם יש לדקדק בזה שאמר לא אסיר תומתי מפני כלומר לא מחמת יראה ופמד אלא מחזי מדעתו ורגזי הטוב :

והכתוב

ומלאך פניו הושיעם וכו' יש לדקדק למה לא הוא בא'לף שלם יש להק' בה נרה כנרתן של ישראל ואפ"ה כן מלאך פניו הושיעם באהבתו ובחמלתו אפ"ה שאינו מניב לו נרה מנרתם ורש' פי' וקאמר קרא אינו מושיע לנרתם ולא נר בה והכוונה לרש' זל לתקן דומקנו ואמר שמקרא אומר כאינו מושיע לנרתם ואם אינו מושיע למה שלח מלאך להושיעם אבל עדין קשה מנ"ל דקרא אחר אינו מושיע לנרתם וקשה בעיניו כבביל אהבתם אפ"ה שאין לו נרה כנרתם של ישראל מ"מ מלאך פניו הושיעם באהבתו ובחמלתו ואפשר לומר דרך דרש שמקרא שלפניו אומר ויהי להם למושיע ואין הוא אומר אה"כ ומלאך פניו הושיעם אלא שה"כ הוא להם מרגיש כנרתם כדי להיות להם למושיע כי מחיבתו של הק' בה היה להם למושיע כינך לפי שבנרתם של ישראל לו להק' בה מניב נרה בכי יכול ומלאך פניו הושיעם לישראל מנרתם כי בזה בכי יכול תהיה תאוות ה' וישראל נושע בה' ואולי הוא בא'לף שלם יש נרה להק' בה כנרתם של ישראל איך הוא אומר ומלאך פניו הושיעם והלא הוא ית' המושיעם כדכתי' ויהי להם למושיע :

ע מא

איבא בין עושה מאהבה וכו' פירש רש"י זל ואין אלון דומין לפרוש מיראה וכו' והיה אפשר לומר דלמסקנא דאמר אביי ורבא לא תתנו פרוש מיראה וכו' דלעולם יפסוק אדם אפילו שלא למה וכו' יש לנו לומר כאן חייבי בפרוש מיראה וכו' ומעתה שאל לא יתלה זכות יראת העונש לא'לף דור :

עא פרק ז

אדם אומר כחמו בקול נמוך וכו' ובננתו בקול רם ממקרא כיבורים פי' רש"י זל . כגון ארמי איבד אבי היינו גנותו שמתוודים כאכיהם לבן הארמי היה רשע ויש להבין כיון שחספדים גנות לבן שבקש לאבד אביו אם כן אין זה גנותו של ענאו כי מה לבן ובלבד אבי אכזימו ואפשר שמתוך שהוא אומר טלכן הרשע איבד אומנו ללמוד מדרכיו דרכי רשע ומתוך מעשינו ירדנו ונסתפכדנו במגרים אם כן הרי זה גנות עצמינו ואומרים אותו בענייה בקול רם ומיהו ק' במאי דתני בערו בקול רם והלא כיון שמתוך שמספ' נברו של לבן בקול רם יש בכלל וסיפור גנותו שאביהן לבן היה רשע עדין הקושיא שהקשה שאין לכייס עובדי עבודה וג'ל דלמסקנא דדרשי' ארמי איבד אבי על הכרות שבאו עלינו מחנו וגם נרות מנר' א"כ לא מדרוש תו שאיבד איתנו בדרכי רשע שהלכנו בדרכיו ואין כאן הוצד'עון בקול רם: דחב הזונה שמעה וכו' נריך לבאר פה בא ללמדנו בזה שאף רחב הזונה אמרה כי שמענו וכו' וזה ששמעה רחב היה בקריעת ים סוף ומה ששמענו כל חלבי האמרי היה בקריעת הירדן ומה פניו זה לזה ונראה שלמעלה דריש ר' אלעזר שהיו המים נדרסים ועולים למעלה כיפין ע"ג כיפין ית' מנ' מאות מילין עד שהאו איתם כל חלבי מוצח ומסס שחבו כל המלכים ולא היה בהם. ומה ומה אבו דורשים גם לקריעת ים' שאמרה רחב כי שמענו וכו' ומהיכן שמעו כל העולם אלא מתוך שנכדו כמו נד עוללים ומי הים קמו כתי נד עד למעלה השמים כי בזה ראו כל האומות ונבדלו ואלא קמה בהם עוד רוח וכו' :

עב ואת

עב ואת שלח עתה שלח לך אנשים לדעתך היינו דכתיב ויטב בעיני ולא בעיני המקום וקט' כיון שהכרת שלא היה מדעתו כל

עת שלח

לך אנשים לדעתך היינו דכתיב ויטב בעיני ולא בעיני המקום וקט' כיון שהכרת שלא היה מדעתו כל

של ה'בה תזוס שאין אדם בורר חלק דע לענמו ואין היה מנהג ה'בה דבר כסופו לבא לידי תקלה אם כן איך עשה כידע בלא היה טוב בעיני ה' לשלחם בדכתיב וייטב בעיני ולא בעיני המקום היה שולחם ולא ידעמו כאין שליחות זה עולה כהוגן ואפשר שבסקרנו ישראל ויאמרו לו נשלחה אנשים ויחפרו לנו את הארץ ולא היה טוב בעיני ה' חשב שלא היה דע אלא כמה כאתרו ויחפרו טהור לבון חרפה בדכתיב ומפרה הלכנה וע"כ לא היה טוב בעיני ה' אבל אם לא אמרו כן אלא ויחפרו היה טוב בעיני ה' לשלוח הטלוחים ועל כן אמר וייטב בעיני הדבר אל השליחות וחסדתי טוב בעיני ה' השליחות דק כדבר יחפרו וע"כ אמר לי בלא אנשים ויחפרו ואבני לא ידעתי כי עיקר השליחות לא היה טוב בעיני המקום :

עו וישובו

מתור הארץ ופתיב וילכו ויבואו מקיים וכו' האי דלא דדים האי היקבא בפסוק וילכו ויבואו והביאו קודם קרא דיישובו הענין מבואר דאי לא כתיב תחילה וישובו לא היה מקשיבן להו דדילמא הא בראיתא והא כדאיתא אבל הא דכתיב בבר וישובו מתור הארץ אין מקום טוד להזכיר ההליכה טהרי כבר חזרו ולמה הזכיר ח"כ וילכו אלא להקיס הליכתם לביאתם וכו' ובספר בסך מזוקק פ' טלה לך ביארתי אני כאמר הכתיב וישובו מתור הארץ מקן מ' וים חפפו שמחזרת למפרע ים ארבעים ואין סבבו כל הארץ בארבעים יום מלמד טקפנה להם הדרך והלכו כל ה' בארבעים יום והטעם לפי טפסה הק"ב כל יום ויום טהיו הולכים בו גריב' להתעבב במדבר טנה א' דהיינו יום לטנה וכו' ולכך אמרה המורה מדע למה טבו מקן ארבעי' יום טקפנו להם הדרך לפי מילבו ויבואו מקיים הליכתם לביאתם טנס הליכתם היתה בענה רכה ולכך כל ימי הטלוחים טס הם היו דאויים ליעטט בגגדה יום לטנה להיות במדבר ועל כן טבו מקן מ' יום ולא נמטטבו יותר צ"ד שלא ימטטבו יותר מארבעים טנה במדבר :

עט ויהם

כלב את העם אל משה פי' רש"י זל כיתק אל טטה אל דברים טהמחיל לדבר בטטה • ואפשר נתי לומר אל משה אלא הדברים בלבד עשה משה בטבורים דבגזותיה מטמעי או יאמר אל משה כמו אל כפ"ח כלומר אינו זה משה טטה לנו כמה דברים אחרים וכטבורים דבגזותיה מטמעי וסיימו בטכחיו טלה קרע לנו את הים וכו' :

פ חו'נא

חינפי דדלו לקמפי פי' נמלים ואעפי טהם אמרו ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניה מטמעי כחגי' והט טמטו טהיו נמלים טהו דבר קטן טהיה מהטב הענין הוא כלהיותם עומדים פ"ג האי לנות טהו מק' נכיה נדמו להם כדבר קטן טהיו כנמלה ומכאן כבהיותם אגלס לפניהם היו נראי' גדולים מהנמלי דהיינו כחגי' :

מק'מר

טנטמרכב לטונס ונפל על טיבורס וכו' • אפשר לומר טרנה הק"ב להורותם טנח היה להם טלה יגאו לפולם כי בעוד הולך מטמי אמו הטיבור פתיח כי מטס הוא ניזון והפה טמוס וככטיו היו מולטים יונאים מלטונס ונכנסים בטיבורס טנפתח פי הטיבור באטר היה בטטן אמו :

פא נמצא

ארון מנד אחד וכו' פי' רש"י ואח"כ דהוא קרא קדים וכו' צריך לבאר הא דמכמע מלבח ק"טא טחם נפרס נתקן רגלי הבהנים בעבר טני האי טפיר והדי טם לאיות פירוש צריך לומר אין חזקתם ומאוחר לפי טחם דבר עבר הארון והבהנים לפני הטט איך אומר אח"כ נתקן כפות רגלי הבהנים מהירדן טלא זגרי אין חזקתם ומאוחר ונראה לפרט דאחי טפיר טחם נפרס טחם נתקן אל העבר הטני דקרא קמא אחר באטר טמו כל הטט לפיכך טחם טחם נכ הבהנים טנתקן א העבר הטני ואחרי עברים נטטו עם הארון לפני הטט ומה טחור אח"כ נתקן כפות רגלי הבהנים טחם ללמדנו טמיד טנתקן אל החרבה חזרו מי הירדן למקומם אבל טחם נפרס נתקן אל המרבה בעבר הירדן מרחי טחם כן באטר טמו כל הטט לעבו' אינו מדבר אל הבהנים כי הם לא עברו ברצל טחם הארון נכא נוטטו וזה היה לאחר טנתקן רגלי הבהנים למרבה ואין הוא אומר נתקן רגלי הבהנים לאחר טהזכיר טהיו לפני הטט אלא כאין טוקדם ועאוחר :

פג מפני

מה נעלס דוד פי' רש"י טמת עווה על ידו • וקטטה טהרי פווה בטטטו מת טל טסקי טלו או טעטט דרכיו בעני הארון כלאחרן לפיל ויל דל' לא היה מת טס בטטת טמת העלאת הארון טלה לערכב הטמחה אלא אחר כך הוא בטטו ימות אלא מפני ענטו טל דוד מת עכטיו ונמערבה הטמחה איתה טעה ועל זה אמר חטני טה נטטס דוד וכו' :

הריני

מכטיילך תימח דהא דכתיב ולכני קהת לא נתן הוא במדבר לפי טעה ומנח לן דנח לדורות למהוטר ליטח טח הארון בטגלות • וגם לבאר איך דוד טעה כדבר טמינזקות כד' קורין בו ואם מה טטטה הוא גי טטט דוד טלה היתה מנוח לדורות א"כ איך אמר הק"ב הריני מכטיילך כד' טהפילו טינזקות טל בית רבן יודטין כי דבר הוה ים בו לטטות חפילו גדולי ישראל וכו' האי ועדין מטעי לן מנלן • ונראה טכדברי המורה כטוב ולכני קהת לא נתן כי עבוד הק"ל טליהן ככתף יטחו והאי יטחו הוא מיותר דחטפיק לומר כי עבודת הק"ש עליהם ככתף זאם כח לומר הילל ככתף כוטטים מוצ יטחו אלא לרמז ענט לעמיד יטחו ככתף זל' בטגלות ודוד טעה טלה דקדק מו דכתיב יטחו ועל האמת נכטל דבר כחפילו פיטקות טכ"ר יודעים דלא כתיב יטחו כלטון עמיד לא לרמז טנס לעמיד יטחו ככתף זחיהו חטייה בטגלות ומה ככתפי זה טלחתי טכתב לך הדב טהר"ג זל' זכה בטפיר כלי יקר וזיתי לבעטו :

פה על

כל ו' פסיעות ז' פרים נר' למת טעם טעל ו' פסיעות הקריבו ז' פרים ולא ו' כתיבן הפסיעות לפי טעם
פסיעה היו מקריבים פר א' אם כן בפסיעה השטית היה ראוי להקריב גם כן פר א' וגם כנגד כל השט
פסיעות ו' פרים נמלאו טהאגטרף הפר שהוא כנגד פסיעה ז' עם ו' פרים שהם כנגד השט פסיעות עלו במספר ו' פרים וכן
יתבאר לקמן על כל שט פסיעות שור ומרא ועל טהאגטרף של ז' פסיעות ז' פרים :

צ יהודה

כקידש שם שמים בפרהסיא וכו' אעפ"י שבטנקרא יהודה פדיון לא קידש שם שמים ונקרא יהודה על
שם העמיד וא"כ למה לא נקרא ג"כ יהוסף בתחלה על שם העמיד אפשר לומר שמי שמעיד לקדש ש"ט
בפרהסיא כגון יהודה על הים ראוי להקרא שמו בפרהסיא יהודה שבכלל בשמו שם כן ארבע אותיות אבל יוסף שקידש בסתר
ראוי לייחד אות א"ל של השם בסתר כי השם הגלוי לכל העמי הוא יוסף ויהוסף נקרא לעדות לומר ו' ש' שיוסף קידש ש"ט בסתר
הוא כי מי יודע אם כוונתו של יוסף הייתה לטובה או לאו והקדוש ברוך הוא מפיד על מה שהיה בסתר כי מיוסף היה העיבוד
שלא חטא :

אמר

ר' יוחנן שניהם לדבר עביר' נמכונו וכו' אפשר דהא דר' יוחנן אמריא חפ"י למ"ד לעשות תלמידיה נכנס דחשתע
שלא נמכונו לעבירה אלא לעשות תלמידיה חתם מ"מ שחא אחר שבינסתו הבימה הימה לעשות העבירה והתחיל
בעשיית תלמידיה חתם כי חתמה יבאו להרגל עבירה • תלמד טעמו למה שניהם ערומים נראה דליק ליה מדמתיב ומתפשאו
בכבודו שאם היה הוא לבוש בלבוש מה ענין התפילה בכבודו לומר שככה עמי כי אין זה מפיטכיון שיכול להשמש מהלבוש ולכא
הכל להיות טעמו שניהם למטה ערומים ואח"כ בטרחה דיוקנו של אביו ומשכ באיתו קשתו רנה יוסף לבוש לבושו או בלה היה
ומתפשה בכבודו שלא להניחו ללבוש לומר כיון שאתה ערום עמי במטה שככה עמי ולא תלבש לבושיך :

משם

זכה יוסף ונקרא רועה • ונראה לפרש מהו אבן ישראל ובפרש"י כתוב וזה להיות באבן תלמידי ישראל ועדיין
לא פירש בדברי ר"ט מהו עניינו • אמנם להיות שדיוקנו של אביו נראה לי בחלון ואמר לו יוסף יוסף עמדין
אחיך שיכתבו על אבני אפוד ואמה ביניהם רזונך שימחה כמד תביניהם ונקרא רועה זכות וכשזכה יוסף ולא נכלל בעבירה
או נתייחד שמו להכתב באבני אפוד כמאר אחיו וזהו משם רועה אבן • ישראל וזה להיות רועה וזה להיות חקוק שמו באפוד
באבני שבטי ישראל החקוקים באפוד ולא ימחה שמו מבין שמות הסבטים :

צב היו

שבטים מנחמים וכו' יסלדקק שביון שהים פתוח תכל עבר ויש בו כדי ליכנס במה בני אדם ככת א"ה
להם ולתחלוקת לו' אפי' נכנס מחילה הרי הים פתוח וכל הדוגה ליכנס יכנס תעבר א' וכן' בסף תואקק
ביארתי שלהיות נכנס מחילה ארונו כל יוסף כי בזכותו נקדש הים וכל שבט הבא ליכנס היה רועה ליקח עמו ארונו של יוסף
בדי שיכנס עמו אל הים ועל זה היה כל אחד אומר אני נכנס מחילה עד סקפן שבט בנימין ונכנס אצ"פ שלא היה עמו ארונו
של יוסף שנאמר שם בנימין עביר דודם אל מקרי רודם אלא רדי ים ומ"ט אל מקרי רודם הוא שאם היה תלסון רידוי ומתלה
הזלל עביר רודה תאי רודם לכך דרכו רודם נוטריקון תלסון רדי ים ואעפ"י שהוא נדרש תלסון רדי ים מכל מקו' אינו זו מתשמעו
שהוא לטון רידוי ומתלה שזכה שבט בנימין לתלובה ורידוי נמד זה ות"מ כיון ששרי יהודה רגמו איתם וקפנו לים היה רידוי
מתלה בנימין מעוטה מתתלת ומלובת יהודה וזהו שם בנימין עביר רודם נמתט רידוי ומתלתו לפי שבשרד ים שרי
יהודה דגמתם והיו דוגמים איתם ורגמם והיו עיקר בירידת הים ולפיכך לבנימין כהתחילו בקידוש שמו ית' התחילה מתנו
התלובה של שאל ובשבתל החיתום שהיה תיהודה כי רגמו איתם היה המלכות והרידוי אחר כך ליהודה כי מתנו פינה
מתנו יתר :

צו מנין

שהק"ב מתאוה לברכת כהנים וכו' פי' ר"ט תלה דיבור בה"כ להיות ברכה זו שימת שמו על עמו ולא
עכאה צורך ישראל אלא צורך המקום ע"כ זו היא גרסת ה' בעל עין יעקב ובגירסת התלמוד כתוב כפי'
ר"ט תלה הכתוב הדבר כהן להיות ברכה זו וכו' ונריך ליישב הגירסא הזאת שאם תלה הדבר בהן ביישראל איך הוא אומר שלא
עכאה לצורך ישראל אלא לצורך המקום ויש ליישב כפי גירסתו זו דתלה הדבר בכהנים לומר ושמו שמי ולא אמר ואשים שמי
פפני שהוא צורך המקום שישימו בכהנים שמי וגם לגירסת ה' בעל עין יעקב יש ליישב שהכוונ' היא אלא שימת השם היה לצורך
ישראל הזלל ושמו שמי על בני ישראל ויתברכו מאי ואני אברכם אלא לומר ששית שמו על בני ישראל הוא כדי לתלאת רגון
הק"ב שאני מנהו לברכם ואני אברכם כרגוני :

צו טוב

עין הוא יבורך אל מקרי יבורך לא יברך • נראה דהוקשה לו דהזלל טוב עין יבורך מאי הוא דקאמר
דכיון דיבורך הוא על עצמו לזה דרכו הוא יברך את אחרים • ועוד דקדק שאיך הוא אומר טוב עין
הוא יבורך דתשמע הוא ולא אחר והרי כל ירא ה' הוא יבורך שנאמר כי כן יבורך גבר ירא ה' לזה אמר אל מקרי יבורך אלא
יברך כי טוב עין הוא דווקא יברך לאחרים ולא אחרים ויש לרמוז מה שפי' ר"ט טוב עין שגא כגע ונתל חסד בממונו בכח
שאתר כי נתן תלמידיהו כלומר לא תלםם אחרים דהיינו שגא ממון אחר' וגם נתל חסד כי נתן תלמידיהו ללל ז' היא נמיל' תסדיס
עם

עם העניינים ולא נשאתי כפי בלא ברכה וכו' ים תימא אחי רבותיה פר' אלפזר בן שמוע שהרי כל התנות מכריזין עליהם טובה לעשותן. ואפשר לומר דהוה ס' ד' דמני לכרוכי כרוך אשר נזנו לכרך עמו ישראל באהבה ור' א' היה מטבת להק' בה בכרכתו תהילה על שנתקדש בקדושתו של אהרן ואח' כ' חסיים בה וכונו לכרך עמו ישראל והוה סמך כאן ושאל אם מכרך אשר קדשנו בקדושתו כי זהו שכחו כל ר' א' שהיה כולל שבת זה בכרכה :

קא לעולם

תהא איתת ניבור עליך וכו' נריך להוכיח מהיבן למדנו כאן שיהא איתת ניבור עליך שהרי קראם אחי ועמי אם אתם שומעין לי אחי אתם ואין כאן איתת ניבור ואם לאו אני רודה אתכם במקל אדרבה איתתו מוטלת על הניבור. ועוד נבאר מה שבאלו אם אחי לתה עמי כי מה בכך להיות נקראים בשם אחי ועמי. ונראה דדיוק כיון שהעלה דוד את ישראל במעלות לקראם אחים שהם שוים במעלה א' מה זה חזר להוריד איתם ולקראם עמי ואם היה איתת עמי ואחי היה מעלה אותם מגדר פתי לגדר אחי ולכך דרשו אם אתם שומעין אחי אתם דהיינו אחי ורעי וכיון שהם חברים לו הרי הוזהר להיות ירא' מהם שיהא כבוד הכורך כמורא רבך הרי כבודותיו גוהג כבוד כאחי' ורעים נריך להיות עלינו איתת הנבור כמירא' שמים והוה אם משתבזו תהיו בגדר אחי ואם לאו עמי אתם כבוסים תהיו ואני רודה אתכם במקל כמלך כעמו :

קד ולא

עוד אלא כאין תפלתו נשמעת שנאת לא יטובו כי אסרם פי' רש' לא יטובו כי אסרם כפיכוחו עליהם יסורין לא תועילם טועה. כוונת הרב ז' לדרוש כי אסרם כמו כי ייסרם פיסורין לא תקיבל טועתם ויהי לתת טעם לבלתי שמוע תפלתם לפי שבת חנפים אינם מקבלים פני שכינה שנאמר כי לא לפני הקף יבא וכו' אין תפלתו נשמעת ועוד כיון שהביא אף לעולם הוא נענש בו מחילה כיון שגרם תקלה לעולם אין תפלתו נשמעת עולא חזל המחזיקין וכו' בתוספות יש לפרש שלא במקום סכנה אכל במקום סכנה חותר כהיה דפרק ד' נדרים :

בל

לארץ ישראל לוו בתריה חרי מוזאי קם חד שחטיה לחבריה אחר לעולא יאות עבדי אחר ליה אין ופרעי ליה בית השחיטה כי אתם לקמיה דר' יוחנן אחר דילמא ח'ו אחזקתא דיי עובדי עבירה א'ל ר'י נפטר הגלית :

אמר

ר'א כל עדה שיש בה חנופה מאוסה כגדה וכו' ואר'א כל עדה שיש בה חנופה לסוף גולה וכו' נראה דאנטריכו האי תרי דר'א לומר דאעפ' שהגדה מופה להסיר אבל עדה פ'כ בה חנופה היא מאוס' בגדה ואין מופה להסיר אלא לסוף גולה :

קו פרק ח

ואחר אל העם שמע ישראל לתה לי לחימר להו שמע ישראל פירש' לתה מתחיל בלסוף זה. ועוד אפשר לומר דכיון שהכתוב מדבר בלסוף רבים והיה בקרבכם אל המלחמה ואחר אתם קרבים היום למלחמה הלל' ג'כ שמעו ישראל אתם קרבים היום וכו' מהו זה שאמר בלסוף יחיד שמע ישראל אתם קרבי היום וכו' לכך דר' ר' יוחנן מפילו לא קיימתם אלא קריאת שמע שהיא שמע ישראל אתם קרבים היום אל אחיכם ואינכם נענרים בידם :

קט גלית

שמע בני לוי פנים לפני המקום. אפשר שאעפ' שיש לדון דבריו של גלית שנתן כבוד להק' בה כי אחר שאיננו ירא כי אם מפני ה' אלהים ולזה אחרו ברו לכם בחרו לכם איש מלחמה שאם הוא יבא להלחם בודאי ירד אלי תשמע עלי' שהוא יעבר אכל הוא תשמע אדם כי איני ירא מבני אדם אכל מ' עמד בני לוי פני לפני המקום לומר בחרו לכם איש מלחמה שקרא להק' בה איש ולכך אחר ה' בה הריני מפילו ביד בן איש שהוא אינו חושש מבני אדם גם בני איש הריני מפילו ביד תי שעדיין לא יבא לו שם בפני עממו והוא נתלה בשם אבותיו שהוא טפלה לאבותיו דוד בן איש אפרתי :

דוד

נתי קאמר אתה בא אלי. הדר אחר לי ואנכי בא אליך וכו' וקשה דכיון דגלית גמי אחר אם אני אוכל והכיתיו ואפי' הכי אמרינן דלכדו פיו הו'אל ופתיחת פיו היתה לרעתו אם יבא אלי והכני' אם פן גם דוד פתח פיו לרעה ואמר אתה בא אלי ואע"ג דהדר ואמר ואנכי בא אליך מ' פתיחת פיו לרעתו היתה. ורש' ז'ל פי' ואין זו פתיחת פיו לרעה דק' אל אתה בא להטוב בי ע' דבר שאין בו חש' ואני בא למשול בשם שהנחמנו' שלו ות' מ' לא נתייבש לי עדין מה שפתיחתו' ואמר אתה בא לי. ולכאורה היה לומר דאינו דומה פתיחת פיו של גלית שכבר נכשל שתי פעמים בלסוף וגם הג' היא מכשול לפיו שפתח ברעתו אבל לדוד שלא נכשל בלסוף פעם אחת אין לחוש על פתיחת פיו כאחר אתה בא אלי והנכון הוא שבדברי גלית הם ב' חלוקות הא' אם יבא אלי והכני' והשני' ואם אינו אוכל והכיתיו ופתח ברעתו כי פיו הכשילו אבל דברי דוד אינם ב' חלוקות לומר שפתח ברעתו אלא הכל הוא חלוקה א' שהוא בא בכח אדם ואני בא בשם ה' נבאות. ועוד רמזי פי' הוא בא בבח ברכתו של עשו ועל חרבך תחיה דהיינו אתה בא בחרב ואני בא בירושתו של יעקב שהיא התפלה בשם ה' נבאות וכו' כי ירמזו כי חרבך אשר אתה בא אלי היא תפרע ממך בשם ה' נבאות כי במרבו של גלית הרבו דוד לגלית :

מסכת כוטה

כדי לבטלם מקריה שמע הכוונה לפי שחזל לעיל על פסוק ואמר אליהם שמע ישראל חסי' לא קיימת' לא ק"ט שמרית וערבית אין אחס נחסרים בידם ולזה נתכוון הרשב"ה הזה לבטל את ישראל מק"ט כהיא נקראת בסבכך ובקומך וזה השבס והערב שמרית וערבית כי מתוך ביטול ק"ט לא יהיה להם תקומה :

ויתיצב ארבעים יום בנגד מ' יום שניתנה בהם המורה נראה דכיון שנטלמו מ' יום שניתנה בהם המורה טוב לא היה קיום והתוכוח לגלית . אלא ויתיצב גלית במצבו כל אותם המ' יום שפדיין לא נטלמו כדי שיזכר לישראל קבלת המורה אבל כיון שנטלמו ירד גלית למטה לארץ ומתנבזו יהדפנו לפי שעתד להם לישראל זכות קבלת המורה שקיבלו לאחר מ' יום . עוד אפשר שרצה גלית לבטל לישראל מ' יום מתמן המורה כי כהיותם טרודים ודואגים מתנו לא היו לומדים תורה כי אמר גלית כל זמן שישראל עוסקים במורה אינו יכול להם ויש בידם זכות מ' יום כל קבלת המורה לכך נריך לבטלם ארבעים יום כדי לדחות הזכות כבידם מארבעים יום בקבלת המורה ועמה נתבטלו ממנה ארבעים יום ואז נריך כנגדם התלמחה :

קיא דאנה כלב איש ישימנה מד אמר ישימנה מדעתו ומ' ישימנה לאחרים ר"ל דלא פליגי דהא והא איתנאו ישימנה מדעתו ואם אינו יכול להסירה מדעתו ישימנה לאחרים כי אותו אדם שהוא מדבר עמו ידבר על לבו דברים טובים ומתוך כך ישימנה מדעתו וקרא ה"ק דאנה כלב איש ישימנה מדעתו ע"ז דבור שישמנה לאחרים כי דבר טוב שידבר לו אותו אדם לו ישתמנה לדאגתו ובוה ישימנו מדעתו :

קיב כי ה' אלהיכם ההולך עמכם וכו' . וכל כך למה מפני שהטעם וכינויו מונמים בארון נריך ליישב למה הונרכנו לידע שהטעם וכינויו מונמים בארון שהרי עיקר ההבטחה היא כה' הולך עמכם להלחם . הן אחת כי מדכתיב ההולך עמכם ולא כתי' כי ה' אלהיכם עמכם מלמד על הארון שהיה הולך עמם אבל מ"מ למה לנו לומר שהטעם וכינויו מונמים בארון . אמנם להיות שהארון ההולך עמם להלחם עם האויבים ולהושיע לישראל וזהו סם ה' דרמתי' לרחם ולהושיע לישראל וגם אלהים דין להנקם מהאויבים ועוד כי ה' אלהיכם שהם עם הרממים וגם אלהים שהוא דין ההולך עמכם וכינוד היו דין ורממים בארון אלא מנר שהטעם שהוא ההוי' וכינויו שהוא עם אלהים הכל הם בארון ההולך עמכם שהארון היה הולך בתלמחה כי בזה יופיע אתכם וילחם לכם :

תנא לא לתנש הלך פינתם וכו' יש לתמוה שהרי הלך להלחם ולהנקם נקמת ה' במדין ומנין לנו שהלך ליפרע דין אבי אמו ושחא דייק דלמה הונרך לייחסו כאן לפינתם שהוא בן אביו דכתיב וישלח אותם ואת פינתם בן אביו אלא ללמדנו שהלך ליפרע דין אבי אמו דכתיב ואלעזר לקח מבנות פוטיאל ולכך הוכיח כאן בן אלעזר כלקח מבנות פוטיאל :

קיו פרק ט כופין ללויה שבכר לוי' אין לו שיעור וקשה שהרי אין כופין בשביל השכר אלא כופין על קיום המצוה אעפ"י שלא ידענו שכרה . ואפשר שהלויה אינה ממנין המצות של תורה כדי לכופו על קיומה אבל למדנו הלוי' אמה שהינו שהנדיל ה' לעשות כשכרה וכיון שחביבה כל כך לפני הק"ה להפליג שכר הלוי' מכאן ידענו שגדולה הלוי' ולפיכך כופין למי שאינו רוצה ללוות את חבירו :

דכתיב ויראו השוערים וכו' וקשה לא מנינו כאן לוי' אלא שהראה מכוח העיר ואפשר דגם התלווה למכירו הוא תורה לו הדרך אשר ילך בה ומצוה אותו לילך בדרך הזה ולא בזולתו :

מה חסד עשו עמו וכו' חסד הוא שלא הדגוהו הא לא חקרי חסד כי אחת חקרי כיון שהראם מכוח העיר ומהו החסד שעשו עמו אלא מה ששלמו כל משפחתו דהא ודאי חסד הוא :

המהלך בדרך וכו' נראה דדריש לראשך בזמן שאין אחר פומד אנלך אלא ראשך בלבד דהיינו מהלך בדרך ואין עמו לוי' המורה היא לווי' חן ללוותך ולהגילך ואני דרשתי בספר בסף נבחר מ'ט ועניקים לגרנותיך ממייחס לדדשה זו שאף על פי שאין עמו בדרך ליה ק"ה עושה לו דברי תורה שלומד כאילו יש עמו עניקים צבודים לשעור והעניקים יהיו לגרנותיך במנין החוליות של הגרנות שכל דבר של תורה שיוצא מחוליות הגרנות כנגד כל חוליא וחוליא נעשה עניק ח' דהיינו מלאך לשופרו בדרך :

בשביל ארבע אמות שלווה פרעה לאכרם נשתעבדו וכו' יש לתת קצת טעם מה ענין השעבוד לכניו של אכרסם בשביל הלוי' שהרי כל התלווה את חבירו אין חבירו היוצא לדרך ניוק כדאמרינן בסמוך ואפשר שמתוך ששלח פרעה אצטים ללוות את אכרסם בא אכרסם שלם בתמונו דכתיב ואכרסם בכר מאד וכו' ושחא אם לא היו תלוים אותו היו שודדים כל אותו בסף וזהו שהביא אכרסם וכיון שלא היה רכושו של אכרס' רב לא היה דומה ללוות משמו כי מסיבת רוב עסקנה לא נטח אותם הארץ לשבת יחדיו ואילו לא פירט לוט פעם אכרסם לא היה מתלווה עם אצטים שדום ולא היה נריך אכרסם לרדוף אחרי המלכים שהרי לא רדפם אלא בשביל לוט ואילו לא היה לוט נוסע מקדמונו של עולם לא היה אכרסם

מסכת סוטה

כט

מטיח דברים ואומר הן לי לא נחת זרעי ומי יירשני וחזר לומר כמה ארבע כד שגזר עליו הכ"ה ידוע מדע כי נר יהיה זרעך ארבע מאות שנה הרי שטיק הדברים נמשכו כמה ששלח פרעה אנשים ללוות לאברהם :

ק"ה כל

כאינו מלווה כאלו שופך דמים וכו' נראה דליף מאלישע שינא מירוחו כדכתיב ויעל מטס בית אל והוא עולה בדרך מאי והוא עולה בדרך מאחר שבמב ועל מטס בית אל אלל לומר שמיטב שהיה הוא לבדו עולה בדרך ואין עמו לוי' בה לידי שפיכות דמים שנעדרים קטנים ינאו מהעיר מירוחו אחר אלישע ויתקלמו בו וילעגו לומר עלה קרח שהקרחת עלינו המקום שהיו מתפרנסים בשאיבת המים להביא ממקום אחר כשהיו המי' של העיר רעו' ועכשו שבדבאו המים הפחת פרנסמיו ומי גרם לנעדרים שילולו באלישע עד שלא היו אנשים מלוים את אלישע שאילו לוי'ו אצלו ירמו לאלישע לא גירא דובים בתינוקות כי היו האגסים שלווהו פפייסים לאלישע וגם נועדים בתינוקות שלא לזול באלישע :

מ"א

נערים ומאי קטנים נראה דלא חיקי לה דהיו שם נערים וגם קטנים משום דאיי הכי כולל נערים וקטנים ומאי נערים קטנים אלל לומר שהיו מנועדים מהמנות וקטני אמנה . וקשה ביון דהללו היו לוי' נערים או קטנים אם כן מנא לן למדרש בהו סאו מנועדים וקטני אמנה והלא אם היו נערים אם כן שייך למידרש קטנים שהיו קטני אמנה אבל מנוערים מהמנות אין לנו דנערים הוא כפשוטו ואם היו קטנים אם כן מאי דכתיב נערים הוא לדרשת מנוערים פהמנות אבל קטני אמנה לא מנינו ואפשר דדייק בקרא דכתיב והנה נערים קטנים ינאו מהעיר ויתקלמו בו וכו' דהיה לו לומר והנה נערים קטנים נתקלמו בו וכו' ומה זה באמר והנה נערים קטנים ינאו מהעיר כי מה לנו לדעת אם ינאו מהעיר אלל לומר כשני מיני אנשים ינאו מכלל בני העיר שהם הנביאים שבידיחו זמי הם הצעירים קטנים דהיינו בני אדם מנוערים מהמנות וגם אנשים קטני אמנה . ואפשר לומר שמנוערים מהמנות הוא שלא ינאו לקיים מצות לוי' וקטני אמנה הם המזוללים באלישע שריפא המים והיו דואגים על פרנסתם שהיו מתפרנסים בצבאת המים ממקו' אחד ולא היה בסמוך בקונס יםספיק להם פרנסתם הן הם מקטני אמנה ולפי שהיו שני מיני בני אדם אחרו עלה קרח עלה קרח כי כל מין מהם אחר עלה קרח המנוערים מהמנות אחרו עלה קרח שאיך דומה לאליהו בעל שער שהיו בני הנביאי' הולכים עמו ללוותו תמיד וקטני אמנה אחרו עלה קרח שהקרחת עלינו המקום לקפח פרנסתינו :

מ"ב

ויראם א"ר ראה מהם וכו' נראה דהוקשה לו ביון דכתיב ויפן אחריו מה נורף לומר עוד ויראם כי בכלל ויפן הוא שראה אותם והולל ויפן אחריו ויקללם לזה דרש רב שמשן עיניו בהם לרעה שכל מקום שנמנו כמני פנייהם כי אז מיהא או עוני אבל נריך לדקדק לרב ביון דדרים ויראם שהיו עונם נמן עיניו בהם לעשותם כל כל ענמות מה נורף עוד לומר ויקללם ואפשר לומר דביון שנתינת טיביו יהיה גורם להם עוני או מיתה ויקללם בשם ה' שנתינת טיביו יהיה קללה ומיתה להיומם כל ענמות ושמאל אחר ראה שנתינת ערה אמם וכו' מה נמלנו לחכי דברי הרב מהר"ל ז"ל בספר כלי יקר שדרס ויראם כמו ויראם אמם שראה לאם כל כל אחד מהם שנתינת ערה ביה וכן בדרשת בלורית דרש ויראם אמם מלשון אומה ולשון שבוהני' בלורית באומות וכו' ויחך דרש ראה מאין בהם לחלוחית של מצוה אפטר לי לומר דדרים ויראם ראה אם יש בהם לחלוחית של מצוה :

ק"ט וכי

מאחר דהמים רעים וכו' מאי מושב העיר טוב אמר ר' חנן חן מקום על יוסביו ולע"ד נראה ליישב פטריה דקרח שלהיות שהיו כמה בני אדם מביאין מים ממקום אחר בסכר נמנא מושב העיר טוב בשמיות מים ממקום אחר ואעפ"י שהמי' של העיר היו רעים דיינו אללו שמו מהם שהיתה הארץ משכלת אבל מכיון שהביאו מים לשמות ממקום אחר היה מושב הארץ טוב ואין מות ומשכלת והוא מתייחס לדרשת רז"ל שזהו ויתקלמו בו ויאמרו עלה קרח שהקרחת עלינו המקום לקפח פרנסתינו שהיתה בהבאת המים :

ק"ב לא

כאלישע שדחפו לנחזי בשתי ידיו נריך ליישב היכן מנינו שדחפו אלישע לנחזי בשתי ידיו דכשלאח ביהובע בן שרחיה מנינו שדחפו ליטו דהא כל יומא אחי קמיה ולא קבליה אבל נחזי לא מנינו שבא אל אלישע ולא קבלו וגראה שמוך הקלל' שקללו בצרעת נכריך ליבדל בני אדם ממנו אין לך דיחוף גדול מזה שאילו קללו בעונם אחר לא היה הולך מאגלו והיה חוזר בתשובה . אבל בקללת הרע' דחפו בשתי ידיו שלא לצמוד אללו ומתוך כך עבר עבירה שהחטיא בה הרבים :

ואיכא

דאחרי רבנן מנע מקמי אישע ותימא דכשלת' לח"ד אבן שואבת תלה או חקק שם על שפתה היינו מחמת מה שדחפו אלישע אבל הא דמנע רבנן מקמי אלישע לא היה לאחר שדחפו אלישע אלל בהיומו משמש אללו מנע רבנן מקמי אישע וכרוד לומר דלהאי איכא דאחרי נתי מה כעשה נחזי אחר שדחפו אלישע הוא שנטמא לעו' ומאי דאמר איכא דאחרי דמנע רבנן הוא על מה שאמר נחזי לאלישע מקובלני ממך שהחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשו' משובה והיכן החטיא את הרבים איכא דאחרי אבן שואבת איכא דאחרי כס חקק איכא דאחרי מנע רבנן והיינו החטיא את הרבים וכו' ביון שמיטת

מסכת סוטה

סמינית המכמים היה בעודנו מטמם לאלישע למה לא עיכב בידו אלישע. ושמא היה מראה לו פנים טיב בהם כאינם הנונים ואין ללמוד לתלמיד שאינו הנון אבל מ'מ היו נמנאים בתוכה אנשים צדיקים ואלישע לא ידע :

קבט פערך

בקרב שנים אל תקרי בקרב שנים אלא בקרב שנים . נראה דהוקטתה לו בכתוב כפי שטומו בקרב שנים דמשמע בנורך השנים חייהו ותפרת ממכו מעט מעט ולא בבת א' מאי בקרב היה לו לומר ברוב שנים חייהו אלא לדרוש פערך שהיא בקירוב שני אנשי' בטלית אחת ותחמת עוני חייהו ותן להם הנחה והרחקה לעסוק בתורה :

שני

תלמידי חכמים המהלכים בדרך וכו' נראה דרוקח נקט שני ת'ח שיודעים ל'ת ואינם עוסקים בה ראויים ליטרף לפי שהתורה היא אש דת שנאמר הלא כה דברי כאש וכיון שאי' עוסקים בה תבא האש ותאכלם וכן מצינו בשיהו ואלישע שהיו שניהם ת'ח ובהיותם הולכים בדרך היו עוסקים בדברי תורה דכתיב הלוך ודבר וכיון שאמר והמה הולכים למה לומר הלוך ודבר דמספיק לומר המה הולכים ומדברים אלא לרמוז הלוך ודבר שהילוך היה מגד הדיבור שא' לב היה האש שאורפתם ולא היה בהם כח להלך אלא מגד הדיבור של ד'ת היה ההילוך וכיון שהיו עוסקים בד'ת שנמשלו כאש לכך והנה רבב אש הנעשה מד'ת הפריד בין שניהם ויעל אליהו השמים ואלישע נשאר בקיומו הא ליכא דיבור ראויים ליטרף . ויש לרמוז עוד הלוך ודבר מלשון הלכה שהיה דיבורם בדבר הלכה וקרוב לזה פי' בס' בלי יקר :

בל

העוסק בתורה מתוך הדוחק וכו' נראה דדדיש מ'ד כי עם בניון יטב בירושלם למה בפכ בניון וירושלם ועוד דהזלל כי עם בניון ובירושלם יטב למה הפסיק ביניהם אלא הכוונה לרמוז כי עם בניון הם מגויינים בד'ת ובהלכה והם בניון וכדוחק יטב בירושלם כובים מתוך דוחקם ועוסקים בד'ת חנון יחנך לקול ועקף כשמעמו הק' בה תפלתך ענך ר' אחא אמר אף הפרגוד אין ננעל בפניו שאינה נשמעת תפלתו מאחרי הפרגוד אלא מתוך הפרגוד ר' אבהו אמר אף זוכה לקבל פני שכינה ועין בניון יחזה גאות ה' והיו עיניך רואות את מוריך כדכתיב אשכנח בהקיץ תמונתך :

חסלת מסכת סוטה

מסכת קידושין

א פרק א

מפני מה אמרה תורה כי יקח וכו' אין להקשות דהא כתיב כי יקח לפי שהאיש קונה את האשה ואין האשה קונה לאיש לפי שגם אם כתב כי תלקח לאיש היה במשמעו שהאשה נקנית לאיש הקונה אותה ואין האשה קונה את האיש ומפני מה אמרה תורה כי יקח מפני שדרכו של איש לחזור אחרי נפיק לז' ללמדנו אם דרכו של איש לחזור אחר האשה או לאו ואפשר דרצה ללמדנו שהאיש מוזהר על פריה ורביה ולכן ישתדל האיש לקנות בכסף מלא את האשה ולא ימתין עד שתדרשנו האשה שדרכו של האיש לחזור אחר אבידתו ואפשר שרמזו בכאלתו מפני מה אמרה תורה כי יקח דמשמע כי יקח בעל כרחו של אשה והרי אין האשה נקנית אלא ברצונה וא"כ ה"לל כי תלקח אשה לאיש דתבטע תלקח אשה מרצונה דהכי תבא במתניתין האשה נקנית ולא האיש קונה ללמדנו שהאשה נקנית ברצונה ותפני מפני שדרכו של איש לחזור אחר אבידתו נקט קרא שדרו של עולם :

ב וקשים

לעולם מדור המכול יש לדקדק מג' דתיירי בדיון שאינו יודע כתיב גיטין וקידושין דילמא במגלי עריות של אשת איש קאמר ע"כ תאכל הארץ וכו' ואפשר דליק מדכתיב ובאוף פרטו דנאוף מיירי כנאופים ופרטו הוא בדיונים המורים הוראה בניטואיהם לפרות ולרבות והיינו פרטו כמשרטטו כמו ויפרץ מולדין בנין ועליהו כתיב על כן תאכל הארץ וכוה נתייב מה שכתב הרמב"ם ז"ל בזה מולדין בנין משני חבריהון וב"מ ובלאו מרגום דרב יוסף תיפוק ליה דכתיב בקרא נאוף וז"ל דאי לאו דד' יוסף דאמר דמים דמים איינו חגיגה ולע"ד קושיא מטיקרא לימא דלא ילפינן מנאוף דכתיב בקרא אלא כיאוף ממש אבל דיינים המורים בעריות מג' ובמאי דתרגם ר' יוסף מולדין בנין משני חבריהון יש בכלל זה הדיינים המורים היתר בעריות ואינם בני אדם שהם באמת נשי חבריהון . מי כתיב ופרטו וכו' וקשה דלעיל דפריק ואימא עד דעביד כולהו הוה ליה לטנאי הרי מי כתיב ופרטו פרטו כתיב דעלה לחודה כתיב על זאת תאכל ואין לומר דהשתא עיקר התירוץ הקודם דאם כן ה"לל אלא מכתיב ופרטו פרטו כתיב וכו' ומפני שדרכו לחזור אחר אבידתו קאמר לה ובוסיי דלא גרסי אלא הכי כתיב ופרטו עכ"ל . ואפשר דאי לא כתיב כי מפני אלה אכלה הארץ ללמדנו דהאחד קאמר לה הוה אשתינן הכי מדיוק דלא כתיב ופרטו אבל כיון שבאלה לחודה למדנו שבאלה הארץ יש לדיוק גם כן כבוליהו דאכל חמה מדלא כתיב ופרטו דהוי כמו דבר הלמד מעניינו ואין להקשות למאי דמשני מי כתיב ופרטו כתיב אלה דכתיב אלה וכחש ובגוב בו"א ואפ"ה דאמרינן דאלה לחודה היא דכיון דאלה כתיב ברש"א דקרא אפ"ה גב דכתיב בתריה וכחש בו"א יש לומר דהראשונה שהיא אלה היא לחוד' ובארא הוי כולהו ומדכתיב פרטו ולא ופרטו משמע דכול' אחד באפ"ה נפשה כתיב עלה ע"כ תאכל הארץ :

ג מה

נשמנה און לירגע וכו' ויש לדקדק דאם כן גם בכל הדיברות אם עבר על לא תשא או על לא תרנג' וכו' וכו' בהם תרגע האון ששמעה בסיוני ועברה על הגוי . ועוד קשה שכפי זה אין לרצוע אלא לגונב נפשות ועבד שמכרהו ב"ר הוא נמכר על גניבת ממון ואם אין לו ונמכר בגניבתו ואין הוא נרצע על גניבת ממון . לפי ששמעה בסיוני לא תגנב כמדבר בגניבת נפשות כמט"ל שהוא דבר הלמד מעניינו לא תרנג' יש בו חיות ב"ד גם לא תגנב מדבר דבד שיש בו חיות ב"ד שהוא גונב נפשות כי גונב ממון כלם יסלם ודמים אין לו . וע"ק דלפי טעם זה שהוא נרצע על ששמעה בסיוני לא תגנב והלך וגנב ואם כן תפך לגניבה היה ראוי לירגע והנה לא היה נרצע אלא מי שאמר אחר שש שנים אהבתי את אדוני וכו' וכיון שכן כל הגנבים היו נרצעים סמוך לגניבתם מכוח און ששמעה בסיוני לא תגנב ולא עוד אלא שהגונב ואין לו לשלם אינו בא לידי רגיעה אפ"ה ששמעה אונזו בסיוני לא תגנב וזה הענין שחייב לו לשלם ונמכר בגניבתו רועים אונזו ששמעה בסיוני לא תגנב וא"כ היה ראוי לרצוע גם לגנב שיש בידו לשלם' ועכשיו לקמה מ"ה דבמר עניא עניותא חולה וכן קשה לטבס סאמקול חון ששמעה בסיוני כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים לכך תרגע . וקשה דאם כן בשעת העבירה היה לו לירגע ומה גם כי לפי הגרסה טעם זה שהוא למ"ד שמוכר עגמו הוא נרצע . ועל זה שמכר עגמו אנו אומרים און ששמעה בסיוני כי לי בני ישראל עבדים ומכר עגמו תרגע ואם כן בשעת מכירתו היה לו לירגע ולמה הוזהר הק"ה וכו' ימוך אחין ונמכר לך כיון שהוא עובר על מה שמע בסיוני וכו' התורה מתיר לו דבר שהוא בא לעבור בו על דברי קוב"ה . ועוד שאוהרת כי לי בני ישראל עבדים אינה למוכר עגמו אלא אזהרה לקונה אותו שלא ירדהו בדרך לפי שעבדי הם ולא עבדים לפיכך . ואין מעניינן למוכר עגמו לפי שעבר על כי לי בני ישראל עבדים כיון שלא הוזהר הוא בו אלא להזהר לקונה היא :

ד נראה

לע"ד שהמוכר עגמו מחמת מעות התורה התירה לו למכור עגמו ושש שנים יעבוד ובגמלו גוה ה"ה לרבו להעניקו ממה שיש לו מנרנו ויקבו ומנאלנו ובקרו וכל אשר יש לו ונמנא בעת ההיא יש לו על מה לסמוך והוא ברשות עגמו וכוה ה"ה לקונה אותו שלא יתנהנו בחותם שש שנים כעבד כי לי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים וזה העבד שנמכר וישב שש שנים ויש בידו ממה לפרנס עגמו מההפנת רבו וכוה בעבודתו להיות יושב עם רבו ועבר על מה שהזירה התורה לרבו שלא ירדנו בדרך לפי שאינו עבדו כי אם עבד של הק"ה וזה ברצון עגמו בלי שום אונס בחר להיותו עבד לנכר ודם שהוא עבד ה' ראוי לו לירגע ונמנא שבועת הרגיעה עכשיו ולא קודם לכן גם כתי שמכרהו ב"ד נמכר על פי התורה

מסכת קידושין

התורה ואין טום עון במכירה היא כי לא תלכו אבל אחד שנמחרו שם טנים והתירה לו תורה והוא ברצון עצמו דנה לימכר
מ'דג להיות עם רבו א"כ עתה הוא ראוי לפונט ב'י'אזן השמחה לא תננוב ונגבה יקבל עונפו כאכירתו וכשינא מעבדותו חזר
להחכר ברצון נפשו הוא כפיל כונה באולמו ומי גרם לו לכח לידי כך הנגיבה טנגב בתחילה לבך מרנע עכסיו אבל בתחילה
הכ"ד היתר לו להיותו נמכר על חטאתו אשר חסא ולכך אם בעד על אחת משא' הדברות אינו ראוי לירנע לפי שינא טונז על
בעבר על דברי קובו אבל כזה טנשא עונו בעבירתו וקבל ענפו וחזר לימכר מרנע אינו טעבר על לא תננוב כי מתוך כך בא
לבך ואינפ' שהכתוב מדבר בגניבת נפשות אסטר טכוונת חז' - שאין הכתיב מדבר בגניבת ממון בלבד כיון שכל הדבר מדבר
בדבר טים בו תיפת כ"ד אבל כיון שדרשוהו יש בכלל אזהרה זו גם גניבת ממון כדכתיב לא תננובו וכו' אל - שבגנבת ממון
ימין בה מיתת ב"ד בגניבת נפשות טים בו מיתת כ"ד ובגניבת נפשות יש בה מיתת בית דין כשאר דברים שכלו בענין הדברות
ונכללו באזהרה זו גניבת נפשות ובגניבת ממון דהעובר על גניבת נפשות ייש לו עונש מיוחד ונשא עונוו אין לו ענין בדעיבה
אבל הגונב ממון ואין לו לשלם טפנפו הוא לימכר ובטנשלם עבודתו ונשא עונוו ורנ' הוא לימכר אם כן למפרע הוא טמח
על גניבתו אשר נגב טתוכה מכרוהו בית דין ואין מכירתו עונש אלא נחת רוח שהדי הוא מרנע נפשו דונה ליטב
בחו חדה לכך ראוי למרנע און טטמט' כסינו לא תננוב ונגב כי לא קבל טום עונש שהעונש טנענש נהפך לו לרנע ולטמחת
לבב אבל הגונב ממון ויש בידו לשלם קבל ענפו טעלותי כפל ואין לו עוד עון אשר חשא כי הגונב מלה - זון חשב להיות
לו יומד בממונו מלה זון וכאשר זמם לפסות לחכירו שיחסרו ממנו מלה זון כן יעשה לו שיתן לחכירו ד' זון ונמלא הוא חסר
משלו מלה זון וניתוספו לחכירו מלה זון זה נראה לי כיון בכונת חז' - עוד אפשר לי לומר דלפילו את' דלא תננוב אינו
הדבר אלא בגונב נפשות ולא גונב ממון מ"מ אחי ספיר לפי טגונב נפשות אינו חייב דק אם נגב נפס ומכרו דכתיב וכו' ימנא
איש גרב נפס מאחיו והמעתד בו ומכרו ולכך כסבא זה לאחר שם טנים - שיונא לרשות ענפו והוא אותה דהכתיב את אדוני לא
אנא חפשי הרי הוא גרב נפשו מכלל ישר' ומכר עצמו ונמקיי' בו גונב נפס מישראל ומכרו כיון טעשה כן מרנע' אינו דבגונב
נפס אחד מישראל ומכרו הוא ענוש מיתה כדכתיב ומת הננב ההוא וזה טנגב ענפו ומכר עצמו - ראוי לו לירנע ולכך בתחילת
הגניבה שהיה גניבת ממון לא היה כזה גניבת נפשות ולא נמכר בו כ"ד מכרוהו בגניבתו עפ' התורה אבל כשהגיע עמו לנאת
וברנען עצמו גונב נפשו ומכר עצמו ראוי לו לירנע - עוד חדשתי כזה מ"ט ד"ס היה דורס כמין חומר מה נשתנה דלת' ומזוזה
וכו' שהכוונה היא להיות טרו דרש מה ראתה און לירנע און טטמט' וכו' וצפי אותה דרשה יקשה מ"א והגישו אל האלהים
דמינא בתי שמכרוהו כ"ד טים לומר והגישו אל האלהים אל הדיינים להמלך כמכרוו אבל כמוכר עצמו שאין כאן כ"ד להמלך
בו כיון שהם לא מכרוהו דק הוא מוכ' את עצמו תהו והגישו אל האלהים וכדרשת ר"ט מדרש שלמת ומזוזה היו עדים בטפסח
הק"כ על בתי מדרים מתייבב טפיר ע"ט והגישו א האלהים שהעיד בפני הדלת והמזוזה לומר כי לי כני יט' עבדים ולא עבדים
לעבדים וזה עבר ומכר לכך והגישו אל הדלת זאל המזוזה שהם העדים ונכון הוא ועיין בס' בספ' נכחרי :

א' ז הזה צסינא בארביסר הוה אמינא לטען גירא בעינך אפשר דלצ"ג דלמרינן סוף פ' עשרה יוחסין פלימו הוה
דינל למימר כל יומא גירא בעינא דטטנא יומא חד מעלי דיה וכו' עד מ"ט אשרת הכי אלא לימא דחמנא ניבעד

בזה בטען קאמר הבא דמאן דנסיב בארביסר יביל למימר גירא בעיניה דטטנא ולית ליה למיחש מיניה כהיה דפלימו
כנו תורה כאילו קבלה וכו' דטעם הוא כיון שלא ניתנה התורה לישראל אלא מתוך ערכנות
הבני' שהם ילמדו התורה בטערה ובהכל שאין בו חטא א"כ המלמד בנו תורה הוא יורה שמקבל
התורה מאהבה כיון שתשתדל להטלים ערכנותו ומתקיים התורה בהכל שאין בו חטא ומי שאינו מלמד בנו תורה אינו מקיים
התנאי של קבלת התורה טנאמר והודעתם לכניך וסמוך ליה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב :

מ"א דכתיב וסננתם א תקרו וסננתם וכו' פי' רש"י מדלח כתיב וסניתם חד ומנא מאו וסננתם כשני גונין ט"מ שיטמית
איתו טני פעמים והיינו וסלשתם טיטלשם ליתו הפכופ פ"כ - ועדיין הדבר גרין מלמוד היאך למדנו וסלשתם
ואפשר דכיון דכתיב והיו הדברים האלה אשר אנכי מנוך היום היינו א' וחזר לומר וסננתם טעם כ' פעמים וזלת האחד
היינו טלשה ואי כתיב וסניתם היינו אימרים טנים עם האחת הראשונה מדכתיב וסננתם הם פעמים וזלת הא' דהיינו טלשה
אין הכוונה לומר דמקרא טלשה פעמים דהכל לפי מה שהוא אדם יש לאומרו פ"א ויש בטערה פעמים אלא ויטלם טליט
במקרא טליט במשנה טליט בתלמוד :

לפיכך נקראו סופרים וכו' יש לדקדק מ"ט לפיכך ורש"י כתב מלמא כשפי נפשה היא ולע"ד ככיון דקדק מ"ט
וסננתם כנו יתירה ולא אמר וסניתם טפירושו לומר וסלשתם כפי' רש"י זל א"כ בכלל סופרים - אומיות
התורה יש ג' פסוקים נון יתירה טבטננתם ולדרשה קאתיה ובתוספות נקראו סופרים פי' רש"י כדכתיב טעפות סופרי' וישני
יעבד ובידורמלמי טפרט טעמו כל התורה מטעמות כנון אבות מלאכות ארבעים חסר א' ארבע אבות גויקין ואפשר לומר שפי'
רש"י זל לא פליג על הירושלמי דהא והא איתנאו ושייבי ביה אמתם נרנא טאם נקראו סופרים על משה המעשה מ' מלאכות
ארבעה

ארכב אבות כזקין וכו' מו ליכא למידרש שהיו סופרים מכני יעבך לפי שכתיב יעבך לא נעשו מספרות הללו שכתיב ר' כטנית התעב ובענין המספרות אבות מלאכו' מ' ארכב אבות כזקין ובאותו זמן לא נקראו סופרים לא על מספר אומיו התורה : רכנן ושננתם שיחיו ד' מ' מחודדים כפיך שאם ישאל לך אדם אל מתננס ומאמר לא אמור לו מיד שג' אמור לחכמה אחותי את ואומר קשרם על אנבעותיך וכו' ואומר בחינים ביד גבור וכו' ואומר חייני גבור שנונים ואומר אשרי הנבר וכו' מאי את אויבים בשער אחר ר' חייא בר אבא אפי' האב וכו' הרב והתלמידו וכו' וקשה למה הביא כל אלו הכתובים ואיך ואומר . וע"ק למה הפסיק בין כתוב בחנים ביד גבור ובין אשרי הנבר בפסוק חני גבור . וע"ק מה הוקשה לו בפסוק את אויבים בשער שפ' מאי את אויבים בשער שהדבר מוכן מעצמו שהגבר שיש לו בניס או תלמידים גם כי לו אויבי' לא יבוש ולא יכלם מפניהם כי בניו ותלמידיו המה בעוזריו וע"ק תנ"ל שהאב וכו' והרב ותלמידו נעשים אויבים זה לזה ודילמ' כי ידברו את אויבים הוא על שאר ת"ת שהם אויבים זה לזה אבל אב וכו' רב ותלמידו לא היו בכלל זה . ועוד קשה תנ"ל שאינם חיים עד שנעשים אויבים זה לזה והרי לא הזכיר בכתוב את אלו . לא שהם אויבים זה לזה אך לא הזכירה כאן האהבה ואם לתדו דבר זה מפסוק את והב בסופה מבין לנו לדורשו בפסוק את אויבים בשער ועוד דלמ' דאב וכו' רב ותלמידו נעשים אויבים זה לזה דילמא שנאחם לעולם תתמוד אפי' שבשאר תלמידי אוהבי' חזרי' להיות חכמים מ' את אב וכו' שהתרים הבן או התלמיד כנגדו יהיה חתום כגורר עשעו : דאגב אורחין נבאר לטון רש' שפירש את אויבים בשער סיפ' דאשרי הנבר הוא ומה בא ללמדנו . ונראה שכל ללמדנו שהלמד תורה יהיו ד' שגורים בפיו שלא ינתנס לא כשם שברור לו האחות אסורה לו כך יהיה בקי בדברים על אסור . אסור וכו' מה יעשה האדם להגיע למה זו כי זו מדת אלהים היא לזכור את תלמודו לזה אמר ואומר קשרם על אנבעותיך דיינו . לכתוב בידו ואנבעותיו את תלמודו וכו' יהיה נכמדים על לוח לבו וכן ע"ז התלמידים יהיה קבוע תלמודו במו' ותלמידי יותר מכולם . עוד אפשר שהביא ואמר קשרם שח' מל אינו אומר אחותי את על בירור תלמודו אלא כיהיה חדוק בתורה כמו שהוא חדוק באחותו ובקרובו שהיא מודע לכינה לזה אחר ואומר קשרם על אנבעותיך להיות תלמודך גלוי בין עיניך באנבעותיך וכו' מינה שילמוד ותנין שהיו מחודדין ד' לזה אחר בחנים ביד גבור שהם שנונים כך מתחדד ע"ז בנין אלו תלמידיך כי תלמידי יותר מכולם והו' שהכתוב אומר בחנים ביד גבור בן בני הנעורים שהם התלמידי הנקראו' בניס ועריבין להיות תלמודם טון ומחודד בפיהם והרי נתמלו לחנים דכתיב התם חני גבור שנונים הרי בחנים הכתובי' באן הוא על השינון של בני הנעורים וכו' מה שכרו של הלאה כשינון ומידוד לזה הביא קרא דכתיב אשרי הנבר אשר תלא אשפתו וכו' ומה שהקשה מאי את אויבים בשער הוא דהולל כי ידברו בשער את אויבים אבל כשהוא אומר דברו את אויבים ומפרש היכן ידברו שהוא כשער שהוא לטון מעוקס לזה דרשו אפי' אב וכו' נעשים אויבים ואינם זויס תמס עד שנעשים אוהבי' וכו' קאמר אויבים שהם אויבים בזמן שעודם בשער כי לאחר שנמדו ליטודם בשער נעשו אוהבים זה לזה ונפקא לן נמי אב וכו' רב ותלמידו מדכתיב אשרי הנבר אשר תלא אשפתו מהם דהיינו בני הנעורים שהם הבנים והתלמידים שהם הנונים אשר לא יבגאו בלימודם בני ידברו עם חברי הישיבה מרוב חידודם שהם בחנים ביד גבור שנונים ומהו שכרו של זה האיש שמלא אשפתו מאלו הבנים והתלמידי' שהוא נמנה עם שאר ת"ת שנעשים אויבי' בשער בלבד ולא אחר גמר לימודם בשער שנעשו אויבי' זה לזה וגם זה האיש שהוא האב עם הבן או הרב עם התלמיד לא יהיה אויב עם בנו ותלמידו אפי' כמשיכו על פניו ולומר אינו כך ת"ת אינו נעשה אויב עם הבן והתלמיד אלא בשער בלבד כמו שאר החברים זה עם זה ולאחר גמתי מהשער נעשים אוהבים ד' אפי' שכאר החברים יחזרו לחובבים אחר שהיו אויבים מ' האב עם הבן או הרב עם התלמיד שאנגדו בלימוד מהיה עברתו שמרה ננה על שהתרים לדבר כנגדו וכב' הכסיוח להיותו מאושר כאת אויבים בשער נמנה כשם שאינם אויבים החברים אלא בשער כך זה הנבר אשר תלא אשפתו מהבנים או תלמידי' לא יהיה אויב להם לא בשער אינו זו ממש עד שנעשו אוהבים ולזה כיון רש' אל לומר אויבים בשער סיפיה דאשרי הנבר הוא לפי שיקשה בפסוק שאם האושר הוא כת"ש לא יבושו ואויבים בשער הוא סיפיה דלא יבושו א"כ הולל אשרי הנבר לא יבוש כלשון יחיד אלא סיפיה דאשרי הנבר הוא ת"ת את אויבים בשער וה"ק אשרי הנבר אשר תלא אשפתו מהם לא יבושו כי ידברו בלומר שהם בניס שלא יבושו כי ידברו ומהו שכרו של הנבר שמלא אשפתו מהם שאעפ' שתמריסים לדבר כנגדו לא יבושו כי ידברו קשות עם אביהם או רבם ת"ת אינם אויבים אלא בשער ואינם זויס מהם . עד שנעשים אוהבים זה לזה :

תנו

רכנן ושננתם סס מס וכו' . יש לדקדק בי מנא להו לחול לדרוש ושמתם סס פס ולהוויא האק' מפשטא ועוד למה הוכיר ענין התורה שהיא סס מס כפ' זו של והיא אס כמות שמתעו כי מה ענינו כאן ונדקדק גם כן מאי סס מס דמשמע שיש סס אחר שאינו מס וסס זה הוא מס . גם חול דרשו ואפ' התורה אשר שס משה וכו' אב נעשה לו סס חיים לא זכה נעשה לו סס המתות ולא אחר סס מס . וגם נבאר כס מנא להו לחול להוויא קרא מיד פשוטו . וע"ק כי למה הונרך להביא משל ותלינה דהולל מיד בראהו יב' הר' בראתי לו תורה תבלין . וע"ק שאין המכל דועה לנתמל שבמסל אחר המלך כל זמן שהרטייה בידך אכול מאי דהנאמך ובנמשל חין לגמר כן דיעשה כל מה שלכו חפץ דאם כן הותרה הרגעה

ביסבת קירושיין

הרצועה ח'ז' • וע"ק בפל הבנין שאתר אם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו וחזר לומר אם אתה רוצה אתה מושל
בו שיהי' הם הדברים עמנו וכו' בפסוק יש לנו לדקדק שאתר הלא אם תטיב שאת וחזר לומר ואתה תמטול בו • וע"ק מ"ט ולא
עוד אלא שמשאו ומתנו כך דמשמע שהיא רעה גדולה ומחורה יותר מהראשונה וכמעט אין לו הכנה ולע"ד שחול דקדקו שני
דקדוקים אחד מגד הלשון ואחד מגד הענין שחגד הלשון לא שייך לומר שיהי' בדברים והלל ולמדתם את דברי לא וכן דקדקו
בפסוק ואת התורה אשר עם משה דהלל אשר דבר משה ולכך דרשוהו שהוא חלשון עם זכה נעשה לו עם חיים ובפסוק זה
דקדקו ל"ב מגד הענין כי למה אמר ושמעתם את דברי אחד משמרו לכם פן יפתה לבבכם והיה לי לאמר קודם לכם סמוך
לוהיה אם שמוע תשמעו וכו' יאמר ושמעתם את דברי אלה וכו' ונעתי מטר ארבעים וכו' • וע"ק למה לא נכתב פסוק ושמעתם
את דברי כפרט' שמע ישראל לזה דרשו שהוא לרמוז עם תם וביאור הענין הוא מ"ט התורה לפי שאין השטן וז"ל מקטרג לא
בזמן שכל האדם לקיים מצוותיה כל תורה וראיה לדבר כענין זה שהגיע האדם לכלל מצות' שלא ה' את זכרה באדם להיות לו
הציר לעזור והציר שיקום להתגבר עליו לבטלו מהמצות וקודם זה שערך לא נמחייב האדם במצות לא הונפק לזכרה לפי
שאינו מקטרג אלא על קיום המצות ולמה אמר והיה אם שמוע תשמעו א מצותי שאל יקום כבוד הזכרה להחטיאך ואם תאכל
ושבעת חוטטני לך פן יפתה לבבך לכן נר"ך אתה ללם תם שהם ד"ת והיו שאמרה התורה ואכלת ושבעת ומתוך הטיב
הושטני לכם פן יפתה לבבכם וז"ל השמרו לכם מהכביעה כי השביע'סופה גורדת עון פן יפתה לבבכם וסרתם וכו' ואם באולי
נכשלתם בשביעה כי השביעה גורדת עון פן יפתה לבבכם וסרתם ואו הזמנתי לכם עם תם ורטייה למדת השביעה שהיא עסק
התורה והיא עם חיים לרפאת השביעה כמשל המלך שאמר לבנו כל זמן שהרטייה על המכה אכול מאי דאנחתך • כך אמר הב"ה
כל זמן שאתם עוסקי' בתורה אצפי' שתאכלו ותשבעו בשר מ"מ התורה היא תבלין לזכרה המושל באדם מתוך שביעה וז"ל עם תם
הוא שאצפי' שיש עם אחר אל זכרה והיא התשובה וכן אחזל יזכור לו יום המיתה שנאמר ודונוו סלה וכן הגדקה היא מכבדת
לזכרה כמחול על פסוק אסריכם זורטי על כל מים מכל מקום אינם במים מתימים לפי שאנדר על אדם מתחדש עליו בכל יום
ואם היום הוא נזחו בתשובה בזכרון יום המות ובגדקה למחר טוב ועודך עמו מלחמה אחרת ולא הוצילו הסמים אלא דבר
יום ביימו אבל עם עסק המיתה הוא עם תם ולוא ולא עוד אלא שכל משאו ומתנו כך כלומר אם לא תטיב דהיינו פסק התור'
שנקרחת לקח טוב אצפי' שמתעבה תשובה או תזכור יום המיתה או תעשה צדקה עדין משאו ומתנו כך כי בכל יום הוא מעורר
מלחמות ומתחדש יצרך תמיד דכתיב רק רע כל היום אבל אם תטיב לעסוק בתורה הנקראת לקח טוב ישא רוח יקחנו לזכרה
שחשתלקי תכל וכל כי הוא נאמר בידך ולא ימים ראש תזנא זהו עם תם יותר מהכל ואם אתה רוצה אתה מושל בו הכוונה
שקודם הכתיבו שלא יהיה נאמר ביד יצרו אבל לא הוכתח שימסר יצרו בידו ואם יחוי' בפסק התור' עוד ישוב ומשל ממשל רב
בילדו וזהו ואתה תמטול בו כלומר כי עם היצר הרע היה לך עומל והקמת ראש כיון שנכחתי כמלא שהוא גרם לך החמשלה
ובפסטיה דקרא ג'ל לפרשו עם משל השפחה שאמרו בזוהר שנה המלך לפתות לבנו והית' מרדפתו לפתותו לעשו' רצון המלך
כך גור הק"ב לזכרה להחטיא האדם למען ינסנו אם יעשה רצון אביו שבשמים והיצהר אצפי' שמנבד להחטיא האדם הוא
רוצה שהאדם יתגבר עליו וינגמנו ויהיה עושה רצון אביו שבשמים וז"ל הכותב ואיך תשוקתו של יצ'הר להחטיאך וגם תשוקתו
היא שאתה תמטול בו ותכביענו ולא יתגול הוא כך להחטיאך כי רצונו לעשות רצון יצ'הר • עוד דקדקתי דכיון שהביא פ'
ושמתם עם תם היא התורה לזכרה למה הביא פסוק הלא אם תטיב שאת וכו' • וע"ק שאין הגמול דומה למשל שהרטייה בא
לאחר המכה ובגמול העוסק בתורה אין יצ'הר שולט בו ואינו בא לידי מכה • אמנם ג'ל שהתורה היה עם תם לפי שיש עם
אחר שהוא יזכור יום המיתה הוא מושיל לעתיד שלא ינגמנו יצ'הר אבל לתקן מה שכבר נכשל וחטא אינו מושיל וכן התשובה
מושילה לשעבר אבל עדין אפשר שישוב וחטא אבל התורה היה עם תם לתקן לשעבר וגם הרטייה למכה וגם להבא שלא ישלט
בו יצ'הר והו מתורם בפסוק הלא אם תטיב שאת שאין זכרה שולט בו ולא עוד אלא שהתורה היא עם תם שמנייה ומגלה לעולם
אבל זכירת המיתה והתשובה היה לפי שעה כי כל משאו ומתנו של זכרה הוא כך שמתחדש כל שעה :

י יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום וכו' יש לדקדק למה הביא כל א' פסוק א' ומאי בינייהו דנקט זה מתחדש
ונקט זה מתגבר ונראה דר' יצחק דיבר ברע שבנקל יסיתו ויכול לו הזכרה ובכל יום מתחדש להחטיאו
פעם אחר פעם בלי כח ובבורה רק מתחדש פעם אחר פעם להחטיאו כחשלי שוא שדומה תחילה לחוט השערה ולכך הביא פסוק
רע כל היום שהוא כדור המבול שהיו רשעים ורש' כל מדבר באדם שנלחם עם יצ'הר והוא הזכרה כי לא יוכל לו לכך הביא פסוק
נעשה רשע שהוא זכרה לנדיק ומבקש תחילות כבבורות להתגבר עליו להמיתו :

תנא דבי ר' ישמעאל אם פגע בך מנוול זה דהיינו שכבר החטיאך פעם אחרת אל תמיתו ותתאשמתם אלא
תמכהו לבית המדרש שאצפי' שאבן הוא קשה שהכיל כחך והחטיאך מ"מ יהיה נימוה בכח התורה שג' אבנים
בחקו מים שהוא הזכרה הנקרא אבן בדכתיב והסידתי אית לב האבן ישחקם המים שהם דברי תורה הגמלים למים דכתיב
היו כל נחל לבו למים :

יג שלישה

ביסבת קידושין

ומתפין בזה וכו' יב לדקדק שאלו כענין הדיבור המעלה אנו עליהם וכו' וכענין שאלו מעמד את
 אביו ומה הק' בה וכו' עיניו וכו' הפנין מביא שמה טובה הרובה מחדת פורענות ולפי כמכבוד
 את אביו ומה הק' בה וכו' עיניו וכו' הפנין מביא שמה טובה הרובה מחדת פורענות ולפי כמכבוד
 כיבוד הק' בה וכו' עיניו וכו' הפנין מביא שמה טובה הרובה מחדת פורענות ולפי כמכבוד
 מיטעדין המי היק' שהרי מן המי אתרא לית היא הפרא שמה המקו כבוד את אביו וכו' עיניו וכו' הפנין מביא שמה טובה הרובה מחדת פורענות ולפי כמכבוד
 כבוד המקום והרי אחרו בכרייתא איהו כיבוד מאכיל ומטקו וכו' ולמה הונדכו להקום כיבוד את אביו המקום התקום התקום הכונה
 ליתר מהמכבוד האב הוא מקול באילו כיבוד גם כן להק' בה לתת לו כבודו כפול על שתייהן באתת אב הדיבור כיבוד אב לביבוד
 התקום ליתר שנוטל כבוד על הכיבוד של אביו באילו כיבוד גם כן להק' בה ומורנו כענין רמב"ם כענין המכבוד לאביו אנו מעלה
 עליו הק' בה באילו עיניו להק' בה לתת לו סוגם על נעמו של אביו ועל של הק' בה חלה אחר ה' בה וכו' עיניו וכו' הפנין מביא שמה טובה הרובה מחדת פורענות ולפי כמכבוד
 פאילו דרתי ליערוני וכו' ועוד יש לדרוש הכונה הכתוב כיבוד אב ואם לכבוד המקום לומר כבוד אב ואם כבוד המקום וכו' עיניו וכו' הפנין מביא שמה טובה הרובה מחדת פורענות ולפי כמכבוד
 כבודו ואם לאו לא כך כיבוד אב וכו' אבל בירושלמי דפירא חיימו רמב"ם אחר גדול הוא כבוד אב ואם כבוד המקום וכו' עיניו וכו' הפנין מביא שמה טובה הרובה מחדת פורענות ולפי כמכבוד
 הכבוד דלולי התם כתיב כבוד את ה' מהונך מפדים לקט שמה ופירא מפדים תרומות ומספרות וחלה וכו' עיניו וכו' הפנין מביא שמה טובה הרובה מחדת פורענות ולפי כמכבוד
 סופר וכו' עיניו וכו' הפנין מביא שמה טובה הרובה מחדת פורענות ולפי כמכבוד
 כיבוד אב ואם באחר כבוד את אביו וכו' עיניו וכו' הפנין מביא שמה טובה הרובה מחדת פורענות ולפי כמכבוד
 אלו סותרים זה את זה רמב"ם באחר מדכתיב כבוד את אביו וכו' עיניו וכו' הפנין מביא שמה טובה הרובה מחדת פורענות ולפי כמכבוד
 כבוד ה' דמקונך הוא קילה לדרוש אם יש לך מן ואם לאו לכוונת את אביו וכו' עיניו וכו' הפנין מביא שמה טובה הרובה מחדת פורענות ולפי כמכבוד
 חייב לכבודו וכאן נאמר דליף כבוד את אביו מכבוד את ה' מהונך ולא מוד חלה המי מקרא דכבוד את אביו דאחרו בביבולתא בלתי
 את אביו יכול בדברים תל כבוד את ה' מהונך המי הקרא דכבוד את אביו היינו לומדים כי אם כבוד דברים אבל להכיבוד של
 פתיך ומדליפינן מכבוד ה' דכתיב כבוד את ה' מהונך אנו לומדים להחמיר כבודו כעניניו מקון להאבילו ולתקומתו
 ולפרנסו מתמונו ובלתי דהא והא חיתנהו שמתחילה למדנו שהחמיר הק' בה כיבוד אב ואם דלא כתיב מהונך כפי' כפי' לדרוש
 ולהחמיר כתיב כבוד אביו כפי' לו הון אבל כפי' ים לומר כפי' חייב לכבוד גם כפי' לו הון אבל אומא דיכבודו דכתיב
 ע"ד נאמר הכתוב ותפק לרעב נפשך החפייסו בדברים וכו' א"ב גם הכן יכבוד לאביו בזמן שאין לו יכבודו בדברים לומר יכבוד
 הייתי רובה לתת לך אבל מנין להון שאם אין לו יחזור על הפתחים לזה ילפי מהיקרא דכבוד את ה' מהונך בישאיה' שהחמיר
 כפי' לו חמון כיבוד אב ואם שהוא גם כן כעניינא דממונא לאחר גם על הפתחים מללא כתיב מהונך כפי' וילפייה דהיקרא
 דמי איתא דאביו חייב לכבודו כדבר חמון כלל אם כן לקט קט לישא דכבוד דממנא אית לך למילף מהיקרא ואם היקרא הוא
 לקולה ליתר כללות כמו שאם אין לו אביו חייב לכבוד את ה' גם כן כיבוד אב ואם אם יש לו הוא חייב ואי לא לא אם כן הולל כפי'
 כבוד את אביו מהונך חלה ודמי שאלו דורשים היקרא כפי' חמון אית ויש הפרש בבחינה אחרת ויש הפרש בבחינה אחרת וכו' עיניו וכו' הפנין מביא שמה טובה הרובה מחדת פורענות ולפי כמכבוד
 לדרוש מינוי אחד כענינו בין דברות הראשונות לשניות שבהאזינו נאמ' כבוד את אביו וכו' עיניו וכו' הפנין מביא שמה טובה הרובה מחדת פורענות ולפי כמכבוד
 הבניית נאמר את אביו וכו' עיניו וכו' הפנין מביא שמה טובה הרובה מחדת פורענות ולפי כמכבוד
 דרשו נאמר וכו' עיניו וכו' הפנין מביא שמה טובה הרובה מחדת פורענות ולפי כמכבוד
 כדברות השניות לרמון שאם אין לו יכול יכבודו בדברים כלל כמו ותפק לרעב נפשך לוא כבוד את אביו וכו' עיניו וכו' הפנין מביא שמה טובה הרובה מחדת פורענות ולפי כמכבוד
 ה' אלהיך כלומר כמו שגור ה' אלהיך בכבוד עמנו שהזכי לך הונך כך יהיה הדיבור של האב והאם כענייניו חמון כמאכל וכו' עיניו וכו' הפנין מביא שמה טובה הרובה מחדת פורענות ולפי כמכבוד
 וכו' יבדי מלא מטריה שאם יש לו חמון חייב לכבודו כאשר גור בכבוד ה' אלהיך שכתוב מהונך דייקא לכך לא הכיר בדברות
 הראשונות כאשר גור ה' אלהיך לרמון שאין כיבוד זה כמו שגור בכבוד ה' אלהיך דהתם אם יש לך אתה חייב ואם לאו לאו
 וכאן כתיב כבוד את אביו חייב לכבודו וכו' עיניו וכו' הפנין מביא שמה טובה הרובה מחדת פורענות ולפי כמכבוד
 מהונך ונאמר כבוד את אביו חייב לכבודו כפי' חמון חייב לכבודו וכו' עיניו וכו' הפנין מביא שמה טובה הרובה מחדת פורענות ולפי כמכבוד
 ואם אפילו חוזר על הפתחים ונמנא דרביה אלו סותרות זו את זו וכו' עיניו וכו' הפנין מביא שמה טובה הרובה מחדת פורענות ולפי כמכבוד
 לה מידו ולכפיה וכו' וקשה דא"כ הוה לך לחייבו לאב לפרנס גמלי ולהשיאה כמו שהחייבו להשיאה כמו דערוניה
 מחד קרא נפקי קחו לבניכם נשים ואת בנותיכם מנו וכו' וצ"ק מה שחלבו כעלמא כפי' כדאמר רבא כדאמר רבא כפי'
 אביו לישא מה שירצה אביו אם הוא אביו רובה והדרכה כתי היא ויתר ביד האב להשיאה כקטנותה וימי נעוריה וכו' עיניו וכו' הפנין מביא שמה טובה הרובה מחדת פורענות ולפי כמכבוד
 כעמי וכו' ויבוי מתתה חלה כתי בידו ואם הוא אביו יכול להדניל לפאנאים להשיאה כפי' רש"י כן הון אביו ביד האב ולהשיאה
 לו אשה שושבנה ואפשר לומר מדכתיב קחו לכם נשים וקחו נשים לבניכם ילפינן דקוליס בנייהם כתיב והאדם חייב לישא
 אשה לפרות ולהרבות וכו' עיניו וכו' הפנין מביא שמה טובה הרובה מחדת פורענות ולפי כמכבוד
 כתיבכם מני לאנשים ולמה לא נקט מני בבניית ליבנה דקחו ולכנייתם קחו אנשים חלה מרוב דשאלתא הכן כידו ליקח אשה

מכנת קירושין

בחסנו שהאיש קונה והאשה נקנית אבל הכת אינו בידו של האב לקנות לה איש שגרוך שהאיש יקנה אותה ולכך לא אמר ולכנותיכם קחו אנשים שאין הלוקמה ביד האב אלא ביד הבעל הקונה אשה ולא קאמר אלא כנותיכם תנו לאנשים דהיינו תנו מידי ללבוש ולהתכסות כי היכי דלוקפנו עליה אינשי וכו' וזהו חסמכתא מדברי חכמים שגזו לתת לה דבר מועט כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בספר ד' מהלכות אישות :

מן דרש

עולא רבה אפתחא דכי נשיאה מ'ד יודוך ה' כל מלכי ארץ וכו' זק' מאי קשיא ליה דאמר מאי דכתיב יודוך ה' ואם הקושיא היא ע"ש מאמר פיר לא נאמר אלא אמרי פיר כך הולל כתיב יודוך ה' וכו' .

ויבד נבאר מאי קאמר מאמר פיר דאדרבה גימא לומר אמרי פיר על אנכי ולא יהיה לך שהם מפי הגבורה והם אמרי פיר וכל העולם כמעט בקול ה' סאמר אנכי ולא יהיה לך והודו לשם ה' כי שמעו בקולו . וע"ק מנ"ל נאמרו לעגמו הוא דורש והכתוב הוא אומר שהודו לה' כי שמעו אמרי פיר שהם אנכי ולא יהיה לך ועוד מנין לנו שבאמר כבוד חורו והודו למאמרות ראשונות . וע"ק לרבא דאמר מהבא ראש דברך אמת מנין לרקדק מסוף דברך ניכר שראש דברך אמת ורש"י פי' ללא הוזהר לומר ראש דברך אלא שהיו מרגינים אחר דבריו הראשונים לומר לכבודו הוא הדין ולאחר זמן כששמעו סוף דבריו הודו שראש דברו אמת .

יקשה כהני כבוד את אנכי אינו סוף הדברות כי לא תחמוד הוא סוף של דברות וגרמא לפרש עם שבאר המאמר הזה שכל במד' ע' תשא פ"ח וז"ל יודוך ה' כי שמעו אמרי פיר א"ר פינחס ב' דברים שמעו א"ה מפי הק"ה ועמדו מכסאותם והודו בטעיה שנתן הק"ה תורה לישראל ואמר אנכי ה' אלהיך אמרו מלכי א"ה זה כמונו אומר איזה מלך רונה שיהא אחד מכחישו וכן ה"ה כה בטעיה נאמר לא יהיה לך אמרו איזה מלך רונה שיהיו כשבעים בו ומסקרים וכן הק"ה כשאמר זכור את יום השבת אמרו איזה מלך רונה שלא יהיו הבריות מכבדים את יום גבושיא טלחם שהוא יום עופתם אבל כשעה נאמר כבוד אמרו בנימוסות שלנו כל מי שמכתי' עגמו עובד למלך הוא כופר באבותיו וזה

מכריז ומאמר כבוד את אנכי עמדו מכסאותם והודו לו כשעה נאמר אשר חטא מן הקדש יטלם אחר ובנימוסיה שלנו כל דאכל גבורי מן קיסר יהב כיה סמין רפדן וזה מכריז . ואומר אשר חטא מן הקדש יטלם ולא עוד אלא שהחמיר בהדיוט יותר מנבואה שבנבואה כתיב כי תמעול מעל וכהדיוט כי תחטא עשהו כמזיד וכו' ונריבין אנו לכאר שם היכן נרמזו דרשות אלו שאדרבה מן הכתיב שמעו שהודו כי שמעו אמרי פיר שהם אנכי ולא יהיה ששמעו מפי הגבורה וגם אמרו על שאר כל הדברות ולא אמר על כבוד שהוא אחד מהם . והיינו יכולים לומר שאמרי פיר הוא על כבוד ועל את אשר חטא מן הקדש . יטלם אבל יקשה למה קרא לשמים אלה אמרי פיר שכל הענות שבמורה הם אמרי של הק"ה לך אפכר לפרש ששיעור הכתיב כך הוא יודוך ה' כל מלכי ארץ שנאמרו ושמעו בשמעו אמרי פיר שהם אנכי ולא יהיה לך אמרו כל מלך ב'ו' הוא רונה כך ואעפ"כ יתרו זהו וישיבו כדרכי ה' ממה שראו כי גדול כבוד ה' שגוה לכבוד לאבותם כדאמי כי גדול כבוד ה' זאת יודו אמר' ראו כי גדול כבוד ה' כבודו על הגזל ברם ה' וטפל ירא שהם בני האדם להזהירם על הגזל שלא יגזלו זה לזה וגם הדין יותר על הגזל הנר שכל ממרחק

להתקרב לשכינה וגבוה שהוא הק"ה גבוה על כל זכוהים ממרחק יודע על הגר הבא ממרחק יודע לרחם עליו לטלם לו קרן וחומת על שמים אלה יודוך כל מלכי ארץ . ובמאמר הזה הקשו שכפי אותה דרשה לא היה לו לומר כי שמעו אלא גם כי שמעו אמרי פיר יודוך ה' וישיבו כדרכי ה' וכו' מאמרו שהכוונה לומר יודוך ה' כששמעו כל המלכים אמרי פי הק"ה שמעו אנכי ולא יהיה לך מפיו הודו ושכחו לשם ה' לזה הקשה מאמר פיר לא נאמר שהרי הב' דברות של אנכי ולא יהיה לך לא נאמרו בטני אמירות אלא במאמר ה' כדכתיב אחת דבר אלהים שמים זו שמעתי א"כ מאמר פיר הולל שבאותו מאמר נכללו שמים אנכי ולא יהיה לך ולמה אמר אמרי פיר למה דרשו כשעה נאמר הק"ה אנכי ולא יהיה לך אמרו לכבוד עגמו הוא אומר כששמעו כבוד את אנכי הודו למאמרות הראשונות זהשתא ה"ק יודוך ה' כל מלכי ארץ כדכתיב את אנכי יודוך גם על אמרי פיר שהם שאר הדיברות אנכי ולא יהיה לך ולא תשא וזכור הודו ואמרו שלא דבר הק"ה על כבוד עגמו וזהו כי שמעו והיינו שכל אותם המאמרות הראשונות היו אמרי פיר להזהיר לישראל אל להראתם ולא לכבוד עגמו דבר פי ה' . או יאמר יודוך ה' על כל המאמרות שמעו מאמרי פיר על כולם הודו וישיבו ממה שראו כי גדול כבוד ה' לכבוד הפחיתים שהם אב ואם וישיבו כדרכי ה' שהם נריבים להלך כהם בני ישראל ולא לכבוד עגמו כי גדול כבוד ה' מכלי כבוד הבריות ונרמזו דבור כיבוד אב מדכתי' גדול כבוד ה' שגוה לכבוד אב ואם כי רם ה' וטפל יראה לזרז על כבוד הפחיתים רבא אמר מהבא ראש דברך אמת נראה שדרך סמיכות הכפויים שרים הדפויי חנם שהם המלכי' נאמרו לכבוד עגמו הוא דורש ורדפונו חנם ולא כן אנכי כי הדברך פחד לבי שידע אני כי לא לכבודו הוא אומר חלילה ובדי לסתום פי המלכים שם אנכי על אמרתך שהוא כבוד של כבוד את אנכי' כמונא שלל רב הרי מסוף דברך שהוא אמרתך של כבוד ניר' שראש דברך אחת כל שאר הדברות לא נאמר לכבוד אלא באמת ונקרא דיבורי של כבוד סוף דברך לפי שהדברות היו כפויים חמשה על כל לוח וכלוח האחת היה אנכי ולא יהיה לך וזכור ולא תשא ואמרו

שבהם הוא כבוד את אנכי :

יה תנו רבנן איזהו כיבוד מאכילו וכו' אינשיא להו משל פי ר' יהודה אמר משל כן ר' גפן אמר משל אב וכו' ואי אחרת

מסכת קידושין

לד

אחרת מכל אב וכו' כחוספות פירשו דלכא דלית ליה אבא ואית ליה לבן חייב לזון אביו וקטנה לדבריהם מאי מקשה ואי
אחרת מכל אב וכו' דהא למ' דמשל אב מודה דהיבא דלית לאב חייב הכן לזונו ולכך ילפינן ג'ס לכבוד את ה' שנריך הכן לחסד
כיסו ולזון לאב היבא דלית ליה וואפשר לומר דכיון דילפינן ג'ס מכבוד את ה' דאית ליה ואפ"ה חייב אדם לכבדו להק"ב
להשרון כיון דריבין אנו לומר כמי בכד את אביך אצפי שיש לאב נריך לחסד כיוסו ואי אחרת של אב מאי נפקא ליה מינה
ומשנה לביטול מלאכה שמתבטל הכן מתלמדותו זו היא השרון כיוס :

ת"ש

שני אחים אב וכו' לא נדיכה להעדפת וכו' פי' רש"י זל מוטל עליו לפדנמו חדה בניגית ואם אביו נריך
לסטוד יותר יאבילנו מתעטר עני וקשה למאי דהקשה ואי אחרת מכל אב נמנא פורע חובו וכו' ליקשה לנפסיה
דאמר משל אב והיבא דלית לאב מחוייב הכן משלו לזונו ונמנא פורע חובו בתעות מעטר עני דהא ע"כ דאין לו לאב ולאח
ולשותף שיירי דמאבילין להם מעטר עני ונמנא הכן פורע חובו בתעות מעטר עני וול דהא דחייב הכן לזונו היינו דלית ליה לאב
היינו כשלא גודקין לו מזון אשילו מתעטר עני באם נותנים לאב מעטר עני שויבה הק"ב כו לעניינן אית ליה לאב מקרי ואין
זה פורע חובו אלא כותן לאביו הראוי לו והשתא אמי ספיר דאמר ח"ב היינו דאמר תבוא עליו מארה כלומר אי אחרת מכל אב
ניהא והיבא דלית לאב אצפי שמחוייב הכן לזונו ת"מ כשיש לפניו מתעטר עני כותן לו ומ"מ תבוא עליו מארה שמאביל לאביו
מתער עני אבל השתא דאחרת מכל כן ונותן מתעטר עני מה טרונה לאכול יותר מהמדה קשה כיון שטיעור חדת המחלבו זן
משלו והוא רונה לאכול יותר מהמדה לתא תבא לו מארה ומשני דאפילו הכי זילא ביה תילתא :

י"ט לא

נדחו לו אלא בערביים וכו' וגריך למת לב איך אברהם עשה כל הכבוד הזה לאנשים ערביים כיון שלא
נדחו לו אלא לערביים אמנם מתבאר עם ת"ס בס' הור' שהיה אילן לאברהם לאורחים שיטבו מחמיו
ולאנשים זכאים היה האילן פורע ענפיו להיות להם ללל ולמי שאינו הגון היה האילן כונם העלים והענפים ולמי שהיה זכאי
היה מאבילו וז"ל והפענו חמת העץ חמת האילן לכודקם ולכך האכילם אברהם וכיבדם :

כ"א מכבוד

שמים כתב רש"י זל שהיה פני יוגרו אינו מקבל אלא שחרית וערבי' הילכך מי שמועד מפני רבו
שחרית אין רשאי לעמוד מפניו אלא בדבית זגריך לבאר ת"ס דר"י הילכך מי שמועד מפני רבו
זכו דבא בלקינן ומאי חידש רש"י לומר הילכך וגרמה ככיון רש"י ללמדנו שלא נטעה לומר שלא הקפיד ר' אלעזר אלא שלא
לקום מפני רבו הרב פעמי' כדי שלא יהא כבודו מרובה מכבוד שמים שאינו מקבל אלא שחרית וערבי' שהם ג' פעמים כלכד
וכפי זה יכול לקום מפני רבו כ' פעמים בכל יום ואעפ"י שהיו השני פעמים רגופים בין שהיו השני פעמים בשחרית או שתיים
ערבי' לכך אחר רש"י הילכך מי שמועד שחרית אין רשאי לעמוד מפניו אלא ערבית כלומר אצפי כל אלא יקום אלא יקום פעם ג'
כלכד אינו רשאי לעמוד שמי פעמים בשחרית אלא הפעם :

כ"ד תניא

ר' יעקב אומר אין לך כל מנוה וכו' ויש לדקדק כינד הכרית דר' יעקב סובר דשכר מנות כהאי
עלמא ליבא משום ההוא מפנה דחוח ודילמא יט שכר מנות כהאי עלמא דמנא דחמני' דאמר הפוכה
מנוה א' יתירה מחוייבין לו בעה"ז והבא היו לו רוב עונות דהא תנא דחמניתי' דאדם אוכל פרותיהן בעה"ז הוא דאם הית' שקולה
הכרעת כלומר מחנה עונות ומחנה זכויות ויש במחנה זכויות אחד תאלו שהוצרכו במשנה דאדם אוכל פרותיהם מכרעת את
האב כאלו הוא רובא זכויות אבל אם היו לו רוב עונות וכפרט אם יהיה ביניהם עון חילול הכס שחם היתה שקולה מכרעת גם
היא כמו שאמר שם בנדרת בודאי דלעולם תריעים לו וזל דאי איתא דשכר מנות כהאי עלמא ח"ב אותן אדם לו הונח שהיו לו
רוב עונות' וראוי ליענט לתא התמינו לו להענישו עד שיטעה מנות ביבוד ומנות שלוח הקן והרי קודם שיטעה המנות היה ראוי
ליענט על רוב חטאתיו ואם ויתרו לו קוד' עשיית מנות או כ"ס שיאריכו עמו גם אחר עשייתן וכיון שנפל נד' ששכר מנות כהאי
עלמא ליבא והקטו בנדרת ודילמא מהדרר בעבירה ומירגו מחשבה דפה אין הק"ב מהדרר למעשה ויש לדקדק דילמא הוה
מהדרר בעבירה אחד טעשה וטנה כה דעבר עבירה וטנה כה נעשית לו כהיתר ואזי מנטרפת למעשה כמו שפי' רש"י זל הכס
גבי מירוגא דעולא דאמר בדרב הונא דאמר שכר עבירה וטנה כה וכו' ע"ס ויע' איתא לא מירן הכא אי ס' דשכר מנות
כהאי עלמא הוה ליה לאגוני עליה דלא ליתי להדרורי כמו שמירגו ודילמא מהדרר כפי' הוה ואם בתירוף ההוא עוקר הכל היה
לו לומר אלא אי ס' רובו וע"ק מאי פריך והא חר' אלעזר שלוחי מנוה וכו' הוה ליה למרוג' שאני הבא דמהדרר בעז' הוה כדשני
בנדרת' ונראה לפ"ד דהבי פריך כיון דאחרי שלוחי מנוה אינם כיוקין ע"כ סבירא ליה דשכר מנוה אית כהאי עלמא והשתא
לד' אלעזר קשיא היכי חזא ר' יעקב אומר משה שנפל חן האילן ומת כיון ששכר מנות איבא כהאי עלמא הוה ליה לאגוני מנוה
שלין דלא ליתי להדרורי דכשתא אי סבר דשכר מנות כהאי עלמא ליבא היבא אחרי דילמא מהדרר או אשילו בלא מהדרר מת
כיון דליבא כהאי עלמא שכר מנות וזה דקדק רש"י זל שאמר והא חר' אלעזר וכו' והיכי אחרי דד' יעקב משה חזא ואין לו
הכנה גי' אם עם מה שכתבתי אני ומורי זל"ה מירן דמי הכניסנו כהנין זה לומר דמהדרר בעז' הוה אלא משום דסבירא לן
דשכר מנות כהאי עלמא איבא וקשיא לן איך נפל ומת לזה אמרו דילמא מהדרר בעז' אבל מאחר שדחה סברה זו דאי איתא

מכתב קידושין

דכבר מנות איבא בהאי עלמא היה להו למנות לאנוני וחורנו לומר דכבר מנות בהאי עלמא ליבא מי לית לן למימר דמהרהר
כעז הוה אלח אנ'גב דלא הרהר ומי כיון דליבא בהאי עלמא סבר מנות ולהכי קשיא מר' אעזר דאמר בלוחי מנהו אינ' ניווקין
דלמא אינס ניווקין כיון דכבר מנות ליבא וקרובים דבריו עם מה כביארתי אני והבל אחד . עוד הקשו בנמרת והא מר'
אעזר אינס ניווקין בהליכתם ובמזירתם ותיירו כולם רעוע היה . וקשה דאם כן למעלה איך הכריח ר' יעקב דכבר מנות
בהאי עלמא ליבא דלעולם אימא דאיבא ואתו סבבל ומי ממוס דהוה סולם רעוע ואין לומר דמי אימא דאיבא היה ליה לאנוני
דלא ליסק בסולם דאם כן השתא נמי לא תירץ לר' אלעזר מידי דכיון דאינס ניווקין שלומי מנהו ואיבא ככר מנות היה ליה
לאנוני דלא ליסק בסולם רעוע . ונראה לע"ד דהאי מירוגא הוי לר' אלעזר דאמר שלומי מנהו אינס ניווקין לא בהליכתן ולא
בחזירתן דכבר מנות מנייה קודם עשיית המנהו ואחר עשייתה ודקדק לומר לא בהליכתן ואפילו בחזירתן שכבר נעשית המנהו
אפילו הכי אינס ניווקין והוי זו חף זו שהעיקר הוא קודם עשיית המנהו ולכך תירץ שאותו אדם ממ בחורמו אפ"ל דאין שלומי
מנהו ניווקין אפילו בחורמו שאני הבא דסולם רעוע הוה וכולו האי ואולי שהנינה המנהו בעלייתו לפי שעדין הולך הוא לפשו'
המנהו אבל בחורמו שכבר נעשתה המנהו לא הנייה כיון דטכיה היוקא אבל ר' יעקב סובר דאדרבה חזרתו עדיפה מהליכתו
לפי כהליכתו עדין אינ' מנהו בידו רק הרהור וכמא לא מבא לידי משה אבל לאחר עשיית המנהו יש בידו מלאך מליץ שנעשה
מאותה מנהו דהוי סניגור עליו ואינו מניח לו ליווק ולהכי קשיא ליה לר' יעקב מי אימא דכבר מנות איבא בהאי עלמא הוי
ק"ו אם בעלייתו בסולם הרעוע לא ניווק כי הנייה המנהו עליו עם היומה שלא נעשו המנהו כדיון כל שכן וק"ו לאחר שנעשית
המנהו בירידתו טקיים טלות הקן גם הוריד הגולות לעשות מטעמים לאכילי כאשר אהב שוכית המנהו תנין עליו אפילו בסולם
רעוע דהיוקא טכיה ביה וכיון טראינו טלא הגין הזכות בירידתו שהוא מנבחת מעלייתו בודאי דכבר מנות בהאי עלמא ליבא
ותו לא מוקמינן הליכת סולם רעוע כדמוקמינן לר' אלעזר אלח עיקר הסבר הוא לעולם טכולו טוב לעולם טכולו ארוך :

כה רבי מנינא מבשתיה הוה מטרונימא וכו' . יש לדקדק מה זו טאלה דאמרו ליה מאן נטרך דהא כתיב
בהתלכך תנחה איתך ובטככך תטמור עליך ואורייתא דר' חנינא מנדרא ליה ומנא להו טלא
ניגול אלח על עבירה טכאה לידו וניגיל המנה ונראה דממוס דאפילו מ"ח טריך לחוס היבא דטכיה היוקא ולא יעמוד במקום
סכנה לכך אמרו ליה מאן נטרך ואמר בני שומרי קיסר שהרוני או אחד ביון טנעשה לך גם זה לראות שני שומרי קיסר
אין טמירה זו מכה התורה דאם כן לא היו מראים לך שני שומרי קיסר ובידאי טדכר עבירה בא לידך וניגולת ועשו לך גם
כדפנינא כל הבא בידו וכו' :

גבורי כח עובי דברו וכו' פי' רש"י אמר האי נפקא מינה דהא מלתא דלא נודמן לי אלח דבר טמא יש לי ללמוד דעביר'
האי דבובל ארמית ראוי למחבל טמא ונדרך לכאר לטון רש"י טלא פי' כפשוטו שאמר מאי דעביר' האי לא איבא'
ליה כהאי . ואפשר דקדק רש"י דהלל מאי איבא בין עביר' הא לעביר' הא ומאי האי ליטנא דמאי נפקא מינה ועוד דקדק וכו'
הי טמא כדבר אחד מוכרח שיטמא בטמים והרי אפסר טמא בא' ולא יחטא כדבר אחר לכך פירש' טאלו הדברים אהרס ר'
גדוק בלבו מאי האי טלא נודמן מחבל אחר כי אם דבר טמא אלח טקן השמים הזמינו לפני כרי ללמוד טעבירה גוררת עבירה
והטעם ארמית שהוא דבר טמא יתלו חייו כדבר טמא וזאת הנפקותא למדתי מאן גדוק לבון רש"י דלא גרים אמר ליה מאי נפק'
מינה אלח אמר מאי נפקא דמטע טכך היתה הגרסא אחר מאי נפקא מינה כלומר א"ר גדוק בלבו הנפקותא דנפק' מינה טלא
נודמן לפני אלח דבר טמא הוא ללמדני טעבירה גוררת עבירה . ועוד יש לדקדק טדרט פסוק גבורי כח וכו' כר' גדוק ואבריו
ולא הרטוהו בכללות כל הגדיקים ונר' דדייק מאי עובי דברו לשמות בקול דברו ונתייטב במעשה לר' גדוק עובי דברו בענין
ביעל ארמית לשמות בקול דברו כמחבל או עוסי דברו טלא לאכול דבר טמא כי אמנו למד לשמות בקול דברו טלא לבעול
ארמית ואמי טסיר דלא אחר עובי וטומעי דברו אלח עובי דברו ללמוד נפקותא אחרת לשמות בקול דברו וכפי זה עוסי דברו
הוא כנגד מה טלא אבל דבר טמא לשמות בקול דברו כנגד טמנע טכעילת ניהי וארמית :

כו וכו' יש גדיק טוב ויש גדיק טאינו טוב אלח טוב לטמים וכו' ופי' רש"י רב אדי אסברא לי אינו דושה לאלו
דאכך כולהו הכריות נהני' ממנו ונמנא טוב לטמים וטוב לכריות ובהה' כתי' כי פרי מעלליו יאכלו דבא
קרא בתיב כי טוב כי פרי מעלליו יאכלו אבל כשילוח הקן טוב לטמים הוא ואין מאן טוב לכריו ולא בתיב ביה כי פרי מעלליו
יאכלו וק' דלפי תירוץ רב אדי אינו אוכל פירו' על טלות הקן והמקרא אומר למען ייטב לך והארבת ימים וע"ק דא"כ לא טייך
לימר אסברא לי כיון שחזר בו מן המירוץ הראשון דמנא וטייר טסובר טאוכל פירות גם על טילוח הקן והטמא דר' ביה
הזלל אלח אמר ר' אדי דדוקא טוב לטמים ולכריות אוכל פירות אבל כשילוח הקן דליבא טוב לכריות אינו אוכל מדקאמר
אסברא לי מנא דבסברתו הוא עומד דגם כשילוח הקן אוכל פירות אלח דלא כיליה לתתנית' דהנהו דאוכל פירותיהן דהנהו
טוב לטמים ולכריות וכילוח הקן ואכתי קשה ביון דאלו ואלו אוכל פירותיהן היכי קאמר קרא דגדיק טוב שהוא טוב לכריות
מדי מעלליהם יאכלו והרי גם גדיק טאינו טוב אוכל פירות טעה' והקן קיים לו לט' הב כדכתי' למען ייטב לך והארבת ימים
ונלתי' .

וגלע'ד בדקדוק לשון המשנה באחרת אלו דברים באדם עושה אותם איבד פירותיהם מאי באדם עושה אותם דקאחר ומספיק
 לומר אלו דברים באוכל פירותיהן כשהן וכו' ולכאורה יש לפדם דה'ק דדברים אלו אעפ"י שלא היתה המורה מנוה בהם האדם
 היה עושה אותם מדעתו כי כיבוד אב ואם האדם עושה בדרך אכזריות וכן ב'ח ב'ח החי יתן אל לבו טעם הוא אפשר שיבא לתדה זו
 וכן הבגנת אורחים והבאת שלום וכו' ואעפ"י שדרך טבע האדם עושה אותם מ'ת הנה ספרו אמו מנות ה' שיאכל פירותיהן
 כשהן והקדן קיימת לע"כ אמנם עם מידון רב חזירי לאסכרה דמתני' מיירי בדברי' שהם טובים לטמא וטוב לבריות שהבריו' נהני'
 מתנו ולא אדם עושה אותם להיות נהנים מתנו בני אדם כמתומו אבל שילוח הקן שאין נהנים מתנו בני אדם לא כל אדם עושה
 אותם ולהכי לא נקט לה מתני' בכלל אותם דברים דלאו כי הדדו ניגהו ומ'ת העושה רנון כוראו אוכל פירו' כשהן וטעם לחילו'
 זה אסכרה רב חזירי מדמתני' אחרו צדיק כי טוב שהוא הצדיק שהוא טוב לבריות ג'כ פרי מעלליהם יאכלו דוק לישנא דקרא דלא
 קאמר פרי מעללי' יאכל לא יאכלו לומר כיון שבמטעם כיבוד אב ואם שהאדם עושה יסתחו ויגילו כל בני אדם מעלה הג'ה על
 כל בני אד' דמתני' בזה ובנהים מתנו כאילו הם עשו אותה מנוה ומתוך כך יאכלו כל בני אדם אעפ"י שלא עשו טעם דבר כיון
 שנהנו מתנו באפי' מחטפה טובה הכ'ה מנרפה למעשה וב'ט שהם נהנים מתנו בעשיית מנות אלו שהם טוב לבריות ומ'ט
 כשילוח הקן ייטב לך והארכת ימים הוא לו לכדו כי שאר בני אדם לא יאכלו מאותה מנוה כיון שאינם נהנים מתנו שהרי אין
 בה טוב לבריות כי אם טוב לטמא והסתחא ניחא דלעולם אחריון מנא ופירי הא ד שילוח הקן שאוכל כשהן והקדן קיים ומ'ט
 מנא אלו דברים לפי דכנהו איבלים גם כאר בני אדם מהפירות והבא הוא כלכד :

מאי

ולחושבי' שמו אפי' חטב וכו' ונריך ליישב ונא ליה בהאי קרא דחטב ונאנס והא לא קאמר אלא לחושבי' שמו דלמא
 דחטב ועשה ליתן לו שכר על המעשה אבל המחטבה ונדחה דדיוק מ'ט נדכרו יראי ה' מאי נדכרו דלא כמי' דברו
 איש א רעהו ועוד דפתח ביראי ה' וסיים ביראי ה' ומחטב' נאמ' וזמא לא בת' נמי או נדכרו יראי ה' ומחטב' שמו לזה דרש נדכרו
 מלשון הכעשה כחו ידבר שמים תחמנו וה'ק כסיראניה' רונים לשמות מנוה ונדכרו ונכנעו מפני האונס ולא עשו המנוה ויקטב
 ה' וישמע ויכתב ספר וברון ליראי ה' שהם בכלל יראי ה' אעפ"י שלא עשו המנוה שכיון שהיו חושבי' שמו ומפני האונס שנכנעו
 נכנעו מפניית המנוה מעלה עליהם השות כאילוהשכאום והיו דמתוך ליה והיו לי אחר ה' נבאות ליום אשר אבי עושה סעודה
 וחמלתי עליהם באשר יחמול אים על בני העובד אומ' דהיינו מעלה עלי' כאילו עבדה :

גרסינן

'במר' אינו והתניא כל מי שלא חס על כבוד קונו מאי היא זה העובד עבירה בסתר וקשה לפר'ח דאמר ח'י
 שהותר לו לעבוד עבירה אלא ה'ק יציפת דרכים ולכישת שחורים משכרים זכר ומוכנים האדם מהעבירה
 ולפי זה מה הק' מתנן ראוי לו שלא בא לעולם מי שטובד עביר' בסתר דהא מי שעבד עבירה אפי' בסתר ראוי לו שלא בא לעולם'
 ומאי דאמר ר' אלעאי הוא להכניס ונאר שלא יעשה העבירה ולפירוש' ניה' ונחא גם לפר'ח אחר שיטעם מיקון זה כי כהיכנס
 לכבו הערל ולא יחטא ואם עד אלה לא יטוב ויכילגו יברו יהיה לפחות בסתר ולא כגלוי אי נמי דלפי ר'ח מה שהקשה התלמוד'
 ואמר אינו לבריו אלא קאו לדברי ר' אבהו שאמר נח לאדם שיטעיר עבירה בסתר אחר אינו והא מתן כל שלא חס
 על כבוד קונו דהיינו עובד עבירה בסתר :

כו אין

מקיפין בחילול הכס כתבו התוספות פר'ח מטעם בת' אבות ונחא דהייט הא דמתן כל העלל'ט'ט בספר
 נכרעים מתנו בגלוי אבל לשון מקיפין קשה וכו' . ויש לדקדק לפירושו דלמר זוטרא דפירט אין עשין
 כחנוני הקיף ופירטו שנפרעין מיד והא כהאי מתני' לא אחר אים נפרעים מיד או לאחר זמן אלא נפרעין בגלוי ולמר בריה
 דרבינא דאמר אים היתה שקולה מברעת לא איירי האי מתני' בהכי ולא שייבא כלל וא' תל דר'ח לא סבר כפי' רט' דאין מקיפין
 הוא שנפרעין מיד אלא שנפרעין כבת אחת ולא מעט פעט כחנוני הקיף מיבא למר זוטרא אבל למר בריה דרבינא לא שייבא
 כלל ואפשר דר'ח מפרש דהא דמתן הבא אחד טיבג ואחר מיד הוא מה שטיבגו כמטעם החלל'ט'ט בסתר נפרעין עתמו אחר
 טיבג ואחר עזיר בחילול הכס ועל זה אחר ר'ח היינו הא דמתן בסת' אבות ולא אחר על ריבא דתלמא דמתא אין מקיפין בחילול'
 הכס . ומה שאפשר לומר הוא שדכר בחלל'ט'ט בסתר שנפרעים מתנו כשהן ולא במחלל כפרהסויא שלא יכופר העון עד
 ימותו אבל החלל'ט'ט בסת' יש לו כפרה כיוסורין כשהן ואין מקיפין ליפרע מתנו כשהן מטעם אלא הכל כבת אחת והיינו
 דמתן בסת' אבות החלל'ט'ט בסתר יש לו כפרה כשהן שנפרעין מתנו בגלוי ואין צריך להקטין עד שפת חיתה כח'ב היה כמת'
 הקפה לחטא כאן וליפרע עד אחר מיתה אלא נפרעין מתנו מיד כשהן :

כה עשה

מנוה א' אשריו שהבריות וכו' וקשה כיון שחוטא א' יאכד טובה והכרית כל העולם כולו לכף חוכה
 ח'ב היאך יפה בחו של העושה מנוה שהבריות ענמו לכף זכות וקשה אעפ"י שהחוטא הבריות העולם
 לכף חוכה הוא על כללות העולם אבל זה האדם טובה בדבר מנוה הוא יגלל . נדקמו ורס' פי' יראה אדם ענמו וכו' כלומר
 לאין הכוונה אלא שראה כל אדם ענמו כאילו העולם שקול ויכריע הוא בדקדוק לכל העולם וכל אדם ידון בענמו כן ומתקן
 כך יהיה העולם נידון אחר הרוב שהם צדיקים :

מסכת קידושין

ונייהוי במחנה עונות פי' רשע וניהוי נדיק שמרד במחנה עונות בכונת רשע היא דלא אקשי על חלוקת רשע כל ימיו ועשה תשובה דניהוי במחנה עונות דמדה טובה מרובה כיון שפשה תשובה באחרונה אבל אקשי על הנדיק במרד נחשב במחנה עונות :

לא תלמוד

גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה - ותימא כיון שתיבא לידי מעשה משמע שהמעשה גדול מהתלמוד שמדבר הקטן הוא נחשך לכא לדבר גדול ורשע פי' שהתלמוד מביא לידי מעשה נחמא שניהם בידו ר"ל שכמעשה אין בידו תלמוד ובתלמוד הוא בא לידי מעשה ונחמא שניהם בידו הרי שהתלמוד גדול כי טובים השנים מן האחד ומ"מ עדין אינו תתיישב כיון שהתלמוד עולה למעשה א"כ בהעריך כל אחד לבדו נחמא המעשה גדול מהתלמוד ואפשר ליישב שמדבר במי שהוא לומד ונודמנה לו מעשה של מנהיג אחת אם יבטל התלמוד או לאו וכל זה נעשו כולם ואחרו תלמוד גדול ולא יבטל התלמוד כי כל השנים של מנהיג לא יסוו בה לפי מתוך התלמוד יודע משלת המנהיג ויבא לידי מעשה בזמן שאינו עוסק בתורה ואינו מתבטל מתלמודו אבל אם יבטל התלמוד לעשות אותם הוא מתבטל מת"מ ולא כל שעה זוכה כל אדם לתורה תורה ועיין פ"ק דבבא קמא בתוספות :

אין

תחילה דינו של אדם אלא על ד"ת כבודו המוספות והא דאמרינן כשמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה היינו דוקא לענין שאלת וכו' אבל ת"מ נפרעין תחילה על שלא קבע עתים לתורה - ולע"ד יש לתרץ קושיות המוס' עם מה שנאמר סמך לזה וכנסו שהלימוד קודם למעשה כך דינו של אדם קודם על המעשה כדרכו הונא דאמר אין תחלת דינו של אדם על המעשה אלא על ד"ת אבל שאלת נשאת ונתת באמונה אינו מענין דין ביטול המנהיג של לא תעשה או ביטול עשה דדינו של תלמוד קודם ובתירוץ המוס' תמוה לי למה כגא' שואלין תחילה במשא ומתן ובפרעון נפרעין על ביטול תורה ודרך דרש שמעתי נשאת ונתת באמונה שהיא שאלת עסק התורה אם היא באמונה' לשמה ולא להתיהר בה או כדי להתעשר שאין זה נקרא משא ומתן התורה באמונה אלא כטבול פנייה - ואפשר ליישב נקטו הדורו של פולס שהאדם לומד תורה בקטנותו קודם שיגא לעסוק במשורה ועל זה שואלים לו בזמן שעסק במשורה א"כ נשא ונתן באמונה וגם לא נתבטל חלימוד התורה וקבע לתורה עתים ללמוד בהם ובשנפרעים מחנו הוא תחילה על ד"ת שאילו למד תורה התורה היתה מחויבתו לחוטב והיה נשא ונתן באמונה - ועוד יש לומר שאילו שאלוהו תחילה קבעת עתים אם היה חשיב לאו אין לשאלו נשאת ונתת באמונה דקים ליה בדדבה מיניה שביטל ת"מ שהיא קיומו של אדם אבל בשואלים מחנו נשאת ונתת באמונה אפ"י שלא נשא ונתן באמונה עדין יש תקום לשאלו לו קבעת עתים לתורה כי מתוך התורה ימכפר לו מה שלא נשא ונתן באמונה ולענין הפירעון נפרעים תחילה כי אילו למד לא חטא גם במשא ומתן באמונה :

לג פרק ב

מאי ענינת וכו' כתב רש"י מאי ענינת דהוה ליה סימנא לבסות הרוח וכו' הכוונה לרש"י דאמרי' לעיל עשרה קבין עניות ירדו לעולם ט' גטלה בכל והיכי אמר מאי עניות עניו' דתורה דא"כ עניות דמורה היו ט' חלקים בבבל לזה פירש' דמאי עניות עניות קאי אסימנא לבסות הרוח עניות הוא עניות בתורה אבל ט' קבין עניות גטלה בכל הוא עניות חתם :

דבתיב

אחות לנו קטנה וכו' כתב רש"י זל כצילם היה שהיה בה דניאל וכן מרדכי הכוונה דמנא לן דצילם זכמה ללמוד ולכך אמר שהיה בה דניאל וכן מרדכי ולא זכו ללמד :

חסלת מסכת קידושין

ג פ'ק

כי כרו לי שוחה ללכדני ר' חלעזר אמר שחטוהו מזונה וכו' כשלמה למ' ד זונה היינו דכתיב שוחה וכו' יש לדקדק דלמאן דאמר אשת איש ניהא נמי דכתיב ופחיה טמנו לרגלי כי בא"ח איבא פמיס מה שאין כן בזונה שהיא פנויה ואפשר דלהכי פי' המוספות דירמיה בהן היה וזונה אסורה לכהן והשתא ניהא דאמר ופמיס טמנו לרגלי כי הבהן הבא על הזונה הולד היוצא ממנו הוא חלל ונתחלל מהבהונה והיינו פמי' לפסול בניו של ירמיה במשדתם שחטוהו מזונה שהיו בניו בני זונה ומה שכתבו המוספות דירמיה בהן היה וזונה אסורה לכהן נריך לפרט שחטוהו בזונה שנבעלה לפסול לכהונה או נבעלה לבני אבל נבעלה לישראל אינה זונה כאסורה לכהן - אלא למאן דאמר אשת איש נמי מאי זונה דקשה דכיון דלא כתיב הבא זונה אלא כי כרו שוחה מאי שוחה תימא מאי פריך דאטו א"ח שיש בהימיה לאו שוחה היא ואין לומר דעיקר הקושיא היא וא"א שיש בה מימיה אין שוחה גדולה מזו מאי קפריך ונראה דעיקר הקושיא היא למ' ד א"ח מנ"ל דא"ח א"ק שוחה והאי דקאמר מאי שוחה הוא כלומר היכן נרמזה א"ח כמלת שוחה ומשני כיון דא"ח לא נסקא מכלל זונה האו' כי כרו לי שוחה הוא כההיא דטוחה עמוקה ומיירי בזונה שהיא אשת איש :

מא

דכתיב והיו מוכסלים לפניך נראה שהוקשה לרבא ככתוב דאחמד שקללם קללת מות מהיינה נשים טבולות ואלמנות ואנשיהם יהיו הרוגי מות וכו' מה מקום לקללה זו שהיו מוכסלים דמשמע בשלון בעלמא דהרי קים להו כתיבה דרבה מיניה וע"ק דהלל והיו לפניך מוכסלים ולמה הפסיק במלת לפניך בין מוכסלים לבין בעט אפך עשה בהם ועוד דהלל ובעט אפך עשה בהם כיון שהם שני דברים לכך פי' שהכונה לומר שהיו מוכסלים בפניו הגדקה שנרמזה במלת לפניך שנאמר והלך לפניך נדקך התפלל ירמיה גלגל תנין הגדקה שהיא חגלת תמות דק בשיבואו לפשות הגדקה יהיו מוכסלי' כבני אדם שאינם מהוננים כי אותה הגדקה אינה חגלת תמות שאפ"י שכתו' מפן כסתר יכפה אף לאלו שנדקתם היא כבני אדם שאינם מהוננים לא תכעבו שאינו כופה אף אלא כעף אפך שהיא חרון אף עשה בהם נקמת מות דהיינו מ"ט בחיליה אנשיהם יהיו הרוגי מות וכו' ויש מפרשים כרמו הבתו' הזה מ"ט בנת' ענשיתו אפשה א"ל כעידן רפחא ענשינן עשה וז"ל בעת אפך שהיא עידן רפחא אפי' איסור עשה עושה רוטם בהם :

ד וכו'ב

עשו לו כמותו מלמד שהושיבו ישיבה על קברו ולא דלא מקשי הבא דמקשי לקמאן גבי הניחילו ס"פ על חטתו והאידנא נמי עבדינן הכי וליבא לשנויי הבא דממני האם אפשר דלא היו רגילים בתייהם להושיב ישיבה על קבר נכדא רבא כמו שהיו רגילים להניח ס"פ על חטתו - ובמוספות שהושיבו ישיבה על קברו לפי שהרבה תורה כישראל וכו' גלגל על קברו מהם וכו' יש למת סמך לקטר הא דק' ולא על קברו משום דק' דמותו לומר על קברו מילי דידיה וחידישו שחידש אבל השתא דק' שהושיבו ישיבה על קברו לפי שכימיו לא נתג' מינוק ומינוקת שלא היו בקיאים בסומא' וטעמה משה שהיה משפיק להם שמן אם כן אין כאלו לימוד דבריו של חזקיהו וא"כ איך היו לומדים על קברו לכן פירש גלגל על קברו מהם :

ה מא

דכתיב אשריכם זורעי על כל מים - יש לדקדק למה הוציא הכתוב מידי פטושו שהזרעים כרנה יקטרו וישלחו רגל הסור לחרוט ולקטור והחמור לשאת אלמיותיו ונראה שהוקש' לו מ"ט זורעי על כל מים דה"ל כל זורעי על מים ומהו על כל מים - ועוד כיון שבכתוב שלמעלה כתיב וישב עמי בנה שלום ולא כתיב וישבתם בנה שלום למה אמר בכתוב הזה אשריכם במדבר לנכח ולא כתיב אשרי זורעי על כל מים ועוד שרגל הסור לחרוט הוא קודם הזריעה שלמה אמר זורעי על כל מים ואח"כ משלמי רגל הסור לזה דרשו שמדבר בעוסק בתורה ובמילות חסדים והיינו זורעי זרקה וחסד על כל התורה שלמד טלא נתרנה בעסק הגורה כלכד דק נתעסק נ"כ בנמילות חסדים ובגדקה וכיון שיש בידי טע דברים אלו דבר לניכח עמהם אשריכם זורעי זרקה על כל מים על כל המור' שלמדתם טובה אתם משלמי רגל הזנהר שנק' סלך אתם משלמים הזנהר כי בזכות התורה אם אכן הוא נימוח וכן בזכות הגדקה והיה עשה שלום מן הזנהר שלא יקטרנ' בהם להחטיאם וגם אתם זוכים לנחלת יוסף שהיא בלא מער' ובנות נעדה עלי סור בזכות הגדקה ומזכו לתורה כי שכתב - ועוד יש לרמוז זורעי על כל מים עמ' ספ"ק דתעניות ר' חגינה רמי בתיב לקראת נחא התיו מים ובתיב הוי כל גמא לבג למים אם ת"ח הגון הוא לקראת גמא המיו מים ואם לאו הגוי כל גמא לבו למים ובאן אמר שהעוסק בגדקה שנמשלה לזרע יכול לעסוק בלימוד התורה גם לת"מ שאינו הגון דכתיב הוי כל גמא לבו למים ולא ילך הרב חגלו ללמודו תור' מ"ח כיון שזה הרב זרע זרקה כדי הוא ללמד לת"מ באינו הגון דהיינו על כל מים ואשריו ולבך הבי' באן פסוק אשריכם זורעי על כל מים שהוא מדבר בת"מ :

פרק ד

עמד והתיר מחונם וכו' כתבו בתוספות משמע דווקא בענין זה שנכתב סוף שלנו לומר שלהם ולמ' ד בע' בתרא בול הגוי אסור ניהא אבל למ' ד מותר קשה יב"ל - וקשה מנ"ל דלא הותר כל מחונם של גוים ואדרבה למ' ד בול הגוי מותר ניהא טפי ונראה דהוי בול הגוי מותר כמ"ד לא תעסוק סכר ככיר מחיך ומדכתיב מחיך ולפיכך ולא של גוי אם כן למה האריך הק"ב להתיר מחונם של גוים אחר שראה באינם מקיימים כעב עניות של בני נח והרי במתלה ק

מסכת קמח

כך נזה מחוץ ולא מני אלא ידו כגול הגוי אסור וכל דר בינו מחוץ למטווי נוי וכוון שראה באינס מקיימים ככני מנות
בני נח התיר מחוכם ככה' דנגח בור של ישראל לפרו שלם ממוס דדמי להפקעת מלוה ולמ"ד דכל זול-הגוי מותר-מלאחריך
קשה למה הושרך לראות באינס מקיימי' ז' מנות והתי' מחוכם והלא מתיקרא לא אסר הק"ה מחוכם כיון באינס אחריך ומיהו
עדין קשה דילמא האי נמי סבר זול הגוי אסור-אכל-לאחר שראה שאינס מקיימים ז' מנות התיר להם כל מחוכם ומ"ד אסור
סבר דחוקא לאחר שראה שלא קיימו ז' מנות לא התיר כל מחוכם אלא זול הגוי עדין אסור ולא התיר כל מחוכם אלא כה"ג
דכור כנגח ויל דכיון דמאן דאסר דרס ואבלת את כל העמים בזמן שהם מסורים בידך ולא בזמן שאינס מסורים בידך הרי
כאנפוז באינס סומרים ז' מנות בני נח מ"ח בזמן שאינס מסורים בידך זול הגוי אסור הרי שלא התיר כל מחוכם של נויס לא
ככונגא בזה דחוקא דהת' על ישראל כנגח טור כלס-סיהא חיוב על ישראל ולגוי תפקיע הלואתו דשרתו:

ה אמרו

רבנן לבעול נוייל ובחמניה את כחמתא דבבלאי נידופ' היא ומימא דהיה לניל-לך ולגמחו נחמ' דאוייה
ולא כחמתא דבבלאי ופי הכהניו להם נחמתא דבבלאי וליעביד כדעבד-אח"כ-בדחול לחוקיה וברא' דאם
היה הולך כהנהו רבנן היה כל אחד מהם רוצה לנחמו והם רגילים כחמתא דבבלאי דנידופא היא והיה עולא טומע בעל כרחו
הייה נידופא שלא כדנכו ולכך הלך היה לבדו כי היא היה מנחמו כהונן וכסורה ולא יתקפו אונני דבר שלא כהונן
עלה על דעתו של משה לעשות מלחמה כלה ברשות ומימה לדברי המוספות בהקטו וא"ת מיכא מואב אדום ועמו
מאי איכא לחומר זיל דאינטריך לאסור בהם אנגריא שהיו מותרין וכיון שבאנגריא היה עשה שלא כרבות א"כ מאי
היה כמואב זכי עשה על דעתו לעשות מלחמה שלא ברשות דילמ' דנה לעשות אנגרי' דאנגריא יש לעשות שלא בהסות ומכ"ל
דכח משה ק"ו וכו' ויל דדייק לישגא דקרא דכתיב אל תתגברם מלחמה מה-בלא נאחר בימין ואדום משמע דהיה רוב להלחם
התם ולא היה מכיון לאנגריא ואחר לו הק"ה אל תתגר בם מלחמה והכי דרשינן בסמוך מלחמה היא דלא הא אנגריא עביד
בהרועל זה אחר זכי עשה על דעתו להלחם שלא ברשות ומכ"ל ק"ו מנמי ניש להקשות למה לא אמ' דנה משה להלחם
עם מואב כשכיל עומ עניס סריפה בה לקרותו מואב מואב ואחר לו הק"ה אל תתגר בם מלחמה כשכיל שעתיד לגלות ממנה
דית המואביה ומיהו נראה דאין טעם זה מספיק למשה לילך להלחם שלא ברשות אלא מנד שגא ק"ו משה בעלמו וכמוס'
דאנטריא-לאסור אנגריא שהיו מותרין ואף עפי שמעיר שני פרידות על עמו-לא אנגריא אלא משום מואב וקצת קשה הלמה
דאנטריא לאסור אנגריא על בני עמון מהאי טעמא דשני פרידות היינו נמי על עמון דיש לדחות דאין טעם צ"י פרידי מיכיל
לאסור אנגריא דמואב יוכיח דעתיד לגלות ממנה דות ואפ"ה אנגרי' עביד בהו ולא אסיר וא"תל דשאי מואב משום שהם עמם
בגדרו והאטיוו לישראל מ"ח אדום יוכיח שלא ינא ממנו פרידה ואפ"ה נאסר אנגריא ולהכי קאתרי' התוספות דלא אינטריך
הא דשתי פרידות על עמון אלא משום מואב נקטיה:

ש א"י

הק"ה מקפח סבר שיהיה נאה וכו' תימא מנ"ל דכשכיל שיהיה נאה שלא חמרה הכבירה כתיב אל תתגר בם
מלחמה הא אנגריא עביד בהו דילמא משום דהיא ענמה כדריה לישראל התיר להם למעבד בהו אנגריא ונ"ל
דאם אותו-עון גרם היה לו להתיר להלחם בם לנמרי ואם נחמל בזכות הפרידות טובות שעתידים לגלות א"כ מאי התקילה
לנמרי וגם-האנגריא נחמסר-אלא משום שלא דברה כהונן וחמרה מואב-לכר התיר למעבד בהו אנגריא:

י תניא

שמעון הממסונו וכו' כבר ב ארתי מאתר זה למעלה כאירך ובתיאפיות לרבות תלמידי חכמי' וא"ת חשני
שיבה תקום למה לי וכו' יש להקשות דילמא לרבות טפה וכו' ויל דהתיס' חודי לטעמייהו דכתבו בסמוך
הג"כ דפ"ק דקידושין דריס איש אתו ואצו-תיראו וגאחר את ה' אלהיך תירא השואה הכתוב תירא אב ואם לתירא כתיב לא
יבא ביחא למדרסיה לחוקותיה לפעה יתירה ולזה הקשו באב כיון דלא סיברא ליה לחוקותיה לפעה יתירא מפני שיבה תקום
לפה לי ואצ"ל דחשני שיבה תקום הוא לכיבוד להדרו והבא תיירי כמורה מ"ח יש בכלל-מורה גם הכיבוד כאם הוא ירא ממנו
בידאי כפוסה לו הידור וכבוד חשני הידאה ומאן להקשות למירון התוספו' שאתרי' דהבא ברבו מובהק דמשמע דמפני שיבה
תקום הוא כתי' שאינו רבו א"כ האי קרא דאח"ה אלהיך תירא שהוא ברבי מובהק למאי אינטריך-כיון דאפילו בשאר מ"ח
כתיב חשני שיבה תקום כל כגון רבו מובהק הא לא קישי דהתם תיירי לקום מפני מ"ח ולכדו אבל מירה לא שמענו לא ברב
מוכה ומיהו קשה לדברי' התוספות דתיירי ברב מובהק היכי אתר הכא לרבות תלמידי חכמים דמשמע דלק"ה הולל לרבות
דבי ופיין כמו כפתתי בם:

יא פיעשה

בכתי של כחוציא יכו' כתבו התוספות דבר שננטע בו אותי גדיק וכו' וא"ת אבתי הו' כחמה
מת ויל דמ"ח דבר ענמו לא היה ראוי ליכנס ע"כ ולע"ד שכוון שהיה חופר בורות ושיחין להזמין
בהם מים לא היה ראוי ורעו ליכנס וליתנק במים שכבוד אבל כשמת כנחם לא היה בדבר שהיה מנטע אותי גדיק שה' ננטע
להזמין ריבוי מים ומת בנו כחסרון מים כמת כנחם וסמא לא התניח מים ככל הנורך ותשרו מים לעולה רגלים ולכך מת בנו
כחוסר מים-כנחם:

מ"א

דכתיב ארך אפים ולא כתיב ארך חף וכו' גראה דהוקה לי כנס שבחתי הטוב אמר ורב הסד ולא רב הסדי כך הולל במדת הפורענות ארך חף ומירץ לארך חף משמע על חרון חף של הק' בה שמאריך אפי וארך אפים אינו מענין חרון חף אלא הוא בדכתיב מנה אחת אפים שהיא לשון פנים כלומר יתן מנה אחת בפנים נהובות והנא נמי אמר ארך אפים הפנים יחוקת שעתיד הק' בה להראות לגדיקים מאריך אותם עד שיעלם הבא כדי לנבות מהם מיעוט מעשים רעיו' שישן נבנה ויהיה סדרם שלם לעולם הבא והפנים וצומות הראויות להשעים מאריך אותם לעולם הבא כדי לנמיל להם בעולם הזה קצת מצות שעשו בניהו ועוד שמח יחזרו בתשובה :

יד פרק ה

באל ר' חנינא בן עזיל לר' חייה בר אבא מפני מה בדברות הראשונ' לא נאמר בהם כי טוב ובדברות האחרונות נאמר בהם כי טוב אל' עד שאתה שואלני למה נאמר בהם כי טוב שאלני אם נאמר בהם כי טוב או לאו שאינו יודע אם נאמר בהם כי טוב או לאו כלך אל' ר' תנחום בר חיילאי ביהי רגיל ריבול שהיה בקי בגמרה חזק לגביה אל' ממנו לא כמעתי אלא כך אמר לי ר' במחאל בר גחום הואיל וסיפן להשתכר מאי הוי אמר רב אחי ח' פסקה טובתן של ישראל . ופי' רב' נאמר בהם כי טוב גבי כיבוד האב ואם דכתיב בהם למען ייטב לך וקצה טובה היתבן שלא היה יודע ר' חייה אם נאמר כי טוב אם לאו דויל קרי כי רב הוא למען ייטב לך וגראה לפרש דר' חייה נסתפק אם הדברות הכתובים בפ' ואתחנן הם ענמם הנאמרים בפ' יתרו כי לא נשתנו זה מזה כלל ואינם נקראים ראשונים ואחרונים אלא נקראו ראשונים על שם שהם כתובים ראשונה בשעת מתן תורה וחזרו ונשנו כעצמי' מואב ונקראו לו אחרוני' ואם כך הוא יש לנו לומר שנס' בפ' יתרו נאמר בהם כי טוב לא שלא נכתב גם בפירו' כתי' שנכתב בסדר ואתחנן אבל הם הם ענמם בלי שינוי כלל ועכשיו חזר ושנה בערבות מואב כל מה שנאמר בסיו' ואין כאן שאלה מפני מה נאמר כי טוב בדברות הראשונים ולא באחרונים כי האחרונים הם שנשנו וחזרו לערבות מואב וכזה וכזה נאמר כי טוב כי לא יתכן להיות ביניהם שום שינוי כלל וגם יש לומר שדברות הראשונים הם הכתובים בלוחות הראשונות ואלו הכתובים כאן הם שנכתבו בלוחות אחרונות וכפי זה בלוחות הראשונות לא נכתב כי טוב ובאחרונות נכתב כי טוב ויש כאן שאלה מפני מה לא נאמרו בדברות הראשונות ולכך אמר עד שאתה שואלני למה לא נאמר בגמרה ששט' לך שדיברו ראשונות הם אותם שנכתבו בלוחות הראשונות' שאלני אם נאמר בהם כי טוב כי מי יודע מה שהיה כתוב בלוחות הראשונות ואולי נאמר בהם כי טוב ואלו הנכתבות בסדר יתרו הם הדברות של הלוחות אחרונות וגם אלו של סדר ואתחנן הם הם ענמם אלא שחזרו ונשנו בערבות מואב וכדלוי' כלל היה שום שינוי בין הדברות שנאמרו בהם שינוי לדברות שנשנו בערבות מואב אלא שלא חס הכתיב להאריך ולכתיב גם למען ייטב לך . ואפשר בלוחות הראשונות שהיה כתוב בהם כי טוב או לאו ומ' כששאל ר' תנחום אל' שכך הוא שאיתם שנכתבו בסדר יתרו הם הלשון של הלוחות הראשונות ולא נכתב בהם טובה הואיל וסיפן להשתכר שניות שנתקיימו כתיב בהם כי טוב ולפי זה בין כשנאמרו בהם שינוי נאמר בהם כי טוב ובין כשחזרו ונשנו בערבות מואב נאמר בהם כי טוב כ-אלו ואלו דברות האחרונים איקרו כיון שהם הכתובים בלוחות שניות ונכון זה לע"ד :

יו פרק ו

מאי דכתיב ואתם לא תגאו איש מפני ביתי וכו' נר' דהוקה לי כנסוק זה שנכתב שלא במקומו שהיא מצוה על שטת הפסח וטבלתם בדם והנעתם א המסקוף וסמוך לזה היה לסיים ענין הדם שהיא מצוה על שטת הפסח ויראה את הדם וכו' ולא יתן המסכות לבא אל בתיכם לנגוף ואח"כ יל' ואתם לא תגאו איש מפני ביתי עד בקר אבל למה הפסוק בין וטבלתם בדם ובין ועבר ה' ויראה את הדם בפסוק ואתם לא תגאו איש וכו' לזה דרש רבא לומר כיון שבין שניות רשות למשחית וכו' שניתנת הדם במסקוף הוא סימן השחמה למזרים שהם מחוק בתיהם על יד' ולזה סמך כיון שניתן רשות למשחית' דהיינו סי' דם מחוק בתי יס' טוב אינו מבחין ולכן לא תגאו איש מפני ביתי עד בקר וכי תחושו שלא יבנם המסכות לפנים א' הכתים אשר אתם בש לזה אמר ועבר ה' לנגוף את מזרי' ויראה את הדם ולא יתן המסכות וכו' : דיהענות באה וכו' גראה דדריב להאי קרא מסום דלפנים פשטיה קשה מ' ש כי תגא חס ומגאה קינים ונאכל גדיס שיעקר הדבר הוא כחם יגאה חס ואכלה גדיס שלם יכלם המבעיר את הכזרה ואם כן למה הזכיר הפסוק שמגאה קינים והלא בין חס מגאה קינים או לא מגאה חלא גדיס הדיון הוא סוה לשלם הבערה לזה דרש שרמיו על חס הפורענות שלא יגאה מאת ה' אלא כשכל כשתניין רבנים קינים סביב לישראל הם הבעירו הבערה ואינה מתחלת אלא מהגדיקים ונאכל גדיס . ועם זה אמר מה פירש לקמן ר' יצחק נפחא כי תגא חס תגא חס מעגמה אמר ה' בה עלי לשלם את הבערה שיקבה כיון שהין הפורענות בא אלא כשכל הרשעים איך הוא חומר כי תגא חס מעגמה אמנם להיות שלקי באה הגדיקי' תחילה והם לא גרמו לאה' ההוא כלל ויש להם לגדיקים להתרעם מה פשענו מה חטאנו ללקות באה הוה אמר ה' בה אינפי' שלגבי הגדיקים הוו אה' זה כאילו יגאה מעגמה בלי גמיה שנס' חני לא הבערתי האה' הרי הרשעים הבעירו האה' ונאכל גדיס שלקי הגדיקים והיו נספים בלא הכפטי כי לא חטאו מכל מקום מעגמה חני גליהם כאילו חני הבערתי האה' ולקו בו הגדיקים כחנם ושלם אלבלם להם טובה כשכלם סכר לעולם הבא :

מסכת קמא

לעולם

יבנם אדם כפי טוב וכו' בתוספות דקדק ר"ת הא דמקדים כניסה לביאה • ולע"ד סדקדק לומר לכולם
יבנם אדם כפי טוב לפי שמנינו כיונא לדבר מנה שמרזין עתם להשכים קודם שיאור היום כי כלוחי
מניה אינם ניווקין וכן מנינו דכתיב באברהם וישכם אברהם בבקר שהרזין מקדימין למנות וכו' ר' יהודה להזהיר לאותו
שהשכים בבקר לדבר מנה שבשהוא חוזר לביתו א' יאמר בשם שיגאתי בהשכמה קודם אור היום כך אינם לעיד משתחשך כיון
שפליח מנה חגי לזה אחר לכולם אעפ"י שהותר לו לנאת לדבר מנה קודם אור היום מ"מ כשיבנם לביתו יהיה כפי טוב בעוד
בכון היום ואם רנה לנאת ב"כ לעסקיו יהיה גם כפי טוב :

הא

שמע מחוז תכל חרב וכו' נריך להבין היכי משמע מהנא דאע"ג דחחדריס אימות מות שיבנם רגליו לביתו ולא
ינא לחוז ודילמא שתי קללות הם שמחוז תכל חרב המות וגם מחדריס יהיה אימת מות ואוי לו אם ינא ואוי לו
אם יבנם וכיאו' הענין לפי דעתי הוא שביון שבקללת חוז אמ' תכל חרב ובקללת פנים אחר אימה הרי לך באימה היא פחותה
מזרות חרב לפי שהחרב היא ודאי מות אבל באימה שיש בה ספק מוטב לתפוס הספק ולהניח הודאי :

ואומר

אם אמרנו נבא העיר וכו' פירש"י ז"ל אם אמרנו בארבעה אנשים מזרעו' וכו' ואפשר שרמזו הרב ז"ל להודיע
בארבעה אנשים מזרעיהם בהדבר ידוע לכל קורא ספר אמנם לפי שיש להקשות בזה דשאני התם לפי שהיו
כפתח השער ולכך נחרו לפזר רגלם וללכת אל מחנה ארם ולא ליבנם לעי' אבל מנ"ל לעומד פטיר ויש רעב בעיר שיהיה נודד
ממקומו ולפזר רגליו לזה אחר רש"י בארבעה אנשים מזרעיהם כלומר שהאנשים האלו להיותם מזרעיהם היה מקומם ומושבם פתח
השער כמו בית מושב לאנשי העיר ואעפ"י אחרו ואם ישבנו פה ומתנו ובחרו ללכת אל מחנה ארם והטעם כי באן יש מיתה
בדאי ויש ספק אם ימיתנו ואם יחינו ודאי להניח ודאי מיתה ולתפוס ספק חיים :

י"א

הק"ב אהי הנתי אש בניון וכו' נראה דה"ק שהק"ב בה הגית אש בניון לטובתן של ישראל כמו שדרשו חז"ל
בילה ה' חמתו ספק חרון אפו ע"י שהגית אש בניון בעתים ובאכנים נכילוי ישראל וכליה חמתו הראויה
לכא על ישראל וכפי זה מה שהגית אש בניון היו רחמים לישראל ואעפ"י כן אמר הק"ב אעפ"י שכונתי היתה לטובתן של ישראל
מ"מ ביון שאני הנתי האש אני עתיד לבנותה באש ואני אהיה לה חומת אש להגין ולכבוד אהיה בתוכה כדכתיב כי ה' אלהיך אש
אוכלה הוא ואעפ"י שאני עתיד לבנותה וגם הבערה היתה לטובתן מכל מקום שלם ישלם הנער שננטעו בכערה :

י"ב פרק ז

מפני שנסתרת בחטא וכו' רבא אמר מפני שסנה וחטא • היינו דאיבא בנייהו דלעצמא שנסתרת
בחטא הוא לאחר יאוש שבסמכרו מהנו מעשיו שנתחזק ועשה פרישים ביאוש ושינוי דשות ולמ"ד
מפני שסנה בחטא הוא אפילו לפני יאוש ואעפ"י דלא ארנו מעשיו מחייב מפני שסנה בחטא לננוכ ולמכור או לטבוח :

כא שאלו

תלמידיו את ר' זבון מפני מה החמירה תורה כנגב וכו' פי' רש"י החמירה תורה לשלם כפל ארבעה
וחמשה • וקשה דטעם זה נודק לנגב לשלם כפל לפי שלא השוה כבוד קונו לכבוד ב"ו שהו' עבד
זשלם כפל והגולן שהשוה אינו משלם אלא קרן אבל כיון שעל שלא השוה הנגב כבוד עבד נשא עונו בתשלומי כפל א"כ מה לו
עוד לשלם מפני זה ארבעה וחמשה בטביחה ומכירה שהטביחה ומכירה היא בפני בני אדם ואין פחות מנגים שאם טבח ומכר
עפ"י עד אחד אינו משלם אלא כפל בלבד • ועוד קשה לפירש"י ז"ל שאם תשלומי ארבעה וחמשה הוא על שלא השוה כבוד עבד
לקונו א"כ למה חין תשלומי ארבעה וחמשה שיהא אלא בשור ושה בלבד ואילו נגב דבר אחר שלא השוה עבד לקונו אינו משלם
ארבעה וחמשה וע"כ משמע שאין טעם זה אלא לתשלומי כפל בלבד שהוא כבוד ככל דבר • ועוד נריך לבאר מה זה המשל של
ר' מאיר היאך מתייחס א' הגמל ואפשר לפרש דה"ק מפני מה החמיר' תורה כנגב בין כשהנגיבה בעין כשתחיי' לשלם כפל ובין
כנגוב וטבח ומכר שמשלם ארבעה וחמשה ואילו בול וטבח ומכר אינו משלם כלום והיה ראוי להחמיר על הגולן בטבח ומכר
לשלם כפל על הפחות ונתן טעם לדבר לפי שהגולן השוה כבוד עבד לקונו ולפיכך אינו משלם כלום אלא הקרן ואעפ"י שטבח
ומכר אבל כנגב שלא השוה כבוד עבד לקונו בשעת הנגיבה אעפ"י שא"כ טבח ומכר בפני נשים כגשו מרובה • ור' מאיר משלו
משל לבני בני אדם שהיו בעיר וכו' הבוונה שמנינו שהנגב יכול לכא לידי אשם כגון אם נשבע והודה מעצמו שמשלם קרן
וחומה ואשם והנגב הזה שלא הודה מעצמו זימן את בני העיר דהיינו שמומתן לשלם כפל לחבירו וזהו זימן לבני עירו ולא זימן
את בני המלך היינו להודות ולתת אשם שהוא לבהנים שהם בני המלך והגולן לא זימן לא בני העיר ולא בני המלך דהיינו שלא
נתחייב לפדוע לא כפל לחבירו שהוא בני העיר וגם לא לפדוע בהודאתו אשם לבהנים שהם בני המלך איזה מהם עונשו מרובה
אלכך כנגב שהו' מתחייב ככפל לבני העיר נתחייב בתשלומי ד' וחמשה בטבוחו ומכרו ולא הודה בו לפי שלא זימן לבני המלך :

כמה

גדול כח של מלאכה וכו' ותימה שהרי כשנגב ולא טבח ומכר מתחייב כפל בין לשור שביטל ממלאכה ובין לשה
שלא ביטלו ממלאכה ולמה לא החמיר בשור שביטלו ממלאכה ושחא לא מיקרי ביטלו ממלאכה אלא כשטבח את
השור או מכרו אבל כשעדין הוא עומד חין כאן ביטול מלאכה כי אם לשעה ולא מיקרי ביטלו ממלאכתו :

כמה

גדול כבוד הכריות שור שהלך ברגליו חמשה ואין לומר דכפי זה היה ראוי להפריש בין כיר לשה גם בתלמידי
הכפל

מסכת קמא

לח

הכפל לפי שהחייב הכפל בא לו ממש ופשיטתו לו באשר זמנו לעשות שהוא ביקש לכפול חמיונו מכל חבירו לפיכך יכפול ממין חבירו מכלו אבל בתשלומי ארבעה וחמשה שהוא יותר משה ספק לעשותו ים להקל יותר בתשלומי הנה שילול את עצמו וכו' . וכן יל' נמי בההיא דלעיל גדול כמה של מלאכה :

כו פרק ה

השב אשת האיש ת"ת ודקאחרת הגוי גם נדיק תהרוג הלל הוא אחר לי וכו' נביא הוא וכבר לימד נראה שביון שהוא נביא ולימד דעת את העם כבר לימד כאין שואין לאכסנאי על עסקי אמתו וכו' היה בטות לומר אחותי היא ואמה ששאלת אם היא אחותי ראוי לך ליענש וכי תימא שמה אביהלך לא למד דבר זה לזה אחר מכאן לבן נח ביהרנ על שהיה לו ללמוד ולא למד וביון שאברהם נביא הוא ולימד כל מי כלא למד ראוי הוא ליענש ולכך נדיק אמה למפילמו של אברהם שימפלל בליד ותיא :

לב שתין

תבלי מטו וכו' דכתיב ולי עבדך וכי תימא מל' שהיה קובל ונזכק על עסקי לנימא ודילמא על דבר התלויה שנמחדטה שם היה קובל שלא נהגה כס ושמה מדקאחרת בתחילה ולי עבדך ואחר כך לגדוק ולבניהו ולסלמה והיה ראוי להוכיחם בתחילה ולגדוק ולבניהו ולסלמה ולי אמי עבדך לא קרא מכאן שהיה קובל על עצמו שלא זימנו למשה דמיון מבלי מטו לכבא דקל חכמה שמה ולא אבל ואחר כך הוכיח לגדוק ולבניהו ולסלמה על דבר התלויה שנמחדטה שם בבית המטהה שלא ביריעתם :

לג דכתיב

וסמכת את ירך פי' רט' זל שמהל החכמה והגדולה במשה כאילו הוא נמנה ליהושע והיא אינה אלא מפי הק' בה וק' לפירושו למה הביא פסוק וסמכת את ירך עליו דהא עיקר הדאיה היא מדכתיב ויהושע מלא רוח חכמה כי סמך משה ידיו עליו הרי שמהל החכמה והגדולה במשה וכהאי קרא דוסמכת את ירך ולא הוכיח שחכמת יהושע וגדולתו הייתה מאת משה ולפי' המוספות נראה דנקט האי קרא משום דפירושו שהתקפה נותן בעין יפה למי שהוא דונה שהרי הק' בה אחר לו וסמכת את ירך ומשה היה טוב עין ויסמוך ממי ידיו ואפשר לומר שרש' זל לא באר בדרך המוספות לפי שלא היה לרי' להביא באן קרא דויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה ידיו עליו דהא בההוא קרא דכתי' וסמכת את ירך עליו כתוב סמוך לו ויסמוך משה ידיו עליו הרי שהתקפה נותן בעין יפה ולמה הביא האי קרא דויהושע מלא רוח חכמה ורש' זל לכך פי' שמהל באן החכמה והגדולה במשה ומה שהביא קרא דוסמכת את ירך אפשר לומר דאילו כתי' המס וסמכת ירך עליו למלא אותי רוח חכמה היינו אומרים שלכך אחר באן מלא רוח חכמה כדי לומר מה שגויה השם ולא בא הכתיב לתלות הגדולה במשה אבל כיון דבדברי הק' בה לא נאמר אלא וסמכת ירך ובאן כתיב ויהושע מלא רוח חכמה כי סמך משה ידיו עליו הרי לך שבא לתלות הגדולה והחכמה במשה ולא בהק' בה :

מא פרק ט

מטבע של אברהם וכו' פי' המוספות לא שהיתה גורת זקן וכו' לא כך היה כתיב מנד א' זקן וכו' ויש להבי' ראוי עוד לזה מדר' למדכי ילא מיניטון עשרת זהב מכאן ושק ואפר מכאן ואין

מב פרק י

לפרט בזה גורת עשרת זהב וגורת שק ואפר כי אין בשק ואפר גורה אלא ודאי כמוב מנד א' עשרת זהב ומנד זה שק ואפר : פי' הגזול במרא מניא ר' פנחס בן יאיר אומר במקום שיש קידוש השם אפילו אבידתו אסורה ויש תימא שהרי בזמן שהעמים מסורים בידם גזל הגוי שרי בדכתיב ואבלת את כל העמים ולא חילק לאסור אם יש קידוש השם אלא בכל גוונא שרי ושמה ליבא קידוש השם בזמן שהעמי' מסורים ביד ישראל כאין לחוש מהם ומדבריהם אבל בזמן שאינם מסורים ביד ישראל אין להם פתחון פה אם יקחו ממנוס ומאבידתם :

הסלת מסכת קמא

מסכת מציעא

ד פרק ב

והודעת להם זה בית חיהם וכו' נרא' שזולת ימיר כל המקרא הזה כמכר אחר והוהרת אתהם את החוקים ואת המדות מה גורך לומר והודעת להם הדרך אשר ילכו בה דהיינו החוקים והמדות הכתובים בתנ"ך ומה שכתב החוקים והמדות כתיב ברישיה דקרא יתבא זה קדושים הגי דרשי וכו' זל טדק' ככתוב מאי והודע' להם והודעתם הדרך אשר ילכו בה ומכתי ליה בת' דא והודעתם לבנוך מאי והודעתם להם הא ה'ק והודעת היברי שגריכים להם להחיות נפשם בנין איתמות להתפרנס בו ודריש את הדרך זו ג"ח בדכתיב ושפרו דרך ה' לעשות דקה ולכו זו ביקור חולים שהמפקד הולך מביתו לביתו של חולה בה זו קבורה יליף לה דהזלל אשר ילכו עליה מאי בה אלא זו קבורה שאינו עליה אלא בה בקרב הארץ :

לא

נכרבה אף לזקן ואינו לפי כבודו והא דלא מטייב הכי נבי ביקור חולי' היינו ב"ח לא נכרבה אף לזקן ואינו לפי כבודו משום דאמר' בתם' נדרים ביקור חולים אין לו שיפור אפילו גדול לקטן ומיהו הוה מני למימר דמדכתיב אבד ילכו בה זה ביקור חילים למדנו זה הכ"ח אין לו שיפור אפי' גדול לקטן דהיינו זקן ואינו לפי כבודו ובמא' זל דכתיב חירונא דנכרבה

מסכת בוציעא

לזקן ואינו לפי כבודו מתרצה נמי היא דכ"ח דנזכרה לזקן ואינו לפי כבודו - ועל דכיון שלמדנו בענין הקבוצה כחפי' זקן ואינו לפי כבודו ה"ה דילפי' נמי לביקור חולים דלא שחזי לן חפי' זקן ואינו לפי כבודו ולהכי מוקי לה דנזכרה לכן גילו - דכתיב והגד לעמי פשעם וכו' גראה דהוקשה לו ככתיב דליעריבניהו והגד לעמי בית יעקב פשעם יחטאת' ועוד כיון דהקפיד על החטאות שהם הסגנות כ"ט הפשעים והזדונות לזה דרשו לעמי אלו ת"ח שאפילו הסגנות שלהם נחשבים כזדונות ולכתיב יעקב אלו עמי הארץ שהכל נחשב להם לסגנות :

ז מא

דכתיב נמי אל דבר ה' החרדים א' דברו יראה דהיקפה לו דהיה לו לכלול את כולם כחפי' שחזו דבר ה' החרדים אל דברו אחיכם שוגא'יכם מגד'יכם ולמה הפסיק בנתיים לומר אמרו אחיכם שוגא'יכם וכו' וע"ק מאי א' דברו דכתי' החרדים אל דברו הלל החרדים אחיכם וכו' לזה דרש החרדים אל דברו הם הת"ח שחרדים ונותנים לב בטעמי משנתם שלא יורו הלכה מתוך משנה שאינה טיבך והם חרדים אל דברו להורות את בני ישראל בהלכה אמר אחיכם אלו בעלי מקרא גרמ' לי ליישב כך שהבעלי מקרא אמרו לת"ח הגנו אנחנו נקראים אחיכם אף עפ"י שלא קרינו משנה ותלמוד כי לא מקרא לבד מ"מ אחיכם אנו לפי שהבעלי משנה הם שוגא'יכם של ת"ח בעלי תלמוד והעמי ארץ הם מגד'יכם מתעבי' את הת"ח כגדה וכיון שכן אנחנו בעלי המקרא שאין אנו לא מהבוגאים ולא מהמגדים אחיכם אנו ולמזן שמי יכבד ה' מתוך קריאת המקרא' ועם זה ידוקקך שלא אמר אחיכם ובוגא'יכם ובמא' תאמר אכד סדרם כלומר של בעלי המקרא כיון דכתיב אמרו אחיכם למזן שמי יכבד ה' משמע בהם אומרים אבל אין הדבר כן ת"ל וגראה בשמחתכם מדלא כתיב בדבר ה' וגראה בשמחתכם דהוה משמע וגראה בשמחת החרדים אל דברו שהם הת"ח וכתיב וגראה בשמחתכם הם דברו הנביא שאמר אנו ואחיכם שוגא'יכם וכו' כלנו גראה בשמחת' זה ג"ל מיושב על פי' רש"י ז"ל וזריך עדין ליישב לפי' זה מ"ט ש"מ ישראל יבושו היכי ס"ד לומר כך כישראל יבושו כיון דאמר וגראה בשמחתכם על אחיכם ביגא'יכם מגד'יכם יאפשר דה"ק וגראה כולנו בשמחתכם של הת"ח וא"כ אפשר לומר המה יראו בשמחת הת"ח ומ"מ יבושו המה מהת"ח כגדלה מעלתם יותר מהם לזה אמר והם יבושו וכו' ה"ה יבושו שאינם נקראים על שם ישראל וישראל יבחו ומדברי התוספות נמצא דמא' אכד סדרם הוא על מגד'יכם שהם ע"ה שכיון שהם ע"ה אכד סדרם לזה אמר והם יבושו דוקא ה"ה אבל יבדל אפילו ע"ה וריקנין טההם ישמחו :

י פרק ד

שיחא הין שלך נדק ולאו שלך נדק ואי"נב דלא כתיב בקרא לאו א' הין נדק מ"פ מכלל הין אתה שומע לאו שלך שיחא נדק וע"ל דדריש איפה שלימה מלבן או פה כלומר או כהוא לאו או של פה כלומר אין של פה יהיה שלימה ונדק שלא יבנה :

אם

הוא כן גרים פי' היינו זו אף זו דאפילו מעשה אבותיו וזריך ליישב לפי זה מה שלמד לומר אם היה גר וכא' ללמוד תורה באם אפילו מעשה אבותיו הוזהר בו כ"ט מעשה עצמו ועוד שכבר הוזהר למעלה במעשה עצמו שלא יאמר לו וכו' מענין הראשונים ואפשר לומר דרביהא היא שאפילו לזכור לו מעשים טענה בימי גיותו שאינו כ"כ מעינה כמו לזכור מעשים טענה בהיותו ישראל מ"ע לא יזכרנו לומר פה שאכל נבלות וכו' - והיו גמיו רביהא יותר מלימד לכן גרים זכור מעשה אבותיו דהיינו מה שחטא לאחר שנתנייר וכבר אומר לי פה שאכל נבלות קודם שנתנייר והיו זו אף זו ככל החלוקות :

יב דרש

רבא מ"ד ובגלגלי שחזו וכו' אמ' דוד גלוי וידוע לפניך שאולי היו קורעי' בשרו דמי לא היה שיהיה ולא כבוד אלא אפי' בשעה כעוסקים בנגעים וההלכות אומרים לי דוד הבא על אשת איש מיתתו כמה ואני אומר מיתתו בחנק ויש לי חלק לע"הב והמלכין פני חבירו ברבים אין לו חלה לע"הב - וזריך להבין מאי ולא עוד דקאמר והמוסקות פירשו לא מעשיא כעוסקים בדברים בטלים לא גם כעוסקי' בד'ת שהוא בנגעים וההלכות פוסקים מד'ת ואימרו' לי הבא על אשת איש מיתתו כמה וכו' ואני שמעתי אומרים אפילו כעוסקים בנגעים שואת תורת המוציא שם דע ללקות בנגעים והם אינם יראים ואומרים לי דוד הבא על אשת איש מיתתו כמה וכו' ואשפי' לי לומר עם מ"ס חז"ל מדוע נכבדו על עון זה ופרשו מחזו הסנהדרין זח חדש עד שהתפלל ואמר הטיבה לי שכן יטעך וכו' ולזה אמר ולא עוד כחלפנינו פני אלא גם כעוסקים בנגעים הם מנוזים להלכין פני כפלים באמור טראויים הנגעים לי על עון זה ואומרים הבא על אשת איש מיתתו כמה והמוסקות הביאו גירסא אחרת בשעה כעוסקים בארבע מיתות בית דין וזריך לדקדק כפי גירסא זו מהו ולא עוד אלא אפילו דקאמר ובגלג' דה"ק לא מעשיא שחזו אמר לי מיתתו של הבא על אשת איש כמה היא אלא גם ככמה כעוסקים בארבע מיתות והם קורין ואלו הם הנחמקין הבא על אשת איש וכיון שהם עוסקין בדיון זה ובקוא' בו מה להם עוד לשאיל אומי מיעפתי כמה הוא כי הרי נמרח ערוכה בידם ואין ללמוד עליהם זכות שמא באו ללמוד דין זה מפני שאינם בקוא' בו כיון שהם עוסקין בדיני ארבע מיתות שהם אלו הן הנסקלין אלו הן הנחמקין כי זו היראה שאינם באים אלא להלכין כפי ואני מטיבם הבא על אשת איש מיתתו בחנק ויש לי חלק לע"הב מתוך דבריו תורה שהוא עוסק בה ומתוך התשובה שטיבה :

יג מא

דכתי' לא תונו איש את עמיתו וכו' והוקשה לו דה"ל לא תונו איש את אחיו כדכתי' במקו' אחר א' תונו איש את אחיו ומאי עמיתו דנקט לזה דרש עם שחמו בתורה ומתות וסמך לזה מאמר רב לטולם יהא אדם נאור בהינא' אשתי

אשתי לפי שלדרגת עם שאתך בתורה ומזות היה נר' דאין אשה בכלל עתתו לפי שאינה בחיוב תורה וגם לא בחיוב קנת מזות
 דהיינו שהזמן נחמא ואינם שוים לאנשים לזה אמר לעולם יהא אדם זהיר בהונאת אשתו לעולם ישגן בתורה ובמנוח ואקרו
 במיתו ואלדבא נריך וירוז יותר באשה באעפי שאינה בחיוב תורה מ' מ' כיון שדמעתה חנויה פורענות הונאתה קרובה ליפרע:
יד אמר ר' אלעזר מיום שחרב ב"ה נגעלו שערי תפילה וכו' וקשה דהא כתיב כה' אלהינו בכל קראנו איו ואין
 קריאה אלא תפילה ודומק לומר דהאי קרא דככל קראינו הוא דווקא בזמן ב"ה וזל דהנא תיירי בתפילת
 יחיד כדיליף ליה מדכתיב גם כי אזעק ואזעב שהיה ב"ה תפילת היחיד היתה מתקבלת בכלל תמיד
 נבדור והקרבנות ובכלל תפילות הציבור היתה עולה לרצון גם תפילות היחיד כמו שנאמר להיות עיניך פקוחות אל הבית הזה
 לשמוע אל התפילה אשר יתפלל עבדך והמעט אל תחונת עבדך ועמך ישראל אשר יתפללו אל המקום הזה י ויב להקשות דהאי
 קרא דלא רישיה סיפיה פתח בתפילת יחיד אבר יתפלל עבדך יינא בתפילת ציבור אבר יתפללו עמך ישראל ואני בתבתי בזה
 בספר בסף מוזק כדמזו לנו כאן בתפילת היחיד נבמעת בזמן שיש תפילת צבור שהיא נכמנית בכל טעה ובכל זמן דכתיב
 בכל קראינו איו ואנש תפיל' ציבור תקיבל ג"כ תפילת היחיד אעפי שתפילת היחיד אינה רגויה לא בעשרה ימי תשובה מ"מ אגב
 תפילת הציבור מתקבלת ג"כ תפילת היחיד בכל טעה והיינו בזמן שפ"ה קיים דכתיב ביה והתפללו אל הבית הזה ומיום שחרב
 ב"ה ואין הבית הזה נגעלו שער תפילה של יחיד עד עזרת הימים של תשובה שאז נפתחים וזהו שאחול התפילה נמשלה למקוה
 מה מקוה פעמים פתח פעמים נעול דהיינו בשאר ימות השנה נגבליים שערי תפילה ליחיד ובין ר"ה וזה נפתחים אבל לציבור
 לעולם נפתחים שנאמר כה' אלהינו בכל קראינו איו ומ' אעפי ששערי תפילה נגעלו ליחיד שערי דמעה לא נגעלו אפי' ליחיד
 כתיב אל דמעתא' תהרש דהיינו ליחיד ואפשר דקדקו לדרוש א' תהרש מלשון הכטחה יודע אני ומובטח כלל תהרש ותשתוק
 ואינו ענין שאלה נא"כ הולל א' תהרש לדמעתו בדכתיב כמנה תפילתי ואעפי' כנס הוא אחר וכוונתי האזינה ולא אחר האזינש
 שונתי אפשר שרצה לרמוז כי שמע לקול תפילתו להשיעו מנרתו וגם אחר הטובה יאזין להגילו מנרה אחרת שלא תבא עליו
 כמו שדרשו בפסוק זאת שונתם ושמע ויופיתם יכמע לפי טעה ויופיתם להבא ומדכתיב אל דמעותי אל תהרש הוא יורה שאינו
 ענין שאלה ובקשה אלא הכטחה ככיון שיש דמעה יש הכטחה שלא תהרש ואל תשתוק ובתום' כתבו אינו אומר כמע א' בכייתי
 ורצה דמעותי אלא אל תהרש כלומר בטוח אני שאל תהרש :

טו כל

השערי' נגעלו חוץ משערי אונא' שרשו כל השערי' אל תפיל' נגעלו וכונת הרב זל לדמות שלא נפרש כל שערי'
 החטאות כגון אדם לחבירו כגון גזל והונאת מתוך וכוונתו בו נגעלו חוץ משערי הונאת דברים לפי שהנין לנו
 שנגעלו שדרי כתובנוזל חמס וסוד ישמע בה על פני תמיד הרי שאינו נגעל לכך פ' כל שערי תפילה נגעלו ונריך לפר' דה"ק כל
 שערי תפיל' ליחיד מיום שחרב ב"ה כדא"ר' ל' לזיל אבל שערי הונאת דברי' אים יתפלל על הונאתו אפי' יחיד מהי' תפילתו נבמעת :
דנה ה' נגב על חומת אנך - נראה לפרש כפי דרכה זו-מאי דכתיב חומת אנך שהוא נדרש כגון חומת אנך כלומר
 שחמה בזה יכ כל ענין הונאת דברי' כיון שה' ביה בעמתי הוא נדרש אל ההונאה ובידו אנך ואינו נפרע ע"י שלום :
יו אין ברבה מנויה בתוך ביתו כל אדם אלא ככביל אבתו כנאמר ולא כרם הטיב בעבודה וקשה לפי' רש"י כתיב
 בפירו' התורה ולא כרם הטיב פרעה בעבודה כל טרה אם כן תניין לכל הנשים היוצרות בתוך ביתהן טיבה
 ה' ברכתו בתוך הבית ככביל הנשים ויש לנו לפרש לדברי' ה' שלבו טרה כנאמר ולא כרם הטיב הוא הק"כ הטיב לאכרם
 בעבור טרה וכוננת הבתובים לומר שטרה גרמה ברבה לאכרם בעלה וגרמה נגעים לפרעה על דבר טרו :

והיינו

לאמר רבא אוקירו לגשייכו וכו' - נריך ליישב דקודם אחר הכביל הדרכה שנתבררה ביתו נריך להיות זהיר
 בכבוד אשתו באופן שהכבוד נמשך מחמת הדרכה ואח"כ הוא אומר אוקירו נשייכו וכו' שהדרכה נמשכת מחמת
 הכבוד - וביאור הענין הוא ככיון שאין הדרכה חנויה. בפיתו לא ככביל אשתו דהיינו ככבוד את אשתו א"כ יהא זהיר להחזיק
 בכבודה ואל ירף כדי שיפחד לו כבוד ביתו וממונו - והיינו אוקירו נשייכו כי היכי דמתעמרו שינות ברבה בבתיכם מחמת
 הכיבוד וכפי זה נריך לומר דלאכרם הטיב בעבודה אינו לפי מצייה של טרה אלא בעבודה שהיה אכרם מרבה אותה שהרי
 א"ל אמרי נא ארותי את למען ייטב לי בעבורך ומיתה נפשי ואין לה כבוד גדול מזה שהי' מחמם נמני לפניה ועובדה אות' טיק' :
ויש לדקדק קנת בת' ש' וא' ר' חלבו כיון שפי המדבר למעל' הוא רב חנינא בר פפא מה ענין זה לזה לומר וא' ר' חלבו וגם
 הגמיינים הם חלוקים זה מדבר בגנין תבואה זה מדבר בכבוד אשתו ואפשר שהזכיר לת' ש' רב יהודה טיבא זהיר
 בתבוא' כאן מריבה מניה בין אים לאשתו לא על הסקי תבוא' ושחא באותה מריבה טבוא' לו אשתו יזלזל אותה לזה סמך ואמר
 ר' חלבו לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו אחר לעולם לרמוז שאפילו בזמן שהיא עובדה מריבה ימו יהא זהיר בכבוד אשתו
 והפסיק בדברי' ר' חנינא כדכבר גם הוא בענין התבואה ואח"כ הביא לעולם יהא זהיר בכבוד אשתו כדאמר :

כד פוק ה

חניא ר"ב כו אלעזר אות' כל מי שיב לי מנית ומלוח אותם שלא בדינית עליו הכתוב
 אומר כספי לא נתן בנשך וכו' וקשה למה הונרך לומר הא למדת דהא מנפיה דקרא
 משמע

נוסחת מצידא

השמי' כספו לא נתן לא ימוט הא נתן ימוט י וע"ק האי דאקסי והא חוינא דלא חוופי ומתמוטטי סייך לדברי רבי אלעזר דאחר המלוה שלא ברבית אינו מתמוטט ועלה אקסי והא קא חוינא דלא חוופי ומתמוטטי וא"כ מה ענין קושיא זו עם מ"ט הא למדת וכו' ו"ל דהא למדת הם דברי הכרייתא וסיימה ואחר כך אקסי ביה וכו' לימד דבקרא איכא למימד דהווי תרמי לטיבותא שאינו מליה ברבית ואינו לוקח שוחד לא ימוט הא איכא חדא דכספו נתן בנסך אצפ"ה שלא לקח שוחד ימוט וכן אם שוחד על נקי לקח אצפ"ה שלא הליה ברבית ימוט ובהכי ניחא דחוינא דלא חוופי ברבית ומתמוטטין משום דלית בהו מרמי לטיבותא דהיינו נמי שוחד לא לקח אבל כיון דאמר ר' אלעזר כל מי שאינו מליה ברבית עליו הכתוב אומר כספו לא נתן לא ימוט משמע דבהא לחודא אצפ"ה סהיו בידוי שאר עבירות לא ימוט דאל"כ הרי אצפ"ה שלא הליה ברבית עדין הדבר שקול בלקיחת שוחד באם לקח שוחד ימוט ומדקאמר ר' אלעזר הכי ותלה גזרת הכתוב שאמר לא ימוט שתלויה במלוה שלא ברבית הא למדת מדבריו האם הליה ברבית אצפ"ה שוחד על נקי לא לקח ימוט שהכל תלוי ברבית ומי שלא הליה ברבית אצפ"ה שיש בידוי עבירה אסרת כגון שלקח שוחד אפי' הכי לא ימוט וכיון שכן יקשה דהא חוינא שהליה ברבית ומתמוטטין והשתא אתי ספיר מה שהקשו בזה התוספות דבקרא איכא לאיקומי עושה א' מכל אלה כר' עקיבא דהיינו מי שלא הליה ברבי' אצפ"ה שלקח או לא לקח שוחד אצפ"ה שהליה ברבית לא ימוט ור' אלעזר רצה ללמדנו שהמלוה ברבית אצפ"ה שיש בידוי דבר טוב ששוחד על נקי לא לקח עליו הכתוב אומר כספו לא נתן בנסך עושה אלה כלומר עיקר לא ימוט הוא תלוי בכספו לא נתן בנסך ואינו תלוי בשוחד על נקי לא לקח וכפי זה הא למדת כל המלוה כי בית אצפ"ה ששוחד לא לקח נכסיו מתמוטטין ולפי שלדברי ר' אלעזר יקשה למה אמר הכתוב כאן ושוחד על נקי לא לקח כיון שלא ימוט הוא תלוי בכספו לא נתן בנסך לזה סמך ואמר והא חוינא דלא חוופי ומתמוטטין ומשני הללו מתמוטטין ועולין והללו וכו' דהיינו הגותנין בנסך מתמוטטין לעולם וכספו לא נתן בנסך מתמוטטין ועולין ומעתה גם אנו באמר מי שכספו לא נתן בנסך ולקח שוחד אינו מתמוטט לעולם ואצפ"ה מתמוטט לפי שעה אבל כששתיהן בידוי כספו לא נתן ושוחד לא לקח אשילו לפי שעה אינו מתמוטט כלל וכפי זה יהיה לדיק ממנו בולע דהיינו כספו לא נתן בנסך אבל יש עבירה בידוי שלקח שוחד בולע ועולה אבל ג"ג שלא נתן בנסך וגם לא לקח שוחד אינו בולע כלל וצתוספות אי נמי לדברי עקיבא פריך ונריך ליישב לדבריהם הא דמשני ר' אלעזר הללו מתמוטטין ועולין דה"ק מי שצפה אחת מכל אלה לא מהיה מטתי לעולם אלא מתמוטטין ועולין אבל שאין בידים אפי' אחת מחלה ימוט לעולם מתמוטט ואינו עולה דקשה דהא לר' עקיבא דקאמר אחת מכל אלה לא ימוט מי שלא לקח שוחד שהוא אחת מחלה אצפ"ה שהליה ברבית לא ימוט והכא אמרינן הא למדת כל המלוה ברבית מתמוטט ואי אידי במי שיש בידוי אחת מחלה מתמוטט ועולה ה"ה גמי במי שלא נתן בנסך ויש בידוי עבירות שמתמוטט ועולה ואי אידי שאין בידוי אפי' אחת שמתמוטט ואינו עולה לתה פרט הא למדת כל המלוה ברבית כיון שלא גרם לי לימיט ואינו עולה לא שלא נמנא בו דבר טוב ה' מאה ושאת לדברי התוספות דפריך והא חוינא לא קאי אדר"א אלא לדברי ר"פ סבירי דלא סבר לר"ע האי דהא למדת ואצ"ג דלא הוזכר הא דר"ע הבא פריך עלה דדוחק הוא ואפ"ה לפר' כפ"ט ההלכה :

בר מי שיש לו מכות ומלוה אותם שלא ברבית וכו' וקשה דק' לא קאמ' כספו נתן מלא כנסך שאל לא נתן בנסך וכו' דר"י בקד' דביון דמיירי דלא נתן בנסך ושוחד לא לקח איך הוא אומר עושה א' להלל מי שלא יעשה א' לא ימוט ומדנקט עושה א' הוא עושה ונותן כספו שלא בנסך לא ימוט לעולם ואפי' דיוק' דהא למדת מדמנינו המלוה שלא בנסך לא ימוט מכאי למליה בנסך דיימוט ומיהו קשה מ"ט והא חוינא דלא חוופי ברבית והלל והא חוינא דמוופי שלא ברבי' ומתמוטטין לכך אגי אית' דהא דאקסי והא חוי' אינו אלא דברי רש"י אלא למ"ט הא למדת שהמלוה ברבית מתמוטט אבל המלוה שלא ברבית לא ראינו בו אם מתמוטט דלא חוופי ברבית וגם לא חוופי שלא ברבי' אקסי והא חוינא דמתמוטטין ומשני הללו מתמוטטין ועולין :

כה שנאמר רש"י מלשון נושה וגם דרשינן ליה' מלשון ריש דהיינו שהוא רש ואין בידוי וגם יש לו נושה אותו שדובצו כאילו באנו בשני דינים באם יבמים :

בו פרק ו

דבה בר בר חנה תברו ליה הנהי שקולאוי וכו' וקשה למה בנתינת שכרם לא אמר לו ג"כ למתן תלך בדרך טובים כדאמר בתחילה שיעשה לפניו מש"ה ולמה הוזכר לומר לו מהכא ואורחות דדיקים משמור ואריות דדיקים משמור סיפיה דקרא הוא ומה בא רש"י ללמדנו אתגם הוקשה לרש"י אל מה שהקשו למה לא השיב לו כאן מדכתוב למתן תלך בדרך טובים לומר כיון דאין זה מקרא אחר אלא סיפיה דההוא קרא לכך הביא לו המקרא הזה בשתי טענותיו ויל עוד דמיכא להכנס לפניו מש"ה ופטרם מדמי החבית והיין אבל שוב אין לו להכנס עוד לפני לפני משורת הדין לזה את"ל אח"כ ואריות דדיקים משמור והאי קרא סיפיה דלמתן תלך בדרך טובים לומר אצפ"ה שלכת בר"ט וכנסת לפניו מש"ה לפיטרם מדמי היין והחבית גם אורחות דדיקים משמור להיות נכנס לפניו לפני מש"ה לתת להם שכרם ואילו לא היה סיפיה דהאי קרא' אלא קרא' אחרת היה דרשין בתרומתו להכנס לפניו מש"ה אבל לא לפני לפני מש"ה וכיון דבסיפיה דקרא' דאמר תלך בדרך טובים להכנס לפניו מש"ה חזר באיתנו פסוק לומר ואורחות דדיקים משמור הוא להכנס

להכנס לפני לפני מס' ה' ויש לדקדק כי טובים משהם גדולים מהגדולים ואף אחד על הרחיקם מהתשלומים למתן תלך בל'ט ועל נתינת סכרם אחר ואחרים נדיקים תשמו ויהי זו גדולה מהראשונים ומתייחסת יותר עם דרך טובי' ושמא גם לזה כיון רש' זל ואמר סיפיה דקרא הוא כלומר שהשיב על הראשונה מדישיה דקרא ועל התביעה האחרונה מסיפיה דקרא :
כה פרק ז טלח ליה קונים חגי מבלה מהדרם וכו' הא דלח טלח ליה הורמגא דמלכא הוא כר' ישמעאל בר' יוסי טאמר לו אליהו עד מתי אתה מוסר עמו טל לאינו להריגה וא"ל מאי אפידי הורמגא דמלכא הוא לפי טר' אלעזר בר' שמעון טעם טלח ושיבנו ר' יהושע בן קרחה ערוק מקמייהו דהכי ח"ל אליהו לר' ישמעאל אבוך ערק לאסיח את ערוק ללודקיא ולבך השיב לו קונים חגי מבלה מהדרם ויש לדקדק בזה טל' ר' יבא בעל הדרם ויכלה קוניו דהא כתיב כי תנח אש ומנאה קונים ודרשינן לעיל שהפורענות יונאה בשביל הרשעים ופגעת תחלה בנדיקים ונאכל הנדיש וכו' ולבך היה ר"ח רונה לבלות הקונים מהדרם כדי טלח תנח אש מאת ה' וישנע בנדיקים והק"ב מבלה קוני' מהדרם דהיינו כרם ה' נבאות בית ישראל טרובס נדיקים ודומים לכרם טיש בו אשכולות וענבי הנפץ :

קרי עליה טומר פיו ולטובו פירש' קרי עליה על הכובס ולפי' זה הולל בתר תפסוהו קרי עליה כלומר על הכובס טומר פיו ולטובו ולמה המתין קרא מקרא זה עד לבתר דנח דעתיה אזל לפרוקי ולא חגי קרי עלי טומר פיו וכו' ואפשר לומר דמעיקרא לא קרא כן על התפיסה דתפסוהו לפי שהיה חושב שבידו היה להגילו ולית כאן טומר מנרות נפטו עד דחזא דלא חגי לפרוקיה קרי עליה טומר פיו ולטובו טומר מנרות נפטו וזה הנראה לרש' זל וכפי הפסוק יש לפרש עוד דקרי עליה הוא טעל ענמו קרא ר"ח מקרא זה כיון דחזא דלא חגי לפרוקי וגכנס בדם נפט קרי עליה טומר פיו טומר מנרות נפטו טאילו לא אחר ר' אלעזר תפסוהו לא היה מיגר אמ"ב כדי להגילו ולא יכול לו :

ל עשה בטביל אלמנומי ח"ל ואלמנותיך עלי בטבטנה כתב רש' זל עזבה יתומיך וכו' ואלמנותיך פסוק הוא בירמיה הכוזבה לרש' זל דכיון טאחוזו של ר' יוחנן מדברת עמו עשה למעני טלח יהיה אלמנה טה השיב ואלמנותיך עלי בטבטנה מה הן אלו האלמנות ועוד שהיא קורא אותם לאחוזו ואלמנותיך לזה אחר רש' זל עזבה יתומיך ואלמנותיך פסוק הוא בירמיה וכס גודק לומר יתומיך ואלמנותיך והא' אפי' דאינו גודק ליטנא דקרא נקט כיון דאחר לה עזבה יתומיך אחר לה גם כן ואלמנותיך עלי בטבטנה כלומר אס תהיי אלמנה עלי בטבטי :

לא ואפילו הכי לא סמך ר' אלעזר בר' שמעון אנפטיה פירש' לא סמך דעתיה אהכי מלבקט רחמי' ופחילה ביסורין טמא חטא כאחד מן הנדיקים ומיחא טכבר בדק ענמו בדיקולי דתיבא דמנחי בטמא ולא מסרתי וקרא אנפטיה אף בטרי יטכון לבטח ואף היה מוטע טמא חטא כאחד מן הנדיקים והיה אפשר לומר טאעפי' טבטנופ' לא יטלוט בו דימה עדין היה חוטט על נטמתו טלח תהיה נידונית בנהיגם על ספיכות דס נדיק ולבך קבל יסורין וזל עם פה טפי' רכז לקמן נבי ר' טאמר חביבין יסורין ופי' טס חביבין יסורין טראה טהועילו יסורין טל ר' אלעזר טלח טלטה בו דימה וקטס טקודס טבאו יסורין על ר' אלעזר נודע טלח היה טולט בו דימה מדיקולי טרבא דלא אסריחו בתקופת תמוז וקרי אנפטיה אף בטרי יטכון לבטח והיה אפשר לפרש טעל טככב כ"ב טנה בטלייה ולא טלטה בו דימה קאמר טראה ר' טלח טלטה בו דימה אכל זל דבתחילה טכע ר' אלעזר הייסורין ואח"כ בדק ענמו בדיקולי טרבא בטמט' ואעפי' טבתלמוד הובא האי דאפיק דקולי טרבא בתחילה ואח"כ הביא ענין הייסורין טקיבל אינ מוקדס ומאחר בנמ' והטתא ניחא דתכע יסורין לכפר עליו אט. חטא כאחד מהנדיקים ואח"כ עטה המבחן לידע אט נמכפר לו ואפיק דיקולי טרבא בטמטא וקרי אנפטי' אף בטרי יטכון לבטח ולבך פיר' רש' זל ראה ר' טהועילו הייסורין טל ר' אלעזר טלח טלטה בו דימה :

לב אר חביבין יסורין וכו' פי' רש' זל ראה טהועילו הייסורין טל ר' אלעזר וכו' טשמע טבראותו טכח הייסורין מבע דבי יסורין וקטס דלקמן אמרי טעז טעטה טאו דהוא טנלא וכו' וא"כ מה ראה רבי דקאמר כיון טלח מרוננו טאו עליו היסורין אלא עז טעטה וטמא אעפי' טבאו מענמן עז טעטה ח"ל לא עמדו זב טנה אלא מדעתו טל ר' כי כיון טראה מופלת הייסורין לר' אלעזר אז רנה רבי להתייסר יג' טנה :

כולהו טני דיסורי דרבי לא אינטריך טלמח למטרט והא דאמרינן לקמן אליהו הוה טביח בטתיבתא דרבי ואמר על ר' חייא ובניו טהס דוגמתן טל אבות העולם גזר ר' טבניתא אחמינהו לר' חייא ובניו אחר מטיב הרוח גטט זיקא מוריד הגטס דמטמט דהוה נריכו למטרט איכא למימר דהוה בתר טהלכו ממנו הייסורין טעז טעטה הלכו בדאיתא הוט אי נמי יש לומר דאעפי' דלא הוה נריכו למטרט גזר טעניתא כדי לקרב טמייט המת' ואינהו כד הוה מנלו ואמ' מטיב הרוח מוריד הגטס נטיב זיקא ונחת וטרא אעפי' טאיך העולם נריך לו כי תפילתם עטטה רוטס וכן כד אמרו מחיה הממס רגט עלמ' ואמרי ברכיעט חאן גלי רויט בעלמא אליהו וכו' :

לד אי הדרת בך יהיבנ' לך ברתאי א"ד נטטה וגי' טשה ואיכא דאמרי לא נטטה כלל כדי טלח יאמרו בטביל או חזר זא ווא דאגזן לעיל גס ר' יוחנן דאמר לריט לקיט אי הדרת בך יהיבנא לך אחותי דטפירא מינאי ואטפוט' טטאה

מסכת ביצה

בבא זר"ל כדחמט לעיל שחא האי דהיה נכסל בזנות והיה בטוף בזימה ובניאוף איכא לחיהם טפי שחא כשכיל זכות ליכא בתו חזר בו מה שאין כן בריש לקיש שהיה לטטים ואין בניבואי אחותי כל ריש לקיש חבט גזל חזר לחוס שיאמר בשכיל כך חזר בו כיון שהעולם לא נחמד על הניאוף ולמעלה דקדקו כן התוספות ולא תירנו כלום :

כל המלמד בן חבירו תורה וכו' נראה דדריש ואשיכך כשישיבנו ה' לע"ב יעמוד לפני הק"ב בקיום והעמדה בשיבה של מעלה לפני ה' כיון שהשיב לב ישראל בתשובה וה' בלימוד תורה שלימדו שאין לך תשיבה יפה הימנה כי מתוך לימוד התורה ישוב אל ה' והמלמד בן ע"ה תורה אפילו הק"ב נזר גזירה מבטלה דהיינו מעלה יתירה גם כע"ה מה שאין כן במלמד בן חבירו שכל שכרו הוא לע"ב להיות מהיושבים לפני ה' בשיבה ודריש הק"ב נזר גזירה והוא מבטלה מדכתיב כפי תהיה כפי שפי ה' דבר לנזר ולבטל הגזירה כך הוא יבטל הגזירה ומ"מ דריך לבאר מנ"ל שיבטל מה שגזר הש"י דילמא כפי תהיה הוא יבטל מה שגזר כמו שגזר הק"ב אבל מנ"ל שהוא מבטל מה שגזר הק"ב הן אמת דרז"ל לפני מדכתיב דיק מושל יראת אלהים הק"ב נזר גזירה והוא מבטלה והתם ניחא דכתיב מנ"ל יראת אלהים וע"ק דהא בכל הדיוקים מיירי אף על פי שאינו מלמד בן ע"ה תורה ולכך נלע"ד דהבא ה"ק אפילו ה"ב נזר גזירה של פורענות הק"ב מבטלה בשכיל זה שלימד בן ע"ה תורה אעפ"י שלא התפלל זה עליה לבטלה מ"מ הק"ב יבא פניו לבטל הגזירה כשכילו וז"ל אש תיבוא יקר מוולל כפי תהיה כמו שבפי הגדיק תלוי ביטול הגזירה כך תהיה גורם לבטל הגזירה אעפ"י שלא טאלת בפ"ך לבטלה וזהו שכתב למלמד בן ע"ה תורה יותר מאשר הגדיקים שאין מבטל הק"ב הגזירה אלא אש שאלו כפייהם לבטלה או דיק מושל יראת אלהים ודוק ליכנו דרש"בן דאמר אפי' ה"ב נזר גזירה מבטלה כשכילו דמ"ש בה"ב מבטלה בשכיל זה שלימד בן ע"ה תורה והתם קאמר דיק מושל אפי' הק"ב נזר גזירה הגדיק מבטלה וכפי זה מ"ש כפי תהיה אינו רוצה לומר כפי שלי אלא כפי של הגדיק המבטל כפי גזירת הק"ב ויהיה פי כמו פי דיק יבנה חכמה שהוא לבן פי והכי נמי כפי של דיק מושל יראת אלהים חזן הק"ב מבטל הגזירה כשכילו אפי' שלא דבר בפיו :

לה מאי אמר ה' אמר הק"ב אני ערב לך בדבר הזה מאי מעתה ועד עולם אמר ר' ירמיה מכאן ואילך תורה מחזרת וכו' נראה דקבצי מאי אמר ה' שכיון שנתחילת הפסוק הוא אומר ואני זאת בריתי אותם אמר ה' רוחי ודברי לא ימוש וכו' מה דריך לומר עוד אמר ה' ועוד הלל לא ימוש מפ"ך ומפי זרע ומפי זרע מיצתה ועד עולם אמר ה' ולמה הפסיק באמצע עוד לומר אמר ה' לא ימוש ד"ת מפ"ך וכך בן אמר ה' אני ערב שלא תמות עוד עד עולם אפי' פוסקת מזה עתה ועד עולם וכפי זה חזר לשאל מאי מעתה ועד עולם שלענין הערבתי חזן להזכיר מעתה אלא לא ימוש ומפי זרע זרע אמר ה' עד עולם מאי מעתה א"ר ירמיה מכאן ואילך תורה מחזרת וכו' והאי מעתה דכתיב בקרא הוא כלומר מעתה והלאה ומכאן ואילך תורה חוזרת על אכסניא שלה שהיא עד עולם אכסניא בבית הזה :

לה מהיות כתיב פולסי דנורא פירש' חבטת מלקות והטע' שהם ס' פולסי שמעתי שהוא לפי שכל מעלה מענינים כן עבדים שנה וכו' כל מטה כן י"ג והמלקות כב"ד של מטה הוא ל"ט כדכתיב במספר מ' דהיינו מ' הסר אחד כהם ג' פעמים י"ג פולסי ט"ל פולסי ח' פעמים ח' פעמים עשרים מענינים כ"ד של מעלה פולסי ס' דהיינו המלקות בית דין של מעלה :

מב התם תלמא תורי לתלמא גברי הכא לכל ישראל ויהודה ואש"ב דאחרינן לקמן ולמה לי ג' פולסי כהן אמר רב חנן כדי להאכילן שלשה לשונות בחדל ונמלאו כסעודת אברהם היתה מספקת עבור אחד לבלעתן ולא עשה ג' אלא בשכיל להאכילן ג' לשונות והשתא הוי כסעודת שלמה גדולה יותר מ"מ כיון ששחט שלשה תורי הוי כפישא כסעודת שלמה אעפ"י שלא הזכירו שלשתי כסעודת אברהם מ"מ שחטן :

מז ופליגא דרבי חמא פירש' כעמוד עכו פלוגי וכו' מ"א ליה דפליג ר' חמא א"ר יהודה וכו' דילמא רב חמא סבר דהא רחא איתיהו וכה לעמוד ענין וגם להגני עומד לפניך שם על הגזר אלא כדבר באו כג' מתניתן שזכו בכפר ג' דברים ששנה אברהם בהם המן והבאר ועמוד הענין ול דפליג משום דלרב יהודה שכל מה ששנה אברהם בעצמו פרט הק"ב בעצמו כשכר והוא עומד עליהם פרט עמוד הענין שהוא שלחו של הק"ב כדכתיב ועננך עומד עליה והרי היה ראוי להק"ב ע"י עצמו להיות עומד עליהם לכל כמו שפרט עני עצמו הנני עומד לפניך שם על הגזר אלא ודאי לר' חמא אפילו מה ששנה אברהם ע"י עצמו פרט הק"ב על ידי שליח :

ורחצו רנליכס אמרו לו וכי בנירביים חטדנו כבר ינא ממנו ישתעאל אפטר לרמוז תשובה זו כהשיבו לאברהם המלאכים מדכתיב ויחמרו לו כן תעשה כאשר דברת בלימד האזנה הואת מתיישבת לישתעאל כן תעשה להזכיר כן ישתעאל כאשר דברת לנו כשתדענו שאנו מתחווים לך כן רנלינו וזהו ביטעאל כן שינא מתך :

מה ויאמר הנה באאל להדיע ששנה אמתו נזושה היתה וראוי לקדק בן במאי פליגי רב יהודה ורבי יוסי ומה גם שמי' להדיע ששנה אמתו היתה נזושה הם הם דברי ר' יהודה שאמר לחבכה על בעלה ומאי

ומאי בינייהו ועוד למה הוגרף רב יהודה לומר יודעים היו המלכאים וכו' ומספיק לומר רב יהודה אמר לחכמה על בעלה ועוד קשה טובא שפתח רב יהודה בשאלת יודעים היו המלכאים שנראה כשואל ענין בדברי המלך שאלה היה שרה אשתך בו למה נזכרה שם זו כיון שהיו יודעים הובן היתה ויגח רב יהודה בשאלת חלח מאי באהל ולא הזלל כי אם חלח מאי היה שרה אשתך וטוד קשה שתירץ לחכמה על בעלה לא שייך בתשובת אברהם שאל חלח בדברי המלכאים שאלה היה שרה לחכמה בפני בעלה ואף הוא שואל אלא מאי הנה באהל שהם דברי אברהם ומתוך לחכמה בפני בעלה שהם דברי המלכאים וטוד קשה בדרייתא שאלה למה נקוד על חיו למדה תורה ד"א שיטאל אדם באכסניא והרי חיו לטרה על אברהם וישאל אדם באכסניא מהו כל האשה כמו בפירוש רש"י ז"ל באכסניא אשת אוסטיוו וזה מה ששאלו לבעלה היה שרה אשתך ואף דרשו זה במילת חיו וע"ק כזה משנמו הוא למד מאיה שרה אשתך הרי שאלת אכסניא ולמה נקוד על חיו ורש"י ז"ל כתב לימדה תורה והיינו נקוד חיו ולא היו גריבין לישאל דיודעים היו שהיא באהל דכל נקודה נעקרת התיבה שאינה חלח לדרשה ודרוש מינה ד"א עכ"ל . ודברים אלו תמוהים הם שהם בן היה ראוי לינקד על היה שרה אשתך שאינו בפשוטו כיון שידעים היו הובן היתה אלא בא הניקוד שהו לדרשה לדרוש ד"א חבל הנקודה שבחיו אינה ענין לדרשה והנה התמוספות הקשו לרש"י כך וגרף לתת סברא לפירוש ז"ל וגם נבאר מי הביטו לרש"י ז"ל לפרש בשלום אכסניא בשלום חסב אכסניא וגם לפירוש התום' שפירשו עם מה נכתב בכרואית דבא אמר ר"ש כל מקום שאתה מוצא כתב רבה על הנקודה אתה דורש את הכתב ובאין שהנקודה רבה אתה דורש הנקודה חיו אברהם א"ר עזריה בשם שאלה למה שרה כן אמרו למה שרה חיו אברהם והבי נמי הו פירושא הבא וגרף להבין פירוש דבריהם איך מתייחס דרשה של ישאל אדם באכסניא שלו בנקודת חיו שהוא נדרש חיו אברהם וכמעט אין לזה הכנה ועוד נבאר איך למדה תורה דרך ארץ לשאול באכסניא כיון שלא שאלו בשלום אכסניא אלא אמרו היה שרה שפירשו הובן היא הן אמת דכפי פירוש התוספות דאין שואלין בשלום אשה אפילו ע"ז בעלה דק לומר לבעלה היה פלונית ניהא דה"ב אמרו המלכאים לבעלה היה שרה וזהו שאלת שלום באכסניא חבל מ"מ קשה לדברי התום' איך נמשכה קושית והאמר שמואל אין שואלין בשלום אשה מתור מה באמר ר' יוסי דרך ארץ שיטאל אדם באכסניא והרי בהדיא כתוב היה שרה ויש להקשות לשמואל אין שואלים בשלום אשה ולרש"י ז"ל שפירש בשלום אכסניא בשלום האשה י"ל דאקרא לא קשי מידי דאיה שרה לא הו כאלת שלום חבל לרבי יוסי דאמר למדה תורה ד"א שיטאל אדם באכסניא קשה מה שאמר שמואל אין שואלים בשלום אשה : ונלע"ז שחז"ל דקדקו בפסוק שאל בוונת המלכאים לשאול היה שרה אשתך היה לדבר עתה איך חכ"כ כשהשיב אברהם ואמר הנה באהל לא חזרו לקרא אותה אלא אמרו הבטורה עם שלא היתה בפניהם וכיון שכן מתחילה היה להם לומר הבטורה שהיא טוב אשוב אליך בעת חיה והנה בן למה אשתך ולמה להם לשאול בראשונה היה שרה אשתך כיון שעתידים לומר הבטורה שלא בפניה לזה דרשו כבונת היתה להודיע ששרה אמרו ננועה היתה ולכן שאלו היה שרה אשתך כאן אלו רואים אותה בודאי ננסמתרה מפנינו מגד ננועית טיב בה וחוספ' אנו עליה באיזה חבל נסתרה מפנינו והיא נעטר לכן נמהר ללכת מכאן כדי שלא תנטער שרה הננועה שכל זמן שאנחנו יושבים כאן היא נעטר . ויאמר הנה באהל כלומר הרחק לא תרחיקו ללכת בעביר הדבר הזה כי הנה באהל היא ואין למה טיטולו בעיניכם אמר רב יהודה יודעים היו המלכאים הובן שרה היתה שהיא באהל ולא שאלו היה שרה אשתך אלא דרך חיבה שפירש לדרך אותה ועשיו שאלו לה מאי באהל כלומר אם בן מה השיב אברהם הנה באהל והרי לא נעלם מהם שהיא באהל וא"כ אלו היה שרה כדי לדרך אותה לזה אמר אלא כדי לחכמה על בעלה שבונתם היתה לחכב שרה על אברהם יבך אמרו לו ראה במה היא ננועה שרה אשתך שאנחנו יושבים נגד פתח האהל ואינה נראית אלינו כי היה שרה אשתך שאינה עומדת לפנינו ויאמר הנה באהל כי מפולס זה דרכה להיות תמיד באהל ואין זה מפניכם כלכל אלא כך הוא מנהגה תמיד להיות באהל ור' יוסי אמר לא שאלו היה שרה אלא כדי לטנא לה כוס של ברכה ויאמר הנה באהל כי קרובה היא לנו ומשננו לה כוס של ברכה : תניא למה נקוד על חיו למדה תורה ד"א שיטאל אדם באכסניא שלו ורש"י ז"ל פירש בשלום הנבחרת מדפריך עלה והא אין שואלים בשלום אשה משמע בשלום אכסניא דקאמר הוא כלום הנבחרת ונראה לי כלפך סמכו לזה קושית ורא אין שואלין בשלום אשה ומשני ע"י בעלה שאני לפי שנים זה יתבאר מה שהוא נקוד על חיו כי לפי מן המובן נראה שאמרו למה חיו אברהם ולא אברהם אמרו היה שרה אשתך וזה אי אפשר לדבר עם שרה ולומר חיו אברהם דהא אין לשאול בשלום אשה כי אם על ידי בעלה יכ"ס לשאול בעלה על ידי האשה שאין רשות לדבר עם האשה כלל ולכך נקוד על חיו שבחליו כדי שתדענו חיו ותעמוד הדרשה . ומעשה ניהוי אנו דמאמר שהוא נקוד כדי לעקור את דרשת חיו אם בן מציקרו לא יהיה נקוד כלל כי כזה יש לנו לדרשו בפשוטו ולומר ויאמרו אליו אל אברהם היה שרה אשתך זאת ועוד שאלם הכוונה לדרוש חיו אברהם אם בן היה ראוי לינקד על חיו ויהיה הכתב רבה שהוא חיו . ומדנקוד חיו שבחליו הוא לדרוש חיו וגם נקוד לעקור הדרשה וכך תדרשנו ויאמרן לאברהם היה שרה וגם בשאלת שלום זה של אשה הוא דוקא ע"י בעלה ולכך אמרו המלכאים חיו אברהם כדי שנאמר לו היה שרה שאלם חיו אברהם עומד אי אפשר לומר לאמר היה שרה שאין שואלים בשלום אשה חלח ע"ז בעלה וכפי זה אין לומר כלשהו אמרו חיו אברהם אלא הם אמרו לעיבורים דרך שם חיו אברהם כדי ששאל על ידו שהוא בעלה

מסכת מציעא

של שרה חיה שרה אשתך וכוונת המלאכים ללמד ד'א שיבאל אדם באכסניא ע"ז בעלה וכסרונים לבחול כבלים הנכרת לא יבאלו על ידי אחרים רק יאמרו חיה הכעל כדי שיבאלוהו אחר אשתו חיה היא וכו' נתייטבו כל הדקדוקים של מעלה ודיוק רג"ז שפירט בשלום אכסניא שלום הנכרת דמשמע שאין לשאל באשה בשלום אכסניא שהוא שלום העל ולסכרת התום' דדרשי מה שאמר במדרש רבה שלאברהם אמרו חיה שרה ולשרה אמרו חיה אברהם דהיינו שואלים בשלום אכסניא שלום האיש. ושלום האשה ובקוד על חיו לומר שאעפ"י שמתוב חיו קודם חיה שרה מ"מ סרם המקרא לדרוש בתחילה חיה שרה ואח"כ חיו אברהם באינו דרך ארץ לדבר עם האשה בתחילה אלא קודם דכרו עם אברהם לומר חיה שרה ואח"כ דברו עם שרה לומר חיו אברהם וכמו שהארבתי והרחבתי הביאור בזה בכסף נכח"ס 'וירא יע"ש והשתא דדריש ר' יוסי שואלים בשלום אכסניא מקרא דחיה שרה קשיא ליה הא דשמאל דאין שואלים בשלום אשה דמעיקרא סבירא לן דחיה שרה חיו שאלת שלום ומירכו בנמר' ע"ז בעלה שאני ומאי דכתבו התוספות ע"ז בעלה היינו דוקא לשאל חיה פלונית גריד לפרש דיש בכלל חיה פלונית שאלת שלומה לומר חיה אשתך הטובה היא בשלום ומיסוד ומה שאמרו התוספות אבל לשאל בשלומה אפילו על ידי בעלה אסור הוא לומר לבעלה לד ושאל בשלום אשתך מנידו וזהו אסור אפילו ע"ז בעלה ויש דחיה לפידוש זה שפירשתי שהרי אמרו כאן התוספ' אבל לשאל בשלומה אפילו ע"ז בעלה אסור בדאמרינן פקע עשרה יחסין ושם בפרק עשרה יחסין כתבו התוספות אין שואלין בשלום אשה כלל והא דאמר בהשוכר את הפועלים חיה שרה אשתך ששואלים בשלום האשה ע"ז בעלה היינו דוקא בשאלת שלום אבל לשלוח לה בשלום אפילו ע"ז בעלה אסור והנה נתבאר לך מה שפירשתי שהוא אמת ונכון :

מזו עד
עד
עד

אברהם לא היה זקנה אמת אברהם בעא רחמי וכו' להיות שהיה קלסמר פני ינחק דומים לאברהם ולא היו מבחינים בין האב לבין בן לחלוק בכבוד לכל אחד כפי גדולתו לכך תבט זקנה :
יעקב לא היה חולבא וכו' גריד לבקש לרז"ל אשמכמא אמנם נ"ל שנרמזו במ"ס וישתחו ישראל על ראש המטה שבין שהרגיש שקרבו ימיו למות בקש לנוות את בניו וישתחו לפני השכינה והתפלל שיהיה הוא ראש לחולים השוכבי' על המטה ויהי אחרי הדברים האלה אחרי תפילתו קבל הק"ב תפילתו ויחלה ויאמר ליוסף הנה אביך חולה :
אלישע לא היה דחליט ואתשח וכו' שנאמר ואלישע חלה את חליו אשר ימות בו ג' חלמים חלה אלישע וכו' ח' על שדחו לנחמיו בשמי ידים ואחד שגיריה דוכים כתיבוקות ואחד שמת בו ויש עוד מאמר לחלל שאמרו חזקיהו חידש עמידת חולי וקשה הרבה שהרי מומן אלישע נתחדש עמידת חולי ואין אמרו שחזקיהו חידשו ונראים מאמרים אלו סותרים זה את זה ולכך היה נראה לי לומר עם מה שסינינו במהנה שחזקיהו גנו ספר דפואות שעשה שלמה בחכמתו ואם כן עד אלישע לא חליט חיוש ואתשח אבל אמרו היו מתרפאים בחליים בדפואות הכתובו' באותו ספר שעשה שלמה בחכמתו ועבטיו כימי חזקיהו שגנו ספר דפואות לא היה עומד אדם מחלייו דרך טבע כיון שגנו ספר דפואות וכל מי שחלה לא עלתה חרוכה למכתו עד שחלה חזקיהו ונרפא בלא ספר דפואות אלא מבח מפלה שהתפלל שהרי בזמן שחלה חזקיהו כבר היה גנו ספר דפואות כמו שדרשו חז"ל מ"ס והטוב כתיב עשיתי זה כגנו ס' דפואות כדי שיהיו נוטאים פניהם לשמים וזהו מה שחידש חזקיהו עמידת חולי בזכות התפילה מה שלא היה כן בימי אלישע - ואפשר עוד לפרש עם מה שהקפו בתוספות מ' סנהדרין על מרגלית טובה היתה לאברהם כל חולה שהיה רוחה אמתה היה מתרפא והקשו בעומ' והא עד יעקב לא היה חולשא ותרץ ר"ת דחולי של מיתה לא היה בלומר חולי המיוחד למיתה בגון חולה שנפול על המיתה לא היה רק פיוחויין שאין בהם סכנה והאדם עומד לרגליו :
עד' אני אבאר שיש הדרגה אחרת בעמידת חולי כי עד אלישע לא היה אדם שנפל חולה על המטה ועמד עד שחלה אלישע ובדכתיב ואלישע חלה את חליו וכו' אמנם עדיין כימי אלישע לא עמד מחליו אדם שגנור עליו מיתה וחלה שאז ודאי ימות בחליו ולא יקום אחד נפלו ולכך כתיב באלישע חלה את חליו אשר ימות בו בלומר הוא חלה ג' חלמים אבל תאחולי שגנור עליו סימות בו מת ולא עמד מחמו ועבטיו בא חזקיהו וחדש שגם תאחולי שגנור עליו סימות בו עמד מחמו ויחי מחליו המיוחד לו למות בן והראיה לזה דהא כתיב למעלה בה אמר ה' בו לכיתוך בי מת אמת ולא תחיה הרי שגנור עליו מיתה בחוליו זה ועם כל זה הוצילה תפילתו לחיות מאותו חולי וזהו מה שחידש חזקיהו וכו' דחוקקת שאמר ויחי מחליו ולא אמר ויתרפא לפי שכבר היה מת כניזרת האל יתברך ויחי מת מחליו המיוחד למיתתו וכיון שראה נש זה שהיה חדש ממש לכך יסדו במכשב חרות למען יעמוד זכרונו לימים רבים זה נראה לי כתירון קוטיא זו :

מש פרק ט

מאי אמר רב כהני קראי כרוך אתה בעיר וכו' כר' דהוקשה לו כהני קראי כיון שאמר כרוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה מה כרוך עוד לומר כרוך אתה בכואף שאלם הוא בא ויכנס לעיר הרי הוא בכלל כרוך אתה בעיר וכו' כרוך אתה כנאחד דינא מהעיר לשדה הרי הוא בכלל וברוך אתה בשדה לכך דרשו חז"ל הדרשות - ומאי דפריך ואקשי לרב הוא שאמר אסור לאדם שיטמוד על שדה חבירו בשעת קמותיה וכיון שאסו' גריד אדם להרחיק שדהו מהעיר כדי שלא יבטלו בה בני אדם ומנא תקלה מתחת ידו והבא אחר כרוך אתה בשדה דהיינו ככסיד קרוכים לכיר ויש בכלל זה שדומין שהיו סמוכים לעיר ואין לחכות דילמא נכסיך קאמר ולא שדומיך לפי שהבא הוא בכלל נכסיך :

סליק מסכת מציעא

מסכת בתרא

מב

א פרק א

גדול יהיה כבוד הבית הזה וכו' יט לבאר הכתוב הזה שאמר גדול יהיה כבוד הבית הזה ויחזר
 לומר האחרון מן הא' דחסיפיק לומר גדול יהיה כבוד הבית הזה מן הראשון או יאמר גדול יהיה
 כבוד הבית האחרון מן הראשון אמנם באן רמז גדול יהי' כבוד הבית הזה בכנין וכן בשנים ומ' מ היה הבית הראשון גדול מזה
 בכנינת חמשה דברים שחסרו בבית שני דכתיב ואכבדה חסר הא כנגד חמשה דברים שחסרו בבית שני ארון וכפורת וכרובים
 ואיורים ותומים וסמך המשמה כמ' ש חול ולבך חזר לומר האחרון מן הראשון שהאחרון שהוא הבית הנ' פעמית ליבנות במהרה
 בתינו שיחזרו להיות בו כל ה' דברים הנזכר' אותו אחרון יהיה גדול הראשון אבל הזה שהוא השני הוא גדול בשנים ובכנין
 אבל לא לגמרי בכל פרטיו :

ב הנני

תחלה מקדשי - פי' רש' סיפיה דקרא חמדת עיניכם וכו' מה מלמדנו שהיא סיפיה דקרא ונראה דהוקשה
 לרש' היכי קאמר ליה יתעסק בכנין המקדש שהוא עינו של עולם כיון דגם נאמר הנני מחלל מקדשי
 ונבדלה גימריה ליתר דאידך מוכיח תבאן בנינו לזה עירש' סיפיה דקרא חמדת עיניכם כלומר שלא הביא תחילת המקרא אלא
 סיפיה דקרא שבה' הוא נקרא חמדת עין זאיהו מדנפשיה אחר שכיון שסימא עינו של עולם שהם החכמים יתעסק לתקן בכנין
 המקדש נקרא עין בפסוק הזה :

ה אלו

מעשיהם של נדיקים חסר לרמזו חמשה הנדיקים מקרא דלעיל דסמיך ליה דכתיב בזלי מה יקרו רעיק א'
 שהם הנדיקים מה ענמו ראשיהם שהנדיקו' יש להם קרן קיים והקרן קרוי ראש כדכתיב ושלבס אומר בראשו
 והתשתיו יוסף עליו וז' מה ענמו ראשיהם הקרן שלהם לנדיקים כמעשיהם שאם פרס למעשה הנדיקים מחול ירבו :

אמר

ליה אחאי לא תימא ליה מהאי חגי חומה ותימה חג' או יליף מהאי קרא או מהאי ואפטר דהאי ק' אית ביה
 פרבא תה לחול שבן גזר הק' בה ואמר שמתו חול צבול לים חק עולם וכו' יעברנהו ודרשו חול שנכבד הק' בה על
 כך וזהו שכתוב ולא יעברנהו ולא יעברמכו שני פעמים זלאו זלאו הוא שבועה וא"כ זהו הגורם לחול שנתין על הים אבל כפי
 הטבע לא היה בו כדי להנין וכיון שכן מנין לנו כמעשיהם של נדיקים שינינו עליהם כי אעפ' שיהיו מרוכים על חול הים אינו
 מן ההכרח שינינו עליהם לזה אמר ד' יוחנן אחאי לא תימא חבא שהיא ראייה תפורטת וזה שהנריך לדרוש ושדי כמגדלות או
 ת"ח ולא הביא הראייה מדכתיב חגי חומה זו תורה הרי שהמורה היא חומה זאונה זריכה לצמירת החומה וגם נדקק ת"ש רש"י
 אלו ת"ח אלמא אינם זריבין חומה זאמאי לא יליף תאני חומה שאינם זריבין חומה וז' דאע"ג דהמורה נקראת חומה כיון שהיא
 חומה לכל ישראל אפי' נ"ל שזהו בשעה שישראל עוסקים בתורה אבל כשאין ישראל עוסקים בתורה הרי נפרדה החומה ואפטר
 כשאילו לומדי התורה זריבין שימור כחומה תפורטת לכך הביא דרש' ושדי כמגדלות שגם א' התלמידי חכמים ובגם שהתגדל
 אינו זריך לשמירת חומה כך הת"ח אינם זריבין חומה :

והוא

סבר חגי חומה א' ישראל וכו' הוונה שאלו חנו דורשים זו תורה ושדי כמגדלות או ת"ח תשמע ספיר דגם לאחר
 שהם מגלות התורה תגינה עליהם והת"ח הם המגדלות שאינם זריבין שמירה והם בתורתם מניבים על אחרים
 ושומרים אותם אבל אם חנו דורשים חגי חומה אלו ישראל ושדי כמגדלות אלו בתי הכנסיות נ"ל שזהו קודם שנלו אבל לאחר
 שנלו כולם כיום לענין חומה שגורדין ענמן תליטמט באומות כתי שפירש' זל :

אם

כולם יתנו בנוים וכו' פירש' ואף אם מועטים הם השונים בנוים וכו' זריך לבאר דכפי דרשה זו הלל ומעט ויחלו
 מהו ויחלו מעט אמנם רמז שזה שאמר שיהיו בטלים מתשא חלק ושירים אינו לכללות ישראל רק חצט ששנו ולמדו
 תורה יתבטלו מעול תשא חלק ושירים זכותם עומד לענמן בלבד אבל לא לשאר ישראל וז' ויחלו חצט אותם המעטים השונים
 יתבטלו מתשא חלק ושירים אבל בהיות כולם שונים יקבצם מהגלות ויגאלם :

ז דא

תהי למנה רבה וכו' פי' התוספות וכו' לית ליה ביבוס קנינה תסברנה וז' דקבלה תאוס שלום תלכות
 זכו' והא דקביל תהוא טייעא דנדב פרנא לבי בנישמא בפ' דערכין התם טעמ' תשו' דהוי כמי קרבן ואמרי'
 איש איש לרבות גוים שנודרים נדבות ונדרו' בישראל ואין לומר דמהאי טעמא כימא הכא נמי דקבלה רב יוסף משום דהוי נדבה
 דגוים נודרים נדבות בישראל לפי דבמעוה לא שייך נדבה לא בכלים ותדע דהא לקמן לא קבילוניהו ר' אחי לא ודאי דלא שייך
 נדבה אלא בכלים וכיונא בהם והבא דסדר ארנקי דדיברי וקבל רב יוסף הונוכו התוספות לומר דחפני שלום תלכות קבלם
 אחר כך תנאמי בתוספות כתיבו כתירון ראכון וביקר :

ח רבא

אכפיייה לרב נתן וכו' בתוספות וא"ת והא כל תנזית עשה שמתן סברה בגדה איזן ב"ה של מטה מוזהרין
 עליה ובני דקדקא כתיב כי פתוח תפתח בני בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלהיך ואת' דכפיייה בדברי דוקא
 וקשה לפי' דהא בגדקה אחריגן מתשכנים על הגדקה ומשכין אינו כפייית דברים וליקשי לן התם הא כל ת"פ שמתן סברה בגדה
 איזן כל מטה מוזהרין עליה ובתיב פתוח תפתח את ידך בני בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלהיך ולא שייכא הכא תירונא דל'ת'
 ושמח II 2 = יא

מסכת בתרא

ושמא הא דמחשבי' הוא על הקופה דחייבי' כל יס' ליתן ביד הנבאי' וכל יס' סבר נתחייבו בה וכופין על תקנת היבור ומחשבי' :
זדוירן כוונה דרקיב כתבו התוספות, אומר רז' דנריך לומר דרקיב מזהיר טפי מכוכבים וכו' ואומר רזבא כי הנא
 בפרקי ר' אליעזר דרקיב דהאי קרא היינו דקיב סבנלגל על ראשי החיות שמזהיר מכוכבים שאורו כאלו החמה
 והאי דקאמר ורבנן מאי אמר רבינא ואוהביו כגאמ השמש בנכורתו היינו שמש שלעתיד לבא וכו' ונריך לבאר קשה הא דאמר
 ורבנן מאי וכו' איך הוא נמשך לדברי רזבא ולא לפי' רז' דכולהו דרטי דרקיב מזהיר טפי מכוכבים ונראה דלרז' אפי' דרקיב
 מזהיר טפי מכוכבים מ' השמש הוא גדול מאור הדרקיב ואור הכוכבים אבל לרזבא שאמר שהוא הדרקיב שכל גבי החיות כאורו
 כאור החמה יקשה רבנן מאי טעם הם דומים לשמש בנכורתו וגם גבאי' נדקה הם דרקיב שכל גבי החיות שאורו כאור החמה א"כ
 מה בין גבאי' נדקה לרבנן גופייהו שלומדים בתורה ולזה פי' הא דקאמר ורבנן כגאמ השמש הוא השמש שלעתיד לבא וגמא
 גדול אורן של תלמידי חכמים יותר מאור הדרקיב הדומה לחמה שהוא לגבאי' נדקה אבל לתלמידי חכמי' הוא כאור השמש שלע"ל
 שהוא שבעתים כאור שבעת הימים :

ט גדול

המעשה יותר מהעושה פירשי' מדלא כתיב והיתה הנדקה שלום ואפשר לומר' עוד דאם מדבר על הנדקה
 איך הוא אומר אח"כ ועבודת הנדקה הסקט ובטל ליערבינהו והזלל והיה מעשה עבודת הנדק' שלום
 והסקט ובטל ומדפלגינהו משמע דעבודת הנדקה לחוד שהיא הנדקה עצמה ומעשה הנדקה הוא המעשה לחבירו שיתן הנדקה
 ומאי דקאמר גדול המעשה פי' הרוטבא זל דשלוס הוא דבר של טובה גמורה והסקט ובטל הוא הרוחה קצת ועד פולס דקרא
 אחריויהו קאי ע"כ ואפשר לומר עוד דבאי' קרא מיירי במעשה הנדקה שהוא המעשה לחבירו שיתן נדקה וה"ק והיה המעשה
 לחבירו לנדקה עושה שלום או שלמה דמלכותא כדאמר קרא או שלום בין העני ובין הק"כ שאל יקרא העני תגר . ועבודת
 הנדקה אם המעשה הזה הוא גם כן טובה נדקה והיה למעשה הנדקה הזה שהוא מעשה ועושה הסקט ובטל עד עולם לפי
 שהנזמן נדקה אינו מובטח על זרעו עד כולם שאל לא בא הוא בא בנו או בן בנו וזה טעמה עבודת הנדקה וגם מעשה לאחר'
 ליתן נדקה יהיה הסקט ובטל עד עולם יהיה זרעו נכון שלא ינטרנו ליטול ואינם באים לאותה מדה וכפי זה כולי קרא מיירי
 במעשה לחבירו שיתן נדקה :

ואמר

ר' אליעזר בזמן שב'ה קייס זכה הלל פרום לרעב לחמך וכו' פירש' זל זכה לחמל טוב ויס' לדקדק למה שינה
 מתשעמות דזכה במעשיו להיות נדיק או לא זכה במעשיו טובים ואפשר שאין הק"כ מעניש למי שאין בידו
 מעשים שלא יעשה נדקה ולא יזכה בממונו להטיב לעניים כי זהו תלוי בבחירתו של אדם ואין כאן חלא זכה לחמל טוב וכו' .
 וכדו נראה שחי אפשר לומר שאם לא זכה האדם במעשיו באים א"ה ונוטלין אותה כדורע כיון דאחריון בסמוך אפי' כן נחשב
 לנו כנדקה בעגא שאינו מדבר ברעשים אלא בנדקים ומ' אמר אם זכה אדם הנדק במזל טוב הולכים מנותיו מידו לנדקה
 ואם לא היה לו מזל נוטלים אותה ממנו א"ה כדורע ואעפ"כ כיון שהיא נדיק נחשב לו לנדק' ועדין יס' לדקדק מנ"ל למידרס אם
 זכה אם לא זכה וע"ק היכא רמיוא הכא שהאומות נוטלין אותו הן אמת שבמדרש רבה דהשו גבי הייא עובד' דבני אחתיה דר"ש
 ב' שמינה אותם גבאי' נדקה וטבדו חטובנא ופשו ודינרים והנילם בהם מתביעת ת"ש דינרים כמביאר גם באורך במדרש רבה
 פ' בהר סיני ודרשו גם על ותפק לרעב נפשך זכה לרעבו של יעקב לא זכה לשבצו של עשו וא"כ כפי זה נאמר דהכא נמי יליף
 מהלא פרום לרעב לרעבו של יעקב אבל עדין קשה מהיכא דריס אם לא זכה ועניים מרודים וכו' . וע"ק דהיכן מנינו עניים
 מרודים הוא מדבר בעניי עשו ואדרבה גם אמרו לשבצו של עשו . וגם התם במדרש רבה קשה מהיכא דרבי ותפק לרעב זכה
 לרעבו של יעקב לא זכה לשבצו של עשו . ונ"ל דהכו דרטי קרא דהלא פרום לרעב שיש לדקדק בו מאי הלל פרום הלל פרום
 לרעב אמנם הכוונה לדרוש' בשני פנים הלל באמת כי נריך האדם לפרום לרעב שהוא רעבו של יעקב לחמו ואם לא עשית כן
 לפרום לרעב לחמך או עניים מרודים תביא בית ויהיה פירוש הלל כמו התשמוד מנותיו אם לא וה"ק הלל אם לא פרום לרעב
 לחמך או עניים מרודים תביא בית שמנינו שינחק הנחיל לעמי שבזמן שאין קולו של יעקב מנפנף בד"מ יהיו הידים ידי עשו
 טולטים על ישראל והו' והיה כאשר תריד שהוא מלסון ריודיו שימטול בייעקב ופקת בולו מעל נואריך ח"ט מרודי' כלו' מאיתם
 האגשים הרודים במתגלה מכה ברכת אביהם שלהם שהם שביעו של עשו תביא בית וה"ק אם לא פרסת לחמך לרעבו יעקב
 נתת להם נדקה או לאית' עניים שבאים מאיתם הרודים בעולם שהם זרעו של עשו תביא בית ובהוא קרא דותפק לרעב נפשך
 נרמו א"ה כקרא דלעיל דאמ' אם תסיר מתיכר מוטה שלח אנבע ודבר און דפסטיה דקרא קאמר אם תסיר מתיכר מוטה שלח
 לטלוח אנבע על חבירו וכ"ס להריס יד על חבירו וגם שלח לדבר און ותרמה אמנס חל' במדר' דרטי אם ראית חבירך שבורה
 מן המלכות אין הזה אויל ברא אמר הא אויל ברא וכוונתם לדרוש' שיהיה מורה באנבע את הדרך שלא תלך בה ותאמר כי בה
 סלך ואע"פ שתדבר סקר האתר לך לדבר און כדי שלא יהיה חבירך נלכד בית המלכו' ונ"ל דרמיוה המלכו' צ"מ' אם תסיר מתיכר
 מוטה דהיינו מטה שבט מושלים מטה רשעים דהיינו גרויפטי המחלפות ואם ראית אותם מבקשים אי' יהודי תסירם מעלינו כי
 קוטר לך לשלית אנבע להורות הדרך האחר שלא אלך בה ולדבר און וכפי דרך זה יש לנו לדרוש' ג"כ בקרא דהלא פרום לרעב
 לחמך

לחמך דכתיב לטוב ולשלח רגזים חפזים וכל מוטה מתקו שמדבר במטה רשעים שהם שבט מובלים מא"ה שאינם מתנתקים
אלא כפרום לרעב לחמך. ובה נדקדק האי דנקט קרא ותפק לרעב נפטך כי למה לא אמר ותמן לרעב ומזל דרעו מאן
שהמפייסו בדברים ואומר לו תנח נפטי עליך וכו' אבל כאן דרעו ותפק כלומר אם תחבוץ להפיק ולסלק עמך מיד המלכות
שלא תהא נלכד בידם של מטה רשעים וזו היא תקנתך שלרעב יהיה נפטך שהו'רעבו של יעקב ואם לאו חייבך יונח מעול המלכות
כי אין לך תיקון להפיק עמך מתחת ידם אלא בנדקה שתמן לרעבי של יעקב כי אז הקדוש ברוך הוא תרחם עליך וקורא לך
גודר פרץ מכובד נתיבות לשבת :

ב"א דכתיב וילבש נדקה כשרין לומר לך מה שרין זה כל קליפה וכו' ר"ה אמר מהכא ובבבד עדים כל דקומיעו וכו'
מה בבבד וכו' ראוי לעורר מה הוקשה להם כפסוק כאמר מ"ד וכו' וע"ק מאי אשמועינן פשיטא וכו' מי שאין בידו
לעשות נדקה כי אם דבר מועט יעלה על לב שהורע כחו והרי אחד המרבה וא' הממעיט וע"ק ר"ה למה לא יליף מהאי קרא
והביא קרא לבבד עדים וכו' גם להבין בוונת דבריו כל נימא מנטרפת דהא פשיטא כדאמרן :

הביאור דקשה בכתו'דהלל וילבש שרין נדקה וכובע ויטעה כדאסו או יאמר וילבש נדק'כשרין ויטעה ככובע
כדאסו אבל השתא לא ריטיה סיפיה ולא סיפיה ריטיה לכך ביארו וילבש נדק'עשה לבוש א' שלם מנדקה
שנתן אפילו דבר מועט וא' יקשה לך איך מדבר קל יוכל לעשות מלבוש אחד שלם לזה המטיל כשרין מה שרין כל קליפה
מנטרפת וכו' כמנא כאם תחסר קליפה אחת אין השרין שלם והרי הוא יחסר מי שטפה אותה קליפה באילו עשה כל השרין
האחר שבו תלוי גמר השרין ג"כ הנותן נדקה לעני אפילו פרוטה אותה פרוטה מנטרפת באילו נתן לעני כל אותו סכום של
הנדקה מאחר שהלמלא נתן אותה היה מעבד בידו לקנות אותו דבר שיאכל אם כן כל פרוטה מנטרפת לחשבון גדול פירוש
לחשבון כל הסך הגדול שקיבץ כי כל פרוטה של כל אחד הוא מעל' עליו באילו נתן גם את הכל והנה ר' חנינא לא דריש מהכא
משום דנתי דמי שנתן הפרוטה אחרונה של כדי הכבר נחשב באילו נתן כל דמי הכבר משום שהכל תלוי בו כדמיון השרין
שום לא תהיה הקליפה אחרונה הרי השרין באילו חינו כי מאותו נקב יוכל לעבור הניית וכן אבל הקליפה ראשונה של
השרין אין בה תועלת כי עדין הוא בבתחילה שלא הועיל במעשיו ואם כן גם מי שנתן הפרוטה ראשונה או שנייה הלאו
תיחסר בערך פרוטה ולא בערך כל דמי הכבר מאחר שגם אחרי נתינתה לא הועיל באין באותם משות כדי לניחה לזה הביא
משל הבבד שכל נימא ונימא והרי הריגת הבבד אינו כשרין שנכפה מעט מעט אבל בבבד נרדף סהיו קפורות כל נימות
הערב לעשות טלית א"כ גם הראשונה והאחרונה מנטרפות יחד ואין להם תקומה זו כלא זו כי כל נימא מנטרפת לעט'א'ואו
כבד גם כל פרוטה אפי' הראשונה היא מנטרפת לחשבון גדול באילו נתן כל אותו חשבון של מנבת נדק'כבדו והכל תלוי בכל א'
וכתב רש"ז וז' וזה למזל טוב ויש לדקדק למה שינה משמעותו דוכה במעשיו להיות נדיק אולי וזה כמ"ס ואפשר
שאין הק"ב מענינים למי שאין בידו מעשים שלא יעשה נדקה ולא יוכה בממונו להטיב לעניים כי זה תלוי
בבחירתו של אדם ואין כאן אלא זכה למזל טוב :

י גדול העושה נדקה בסתר יותר ממנה רבינו וכו' וק' היכי ס"ד דר' אלעזר לומר גדול ממנה והרי גם משה
שנתיירא מהאף והחימה סוף דבר שמע ה' תפילתו ולא יבול לו כדכתיב ותתגפל לפני ה' כי ינורתי כלומר
התפללתי לסיבת שינורתי מהאף והחימה וישמע ה' אלי הרי שהתפילה ביטלה בה האף והחימה ואין לומר שהעושה נדקה אפי'
מורא אינו ירא דהא לא משמע מקרא דיבפה אף אלא שלא עמד בה האף בפניו מנד הנדק' וכפה האף אבל לעולם שעתה בפניו
ונתיירא וע"ק לפי' רש"י זל שפירש אף וחימה לבנינות קשים הם ליפרע מהחוטאי' וכפי זה לא באו על משה לא היו באים ליפרע
שהחוטאים בעגל ועליהם נתיירא משה וא"כ גם העושה נדקה בסתר שכופה אף וחימה הוא שלא יזיקו לעגמו סגד חטאיו אבל
אינו מועיל לאחרים וכיון שאינו מועיל העושה נדקה כי אם לעגמו ולא לחוטאים אחרים ומנה רבינו ג"כ לא הוביל לאחרים
ונתיירא מהאף וחימה שלא יזיקו לישראל וא"כ שקולים הם ואיך הוא אומר גדול ממנה וע"ק שפי' התוספות יותר משכך חימה
מתטה רבינו בתפלתו דמשמע שגם משה משכך מקנת חימה אלא שהעושה נדקה משכך יותר וקשה דהרי כתיב כי ינורתי מפני
האף והחימה ואם זה היה קודם התפילה מנ' ללאחר התפילה לא שיכך אלא מקנת ולא שיכך למרי ואם אחר התפילה אמר
ינורתי הרי שלא נשתכחו לא חימה ולא מקנתה ומי הכריח לתוספות לומר פירוש זה ועוד נבאר כאמרן ואפי' נדמה גמי עשה
נדקה בסתר היכי שייך ולפי' שאמרן יותר משכך חימה וע"ק באינה קושיא שהעושה נדקה בסתר כופה אף וחימה לעגמו וגם
משה שטפה נדקה בסתר כפה אף וחימה לעגמו אבל התפילה שהתפלל משה בעד ישראל לא הגינה עליהם לכפות אף וחימה
מעליהם ועוד נדקדק מנא להו שטפה משה נדקה כאם הוא על הסתם שהאיג' מנה גדול מאד בודאי שטפ' נדקה א"כ כך ה"לל
יאש' נב דאי אפשר שמה לא טפה נדקה בסתר . וע"ק שלא הטיבו כלום ונמא אותה טעה כבר פסק אותו זכות והרי מנינו
שהנדקה בסתר שהיא כותבה ואינו יודע למי נותנה מנלת מחימה משונה שהיא עד פולס גם עד וקנה וכיפה ולא פסק אותו
זכות וע"ק מ"ס ופליגא דר' ינחך דמ"ל ופליגא דאפי' הבי גדול הוא ממנה שמה נתיירא מהאף והחימה והעושה נדקה בסתר
אנפין

ביסכת בתרא

אנפן שהחיתה עזה ח"מ גדול כמו שכופה האף מה שלא כפה משה הן אמת שרש"ז ז"ל רצה ליישב זה בת"ס ר' אלבזר סבד דהאי
 וכוחך בחיך ארישא קאי יכפה חיתה עזה כלומר בפירוטא דהאי קרא פליגי דר' אלעזר דריש ארישא קאי יכפה חיתה עזה ור' יג
 דריש אנפן שסוחד בחיך חיתה עזה אבל ח"מ קשה כיון שבנין דהרטה גדול העוש' נדקה חמשה שוים כנים איך לומר פליגא
 בבנין הפ' כי מדריש הכי או הכי ועוד ז"ע במ"ט המוספות חיתה אינו כופה חיתה דבשלהי נדרים אמרו חיתה משה הרגו וקשה
 טובא דקוישא זו היא גמ' במס' נדרים על מ"ט משה הרגו לחיתה ומירגו מרי חיתה הו' ואב"א זוגדא לחיתה הוא ואין דרך
 התוספות להקשות קושית הנח' ולא עוד אלא שהניחו בחיתה ולא הביאו ז"כ תירוטי הגמ' מרי חיתה הו' או זוגדא לחיתה וע"ק
 למה לא הקשו בן בדברי ר' אלעזר שהביא הפסוק כי יגורמי מפני האף והחיתה ותימה והא חיתה משה הרגו כגון הקשו בגמ' על
 דברי הפ' כי יגורמי מפני האף והחיתה וע"ק דבשלמא בדברי הפ' יש להקשות אבל לר"ח ניחא בלא ספק שהרגו משה לחיתה :
ונראה לע"ד עם מה שאמרו חז"ל באומה שעה בא משה לירד ולרעה מלאכי חבלה ונתיירא מהם שנא' כי יגורמי מפני
 האף והחיתה מה עשה הלך ולאח את הכסא שנאמר מאחו פני כסא והגין עליו ה"כ פ"י חזיו סבינתו עליו
 וכו' ה' מלאכי חבלה הם אף וחיתה וק"ק ומעביר ומשחית הזכיר משה ז' אבות והלכו שלשה ונשתייר אף וחיתה אחד משה לפני
 הק"כ כה רב"ט עמוד אחד ואני באחד שנאמר קומה ה' באפק ומגין שעתה משה בחיתה שנאמר ויאמר להשמידם לולי משה
 בחירו עמד בפרץ לפני להשיב חמתו מהשחית וכפי זה משמע שלא הניגה מפילתו של משה לכפות אף וחיתה עד שהורגך לאחיו
 פני כסא והגין עליו וזהו להגלת ענתו מפניהם ואח"כ להגלת ישראל הסיב משה חמתו מהשחית בכח המפילה וכיון שלא הגיל
 ענתו כשהיה למעלה לא היה בו כח להגלת מהם לולי שאחז פני כסא ומנינו בעושה נדק' בסמר שכופה אף וחיתה הבאי' להתימ
 חיתה משונה לאדם והוא ניכר חמיתה מסונה ע"י מתן בסתר שנותנה ואינו יודע למי נותנה הרי גדול העושה נדקה בסתר
 יותר ממה רבינו ע"ה ואנפ"י שסוף כל דבר הסיב חיתה בדכתיב להשיב חמתו וכפי זה נהי גדול העושה נדקה דבחיבת האף
 שיכפה אף ומשה לא עמד בפניו אלא אחר להק' כה קומה ה' באפק אבל בחיתה שהסיב משה מגין לנו שהוא גדול ממשה לזה פי'
 המים' יותר משכך חיתה כלומר אנפ"י שגם משה הסיב חיתה ח"מ זהו יותר משכך החיתה ממה בתפילתו שמה הסיב החיתה
 שלא משלוט אבל לא כפה אותה וזהו יכפה אף ויכפה חיתה ואם בן הוא גדול משני נדדין אם מגד האף שלא יכול לו משה כלל
 גם אחר תפילתו וגם מגד החיתה לא כפה לנמרי רק הסיב חמתו מהשחית וזה העושה נדקה בסמר יכפה חיתה עזה הניעיה
 לאח' ונחמא לפי' המדרש הזה שאמר משה כי יגורמי מפני האף והחיתה דבחינת ענתו שראה חות' באים להזיקו ואם פני כסא
 והגין עליו וגם אחרי התפילה שמי' ה' אליו לעמוד באף אבל בחיתה הסיב חמתו משה ולא כפה חיתה אפילו בכח המפילה
 ועכשיו מדרשנו שמה בתפילתו העביר חיתה אבל יותר משכך העושה נדקה בסמר הקשו אב"ב דמשה נמי עשה נדקה בסמר
 דנהי דכותה מעשה נדקה בסתר אינו מגין על אחרי' רק לענתו וכאן משה בא להגין על ישראל אבל ח"מ כיון שבתפילתו העביר
 החיתה והסיב חמתו מהשחית היה להגטרף עם המפילה וכות מעשה הנדקה שעשה וישכך החיתה ויכפה אותה כמו העושה נדק'
 בסתר שכופה האף שלא יזיקהו וגם האיש משה בתפילתו עם כח הנדקה יכפה אף אשר על ישראל ומירגו שחא אותה שעה פסק
 איתו זכות : וביאור הענין כי במסכת נדרים אמרו בשעה שנמרבל משה המפילה באו אף וחיתה ובלעוהו ולא שיירו חמתו לא
 דגליו מיד ומתקן נפורה נר ומכרות וירף חמתו באותה שעה בקש משה להרגן שנאמר הרף מאף ועזוב חיתה ויא' לחיתה הרג
 שנאמר חיתה איך לי והא כתיב כי יגורמי מפני האף והחיתה מרי חיתה הו' ואב"א זוגדא לחיתה ופי' רש"י שנאמר הרף מאף
 ועזוב חיתה כלומר הק' כה אחר לו שינובם אלמא רוצה היה להרגם וקשה דגם לסברא הראשונה שהיה משה הורגם לולי שאמר
 לו הק' כה הרף מאף ועזוב חיתה שלא להרגם יש להקשות ח"כ איך גמירא אח"כ מפני האף והחיתה וגם לוא דהרגו לחיתה מאי
 אולמיה לחיתה השנית או זוגדא לחיתה שנתיירא חמנה כיון שכבר הרג לחיתה הראשונה ובראה שבאותה שעה בסנתקן דבר
 החילה בקש משה להרגם מכח מעשה הנדקה בסתר שעשה משה והיא חזקת חמיתה משונה הבלה על אף וחיתה ומעשה הנדקה
 יכפה אף וחיתה בדכתיב מתן בסתר יכפה אף וכשרנה משה להרגם לא הניחו הק' כה להרגם דכתיב הרף מאף ועזוב חיתה ויא'
 לחיתה הרגו והקשו ואכתיב כי יגורמי דבשלמא לסברא הראשונה שלא הרג משה לא' מהם ניחא שבמעשה הג' שבאו לקטרג
 לישראל לא היה מעשה שבידו מנינה על ישראל לכפותם דלענתו כלכד הוא מלל אבל לוא דהרגו משה לחיתה יקשה איך הוא
 אומ' במעט' הענל כי יגורמי מפני האף והחיתה ומירגו מרי חיתה הו' וכשהיה להגיל לענתו הרגו ובשחא החיתה השנית להזיק
 לישראל לא יכול לו בכח הנדקה שעשה לענתו ובכח המפיל' הסיב חמתו ולא שכך וכפה לנמרי וזש כאן שחא באומה שעה פסק
 אומה זכות שאנפ"י שהנדקה מלל עד עולם חמיתה משונה היינו כשעדיין לא בא לירד חיתה משונה הנדקה מנינה אף על פי
 שהיתה מקודם לכן אבל כיון שבא לידי חיתה משונה ויכול בכח הנדקה אם ישוב עוד לבא לידי חיתה משונה נריך לנדקה
 אחרת וכיון שמהם צינול לשעבר בכח הנדקה עכשיו אינה מנינה עוד פעם אחרת ולפיכך הסיב חיתה בתפילתו ולא נגטרפו
 בכח הנדקה לכוף את החיתה וח"מ לא נגטרף זכות מעשה הנדקה עם המפילה לכך החיתה לנמרי כמו שבושה היחיד במעט'
 הנדקה שמשכך ויכפה לנמרי • ולרבי אלעזר מנינו שאף הוא גדול מחית' ולא יכול משה את האף רק הסיב את החיתה ופליגא
 אדר'

אדר' ינחק דאמר אף בופה שאינו כל כך חזק בחימה עזה וכפי זה גדול כמו של משה שהשיב התימה עזה מה שאין העוה' נדקה יכול להשיבה כי אעפ"י שבחוד בחיק של הנדקה עדין חימה עזה ומשה השיב חימה ואעפ"י שמה לא עמד באף אינו מפני שהוא קשה אלא שלא היה יכול לעמוד כנגד הטנים יחד ולכך לקח היותר חזק ועמו לעמוד בפניו ולהשיבו ולאחר הקטן אמר לו קומה ה' באפך ונמנח גדול משה בתפלתו יותר מהעושה נדקה ופליגא דר' ינחק וכו' ולכך הקטן התוספות כדברי ר' ינחק שאיך הוא דורש שחימה הוא הגדול שבטניהם לכך לא כלט עליו עושה הנדקה והיא דאמרינן דחימה משה הרבו ומסברנו לחימה ולא לחף נראה שהוא הקטן שבטניהם ולא יכול לחף הגדול ועל ברחיק לא פליגי על זה לא בענין ההרניה אבל שניהם מודי' שחימה הוא קטן מהאף וביון שהאף הוא הגדול ומתן בסתר יבפה אף חזר הדין לומר שגדול העושה נדקה יותר ממשה שלא יכול עם האף הגדול ואיך הוא אומר ופליגא דר' ינחק כי ר' ינחק נתי' ידרוש גדול העושה נדקה ממשה כזה נמח לאף הגדול ומשה לא יכול לגדול כי אם עם החימה שהוא הקטן לכך ליבא לתרזני הבא מרי חימה הווי דאעפ"י נלמוד שחימה הוא קטן מהאף שלא יכול לו לכך הקטן לדברי ר' ינחק ולא כדברי הכתוב כי יצורתי או כדברי ר"א וקל להבין :

י המניינו

מפברך בוא ברכות וכו' נראה דדריש נפש נענה משביע בדברים ואינו משביעו בלחם לפי דא"ב איך ברכה מונחם בטביל הפיוס אלא ה' ברכות שהרי בטביל הנדקה שהשביע נפש נענה מתברך כט"ט ברכות מהאז ברכות וגמרו ה' ברכות ע"ד הפיוס אלא כוליה קרא מיירי במפייסו ומפק לרעב נפסך וכפש נענה משביע בדברי תנחומין והיא מתברך בוא ברכות :

מ"א

דכתיב רודף נדקה וחמד וכו' ויש לדקדק מה הוקשה לר' ינחק שאמר מ"ד רודף נדקה וחמד ואם מה שהוקט' לו הוא מ"ט אח"כ וכי מטוס דרודף נדקה ימנח נדקה וכו' אם בן היה ראוי לומר כתיב רודף נדק' וכו' מטוס דרודף נדקה ימנח נדקה וכו' ומאז זה שאמר מ"ד רודף נדקה דמשמע שהקשה לו קוטיה אחר' במאי דכתיב קרא וע"ק דהני ג' אמוראי אמאי ניידו כל חד מדרשה דחבריה וע"ק מנח ליה לרב נחמן שהק"ב מהמניח לו בני אדם מההוגנים לעשות להן נדקה והיבא רמזיו אגסים מהוגנים בהאי קרא דכשלאמא לדרשת ר' ינחק ניחא דדריש הכי ימנח נדקה שהק"ב מהמניח לו וכו' דהיינו המשת שנתן לנדקה לעשות בהן נדקה פעם אחרת אבל לדרשה זו איך טוס רמז וע"ק מ"ט לאפוקי מדרש רב' מ"ד ויהיו מוכשלי' לפניך בעת אפך עשה בהם דלילתא רבה ורב נחמן לא פליגי ורב נחמן נתי' דרוס התם הכי וכו' וילי עלמ' מודו בהיה דרשה שקילל אותם ירמיה ואמר הכשילם בכני אדם שאינם מהוגנים וכך הולל לאפוקי מקללת ירמיה שקילל להכשילם בכני אדם שאינם מהוגנים כי לא יעשה ה' אלהים בן לרודף נדקה וחמד ויבד נדקדק מ"ט ר' יהושע בן לוי כל הרגיל לעשות נדקה ולא אמר כל הרודף נדקה כמ"ט ר' ינחק וע"ק למה חזר לומר כל הרגיל ומספיק לומר במ"ט רב נחמן הק"ב מהמניח וכו' ולא חזר לומר כל הרודף נדקה הק"ב מהמניח כך הולל רובל אמר הויין ליה בניס וכו' ועוד אנו גריכין לבאר היבא דמיוא בקרא דהויין ליה בניס :

ובלע"ד דר' ינחק הוקשה לומר רודף נדקה דנקט דהולל עושה נדקה וחמד כדכתי' עשה נדקה ומספט וכו' וכתיב וגמרו דרך ה' לעשו' נדקה ומספט למרזן זה בא בדקדוק אחר שיש בכתיב דאטו מסו' דרודף נדק' ימנח נדקה וכתיבאזכו ימורזן גם הדקדוק דראשין שכוונת הכתוב לומר כל הרודף ומחזר לבקש מצות אשפי' שאינם תזומנות לו כדי לזכו עם העני כנדקה ואינו ממתין לעשות הנדקה לכשיודענו לו מצות כריוח אלא רודף וטורח כיהיו מוזמנים בידו המצות כדי לתת נדקה ככל עת לעני הסואל הק"ב ימנחהו כנדקו וממניח לו מצות כנקל כלי טוס טורח ויעשה כרכונו לתת תהס נדקה כי בא ליטורח מסייעין אושו גלזה אמר רודף שבכר מה שרדף לבקש המצות ימנח נדקה דהיינו מצות לעשות נדקה כלי טורח ויעשה שהק"ב מעניאם לו מה שא"ב כתי' שאינו רודף לבקש המצות כדי לעשות נדקה אלא הוא ממתין לכשיודענו לו מצות שהק"ב אינו ממניח לו מצות לעשות נדקה אלא מה שנגזר עליו מראש השנה ור' נחמן נייד מהאי דרשה דר' ינחק מטוס דהולל רודף נדקה וכו' ימנח נדק' וזמייס כיון שניקד הסבר הוא שהק"ב מהמניח לו מצות והוא נרמז במילת נדקה היה ראוי לומר ימנח נדקה ואח"כ חייס וכבוד לכך דרש שהק"ב מהמניח לו בני אדם מההוגנים וזה נרמז במ"ט ימנח חייס שר"ל ימנח אגסים נדקים שנקראים חייס כדכתיב בנייהו בן יהוידע בן איש חי ודרשו בנמ' אטו כולי עלמא בני מיתי כינבו אלא בן הכדיק באפי' במיתמו נקרא חי וא"ש כאן רודף נדקה כלומר הרודף ומחזר בענין הנדקה לבקש אגסים הוגנים לזכות עמם ואינו ממתין עד שיבאום הם אגלו אלא הוא מחפש לבקש מקום העני' ההוגני' כדי לתת להם נדקה גם ה' יתן לו כמדת טובו שהוא ממניאם לו בלא טורח וימנח חיי' אגסי' נדקי' דמההוגנים ויעשה עמם נדקה כי מעלת הנדקה היא לתת אותה לכני אדם מההוגנים וכפי זה פי' המפרשים אג' כנדק אחוה פניך שהכוונת לומר אג' באופן העני' באמת מוזמין לפני לזכות עמו כי אג' אחוה פניך אם הם פניס כל זמן או של רגזן - באם אג' נכטל באדם שאינו הנון הוא סימן שאינך רגזי עמי ואם יודמן לי אדם הנון הוא סי' נאג' מרונה לפניו ית' ז"ש לאפוקי מדדא רבא הוא מביאר כי לפי דרשת רב נחמן דדריש הכי שהרודף נדקה הנה פכרו אתו שהק"ב מהמניח לו בני אדם מההוגנים אם כן איך לומר שידמיהו היה מקלל את המבקשים את נפשו שיכשילם הק"ב בכני אדם שאינם מהוגני' לפי שהיה אפשר שיהיה בהם רודפי נדק וק"ב הבטיחם שהוא ממניח להם בני אדם מההוגנים ואי אגס' שמחול קללתו כל ירמיה להכשילם בכני אדם שאינ' מההוגנים

מסכת בתרא

הענינים לפי שאין הכ"ה עושה תורתו פלסתר ח"ו אלא ודאי פליגא דרב נחמן אדרבא דרבא דריש קרא בר' יצחק שסבר הרודף נדקה הוא להמציא לו מעות ולכך התפלל ידמיה על המבקשים את נפשו שאפילו הם רודפים נדקה ויזמין להם הק"ה מעות לעשות נדקה מ"מ יבשילם כבני אדם שאינם מהוננים ורובל דריש הכי כל הרגיל לעשות נדקה וכו' שאין פי' רודף נדקה על המחזיר ורודף כרגילו לבקש מעות לנדקה או רודף ומחפש לבקש לעניים למת להם נדקה אלא ה"ק כל הרגיל בנתינת הנדקה חמיר ואינו נותנה בהקראי אלא הוא רודף אחריה תמיד ואינו מתייבב דעתו בנתינת הנדקה פעם אחת או שנים אלא רודף אחר עביות הנדקה ולא יצוננה לעולם באופן שהו' רגיל בה הנה סברו אתו מדה כנגד מדה שגם בניו יהיו בעלי עושר ויתמידו במעשה הנדקה לעולם כגם שהוא הרגיל עמו והתמיד פעם אחר פעם וז"ש זוכה והוי"ו ליה בני' כלומר הוא זוכה לטושר וגם הוי"ו ליה בניס בעלי עושר ואפשר דרמזו בניס במ"ד ימנא חייס טידוע שמי שאין לו בניס הוא מסוב כמת כדכתיב הבה לי בניס ואם אין מתה אנכי וכתיב הכא ימנא חייס הרי שיהיו לו בניס כדי שיהיו לו חייס ואותם בניס יהיו בעלי עושר שיוכלו לעשות נדקה וגם בעלי מכה כדכתיב כבוד ואין כבוד אלא תורה שנאמר כבוד חכמים ינחלו :

יא תניא

היה ר' מאיר אומר יש פתחון פה וכו' וק' למה לא השיבו כך שאין לומר שהק"ה כועס על המפרנסים כמי שמפרנס את העבד שבעט המלך עליו וגזר עליו שלא להאכילו דשמי התם כגזר עליו שלא להאכילו אבל בעניים צוה הק"ה להאכילם דכתיב פתח פתח את ידך לאחיך לענייך וכו' . וזוהי כמה פעמים בתורה למת נדקה לעניים ויעזר להם עבד למצו יברכך ה' אלהיך בכל משלך ודך וע"ק למה השיבו כדי להגדל אנו בהם מנהיגם ולא השיבו כדי להתברך בהם במעשה ידינו ולזכות למי הע"ה וכו' וע"ק דהיה לו להשיבו מיד הן אמת שהק"ה ב"ה אוהב את העניים אלא משל למלך שבעט על בניו ובא אדם והאכילהו שהמלך הוא מסדר לו דרוון ולמה הונרך להשיבו לו תחיל' כדי להגדל אנו בהם מנהיג' שמתוך זה חזר ואמר אדרבא זו מחייבת וכו' ונראה שלא בעלם מעל הדין ומטורנס רופוס שהק"ה רונה שיזכו עם העניים ויחבב מחשבות לבתלי ידח ממנו נדח ולא ימות נפש אחד מישראל אלא כך אחר כיון שלא פרנס הק"ה לעניים מידו ותלה פרנסתם ביד בני אדם הוא יורה שאינו אוהבם ואעפ"י שרונה שיפרנסו בני אדם מ"מ לאהיבו הוא מפרנס מידו ולמי שאינו אוהב תלה פרנסתם ביד בני האדם ונקוט מיהא שהעניים הם יצוריו יתברך ורונה בקיומם אבל אינו אוהבם ולכך השיבו כדי להגדל אנו בהם מנהיגם כלומר מהבה היתה העניות להם לפי שאם נתחייבו לירד לנהיגם יחלץ עני בעניו מדוינה של נהיגם וגם אין ניגולי' מהיגם בנתינת הנדקה להם הרי כאן יש אהבה שא"כ ל"ה לעניו' שמלבד שהם ניגולים מנהיגם כשכיל שהם עניים גם אנו המפרנסים אותם ניגולים בהם מדיבה של נהיגם וזוהי היתה תשובה שלימה להורו' שה"ה אוהב עניו' וכשחזר וערער שדדדדדד זו מחייבת לנהיגם לפי שהמלך כעס על עבדיו וגזר שלא להאכיל' כלום' שאחד מבני היכל המלך לא יאכילוהו ואעפ"י שאינו חפץ להמיתו מ"מ רונה שיאכילוהו אחרים אבל לא מבני פלטריון שלו ובא אח' מבני הפלטריון והאכילוהו הלא הוא כיעש עליו לפי שרונה שכל בני היכלו ישנאו למי שהיא שונאו וכן זה שהאכילו לעני שהיא היה ראוי לירד לנהיגם בעניו נפשו איך יגדל מנהיגם בעבור שפרנסו לעני' אשר שנאו ה' ואעפ"י שרונה הק"ה ב"ה שלא ימות בחוסר לחם אבל אפשר להתפרנס ע"י ה' גם זכאי שאין בידו חטא נפש לירד לנהיגם אבל זה שחטא על הנפש והיה ראוי לירד לנהיגם בעונו איך יגדל עכשו בשביל שפרנסו לזה והלא אדרבא זו מחייבת לנהיגם א"ל משל לבן מלך וכו' שזה שלא להאכילו כלום' שלא היתה גזירת עונש לבן אלא כיוון לשר בית הסדר כדי לזרוז ומי שהאכילוהו לבן המלך הוא מחויב לו טובה כן הנופרנס לעניים שהם בני המלך הק"ה מנילם מנהיגם שחט"פי שנתחייבו בעונם לירד לנהיגם הם ניגולים מנהיגם בזכות מה שפרנסו לעניים בני המלך ודוק לישנא דנקט גזר שלא להאכילו בעבד ונקט שלא להכילו כבן המלך שהיא צווי של טובה' כאב את בן ירצה ומי גרם לאותו אדם לקבל דרוון מהמלך אלא בניו ואם כן הרי שהעניים הם גורמים לנו טובה :

יב בר

מוזכותיו של אדם קצובים וכו' פירש' שבה שיתפרנס ממנו . ובזכות הרב לדחות פי' מוזכותיו שכל מה שצריך האדם למוזכותיו של שנה זו קצובים לו מ"ה כגון אם צריך למוזכותיו ק' מיה קוצבין לו כן ולא' שצריך לו מאתים קוצבין לו מאתים וכיוצא בזה וכפי דרך זה יהיה קצבה כפי מה שהוא רונה להוציא בפרנסתו אם מהט ואם הרבה ואם בן איז דומה מ"ש חסרונותיו קצובים למ"ש מוזכותיו קצובים כי חסרונותיו אינם כפי מה שהוא רונה אלא כל אשר יחפץ ה' לעשות להם לזה פי' רש' שגם מוזכותיו אינם לפי רצונו אלא לפי רצונו ית' קוצב לו שבר שיתפרנס ממנו וכן לרצונו ית' צורך מה שיפסיד בהנה זו וכתבין מה שנגזר עליו שיפסיד אם זכה למז' יהיה הפסד שלו בפרנסת העניים ואם לא זכה יהיה הפסד וחסרון עם בני עשו וא"ה ומה שפי' רש' זכה למז' לפי שאם זכה הוא במז' מ'ט מציקר' לא יצרוז עליו חסרון ועוד שאת"ל כשזכה למז' הק"ה מוזמן לעניו עניים שיזכה עמהם ואם לא זכה במז' הק"ה מוזמן לי נויס יאכלו חלקו היכי אחר כי הא דכתיב אחתיה דריב' דעטיהו ופקל מינייהו לנדקה והלא אעפ"י שלא יפשה איתם ריבו כיון שזכו למז' היו מודמנים להם לעניים ועושים עמהם נדקה אלא ודאי שזכה הוא למז' וחשש ריבו' שלא יזכי למז' ולכך עשיניהו :

יג כי

אספתיהו את שלומי וכו' פירש' רש' את החסד ואת הרחמים שהיו רגילין לעשות ואינם עושים וכו' תימא מנ"ל דלא

דלא קאמר שהק"ב אסף השלום והחסד והרחמים מלרחם על ישראל נראה לומר דאם בן למה טוב שלא לנוד להם ולסופדם דקנינה מיכתי להו כיון שאסף הק"ב שלומי ולא יוסיף לרחמם ולעשות חסד עמם - ועוד דהולל אספתי את שלומי ואת החסד ואת הרחמים מאי אספתי את שלומי את החסד ואת הרחמי אלא ה"ק אספתי את שלומי מאת העם הזה הסיבה גרמו הם שמעו את החסד ואת הרחמים מלרחם על הבריות ומלת נדקה לכך גם אני אספתי את שלומי מהם וכיון שהם גרמו אל תנוד להם ואל תלך לספור כי מעשיהם גרמו להם וכל שאינו מרחם על הבריות איך מרחמים עליו וכזה ידוקדק דהולל אספתי את שלומי ואת החסד ואת הרחמי נהם ה' ולמה הפסיק באמצע לומר נהם ה' לכך דרשו שנאם ה' דבר כי אספתי את שלומי הטעם הוא את החסד ואת הרחמים שפסקו מהם ואינם מרחמים :

גדולה

נדקה שמקרבת את הגאולה וכו' וק' כיון דכתיב שמרו משפט וכתיב ועשו נדקה דילמא מ"ס קרובה יצועמי לבא הוא על דבר שמירת המשפט או דילמא על שתייהן באחד במירת המשפט ועשיית הנדק' אבל פנ"ל דנדול' הנדקה לחודה במקרב הגאולה ואפשר לומר שהמשפט הוא מקיים העו' בדתנן על שלשה דברים העולם עומד על הדין ועל האמת ועל השלום ומה שמקרב הגאולה הוא הנדקה וקרובה יצועמי לבא קאי לדסמך ליה ועשו נדקה וה"ק שמרו משפט לקיים העולם ועשו נדקה כדי שמקדכו הגאולה :

יד מא'

אשבעה בהקין תמונתך תימה דלא קאמר אשבעה בהקין לע"ה כדכתיב הקינו ורגנו סוכני עפר באותו זמן אשבעה מזיו השכינה ונראה דא"כ הולל אני בנדק אחזה פניך דהיינו להקביל פני שכינה ובהקין אשבעה תמונתך מאי אשבעה בהקין אלא לדרוש ענין אחר בשב"ה הקנה שמגדלין ת"ח טיבה מעיניהם בעו' משביעין הכ"ה מזיו השכינה לע"ה וכו' ערוך הדבר קשה גם לדרשה זו שהפסיק בהקין בין אשבעה ובין תמונתך דהולל אשבעה תמונתך בהקין אלא אם נאמר שטיבה הכתוב כך כדי לדרוש כך ויש לנו לדקדק עוד שלא שאל מאי אשבעה בהקין סמוך לדרשת ר' דוסתאי שאמר אדם נותן פרוטה לעני זוכה ומקבל פני שכינה אלא סמוך למ"ס ר' אלעזר יהיב פרוטה לעני והדר מגלי אחר כתיב אני בנדק אחזה פניך ושאל מאי אשבעה וכו' ונראה דלר' דוסתאי שדרש נותן פרוטה לעני זוכה ומקבל פני שכינה שנאמר אני בנדק אחזה פניך דהיינו הקבלת פני שכינה אין כאן שאלה מאי אשבעה בהקין לפי שאמר שבהקין לע"ה כדכתיב הקינו ורגנו סוכני עפר ישבעו מזיו השכינה כי בעו' מקביל פני שכינה ואינו שבע כדכתיב כי לא יראני האדם ומי אבל לע"ה ישבעו מזיו נועם ה' ור' אלעזר לא דריש אחזה פניך על קבלת פני שכינה אלא על נתינת הנדקה תחילה ואח"כ אחזה פניך בתפיל' ובן פ"י רש"י אני בנדק תחילה ואח"כ אחזה פניך בתפילה ולכך סמוך ושאל מאי אשבעה בהקין כיון שעדין לא אמר הקבלת פני שכינה מהו זה שאמר אשבעה בהקין הולל אחזה בהקין תמונתך על נתינת הנדקה דהא אחזה פניך אינו הקבלת פני שכינה אלא אחזה פניך בתפילה לז' שמדבר בענין אחר בת"ח שמגדלים טיבה מעיניהם בעו' שהק"ב מה משביעין מזיו השכינה בספר ההקנה ואפשר שהקנה היה להשכים לילך להתפלל ובספר ההקנה אשבעה תמונתך :

מא'

דכתיב מלוה ה' חובן דל וכו' נראה דהוקשה לו דהולל מלוה לה' מהו מלוה ה' ולזה אמר אלמלא מקרא כתוב וכו' שביין שכתוב עבד ליה לאיש מלוה לכך לא יוכל הכתיב לומר מלוה לה' שהיה נר' שהק"ב זה הוא הלוי דאיכא וילומא ח' כיון שהלוי הוא עבד לאיש מלוה ולכך כתיב מלוה ה' לומר שהק"ב נקרא מלוה ולא ליה ח' עפ"י שהחובן דל מעלה עליו הק"ב כאילו הוא מלוה לה' מ"מ לא יוכלו הכתובים לקרות אלא מלוה ה' וכזה ביארתי מחול בספר כסף נבחר סדר בהר סיני וזל ח' תנחומא דרבי של ליה להיות עבד למלוה הה"ד עבד ליה לאיש מלוה' ונריך להבין דברי ר' תנחומא שמה בא ללמדנו כי מקרא מלא הוא ולא חידש בו כלום וכמעתי בזה טדקדק בפסוק דכך הולל עבד או"י ליה למלוה ולמה אמר עבד ליה ואחר כך הזכיר שם האיש לומר לאיש מלוה לפי שמדבר באיש המלוה להק"ב ונרמז בדמו כי לא יוכלו הכתובים לפרש מפני כבוד של מעלה והוא מתייחס למה שביארתי שאמר מלוה ה' ולא אמר מלוה לה' :

שו אמר

ר' חייא בר אבא כתיב לא יועיל הון וכו' ראוי לצרור מ"ס ר' חייא רמי דמשמע דקשו קראי אהדדי ואח"כ דריש יתירא דקראי אהדדי שתי נדקות למה וע"ק כיון ספ' לא יועילו אוגרות רש"י היא במסלי קידם פסוק לא יועיל הון וכו' למה היפך סדר המקראות ולא הביאן בסדרן כתיב לא יועילו אוגרות רש"י לא יועיל הון וכו' ועוד לדקדק מ"ס ב' נדקות הללו למה דהולל בני פסוקים הללו למה או יאמר ב' פעמים למה ומאי האי דקאמר ב' נדקות הללו למה - וע"ק שכפי השאלה שאל למה כתב בני פעמים ונדקה תניל ממות לא תירץ כלום במ"ס א' מגלת מדינה של גנינם וכו' דהתינוק דאיכא ב' אופני נדקה אבל אחתי קשה למה כפל שלמה ללמדנו ב' פעמים שהנדקה מגלת ממות יאמר הגדולה שבהם שמגלת מנהיגים וב"ס שמגלת מיתיה משונה או לדעת התוס' דסברי שמגלת מיתיה משונה היא גדולה יותר לפי שצריך זכות יותר להגין בשה' כי רוב מנות אינם עומדין בעו' יאמר החביב ותרתי למה לי הן אחת שאפשר לתרץ בזה דאי כפי קרא' שמגלת מיתיה משונה ואין ילפינן ק"ו שמגלת גם מנהיגים הוה אמינא שאינה מגלת מנהיגים אלא אימי אופן הנדקה שמגלת מיתיה משונה דהיינו נותנה ואינו יודע למי נותנה לכך בא הכתוב האחר לומר שכל אופן נדקה מגלת מנהיגים ומי כתיב קרא

מסכת בהרא

שמגלת מנהיגים הוא ילפינן בק"ו מגלת חמיתה משונה כל ה' סך נדקה כנס-מגלת מהעונש החמור כל גה"ס והא לית' דאיו
היא מגלת חמיתה משונה נותנה ואינו יודע למי בועבה דווקא לכך הוצרכו מנייהם וזה שאלתו סך ואיו היא מגלת חמיתה
משונה נותנה ואינו יודע וכו' שהיא עיקר צריכות הב' מקראות בהיות אופן הנדקה שמגלת חמיתה משונה מחודשת בתנאי
זה דנותנה ואינו יודע וכו' ומ' קשה מנא להו לרז"ל לחדש תנאי זה דנותנ' ואינו יודע למי נותנ' שאם הוא מכה יתור המקראות
אימא אגא איפכא דאיו היא שמגלת מנהיגים. בועבה ואינו יודע למי נותנה וכו' וע"ק דילמא אינטריכו תרווייהו משום דלא
חסיימי קראי ואי כתיב קרא דיום עברה הוא מוקמינן ליה בנהיגים ואי כתיב קרא אחרת לחוד הוא מוקמינן ליה בנהיג' וה"ל
דלהנין מתת' משונה שהוא בעה"ז אינה מנייה שגריד זכות יותר כמו שכתבו התוספות ולכך הוצרכו מנייהם וגם לדעת רש"י ז"ל
קשה איך יתכן שיהיה משונה בניהם החמור מגלת כל אופן נדקה ולהגיל חמיתה משונ' גריד תנאי זה דנותנה ואינו יודע למי
נותנה ודילמא בסתם נדקה דברו הכתובי' וע"ק מ"ט ואיו שמגלת מנהיגים ופי' רש"י ז"ל אינו מהמקראות דחמי נפקא לן מי הוי
כאי קרא או קרא אחרת. ונראה לר"ד דר' יוחנן הקשה בשני בתוכים אלו כיון שאמר שפ"ה שלא יועיל הון ביום עברה
דמשמע אפילו הון יקר ואיכרות נדק ומטרים לא יועילו ביום עברה איך אמר הוא בעצמו לא יועילו אונרות רשע שנראה
שאינרות רשע ועולה לא יועילו הא אונרות יוצר יועילו ואם כן פליגי שלמה דידיה אהדיה וזהו שאמר ר' יוחנן דמי כתיב לא
יועיל הון ותפס זה הפסוק המאוחר לקודם לפי שמכח פסוק זה דאמר לא יועיל הון דהיינו כל מניאות ממון בין כיושר בין
בכוסר קשיא דיוקא דהוא קרא דאמר לא יועילו אונרות רשע דמשמע אבל אונרות נדק ויושר יועילו והנה למירון קושי זה
אפשר לומר דלעולם האי קרא דלא יועיל שום הון וממון ביום עברה ומאי דנקט התם לא יועילו אונרות רשע משום סיפיה
דקרא נקטיה דקאמר ונדקה תגיל חמות ללמדנו שהנדקה אפילו שמהיה חסורט אונרות רשע יפה כח הנדקה שמגלת מהמות
ודאיה לדבר מניבדכנר הרשע שמתן לו ענה דניאל לפדות נפשו חמות ואמ' לו חלבי ישפר טלך וחסאך בנדקה פרוק ובן עשה
וניגול בזכות הנדק לקנת ירחין תרי עשר עד שחור מדקתו הרי שהנדק אפילו שהיה מאונרו' רשע היא מגלת חמות וא"כ קרא
להכי הוא דאמא להודיע כח הנדקה ולא קשו קראי כלל לז"א ב' נדקות הללו למה בלומר מ' עדין קשה למה אמר ב' פעמים
נדקה תגיל חמות שכך ה' ז"ל לא יועיל הון ואונרות רשע ביום עברה ונדקה תגיל חמות ונמנינו למדים בזה כח הנדק' שמגל'
אפילו שמהיה מאונרות רשע ולמה כפל לומר ב' ונדקה תגיל חמות וז"ש שני נדקות הללו למה כלומר א' שהיא מהון יקר בלי
פסע וא' שהיא מאונרות רשע למה הוצרכו יאמר המחודשת שהיא נדק' מאונרות רשע וסני כהכי לזה מירד א' שמגלת מנהיגים
וא' שמגלת חמיתה משונה חילוק בניהם שלהגיל מנהיג' צריכה הנדקה שמהיה מאונרו' נדק והון יקר וגא ולמד כי אינו היא
הנדקה שמגלת מנהיגים הוא דכתיב ביה עברה והתם לא כתיב אונרות רשע אלא הון לומר שהנדקה שהיא מהון וממון של
יושר תגיל חמות של בניהם ומ' נדקה מאונרות רשע תגיל חמות הוא חמיתה משונה ויש ספק לזה שדרשו חז"ל משה' יד ליד
לא ינקה רע אם גול בידו אחת ונתן נדקה בידו אחרת לא ינקה מנהיג' הרי שהנדקה שהיא חסורט כול ורשע אינה מגל' מדינ'
של בניהם וכפי זה הוצרכו הב' בתוכים הא' ללמד שלא יועיל הון של יוצר ביום עברה כי אם הנדקה שפעמים ממנו והכתוב
האחר להודיע כח נדקה של אונרות רשע שמגלת חמיתה משונה והשתא נפקא מינה לידע אינו שמגל' מנהיגים שהיא הא' דכתיב
ביה עברה דאי הוי האי דכתיב ביה אונרות רשע הדרא קושיא לדוכתין ביון שנדקה מאונרות רשע מגלת מנהיגים החמור כ"ט
שמגלת חמיתה משונה וסתי נדקות הללו למה כמו שכתבנו. אמר עוד ואיו שמגלת חמיתה משונה לפי שהוקף' לו איך יתכן
לומר שנדקה מאונרות רשע וחמם תגיל חמיתה משונה והרי הק' בה' שונא גול בעולה והוא ליה כסובל ושרץ בידו ביון שהוא
מלוכלך כנזל שבידו לזה פי' דבריו ואמר ואיו שמגלת חמיתה כלומר באיזה אופן אחרתי שמגלת אפילו שמהיה מאונרות רשע
דיוקא כשהוא נותנה ואינו יודע למי נותנה שכזה יורה שחור בתשובה ובא לתקן את א"ר עימו והוציא הממון שנזל מתחת ידו
ולכך לא נתן הנדקה ביד העני כדי שלא להחזיק עמו ככפל ממון כי הכיר כפסעו. שאותו ממון אינו שלו וננוב הוא אתו ולכן
כשנתן לא ידע למי נתן וגם מי שנטלה לא ידע ממי נטלה כי רצה להודות שלא לקחו מידו מאומה כיון שאין הממון שלו כיון
שבן הוא כח באותה נדקה להגיל חמיתה משונה אבל מנהיגים לא ואפשר דרמיזה בקרא נותנה ואינו יודע וכו' דקאמר אונרות
רשע ולא קאמר לא יועיל הון רשע שהכוונ' לרמוז בסיפיה דקרא ונדק' שהיא כדמיון האונר שהיא דבר סמוי מן העין כך הנדק'
היא נמונה באונר מכוסה ואינה מידו ליד העני שהוא נותנה ואינו יודע למי נותנה וכו' היא תגיל חמיתה משונה וכפי דרך
זה נישא לי מה שהקשו התוספות ז"ל דאדרבא זו היא מנהיג' רבה תגיל מנהיגים דיש לומר שאחר שהיא מאונרות רשע אף ע"כ
דאית בה חדא לטיבותא שהוא נותנה ואינו יודע למי נותנה אין בה כח להגיל מנהיגים ובה יפה כח הנדק' שנותנה ויודע למי
נותנה ביון שהיא מאונרות יוצר ונדקה. זה נ"ל כפי הפשט דיותר וכו' גריד להגיל מנהיגים מלהגיל חמיתה משונה ובפי' שסת
התוספות דסברי שיותר זכות גריד להגין בעה"ז חמיתה משונה אחר ואיו שמגלת חמיתה משונה כיון שהמקרא דתדר כנדקה
של הון יוצר מוקמת ליה בניהם א"כ איך יתכן שלהגיל חמיתה משונה שגריד זכות יותר תגיל הנדקה שהיא מאונרות רשע
לזה אמר ואיו שמגלת חמיתה משונה נותנה ואינו יודע למי נותנה ובין שיש בה תנאי זה יש לה כח להגיל:

אמר

ר' אבהו אמר משה לפני הק"כ במה תרום קרן ישראל אחד כבי תשא • ויש לדקדק מה זו טאלה טאל מסה
 שהרי הראהו הק"כ למטה מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש בתורה ונגלו אליו דברי דוד שאמר עוד נתן לאבינו'
 קרנו תרום בכבוד ומה לו לשאל עוד במה תרום קרן ישראל וע"ק למה לא השיבו כך הק"כ בדקה כדכתיב ודקתו עומדת
 לעד קרנו תרום בכבוד וע"ק מ"ט הק"כ בבי תשא דהלל בכופר נפשו ומאז כבי תשא וע"ק מה קטר לדרשת ד' אבהו שדרש
 כאלו את שלמה היאך מתייחסת דרשה זו עם הקודם וע"ק למה לא השיב שלמה תשובתו של הק"כ עד היכן כחה של דק' גלו
 ולמדו מבי תשא שתייחסת כופר נפש תרום קרן ישראל וכדקדק עוד מ"ט גלו ורחו מה פירש דוד דהלל מה אמר דוד אבא ולמה
 אמר פירש ועוד למה הוצרך להבי' דאיה מדוד אביו כיון ששלמה ענמו אמר גדקה תרום גוי וע"ק מה זו טאלה טאלה עד היכן
 כחה של דקה דיש להשיב שעלמ' חמימה משונה ומחיתה ענמה ובהינם בדכתיב ונדק' מגיל מחות ועוד נבאר מ"ט רבא מהבא
 והוא מרומים יטבון מה טעם מ"ט דלחמו ניתן למה הוצרך לפרש מ"ט מטום דלחמו ניתן • ונלע"ד שבהיות שישראל ניטל
 מהם העטרות שניתנו להם בתמן תורה כדכתיב ויתננלו בני ישראל את עדים מהר חורב שהם ב' עטרות אחד כנגד נעשה וא'
 כנגד בשחצ' ובנגל מטואר בעשייה עשו להם עגל מסכה ומטואר כנשחצ' שהיו שומעים לערב רב אומרים לא לאיך ישרא' ושותקים
 ושותקים קול תרועת העם בחולות לפני העגל ולא מיחו ולפיכך ניטלו עטרותיהם מראשיהם ונגד קרן ישראל אמר משה
 לפני הק"כ הן ידעמי שהדקה תרום גוי וכתיב נדקתו עומדת לעד קרנו תרום בכבוד אמר הדוד של המדבר לא היו צריכין
 לנדקה שהמן היה יורד לכל אחד כמספר נפשות ביתו ושמתם לא-בלתה תצליהם וכן כל דרכי עמי ישראל סיפק ה"ב במדבר
 ואינם צריכין לפרנסה זה לזה וכיון שכן במה תרום קרן ישראל בזמן הזה שאין דקה מנייה אנלם ומה גם לדעת חז"ל שכל-א'
 מישראל הויא' אמו מחמרים ז' מחמרים טעונין כסף וזהב לרוב לזה השיבו הק"כ בבי תשא כלומר כדר-רומי לך בפ"י תשא
 כי שם נאמר להרים קרן ישראל ונחנו איש כיסד נפשו ובהם יעשו אדני המטכן ואחזור לשכון שמי בתוכם והיו נשיאות ראשם
 והרתם עתה הוקפה לר' אבהו מה שהפליגו לספר דוד ושלמה בעמלת הדקה לומר שבכו' נתינת הדקה לאבינו קרנו תרום
 וכן אמר שלמה גדקה תרום גוי וכן אמר דוד אשרי שומרי משפט עושה דק' בכל עת זה המגדל יתום בביתו והרי מנינו כבי
 תשא שאין צורך בכל זה כי אם נתינת כופר נפש להעמיד מטכן או בית הבגסט שהוא מקדש מצט או לקנות קרבנות התמידים
 בזה תרום קרן ישראל וא"כ עד היכן כחה של דקה הניתינת לעניים מה יפה כחה של הדקה יותר מכופר נפש הנותן להעמדת
 מטכן או קרבנות או העמדת בית הבגסט למקדש מצט ולזה אמר שאלו את שלמה בן דוד להיות שלמה דודו אביו מפליגי' לדבר
 בעמלת הדקה לא ידענו מה היא כחה של דקה יותר מכופר נפש האומר כבי תשא כיון שזה וזה תרום קרן ישראל לזא שלמה
 גלו ורחו מה פי' דוד אבא אם תדקדקו בדברי דוד אבא שם תחלוא מפורש הכח הגדול שיש לדקה יותר מכופר נפש לפי ששם
 אמר עוד נתן לאבינו נדקתו עומדת לעד קרנו תרום בכבוד ובאומר בכבוד פירש ענין מעלת הדקה שתינת ללביגים
 ונדקתו עומדת לעד דהיינו עופי דקה בכל עת לנדל יתום בביתו כי אז תרום קרנו בכבוד אבל בנמי' הכופר נפש אמר העגל
 נתרומם קרן ישראל אבל לא היה בכבוד שכן כתיב קודם העגל ומראה כבוד ה' כאש אובלת לעיני בני ישר' ואחר שטאאו ונעמו
 כיסד נפש ונעשה המטכן לא יכלו להביט פני הסרסור כדכתיב והנה קרן עזר פניו וייראו מנשת אליו ויתן על פניו מסוה א"כ
 חפצו כנתרומם קרנם של ישראל לא נכאר בידם איתו כבוד לראות מראה כבוד ה' אבל עוד נתן לאבינו נדקתו עומדת
 לעד לנדל יתום אז קרנו תרום בכבוד כמו שרמזו חז"ל על פסוק אבי גדק אחזה פניך בזכות הנדק' מתעזן מויו הכבוד לחות
 בנוכח ה' אשבעה בהקיץ תמונמך ותמונת ה' יביט הרי לך כחה של דקה רבא אמר מהבא והוא מרומים יטבון וכו' הכוונה
 חפצו שכתוב קודם לזה הולך נדקות דובר מהרים וכו' הוא מרומים יטבון חז"ל לדרוש מ"ט הוא מרומי' שהוא גדרש לאחריו
 ולא נדרש לפניו לפי שאם הוא גדרש למה שאמר קודם הולך נדקות וכו' הלל מרומים יטבון חז"ל הוא מרומים אלל ה' הוא
 מרומים יטבון ומגדות סלטים מטבנו מי הוא זה איתו שלחמו ניתן שנתן דקה בהתעדה ומימינו נאמנים לא יבזבו סלה שאינם
 נפסקי' למד הוא מרומי' יטבון וסמך ליה מלך ביופיו תחזינה פניך שזוכה להיות יטבון מרומי' ורואה פ"ט שהוא מראה כבוד ה' :

יו איזהו

בן עולם הבא כל שננד זקניו כבוד פירש' כל שחולקים להם כבוד בעה"ל מחמת חכמת זקנתם ותימה
 דלא אמר מי שמת ותלמודו בידו כדא' בסמוך שמצתי שהיו אומרים אשריו מי כבא לכאן ותלמודו בידו
 ושם דהא פשיטא שהוא בן הע"ה אבל חפצו שאין תלמודו בידו כל מי שחולקים לו כבוד בעה"ל מחמת חכמתו הוא בן הע"ה
 לאפוקי מי שחולקין לו כבוד מחמת עשרו והביא ראיה ממ"ט יוסף בריה דרובל כשכאלו אביו זאנו היכי איתן התם ח"ל כי היכי
 דאיתן הבא כלומר כמו שאנו מצויין הבא הכי חשבינן התם וזהו אבן משיבא מחמת חכמה :

זי מהו

שלאמר הכתוב גדקה תרום גוי וכו' כראה דהוקשה לו דלית דביניה גדקה וחסד תרום גוי ולאיתום והיו
 שאמר חטאת ויש לדקדק דמ"ד דר' אלעזר ורבנן גמליאל אמרו דבר אחר ר' אלעזר אמר כל גדקה וחסד
 טא"ה עושים הטאח הוא להם שאינם עושין לא להתגדל ורבנן גמליאל אמר כן שאינם עושים אלל להתייחד כי ומתייחד ומתגדל
 בכל דבר אחד ונראה שר' אלעזר אמר שטושים להתגדל כי שירבו שני חיינו ושני חיי בניו ויתגדלו לטיני' אפמים ונאמריהם
 לעניהם

מוסכת בתרא

לצינייהם ורבו נמליאל אמר להתיר בו לא לקבל שכר לא שינא להם סס בניו' שהם גומלי חסדי' והמתייהר בלא בשביל פניית
שכר נופל בניהינם כי תועבת ה' כל גבה לב ולר' אלעזר המודעי יש לדרוש ג"כ חטאת מלשון חסרון כמו והייתי אני וכני שלמ'
חטאים דהיינו מחסרים ומחפשים לישראל וזהו חטא להם ולר' נחמיה בן הקנא שדרס תרומם גוי אלו יסר' וחסד נמי ולאומים
חטאת נדיק לכאר מהו חטאת זה של לאומים כי לא זכר חסד שלהם וזכר החטאת וכן קשה מה שהפסיק הכתוב ואמר תרומם
גוי בין נדקה וחסד כיון שצנייהם הם בישראל דהולל נדקה וחסד תרומם גוי ולאומים חטאת ואפשר לומר כדוק עם מה
סדר שו במדרש פסיקתא וחסד עושים ישראל עם האומות כשישראל חטאים כי בזה הם מתקיימים וחוזרים ומשתבדי' לישראל
וכפי זה אמר נדקה תרומם גוי אלו ישראל וחסד נמי תרומם לישראל ועם לאומים עושים ישראל חסד בזמן שחטאת בידיהם
של ישראל וכדאמרן ולכך סמך לומר חסד לאומים לומר שעושים חסד פעמים בהיותם חוטאים :

וחסד

לאומים שאינם עושים אלא שמתוך מלכותם הכוונה שאומר חסד שפעה היה לו לחטאת שכיון שפסק מלעשות
אותו החסד בלא מטא על נכובדגאגר מלכא :

וחסד

לאומים שאינם עושים לא להתיהר יש לכאר היכן נרמו שהחסד שעושים כדי להתיהר חטא הוא להם ודילמא
מה שכתוב זד יהיר עושה בעברה שנופל בניהינם אינו בשביל הנדקה או אינו מדבר בזנות נדק' כי אם בעושה
גאוס ואפשר דדריס מ"ט עושה בעברת זדון דהולל לך שמו מדבר בעברת זדון לכך דורס עושה מלשון עושה נדקה ובמ"ו יהיה
מעשה הנדקה וקאמ' שאותו עושה להתיהר כפגי הכריו' נופל בעברה שהוא גהינם דכתיב ביה יום עברה היום הוא וכתיב רש'ו
יום עברה ביום הדין משמעי בכבואת נפגיה כוונת רש'ו זל לומר שסם בכבואת נפגיה תמלא רמוז לענין הנזות נדקה להתיהר
שנופל בניהינם דכתיב התם יום עברה היום הוא וסמך ליה גם כספם גם זהבם לא יוכל להגילם לרמוז שגם נדקתם שנתנו
כסף וזהב לא יוכל להגילם ביום עברת ה' שהוא גהינם :

חסד

שהרשעים עושים חטא הוא להם שאינם עושים אלא לדרוף אותנו שנאמר כי חטאתם לה' אלהיכם יש לי לכאר
מ"ט באן חטא הוא להם לפי שכשעה שהיה עושה נכוראדן החסד עם ירמיהו להתירו ולהגיוא חפית בלא חטא
עם ירמיהו באומר לו ויעש ה' באשר דבר כי חטאתם לה' ולא שמעתם בקולי שכללו לירמיהו עם ישראל החוטאים ואמר'ני
חטאתם ולא שמעתם והולל כי חטאו לה' ולא שמעי בקולי וקרא לירמיהו הנדיק שמתא' ולא שמע בקול ה' זהו חטא בידו של
נכוראדן בשעת החסד שפעה :

יש אבותי

בגזו אונרות למטה ואני בגזתי אונרות למעלה שנאמר אמת מארץ תנחם פי' רש'ו בשאמת מארץ
תנחם אף נדק משמים נשקף לשלם גמול ולא עמדתי על ביארורי כי מה ענין בשאמת מארץ תנחם
כאן וכפי פשוטו ג'ל לכאר שאמת מארץ תנחם מדבר על ממון שנבזו אבותיו שחסד ואמת יכרו מלך ובאמת יכון כסא ואמת
שעשו אבותי הוא למטה בארץ שאמת מארץ תנחם לכונן כסא מלכותם והרבו עושר וכבוד לבגזו אונרות מתה. כנחמה האמת
שעשו ואני בגזתי למעלה הוא חזי הפסוק באמר ונדק משמים שהנדקה שעשיתי היא למעלה בשמי' ומסך נשקף להשכיל להטיב
עמם ויש לדקדק מה שחזר לומר אבותי בגזו לעולם הזה ואני בגזתי מ"ט קוד' אבותי בגזו למטה דהיינו בעה' כי
לא ירד אחריי כבודו הגזו למטה ואני בגזתי למעלה היינו בגזתי לע"הב ויש לומר לפי שיש בגזו למעלה להטיב עמו בעת
נרתו בעה' ומשמים ירחמו עליו אבל מונכו חזר ואמר שזה שנבזו למעלה אינו רובה ליהנות ממנו בעה' אלא יהיה מתוקן לבגזי
לע"הב ובמ"ו היינו מ"ט אני בגזתי דבר שעושה פירות דהיינו הקרן קיים לע"הב כמו שפרש'ו זל שכנתינת הנדק' כשיצור דהיינו
אל יבזבו יותר מחומם זוכה לפירות בעה' והקרן קיים לע"הב וזה שבזבו כל אונרותיו ואונרות אבותיו יותר מהשיצור בגזו
מאותו שנתן יותר מדאי גם קרן גם פירות לע"הב . עוד יש לדקדק מה שפירש'ו אני בגזתי נפשות שנאמר ולוקח נפשות חכם
בהאי קרא פ"ב ואיני יודע מה מלמדנו ואפשר דהוקשה לרש"ו זל מ"ל דלוקח נפשות הוא מדבר בנדקה ודילמ' האי דכתי' ולוקח
נפשות חכם היינו בחכמת התורה שהוא מלמדם והוא לוקח נפשות כדכתיב ואת הנפש אשר עשו בחרן לזה אמר רש"ו בהאי קרא
כלומר כיון דכתיב פרי נדיק עץ חיים דהיינו נדיק עושה נדקה המשתדל להחיות העניים ברעב וסמך ליה ולוקח נפשות מדרגים
על הנדיק העושה נדקה להחיות רעבים הוא לקח נפשות ובה מדווקק הכתוב דהולל פרי נדיק עץ חיים ואחר לוקח נפשות
ומדשני קרא וסמך ולוקח נפשות לפרי נדיק עץ חיים הרי לך שהעושה נדקה להחיות רעב הוא לוקח נפשות והוא גונזו לע"הב
ועוד יש לי לכאר המאמר הזה שהוא כפול ומכופל שקורס אמר הם בגזו למטה ואני בגזתי למעלה וחזר ואמר הם בגזו במקום
שהיו שולטת דהיינו בגזו למטה ואני בגזתי למעלה הוא מקום שאין הדי שולטת וחזר ואמר הם בגזו לעה' ואני בגזתי לע"הב
והכל נראה דבר אחד ולכאר לכזו רש"ו שכתב בשאמת מארץ תנחם כי מה ענין אמת באן אמנם כיון רש"ו לדרוש הכתוב הזה
עם מקרא שלפניו דכתיב חסד ואמת נפגשו וסמך ליה אמת מארץ תנחם כלומר חסד ואמת הגז' בזמן שהוא חסד אמת מארץ
תנחם אף משמים חביט הנדק הגזו שם להטיב ולשלם גמול מהפירות למטה וחזר ואמר שאף שישלמו לו גמול למט'
בכז עדיין הקרן בגזו למעלה. בתמוך כסא ה' שאין הדי שולטת בקרן ליהנות ממנו בעה' אבל אבותי בגזו למטה והוא מקום
שהדי

כוסכת בתרא

כוז

כדי שולטת בו אם זריכין ליהנות ממנו ואינה גניזה קיימת וחור ואחר תכלה אחרת כיש לזי מלבד כהוא נהנה באן מפרות הגדקה גם הגדק שלו עושה למעלה פירות שאובלים ממנו בני עולם כנאמר אחרו גדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו בני עולם ולא עוד אלא אבותי נזוו ליהנות מהממון כעלה כי לא יועיל הון כפי"ה והגדקה מועילה כפי"ה בכל הנפשות שהחיה כגדקתו הולכות לפניו ומלמדות זכות עליו :

ב מיום

שחרב בית המקדש ניטלה נבואה מן הנביאים וכו' פירש' אטו חכם לאו נביא וכי חכם לאו ראוי להיות נביא דקאמרת ניטלה הנבואה מן הנביאים וניתנה לחכמים דמתיקרא לא היתה נבואה לחכמים ותימה מאי קושיא ליסני דילמא ה"ק שקודם החרבן היתה הנבואה מנביאים בין נביאים חכמים ובין חכמים אכל גם היו חכמים נביאים ונאמרו כן דאם כן איך הוא אומר מדע דהא אחר נבואה רבא וכו' והרי אין משם הכרח לכל החכמים שיהיו נביאים דילמא אותו חכם היה נביא ואחריו לא לזה פי' רש"י מדע שלא ניטלה מהחכמים ומתימא לי אדתקשי אטו חכם לאו נביא הוא היה ליה לאקשווי אמאי דקאמרת וניתנה לחכמים דמס' דהנביאים מתיקרא לא היו חכמים דלא אפשר דהא קולן אין הנבואה שירה אלא על חכם בבור ועשיר והנה הר"ן זל הקשה בן אמאי דמסני ה"ק אעפ"י שניטלה מן הנביאים וכירש רש"י שניטלה מן הנביאים שאינם חכמים המס' אחר ויש להשיב דהא אמרינן במסכת נדרים אין הק"ה מורה שכינתו אלא על חכם וכו' אבל מ"מ אהא דאמרת וניתנה לחכמים דמסמטע דמתיקרא היתה כנביאי' שאינם חכמי' יש להשיב בן ושמא עדיפא מינה אקשי מלמדא ולהכי ליבא לאקשווי הכי אלא במסקנא ולמירוגא דהר"ן דדווקא כנבואה בלא הפסק אינה כורה אלא על חכם וכנביאות של שליחות משרה אף על החסידים שאינם חכמים מתרנא נמי מתיקרא :

בל

המריעין לו וכו' - כתבו המו' ובשילבי מרובה דקא' רב אחא גופיה דלעולם אין מטיבין לו איב' לתימ' דמתחיל' אמ' לא בתורה שהיה מפשה שיחזירוהו לגדולתו וכשרא' שלא החזירוהו טוב אמ' אין מטיבין לו ונרדף ליישב מ"ס בנמרא (ולאו מילתא היא אנכ נערא דנפטיה קאמר) דהא חזי' דהכי סלקא ליה דלא החזירו אמנם הכוונה שאין זה כלל נמור לומר כל המריעין לו לא מטיבין לו ואע"ג דהכי היה כרב אחא מ"מ אינו דבר כולל לכל בני עולם לא אעפ"י שמריעין לאדם מטיבין לו :

כא זתירוש

ינוכב בתולות פירש' את לב אטום כבתולה עושה נכוב וחלול ונרדף לבאר כיון שהוא נעשה נכוב שאינו דבר הגון לפי שאינו מסכים לדעת שלימ' א"כ מאי רבותיה שהיון מפקחו ועושהו נכוב אמנם הכוונה בכל אדם שיש לו לב קודם שיאכל וישתה יש לו שתי לבבות דהיינו איש נכוב בלא כרם מליאה שאינו מסכים לדעת שלימתי ואימתו מתמלא בלב שלם לאחר שיאכל וישתה וזה שהוא רגיל ביין אעפ"י שלבו אטום ואין בו הכנה לבא לידי שלימות אפילו לאחר שיאכל מתוך היין שהוא רגיל בו הוא דומה למי שעדיין לא אכל שהוא בלב נכוב שיש לו ב' לבבות והוכן לבא אל השלימות וכשיאכל אחר כך נשלם דעתו ולכו :

כד סדרן

של כתובים משלי קהלת שיר השירים כתב רש"י שיר השירים נראה בעיני שאתרו לעת זקנתו ונרדף לבאר מ"ס נראה בעיני דהא בהכרח הוא מדנקט משלי קהלת ובתור שיר השירים ואם אחרו קודם הזקנה הוה ליה למנקט משלי שיר השירים קהלת וכו' דהוינא אמרי כמ"ס המוספות בבי איוב שהוכר קודם בכרייתא לאחר מילים ואמרינן דמשה כתבו ומירגו המוספות לאכתי לא ידע סיפא דכרייתא והכי נמי נימא הכא בני שיר השירים דנקט בתר קהלת לאכתי לא ידע סיפא דכרייתא דאמר חזקיהו כתב משלי שיר השירים וקהלת ונימא דסיפא דנקט הציקר ששיר השירים קדם לקהלת ולכך כתב רש"י מסבא דנפשיה נד' בעיני שאמרו לשיר השירים לעת זקנתו ורינא דכרייתא דווקא :

כה תניא

כמ"ד ח' פסוקי' כתב רש"י הא דכתבו לעיל הוסיף כתב ספרו וכו' והכוונה לרש"י שדקדק לכך הזלל תניא ומהו זה שאמר כמ"ד ח' פסוקים דהא בכרייתא דילן לא הזכיר בה מחלוקת כדי לומר תניא כמ"ד לזה פירש רש"י דמ"ס תניא אינו על הכרייתא דמיימתי כי אדרבא באומה כרייתא יש מחלוקת וכאן טעויה בסתם ואין בה מחלוקת אלא הכי קאמר האי כרייתא דקמני לעיל ח' פסוקים כתב יהושע אחיא כמ"ד כהיא כרייתא השנייה במחלוקת ולכך כתב רש"י אחר כך דתניא פלוגמא דמנאי בהא :

כו ימי

טבותיו של איוב וכו' אימא כמסעה שבכנסו ישראל במצרים עד שינאו פי' רש"י זל ר"י שנה דכתיב ויוסף ה' את כל אשר לאיוב למשנה וכו' למדנו שהיה בן ע' שנה וכו' פירוש שלאחר ששכ' טבות איוב הובטלו טובותיו והיתה טובתו כפליים מתה שהיו לו במחילה שהרי היו לו במחילה שלשת אלפי גאן ועכשיו היו לו ששה אלפי גאן דהיינו ב' ידות מוספת מבראשונה וכן בפנימיו שחיה אחרי בן ק"מ שנה למדנו כמתחילה היו לו ע' שנה וניתוספו לו כ' פעמים שבעים נוספים כל הסכמים הראשונים ונרדף לבאר מה שפירש' היכי שייך למירוגא דהרי גם כמ"ד דאמר טבותיו של איוב מסעה שבכנסו ישראל למצרים עד שינאו נרדף לפרש בן שהיו טבותיו רז' שנה ומה פי' רש"י ונראה דאו אמרינן ימי טבותיו של איוב מסעה שבכנסו עד שינאו לא אחי לאשמועינן תנין הטנים כי זהו תבוא' ככתיב אכל בא למדנו באיזה זמן היה בזמן שהיו יגרא

מסכת בתרא

יבדל כחצוים עד שיגאו אבל השתא דאתר כחצויה סבכנסו עד שיגאו ח"כ לא לא ללמדנו כי אם היו שנותיו וזהו מחויב ככתוב
שיון סכתוב וימי חיוב אחרי זאת ק"מ שנה פשוט הוא שקודם מזה היו לו ע' שנה שהרי הוכפל כל אשר לו למשנה לכך פי' רש"י
שלא ללמדנו שהיו שנותיו ר"י שנה שאף שנותיו הוכפלו לאפשר היה שלא הוכפל כל' בעושר ובכנים ובכריימא למדנו שאף
בשנים הוכפל והוא כמו סכתוב התוספות :

וּלְיִשְׁעֵמִיךְ

חליהו ה"ג דלאו מישראל הוא כמכו התוספות משמע דפשיטא דמישראל הוא לכך נראה דכפ"ק דע"ז
דאמרינן יבא בלדד השומי ונפרד ויעירו בישראל שקיימו התורה ולא גרסינן התם וחליהו בן ברבא
ותיה ביון שהיו בימי יעקב איך אומר יבא בלדד השומי ויעיד וכו' והרי בימי יעקב עדין לא ניתנה התורה ושם י"ל דהאריבו
ימים עד לאחר שקבלו ישראל התורה וקיימהו או שם בכוחה דאו שישראל קיימו התורה :

וּבִלְהֵוּ

תנאי בכירא להו דחיוב מישראל לכך מיט אומרים וכו' פי' רש"י מסקנא דמירובא הוא דתריץ לבייל תנאי
הוא ההיא מתניתא דלפיל סבירא ליה דגוי הוה והני תנאי דהא מתניתא כולהו סבירא להו דישאל הוה
לכך מיט אומרים דאחרי בימי יעקב הוה עכ"ל והכחון הוא דההכרח דכולהו סברי דמישראל הוה הוא דמאי דקא' בתר הכי דאי
ס"ד דמח"ה הוה מי שריא שכינה על ח"ה והא חמ' מר בקט משה שלא תשרה שכינ' וכו' אבל קט' דלפיו ובלדד וכו' והוה מח"ה
וגתבא ולקמו אפרס - וקט' דהא למ"ד בימי יעקב הוה חיוב והוה מח"ה אם כן נה חליהו בן ברבאל שהיה בימי יעקב היה
מח"ה כי בימי יעקב לא נקראו ישראל אלא בניו של יעקב בלבד ולדברי ים אומרים יקט' למה ייחסו הכתוב חליהו בן ברבאל
הכוני ביון שלא היה מישראל ואת"ל דאפ"י שהיה מח"ה ייחסו הכי אמרינן לפיל ולטעמיהו איהו בן ברבאל הכונו הכי נמי דלאו
מישראל הוה ופי' רש"י על כרחיך ישראל הוה מדייחסייה קרא דדילמא הכי נפי' דלא מישראל הוה וכדאמרינן בום אומרים בימי
יעקב הוה דע"כ דלאו מישראל הוה ולא חיבטמ לן דייחסייה קרא ונריך לומר דאי בימי יעקב הוה לא קטיא לן אחאי יחסייה לפי
שבא לייחסו שהוא מורט רם שהוא אברהם אבל אם הוא משאר דורות מח"ה אחאי יחסייה כי אין לא"ה יחס :

דאי

ס"ד חיוב מח"ה הוה וכו' תימה דלפיל דאקשי ממיכ"ז נביאים נכתבו לא"ה חיוב וכו' ומכני נכתבו לא"ה גם
היה דאיי לומר דאי ס"ד חיוב מח"ה הוה הכי אהני הא מחסה ואילך מי' שרתה שכינה ומה ענין האי דאי ס"ד
חיוב מח"ה היה לאומרו בתר הא דקאמר כולהו תנאי סברי דמישראל הוה וכו' ונר' דלפיל ליבא למימר הכי משום דדילמא האי
תנא דז' נביאים נכתבו מח"ה סבר כמ"ד חיוב בימי יעקב הוה ומח"ה היה וכתב' לפי שעדיין באומו זמן הימה נבואה בא"ה עד
שהתפלל משה בחצן תורה וליבא לאיכווי דמישראל הוה אבל השתא דאמרינן דכולהו תנאי סברי דבימי אחשורוש הוה או בימי
פשוט האופטים או בימי כשרים וליבא אחז דסבר בימי יעקב לא ים אומרים בלבד ח"כ גם תנא דשבעה נביאים כתיבו או סבר
דלאו הוה בימי יעקב אלא באחד הזמנים שאחרו שאר הנבאים וכיון דהוה בתר משה איך אפשר שהיה מח"ה ונתבא והלא בקב
פ"ה שלא תשרה שכינה על ח"ה והשתא הוי הכרח גמור דמישראל הוה ונתבא על ח"ה - ועדיין יש להקשות לאי דקאמר אי
ס"ד חיוב מח"ה הוה הא מחסה ואילך לא שרתה שכינה על ח"ה הכי קאמר בכרייתא שבעה נביאים נכתבו לא"ה כלעם ואכיו
ואיוב ואלפז התימני וכו' והלא כלעם גוי היה ואיך היה מתבא ביון משעה בקטם שלא תשרה שכינה על ח"ה וכן קט' בנפר
הנעמתי ובלדד וכו' שהיו מח"ה כדאמרינן פ"ק דע"ז יבא בלדד השומי ונפרד הנעמתי וכו' ויעידו בהם בישראל שקיימו התורה
כילה משמע שהיו גוים מח"ה וקתני בכרייתא שנתבא והרי לא שרתה שכינה על ח"ה הן אחת שכתוספות כתבו דסברא כמ"ד
חיוב בימי יעקב היה וח"כ גם בלדד השומי ונפרד היו בימי יעקב וכיון שבימי יעקב עדין לא הית' בקשתו של משה שבקטם שלא
תשרה שכינה על ח"ה לכך נתבאוי אבל מ"מ קט' מחלצם ואין לומר שביון שכלעם היה נביא בימי משה טוב לא פסקה ממנו
נביאותו אפילו לאחר בקשתו של משה שלא שמע הק"כ בה בקול משה אלא שלא תשרה שכינה מחדש על ח"ה אבל מי סבבר שרתה
עליו לא נתבטלה הימנו לפי שתפילתו של משה היתה כשעשו העגל אחר וכמה יודע איפס כי תנאמי חז' בטיינד' חזי ועמך הליא
כלכתך עמנו ונפלינו חזי ועמך דהיינו ונבדלנו בלכתך עמנו מכל האומות ונבואות כלעם היתה כסוף ה' שנה אחד מלחמת
סיחון ועוג וכל שניו של כלעם היו ל"ג שנה בדדרשי חול על פסול' לא יחסו ימיהם הרי שנתב' כלעם מח"ה אחר מ' שני' לתפילתו
של משה - ומיהו כפי הגרסא שנתנתי בגרסת הגמרא לשון זה דאי ס"ד מח"ה הוה בתר דשכיב משה מי שריא שכינה על ח"ה
מתייבב כלעם שהיה בימי משה היה מתבא אפ"י שהיה גוי לפי שבתר דשכיב משה דוקא לא שרתה שכינ' על ח"ה אבל כבודנו
משה חי שרתה שכינה על ח"ה אבל קט' לגירסא זו שהפסיק שאמר ונפלינו חזי ועמך משמע מאותו היום ואילך ועוד קט' לפי
בירסא זו הא דקאמר אי ס"ד חיוב מח"ה הוה מי שרתה שכינה על ח"ה והא משה בקטם שלא תשרה מח"ה קוטיא דהא אמרינן לפיל
חיוב בימי משה הוה דכתיב מי יתן איפס וכתוב התם וכמה יודע איפס וכתוב מי יתן כספר ויחוק ומשה הוא דאיקר' מחוקק
וכיון שבימי משה היה לכך שרתה עליו שכינה אפ"י שהיה מח"ה יום לתרץ בזה דהא דקאמר דאי ס"ד חיוב מח"ה הוה הכי שרתה
עליו שכינה לא אקט' למ"ד חיוב הוה בימי משה אלא קאי אחזי תנאי דאחרי חיוב בימי כשרים הוה ולא בימי אחשורוש או בימי
מלכת שבא וכו' דהוה בתר דשכיב משה אי אפשר דתשרה עליו שכינה :

כו מאי

דכתיב ויהי כפוט הסופטים מלכד פטטיה דאוקסה לר' יוחנן מאי שפוט הסופטים דהולל ויהי כמי הסופטי' אפשר לומר עוד דאקס' לו מ'ט ויהי כמי שמחמטו לשון גרה ואם הגדה היא הרעב הכמו' מאן הולל ויהי רעב כמי הסופטים ומאי קאמר ויהי כמי שפוט הסופטים וחזר לומר ויהי רעב בארץ לזה דרש דור שפוטטים את סופטיו ואין לך גרה בזאת טהיה פתחון בה לנטפט להוכיח את מוכיחו וגם היתה גרה אחרת ויהי רעב בארץ :

איוב

ותרן בחמונו וכו' פירסו בשופל העושה מלאכה מופטת שמנהג העולם לילך עמו אצל חמוני וקונה בפרוטה בכר או בניס וחולקים ואיוב היה מיתר לפועל ונותן לו כל הפרוט' ולא פירשה בחמוני עמו בלוקה איוב חמוני בחמי פרוטה ומוותר לו החמי האחר לפי שאין בזה ויתור כיון שאינו רונה לקנות חמוני מאכל אלא בחמי פרוטה אבל לפועל טעמה עמו מלאכה אעפ"י שאין בה כדי פרוטה היה נותן לו כל הפרוטה :

כה גדול

הגאמר באיוב וכו' אעפ"י שבאברהם חנינו גם כן שנקרא תמים אפשר דבאברהם נאמר ירא אלהים שאינו יראת הרוממות אלא יראת העונש אבל באיוב כתיב ירא אלהים וסר מרע לומר שסר מחשבתו פניית העונש והרע ומכל מקום היה ירא מאהבה :

מאי

מעשה ידיו ברכת כל הנוטל פרוטה מאיוב וכו' תימה מאי קשי' ליה דילמא הוי כדכתי' למען יברכה ה' בכל מעשה ידך אשר תעשה דהא לא דרטינן המס כל הנוטל פרוט' ממנו מתברך אלא שיתברך במעשה ידיו וה"ל הכי הוי ואל דהתם כתיב למען יברכה ה' בכל מעשה ידך אשר תעשה דהיינו ברכה לאדם להתברך במעשה ידיו אבל הכא דכתיב מעשה ידיו ברכת דהולל וברכתו במעשה ידיו וקאמר מעשה ידיו ברכת מה ענין הברכה במעשה ידיו לזה אמר שכל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך ולכך אמר ברכת בלומר ברכת לאחרים מפרוטות מעשה ידיו ואעפ"י שכתוב יפתח ה' לך את אוזניו כטוב לברך את כל מעשה ידך ולא כתיב התם לברך אותך בכל מעשה ידך שאני התם דכתיב לתת את מטר ארצך בעתו ולברך את כל מעשה ידך דהיינו הורע אשר מורע בשדה שימברך הורע שהוא מעשה ידך :

מאי

ומקנהו פרץ בארץ גרוך לבאר מאי קבצי דהא כתיב כי מטט אשר היו לפני ויפרוץ לרוב וה"ל הוי פרץ מלשון ויפרוץ לרוב ומ"ל לדרוש פרץ גדרו של עולם ונר' דהוקס' לו דככלל שכן בעדו וכעד כל אשר לו מסביב הוא ג"כ המקנה שנתברך בריבוי ומה גם שאמר מעשה ידיו ברכת לברך כל הנוטל פרוטה ויש בכלל האתים מנה שנתברך מקנהו ועוד יש לדקדק מאי פרץ בארץ דהא לא כתי' התם ויפרוץ לרוב בארץ לזה דרשו פרץ גדרו של עולם והוה פרץ מה שהוא מנהג העול' בארץ שהאזכים הורנים את העוים ומקנה של איוב העוים הורנים את האזכים :

טלמד

שהטעמיהו מפין פ"ה גרוא דדייק לומר חנין פ"ה ולח אמר הטעמיהו מה שהוא עמיד לט"ה לפי שבע"ה כתיב ובגט חורט בקור דהיינו שינחמו החטים ויקנרו אותם סמוך לחדשתם מיד ובאיוב אינו כן אלא הפרות חורטות והאמתו' רופות דהיינו יכלו עשבים לרעות האמונות אבל לא הנחמיהו חטים הראוים לקנור לזה הטעמיהו חנין עולם הבא ולא מה שהוא לעולם הבא חמט :

כט הוא

שטן הוא זכור הוא מ"ה הוא זכור דכתיב רק חליו אל תשלח ידך וכתיב התם רק רע כל היום פירוש הוא ינ' הר שבוה הק"ה לשטן כלל יחטיא לאיוב והוה רק שהוא זכור שנקרא רק רע ואחד מסמותיו הוא רע וסמוך ליה כתיב רק ה"ג רק דאמר הבא הוא על ינ' הר שבוה ה"ה חליו אל תשלך ידך להכשיל ולהחטיא לאיוב שכן דרכו של ינ' הר להחטיא לאדם ומשך אכירים בכחו :

ל אמר

ר' לוי טען ופניניה לטס שמים במכונונו שטן אמר דילמא ח"ו מנטיא רחימותיה דאברהם וכו' . ותימה דבשלמא למ"ד איוב מ"ה הוה ניחא דהטעמיהו כדי שלא ישכח הק"ה אהבת אברהם אבל לבוליהו תנאו דסברי דאיוב מישראל הוה וכי בשביל סיהי' הק"ה אהב לאיוב הישראל' יסכה אהבת אברהם שהדי גם הוא מורע אברהם הוא זכור דכיון דחזו שטן להק"ה דנטה בתר איוב אמר מעתה לא יחפוץ הק"ה לתת איוב למטרה על ישראל דכתיב יסנירני א אל עויל וע'י רשעים ירטיני מטל לרועה טראה לזאב טכא ליקח מה מעדד וגידה בו מיש אחד עד שיכדורו כל הנאץ כך בקטה מ"ה לפנעו בישראל וגידה את השטן באיוב וגמגח באהבת הק"ה לאיוב מביאה מקלה לישראל שתפגע מ"ה בושרא וישכח הכ"ה ברע אברהם אהבו לזה השטן וקטרנ על איוב כדי שיהא נמסר ביד מ"ה ויגבלו ישראל בני אברהם :

לא בקש

איוב לפטור העולם מהדין וכו' נראה דנקט בראת ג"ע בראת גהינם קודם בראת גדיקים בראת דרשעים אעפ"י שבריאית גדיקים ורשעים הוא כפיה' ובראת ג"ע ונהינם הוא לט"ה לפי שבריאית ג"ע ונהינם מוכיח שברא גדיקים באם לא ברא רשעים למה ברא גהינם וכן ג"ע לא נברא אלא כשביל שבראזו גדיקים ואף על פי שהכחירה היא ביד האדם להרע או להטיב כי אין ידיעתו של הק"ה מברעת ונדיק ודשע ג"ק מ"ה איוב היה יאומר חלילו רנה הק"ה לא היה בורא ינ' הר ולא היו רשעים בעולם ומגד ינ' הר באו רשעים לפעולם ונריבין אנו לבקש אשמכתא לדרשה זו שברך איוב לפטור העולם מהדין ואפשר לדרוש שמתניו שקודם מענה זו של אליפז באמר אף אתה תפיר יראה ענה איוב במענה הקודם

כוסכת בתרא

הקודם לו יסליו אהלים לשודדים ובטוחות למרנזיו א' לאשר הכיח אלוה בידו ואולם שאל נא בהמות ותורך וכו' או שית לארץ וכו' מי לא ידע בכל אלה וכו' וה'ק' שאין ראוי לענוש לחייבים השודדים הרשעים ומרנזיו א' אלא יסליו אהלים לשודדים והיה להם טלוח ובטוחו' ולא עונש כיון שהביא אזה בידו שברא ה' בה ליצ'הר בידו וא"כ מה פשעם של מרנזיו א' להענישם ואולם שא נא בהמות שבהלת טמאים וטהורים ממור פרסומיו קלוטומ וטור פרסומיו סדוקומ וכן העופות מהם ברא הק' בה בסימני טהרה יתהם בסימני טומאה וזה תורך שהכל הוא מידו ית' ומרנזיו א' שרצה לבראח ומי לא ידע בכל אלה הדברים שבראם יד ה' עשתה וזה ורנה ביהיו אלו טהורים ואלו טמאים וכן דנה הק' בה ביהיו אלו רשעים ואלו נדיקים . ומאי אהדרו ליה חכמיה לאייוב האף אתה פפר יראה ומגרע שיחה לפני אל ברא הק' בה ינ' הר ברא לו מורה תכלין נ'ל דה'ק האף אמה בכלל כפירומיך בהשגחה באת להפך ולכטל יראת ה' מבני אדם כי ממוך דברייך מתבטל היראה כיון שהוא מוכרח במעשיו ותגרע שיחה לפני א' שאתה מנלה בריאת ינ' הר וגרע ומכסה בריאת המורה שהיא שיממו של הק' בה שהוא מטמטטע בה והמורה היא שיחה לפני אל ומרנז' מלגלות בריאת המורה שהיא תכלין של ינ' הר המוכנעות לאדם שלא ימטא כדאמר' אם פגע כך מנוול זה מטכהו לכ"ה אם אכן הוא נימוח וכו' וכפי זה כדרכו חול בראתי ינ' הר בראתי מור' תכלין הבנתי מדברי ספר הזוהר שהצ'הר נקרא ממ'ץ כעולה כמספר לק"מ שלקח טוב שהיא המורה מתבטל המ'מץ שהוא ינ' הר :

ב'ר

ברית אויב עלי תבא וכו' נראה שהוקשה לו מה שייכות יש בין ב' דברים אלו ברכת אויב עם לב אלמנה וע'ק מה היא ברכת אויב טהר אויב לזה דרש שהיה גזול טהר ימותים ומטכיתה ובטעה כנזולה כל העם מקנה היו דניס שהיתה אבודה מהיותים והוא נתכוון לפני דברים האחד להטכית השדה כדי להועיל לימותי' והסנימ בכיון שהיה נוטל השדה מהיותים ברוח והיה טולח לדבר באלמנה אם היומותים כל העם היו מוטכים שהיה לוקח השדה של הממ וגם את אשת המת קונה אותה לו לאשה והיו קופטים עליה הרבה בני אדם לינא אומה וביני ביני היה מטכית טהר היומותים מחמת הולאה שהיו יעל השדה וצונו בני נשאת האמנה והיה מחזיר השדה שטכיהו לאבידה והיו מצרכין את אויב הייבו ברכת אויב עלי מבא וגם לב האלמה הרנין שקטני עליה מנא מאן דרדי שמה עלה ואתו ובסבי לה והכל נמשך מלקיחת השדה של היומותי' כנזכר : שקול יסקל כעסי וכו' חברותא כלפי שמיא וכו' פי' דדריש כעסי על מה שהיה מטכים למקום והותי על יסורין טכאו עליו והיה אומר טאם במאונס יסקלו העין והעונש היה העונש יותר מדאי וע'כ אמרו עפרא כפומיה דאייוב חברותא כלפיה שמיא לומר בא ונטקול אם הוא זה כנגד זה או העונש יותר מדאי :

ל'א

יש בינינו מוכיח עפרא כפומיה דאייוב כלום יש עבד שמוכיח לרבו וקשה דילמא ה'ק לא יש בינינו מוכיח לפי באין העבד ראוי להוכיח לרבו ולכך אין מי שיהיה בינינו מוכיח מפני שכולנו עבדים ומי יוכיח לרבו ואם כן מל'ל שאמר אויב שהיה רוצה להוכיח לרבו עם היומו עבד ונראה דיליף לה מדקאמר במריה יסר מעלי כטבו ואימתו אל מבטתי אדרבה ולא איראנו דמשתע שאמר לא יש בינינו מוכיח מפני היראה ואילו יסקל הטכט מעליו יהיה מוכיח לרבו וידבר בלי פחד ועל זה אמר עפרותא כפומיה דאייוב :

מלמד

טכפר במחייית המתים וא"ת דילמא אמר לא יעלה מענמו אלא ה' בה מוריד טאול ויעל שהק' בה מעלה מנאול נפטו וכן פי' בספר הזוהר . ואפשר דדריש טאם מדסמיך לכלה ענן וילך והענן כשהוא כלה הוא הולך לבמתי אלא הק' בה מעלה כפומיה ועננים אחרים כן יורד טאול לא יעלה טוב לבמתי :

הנה

נא ידעתי מכלל דמתיקרא לא הוה ידע לה הא קשי' לפירש' בחומט ספי' הנה נא הנויפה הטעה טיב לי לידאג על פיידך ידעתי זה ימים כי אשה ישמ מראה את ועכשו אנו נכנסים בין אנשים שחורים ומכובדים והבא אמר רבא חברה' אשילו בדידיה לא מסתכל ונרדיך לומ' דרש' אל אויל לשיטת ב"ר דרדשי הנה נא ידעתי טעי' הדרך אדם מתבזה וזו עמדה ביופייה ור' זבירא אמר הלכנו להרם גהרים ונבזה ולא מנינו אשה נאה כמותיך עכשו טאנו נכנסים למקום כעורים ושחורים טאכ'וכ ועל פי דרשה זו פירש רש' כך .

ל'ג וישמעו

שלושת רישי אייוב וכו' מנא ידעי וכו' ונרדיך לפרש מנין ליה לחול כן ודילמ' היו יוכבים כל אחד כטירו זה מרחוק ומקרוב וכשתע לרחוקים השמותה בתחילה וגםטו ללכת ואח'כ שמעו הקרובי' וגפנשו שניהם לכא נס יחד וע'ק מה זו שאלה טכאלו מנא ידעי ודילמ' מפי השמועה שמעו וכו'ל טדקדקו בכטוב טאמ' וישמעו שלשת רישי אייוב ולא הזכיר שמיים ואח'כ כשהזכיר ביאתם ויביאו איב ממקומו או הזכיר השמות אליפו המימני ובלדד השוחי וכו' וכך הלל ושמעו שלשת רישי אייוב אליפו המימני ובלדד השוחי וכו' ויבואו לכוז לו ולנחמו ועוד יש לדקדק שאמר איב ממקומו כי פשוט הוא טלא באי ממקום אחר כי אם ממקומו ועוד הל'ל ויביאו ממקומם מאי איב ממקומו ולכך דרשו טאו הנ' אנשים היו אהבים זה לזה ביותר עד טכל אחד מהם היה לו במקומו כלילא שכתוב עליה כל טס מהנ' אהבים ובהיות לו איזה נזק היה משתנה או אילנות בטס כולם ואם כן איב אחר ממקומו טלא היו אללו הנ' אליפו המימני ובלדד השוחי ומנא טברעט אחר ידעי כולם רעמו ונפטו של אייוב ואם היו כל א' מקנהו זה במקום רחוק וזה במקום קרוב איך נמויטדו יחדיו לכא זה עם זה

מסכת בתרא

מט

זה ולא בא האחר קודם לחבירו ולזה דרשו שהיה ט' פרסה בין כל אחד ולכך ויועדו יחדיו בבת אחת לבא כולם בשעה אחת כי בשעה שנסע האחד נסע גם הסני גם ה' ולכך כאל מנא ידעי לבא כולם בפרק אחד והשיב מהכליל' או האילנות וכו' נרמו יפה מ"ה א"ש ממקומו היו אהו דמות. פניהם של אליפו התימי וכלדד השומי וזופר וכו' ויבאו לגוד לו ולבנות על גערו של אויב והיו לגוד לו ולגתמו על חיתת בניו ואבדן נכסיו ומרוב גערם של חבירו שהיו מנטערו' כמוהו לא דברו לו דבר כי הכחב גדל להם מאד ואין חביש מתיר. ענתי לנחם ענמו אחרי כן פתח אויב את פייהו אז ענו גם הם לו דברי נחומים :

הובפרו

ביופין וכו' נר' דדריס ליה מדמנינו שהזכיר עכשיו שמות הבנות מה שלא הזכירן בתחילה לומר שעכשיו שהובפרו בניו נקראו ימימה כדומה ליום אבל בתחילה שלא היו יפות כל כך לא נקראו בשמות אלו :

כבורכמא

דהשקא וכו' פירכ' כרכום הגדל בגינה שה' מפולה משאר כרכומין והקפה רט' בא א"כ אחי מייתי כי תקרעי בפוך עיניך ואפס' לומר שהיה מין כרכום שכוחלים בו העינים :

באותו

היום שמת אברהם. עשה יעקב אבינו מבטול של עדשים וכו' הכוונה לדל' שהקבו אוך נתאבד יעקב על אחיו שלא רצה לתת לו מעט עדשים עד שמכר לו בהם בכורתו לזה אמר שאותו היום מת אברהם ועשה מבטול של עדשים כדי לגמול חסד עם אביו והיה עוסק במנוה ולא רצה ליבטל מן המנו' עד שרא' גם בן שהרויח מזהו אחרת שהיא קניית הבכורה ועכשיו הקבו ולמה עדשים כי מאחר שהמבטול הוא לא היה לסעודת עראי ואקראי אלא להבדיל את אביו היה ראוי להברותו סעודה ראויה מבשר ויין ולא עדשים לזה אמ' שהעדשים הם לסימן מה עדשה היא מנוולגת כך אבילות הוא גלגל ושמעתי באומרים מבשר הראשונים אל שבאו ב' הטעמים הללו להיות שני מיתות בעולם האחת היא מיתה טבעית כי יבא בכלל אלו קבר ועל אופן מיתה זו הוא מתייחס לנחם ולומר גלגל הוא שחזור כי זו היא דרך לכל העולם וסוף חלם למות עוד יש אופן אחר מיתה כדיתמו במיתת הכחורים ח"ו ולנחם על מיתה כזאת נר' לנחם בבחינה שהבדטה אוך לה פה כך אותו אבל ישב וידוס ואין לו פה להרהר ח"ו ולדבר במדותיו ית' כי כל דרכיו משפט ונדיק וישר הוא :

לה והא

דוד המבול הא' דלא חקבי מיד והא ישמעאל דכתיב ביה גוייעה הוא מטוס דאיבא למידחי דילמא היבא דכתיב גוייעה לחודה הוא מיתה של נדיקים והיבא דכתיב גוייעה ואסיפא לא' - אבל השתא דאקשי מדור המבול ומשני דאדרבא גוייעה ואסיפא הוא בנדיקי' אקשי שפיר והא ישמעאל דכתיב ביה גוייעה ואסיפא ומשני עשה משוכה שהוא גדול מהנדיק :

שלשה

הטעמין הק"כ' בעה' מטיין ע"הב בתוספות הקפה רט' בא אחאי לא חסיב נמי אויב וכו' ולע"ד ול דאויב הטעמיו מטיין ע"הב פעם א' דהיינו הבקר חורשות והאחנות רועות על ידיהם ואלו השלשה הטעמין כל ימי חייהם מטיין ע"הב ודייק לישנא דהבא קאמר שלשה הטעמין הק"כ' בעה' כלומר כל ימי היותם בעה' הטעמין מטיין ע"הב באויב קאמר הטעמיו מטיין ע"הב ולא אחר בעולם הזה * עוד יש לפרש מ"ש ג' הטעמין הק"כ' מטיין ע"הב יש לבקש נד רמו והיבן נרמו ע"הב במילת בכל או מכל כל ואפשר שכתוב באדם הראשון ויקח ה' אלהים את האדם ויניחהו בג' ע'ו עליו לאמר מכל עץ הגן אכל תאכל וה' בירך את אברהם בכל הוא הטעמיו מטיין ע"הב שכתוב בו מכל עץ הגן וכן ביצחק ויעקב ועוד יש לדרוש הא' דהטעמין מטיין ע"הב כהוא ג' שלא שלט בהם ז'הר דלע"הב אין יצר הרע בעולם שנאמר והסירותי את לב האבן ונתתי לכם לב בשר ומנינו באדם הא' כשהיה בג' קודם שאכל מעץ הדעת טוב ורע לא היה בו רע שהוא יצר הרע וכס נאמר לו מכל עץ הגן תאכל חוץ מעץ הדעת טוב ורע שיש בו יצר' הרע ובאברהם כתיב בירך את אברהם בכל שהוא כל עץ הגן וזאת עץ הדעת טוב ורע שבו יצר' הרע וכן יצחק וכן יעקב הם בחלק כל עץ הגן שאין בהם רע זה יצר' והתום' כתבו אין לפרש שלא שלט כלל לא כדאמ' רגלי חסידיו ישמר וק' דא"כ ליחשיב נמי כל מי שעברו רוב שנותיו ולא חטא שאין שולט בו ז'הר והרי במ' נדיקי' שעברו רוב שנותם ולא חטאו ודוחק לומר כי לא נמנע מי שעברו רוב שנותיו בלא חטא ונמרחקו מהעבירה אלא הני תלתא :

ששה

לא שלט בהם מלאך המות דכתיב בהו בכל מכל כל פירש' שלא חסרו טוס טובה ואולי מתי ע"ה מ"ה נמנע שחסרו טוס כבוד ומתיבה. לי כיון דכתיב בהו בכל מכל כל שלא חסרו טוס טובה אוך כהו עיני יצחק מראות וחסר האורה שהסומא חזיב כמה וגם חסר טיבה שראה לעשו עובד ה' עבירות והרי אברהם' נפדרך בכל' שלא מרד עשו בימיו כדאמר' לעיל וכן יעקב חסרו לו כמה טובות כי לא שליו ולא שקט ויבא רצו וז' דה"ק' שלא חסרו טובה בשעת מיתתם שלא שלט בהם מ"ה וגם אחר מיתתם לא שלטה בהם רימה וגם מה שלא שלט בהם יצר' הרע הוא לשלימות נפש' אחר מיתתם :

תר

ז' לא שלטה בהם רימה אברהם יצחק ויעקב * ושה' ואהרן וכו' כדאמרן פי' רש' כדאמרן שמתו עפי' השכיב' ואין רימה דאוייה לשלוט שאין הדיעה באה אלא מטיפת מרה המטפטפת מסביבו של מלאך המות וכו' וקשה דא"כ לעיל בני לא שלט מ"ה הוה ליה למיחשב נמי לבנימו בן יעקב כיון דהשכיב' בני לא שלט בהם רימה שהרימה באה מטיפת מ"ה והוה שלא שלט בו רימה לא היה בו מיתת מ"ה לזרוק בו מרה וז' דלא הא' בהא מליא נהי דמי שלא שלט בו מ"ה לא ישלוט בו רימה אבל יש מי ששולט בו מ"ה ואפ"כ אין שולט בו רימה כגון שלא יזרוק לו אותה טיפה של מרה שממנה באה הרימ' ובנימן מת בעשיו של

מסכת בתרא

גחם כדכסמחך ונ"ל סגס אותם שמתו בעטיו של גחם מתו ע"י מ"ה אלח טלח היו רחיים למות ובעטיו של גחם מתו ומיתה הוא לומר שמתו והארון והאבות מתו באטמאות ולא מתו בעטיו של גחם תדלח חשיב הכח אלח הני ד' כלבד :

לו פרק ב

מאי דרוש ולמדתם אותם וכו' דריכין חנו לבאר מ"ש רש"י ז"ל ולמדתם אותם האב ענמו מנווה ללמדו משמע דהאי דדרוש הוא נמי דיהושע בן נחמל שמקודם היו דורשים שחינו מנווה אל האב ענמו ולא זולמו וא"כ הוא קשה למה הוגרבו לדרו' בן מדכת' ולמדתם אותם כענמיכ' והרי כתוב כפי' את בניכם דמשמע דלוינו מנווה אלח לבנו זכ"ת דרשינן לבניכם אלו התלמידים גם עכשיו דכתיב אתם נימח לתלמידיכ' וז"ל דסבר רש"י דאי מיירי בתלמידים דמאי אתא למעוטי ביון דלא מיירי כבניס תמש אלח קאמר ולמדתם אותם את בניכם לומר שהאב כענמו מנווה ללמדו לבנו ומתוך דברי התיספות משמע דדריש ולמדתם אתם דמנווה ללמוד לבכחו ויליף לה מדכתיב ולמדתם אתם כלומר לענמיכם אי נמי כתיב ולמדתם בלא זור משמע לענמיכם והאי דרשה לא שייכה לקמי יהושע בן נחמל שהוא היה למד אלח מי שיש לו אב ונריך לפרט לדברי התוספות דהאי מאי דרוש הוא לכפר יהושע בן נחמל דדרש ולמדתם אתם שהוא מנווה ללמוד לבכחו אעפי' באין לו אב שילמדוהו ולכך התקין יהושע בן נחמל שיהיו מוסיבים תלמידי תינוקות כדי שילמדו לכל ישראל בין מי שיש לו אב ובין מי שאין לו אב שהוא ענמו מנווה ללמוד ומי ילמדוהו לכך התקין תלמידי תינוקות :

כבן

שט וכבן שבע פי' התיספות כבן שט ככריא וכבן שבע בכחוס וכו' ונריך להבין מה שאמר שם התוספות והא דתנן בן חמש שנים למקרא בכריא לנמרי דקאמרינן בכחכות הלמד בנו שחות מכן שט וכו' ולא נמכררה הראיה שהביאו מנחכות דהתם לא קאמר אלח הא בכחוס הא בכריא ולא חילק בין כריא לכריא לנמרי וביאור הענין הוא דמהתם משמע שהלמד פחות מכן שט והוא כריא רגין אחריו ואין מניעין אותו לרוב חבתו והא אמרינן בניר משית לא תקבל והוי ככריא לפי שכחוס הוא למד מכן ז' ואילך לא ודאי דלא נב דכריא אין מקבלין בניר משית מ"ת ככריא לנמרי מקבלין ועליו אמרו הלמד פחות מכן שט רגין אחריו והיינו נמי דתנן בן ה' שנים למקרא בכריא גמור :

לו היכי

אקרייתון וא' תמחה את זכר עתלק שקל ספסירא ובעא לתקטליה וכו' ובתום' פי' ר"ח דרביה אקרייה זכר כדן והיינו רמיה דלא אשכח למידע היכי קרי תלמידיה וכן נראה אבל אין נראה לפרט שגם רבו טעה ולימדו זכר דל' לאו רמיה הוא וכבר תימה הוא דבעא לתקטליה על טעות אחד שאעפי' בטוב ארור עושה מלאכת ה' רמיה לא נתחייב מיתה על כך ואעפי' בטוב ארור מונע מן המעשה מלאכת ה' רמיה אלח על המונע ענמו מהרגתו מי שנפחייב מיתה או על מואב דעליה קאי נכררה מואב וכו' וסמך ליה ארור מונע חרבו מדם והר"טבא ז"ל כתב אהא דאמר שביקה לההוא נכרא דליקום בארור אמר ליה וארור מונע חרבו מדם חרבו מדם והר"טבא ז"ל כתב אם לא יתרגנו דאם בן היכי איכא דאמרי דלא קטליה וליקום בארור ועוד קרא נבי מלחמת טבעה עמחין כתוב אלח פירורו כי בלטי שאמר לו מה אתה מקפיד אם אבי עומד בארור אמר לו יס לי דין עליך שהעברתני על מ"ש הכתוב במלחמת גז' וארור מונע חרבו מדם שכל' ופירושו נכון. הוא אלח' אכבי ק"ל לאיכא דאמרי דקטליה אמאי קטליה דהא לא נתחייב מיתה ומאי גם מאי דהוה הוה ואפטר לומר דרך דרט דרביה דיואב אקרייה כמו שאנו קורין. תמחה את זכר עתלק כסג"ל אבל כשהיה מקרהו פירט לו טעמו של דבר שהוא מפני טבא עתלק להלחם עם ישראל ודיש ליה המסורת זכר שהוא על הזכרים שנאו להלחם עם ישראל ואם בן על מי שעושה המלחמה שהם הזכרים נזה למחות זכרונם ולא הנקבו' שאינם יוגזרות להלחם ולכך כשאמר לו רוד ליואב מ"ט עכדת הבי אמר דכתיב תמחה את זכר כלומר אעפי' שהקרי הוא זכר כסג"ל הכתיב הוא זכר בקמ"ץ על הזכרי' וא"ל והא חנן זכר קרינן שהעיק' הוא המקד' מלשון זכרון א"ל לדידי זכר אקרינן כלומר נתן לי טעם לפשות עיק' שה' על הזכרים כלבד וכשהלך ושל מרבו וא"ל אעפי' שאנו קורין זכר כסג"ל מ"ת עיקר' של חנו' זו היא על הזכרים לכך בעא לתקטליה ואינו. על דלא דייק לא לפי שהיה טלח כהלכ' ואמ' טלח כוה הכ"ה לא על הזכרי' שנאו להלחם והוה מלאכ' ה' דמי' לנלו' פני' בתור' טלח כהלכה :

אמר

ליה שביקה לההוא נכרא דליקום בארור בו קללה א"ל הא כתיב וארור מונע חרבו מדם ופירוש' סיפיה דהאי קרא הוא ונריך ליישב מה תלמדנו אמנם להיות סיפיה דהאי קרא יש פנים לומר דקטליה שאעפי' דקר' דארור מונע חרבו מדם כחומר על פני מואב טלח יתגעו הדינתם מ"ת מדכתיב בתר ארור עושה מלאכת ה' רמיה הוא לדרוש שהעושה מלאכת ה' רמיה נריך להרגו וארור מונע חרבו מדם אפי' במקום שהוא עומד בארור והיא אשמכתא ל"ה קטליה ולמ"ד לא קטליה דארור' מונע חרבו מדם הוא על ז' עמחין ולא קאי אעושה מלאכ' ה' רמיה ושביקה דליקום בארור' ולא קטליה' :

לח רבא

א' אבא עבישתיה דכי הוה חזיל לפי טבחה וכו' הוה אמר אבא אשקול כשרא מקמי שמתי' דרבא דאגא עדיפנא חייביה . אין לתמוה דלפיל אמרי' דאמר רב אדא בר אבהו לרב דימי בין דידי לרבא טובא איכא ותו אמרינן לפי' דהוה אמר לרבנן וילו זאכלו כשרא שמינא כי רבא משמע שהיה מחשיבו לרבא טובא והיכי הוה אמר לשחיה דרבא אשקול כשרא מקמי שמתי' דרבא דאגא עדיפנא חייביה לפי טלח אמ' על רבא לא על שמתי' דרבא הוה אמר אבא עדיפנא חייביה דאשקול אומגא ושמת לוקח לענמו ולהכי אמר דהוה עליך משחתי' דרבא וכו' את בן למה הענישו רבא ביון

מסכת בתרא

והא לא חזי לא פני אדם ולא פני שכינה בדכתיב כי לא יראני האדם וחי אלא כולהו דכרי הגמרא דגמירי הכי :
מה אמר להו כולהו נכשן דאי כתב רש"י מסתבר דלזה אהב יותר ויפה דן ר' כנאה דלא שייך הכא לא שודא
 דדייני וכו' ונריך לבאר מ"ט ומסתברא דלזה אהב יותר כיון שהאב צוה לתת לנכסיו לחד כראו' ור'
 כנאה כדק שכולם היו ממוזים ולא היו בניו כי האחד הננוט שלא היה ממזר א"כ מה צורך לומר' שלזה אהב יותר דמשמע שכול'
 היו בניו ולזה אהב יותר ונראה שרש"י דקדק שלא היה לר' כנאה להוציא הממוז כהוא בחוקתם מטעם שהיו עזי פנים כי אין
 זה מספיק להוציא ממוז מחוקת יורטיו לכך פי' שלא מן הסס הוא זה שנתן כל הממוז מטעם שהאב צוה לתת למזלזלים דלאו כל
 כמיניה אלא בר' כנאה דן בעלמו אפ"י שנאמר שהם בניו כולם אין מוס בס מ"מ כיון שצוה שיהיו כל נכסיו לחד כראו' ולא
 ידעינן לאחזן כודאי שמסר הדבר לדיינים שיפטו שודא דדייני למי אשר נותה דעת הדיון שהאב אביהם מכל בניו וכיון שראה
 להאי דגניב אמר רבי כנאה כך דעתי נוטה שלזה אהב יותר משאר בניו ושודא דדייני קעבידנא :

מו מה ראה וכו' נריך לבאר מאי קבעי דהא כתיב וירא את ישראל שוכן לשכטיו דהיינו כל מחנה ישראל ל"ב
 חלקים י"ב שכטיו י"ב שלטה שכטיו מכל רוח ונראה דא"כ הולל וירא את שכטיו ישראל שוכנים מאי וירא
 את ישראל שוכן ומה ראה בזה ולזה דרש ראה את ישראל כל א' שוכן לבדו ואיך אפשר להם בהיותם יחד שיהיה כל אחד שוכן
 לבדו אלא בהיות שאין פתחי אהליהם מכוונים היה כל אחד לבד בהיות פתחו של זה כאן ופתחו של שני לצד אחד ואמר ראוים
 הם הללו שנתראה עליהם עיני פירש"י ופי' התוספות • ולע"ד יראה דדריש ליה מדכתיב משכנותיך ישראל דמתוך שטובו
 אהליך שאינם פתחים מכוונים זה כנגד זה ראוי שתשכון שכינה בהם וזהו משכנותיך על הפרדת השכינה וידוקדק בזה שלא א'
 ומשכנותיך בראו' לפי שהוא בא לומר ומה שטובו אהליך שאין הפתחי מכווני' ראוי להיות משכנותיך יס' שמשך עליהם שכינה :
מו דין הוא כנגזר על ענמינו וכו' שלא לאכול בשר וכו' ומימה דלא אמר נמי דין הוא שלא נאכל לחם ונשתה
 מים בתי"ש ר' יהושע לעיל ולמה אמר אלו השני דברים בלבד ושמה שהבט' והיין הוא קרב בכל יום תמיד
 בתמידין ונסוך היין אבל המנחות וניסוך המים לא היה תמיד בכל יום לכך אמר על אלו הבני דברים שדין הוא שנגזר עלינו
 לכל הפחות אלא שאין גוזרין גזירה על הניכור וכו' :

ונמצא זרעו של אברהם כלה וכו' כתב רש"י ונמצא זרעו של אברהם כלה מחליו בענין טוב ולא על ידי גזי' ומצות
 לא יבטלו עוד הכוונה לרש"י דהא דקאמר ונמצ' זרעו של אברהם כלה הוא נותן טעם לפנים מה שהיו דוני'
 לגזור שלא ישאו נשים ולא יולידו בנים כי בקיום אותה גזירה יכלה זרעו של אברהם ואיך הוא אומר דין הוא שנגזר ונמצא
 זרעו של אברהם וכו' ואדברא זה טעם נודק כבטל הגזירה ולא נגזר כדי שלא יכלה זרעו של אברהם וכך היה ראוי לומר דין
 הוא שנגזר שלא לישא אשה ולהוליד מפני שעבטיו אנו מפתלין המצות בקום עשה ובהיותינו מנטלים המילה אין אנו ניכרים
 שמזרעו של אברהם אנו בניו כי לא החזקנו בכרית אברהם אבינו ומוטב לנו שלא לישא אשה ולא להוליד בנים כי אפ"י שאם לא
 כוליד נהיה כלים לפחות נהיה נקראים זרעו של אברהם ונמצינו כלים מחליו בענין טוב שלא ביטלנו המצות ואחזנו בדבריו
 של אברהם שלא להפר ברית של אברהם בקום עשה ולפי' התוספות שלא אמרו נגזר שלא לישא אשה ולהוליד אלא על אותה
 שכבר קיימו פריה ורביה כגון וכת קשה מה שאמר ונמצא זרעו של אברהם כלה דכיון שהיו מולידין כן וכת לא היה זרע אברהם
 כלה אלא כך היה ג"ל זרעו של אברהם מתמעט ומהו זה שאמר והיינו זרעו של אברהם בלה שלא יוליד אלא כן וכת דמשמע
 דא"ש להו מ"ט נמצא זרעו של אברהם דהכי מתמעט מילתא דהיינו ואדברא האי מילתא דנמצ' כלה לא א"ש להו וכדחוק מתרני
 לה • ואפשר לומר כדחוק דדייקי התוספות מ"ט ונמצא זרעו של אברהם כלה שכך הוא מתיישב "לומר ונמצא כלה זרעו של
 אברהם ולפירושה דלא אחי למיגזר על כן וכת שזהו מוכרח מדכתיב פרו ורבו א"ש והיינו זרעו של אברהם כי לעולם היה
 מתקיים זרעו של אברהם כגון וכת אבל היה כלה ממה שלא היו מדכים בנים ולכך לא אמר נמצא כלה זרעו של אברהם כי מכיון
 שיהיה לכל אחד כן וכת לא יהיה כלה לגמרי אלא היינו דאמר נמצא זרעו של אברהם כלה כי אותו הזרע בהיותם מעטי' קריבו'
 להיות כלים זה אפשר לפרש על צד הדוחק ומה שלא אמר כאן דין הוא אפשר אלא שאין גוזרין גזירה על הניכור כדאמר לעיל
 זל שהוא בכלל מוטב שיהיו שוגזין ועוד שכיון שמתן הדין היה לגזור משום שלא כבטל המצות בקום עשה היה לנו לגזור כין אם
 יכולים לעמוד בה או לא אלא הנח לישראל שלא יהיו מזידים לעבור על הגזירה :

מט פרק ה יעלו שמים כתב רש"י פסו' הוא נבי ירדי הים בתולים בוונת רש"י זל דקדק מדברים לו הם
 דכרי רבה בר בר חנה הולל ואותו היום עלו שמים וירדו תהומו' ולא שייך לומר יעלו שמים
 בלשון עתיד לכך פירש"י ה' הוא לומר דאפ"י שדבריו אינו צדק לומר יעלו שמים כיון שפסוק הוא תפס לשון הפסוק :
נ אבע לך למני חוטי' והחוליות כתב רש"י תקמי דתיהדי ומיתי בוונ' רש"י לפרש דלא הוכיחו על שמתחילה חתך
 את הבנף ולא מנה החוטים לפי שהוא עשה כחכמה להראות לעיני החכמים הבנף גלא יהיו סומכים על
 פיו אבל הוכיחוהו שכיון שראה שלא עלתה גידו להכי' הבנף והוכרח להחזירו לפחו' היה לו למנות' שהו' מאי דאפ"י ליה למעבד :
 בהרו' י

סג בהררי

אלף כתב רש"י בהררי אלף פסוק הוא בספר תילים הכוונה לרש"י לדקדק כי באיוב הזכיר ענין לוימן ובהמות דכתיב' הנה נא כהמות אשר עשיתי עמך כי בול הרים ישאלו לו ולא כמיב התם בהררי אלף לזה אחר רש"י דפסוק הוא בתוליה ותפס לישנא דההוא קרא :

בעט לשר

בו והרבו אפס' שכיין סבל העול' היה מלא מים איך היה יכול לבלוע כאר המימו' וז"ל די סאצמו' בשלי לכך הרגו כי בית המחזיק מעט מן החי' מחזיק הרבה מן המתי' טעם מים חיים ומועט מחזיק את המרובה וכן מפור' בס"ד: של ים מכסים כוונת הנתיב היא כשם שהמים מכסים לשר של ים כדי שלא יעלה צחנתו ובאצטו שמסריח ולא יגיע ממנו רע לבני אדם כך לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי :

סד והשאר

חולקין איתו ועושין בו סחורה • גריך ליישב מה סחורה היא זו שפושבס החכמים לעתי' לכא כ"י חין טעם מלא ומתן ולא סחורה. ונ"ל שלהיות סעודה זו של לוימן לאכול לפענה לת"ח שהם חבירים מקטיבים ומתשאר שחולקים איתו החכמים כל אחד נוטל חלקו הנוגע לו וגותנו לאיתו עשיר שהיה עוסק בעה"ב בפרקמטיא ומאכליו ומתנהו לת"ח ג"כ עכסיו גותן לו מכשרו של לוימן שיאכל גם הוא' וזו היא הסחורה של ת"ח כשם יכבשה' עשה סחורה העשיר להחיותו לת"ח גם בע"הב כותן מחלקו לו שנאמר יחזקו בן כנענים ואין כנענים אלא תנרים וכו' דהיינו התנרים טעמו פרקמטיא בעה"ל להאכיל לת"ח :

עתיד

הק"ב'ה לעשות סוכה לגדיקים מעורו של לוימן וכו' ג"ל ספיכה זו נצרכה להגלל מחמה תנרתקה שמוצי' הב"ה לפ"ל והוכיב בכל סוכה ניגול לגמרי ויש שאינו זוכה לסוכה אלא לגלגל שהוא סכך בלא מחיצו' שנכנס החמה מחקום המחיצו' ויש שאינו זוכה אלא לענק או קתיע שהוא סכך מועט והכל לפי מה שהו' אדם הוא ניגול מהחמה כפי צדקתו : כה תרי אמוראי וכו' כתב רש"י ואעפ"י שמקרא זה קדם לבני ר' חייא טובא י"ל שכן נתבאר ישיבה שבדברי כל המפרשים עתידה ליעשות : ויש לדקדק דילמא דמאי דכתיב בקרא כדון ובדין הוא על סדרת המלאכים מיבאל ובצריאל ואם דקדוק רש"י הוא שבני ר' חייא על מה נחלקו עוד כיון שראו הכתוב שאמ' כדון וכדון חס כך הוא דקדוקו של רש"י ולא תירך כלום שיטעיה נתבאר והרי בני ר' חייא ראו הגבוהה על מה נחלקו עוד חס לא היתה הגבוהה מה הקטה רש"י ואעפ"י שמקרא זה קדם מה שקדם בכתוב :

סו פליגי

על כל כבוד חופה מלמד שלכל אחד עושה לו סוכה לפי כבודו וכו' הכוונה שמנין החופות הם ז' לכל גדיק וגדיק ואין הפרט במנין החופות כי א' הגדיק הכינוי והגדיק הגדול הימנו זוכי' לז' חופו' אבל באופן החופו' יש הפרט הכל לפי כבודו כל כל א' יש חופות מעולות ויש כמינים כל כך חסודות ודקדוקו זה חזל דהלל כי על כל חופה כבודו ומדקאמר על כל כבוד חופה משמע שלפי כבוד הגדיק משתנית החופה יש חופה של ארץ יקרה ויש חופה של זהב :

סו בי

בחיבה למה בכל אחד נכזיה מחופת חבירו ונריך' לדחוק דר' חנינא לא סבר הא דר' יוחנן דאמר עתיד לעשות ז' חופות לפי שהו' חופות הם כמו שפירש' עין יומא א' ועשן ב' ונוגה ג' אש ד' להבה ה' על כל כבוד ר' חופה ז' ול' נר כי על כל כבוד אינו מחבבין אבל וסוכה תהיה לכל יומא דסמיך ליה לסופיה דקרא הוא ז' והאי ועל כל כבוד לבדמפרש בסמוך אמר ולדברי ר' חנינא דדריש אש שנכזיה באש חופת חבירו ח"ב אש נמי אינו מהמנין זמיהו אפטר דבהא פליגי דר' דריש מעל כל כבוד מלמד שכל אחד עושה לו חופה לפי כבודו והיו אש במנין החופו' ור' חנינא דריש על כל כבוד במנין החופו' זאש אמר לו שנכזיה מחופ' חבירו דהיינו שאין החופו' שוות לכול' ולפי' כל א' נכזיה מחופתו של חבירו שהי' וית' גדול' מחופתו של עגמו :

ואש

גדיקים שיקראו בשמו של הק"ב'ה וכו' ג' נקראו על שמו כל הק"ב'ה גדיקים משהירושלים וכו' יש ליישב כפי הפעט' שהגדיקים אינם פומדין בעה"ז בפני יג'רם אלא בכחו יתבדך שנאמר גופה רשע לגדיק זה יג'הר לגדיק ופבקט להחיותו ואלמלא הק"ב'ה עוזרו אינו יכול לו שנאמר ה' לא יעזבנו בידו הרי טעם ה' נקרא עליו כדי להגילוי מיד יג'הר ולבך נקרא בשם ה' כי הוא המממדין וכן מטיח כל האומות מבקטי' להרגו ואינו ניגול אלא בעזרו ית' כי טעם ה' נקרא עליו וכן ירוסל' אינה חוזר' למכונ' לא כי טעם ה' נקרא עליו והמה יראי את טעם ה' נקרא עליו וירוסל' משב לבטח :

סז עתידים

גדיקים שיאמרו לפניו קדוש אפטר רופר הכוונה שאין הגדיקים בעה"ז נקראים קדושים אלא לאחר מיתתם שנאמר לקדושים אשר בארץ המה כי בעה"ז הן בקדושו' לא יאמין ולפיכך בע"הב שאין עוד חשט כשא ח' יחמינו או אומרים המלאכים ומכבחים איתם לפני הק"ב'ה טעם קדושים כי ינאו מידי חשט שנאמר והיה הנשאר בגיון בפ"הב אותם המגויינים בגדקתם קדוש' יאמר להם :

סח מאי

דכתיב על בן יאמרו המוכלים וכו' גריך לכאר כפי הפצט' שמדבר' במלחמת חשבון שלא היו יכולים ישראל להלחם עליה בזמן שהיתה ביד מואב שכך גויה הק"ב'ה אל תנר רת מואב וא' מתנר כס מלחמה אלא שגלגל הק"ב'ה שלקח סיחון את חשבון מיד מואב ואח"כ לקחיה ישראל מיד סיחון מלך המורי כי הוליד את המוכל' בלעם ובניו וקלט את מואב שהיה נקראת עיר חשבון בשם סיחון ולא בשם מואב לא תבנה זככותן עיר סיחון דהיינו חשבון לסיחון וקללו

מסנת בתרא

יקללו לסיחוב חיי לך מיאב באופן שלקחיה ישראל חית סיחון וזהו עמון ומואב טיהרו כסיחון ומל' למידרס דרסות חלו ואת' ל' טיש לדרוס רמיו הפסוקים מ'ט ח'ך מתייחס לומר על בן יאמרו המושלים ביגדס דמשמע שעל מלחמת סיחון חלך האמרו יאמרו רמיו חלו ואין להם זכר וזמין כלל עם פסט הפסוקים ועוד נכאר שהמושלים ביגדס הם נדיקים גמורים כמו שפירטו כמו נדיק מיטל ידאת אלהים והיינו עובד אלהים מאהבה ולא בן הוא דרך מחשבים הפסד מנוה כנגד שפרה טהור פ"מ לקבל פדס ועוד מ'ט תנא אט מחשבים כיון שהם עובדים מחמת עונש ושכר מה עסקו על אש שם ורטי' פירש תנא אט מהמחשבים כדוקים ומאבל את שאינם מחשבים ואם נדיקים הם מחין תנא האש מהם • ועוד שקודם דרשו עיר שמהלך אחר סימה נאה בנדיקים טעובדים מחמת שכר ועונש ואח"כ דרשו במהלך אחר יגרו בעיר זה שמהלך אחר תאותו כמו שפירטו טהם הדספים ולא רישיה סיפיה ועוד מ'ט רטע חידרם דלית דין ולית דין מה ראה על ככה לומר אין רש וכן נכאר מהו המתן עד שיבא אט שאינו נדיק ניפוח ואפטר שהוקטה לו כפי הפסט מהו על בן יאמרו שהלל על בן אמרו המושלים ועוד חמי על בן כיון טהור אפטר ענינו על דבר כי חשבון עיר סיחון בלומר עכשוו היתא עיר סיחון והוא נלמס עמלך מואב הראשון ויקח את כל ארצו שדו דהיינו היתה עיר מואב אלא שאמרו המושלים זה פלעס וככו לסיחון ועמו בואו חשבון ותחיה נקאלת עיר סיחון ח"כ הולל ואמרו המושלים בואו חשבון מאי על בן ועוד סבלעס וככו נקראו מושלי משלים והולל יאמרו המושלים אכל המושלים היו מלסון מחלה דכחוב מוטל ארץ וכו' ועל כל הדקדוקים האלה אמרו חז"ל שנרמזו בפסוקים האלה הדרשה הזאת טמחה שאירע בענין סיחון חלך האמרוי טלח היו ישראל רשאים לישול ממואב כלום לולי ע"י אמצפי שהו' סיחון בן לא ימקדכו הרשעי' לנדיקים אלא פי' אמצפי עוד ירנה כשם שסיחון לא נתנו אלהים לבבוש את חשבון אלא כדי שיגאלום ישראל כך הכובשים את יגדס לט עורס ה' אלא מפני שקדכו לסס ואינם אומרים בואו ונחשבו הפסד מנוה אלא כדי לקרב רשעי יט' כי אט כל יטפס ומשנס הוא לעבוד אלהים מאהבה וזהו על בן יאמרו מוסר המושלים ביגדס וכאים לקרב את שפר פוטעים ומטאים אל יבקשו גדולה לעלות מהו ולומר לרשעים טיהיו נדיקים כמותם פי לא יוכלו לעלות אלא כך יאמרו הת' עלי' ביגדס לרשעים ארעפי' כלל תהיו כמותו נדיקים גמורים מאהבת המקום לפחוח בואו ונחשו חשבון הטכר והפסד ששכר החזיה מרוביה לגבי הפסדה הפסד העבירה מרוביה לגבי טכרה ואם אתה עושה בן טכנה בעה' ותכונן לט' הב לפי אטס יחשוב טכר העבירה כנגד הפסדה ולא יחשוב גם בן הפסד מנוה כנגד טכרה אז הוא נכון לט' הכ ביון שלא נכשל בחט' אכל אין לו בנין בעה' אכל כחשבון הפסד מנוה כנגד טכרה שהווא טתיננה הגדקה טאינו מחיוב הפסדה שהווא המשות שנותן לגדק' כערך שפר הע' הכ אז טכנה בעה' כי פקדונו עומדת לעד כט' הכ האכל פירות בעה' וכן כחשבון שפר עביר' כנגד הפסדה שהו' פור מרע ניפול הוא כט' הכ מנהיגס אכל אינו אכל כט' הכ על סוד מרע ואינו קורא נכון כט' הכ אלא על משה הטוב שיש לו שפר כט' הכ ואם אתה עושה בן הטני דברים הפסד מנוה כנגד טכרה דהיינו עשה טוב וגם טכר עבירה כנגד הפסדה דהיינו פור מרע אז מוכנה בעה' ותכונן לט' הכ לנדיק פירות בעה' והקרן קיים לט' הכ זאת הענה היפונה מאת סיחון המושל ביגרו ועובד אלהים מאהבה טלח על מנת לקבל פירס בואו ונעשה חשבון כי כזה הוא מקרב הבריות מוטט ומ'ט עיר סיחון מדפר כפי שאין פירו השני דברים הכובדים לראשון הפסד מנוה כנגד טכרה וטכרה כנגד הפסדה אכל זה הולך אחר סיחה נאה דהיינו לבקט פנר בין טל' ע' הכ וכן טל' עה' ואינו חושב על הפסד העבירה כט' הכ אלא מחזור אחר טכר המנו' טל' ע' הכ וגם על שפר העבירה והנאתה בעה' פאופן יט' ביהו מעשה הנהקה והמנוט וגם עושה עבירה כעיר היה שמהלך אחר שיהו ופסט נאה לרעות עגמויה פתיב כתייה כי אט יגאל מחשבון מנח מתחשבין טאצפי טהם נדיקים מ'ט אונס ז'ג' באונס טמוטלים ביגדס וטעובדים מאהבה טלח ע"מ לקבל פירס ומסתה גדולה מחמת המחשבו' והם נכוין חס' חיותו אטטיס במחשפים טגאל ופאל' את חלו טאינ' מחשבין ואין מתרחקין מהעבירה רק פרכים מנוה בלבד להבה מקריב סיחון חלו הנדיקים המחשבים טנקראו סיחין כדכחייב נדיק כתימר יפרח ועל האחת אינס נדיקים גמורים כמו המושלים ביגדס אלא נקראו כטס' נדיקים ח'ט מקריב סיחון מלשון קריאה טנקראו נדיקים כנדיק הרשעים האחרים טפטו עבירה ולהבה מלהט אותם הרשעים טהלכו בעיר אחר יגדס ופאלותם טנתכנו פ'טס מואב כטס ט הבכירה טפמחה טומת הטיה פנייה ותאמר מואב אכבי הרה ואלה הרשעים נרמזו לעמל כונות מחמת נאווה כטחול' על ואחת איט טבטיקרה יטטר ח'ט כאלך זה המהלך אחר יגרו כעלי כמות חרכון חלו גסי הרוח • ונידס אכד חשבון אחר דטס אין רש' הנה דרסס הנמור דראתו אט יונאה מהמחשבים לאכול אותם אחר אין רס לית דין ולית דין שנס המחשב טנקרא' נדיק טולט כו' האט כמותו כמחור ורמזו עוד באימר און רס בלומר וכי אין המחשב רס ונדול ממני וקט זה טלג כו' האט כמותו וט' אכד חשבון כל עולם טהם המחשבים חטבהו טל עולם הפסד מנוה וכו' אחר הק' בהמתן עד טתבא אט שאינה נריב' ניפוח שאינו חמה אט טל המחשבין לט' הרשעים טהור אט טל נכנסם שאינה נריפה ניפוח טפאל' תאכלהו אט לא נופס טינח מנופן טל רשעים טנאמר דוחסס אט מאכלעס :

עא קשה

עכשן חל מידות וכו' בני טריות ככו' הא ככיד אט הווא למעוטי מדות מכת וקטה דהלל הערוי' האל וכו' הא נמי יט למעט המדות מכת ועוד דאדרבה מדכתי' הכא לא וכתיב עמדות אה יט לדרוס

מסכת בתרא

נב

ג"ס דאלה חלה להביא כרת לחידות וכוה ים לתרץ עם פי' דש' דאמר דס' דמינא כילף תועבות מיעבות לג"ס ולפי זה ליכא
לתימר דאלה חלה גמר ג"ס דל"כ למה נזרכה כיון דליכא ג"ס דתועבת תועבת ומדכתיב גמי האלכ הוא למעט דל"כ כילף ג"ס
דמועבת ויכא גמי' ל' דל"כ כתיב האל לא היגא מחטתי דמועבת תועבת דאמינא כנ"ס האל לא אמת למפסוי חלל למת טעם
לברת לפי שהוא דבר קשה ומדשני וא' האלה ודל"כ למפסוי הנ"ס דתועבת אמת לומר חלה הם בכרת ומדות חיים בכרת ומיזו
ה"ס לשנויי גמי דנקט חלה שהוא קשה בכפליים בכחית הכרת אבל בלא בחינת הכרת כתיב האל שאינו כ"כ קשה כמדו' דבטי'
כהו האלה אפ"ו שאין בהם כרת להיותם קשים מאד בכחינתם :

עב משה

רבינו ברבן נח' וקילגו בכ"ב וכו' ג"ל שאפ"ו כן נתכוון משה לטובתן של ים' שהרי הכ"ב אמתיות
הם הפוכות מו' או דוהיה אם לא תשמע עד ה"א דאין קונה לזמ' שלא יהיו לא שיעור מעט כשיעור
טיס כיון וא' ו' לה"א ועוד שפתיד הק"כ להפוך לישראל הקללות לברכות באופן כי נאמנים פלגי אהב וכוונת כזה מגלפי
כמד' ס' בחוקתי חכתי-ברכות מא' ל' ועד מ'ו וקללות מו' או ועד ה"א ולא עוד לא שהן הפוכות א"ר חכין אם וכימם הרינו
הופך לכס קללות לברכות :

עד מעמידין

אנרדימים בין למדות בין לשפטים מפני הרמאים פירש רש"י תמתינים עד שימכור אומן
המזכר כו"ל ואחר כך מ כרים כיוקד :

כ אלימלך

וכינו נענשו מפני שינאו מהארץ לח"ל שנאמר ותהום כל העיר ומאמרנה הזאת נעמי א"ר ינחק
אמר חויתם נעמי שינאה מהארץ לח"ל וכו' וקשה מנ"ל מהו קרא דכשכיל שינאה לח"ל אמרו
הזאת נעמי דילמא על שהלכה מליאה בבנים ועושר וחזרה ריקם מכל טוב אמרו הזאת נעמי שהי' שלימה מכל שלימות וטוב
ונראה שדקדקו בכחוב שבין שהנשים הם היו אומרות הזאת נעמי כדכתי' ומאמרנה הזאת נעמי אוך הוא אומר ומהם כל העיר
והלל לא אמרו האנשים כלום וכיון שכך היה ראוי לומר ותהם כל בנות העיר ומאמרנה הזאת נעמי ואמ"ל כנס האנשי' אמרו
כך הלל ומהם או ויהומו בני העיר אבל לא שייך לומר ותהם כל העיר ואח"כ ומאמרנה לזה דרשו שההמיה היתה על עסקי
העיר שהיתה ארץ ישראל שינאו משם לח"ל וה"ק ותהם המיה בכל יושבי העיר ארץ ישראל ומאמרנה הנשים חויתם נעמי שהיו
אומרות לכבליהן שהיו רונים להזניחם מאז כי אינן עובט לנשים עבטיו אמרו להם חויתם נעמי כנס היא נענשה על שינאה
מאז לחונה לארץ ונזכרו כל הנשים שלא נזאת לח"ל :

פב מפני

מה נענשו מפני שהיה להם לבקש רחמי' על דורם גרמ' דהא חולא כמ"ד שנקראו יואש על שנתייחסו
מהגזולה בלומד שלא יפקדם עוד ה' בלחם ולכך לא בקשו רחמים על דורם :

עג כתיב

מחלון וכתיב יואש ושרף וכו' רב ושמואל וכו' גראה דפליגי אם נענשו על שינאו מהארץ לח"ל או
שנענשו על שהיו סבורים שלא יפקוד ה' את עמו למת להם לחם ומאן דא' מחלון וכליון שחם ומה
שנקראו יואש ושרף הוא על שנתייחסו מהגזולה שסבורים היו שלא יפקדם ה' א"כ על זה נענשו ומ"ר יואש ושרף כחם ונקראו
מחלון על ששעו גופן חולין סבר דנענשו על שינאו מתקוב הקודש לח"ל שהוא חולין :

ז פרק ה

מתשפחת יהודה אלמא מתשפחת יהודה וכו' חלל לאו דאכזה מלוי ואמיה מיהודה ואין לומר
איפכא אמיה מלוי ואכזה מיהודה משום דכתיב והוא לוי ואם מנד אמו אינו הוא לוי דהא כתיב
פקוד את בני לוי לבית אבותם למשפחותם אבל במשפחת יהודה שייך לומר שמנד אמו שהיתה מיהודה קרא אומן מתשפחת
יהודה דמשפחת אם נמי קרויה משפחה :

אי

הכי היינו דאמר מיכה וכו' וקשה דלא פריך מיד והא כתיב ושמו יהונתן ושמו ים לדחות כלאפ"ו שמו יהונתן כ'
שפית נקראו לו מ' לוי וא' יהונתן ולהכי פריך שחם לא היה מזרע לוי אוך היה משמכח בו מיכה ומשני שנשמכח על
דאיתרתי ליה נברא דשמיה לוי והשתא פריך דכיון שלא היה שמו המיוחד לוי ליכא :

ובי

בן מנשה וכו' תימה כיון דלא ידפינן שהיה בן משה אלל מבח זה שהיה לוי משכט לוי דלמאי דס' ד נברא דשמיה
לוי הוה היה אמין דבן מנשה הוא ולא בן משה מתשפחת לוי אם בן מהו זה כאשר ובי בן מנשה הוא וכו' דהא
סלקינן ונחתינן אם היה בן מנשה מתשפחת יהודה או בן משה ונריך לומר דהא ובי בן מנשה הוא מירונא הוא דתריך לעולם
שהוא משכט לוי וב"ת איך קראו בן מנשה זהלל בן משה האז מיעך ששטה מעשה מנשה ומיהו הלל אלל כיון שהוא עוקר מיעוץ
הראשון דאמ' נברא הוה דשמיה לוי ומשפחת יהודה מהאם קרויה משפחה אמנם הוא כמו וליטעמין למאי דפריך ובי לוי שש
והלא יהונתן כמו אלל ודלוי שהיה משכט לוי א"ל וליטעמין שהי' משכט לוי איך קראו בן מנשה והלא בן משה לא מאז חית לך
לתימר שתלה הקלקלה במנשה ה"כ תלה הקלקלה במי שינא מתשפחת יהודה ולעולם דמשפחת אם אינה קרויה משפחה • ועדיין
כרי' לבאר אפי' אמ"ל שהיה משכט לוי דלמא יהונתן בן גרשון היה בן מנשה שהיה אביו מהלויים נקרא גרשון בן מנשה ומאי קא
תת ובי בן מנשה הוא דילמא ה"כ ומנ"ל שהיה בן משה אמנם לפי ש"ן כל מנשה מלייה לומר שכן משה היה :

מסכת בתרא

צב מי

הביאך הלום וכו' אמרו לו לאו ממשה קאתית וכו' נרדף ליישב הגי' תלמא מילי היכי שייכי בענין יהונתן
שנעשה כומר לעז' שאמרו לו ממשה קאתית דכתיב ביה אל תקרב הלום וכתיב ביה מה זה בידך וכתי' ביה
ואתה פה עמוד עמדי. והלא במה דברים: נאמרו במשה ואמאי. נקט הכא הגי' תלמא ועוד נבאר מה הוקשה להם להוניה מקרא
מידי פשוטו ונראה דהוקשה להם שמלבד היות הדברים כפולים ומשולשים ולמה שינה בס' לומר מי הביאך הלום ומה את' עוט'
בזה ומה לך פה הילל מי הביאך הלום ומה אתה עושה הלום ומה לך הלום או יאמ' ככולם בזה או יאמר ככולם פה ולמה שינה
בהם ואפשר דבין שלקח מיכה ליהונתן להיות בהן אמרו לו לאו ממש' קאתית דכתיב ביה אל תקרב הלום ודרשו חז"ל בזה שבקט
משה כהונה ואמר הגני הגני לכהונה הגני למלכות ואמר לו הק"כ' אל תקרב הלום שהוא מענין קרבן לפי שאינ' הבהוב'
לי אלל לאהרן וא"כ איך תקבט לך כהונה ואתית ממשה ונס אמרו לו לאו ממשה קאתית דכתיב ביה מה זה בידך ודרשו בו
על שאמר הן לא יאמינו לי שנעשה על דבר קל ואמר לו ה"כ' מה מזה שבדרך אתה ראוי ללקות בני מאמינים הם בני מאמיני' ואתה
אינך מאמין בתורת משה שהאיר על עז' - לאו ממשה קאתית דכתיב ביה ואתה פה עמוד עמדי. ואתה שומע למיכה שאמר לך
כבה עמדי ובתקום עמוד עמדי. שאמר לו הק"כ' למה אמר לך מיכה שבה עמדי והיא לי לאכ ולכהן ותעשה כומר לעז' את' כך
מקובל וכו' והיא אינו יודע מאי עבודה זרה עבודה שהיא זרה לו אפטר שבנעשה משה רועה גאון יתרו על פת לחם שאמר
יתרו קראן לו ויאכל לחם והית עבוד' שהיא זרה לחים במשה שנתגדל כפלטרין של מלכים ומזרע לוי להיותו רועה גאון על פת
לחם והיא אומר מוטב שיעבוד האדם עבודה שהיא זרה לו ואל ינטרף לכריות :

בין

נראה דוד כמחזן חביב עליו וכו' ג"ל מה ראה דוד ביהונתן שהיה מחזן חביב עליו והלא לפי דעתו שהיה סוכר
שיעבוד עז' כיון שאין לבו לכבדה ואל ינטרף לכריות לכך עשה כדי שלא ינטרף לכריות ולא מפני שחביב עליו
המחזן ביותר ונראה שכיון שמיכה היה נותן לו עשרת כסף לימים וערך בנדים ויהי הנער לו כח' מכניו מה לו עוד לילך עם
בני דן שאמרו לו הטוב היותך בהן לבית איש אחד או היותך בהן' למשפחה וכו' ואילו לא היה אהוב מחזן ביותר היה מסתפק
באשר לקח מבית מיכה ויהיה יושב באחד מבניו ולא יהיה הולך עם בני דן עם הפסל. למזכיר עון להפסם וכיון שראה דוד
שחביב עליו מחזן ביותר מנהו על האוננות ושכ' לאל בכל לפו - וכס' לב' אהרן ראימי כמוב בזה שכיון שראה דוד כך הוא
שטעה בדבריו אבי אביו וסבר שיעבוד עז' ממשיכדי שלא ינטרף לכריות בזה ראה שלא טעמהו לפרס זה אלא מפני חמדו
במחזן ולזה הושיבו על האוננות ואז שכ' לאל :

בר

מי שאינו מניח בן ליורשו וכו' אפטר לומר שלא אמר כל מי שאין לו בן ואמר כל מי שאינו מניח בן ליורשו לרמוז
שמדבר במו שהיה לו בן ומת בו וז' קשה ממי שלא זכה להיות לו בן כלל לפי שמי שלא היה לו בנים כלל אין בזה
מתמלא עברה כי מה' כל משפטו שלא זכה לבנים אבל מי שזכה להיות לו בנים ימתו בחייו דהיינו שינו מניח בן ליורשו כי הכן
שמת בחי' אביו גוע בעונו של אביו וזה שהיו לו בנים וזנות ומתו הבנים בעונו ולא מתו הבנות ונשארו הבנים בודאי כי גדל
עונו ונתמלא הק"כ' עבר' והענישו כמישם הכן וכן שלא יניח אחריו בנים כי אם בנות וזהו והעברתם את נחלתו לבתו זו היא
עברה גמורה שנתמלא הק"כ' עליו וזהו טעם מה שדרשו אשר אין חליפותו למחזן חליפין ממלא מקומו הוא לפי שלא יראו אבותם
חללים והק"כ' הענישם במיתת בנייהם כחיייהם וכו' יש לבאר מ"ש בסמוך מסתיים דרבי יוחנן ח' תלמיד מדאמר ר' יוחנן דין
גרמא דעשיראה ביר ופירש' ואם איתא דר' יוחנן סבר דמי שלא הניח בן נקרא לא יראו חללים לא היה אומר לכריו' דין גרמא
דעשיראה ביר דחטף אוננים דמפרסם חטאיה וכו' וקשה דילמא הכא מיירי דלא היו ליה כלל והתם א"ר יוחנן דין גרמא וכו'
דהיו ליה ומתו והכי מתרנין פ"ק דברכות נבי הא דא"ר יוחנן ננעים ובנים אינם יסורין של אהבה ובנים לא ויא' א"ר יוחנן
דין גרמא וכו' אלא הא דלא הו' ליה כלל הא דהו' ליה ומתו - אמנם כפי מה שביארתי דהכא מיירי במי שהיו לו בנים ומתו
דהיינו דנקט ר' יוחנן כל מי שאינו מניח בן ליורשו ולא נקט כל מי שאין לו בן לומר דמיירי דהיה לו ולא הניחו אחריו ליורשו
והא דאין חליפותו למחזן חליפין מיתתו לא הניח חליפין ממלא מקומו הא בחייו היה לו בן הק"כ' דלא אמר מסתיים דר'
יוחנן אמר אין לו בן מדאמר ר' יוחנן כל שאינו מניח בן ליורשו הק"כ' מתמלא עליו עברה ולא אמר כל שאינו מניח תלמיד
ויל' דליפ' באן לסיים דר' יוחנן אמר בן מסים דכההיא דלעיל א"ר יוחנן בטם דשבו כל מי שאינו מניח בן וכו' והכא א"ר יוחנן
לגרמא תלמיד ולכך אמר מסתיים דסברא דנפשיה סבר רז' כל מי שאינו מניח תלמיד מדהוה א"ר יוחנן דין גרמא וכו' ומסיק
דלעולם דר' יוחנן אמר בן ורובל' אמר תלמיד תרוייבו דא"ר יוחנן כל מי שאינו מניח בן וא"ר יוחנן אין חליפותו למחזן ולא
יראו חללים זה שאינו מניח בן ויכולהו תדברי רשב' והא דידים וליה לא ס"ל ולכך אמר דין גרמא דעשיראה ביר דסבר אפ"ו
שלא הניח בן כיון דהו' ליה ומתו אינו בכלל לא יראו חללים - ועדיין יש להקשות דלא משני התם בפ"ק דברכות כדאקשי לר'
יוחנן דאמר בנים אינם יסורין של אהבה והא"ר יוחנן דין גרמא דעשיראה ביר והיה לו לאהרן הא דאמר בנים אינם יסורין של
אהבה דקבי' והא דאמר דין גרמא דעשיראה ביר כדתשני הכא ולוקי תרוייבו דכחו ליה ומתו ונראה דכיון דא"ר יוחנן התם
ננעים ובנים וננעשים היו סברא דנפשיה חס' בן גם בבנים דנקט כדדיה הו' דידים ולהכי מסיק התם הא דלא היה ליה כלל
דלדידיה

להולך

לדידיה נמי לא הווי יסודין של אהבה והיבא דהווי ליה ומיתו לדידיה אינו ככלל לא ירא אלהים :
א"ר יהודה להולך בלא זכר תמיה לי דבשלמא בלא בניס כלל ניחא דקראו הולך לפי שד' חשוכים כמתי' מי
שאין לו בניס וכו' וכיון שבחיינו הוא חשוב כמת א"כ כשהוא מת ונפטר מהעפא ינדק לקרותו הולך ממיתה
וזו שהיה לו בעפא למיתה שמת והלך לע"ה אבל אם יש לו בנות ולא הניח בן זכר אינו נק' מת ולמה נק' הולך ועוד דקאמריבון
דרזבל לא הוה ממבטל חלימירו להמאכל אלא למאן דשכיב בלא בני דמת' למי שלא הניח בניס כלל ואיך הביא רביה מר' יהודה
דרדים בכו בכה להולך בלא בן זכר דמשמע אעפ"י שהניח בנות • וכמא לא סבר כרסבא דכל מי שאינו מניח בן ליורשו אעפ"י
שהניח בנות הוא הק"כ מה ממלא עליו עברה ובכחינה זו נקרא הולך מעברה שנתמלא עליו הק"כ ליום עברה היום ההו' ועדין
דוחק ונ"ל שגפול טעות בספרים ונ"ל להולך בלא בניס וכן מנאמרי במסכת מועד קטן א"ר יהודה להולך בלא בניס :

מאי

דכתיב והדד כמע במגרים כי שכב דוד וכו' כפי פסוקן של דברים נראה שהקשו למה שינה בכתוב א' לומר כיואב
מיתה וכדוד שכבה וראוי שיאמר בשניהם כאלה או מיתה או שכבה ומירנו • ומכל מקום קשה לי כפל לשון
הגמרא לומר מאי דכתיב והדד כמע במגרים כי שכב דוד כס אבותיו וכי מת יואב שר הנבא מפני מה נאמרה כדוד וכו' וכך
ראוי לומר כתיב והדד כמע מפני מה נאמרה וכו' ומאי קשיא להו דקאמרי מאי דכתיב והדד כמע וכו' כנראה שהם שתי שאלות
ונראה שלכאורה היינו יכולים לומר דהקשו בכתוב שאמר כי שכב דוד ולא אמר המלך דוד וכיואב כתיב כי מת יואב שר
וזו שהקשה מאי דכתיב ומירן עם הקושי האחר מפני מה נאמרה אלא כודאי בעבור שדוד הניח בן ממלא מקומו כתי' שכבה
ולכך לא כתיב מלך יסר' שהרי כתיב ויקרבו ימי דוד ואמרו חז"ל ויקרבו ימי המלך דוד איך כתיב כאן כי איך שלטון ביום המות
ואם בן איך יאמר שכב המלך דוד כי בעת שקב לא ינדק לקרותו מלך כי איך טוס שררה נזכרת בעת המיתה אבל כיואב שלא
הניח בן במומו אם בן גם בזמן שהיו קורין אותו שר הנבא דהיינו בעודו בחיים ינדק לומר מת יואב שר הנבא להיות כי לא
היה לו בן מת קורים אותו בחיים חיינו זה היינו יכולים לומר • אמנם האמת נראה לי במירון מה שכתוב כיואב שר הנבא
ולא כתיב מלך דוד להיות כי טעם שנאמר מיתה כיואב הוא כי לא הניח בן ממלא מקומו ואם בן הדד שכרמ למגרים מיראתו
של דוד ויואב עכשיו שמת ששכב דוד ולהיות שהניח בן ממלא מקומו לא נאמר שכב המלך כי המלכות עומד במקומו לא שכב
כי אם דוד והמלכות במקומו עומד מאחר שהניח בן לשלמה שהוא ממלא מקומו אמנם יואב לא הניח בן ממלא מקומו ואם בן
מת יואב שר הנבא כלומר הוא יואב מת וגם שדרתו שהיה שר הנבא מאחר שלא הניח בן במקומו הכל מת גם הוא גם שדרתו
מתו • וכזה מדוקדק לשון הגמרא דקאמר מכל מקום נאמרה כיואב מיתה וכו' אלא דוד שהניח בן וכו' ואין דרך הגמרא לומר
אלא בקושיא אחת רק כמה שהלכנו מוכן דקשיא לחז"ל שינוי שר הנבא וכדוד לא כתיב מלך לכך הקשו מכל מקום נאמרה וכו'
אלא מאי אית לן למימר שהטעם הוא לפי שדוד הניח בן וכו' ויואב לא הניח בן וכו' וכזה ניחא גם כן שינוי הכתוב
ובכון הוא :

צה אמרו

ליה אגון מורעא דיוסף קאתינא דלא שלטה ביה עינא ביטא וכו' אפשר שגרמזה תשובה זו במ"ט
ויאמרו בני יוסף לא ימנא לנו ההר לפי שאמר יהושע לנו והחביאו עצמיכם ביערים שלא תשלוט
בכם פ"ן רע אחזר לו כפי דרכך אעפ"י שימנא לנו הר לא נשכ בו מפני שליטת העין רע שלא ימנא לנו הר ליטב בו ולכך באנו
אלו שאילו ימנא לנו הר היינו יושבים במקום גלוי ואין לנו חשש שליטת העין דחורעא דיוסף קאתינ' וזהו שאל' יהושע אח"כ
עם רב אמה וכח גדול לך שהכוונה טעם היותם עם רב כח גדול לך שלא ישלוט בכם העין :

קא תני

בנות נלפחד חכמניות היו דרשניות היו וכו' ויש לדקדק במ"ט חכמניות היו שלפי טעם דברו כי אין חכמה
במה בדבר הזה ולחכמה מחשב להם אילו דברו כשהיה עוסק בשפ' חלוקה ולסברא זו שהיה משה עוסק בפ'
יבמין א"כ לא היה לו לכתוב פרטה זו אלא שם כשהזכרה פ' יבמין וכפרטה'ו לא הזכרה ויש במדרש ספרי שהיה עוסק בפרט'
נחלות ומתייטב שהזכר' כאן בפ' לשה תחלק הארץ אבל ק'מה זו דרשת אם לאו מתייבם אמנו היבון נרמזו דברי' הללו כפסוקים
וע"ק דירושת האם מתייבם כגמאלמנה והגיחה נכסי' ובנות אבל בניס אין לה דהתם לא שייך לומר אם אין בניס מתייבם
אמנו דלא שייך התם לר' ירשו לאמם מבח היבוס דלית כאן יבוס ואם שם ירשו אחי האם ולא הבנות גם כאב ירשו אחי האם
ולכך ירשו הבנות ובבת שאין שייך לו' כן יהיה דין אחר שלא ירשו הבנות כיון שאין להם טענה של תתייבם אמנו ועוד נבאר
מ"ט לפי טעם דברו מהו לפי טעם דברו וכן ק' דרשניות היו שאמרו אילו היה בת בן לא דברנו כי אין כאן דרשה לדרוש ועוד
אילו היו יודעות לדרוש שבת הבן יורשת איד לא דרשו שהבת יורשת במקום שאין בן ורש' זל פי' שהיו יודעות לדרוש שבת הבן
קודמת לבת וק' כיון שהדרשה נדרשת להקדים בת הבן לבת אם בן ממלא שהדרשה אומרת שאם אין בת בן שהבת יורשת ואם
כן יאמרו הדרשה לפני משה ולא היה צריך להקריב משפטו לפני ה' • ועוד נבאר מה שאמר נדקניות היו שלא ניבאו אלא
להצן להם כי מה ככת הוא זה משאר הנשים הנישאות : ולפ' דג שחז"ל דרשו חכמניות היו שלפי טעם דברו עם יסוד שלמדתי

מהרמ"ב I-4 I א יד

מסכת בתרא

והרמ' בן שפי' ח'ט' המתרנס ושם בת אשר סרה ושם בת אמת אשר סרה לפי שהוכ' כפ' זו כל בת יודעת נחלה ולאשה היו לו
במה בניס וישו ובריע' ואין לסרה נחלה בקרב אחיה אבל אשתו של אשר היה לה בת ושמה סרה מעל אח' ועל שנתגדלה
בבית אשר בקרחה בת אשר וסרה לא היו לו אחים מאביה והיא היתה יודעת נחלה וכן בנו' גלפחד והם בכלל לזה תחלק הארץ
ועם זה אני אבאר שכתוב למעלה במנין היוחסין ושם בנות נפלאה נועה נחלה וכו' וכן כתוב שם ושם בת אשר סרה
וסמיק ליה לאלה תחלק הארץ כנחלה במספר שמו' כלומר כל הנקרא בשם יהיה לו חלק בארץ ובנות גלפחד לפי שעה דברו כיון
שראו דבר פי' ה' לאלה תחלק הארץ במספר שמות והן גם הן נקראו בשמו' ואלה שמותן מחלה וכו' אז אמרו ח'כ"ג יש לנו לשאול
חלק בארץ וז'סה ותקרבנה בנות גלפחד ואלה שמותן מחלה וכו' לומר שמנו זה נתקדשו לבא לכאול כיון שאלה שמותן שנקראו
בשם דכתיב ושם בנות גלפחד והק' כה אמר לאלה תחלק הארץ במספר שמות כלומר לכל אלה הבנ' במספר שמות תחלק הארץ
ובנות גלפחד הוכרו במספר שמות אם כן הם בכלל לאלה תחלק הארץ וכפי זה אין לך חכמה גדולה מזו עוד י"ל שנתפוררו
בנות גלפחד להקרב לפני משה ואלעזר ולא היה נכון להם לקום בפני גדולי' לשאול נחלת הארץ ומה גם דבר שלא היה באותו
פרק עד שעת חלוקת הארץ לא היה ראוי עכשיו להן לתבוע חלקן . אמנם לפי שראו בדברי הק' כה שאמר למשה לאלה תחלק
הארץ דמשמע על אחריים תחלק ולא אמר לאלה תחלק דמשמע אתה בעצמך אז נתפוררו לומר אילו היה משה קיים בזמן
החלוקה היינו ממתינים עד אותה שעה אבל כיון שמשעה מת ותיחלק הארץ על ידי זולתו ח'כ"ג נרכיב אנו להתקרב לפני משה
שהוא בעודנו חי ודין דיננו ויריב ריבנו ואמר ותקרבנה לפני משה זהו עיקר עמידתן כדי שימכרר הדבר לפני משה בעודנו
חי ומה גם שהוא אמר איש לפי פקודיו להוציא את הנשים ולכך באו לפניו שהוכר הוא גם בנות גלפחד בכלל הנשים
המתייחסים מה שלא הוזכרו שם הנשים והכוונה להיות שעליהן הוא אומר לאלה תחלק הארץ שיש להם חלק כנחלת הארץ
וכאן בטענה חביבו מת במדבר לפי שדרשו חז"ל חלק המרגלים ועדת קרח והמתלוננים ועדת קרח לקחו יהושע וכלב ולכך אמרו חביבו
מת במדבר קודם שעמדו המרגלים ועדת קרח וגמגמא שאין ליהושע וכלב חלק כנחלת חביבו כי לא היה בעדת קרח כי בחטאו
מת והוא נענש ולא זרעו זכנים לא היו לו ואם אין אנו חסוכים בכנים למה יגרע עם חביבו להקים שם המת תתייבס' אמרו
כדכתיב מאן יבחי להקים לחיו שם בישראל ולמה יגרע עם חביבו להקים שם המת תתייבס' אמרו
לו בן עיזן לו בן זיהיה ליבס להקים שם אחיו כי אין לו בן עיזן לו בן ואין זאם אבננו כבן ואין כאן יבוס אם כן תנה לנו
אחוזת . ודרסניות היו שאמרו אילו היה בת בן לא דברנו הכוונה כי בנות גלפחד באו לירש חלק אביהן שהיה מיוגא
מגרים וחלקו עם אחיו בכבשי חפר ועל שאלה זו י"ל להן תינה בכבשי גלפחד שאלתם לירש אותן מפני שלא היו לו בנים אבל
איך אתם רוצים לירש בכבשי חפר שהיו לו בנים לזה דרשו ואמרו הרי מה ששאלנו בכבשי גלפחד חביבו הוא לפי שבן אין לו
עיזן לו אם נשארה בת לבן ואילו היה בת לבן לא היינו שואלים כלום כי בת הבן עומדת במקום הבן וכיון שכן אנו שואלים
בכבשי חפר אעפ"י שהיו לו בנים גם אבננו בנות הבן גלפחד וכיון שכן תנה לנו נחלה בתוך אחי חביבו
דהיינו חלק חפר תנה לנו אחוזת בתוך אחי חביבו והחלק הנוגע לגלפחד אחיהם נירש אבננו וזהו דרסניות היו לירש חלקם
בכבשי חפר עם אחי אביהן . ויקרב משה מספטון שהיא הדרשה שדרשו לירש בחלק בכבשי חפר עם אחי אביהן . ויאמר ה'כן
בנות גלפחד דוברות בדרשה נתון תתן להם שתי נחלות אחת חלק גלפחד בארץ שהיה מיוגא מגרים וחלק בכבשי חפר בתוך
אחי אביהן ואמר להן בלשון זכר לפי שהוא דין מחודש לירש הבן הזכר בתוך אחי חביבו בכבשי הזקן ולזה אמר נתון תתן להם
בתוך אחי אביהם לכל הבנים שמת אביהם תתן להם חלק אבי אביהם בתוך אחי אביהם וכיון שזכו הבנים בזה גם הבנ' בשלם
הניח בן והעבדת את נחלת אביהן להן לבנות גלפחד . ועוד חדשתי לדקדק עם זה ממי ותקרבנה מאי ותעמודנה לזה דרשו
הכמניות היו שאמרו מתייבס אמנו וז'ס ותעמודנה לפני משה בהק' כה אמר לתשה איש כי ימות וכן אין לו והיה הבכור אשר
תלד יקום על שם המת ולכך אין אנו חסוכים בכן מתייבס אמנו להקים ולהעמיד שם המת ואם אנו חסוכים בכן הרי קם
ועמד שם לחביבו ותעמודנה שם לחביבה בקימה ולכך שאלו תנה לנו אחוזת ומ'ס ותקרבנה הוא להיות חמניות' שדרשו אם היה
בת לבן גלפחד לא דברנו לפי שבת הבן נחשבת כבן וגם אבננו בנו' גלפחד נירש כבן חפר וזהו ותקרבנה בנות גלפחד בן חפר
כלומר כי הן הן גלפחד נקראו להיות כבן חפר גם לדרשת דקדניות אמר ותקרבנה בני שואיהן למשפחת מנשה בן יוסף
שהיה הבן להם :

קב מתוך

שדקניות היו נכבה להן גם כיוכבד פירט' כיוכבד שילד' אחר ארבעים שנה ומיהו בישואיה איבא
למימר דהו קודם מ' שנה ודבריו אלו נרכיבין ביאור שאעפ"י שהיתה נכבת פחותה משפרי' לא היה
לה לילד אלא עד ס' וזו ילדה בת ק"ל שנה שהוא דרך גם וכך היה נודק להגיה כיוכבד שילדה אחר ס' שנה שהרי בת ק"ל שנה
כשילדה למשה וזהו ע"ז גם שאפילו הנשאת פחות משפריס אינה יולדת אלא עד ס' ולא ילד' וכבד אחר ס' אלא ע"ז גם :
קח ויבו . מהם אנשי הצי בל' איש תניא ל' אנשים ממש דברי ר' יהודה וכו' ונריך לתת טכס לר' יהודה איך
אמר בל' בכף הדמיון ואפשר דדרש שהרגו ל' אנשים ממש ולא פחדו מכל אותם נ' אלפי איש שאלבו
למלחמה

לתלמדה והיו כולם בניו כאלו לא יגאו להלחם עמם אלא ל' אנשים כלכד והיו כסאמי' וזהו ויכו מהם אנשי העי כאלו היו היונאים למלחמה ל' אנשים כלכד והרגו הל' איש בלי פחד פן יבואו עליהם הנשואים מהשלטת אלפים :

ק"ה מה

מה דא שנתנה ליוסף אחשול לך משל וכו' ויש לתמוה למה היצרך למשל ולמליצה כי הדבר מבואר שכל ככללם ליעקב ולכל ביתו בכר ולתם ומזון לכך נתן לו שכס אחד על אחיו שהי' הבכורה ולא עוד אלא שהמשל אינו נודק באמר לימים העשיר אותו יתום ואמר אהנהו לב' ופירש' יתום זה יעקב בדכתיב ויכלכל יוסף אביו לסוף העשיר יעקב שבאה לידו בכורת ראובן עי' שכלכל ינועי אביו והלא העושר הזה שבאה לידו בכורת ראובן היה קודם שנתגדל אבל בעל הבית זה יוסף קודם שירד יוסף למצרים ופירש' לא כלכל יוסף לאביו ואיך הוא אומר במשל לימים העשיר אותו יתום והעושר הוא היה קודם לכן . ואפשר לפרש דקבעי מ' מנתה יעקב בשעת מיתתו ליוסף שאילו נתנה לו כשהיה מכלכלו ברעב ניחא אבל לאחר שבא השבוע ויחי יעקב בארץ מצרים מה דאב בשעת מיתתו ליתנה ליוסף ולכך הביא המשל שלא ההנה היתום לבע' עד שנתעשר והעושר של יעקב הוא ביום הנחילו את בניו סמוך למיתתו שמקודם לא היה בידו להנחיל ובשגשג זמן מיתתו וכמנא עושר אשר בידו למת מעשרו למי אשר יתפרן או זכר מה שכלכלו יוסף כימי הרעב ונתנה ליוסף ואצפ' שמקודם לכן ניטלה מראובן מ' לא נודמנה בשעה ליתנה עד שעת חיתתו ואלו בשנתעשר נתנה ליוסף :

והיינו

דכתיב ויהי בבקר והנה היא למה מכלל דכד הכתא לאו לאה היתה וכו' גריך לדקדק הא דקאמ' והיינו דמטע דכתיב דרשה דמסרה לה סימנים ניחא קרא והלא גם אם נפרש דלא מסרה לה סימני' ניחא נמי . דכל הלילה היה במחשבתו ודעתו שהיא רחל ובבקר מנחה שהיא לאה : ויש לדחות דאם לא חסר לה סימנים מי הוציאו ליעקב מידי חשש ספק שמא היא לאה וריחמו לכן ואיך אמר ויהי בבקר והנה היא לאה כיון שגם כלילה היה בספק זה אבל עכשיו שדרשנו שמסר לה סימנים היה מוכחה בסימנים שהיא רחל ולא לאה ובבקר והנה לאה . ועוד אפשר דדיוק השתא דהלל ויהי בבקר וירא והנה היא לאה ומדקאמר ויהי בבקר והנה היא לאה משמע דקאמר על הסימנים שהשיבה לו כליל' והיה בדעתו שרחל משיבה לו ויהי בבקר והנה אותה שנתנה הסימנים כצוד לילה היא לאה והיינו דכתיב ויהי בבקר והנה היא לאה :

ק"י ראה

יעקב שאין נמסר זרעו של יוסף וכו' וקשיא לי כיון שכית יעקב הוא אש למה הוצרכה ללהבה כי יש באש דיבער את הקס בדכתיב הנה היו בקט אש שרפתם וגם סס קשה שדרשו חז"ל בקט זה עשו אש שרפתם זה יעקב בדכתיב בית יעקב אש ולא יגילו נפשם מיד ללהבה זה יוסף שנא' ובית יוסף ללהבה וכיון שכית יעקב אש שורף את הקט מה צורך עוד לבית יוסף ללהבה ואפשר לומר שלא נמשל יעקב לאש אלא כוונן שזרעו עוסקים בתורה שהיא אש שנאמ' הלא כה דברי באש וכתיב אש דת לנו והיינו כוונן שקולו של יעקב חנפני' בד' המסולים לאש או אינן הידים ידי עשו ושורף האש לעשו שהאש אכל כוונן שאין הקול של יעקב חנפני' בד' שהם אש או שולטים ידי עשו ולכך הוצרכו ללהבה של יוסף לשרוף אצפ' שלא יהיו בית יעקב עוסקים באש דת לנו והיו שאמר הכתוב הנה היו בקט בית עשו שהם של יעקב שרפתם כוונן עוסקים בד' יגילו נפשם בית עשו מיד ללהבה שמלהט אותם יוסף אצפ' שלא יהיו בית יעקב עוסקים בד' וזהו לא יגילו נפשם מיד ללהבה :

ק"ה שלשה

דברים נזה אחיתופל וכו' אל תהיו במחלוקת וכו' פירש רש"י אל הכי הוא קים להו' . ואפשר לרמוז אל תהיו במחלוקת ואל תמרדו במלכות בית דוד מדכתיב ואחיתופל ראה כי לא נעשת' כנתו וילך לביתו ולעירו ויגו לביתו . שנית מאי לביתו שנית דהא באמר וילך אל ביתו אלא רמז שהנראה היתה לביתו שלא יהיו במחלוקת ומרירות המלכות של דוד כמו שטעה הוא שהיה במחלוקת' אבשלום עם אביו ומרדו במלכות בית דוד לזה ויגו לביתו בדברים שטעה הוא שהיו בית נאמן בשלום וכמיטור עם מלכות בית דוד :

חסלת מסכת בתרא

מסכת סנהדרין

ב פרק א

ר' אלעזר אומר אסור לכנוע וכו' פי' רשו אסור לכנוע משכחו לדיון אסור לדיינים לכנוע משמ' מפירושו דאעפ"י שלא שמע עדיין טענות הבעלי דינים אסור לכנוע ונראה דהכריחו לרבי' זל לפרט בן לפי שאם הוא לאחר ששמע טענותיה' וידע היכן הדין נוטה אסור לכנוע זו היא סברת ר' שמעון בן מנסיא בכריתא זו שאמר בן והיינו ר' אליעזר ועוד דכיון שהוא דורש המקור וכונע בדרך כל הבענע לא חילק בין כונע אחר שמוע דברי הבעלי דינים או קודם לכן לכך פירש' משכחו לדיון אין הדיין רשאי לכנוע ולעשות פברה :

יבר

המכרך את הבענע הרי זה מנאץ נ"ל לתת טעם לזה שבין שהק"ב נזר על זה להיות בידו מנה ובא הדיין והוציא ממנו חמשים בתורת פטרה מה שאינו מייב דין ח"כ הוא מטריח לה"ב להחזיר מחון זה לבעליו דהיינו החמשים והדי המכרך והמטבח לבונע הוא מנאץ את ה' לפי שמטבח למי שהטריח את כוראו ללא דבר :

אבר

הארץ אוהב שלום פירש' קודם שיבואו לפניו לדיון כשהיה שומע המחלוקת היה רודף ומטיל שלום ביניהם • והתוספות שירשו אבל אהרן פי' כיון שלא היה דיון ולא היה הדין בא לפניו אלא לפני משה ודאי לדידיה שרי • ובפי מה נאבחר דהיינו שמדבר על הפטרה טעסה אהרן במעשה העגל נחא שלא היה אהרן עושה פטרה בענייני הדינים אלא עושה פטרת מעשה העגל :

הרי

נגזל סאה וכו' על זה נאמר ובונע בדרך נאץ ה' וכו' נ"ל דדייק האי מנא דכתיב ובונע ואח"כ בדרך דהיינו הגזלן שבדרך כשהפריש החלה מהעיסה הגזילה שקודם גזל אח"כ בדרך אבל לת"ק דדריש ליה על המטבח ליעושה פברה שמדבר הבונע באדם א' והמכרך באדם אחר ח"כ הולל וברך בונע נאץ ה' או יאמר ובונע וברך נאץ ה' דהיינו הב' אגשי' אחדו מנאץ ה' ולכך א' עז' נאמר ובונע בדרך דדייק קדא כוותיה' ואע"ג דנקט ת"ק נמי האי ליטנא מ"מ הכא איבא למידק ודייקיבן :

לא

נאמר ובונע אלא כנגד יהודה נר' דאמר בלשון שלילה לא נחא לפי שכתוב במסורת בנע חסר וא"ו מלשון מה בנע שהוא כס דבר כלומר המכרך ליהודה שאמר מה בנע ולסברות הקודמות היה ראוי להיות כונע מלא ב' או :

אתאן

לת"ק פירש' לת"ק דאמר אסור לכנוע דריש להאי משפט ונדק' שהיה דוד דן את הדין ומייב את החייב וראה שהיה עני וכו' וקסה דאמתי לת"ק קשיא קדא דמשפט שלום דליכא למידרש ביה הכי כיון דהוי לכל ישראל וגם מאי דמסיק נדקה לזה שהוציא גזילה מתחת ידו לא שייכא האי דרשא דמשפט שלום וכ"מ דאיכא דרשא אחריתי במשפט לר' שהדין מביא לידי שלום וכדאמרינן לקמן מאן דשקיל מיניה גלימא דבינא ליומר וליזיל בארחא בנא' איש על מקומו יבא בכלום אבתי קסה אם בן מה זו. וראה שהביא ריבך מנוה לבונע שנאמר אמת ומשפט שלום והלא במקו' שיש שלום אין משפט ובמקום שיש משפט אין שלום דילמא לא אתא אלא לומר שהמשפט מביא לידי שלום ואפשר לומר דרזיבך דריש בקדא דאמת ומשפ' שלו' דאמת למנוה לבונע מכה קרא דודו דכתיב ויהי דוד עושה משפט וכדקה דלא כתיב התם שלום ופ"ב אמת לבונע וזה הכתיב גילה על משפט שלום שהוא בינוע ולרבנן דדרשי ויהי דוד עושה משפט וכדקה למילת אחריתי או ליכא לאקשווי מדכתיב משפט שלום דהתם למילתיה אמת שהמשפט מביא לידי שלום וזריך לדקדק עוד מ"ס באן ובן בדוד הוא אומר כיון שעל דוד אחר דן הדין ומייב וכו' וראה שהיה עני וכו' למה חזר לומר ובן בדוד הוא אומר ושמה דן הדין דקאמר היא בריתא שאורתת שהצושה בן דין ומשפט לזה וכדקה לזה ופליה אחר ובן מנינו בדוד שהיה עושה בן :

ופרינא

דר' תנחום וכו' נ"ל דכולהו תנאי דדרשי ובונע בדרך או מכרך לעושה פטרה או בינוע כנגד הגזלן ומפריש חלה ומכרך או כנגד יהודה כולהו פליגי אדרבי תנחום דדריש ליה כנגד אהרן ואעפ"י שר' אליעזר דדריש המכרך את הבונע הו' תנאץ אפטר שיש בכלל דין זה גם אהרן טעסה פטרה ובחר לעשות העגל ויתר מהריגת כהן וכביא מ"מ ר' תנחום פליגי עליה שאמר לא נאמר מקרא זה אלא כנגד מעשה אהרן דמשמע דבהא כלבד מתוקם ולא בכאר כופה פברה • ופ"ל דר' אליעזר נמי פליגי אהא דר' תנחום וידוקדק בדברי ר' אליעזר שאמר אבל אהרן אוהב שלום ורודף שלום ולבאורה נר' שלפי שאמר על משה שהיה אומר יקוב הדין את החר אכל אהרן היה רודף שלום אבל אין זה מתייבב לומר על זה אבל אהרן היה רודף שלום אמנם נ"ל שכא ר' אליעזר לדעת סברת ר' תנחום ולזא אעפ"י שאני דורש מקרא זה של ובונע בדרך כנגד העושה פטרה אל תהי דן בענין שגם אהרן הוא בכלל זה טעסה פטרה לבחור באעשה העגל ויתר מהריגת כהן וכביא א תאמר בן לפי טיה שניאץ ה' הוא על העושה פטרה בענייני מחון אבל אהרן טעסה פטרה כוונתו היתה לשמים כי להיותו אוהב שלום ורודף שלום על ישראל עשה בן לבחור שיפטו ישראל העגל משום דאית להו תקנתא מה שאין בן כפסיכות דמיס דלית להו תקנת' ויש לרמזו בת"ש דאית ליה תקנתא שמלבד המוכן כפסוסו שיש לעז' תקנת התשובה יש עוד רמז פמתוך מעשה העגל יגא תקנה ליש' כח"ג ר"ל שלא היו ישראל ראויים לאותו מעשה אלא להודיע מעלת התשובה שאם יחטאו צבור יאמר להם כלך אכל צבור שחטאו במעשה העגל ופטו תשוב' ונתפסרו וכהריגת כהן ובני' לית להו תקנתא בתשובה לפי שדמו ודם ורעיותיו תלוי' בשופכי דמו • ובתוספות כתבו כנגד מעשה העגל אקרא דתורת אמת קאי בדכתיב כספיה ורכים השיב מעון טיהא להם תקנה כדמסיק ע"כ וקסה

מסכת סנהדרין

קשה לדבריהם היכן מצינו מאן דפליג אהא דקאחר ופליגא דר' תנחום וכו' ללעיל דרסוקן ליה טהיה אהא רודף כלום בין אדם לחבירו כשהיו באים לדין והיה עושה להם פשרה דהיינו תורת אמת שלא לחייב לנמרי לזכאי ורכים השיב מעון גזל וד' תנחו' אמר שלא נאמר מקרא זה על פון גזל אלא על חטפה העגל כרבים השיב מעון כפיכות דמים של כהן וזכאי ועשה העגל שיהא להם תקנה כמדובר :

ג שביא

יתחייב חוק ונמלא חוק רודפו פירטו רודף את הדיין להפוך את הדין ובתוספ' כתבו ונמלא חוק רודפו פי' לדיין כדמוכח במר הכי והא דנקט אה"כ טאם היו שניהם חוקים היה הא' חסייעו ויש לדקדק מ"ט התוספות פירוש לדיין דמשמע שיש פי' אחר בזה ועוד דהביא ראייה לפירושו כדמוכח לקמן ולמה נזכרה ראייה כדמוכח לקמן כיון שאין לפרט באופן אחר ועוד לתקשר למ"ט והא דנקט אחר כך וכו' ונראה דרש' פליג על התוספ' דרש' פי' רודפו לדיין להפך בדין כלומר שמתוך שהוא בעל דין קשה יטריח לדיין בטענותיו כדי להפך את הדין וכפי פי' זה אם שניהם חוקים אינו מהפך את הדין אלא דן דין אמת לאמתו כיון שכל א' מב' הוא בעל דין קשה לא יחוש לזה יותר מזה ולהכי נקט א' רך וכו' והתוס' פי' שירדוף לדיין כלומר ירדפיהו כנופו כדמוכח לקמן דיליף מלא תגורו מפני איש דהיינו יראת איש מרעהו ולא יראת הפוך הדין אלא הוא רודפו להרע לו והשתא ק' דנקט א' רך דגם בהיות שניהם חוקים הוא ירא ממותו שיתחייב שירדפיהו עד החרמה ולזה אמרו הגוס' טאם יהיו כניהם חוקים יהיה האחד מסייעו :

ויהיו

יודעים את מי הם חשידיהם ולפני מי הם חשידיהם וכו' אעפ"י טאם ידעו למי הם מעידיהם שהא' בהק"ב שמתרידין אותו להחזיר ממון לבעליו מ"ט לא היה ג"ל לפני מי הם מעידין חזר לומר לפני מי הם מעידין לפי שאין אדם מביט פניו בפני הק"ב להשיב סקר עליו וא"כ דקרא דלפני ה' אינו אומר אלא שמתרידין לפני הק"ב והנ"ל שמתרידין בק"ב מ"ט יליף לה מדכתיב כי המשפט לאלהים הוא וכן כדיינים יליף מהבא וחקרא דלא לאדם תשפוטו כי אם לה' :

ד איין

תחילת דיבורא דאדם וכו' כתבו התוס' ששואלים לו תחילה על מכא ומתן באמונה ומ"מ יקבל דינו תחיל' על ד' ונריך לבאר על מה זה שואלים תחילה על המכא ומתן ובטעת העונט מענינים תחילה על ד' והיה ראוי להיות השאלה והעונט כדבר אחר ראשונה ואפשר לומר ככיון שכל אדם עסק בתורה כבחדותו בזמן שאינו עדיין ראוי לחשא ומתן לכך שואלים לו בזמן שהתחיל לכא ולתת אם היה באמונה על פי התורה שלמד בתחילה וגם אחרי שהיה עסוק במשא ומתן אם לא היה עסוק במכא ומתן לשכוח ד' אלא היה שקוד בקביעות תורתו בעתו :

ז כל

דיין שדן דין אמת וכו' נריך לפרט היבא רמיזא בקרא דחיירי דדן דין אמת ונראה דהכי דריש אלהים נגב בעדת אל שמטרה שכינתו בעדת ישראל בזמן דהדיין שנקרא אלהים ישפוט לבני אדם כפי מה שהוא בקרב לבו ואינו נושא פנים לומר כפיו מה שאינו כלבו אלא מה שהוא בקרב לבו זה הדיין שנקרא אלהים ישפוט ודן הדין לאמתו או אלהי פולם נגב בעדת אל שהם ישראל . ובל שאינו דן דין אמת ואין פיו ולבו שוים כי כפיו מטה הדין גורם לכפייה שסתמלק וכו' ולא אמר תמלק השכינה לפי שמדה טובה מרובה והדן דין אמת מטרה השכינה ממש וזה שאינו דן דין אמת גורם גרמא בעלמא שסתמלק השכינה ודריש קרא עתה אקום יאמר ה' לרמות מטה והיה העם הטופט וכשאין זה דן דין אמת הוא קם מליטב אגלו ויש לנו לדרוש סוף הכתוב אשית ביטע יפיח לו אמרות ה' אמרות טהורות וכו' לפי שכתוב בה אמר ה' שמרו משפט וישר דדקה כי קרובה ישועתי ואח"ל גדול המשפט שנקרב היטובה וזהו שדמו כאן יאמר ה' אשית ביטע שאקרב את ישועתי בזמן שיפיח הדיין הקטה ודוחהו מלפניו ואומר לו אמרות ה' אמרות טהורות שהוא דין אמת או אשית ביטע וקרובה ישועתי לבא או יהיה יפיח מלסון דיבור כמו וישח לקן דהיינו וידבר לבחל הדין אמרות ה' אמרות טהורות ודין אמת לאשיטו או אשית ביטע לקרב ישועתי :

כל

דיין שנוטל מזה אפטר טר' שמואל טבאם שכי מימרות ולא כללם כאחד לומר כל דיין שאינו דן דין אמת גורם לכפייה שסתמלק וכו' והק"ב כה נוטל כפשו וכו' דילמא לא מיירי הכא אלא כדיין שנוטל ונותן כי נוטל מזה ונותן לזה שנאמר אל תגזול דל כי דל וכו' וב"ת מנ"ל דהאי וקבע אינו מדבר אלא על הגזל כלכד אפטר דיליף לה מדכתיב אל תדכה עני כשער שהוא השערה אל הזקנים מקום המשפט וכתיב וקבע את קובעייהם לשון רבים דהזלל קובעו נפט ומדכתיב קובעייהם משמע שיש שני קובעים והם הא' הגזול את הדל וא' הדיין המדכאו כשער במקום המשפט :

לעזרים

יראה הדיין כאילו חרב מונחת לו בין יריכותיו ונהינ' שתוחה לו מתחתיו וכו' נרי' לפרט למה הוזכרו שתייהן נהינס והחרב ולמה אחר כך בין יריכותיו ולא אחר כך מונחת כנגדו ואפס' שהנזים לדיין שלא יטה הדין כי בהיות נהינס חמתיו אם יטה מפט הוא נופל תחתיו ושחא יאמר שיהיה נוטה אל הנדדין כיון שאין נהינס אלא תחתיו ממש אם יטה אסורו מפט הנה אין הם נהינס לאח אחר מונחת לו בין יריכותיו ועונה מידך לירך שאין החרב פניחו לזון מתקומו ולהפוך לנג אחר כי אם יטה מפט לנג אחר יהיה החרב תחובה בו ואם ישאר עם יפול פחתיו כנהינס באופן שאין לו מנוס להמלט כי הנם מפטר נהינס יפול אל החרב :

מסכת סנהדרין

מד דינו לבקר משפט וכי בבקר דנים וכו' וקשה מה הוקשה לו בכבוד שאת מ'ד דינו לבקר שאם הוא מ'ס וכי בבקר דנים א"כ הולל בתיב דינו לבקר וכי בבקר דנים ונראה שהוקשה לו בכבוד דהולל דינו משפט לבקר ולמה הפסי' ואמר לבקר בין דינו ובין משפט - ועוד קשה דהולל דינו בבקר מאי לבקר ולתירוץ זה הקשה וכי בבקר דנים אלא לומר לך אם ברור לך הדבר בבקר אומרהו והסתא נוחא נמי שאמר דינו לבקר כלומר דינו לדבר שהוא ברור בבקר תעשו משפט ואם לאו אל מאמרהו :

ה ועתיד הק"כ לפרע מעמידו וכו' אה"כ ללא כתיב הבא מעמידו אפשר שגרמו בהוי אומר לעץ הקינה דהיינו המעמידו ואות' לו הקינה לשפוט הארץ וכל רוח אין בקרבנה' בהיכל קדשו הם מפניו מלשון המס ימס שמחם הארץ מפניו של מעמידו ואומר לעץ הקינה :

י מנין לדיון כלל יפסיע וכו' גריך ביאור דהאי קרא ללא מעלה במעלות אינו אלא שלל יפסיע פסיעות נסות ויהיה מהלך עקב כגד גודל אבל שלל יפסיע על ראשי עם קדש מל' וב'ק דקרא כתיב ואלה המשפטי' ולא כתיב שופטים ובהא איבא למימר דדריש אחר תשים לפנייהם כלומר לפני דהיינו תשים שלל יפסיעו על ראשי עם קדש :

יא ושפטתם נדק נדק הדיון כלבך ואח"כ התכסה יש לדקדק כאלו נא' נדק משפטו כדכתיב' כגד' משפטו עמימד היה מקום לדרוש בן נדק הדיון כלבך תחילה ואח"כ שפטהו אבל כאן כתיב ושפטתם ואח"כ כתי' נדק דמשמע שאינו מדבר לנדק הדיון כלבך לא שיפוטו בפיו משפט נדק ונר' דדייק שאם ושפטתם נדק הוא שיאמר בפיו משפט נדק איך הוא אומר אח"כ לא תכירו פני' במשפט לא תגורו מפני איש והרי לאחר משפט נדק אין עוד הכרת פנים ויראה מפני איש וכך הולל תחילה לא תכירו פנים וכו' לא תגורו וכו' ושפטתם נדק לזה דרוש כאן שמש' ושפטתם נדק הוא גקרב לב' וביון שלבו ראה האמת שוב לא יכיר פנים ולא יגור מפני איש דק מה שכלבו יאמר בפיו - עוד זל דדייק דהולל ושפטתם בין איש ובין אחיו נדק ומדכתיב ושפטתם נדק בין איש ובין אחיו הוא לדרוש ושפטת' נדק כלב תחילה ואח"כ מתבהו לאומרו בין איש ובין אחיו כך הוא הדיון :

לא תכירו פנים ר' יהודה אומ' לא תכירו ר' איעזר אומר לא תכירוהו פירש' לא תכירוהו אם הוא איבךך לא תכירוהו אם הוא שונאך ונריך לבאר כתי' פליגי ואפשר דלרבי יהודה נגטווה שלל להביר פני אוהבו אבל למי שאינו לא אוהבו ולא שונאו לא שייך ביה לא תכירו פנים ולר' אליעזר נגטווה שלל להתנכר לשונא לענות איתו קשה אבל למי שאינו שונאו לא הוזהר בכך :

אמר ליה אי ניתת ניתת ואי לא מסיקנא לרב מאונך פרטי' אודינך שאין רב יכול לסייעך דמכמתנא לך ובתום איהא דקא' בת"ק מנודה למלמד אינו מנודה לרב ה"מ בשמדה לכבוד ענמו אבל לכבוד שמים לא יקפה דהא לא א"ל שיהיה מנודה לרב אלא שלל יסייעהו רב כי ינדה אותו ויהיה מנודה לשאר העולם ולא יכול רב לסייעו ושם סברי התוספות דמסיקנא לרב מאונך הוא שלל תוכל לעמוד בפניו מחמת הגדיו ולכך הקשו דהא מנודה לרב אינו מנודה לתלמיד ועירכו הא לכבוד ענמו הא לכבוד שמים :

בקטון כגדול תשמעון סיהא חביב עליך דין של פרוטה וכו' והא דמפיק ליה משפטיה סיהא הקטן והגדול שוים לפניו בשעת הדיון לפי שקטון בשנים אין נזקקין על טענתו לשבועה כגדול כדמתן אין נשבעים על טענת'קטון ועוד דכבר נאמר שמוע בין אחיכם וקטון וגדול שם הוא בכלל לזה דרוש דין קטון שהוא של פרוטה ודין גדול שהוא של ק' מנה ויש לדרוש בפסטי' שאמר בקטון כגדול לומר שבענין לא תגורו בקטון שאינך ירא ממנו כך לא תגורו מהגדול וכגדול כאתה מקדיתו כדיון כך יהיה הקטון להקדיתו כדיון :

אלא כדתניא ראוייה להיות פרשת נחלות וכו' פירש' אלא דלא נאמרה פרשת נחלות ע"ז משה כדתניא וכו' כיון דרב זל לפרש דהאי אלא כדתניא הם דברי רב נחמן דאתוקף לר' יאשיה מ' כתי' ואשמיעכם וכו' וכת' א"כ שלל נפנס משה למה לא אמרה משה לפרשת נחלות היא כדתניא ראוייה פ' נחלות שתכתב ע"ז משה לא שזכו בנות גלפחד וכו' :

כתיב ואנוה את שופטיכם וכו' גריך לבאר מאי קפ"א ליה בהני קראי דאמר כתיב וכתוב דהא והא איתגהי ואנוה את שפטיכם שמוע בין אחיכם ואנוה אתכם את כל הדברים אשר תעשו ונראה דלעיל דרש ר' יוחנן ואנו' את שפטיכם כנגד מקל ורצועה שהיו מטילין איתה על הציבור לשם שמים וביון דכתיב ואנוה את שפטיכם לידות במקל ובדרכי' למה הוצרך לזנות את הצבור שיקבלו עליהם גזרת הדיונים והרי על כרחם צריכים לקבל עליהם גזרת הדיונים שאם לא יקבלו בדרכים יקבלו בעל כרחם מחמת המקל והרצועה - ומכני אזהרה לציבור להיות אומת דיון עליהם כלומר שלא יעשו מחמת אומת המקל והרצועה אלא מחמת אומת הדיון שגדול כבודו עליהם ויש להם איתה ממנו שלל מחמת יראת המקל והרצועה - ואזהרה לדיון וכו' ל' דהא לא דריש לה מקרא דואנוה את שופטיכם דהא כבר דרשי' לעיל כנגד מקל ורצועה - ועוד דא"כ היה להם לומר קודם אזהרה לדיון שישביל הצבור דנפיק מקרא קמא ואנוה את שפטיכם ואח"כ יאמר אזהרה לציבור דנפיק מקרא בתרא

בתרא ואנוה אתכם ולמה היפך מסדר הכתובים ואמר תחילה אזכרה לנכור ואח"כ אזכרה לדיין אלא הכוונה לדרוש מהאזכרה
 דכתיב ואנוה אתכם לנהוג אימה דדיין ועוד דרסינן ואנוה אתכם על הדיין שינהוג בהם כבוד ויסכול הנכור והו' כמ"ט חז"ל
 וינזק א בני ימד' נזה לדייני לנהוג כבוד בבני יס' ולעולם דקר קתא דואנוה את סופטיב' הוא כנגד תקל ורנוטה בדל' ל ר' :
 כמה עד כאמר יסא האומן את היונק פרט' כאב את בנו והכוונה לומר שאם הבן מבטט באביו איבזו תשליכו מפניו
 ען בן הדיין יסכול הנכור אפס' כיהיו מבטטין בו :

עד
 אם

אחי למה עמי וכו' נראה דהוקמה לו טכיון שהעלה את ישראל במעלות לקראתם התלך אחי איך הורידם מיד לקרא
 עמי והלא מעלין ואין תורידין וכך הזלל שמעוני עמי ואחי לזה דרכ' אם אתם שומעים לי אחי אתם ואם לאו עמי
 ארדה אתכם במקלות כמלך הרודה בעמו ונכנס כבי טיב ולפתוח בזכות אם אתם שומעים לי אחי אתם :

י' עמד

שמאל הקטן וכו' ומימה ביון שאדם יכול לעלות כדי להתלמד למה זה אמר רבן גמליא מי שעלה שלא
 ברשות ירד ודילתא עלה להתלמד כמ"ט שמאל הקטן ואין לו לירד והזלל מי שעלה להתלמד יכב מחוק
 למעברים ושחא מ"ח היה נריך להודיע תחילה שהוא עולה כדי להתלמד וליטול רשות עז' ושמאל הקטן הודה שטעה בפלייתו
 שלא ברשות אפילו להתלמד וכדיין קסה ביון ששמאל אחר שלא עלה אלא להתלמד מה זה באמר לו ר"ג שב בני שב ראויים
 הסנים להתעבר על ידך אלא שאין מעבדין אלא במומנים והלא לא אחר שמאל' שעלה לעבר הסנה עתה כדי לומר לו-וכך כי
 גם הוא היה יודע שאין מעבדין אלא במומנים אלא כך אחר שעלה ללמוד הלכה למעשה וא"כ לא הזלל אלא שב בני שב כלומר
 להתלמד ואפטר לומר דר"ג היה יודע ששמאל הקטן היה מהמעברים שהזמין מאתמול וכדי שלא לבייש את העולה עם אחר
 שמאל כך שעלה כדי ללמוד הלכ' למעשה לכך א"ל וכי אפשר היה לי לזמן אנשים חכמי' לעיבור הסנה ולא הייתי פוזתין אותך
 ראויים כל השני' להתעבר על ידך יותר תפז' אחרי' אה' שקפדתי על מי שעלה שלא ברשות הוא לפי שאין מעבדין את הסנה אלא
 במומנים לה ושחא אפילו העולה ללמוד הלכה למעשה אינו יכול להיות בשפת העיבור שאין מעבדין את הסנה אלא במומנים
 בלבד ואין לזרים אתם - וכפי מה שפירשתי קודם שיכול אדם לעלות להתלמד יהיה מעשה דר' חייא שדיק מד שמאל הקטן לפי
 שבהיה דשמאל ליבא ב'ב'ביסופא ביון שהיה יכול לומר אותו שעלה לא באתי אלא כדי ללמוד כדא' שמאל אכל בההוא דאכל
 שום איבא ביסופא יתירא ומ"ח לא הוי כדדב' תאיר' לפי שיש להתגבל איכול הסום שלא יעלה הריח טכפיו עד מקומו של רבי
 אכל ר' תאיר שאמר בפיו שהוא קידש בכיאה ונתן בט הוי ביסופא יתירא ולא עוד אלא כאמר קרובותיה עליו והיה דשכניה
 גדולה על כולם שטעה עבירה לבעול בת אל נכר והיה דחטא ישראל היא גדולה שטעה הק"ה לכל ישראל שלא חטאו כחוטא
 ולומר חטא ישראל וכו' למה אלא שלא לבייש החוטא :

מ'

שחבל שום ינא עמד רבי חייא וינא נריך לתת טעם לר' חייא מאי דפתיא ביניאיתו דילתא לא ינאו אמר בני היטיבה
 אחריו כי יאמרו כלבם טעל שאכל ד' חייא שום ינא והנשארים כלא אכלו יהיו עומדי' עם וכיון שטומדים עם גם יהיה
 עומד האוכל הסום כי לא יוכלו להכחין בו אם אכל שום אם לאו ונמא' שלא הופיל ר' חייא אלא שיחמדוהו שהוא אכל הסום
 וניפרו לר' וב"מ בני ידט כנפשו ר' חייא שלא יחמדוהו שאכל' שום ופיגר את ר' אלא כודאי ינא כדי שלא לבייש לאותו שחבל
 שום א"כ איך א"ל ד' שמעון ברבי אתה הו' שניפרת את אבא ביון שידעו בו שלא עשה כן אלא כדי שלא לבייש אותו שאכל שום
 וז"ל שידע ר' חייא כי נכחתו בודאי ינא נ"ב אותו שאכל הסום ולא תגלה חרפפו בקהל שכיון שינא נ"ב ר"ח יש להסתפק בדבר
 תי האוכל הסום או הוא או ר' חייא ומתוך שהיו שניה ינאים אז יתנו לב הנשארי' ויאמרו ביון שינאו שניה והאוכל הוא א' וינא
 גם השני לכבודו אפס' שלא אב' גם אנחנו נגא' לחוץ-אפס' שלא אכלנו מפני הנכר' ולכל' לא נודע מי הו' שאכל' ולא נתבוי' האוכלו :

יו מא'

זקן חילמא זקן חמש וכו' פירש דש' דכתיב כל מרכיב ביתך ימותו אנשים בן י"ח שנה למה ליה לתיבדר
 זמיכתביה זאע"ג ללא יהיה זקן כתי' בר'ישא זכתריה כתי' זכל מרכיב ביתך ימותו אנשים מ"ח ביון דככלל
 ימותו אנשים הוי לא יהיה זקן למה כתביה אכל קסה דכתיב תרי זמני תהיות זהו כביתך והדר כתי' לא יהיה זקן כביתך ומרתי
 למה לי לענין סמיכה זמתוך פרט' נראה דאוינטריך חד שלא יזכו לסמיכה והא' כחסי' מי שבסק בתורה והאריך ימים לא יהיה
 זקן וע"ק דילמא לא יהיה זקן אחר על אותם שהניעו באותו זמן לכלל אנשי' ובזר עליהם שיהיו נענשי' שלא יהיה זקן ועל אותם
 שהיו קטנים עדין א' ימותו אנשים בן ז' שנה ונראה לתרץ שלכך הושרבו בני בתובים הא' על אית' של אותו הדור שבב' הניעו
 לכלל אנשים שלא יהיה זקן חמש ואל' לענין סמיכה והנמא' אינטריכו כולו כל מרכיב ביתך ימותו אנשי' על הקטני' שלא יבדלו
 ועל האנשים שכבר גדלו שלא יהיו זקנים ועל אותם שיש בידם עורה וב"ח שיארכו ימים לא יהיה זקן של סמיכה ועוד אפס' הא'
 הוא על הדור ההוא והא' הוא על דורות הבאים ועוד ז' שהכתיב האחד הוא על הימים שהיתה בההנהגה מורע' עלי' ממשפחת
 איתמר אחר ונדעתי מהיות זקן כביתך ועל ימי שלמה שנתן בההנהגה לנרוק הבא מפיבם וניטל' תאיתמר א' והכסת כר מעון
 כפירש' והכסת גרתי כנרך בתוך מעוני כאשה הרואה צרתה עמה בבית ועל אית' זמן אחר ג"כ זלא יהיה זקן כביתך ומרתייהו
 אהו לסמיכה שלא יהיו נסמכין אפס' שפסקו בתורה ובנ"ח וזכו לרוב ימים מ"ח לא יהיו נסמכין :

מסכת סנהדרין

יה עלי

שלינו עלי שליו פירש נורך שעה היתה דקדק רש' דלמאן דאח' מתנבאים מת חסה או למ'ד על עסקי גזו
ניחא טאמרו כנבואה עתיד להיות כך אבל למ'ד על עסקי שליו מאי זה אמרו עלי שליו כלשון ניווי ולא
אמרו דרך נבואה עתיד לעלות שליו לכך פירש' זל נורך שעה היתה לכך אמרו עלי שליו בעת ובעונה הזאת שאינה נבואה
לעמיד ועוד אפטר מדקדק רש' למה חלק על האומרים שהיו מתנבאים מת חסה שהמקרא מסייעו דכתיב ויאמר אדוני חסה
כלאם וכן למ'ד על עסקי גזו יש לו ראייה מהכתוב באשר דברתי בימים קדמונים וכו' אבל מ'ד על עסקי שליו איך לו ראי' לזה
אמר רש' נורך שעה היה כלומר דניחא ליה מתנבאים בשליו שהוא נורך שעה חלומר מתנבאים על דברים שלעתיד :

אל

תקרי שנים אלא שנים וכו' דקדק דאחר טאמר בימים ההם אינו נורך לומר שנים דהלל כשנים ההם ובימים אן
יאמר כשנים ובימים ההם לכך אמרו אל תקרי שנים אלא שנים נביאים :

הבא

כתיב ויתנבאו הם כתיב מתנבאים עדין מתנבאים והולכים וקסה דהדרא קוסיא לדוכתין דהא כתיב בהו
ויתנבאו ולא יסכו ועל כרחין נריך לפרש ולא פסקו דכיון דלא פסקו היו גם הם מתנבאים וכולבים כאלדד
ומידד ואיך הוא אותה שכל הנביאים מתנבאו ופסקו והכתוב אומר ולא יספו דמשמע לא פסקו וטמא זל דלא יספו שהוא לא
פסקו הוא באומה נביאה עגמה לא פסקו מלאומיה כמה פעמים אבל לא היו מתנבאים בנבואות אחרות אבל אלדד ומידד היו
מתנבאים בבמה נבואות אחרות ועוד זל דר' דבירש' אלא על כרחיך דלא פסקו הוא על מ'ט קול גדול דשכינה ולא יסף שהו'
ע"כ לא פסק אבל האי ולא יספו אית למימר לא פסקו וחית למימר לא הוסיפו וכטבא להוביח מלא יספו דהיינו לא הוסיפו
שפסקה נבואתם דחי ואמר דילמא הו' לא פסקו כמו קול גדול ולא יסף דע"כ לא פסק הוא ה"נ ניחא שהוא לא פסקו וכטהוכיח
מדכתי' ויתנבאו דמשמע לפעבר התנבאו ופסקו השמא נמי נפרט לא יספו שלא הוסיפו להתנבא שפסקה נבואת' והוא נכון :

הט

עליהם נרכי נבור וכו' וקסה לפי' התוספות דהם בליים פי' נבואתם כלה א"כ מאי פריך לעיל למ'ד חסה פת
איך אמר חסה מי יתן מי היה ניחא ליה דילמא כיון שראה חסה שכבר אמרו הנבואה וי'אסע לא בא לכלותם
לנארי אלא למונעם ותפסק נבואתם אמר כך ואי דרשינו כלאם הטל עליהם נרכי נבור שהוא כלם מהצולם והענינים על
שהיינו פנייהם ברבם ניחא הא דפריך היכי אמר חסה מי יתן וכו' פינח הנה מינח קתיה וזל לדעת התוספות דלמ'ד לא דרשינו
כלם כלה נבואתם מלא כלם מן הצולם בעול נרכי נבור והשתא דמשני דלא סימרו נבואתם טאמרו חסה מה לא שייך לומר
שאמר יהובע למשה הטל עליהם נרכי נבור דהא כלים בניפס ולמה יומתו מה עשו לכך לא אמר יהובע למשה שהיה יודע מה
טאמרו שיכלם מהעולם אלא תכלה נבואתם והשיבו חסה מי יתן כל עם ה' נביאים :

בא פרק ב

אמר רב יוסף לא שנו אלא מלכי ישראל וכו' וקסה כיון דהאי דמלך לא דן ולא דנים אותו
הוא מחטפה שהיה בימי ינאי ונאותה שעה אמרו מלך לא דן א"כ מאי דוחקי דר' יוסף דהא
דמלך לא דן ולא דנים הוא במלכי ישראל אבל במלכי בית דוד דן ודנים דכתיב בית דוד דינו לבקר וכו' והלא מאי דמתי' בית
דוד דינו לבקר הוא קמיה דאמא ינאי מלכא ובתר הכי נזרו הכי לא דן ולא דנים ועל כל המלכים נזר ובזמן שהיה מלכות כ"ד
קיימת גם מלכי ישראל היו דנים בדכתיב שית' לנו מלך לשפטנו ואמרו בתוספתא דסנהדרין זקנים שבהם שאלו כהונן שימה
לנו מלך לשפטנו וכו' אצט' כן כמעשה דינאי נזרו ואמרו מלך לא דן ולא דנים אותו וא"כ הא דרב יוסף דלא שנו אלא מלכי
ישראל קסיו זיל דניווי שנוה הק"ב לבית דוד דינו לבקר משט אינו מתבטל מחמת חטשה טנאי ודווקא למלכי ישראל נזרו
שאצט' שהיה המלך לשפטם מכל הקום לא ניה להם הק"ב לשפטו לישראל כי שופטים היו לישראל וזל המלך ועי"ל דהאי
קרא בית דוד דינו לבקר וכו' נאמר בימי נדקיהו טביהו פסקה מלכות בית דוד והיא אזדה לדורות שידונו בית דוד לבקר
משפט ואין לכטלה משום דינאי :

בב היאך

נשא דוד שתי אחיות וכו' וקסה לר' יוסי היאך היו חלים קידושי מירב לדוד כיון כלל היה סס לא
תלוה בלבד שנדר המלך עופר גדול והא ודאי קידושי טעות הם כדאמר ר' יהובע בן קרחא ועוד
דהתם מוכיחים הכתובים שלא רצה דוד בקידושי מירב ומחל התי' כעש' המלך ואמר והיה האיש אשר יבנו יעשרנו המלך ואח
במו יתן לו וכו' שכן כתיב ויאמר שאיל אל דוד הנה בתי הגדולה מירב איתה אתן לך לאשה וכו' ויאמר דוד אל שאול מי אנכי
ומי חיי כי אהיה חתן למלך ואח"כ ניתנה לעדריאל המחלתי וא"כ אין כאן עבירה בנישואי מירב לעדריאל כיון שאין קידושי דוד
קידושי דהוי מלוב וע"ק לר' יהובע דאח' קידושי טעות היה במירב ודייק מאי תלמוד' מיכל אחתי ולא מירב אחתי ומאי דיוקא
דילמא אמר מיכל אחתי לאשוקי דלא ניחא מלוב ופרוכיה דעתי' אמלוב ואינה אשתו אי נמי דלא ניחא דלא חיי ולא עידי לכך
אמר אשתי דדעתיה אפרוטה וכן חיי לכלבי וסוגרי ומג'ל דלחטוטי לקידושי מירב אחת וכן כד אצט' לר' יוסי האי תנה את
אשתי מאי דריס ביה ליחא דדריס הכי מיכל אחתי משום דדעתיה אפרוטה וחיי לכלבי וסוגרי וע"ק מאי משני להאי דאקשי לר'
יוסי הארמיה את אשתי את מיכל מאי עביד ביה ועוד נריך לבאר מאי דקאמר בכרית' לר' יוסי היה דורס ב' מקראו' מצורבבי'
ולא משני אלא מקרא אחד שכתוב ואת חמשת בני מיכל אשר ילדה לעדריאל והיכן הוא מקרא האחר י' זכרחה לט' דר' יוסי

סבר נמי שלא הו' קידושו מירב חלון מבח התנאי של יעשרנו עושר גדול ואת כמו ימן לו לאשה מסוס דמלוה יזה והמקדש
 במלוה אינה מקודשת וגם דוד חבל על אותו התנאי אבל משמע בקראי דחור אח"כ דוד לקדש את מירב קידושין גמורין מדבתי'
 ויהי בעת מת את מירב בת שאול לדוד והיא ניתנה לעדריאל דמשמע דכיון שהיתה מירב גדולה בשנים וינאה מרשות אביה
 כדבתיב את בת הגדולה מירב וכו' נתרנית כרגון נפשה לקבל קידושין מדוד כי בגרה אין לאביה רשות בה ובעת שהיו גומגי'
 את מירב לדוד להכניסה לחופה שמע אביה והיא נתנה בעל ברהה לעדריאל הרי נישואי עדריאל בעבירה כיון שהי' מקודשת
 ואז אהבה מיכל בת שאול לדוד ויגידו לשאול ויכר בעיניו למת לו את מיכל ושחח הית' בוונתו של שאול להכשילי לדוד באיסור
 אחות ארוסתו בחייה ועז' התננה לו ותהי לו למוקש דהיינו מוקש פח העון וכיון דלר' יוסי מירב היתה מקודשת לדוד לכך שלו
 תלמידיו ממנו איך נשא דוד ב' אחיות בחייהם וא"ל שלא נשא דוד למיכל עד שמתה מירב ור' יהושע סבר דלא היו גם קידושין
 אחרים למירב זולת הגדר שגדר התלך למת לו עושר גדול ואת כמו לאשה וקידושי טעות הם דהמקדש במלוה אינה מקודשת
 ודייק ליה הא דכתיב את אשתי את מיכל דאי כתיב תנה את אשתי מיכל או את מיכל אשתי הוינא אחרין שרנה לומר שהי' אשתי
 מו' הדיו דדעתיה אפרוטה דהא מו' פרוטה למת אומם לכלבי ושונרי אבל מ"ד את אשתי את מיכל את את למת לי לא בא לומר
 שני דברים האחד הוא לדחות למירב והאחד לקרב את מיכל ובגנז האחד אחר את אשתי כלומר איני מקבץ למירב מאי' אשתי
 אלא אני מקבץ את אשתי כיס לי בה אישות וקידושין שהיא מיכל וכי תאמרו בגם מיכל אינה אשתי כיון דזהו תלוה ופרוטה
 א"כ דלא תני מידי לזה אחר את מיכל לפי שארסתייה לי בקידושין גמורים בק' ערליות פלגתי' דחזו לכלבי ושונרי ודעתי הפרוט'
 וכל דלענין קידושי מיכל דהו' קידושין לא אינטריך לומר את אשתי דמספיק לומר תנה לי את מיכל אחר אשתי לי במאה'
 ערלות פלגתי' דמינה משמע שהם קידושין גמורים ומדאינטריך לומ' נמי את אשתי הוא לדחות את מירב שאינה אשתי והיינו
 דהקטא תלמודא לר' יוסי מאי עבד ביה ומטני דאמר את אשתי להקיש נישואי מירב שהיתה נשואה לעדריאל בעביר' כמו באת
 מיכל נישואיה לפלטי פשיטא שהם בעבירה לפי דבולי עלמא ידעי שהיתה מקודשת לי גם מירב היתה מקודשת לי שלא חלפת
 אביה כיון שהיתה גדולה ונישואיה לעדריאל היו בעבירה והיינו רבויא דאת את להקיש נישואי מירב לנישואי מיכל וכוונתו כל
 דוד בזה הית' להגדיל התדורה שלא יניחה למיכל עוד עם פלטי בעבירה כמו אשתי הראשונ' מירב שהיתה בעבירה עם עדריאל
 עד שמתה והיינו דכתיב התם חמשת בני מיכל אשר ילדה לעדריאל והלא מיכל נשאת לפלטי אלא המקרא מעוררב חמשת בני
 מירב והכתיב מיכל להקיש קידושי מירב לעדריאל שהיו בעבירה כמו שהיו קידושי מיכל לפלטי בעבירה ור' יהושע דרס שנידל'
 אותם מיכל לפי שמירב נתנה לעדריאל ומתה מירב ולא נטפל עדריאל בבניו וגי'לתם מיכל אחותה והשתא נחא דאיב' ב' מקראו'
 כר' יוסי מעורבבים הא' את אשתי את מיכל והא' חמשת בני מיכל וכו' ושניה' באו להקיש נישואי מירב לעדריאל בעביר' לנישואי
 מיכל לפלטיאל בעבירה שסתייהן היו נשיו של דוד בקידושין ולא נשא למיכל אלא אחר שמתה מירב :

בג שפדאו

מנער גידול בנים והיינו וכו' יש לדקדק מה שייכות יש לדרשה זו שאמר לא עתה יבוש מאפיו
 עם מה שאמר אשר פדה את אברהם מנער גידול בנים דקאמר והיינו דכתי' לא עתה יבוש יעקב
 וכו' ונראה לפי שיט דרשה אחרת לחז' סאד"ר פרשת תולדות שדרשו שפדה את אברהם מכבשן האש שלא היה בדאי אברהם
 להגנל לא שנפה הק' בה שעתיד לגלות מחני יעקב וכוונתו ז' לומר שלא הגין זכותו של אברהם ולא של יעקב להגנל לפי שיונא'
 מהם ישתחאל ויטרו אלא שנפה הק' בה שעתיד לגלות מחני יעקב שמתו שלימה בולם טהורים וקדושים ומים אין גם זוט אל
 בית יעקב אשר פדה את אברהם ולא אחר אל יעקב אשר פדה את אברהם לפי שבית יעקב שהם ילדיו הקדושים הם פדאוהו כי
 בראותו ילדיו מנפה ידיו שהם זרע קודם ומום אין גם לכך ניגול מכבשן האש ואם כן כפי אותה דרשה היה אפשר לומר שייבוש
 יעקב מאביו על שינא מחנו עשו ויחוויר פניו מאבי אביו על שינא מחנו פסולת יכחבאל ובני קטורה שאולי הם גרמו שינא מהם
 פסולת ותקלה לצולם ועבשיו כפי דרשה זו שאמר ר' יהודה שפדאו מנער גידול בנים שהוא נער גדול אם כן נראה שכל אלה
 בני יעקב הקדושים היו ראויים לגלות מאברהם אלא שרנה הק' בה להקל מעליו נער גידול בנים והשתא אתי שפיר דדרשינן לא
 עתה יבוש יעקב מאביו ולא עתה פניו יחווירו מאבי אביו בראותו ילדיו שהם נדיקים ומאבותיו ינאו רשעים לפי שגם נדיקים
 אלו שנולדו לי הם בני אברהם כפי האמת שהוא היה ראוי להולידם ופדאו יעקב מנער הגידול ונולדו ליעקב • עוד אפשר
 שבפי אותה דרשה שפדאו מכבשן האש א"כ יפה כמו של יעקב מכת אבותיו שהרי לא הגין זכות שום א' מהם להגיל את אברהם
 מכבשן האש ואם כן יבוש יעקב ויחווירו פניו מאבותיו שלא היה להם זכות להגנל הכבשן והוצרכו לזכותו אבל כפי דרשה
 זו שפדאו מנער גידול בנים היינו דכתיב לא עתה יבוש יעקב כמדדב' יפה כח זכות אבותיו שלא רנה הק' בה להטריחם בנער
 גידול בנים מפני גודל חטלתם ונדקתם כי דבה ונתנו ליעקב א"כ לא יבוש ופניו יחווירו מאביו ולא מאבי אביו כי ציה יפה במ
 אבותיו מכוחו • עוד אפשר לא יבוש מאבותיו על שהולידו רשעים ולא החווירום למוטב מכיון שפדאו יעקב לאברהם מנער
 גידול בנים וטעם חמותו הנער וראה כמה הוא קשה גידול הבנים משמה לא יפלא בעיניו איך לא החווירו אבותיו למוטב את
 יכחבאל ועשו ולא יהיה ביש וכבלס לומר שמא אבותיו גרמו להם על שמנעו מהם מומר ויראו גידולים שניגלו לפי שכבר ראה

מסכת סנהדרין

ידע כמה הוא קשה גידול בנים שאינו ביד האדם לעשות בהם כרצונו ואין להאשים לאבותיו על כך אם כן לא יבט מאביו ולא פניו יחווירו מאבי אביו :

כד מ"ד

רבות בנות עשו חיל וכו' אפסר דהוקסיה לר' יוחנן כפי פסטיה דקרא שמדבר בכבוד אבתי חיל מאי חיל דנקט רבות בנות ולא אחר רבות נשים עשו חיל ועוד מאי רבות בנות דמספק לומר בנות עשו וכו' ועוד מהו חיל ולא אחר עליו במעלות ואת עלית על כולגיה או יאחר רבות בנות עשו ואת עשית על כולגיה חלא לדרשה קאתי שהנדיקים הם נקראים בנות ירוסלים על שם שבונים העולם ועליהם אחר רבות בנות אלו הנדיקים יוסף ובוועז רבו המעלות יש להם כי עשו חיל לכבוד את יצראם בכח גדול ומעלה היה להם ואת עלית במעלה גדולה יותר מכולגיה ואפסר דדריש רבות על פלטי שבכש יצרו נשים רבות ועל בחינה זו אפסר שבבנות עשו חיל שהם הנדיקים מ"מ את פלטי שעשית כן שני' רבו' עלית על כולגיה ואפסר שהגדיל יוסף לעשות שיהיה שקר החן דהיינו שהי' חינו גדול כענין אדוניו מ"מ לא בטח על החן לחטוא עם אדוניו חלא עשה שקר החן שהיה לו ולא נכפל וכן בוצו הגדיל לעשות שיהיה הכל היופי כי לא נטה עיניו אל יופיה כל דות להכשל עמה חלא ככה הכל אומרו יופי ולא נכשל מכל מקום יש לשבח יומר לפלטי בן ליש שבמד כיראת ה' כל אומם הנשים והיא ממלהלל ביומר מיוסף ומבוועז :

דבר

אחר שקר החן זה דודו כל משה דרך דרש אפסר שבקס ה"ב לעצמות חזקיהו משיח חלא כלל אחר שירה על מפלמו כל שנחריבו והיה הדבר קשה למה לא עשה למטה משיח כיון שקבלו ישראל המורה בימיו ואמר שירה על הים למה דרש שקר החן זה דודו כל משה שלא עסקו כל כך בתורה כמו שעסקו בדודו כל חזקיהו :

כה רב"י

יהודה אומר לעולם נשים לפני המטה שנאמר והמלך דוד הולך אחרי המטה פירשנו ואי סלקא דעמך נשים אחר המטה אורחיה דדוד לקלך עם הנשים ויש לתמוה דילמא לעולם נשים אחרי המטה ודוד היה הולך אחר המטה והנשים הולכות אחרי דוד שהיה אחרי המטה ונראה דכתיב והמלך דוד זקן הולך אחרי המטה וק"ל אחר סמוך אחרי מופלג וכיון דכתיב אחרי המטה משמע שהיה מופלג מאחר המטה וכיון דדוד היה מופלג מהמטה טוב אין לנשים לעלך אחרי דוד שהיו מופלגות הרבה מהמטה וכדלמי שהיו הנשים לפני דוד או הולכות עמו ממש ולא אורח ארפא להלך עם הנשים ומכאן למד ר' יהודה דהנשים הולכות לפני המטה :

אמר

ליה לא היה הדבר חלא כדי לפי' את העם וכו' וקשה ביון דלמ"ק לא היה יונא המלך מפלטרין שלו בשמת לו מת ומה שיגא דוד אחרי אבנר כדכתיב והמלך דוד הולך אחרי המטה לא היה חלא כדי לפי' את העם חלא היה מאת החלך להמית את אבנר והלא לדבריהם מה גורך עוד לדוד ליבנם לבין הנשים שהיו אחרי המטה כדי לפי' שהיו מיניחמו חוץ לפלטרין מה שאינו יונא לחתו כבר היה הפיוס לכל ישראל על חיתת אבנר חלא ודאי שהנשים היו הולכות לפני המטה כד' יהודה ודוד היה מהלך אחרי המטה וזרין לומר שדעין לא היה פיוס גמור לכל העם אנשים ונשים כי כל העם לא ידעו משפט המלך שאינו יונא אחר מתו מפלטרין שלו וככסיו שהיה יונא מכין האנשים ונכנס לבין הנשים הולך וככה ידעו כל העם מקנה כי לא היתה מהמלך להמית את אבנר :

דרש

רבא מ"ד ויבא כל העם להברות כתיב להברות וקרינן להברות נרין לבאר מה הוקשה לרבא שאמר מ"ד ויבא כל העם להברות שאם בא לדרוש הכתיב והקרי יזלל כתיב להברות וקרינן להברות ומהו זה שאמר מ"ד ויבא כל העם ונראה שהוקשה לרבא ביון דדוד אינו מהמאכלים על אבנר מהו ויבואו להברות את דוד כי אין מברין חלא לקרוביו של מת שחייבים להתאבל עליו ועוד למה באו כל העם לענין ההבראה כי אל השמים הסרים אל משמעו המנהיגה הזאת לכך בא למרץ עם הקרי וכתיב דכתיב להברות וקרינן להברות שמקודם קמו כל העם להברותו לדוד כי חשבו שמתו נהיה הדבר וכשידעו האמת קמו כל העם הניגבים עם להברותו לחם שאינו מענין הבראה לאכלים חלא להאכילו כדי שלא יחלב ויהיה בריא מחמת המאכל כי לחם לבד אינו יסעד :

מפני

מה נענש אבנר וכו' פירש' לחמות בשאול בהריגת נוב עיר הכהני' חין לתמוה דלא פירשו על שלא מיחה בשאול על רודפו אחרי דוד כפעם בפעם לפי שאול היה מקנא בדוד על המלוכה שעמדה לינטל ממנו ולהנתן לו ולזה חש אבנר שלא יהיו דבריו של אבנר נשמעים אבל בהריגת נוב עיר הכהנים חילוי מיחה אבנר היו דבריו נשמעים לפי שהוא הרגם על שחלבו באורים ותומים לדוד ואין נשאלין חלא למלך וכפי הדין נשאלין למלך ולמי שהניבור צורך בו ודוד היה צורך הנבור בו ושאל אחר סובו והמימו כהני ה' ודרשו חז"ל סובו על הסנהדרין לידע אם חייבים מיתה ויסובו וכולם אמרו שנשאלים למי שהניבור צורך בו ואילו מיחה אבנר בשאול שיעשה הדין שלנו הסנהדרין היה מוכרת לשמות בקול מורים ולפי שלא מיחה ונהרגו הכהנים בחרב לכך נהרג אבנר בחרב :

מאן

דאמר לא מיחה ה"ק ידוך לא אסורות פירש' אדם חשוב היית לשאול והיה לך לחמות נראה דדריש ידוך לא היו כפונות בעבד לפני רב' חלא היית באדם חשוב לפני המלך ואם כן למה לא חמית בו ויזל ידוך לא היו אסורות והיית

מסכת סנהדרין

נח

והיית יכול לקום כבוד להרוג את המכים לכהנים וכן היה לך לרוץ בדגליך אחר המכי' למונעם ויש לדקדק למ'ד שלא מיהה ח"כ איך היה מקובן עליו כיון שהוא היה אומר שראוי היה לאותה מיתה ובחטאו מת ונראה שהקינה היתה על סגפול בחרב ולא מת מיתת ענמו בדרך כל הארץ ויש הכמות נבל מיתת חרב הראויה לנבל התורד במלכות ימות אבנר בה ועל הדבר הזה יש לקונן כי על המיתה עמה אמה נרמת לעמך כיון שידך לא אסורות ולא היית משועבד לשאול למה לא מחית בידו והיה לך להלחם בידך נגד המכים ולרדפם בדגליך - ולמ'ד מיתה היתה הקינה על אבנר שלא היה מחוייב למיתה כלל וכי ידך היו אסורות דלא מחית ולמה נפלת איך זה אלא לפני בני עולה נפלת בעון הדור וכיון שפצחו כל העם כי נוע בעונם ויוסיפו כל העם לככות עליו ואעפ"י שנענס בעון הדור מ"מ היה לו איזה עון שקטרנו :

ומפני

מה בענש מפני ששהה מלכות בית דוד מ"מ לא היה ראוי לישול בחרב וימות מיתת ענמו בדרך כל הארץ וזה שאמר מ"ט כנפול לפני בני עולה שהכוונה מ"ט הימה מיתתך כנפול מללי חרב איך זה אלא לפני בני עולה נפלת בעון הדור ויוסיפו כל העם וכו' :

כו הניא

ר' איעזר אומר זקני' שבדור שאו כהונן וכו' וק' מאי איבא בין זקנים שבהם לעמי הארץ שנס הזקנים אחרו תנה לנו מלך לשפוטנו בכל הגוים ומה יש בין ככל הגוים וכין והיינו אנחנו בכל הגוים ולע"ד כהזקנים נאלו סימה לנו מלך לשפוטנו ואח"כ אמרו בכל הגוים משמע לשפוטנו משפט ישר על פי המורה ואח"כ אמרו בכל הגו' שיש להם מלך לכל גוי וגוי כך יהיה גם לנו מלך והעמי הארץ אמרו והיינו בכל הגו' אח"כ אמרו ושפטנו הרי שהיו דוטים להיות בכל הגוים בעבודתם ואח"כ ושפטנו עפ"י ניומוס ודיוק הבא שאלו זקנים מדכתיב ויתקבנו כל זקני ישראל ויאתרו סימה לנו מלך לשפוטנו בכל הגוים וסס נאמר ויאתרו העם ויאמרו לא כי מלך יהיה עלינו והיינו אנחנו בכל הגו' ושפטנו מלכנו : מלוות נטווו ישראל וכו' ועדין אינו יודע וכו' איך לתמוה כיון דכתיב כי יד על כס יי שהוא המלך היושב על כסא ה' וסמך ליה מלחמה לה' בעמלק מה לו עוד לכפק אם לבנות בית הבחירה תחילה והרי סמוך לבס יי שהוא המלך בתוכ הבכרמת ודעו של עמלק. ואם בית הבחירה היא תחילה אח"כ סמוך למלך היה לו להזכיר בית הבחירה דאיכא למימר דבית הבחירה היא תחילה להעמדת המלך ואחר העמדת המלך היא להכרית זרעו של עמלק ומההוא קרא דוהיה כהניו וכו' והיה המקום אשר יבחר ה' מוכח הוא לבסוף. והעמדת המלך שהוא בתחלה הוא מקרא דיד על כס יי :

שלישה

כה מכרי

בניס היכי קחשיב להו בחברון ואילו מעשה דמיכל בירושלם הוא דכתי' ומיכל בת שאול וכו' ואמר רב יהודה שקלתיה מיכל למיטרפסה זקשיא לי למה הוגרך להביא כה דר' יהודה דשקלא מיכל למטרפסה דהא טיקר הקושיא הוא דכיון שהזכיר להביא מיכל שילדה בן בחברון אי אפשר לומר שהיא הבן שילדה מיכל כיום מותה כי זה היה בירושלם ואיך הזכירו לבן בחברון שהיא קוד' לבן ואח"כ למה הוגרך להביא כאן דשקלא מיכל למיטרפס' כי זה אינו נוגע כלל לקושיא וכן מה שהביא דכתיב ומיכל בת שאול לא אינטריך דאי ללמד שמעשה דמיכל היה בירושלם הרי הוא מפורש בדברי הימים דכתיב ויהי ארון ה' בא עיר דוד ומיכל בת שאול נקספה הרי שהיה המעשה בעיר דוד שהיא כיון אכל באה קרא לא כתיב מידי שהיה בירושלם ככתיב סס בדברי הימים ואפשר לתרץ מה שהוגרך להביא כל זה לפי שהיינו יבולים לומר נאעפ"י שמעשה זה דמיכל היה בירושלם לצולס שילדה בעת מותה והוא הבן הנז' למעלה והפטי לעגלה זו מיכל ואפשר כבשעת מיתתה שילדה היתה מיכל בחברון ומנאו כללל הילודים בחברון אעפ"י שבגיהה דוד בחברון עדין לא נולד עד לאחר שהיה בירושלם ויבא מעשה דמיכל ולא היה לה ולד ובשעת מיתתה ילדה בחברון לכך הבי' קרא דמיכל בת שאול נקספה וכתיב למיכל בת שאול לא היה לה ולד ללמדנו הא דרב יהודה דשקלא למטרפסה לפי שהטא' בדכריב להתרוס כנגד דוד חנד היותה בת שאול המלך גם בעגשה ולמיכל בת שאול לא היה לה ולד וכיון שפוטג זה היה על חטאה טוב איך לנו לומר שבעת מיתתה ילדה כיון שמניעת הליד' היתה בחטא' איך נחבטל במיתתה לא ודאי שלא ילדה כלל כיום מותה כי נזר דינה על שונטה קיים והדרן לקושיין איך הוא מונה בן למיכל ומכני דקודם לבן הוו לה בניס ומיים שחטאה בעגשה שלא ילדה עוד לא בחייה ולא בשעת מיתתה - ומה שכתב רש"י אלתא מההוא מעשה ואילך נ"ל שהוא בתירוח הנמרא וזריך להגיה כלפון רב' אל במקום אלמא הוא אלא אימא זהו תירוח הנמרא ודוק ומשכח :

לא אעפי

שהגיוחו אבותיו ס' יי סימה דילמ' כהדיוט מלוה ומטנה במלך לעכב והיינו דכתיב במלך וכתב לו את המנה התורה לעכב עליו יותר מההדיוט ואפשר לומר דאם בן למה אמר במלך וכלכד שלא יתנאה משל אבותיו והרי גם ההדיוט :

לב ראוי

היה עזרא שתנתן תורה על ידו וכו' נריך לכאר מה ענין פלה א' האלהים הכתוב בתפה לעלה מכבל הכתוב בעזרא להקיים זה לזה ונראה שדקדק שקודם כתוב ואחר הדכרי' הא' במלכו' ארתמסתא עזרא בן שריה וכו' וסמך ליה הוא עזרא בן שריה עלה מכבל והיה ראוי לומר בפחילת הענין כשהזכירו לעזרא הזלל עלה מכבל עזרא בן שריה וכו' ומהו זה שהזכיר טכסיו הוא עזרא עלה מכבל וכן לדקד' מאי הוא עזרא דקאגור לא הוא נדרש לכתוב

מסכת סנהדרין

שלפניו כן אהרן הבהן הראש הוא כזרח בלומר הראש לאהרן כמו שהיה משה הראש לאהרן במשה הוא אומר ואותי
זוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם חוקים ומשפטים וכעורא הוא אומר כי הכין עורא לכבו לדרוש את תורת ה' לעשות וללמד
בישראל חק ומשפט :

לד אין

אשתו של אדם מתה חלה אם כן מבקשים ממנו ממון ואין לו כנאמר אם אין לך לשלם למה יקח משכבך
מתחמיק ונריך לבאר מה ענין זה לזה ובפרק שני דשבת דרכו בעין דברים אשתו של אדם מתה שנאמר
אם אין לך לשלם וכס ביארתי כפי עניניו ונראה לפרש דהאי מבקשים ממנו ממון ואין לו הוא כיונא ערב בעד חבירו ועל
אמונתו הלוהו ובמקבץ בעל ממון את ממוןו אין לו מה לשלם ונמצא שגם להפסיד ממנו זהו שסמך קודם לזה ואמר אל
עבדו כמקצתו כף בעורבים משאות שבערבנותך הלוהו ואין לך לשלם ולמה הוזהר שלא ינא ערב אם אין לו לשלם אמר למה
יקח משכבך מתחמיק שהיא אשתך פורעת בעדך והיא ערב שלך לכל עליון ופיין מ'ט בפ"ב דשבת :

הא

כיוונא ראשון הא כיוונא שני וכ"מ היכי משמע דהאי קרא דאלהים מושיב יחידים מוליא אסירים שמדבר כיוונא שני
אפשר דדריש מושיב יחידים דלא אחר מושיב אגשים ומאי יחידים אלא על בני אדם שהיו מזוהרים אים ואשתו
ונפאר האחד יחידים דהיינו שמתה אשתו ראשונה וגם האשה היתה נשיאה ונמאלמנה ונשארה יחידים וכבשיו נכחו זה לזה
וזהו אלהים מושיב יחידים זה מפה וזה מפה וקשה לזווגם בקריעת ים סוף :

אין

אדם מונא קורת רוח וכו' נראה דדריש יחי מקורך מלשון קורת רוח שהיה לך קורת רוח ותהיה ברוך בשמחה
וטוב לכב מאשת גבוריך :

אין

חיש מת חלה לאשתו וכו' פי' שאעפ"י שהיו בניו יתומים אינו עושה רושם מיתת האב ליתומיו כמו שנושה רושם
לאשתו שכן בחלימלך הניח בניו ואשתו ולא כתיב וימת חלימלך אב מחלון וכליון אלא אים נבמי וכן רחל בשמתה
לא בשמתה רושם ליוסף ובנימין בניו אלא ליעקב בעלה כדכתיב מתה עלי בלומר עלי היתה חסרונה :

לו פרק ג

וגנים זמים עליה חלו מ'ט שבבבל שממדרין זה לזה כוית וקשה דהא כתיב בתורה מה ב' טבולי
הזמים ויאמר אלי שני בני היגה ודרשו חז"ל או ב' בני היגה או מ'ט שבא' שנומי זה לזה ואם
הוא מדבר על מ'ט שבבבל שמדרים כוית חיד הוא אומר חלו שני בני היגה שהם מ'ט שבא' שהם נוחים בשמן ואפשר לומר
שמה ששאל מה שני טבולי הזמים הוא שאיך יתכן ש מ'ט הם ממדרים זה לזה יהיו של המגורה מיומן ומשמאל להאיר על הארץ כי
מ'ט שנוקים בתורה ראוי שהיו מתוקים כדבש והיו למאורות לכך אמר לו הלא ידעת מה המה חלה ואומר לא חדוני שהשאה
היתה מה המה חלה השני זמים שהם רמו למ'ט שממדרים זה לזה שהיו על המגורה ואל אלה שני בני היגה בלומר אף על פי
שראית אותם מרורים כוית סופם להיות נוחים בשמן שיעלו לארץ ויהיו בני היגה נוחים זה לזה בשמן העומדים על חדון כל
הארץ בלומר שהעומד בארץ עומד לפני השכינה שהיא חדון כל הארץ :

ונסות

לבכל לא וכו' ואע"כ דנסות הרוח דאיסתרוב לעילם מ'ט איסתייר חזיה בבבל דהא איבא גסות הרוח נמי
בכל העולם ובכל ארחת מהם ועליו הוא אומר ס' לנסות הרוח עניות מ'ט פריך שפי' דהא עשרה קבין עניות
ירדו לעולם ט' נטלה ככל דאמרי' בקידושין וכיון דעניות היא ס' לנ' ומוניה דנסות הרוח נחית לבכל שמינו העניות :

מא כי

השמות יהרסון חלו חזקיהו וסיעמו נהרסין גדיק מה פעל פי' רש' גדיק מה פעל הק"ב מה שבר שהיה
מכלם וכסכרת כולא פיר' גדיק מה פעל מה פעליו של חזקיהו והיכן שכרו ונריך לבאר למה שיב' פירוש
של גדיק דהבא פי' גדיק כהק"ב והבא פי' גדיק כחזקיהו והיה אפשר לפרש ולומר א"כ חילו חזקיהו נהרג מה פעל חזקיהו
ואפשר דכיון דדריש השמות על חזקיהו וסיעמו הללל גדיקים מה פעלו ומדקאמר גדיק הוא מדבר על ה"ב וכדברי עול' דדרי'
השמות על מחשבותיו של אותו רשע ראיות הן ליהרם שח"כ גדיק זה חזקיהו מה פעל והיכן שכרו :

מג לא

יומתו אבות על בנים וכו' והא כתיב פוקד עון אבו' על בנים התם כשאומזין משה אבותיהם וכו' ומית'
למאי דמסיק לקמן דכשים בידם למחות ולא מיתו הם נענשים עליהם אם כן הוה ליה לאוקומי מדוייבו
באין איומזין והתם כשים בידם למחוי' ולא מיתו וזל דדוקא בקרא דוכשלו אים באמיו מוקמינן הכי דאם יכול למחות באמיו אבל
בקרא דפוקד עון אבות על בנים לא מיתוקם ספיר דאזינו יכול למחות באביו כיון שהבן כפוף לאביו ולהכי ניחא ליה לאוקומי
באומזין משה אבותיהם :

מט פרק ד

והאמר רב חסדא לא שנו אלא בשמי חיותי אבל כמיתה ח' דנים ואע"כ דממשה שמעון בן
שטח מלה שמונים נשים באסקלון כמיתה אחת ואמרו לו אין דנים ב' כיום אחד הא פריך
לה בפ' נגמר הדין ומתקן לה לא שנו אלא כמיתה אחת בעין שני מיתות והיכי דמי כגון שתי עבירות אבל כמיתה אחת ועבירה
א' דנים ופרט' ושמונים נשים לאו בעבירה אחת היו דאיבא באוב ואיבא בידעוני והבתיב חילקי לבתים :

בל

מענית שמלינים בה גדיקה וכו' גדיק לבקש נד רמו היבן הוזכר כאן מענית שהכח' מדבר נס על הלנת הדין איכה
היתה

היתה לזונה קריה גלגלה נדק ילין בה וכו' וכחא סמך אקראי דלעיל שכתוב לא חובל לא חובל לסבול
 מעשיהם הדעים מעשה און ועזרה וכו' ואתם נעשים עזרה כדכתיב קדשו נום קראו עזרה ואיך ינדק האון עם הגום והעזרה
 וסמך ליה כתיב נדק ילין בנום ועזרה והמלין הנדקה הרי הוא כשופך דמים דהיינו ועמה מרגמים :
נב דבר אחר דמי אחיך שהיה דמו מושלך על העצים וכו' נראה דגם לד"א י"ל איום זה אל העצים שלא ימטאו
 בדם נפש לפי שדיני חמונות אם מחויר הממוץ ניבול הוא מקול נעקמו של נגזל אבל בדיני נפשות יש
 קולוח הרבה נזקים על ההורגו טכן כתיב קול דמי אחיך שהיה דמו מושלך על העצים ועל האבני' ובכל מקום שהיה פו הדם
 היה צועק במרה ונמנאו קולות הרבה נזקים על ההורג :

נד מיום

שפתחה הארץ את פיה וכו' משמע דלפי שנתקלל הארץ בדכתיב ארור אתה מן האדמה אשר פתחה את
 פיה לקחת את דמי אחיך מידך וכו' לא תוסף תת כמה לך טוב לא פתחה את פיה וא"כ פתימת הארץ
 לקבל דמו של הכל היתה פתיחה לרעה שהרי נתקללה על זה וכפי זה יקשה כשהוקשה מותפחה הארץ את פיה מאי משני לרע?
 פתחה לטובה לא פתחה והרי מתחילה פתחה לרע' לקבל דמו של הכל וגם בכלושי קרח פתחה לרעה ואיך הוא אומ' מיו' שפתחה
 טוב לא פתחה ואילו פתימת הארץ לקבל דמו של הכל היתה פתיחה לטובה היה צריך לומר טוב לא פתחה לטובה אבל ביון
 שבאותה שעה פתחה לרעה וגם אחרי כן פתחה לרעה איך הוא אומר טוב לא פתחה ואפשר לומר עם מה שכתבו התוספות
 מיום שפתחה הארץ כל דמים נבלעים בארץ אלא שרשומון ניכר ועל הכל איך רשומון ניכר כלל ע"כ וכיוצא התוספות מבוארת
 שאיך הוא אומר טוב לא פתחה והרי פינינו הרואות שהשופך דם חבירו נבלעת בארץ לזה מילקו שמכל מקו' רשום הדם ניכר
 ושל כל לא היה ניכר וכו' יש לנו לומר שאעפ"י שנתקללה הארץ על שקבלה דמו של הכל מכל מקום היה עם בחינה של טובה
 כפתיחתה לכלות הדם לגמרי שלא נשאר רובם הדם על פני האדמה כי חרפה היא להיות הדם ניתן על העצים ועל האבנים
 ועל זה נענשה לפי ששפתחה הארץ שלא כמנהגו של עולם שהוא לבלוע חקנת הדם ולהניח חקנת הדם על פני הארץ ותפני
 כבודו של הכל בלעה הדם לגמרי שלא יהיה רשום הדם ניכר וכשם ששפתחה כך היתה יכולה לבלוע ההריגה כגון שמתעטש ומרעש
 הארץ כשעמד עליו קין להרגו ועל זה נתקללה וכו' לא פתחה כל אופן זה שהיה בכליעה נד טובה לכסות רובם הדם
 ובכלושי קרח פתחה לרעה כאין בה נד טובה וא"כ לכל לרעה פתחה כי אין לארץ כזה שום עון אשר מטא כי מה בידה לעשות
 כי בני האדם על הארץ יעמודו וימחרו לשפך דם ועולם כמנהגו נוהג לבלוע חקנת הדם ותמחר רשום הדם על פני האר' אבל
 כאן שנתחכמה הארץ לכסות את הדם נענשה ועוד היה אפשר לומר שלאנשים נזקים וכשרים לא פתחה לרעה לפי שנתקללה
 בקבלת דמו של הכל הנדיק אבל לרשעים שאינם עושים רגונו כל מקום פתחה לרעה לענשם אבל לטובה לא פתחה ביד לעושי
 רגונו וכו' לטובים עושים רגונו • ועיון לפיל שאעפ"י שפתחה הארץ לקבל דמו של הכל היתה פתיחה לרעה מכל מקום נענשה
 הארץ שלא תפתח פיה לטובה שאלמלא לא קיבלה דמו של הכל היתה נפתחת הארץ פעמים לטובה ופעמים לרעה ועכשיו
 נענשה שלא יתגלב מחנה דבר של טובה אלא כל פתיחתה מהיה לרעה ותסול מה שחפנה ובחרה לפתוח פיה לרעה כן משפטה
 חרנה לה ששפתחה תמיד לרעה ולא תפתח לטובה כלל :

נג אל

תמירני בו וכו' גלעד דס"ד דמחר הוא מלכון מר' ומרד כי אם תמרוד בו הוא פשע גדול ולא ישא
 לפשעכם שמרדתם בו וסמי בקרבנו ועכשיו חידש פי' אל תמר שהוא לשון שמורה וחילוף אל תחלישינו
 ותמירני בו כי סמי בקרבנו הוא תלוי בו וכפי פי' זה הקשה א"כ לא ישא לפשעכם למה לי דהזלל לא אשא לפשעב' אם תמירוני
 בו ופירשו' לא יכול לסלוח הפשעים ומה יתרון בו ודבריו נריכין ביאור כי מה הטיב לו המין וכפי פשט הגמ' אפשר לפר' כאת'
 לו המין כיון שאין בידו לסלוח עון מהיב' ס"ד שימירו כבודו ית' בו עד שהוצרך לגו' א' תמירני בו וא"כ לא ישא את פשעכם
 כלו' כיון דלא ישא את פשעכם למה לי לזה הוריינהו א' תמירני בו א"ל רב אידיית הימנותא בידן וכו' לפי שר' הב"ה לשולחו שליח
 לפני יט' ולא רבו ישר' שילך הוא לבדו לכך גוה א' תמירני בו כיון שהולך עמי כי הוא לא ישא לפשעכם והוא רחום יכפר עון :
סו ויעבור הרנה במחנה וכו' א"ר אחא בר מנינא באבוד רשעים רנה וכו' ויש לדקדק ביון דאקרא בתיב
 באבוד רשעים רנה מחמדינן מי חדי קב"ה במפלתן של רשעים א"כ למה פשו המכא ומתן ההאי
 קרא דויעבור הרינה וע"ק מה שהקשו ומי חדי קב"ה ודילמא מאי דקא' ויעבור הרנה הוא לפני אדם ולא להק"בה וע"ק שכבשה
 מקומות מנינו שיש שמחה להק"בה כשיאבדו חכפסיו כמו באחרו מזל על פסוק שמחה לנדיק עשות משפט שמחה לנדיקו של
 עולם עשות משפט ברשעים וגם בפסיק באבוד רשעים רנה דרשו בילקוט שמחה לפני הק"בה באבוד הרשעים וכן דרשו מזל
 ק"ג פרשיות אחר דוד ולא אחר הללויה עד שראה במפלתן של רשעים שנאמר יתמו חטאים מן הארץ ורשעים יטו אינם כרפי
 כפשי אתה' הללויה וגם כתוב הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו וכו' • למכה מלכים גדולים וכו' • לסיחון מלך האמורי
 וכו' • ולעוג מלך הכנען כי לעולם חסדו למכה חזרים בכבודיהם וכו' • וגם נאמר באותה הודאה כי טוב ולמה כאלמח' יהושפט
 באחא לפני המלך אחריהם הודו לה' ולא נאמר כי טוב וע"ק דמאי דעתי' דיהושפט • שלא אחר הודו לה' כי טוב לפי שאין

כנסת סנהדרין

טוב בענין ית' מפלתן של רשעים וכיון שאינו טוב לפניו ית' למה יאמר הוללה לה' בדבר שאינו טוב בענין ופי' ק' שמנינו בקריעת ים סוף דכתיב שירה על מפלתן של רשעים דכתיב אז יסיר משה וכו' סוס ורובכו רמה בים וכן מרכבות פרעה וחילו ידה בים וכו' וכתיב ואני אסיר עווןך וארנך לבקר חסדך ודרשו ארנך על מה שכתוב ויהי באשמורת הבקר וישקף ה' אל מחנה מצרים וע' ק' למה הונרך ר' יוסי בד חנינא לומר הוא אינו שם אבל אמרים משיש דמספיק לומר הוא אינו שם אבל אחרי' ששים האל אינו שם אבל אמרים משיש למה הונרכו לומר אבל אמרים משיש כי די לומר הוא אינו שם אבל אמרים ששים וכן נבאר קושי זה בנמרא מסכת מגילה דפתחו בהאי קרא והיה כאשר שם עליכם וכו' והקטו ומי חדי הקדוש ברוך הוא במפלתן של רשעים ותירנו כן ונבאר הנב' ארתי' חמי פסחה היתה זאת לענין המנילה ונדקדק מ' ש בשני מקומו' דייקא נמי מאי נמי דנקט דהלל דייקא דכתיב ויש ולא כתיב ישוה • ונלע"ד דלכך לא אקטו מקרא דובאבוד רשעים דנה לפי שמבאר הוא התירון שיש לומר באבוד רשעים דנה לכני אדם כלבד אבל לא לפניו ית' זאת ועוד יש לפרש באבוד רשעים אחר שאבדו הרשעים יש שמח' ודנה לפניו ית' וזהו שדרשו חז"ל ככל אותם המקומו' שזכרנו שהק' בה שמח אחר שאבדו הרשעים אבל קודם שאבדו אינו שמח באיבודן לפי שהם מעשה ידיו ולא כיחא ליה שיאבדו ולכך יבוספט בנאמתו לפני החלוץ דהיינו קודם שיאבדו הרשעים לא אמר כי טוב לפי שאינו טוב לפניו ית' כדכר שיאבדו מעשה ידיו אבל מ' ישראל הם מודים ומסבחים להק' בה שהגילום מיד אויביהם מיד חקטי רפתם ונאבדו חן העולם ולכך לא הקטו ומי חדי קב' במפלתן של רשעים אלא אחרי' קרא דכתיב ויעבור הדנה במחנה ליש לדקדק בי מאי ויעבור הדנה הולל וירונה במחנה • וראיתי במדרש כמוב ויעבור הדנה ובאבוד רשעי' דנה ובאבוד אלהי' ע' ע' ע' רבי רנה וכפי אותו המדרש יש לדקדק שדרשו ויעבור הדנה שאעפ"י שכלל אבידת הרשעי' יש רנה מ' מ' באבידת אחאב בן עמרי עבר נבול רנה עד שהונרך להיות רני רנה דהיינו רנה בפולה ומכופלת זהו כפי הלשון הכתיב במדרש אבל באן בנמרא לא אמרו אלא באבדו אחאב בן עמרי רנה ולא נאמר באן רני רנה ונריך לבאר עוד הקטו דהלל זמעבור הדנה דנה הוא לשון נקבה ומהו זה שאמר ויעבור לשון זכר והרנה הוא לשון נקבה ועוד מהו הרנה בה' א' הידיעה לזה בא ר' אסא ודרש באבוד אחאב בן עמרי רנה כלומר יש דנה לפני הק' בה ובכשיו בשנהרנ כתיב ויעבור הק' בה הרנה המיוחדת לפניו ית' באבוד רשעים ויעבור אותה הרנה במחנה דמשמע הרנה שהיתה לפניו קודם הריבתו של אחאב עכ"פ במיתו דכתיב וימת בערב ויבן דם המכה א' חיק הרבב מיד ויעבור הק' בה במחנה הרנה המיוחדת לפניו ואל תתמה לדרוש ויעבור על הק' בה שגם בירושלמי דרשו ויעבור הרנה ויעבור הרני ב' ש' ש' א' הק' בה הרני קלני מזרוע על סנספך דמן של רשעים הרי שדרשו ויעבור עג ה' בה גם אחרנו נדרשו ויעבור על ה' בה שהעביר הרנה שהיתה לפניו ית' קודם מיתו העבירה א' המחנה שגם הם כל המחנה גשו ורננו וכל זה הקטו כיון דכתיב הרנה דהיינו שהיתה הרנה קבועה לפניו ית' בשעת אבידתם משמע דחדי קב' במפלתן של רשעים בשעת מפלתם דהיינו קודם נמך מפלתם והא' כתיב ביהוספט בנאמתו לפני החלוץ שהיא שעת המלחמה והמכללה אומרי' הודו לה' ולא כתיב כי טוב שאינו טוב לפניו ית' בשעת אבידת הרשעים כיון שהם מעשה ידיו אעפ"י שלאחר כך הוא שמח על שנפלו ונאבדו הרשעים לזה תירץ הוא אינו שם אבל אמרים משיש לפי שאם נאמר הוא אינו שם אבל אחרי' ששים עדין הקושיא בייקומה עימדת ככתוב וימת בערב ויעבור הרנה הלא כתיב ויעבור רנה במחנה אלא ויעבור הרנה במחנה דמשמע הרנה העומדת מאז לפניו ויעבור אותה במחנה לכך הוכרחו לומר זה הדיוק הוא אינו שם אבל אמרים משיש דכתיב דדייקן ספיר ויעבור הרנה המיוחדת לפניו ית' להשיש לאמרים כי בכשיו שמת אחאב העביר אותה הרנה אל כל המחנה בבני אדם העבירה כשיעל ובאבוד אחאב רנה כפי בני אדם והיא הכח הק' בה שהוא משיש אותם אבל לפניו ית' אין שמחה בשעת מפלתן אלא עד לאחר מפלתן כנזכר ומ' דייקא נמי הוא כמו הכרח לדבר דאי איתא דהאחרים ששים הולל כן ויש אויביכם מאי ויש ה' דמשמע שאינם ששים מעצמם כי אם על ידי הק' בה ובשם באנו דהייקום דיוק זה דייק נמי דיוק אחר דלא כתיב ישוה דמשמע שהק' בה שם אלא כתיב ויש דמשמע ויש ה' לאחרים • ועיין סאר הדרוש בכסף מויקק פרשת פנח דף ר"ג כי השאר אינו מכון למאמר זה :

ע ואיש

משך בקשת לתימו ר' אלעזר אמר לפי תומי יש תימה מה חודש ר' אלעזר דויל קרי בי רב הוא ולא היה לו להזכיר אלא דברי רבא שדרש לתומו לתמי ולהטלים ב' חזיונות ועוד קשה מנין לו לרבא להגויא חקרא מידי פשוטו ונראה שהוקשה להם בכתוב זה דהלל ואיש לתימו משך בקשת כלומר שלא במתכוין משך בקשת ויכה את מלך ישראל אי יאמר משך בקשת ויכה את מלך ישראל לתומו ומהו זה שהפסיק באמצע לומר משך בקשת לתומו ויכה את מלך ישראל לכך דרש רבא ואיש משך לתמם ב' חזיונות א' של מיכיהו וא' של אליהו ור' אלעזר לא בחר בדרשה זו משום דר' אלעזר בופיה דרב לטיל והזיונות רחמי א' ר' אלעזר למרק ב' חזיונות א' של מיכיהו וא' של אליהו ולמה חזר לומר כך פעם שנית לכך דרש ר' אלעזר לתומו לפי תומו ואין הכוונה לתומו של האיש המורה בקשת אלא לתומו של אחאב כלומר על פי מדותיו של אחאב שהיה בו ג' תחומות בדכתיב לטיל יצן דך לבבך ותכננו וכו' הרי שהיה לו קנת תחומות ולפי סימו פרע לויסק' בה כלל הרגוהו הריגה מגולת אלא איש בקשת משך ויכה את אחאב :

כתיב

עא כתיב

ויקרא אחאב אל עובדיהו אשר על הבית וכו' הכי דריש ויקרא אחאב א' עובדיה ומ"ס לו הוא אשר על הבית שהוא עומד על הבית ולמה לא נמכרה הבית וינאח בת קול ואתרה ועובדיה היה ירא את ה' מאד וביתו של אחאב אינו מוזמן לכרכה ויש לרמוז במא' דכתיב בתריה ויהי בהכרית איובל את נביאי ה' כלומר ויקי מיעוט הכרכה כסיבת איובל ביתו של אחאב שהכריתיה נביאי ה' וזה גרס להסתלק הכרכה מביתו של אחאב :

עג פרק ה

כל המכרך על החדש וכו' גריך לבקש רמז היכן הווכר ברבת החדש ונראה דדריש גוירה שהיה דהיה הזה דכתיב התם זה אלי ואנוהו והבא נמי בחדש הזה גריך לרשותו ולשבחו באנוהו ובהיותו מסבחו להק"ב על החדש בכרכו אותו הרי הוא מקביל להק"ב דכתיב בו זה אלי ואנוהו :

עה פרק ו

אמר ר' זבדל כל הזוכה יגרו ומתודה וכו' ויש לדקדק מהו הכבוד שתכבד לה"ב כשה"ב בזבחת יגרו ונראה שתינו לעמיד כל הקרבנות בטלי' וקרוב תודה אינה בטלה שנאמר ומביאי תודה בית ה' וזה שזכר יגרו דהיינו שבאה עבירה לידו ונתגבר על יגרו ושחטו כמו שפירש הק"ב לע"ל לשחוט לזהר בודאי שהוא מכבדו לה"ב כשה"ב שהוא איש גריק תמים שחט יוגרו כדי לעשות רצון יגרו וגם מכבדו להק"ב כשה"ב שחטו לזהר בודאי שהוא זנהר ששחטו ה"ב לע"ב כשכבר זכחו הוא כשה"ב ומה שהתודה לה"ב כשה"ב הוא גורם להיות מביא תודה לע"ב וזהו זוכה תודה דהיינו זוכה יגרו גם מתודה על מה שכבר חטא יכדנני כבוד כפול כשה"ב ובע"כ שחטו לזהר בודאי שהוא זוכה וגם זוכה לקרבן תודה שהוא להתודות להק"ב ולעת כבוד לשמו אבל מי שהוא כס אורחותיו להרחיק ענמו מן העבירה שלא פנא בידו פן יתגבר יגרו עליו ולא הגיע לגדר זבחת יגרו דהיינו שחטו שחטא העבירה לידו יתגבר על יגרו וישחטנו אז אינו זוכה להביא תודה בע"ב אלא ארננו ביטע אלהים שהיא השחיטה ששחט הק"ב לזנהר והוא יטע אלהים כי לא היה מיד כשר ידם אלא מיד ה' היתה זאת :

כמה

גדולים נמוכי הרוח וכו' ויש לדקדק ת"ס גדולים נמוכי הרוח יותר מכל הקרבנות כי מה המיחסות יש לנמוכי הרוח עם הקרבנות שלא אחר גדולים נמוכי הרוח יותר אלא מכל הקרבנות . ועוד יש לדקדק אומרו נמוכי הרוח ולא אחר גדולים הנמוכים או הטפלים מאי נמוכי הרוח דנקט וע"ק ת"ס וגא עוד אלא שאין תפילתו נמאסת דנר' שהוא בא לומר תעלה גדולה טיפ' יותר לנמוכי הרוח וסיים לומר שאין תפילתו נמאסת שהיא תילתא וטרתמי לגבי מאי דקא' שמעלים עליו באילו הקריב כל הקרבנות שבתורה . ואני שמעתי בכם הראשונים תירון לקושיא זו עם תחול' שדרשו פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם והלל ולא בזה את תפילתם שכתורה . ואני שמעתי בכם הראשונים תירון לקושיא זו עם תחול' שדרשו פנה אל תפלת היחיד שהק"ב פונה ומפשפש בה אם היא תפלה הגונה ואח"כ הוא מקבל אותה ואח"כ דיבר בתפילת רבים כי לא בזה ה"ב את תפילתם של גיבור אעפ"י שאינה הגונה לא בזה הק"ב אותה הגונה כמו שנאמר הן אל כבוד לא ימאס כי אין הק"ב מואם בתפילתם של רבים וז"ל ר' יהושע גדולים נמוכי הרוח שמי בדעתו שפלה מעלה עליו הק"ב באילו הקריב כל הקרבנות ולא עוד אלא שגדול כמו של מי שדעתו שפלה שתפילתו שהוא מתפלל אעפ"י שתהיה תפילת יחיד אין הק"ב מפשפש בה כמו שדרשו של הקדוש ברוך הוא להיות פונה אל תפילת היחיד ואם אינה הגונה הוא מואם בה אלא אף על פי שאינה הגונה תפילת של זה הטפל רוח והיא תפלת יחיד אין הק"ב מואם בה באילו היתה תפילת גבור . וכפי זה הדרך כל' לדקדק הסני דברים נאמר ר' יהושע כהם רמוזים בפסוק זכחי אלהים רוח נשברה והכי קאמר מי שרוחו נשברה ושפלה יפה כמו באילו הקריב כל זכחי אלהים והקרבנות שגוה לנו בתורתו וטוד יש לו מעלה אחרת שלב נשבר וכדכח דהיינו עבוד' שבלב שהיא התפילה של זה האיש נשבר וכדכח אלהים לא מבזה כמו שאתה עושה לתפילת היחיד אלא לא מבזה והיא בתפילת הרבים דכתיב בה ולא בזה את תפילתם עוד כלע"ד לבאר כל המאמר בענין אחר שבא ר' יהושע ללמד גדולת מעלת מי שהוא נכנס בקרבן ובמוך לבו זאינה הכנעה לפנים למראית הפין ונאותו זרוחו בקרב לבו אלא הוא נמוך הרוח כי פיו ולבו שוים כהכנעתו זרוחו נשבר' ז"ל גדולי' נמוכי הרוח שתעלה עליהם הק"ב באילו הקריבו כל הקרבנות שבתורה והטעם שידוע הוא תוכן כוונת הקרבנות כמו שפי' החסיד רבינו יונה ז"ל שהכוונה לעורר את האדם בתשוב' וישוב מחטאתו אשר חטא בו כראותו מספספא העולה וקיתוח הבחמה החי יתן אל לבו שכדבר הזה היה ראוי ליעשות לו ומתוך כך יכנע לבבו הערל וטב ורפא לו וביון כך הוא מי שדעתו שפלה והוא נמוך רוח ונכנע בכלבו אין לו מורך בכל הקרבנות כי כל תכלית כוונת הקרבנות הם לבא לידי הכנעה וזה נגש ונענה ברוח נשברה לא ישאנו לבו לחטוא ולכך מעלים עליו באילו הקריב כל הקרבנות ולא עוד אלא שאין תפילתו נמאסת וכו' . יתבאר לע"ד עם מה שפי' רבינו יונה פסוק ה' שפתי תפתח ופי' יגיד תהלתך כי לא תחפון זכח ואתנה וכו' שהכוונה היא להי' דבר ידוע שהתפילות כנגד תמידים תקנום ומצינו בהקרבנות אינם מכפרים אלא על השוגג ולא על החזיר לזה אמר ה' שפתי תפתח להתפלל לפניך על עון החזיר כי לא תחפון זכח בצון תמיד ואתנה וגם עולה לא תרצה כי הקרבן אינו מועיל אלא על השגגות אבל על החזיר לא תחפון זכח ועולה לא תרצה לכפר עליו ועון של דוד עם פת כבע היה מויד לכך אמר ה' שפתי תפתח וכזכר התפילה מכפר לעוני וזכה כבא לביאור המאמר באמר ולא עוד וכו' כלומר לא זו כלכד יש למי כהוא נמוך רוח שכדבר

מוסבת סנהדרין

שננות שמתכפרות בקרבנות הק' כה מעלה לו באילו הקריב כל הקרבנות ומוחלין לו כיון שהוא נמוך רוח אלא עוד אחרת יק' לו שגם בדבר זדונות ופסעים שאין הקרבן מכפר והיימי אומר שגם התפילה אינה מכפרת עליהם שהרי תפלות כנגד קרבנו' נמקנו וכדבר שאין הקרבן מכפר גם התפילה אינה עושה רושם לזה אחר שיש לו מעלה אחרת לנמוך רוח שאין תפילתו נמאסת' אפילו בעון מזיד שאילו הביא כל קרבנות שכתורה הם נמאסים לפניו ית' כמו שנאמר זכה רשעים תועבת ה' אבל הנמוך רוח אעפ"י שיש בידו עון מזיד אין תפילתו נמאסת להיות תועבת ה' כמו הזבח אלא תפילתו מלפרת על זדונו י' וזכה אני מבאר הסי' זכה רשעים תועבת ה' ותפילת ישראל רגונו ירנה שהרשעים שהם חוטאים במזיד ומביאים קרבן הוא תועבת ה' אותו הזבח אבל רגונו ה' בתפילתו של הישרים בלבונתם שהם נמוכי הרוח ונכנעו' שאעפ"י שחטאו בעון זדון תפילתם רגונו לפניו ית' ורגונו בתפילתם ואינו מואס ביון שנשכר לבם וחזרו בתשובה ואפשר שזהו סמך פסוק של זכתי להים אצל פסוק כי לא תחפוץ זכה ואתנה כפי פירוש של הרב רבינו יונה ז"ל שמדבר על עון המזיד שאינו מתכפר בזבח ועולה אחר כי לא תחפוץ זכה ואתנה לפי שהוא זכה רשעים ומתועבת ה' הוא לכך ה' שמי תפתח בתפילה כי כיון שיש לו רוח נשברה התפילה שקולה ככל זכתי אלהים ואעפ"י שעון הוא במזיד וזכתי אלהים אינם מוטיילים כלל מ"מ רוח נשברה יפה מקרבנות כי העבודה שכלב שהיא התפיל' מן האדם שהוא נמוך הוא נשכר ונדכה אלהים לא תזכה :

עו תנו

רבנן אין נא אלא לשון בקשה וכו' גריך לבאר מכל' שגא זה הוא לשון בקשה וע"ק אומרנו ל' שלילה אין נא אלא לשון בקשה דהלל נא הוא לשון בקשה וע"ק למה האריך כאן לספר מה שהיה בפניה שאמר הק' כה ליהושע חטא ישראל ומה שאמר הק' כה דילטור אני כי כל סיפור זה בייך בפסוק חטא ישראל ובאין לא היה לו לומר אלא לפי שאמר עכ"ל ליהושע כגורל אמה בא עלי רגיני מפיל גורל בניך ובין אלעזר וכו' אל' אל תזיח לעו על הגורל וכו' כי זהו המתייחס כאן בפסוק זה של שים נא כבוד ונראה דהוקשה לו מ"ס שים נא עכשיו כבוד לה' שאין נמאסת עכשיו נתינת הכבוד לה' אלא ישראל לאמר שנלכד עכן שהרי כבוד ה' במקומו הוא מונה בכל הזמנים בין אם יודה עכן או לא יודה כיון שקיבד ה' להקריב לשבטים והיה הכבוד אחר ילכד יקריב למשפחות והמשפחה לבתי והבית לבנדים וכמיב ויקרב את ביתו לבנדים וילכד עכן ומה לו עוד לבקשה לזה הגורל לומר אין נא אלא לשון בקשה לפי שהוא דבר נוגע לבכוד ה' שכתפה באמר הק' כה חטא י"ג ושאל ליהושע מה קשה מי חטא אחר הק' כה וכו' דילטור אני לך והפל גורלות זאם כנפילת הדבר כגורל לא יתאמת הדבר כגורל נמאס נוגע בכבוד ה' שאמר לך והפל גורל דמשמע שמתוך הגורל יתאמת ולא נמאסת ועדין הדבר בספק ומזה יתסר להזיח לעו על הגורלות שאמר ה' לחלק בהם לאו והוא כבוד לה' לכך הוגדר לומר בבקשה ממך אל תזיח לעו על הגורל אחר גוה ה' ולכך אמר נא לשון בקשה - ומ"ס בלשון שלילה הוא לפי שיקשה דהלל נא בני שים כבוד לה' אהי ישראל או יאמר בני נא שים כבוד ומדכתיב נא באמת הענין אינו נדרש לשון בקשה לכך אמר אין נא אלא לשון בקשה בלשון שלילה כלומר אעפ"י שאינו מתיישב יפה כאן לדרוש נא זה בלשון בקשה כיון שהוא כמות באמת הענין מ"מ גריך לדחוק ולדרשו כך שאין נא אלא לשון בקשה מכח מ"ד כאן שים נא כבוד לה' דהרי כבוד ה' הוא מחוייב בכל הזמנים וכל הפתים שוות אלא כדאמרנו בבקש' תן כבוד לה' אחר גוה להפיל הגורל ועמידה ארץ ישראל שמחלק כגורל אל תזיח לעו על הגורל - ונרמז גם זה במא' דבתי ה' אלהי ישראל שגוה ה' אלהים לחלק לישראל הארץ כגורל :

מלמד

שמעל עכ"ל בני חמים שנאמר וכזאת תדי וכזאת תשיטי ור' יוחנן אמר חמשה וכו' נראה דרבי אסי דריש אנבי חטאתי חד וכזאת תדי וכזאת תדי ור' יוחנן דריש בני תלתא דר' יוסי ועוד נוסף לדרוש הוויס דובזאת וכזאת והוסיף עוד שתיים הרי הם חמשה :

עו ויציקום

לפני ה' וכו' בא וחכטן וכו' מ"ס בשביל אלו תהרגו וכו' כיון שהיה מעל בחרם נרא' שנמנעם שלא היה לו ליענש בזה אלא מי שמעל בחרם ולא רובה של סנהדרין :

עש מאי

דכתיב תחנונים ידבר רש וכו' וקשה הא דמסיק תחנונים ידבר רש זה משה דהרי גם בנה משה עוות כמ"ס למה הרעיתי ונראה דהוקשה לו למה דבר באיש פרטי רש ועשיר ולא אחר תחנונים ידברו רשים ופסידים וענו עוות לזה דרשו הכתוב שמדבר בענין הארץ ואמר ידבר רש במשה שהיה רש בענין הארץ ויהושע היה עשיר במלוקת הארץ ולהיותו משה רש שלא ראה את הארץ היה מדבר תחנונים לראותה כדכתיב ואתמנן א' ה' וכו' אעברה נא וארא' וכו' ועשיר זה יהושע שנכנס לארץ יענה עוות שאמר לו הוא לבנו ונטב בעבר הירדן ולא נכנסנו לארץ ואעפ"י שדבר משה עוות לא היה בענין הארץ :

קום

לך א"ל הק' כה שלך קשה מאלהם וכו' וקט' דאם כן היה לו להענישו מיד לכשתכרו הירדן למה המתין עד עכשיו שהלכו אל הניו להלחם בס' - וע"ק שכאן באשר תמו כל הניו לעבדו את הירדן גוה ה"ב ליהושע שאו מתוך הירדן הבן זב אכניס והעברתם אותם עמכם והנחתם אותם עמכם במלון אשר תלינו בו הלילה ובתיב ואת יב האכניס הקים יהושע בגבל ומה לא גוה על הקמת האכניס בהר עיבל ולא ירחיקו ללכת ס' מיל ונראה שהק' כה גוה פרשת כי תבא על שני מוני אכניס

האנשים הא' להקים ביום שבערו את הירדן והיה ביום אחר תעברו את הירדן והקמות לך אנשים והם אותם שהקים יהושע בגלל אחר לנו בו בלילה הראשונה שבערו את הירדן וסמוך לזה בתיב והיה בעברכם את הירדן שקימו את האבני' בהר עיבל הרי טיב בני מיני אנשים והאחרות אינם ביום עברם את הירדן אלא בעברכם הוא לאחר שתעברו הירדן ועל אותם האנשים הקפיד הק' בה על יוסטט שנטפל בתלחמת העי קודם הקמותם כי מלחמת ירחון גרה ה' מיד ולאחר שכבשו את ירחון והיה ה' את יהושע היה דונה הק' בה שיקי' האנשים ויבנה התוכח בעיבל הסמוך לירדן ואתם ריהקתם ששים מיל דהיינו שרבו להקי' האנשים בהר עיבל הרחוק בני שנים היו כמ' ש התוספות וכיני בני רגז לעלו' את העי עד לאחר שחזרו בתיב אז יבנה יהושע בהר עיבל ועל זה אחר הק' בה ליהושע קום לך סלך קשה משלהם :

פא דא

קרא במאי תוקמיתו ליה וכו' נראה דהוקשה לו דלאו רישיה דהאי קרא סיפיה דכתיב אל תנא לריב מהר פן מה תעשה בהכלים אותך דעך דהוהר שלא לנאת לריב עם רעהו ובתי' בתריה ריבך ריב את ריבך דמשמע פים לנאת לריב עם רעהו לזה אחר במאי תוקמיתו להאי קרא ותיבן לו במ' ש הק' בה לקרוא לישר' אביך האמורי על תרח ויב' לאברהם ושרה להקפיד שהאז אביהם של ישראל וקראם אמורי וחתית ולכך אחר גבריהל לפני הק' בה אם יבואו אברהם ושרה וכו' וזה אל תנא לריב מהר עם אברהם ושרה שאתה מכלים אותם ריבך ריב את רעך הם ישרא' להוכיחם וקוד אחר אל תנא זה אברהם ושרה שלא לבנותם :

פב לעולם

יקדים אדם תפילה לנראה וכו' ואעפ' שאברהם התפלל על העי קודם הגרה ונעלו דונה של סנהדרין במלחמה זו מ' כשהטאו ומעלו בחרם היו דאונים ליעבט ובגביל התפילה בהקדים אברהם הקל מהגרה שלא מתו זולת ל' איש וזהו שנאמ' היערוך שיער אלם ערכת שיח תפלה יהיה עד לא תנא הגרה הכל יהיו מאמנין כהך כלומר יהיו מסייעין לך לנאת להקל ממך הגרה :

בל

החמתן ענשו בתפילה וכו' נראה דאיכא בינייהו דל' רל בתפלה שמתפלל האדם הוא מוצא חן בעיני הק' בה ובעיני שמליא כל מעלה שאין מי שיקטרנו עליו להטנינו מלמעלה ולרבי יוחנן נריך שיתפלל על ככה שים יישוהו מלאכי השרת ובלא יהיו לו מטנינים מלמעלה ובהיותו מתפלל בייחוד על זה תהיה נשמעת תפילתו אבל בסתם תפלה אינם מתבטלי' המטניני' מלמעלה והכי דריש אם באת להתפלל כך תערוך הסוניה שלא יהיו לך גרים מלמעלה ושהכל יהיו מאמנין כהך :

פג חד

אמר זמרי שמי ולמה נקרא עכן שטיבן עונותיהם של ישראל פירש' גילגל עליהם פקודת עונותיהם כעכנא זו שמתגלגלת בהיקף עינול וזריבין אבו לבשר ביון שלא מבלו בחרם זולת עכן לבדו מהו פקודת עונותיהם כעכנא כל ישראל בני מה חטאו ונראה שחטאו על שלא הקימו האבני' סמוך לירדן כדכתיב והיה בעברכם את הירדן שקימו וכו' וריחקו ס' מיל וכרב דדרים לגיל כי לא שינה יהושע אלא כאשר גרה ה' את משה כן גרה את יהושע ולא הסיר דבר מכל אשר פרה ה' אבל ישראל חטאו שריחקו ס' מיל וכדאמרן לעיל :

פו תש

לא יספרו ולא יקברו דלא תיהו להו כפרה ותימה למ' משום בזיונא והוי בזיונא דמשפחה כמו שפירשו התוספות דלמת אין לו בזיון אם טובע על המטה בכבוד ח'ב' לתה לא יקברו ואש'ג' דאניהו הוו הששים מ' מה חטאו בני המ שפחה להתבנות ונריך לומר דבהנהו דכתיב לא יקברו לדומן על פני האדמה יהיו פיון שהם רשעי' וראוי' להתבנות אש'ג' כנס בני המשפחה מתבנים אין בכך דחי' לרשע אוי' לכבנו - ת' ש לא יספרו ולא יקברו וכו' ותימא דאי נמי הוי משום דזיוני דהיינו דחיי כמו שפי' התום' דמ' ק' נמי אמאי לא יקברו כיון דאיכא בזיוני' לחיי שהם הנדיקי' הגנותרים וליכא לפנני' הכא דמשני לקמן לא ניחא להו דנתייקרו בדשטייא דאש'ג' דלא ניחא להו דנתייקרו בדשטייא' מ' לא ניחא להו נמי דנתיבנו מינייהו ואמאי לא יקברו וממא זל דהיה מלי' לומר וליטעמך אלא דמשני בדיפא מיביה :

פו איבעיא

להו הספידא יקרא דחיי וכו' נפקא מינה דאמר אל תספדוהו אי נמי לאסוקי מיורשין פירש' אי לא אחר ואמרי יורשין לא ניחא לן כייפינן להו ואי יקר' דחיי הוא לדידיה לא נייתיבן ליורשים נייתיבן וקשה דלעיל דבני קבורה אי מוס בזיונא דהיינו בזיונא דמשפחה כמו שכתבו התום' לימא נמי כ' לאסוקי מיורשים אי לא אחר ואמרי יורשים לא ניחא לן למקבריה אי משום בזיונא דחיי לדידיה לא נייתיבן ליורשים נייתיבן כדאמרן הכא בני הספדא - ונריך לומר דיקרא דחיי נצי' הספידא הוא ליורשין דווקא שהם הקרובים אליו יותר וכיון דאמרי איניהו לא ניחא לן נייתיבן להו אבל בני קבורה דהוי בזיונא דמשפחה אש'ג' דאמרי יורשין לא ניחא לן אש'ג' לא נייתיבן להו משום בזיונא דאחר בני משפחה אף על פי שאינם מהיורשים :

הספדא

יקרא דכבדי וכו' ותימה דמשמע דאם יספדוהו יס' לו כבוד למת ואם לא יספדו לו אין לו כבוד והלא אדרבה אם לא נספד כלל סימן יפה הוא לו כדאמ' לקמן ונמצא כבודו כשלא נספד יותר משנספד ואין מיכוח משם לקמן במשקנא דהספדא יקרא דכבדי ואל דהתם מיירי שהיו באים להספדו וכאנסו ולא נספד זהו סימן יפה לו כהם היה צידו שים פין נתכסר במיטוט כבודו שלא נכבד כראוי לו אבל מי שלא נתעוררו להספידו זהו מחסרון כבודו לפי

מסכת סנהדרין

שמחוק ההספד ניכר כבוד המת דכיון במספידים אותו ניכר שאדם גדול וחשוב היה לדורו אבד ולמאי דכתבו התוספות לעיל דהאי לא נקבר לחו לא נקבר כלל קאמר אלא לא נקבר לפי כבודו ה"ה נמי דלא נספד נפרש כן לא נספד כראוי קאמר :

הא שמע נבזה בעיניו כחאם זה חזקיה וכו' ואי אמת יקרא דחיי הוא וכו' ותימא דהא תרינא לעיל גבי לא יסקרו דאצ"ב שהנותרים היו נדיקים לא ניתא להו לנדיקי דנתייקרו ברשיעייא וא"כ ה"ג בחזקיה לא ניתא להו לנותרים הנדיקים דנתייקרו כחאם הרשע - ושמא זל דמלך שאני דכל ישראל תתייקרי ביה - ועוד זל דאצ"ב דלא ניתא להו לנדיקי לאתתייקרו ברשיעים מ"מ לא ניתא להו לחיי להמכות בהו כגון הא דנידרו לאחו במטה של חבלים דהוי בינוי אהכל החיים אבל קשה הא דאמרן ת"ש נבזה בעיניו דאפילו אמ"ל דיקרא דשבבי הוי תיקשו דע"מ לא היה לו לבזותו בגדירות עגמיתיו במטה של חבלים דנהי דלא יעשה לו כבוד ההספד דהוי יקרא דשבבי אבל הנרירה שהיא בינוי גם אל החיים לא ולמה ביזה את החיי'וצ"כ אתה נריר לומר שגשה כן כי היכי דניהו כפרה לאביו א"כ לימא ליה ולוטעפיר וזל דעיקר הקושיא היא מ"ש ומשום דתיהו ליה כפרה לאביו משה יקרא דכל ישראל והאי קושיא לימא אלא למ"ד הספידא יקרא דמיי דנהי כביזה את אביו להיות לו כפרה אבל היכי מהי ההספד שהוא יקרא דכל ישראל :

פח מנין שאין קוברין וכו' ודילמא לקיומי ויהי נא פי שנים ח"ל אי הכי היינו דמניא על רגליו וכו' קצת תימא דלישני מיד הא אקיימא ברכת איהו ברשיאת נעמן וזל דאיכא למדחי להאי סיגוייא ולומר דילמא לא אקיימא ברכת אליהו אלא בתחיה מתם כמו שהחיה אליהו והא דרפא לנעמן הוא כמו שאר נסים ונפלאות שגשה איכא ברשיו המים הרעים וכיוצא ולכך הוגרך לעקור לגמרי דא"ל לומר שהחיה המת דהא על רגליו עמד ולכיתו לא הלך ועל כרחין אגן מוקמינן לברכמא דאליהו ברפואת נעמן ועיין בחולין פרקא קמא כי גם ביארתי :

ז ורבנן ההוא בניס הראויים לגאח מתניו פ"י זרבנן דסברי דהרובי מלכות נכסיהם למלך למה הרב אחאב לבניו של נבות שאעפ"י שהיו קיימים נכסיו היו למלך ומשני ההוא בני' הראוי' לגאח מתנו כי לא הרב לבניו וגם לא היו לו בניס ומה שכתוב דמי בניו הוא דמי הבנים הראויים לגאח מתנו :

בשלמא למאן דאמר נכסיהם למלך וכו' א"ש להקטור' דאפי' למ"ד נכסיהם למלך ליקטו ליה מאי נפקא מינה לנוס אל היכל ה' כיון דיואב לא דני כד' אמאי דקטל לנמטא אלא על שמרד במלכות לפי דמסוס עמשא היה נריר התראה כמו שפי' התוספות א"כ אקרי הרובי מלכות דהא מורד במלכות הוא - ועיל דכבנכנס יואב אל המזבח לא השב שהיו דנים אותו כמורד במלכות על שגטה אחרי אדוניה כי לא היה מבקש מלכות לאדוניה בחייו של דוד וגם לא היה חייב מיתה בגדינת עמשא כי הוא היה בעיניו מורד במלכות ולכך גם יחזק בקרב' המזבח ואח"כ דייביה ואחשוביה למירד במלכו' :

זא ואחרי חכמלים לא נטה מאי לא נטה א"ד יהודה שבקם לנטות ולא נטה וכו' ויב דקדק למה הוגרך להביא כאן הא שבקם לנטות ולא נטה דממש דהאס הכי נענש לפי שמרד במלכות והלא מתה שהביא יואב שגטה אחרי אדוניה יש בו טעם להרבותו שהיה מורד במלכות ולמה לנו עידי לדרוש שבקם לנטות אחרי חכמלים ואפשר דבענין אדוניה לא היה בו מרידה ליואב ליענש עליו לפי שלא היה מכיין להמליך לאדוניה בחייו דוד רק לאחר מיתת דוד ובן כבוד ואדוניה בן חנית מתגשאל לאחר אג' המלך ויהיו דבריו עם יואב ויעזרו אחרי אדוניה כלומר שברחו עמו ברית להיות עמו להמליכו לאחר תתמו של דוד ואעפ"י שנתן הנביא אמת לדוד אתה אמת אדוני' ימלוך אחרי כי ירד היום ויזכה וכו' ויאמרו יחי המלך אדוניה וזה מוספת שהוסיף נתן הנביא שא' אג' אבוא אחריך ומלאמי את דברך כדרשו ממנו הול' מותר לית' לשון הרע על בעלי מחלוקת ואני ביארתי לפי דעתי שגסון הרע שאמ' נתן הנביא היא מה שהוסיף לומר ויאמרו יחי המלך אדוניהו מה שלא מנינו שאמרו כן ואדרבא כדבריו של נתן שאמר אתה אמת אדוניהו ימלוך אחרי הוכיח שאדוניהו רנה למלוך אחרי דיד וכיון כהן יואב מעמיד לאדוניהו למלך בחייו של דוד רק אחר מותו אין בזה מרידה במלכו' אבל מכיון שאחרי חכמלו' הקם לנטות ואעפ"י שלא נטה משו' שיעדין היה לחליחית של בית דוד קיים מ"מ כנסותו אחרי אדוניהו גלגל עליו עון א' והו' דאוי לנכנס :

צב ופרגא דר' אבא דאמר אהלל דוד לא עבה יואב מלחמה נריר לכאר במאי פליגא הא אמאי דאמר' לעיל שהעניס ליואב על שמרד במלכו' וז'ל דלשיל אחרי' שאותם ילדים בני יפת תואר היו בעלי קומה ואגרופין של דוד להגתם כי בהם היה נלחם ונסמך עליהם ור' אבא אמ' דזכות התור' שהיה עוסק הוא שיעמדה ליואב במלחמ' :

צד פרק ז וכבר היו משה ואהרן מהלכים וכו' אחר כדב לאביהו וכו' בראה לרמון זה כפ' שאמר ואל משה אחר מלה אל ה' אתה ואהרן נדב ואביהו שכתוב ואל משה אחר ולא פי'מי הוא

האומר ועוד הלל אתה ואהרן נדב ואביהו מאי נדב בלא וכו' אמנם כאן רמז מ"ש נדב לאביהו מתי ימותו ב' זקנים א' ושיעור סגנין באילו אחר נדב אל משה עלה אל ה' אתה ואהרן ומומו כי מתי ימותו ב' זקנים הללו ומי אחר כך פי' ואמר נדב ואביהו : תאכל ולא אבר מן החי וקשה כיון שלא הותר אדם לאכול בשר כדאמ' רב יהודה אחר רב לקמן איד הוזהר על אבר מן החי דתשמי' הא בחושה יאכל ובתמי' פי' דהא דלא הותר לא' לאכול בשר היינו להמית

מכתב כנהדרין

כב

לחיות ולאכול אבל אם חתה חלילה שריח ולאפוקי אבר מן החי דאפילו נפל מחליו אכור • ולע"ד אפשר דהיה אחר ר' יונה
אחר רב אחי בר' יהודה דאמר לקמן בבביתא ד' יהודה אומר אדם הראשון לא ננטויה חלח על ע"ז ולעולם האי תנא דאמר
בבבבבב על אבר מן החי סבר דהותר ליה אכילה כגון שחוטא • וע"ז דהא דאמרינן הכא ז' מנות והאחת היא אבר מן החי
הוא לבני נח אבל אדם הראשון לא אקרי בני נח ואח"כ דיליף מקרא וינו ה' אלהים על האדם הוא דתו על ידלדותיו בני נח •
אבל כב"ד מייסדיה נהוה על שם מנות ודמו לו על אבר מן החי כלומר דהא דאבר מן החי אינו נווי לאדם כיון שלא הותר לו
בשר חלח דמו לו על ידלדותיו בני נח שהותר להם לאכול בשר ונאסרו באבר מן החי כדכתיב אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו
וי"ט לדמו אבר מן החי באכול תאכלו בלומר דבר הנשחט במאכלת תאכלו לאפוקי בשר שהוא אבר מן החי :

צה נוי

שעוסק צמורה חייב מיתה שג' תורה נזה לנו משה מורה וכו' מ"ד מורה מנול קא גזיל לה מ"ד מאורסה
דינו כנערה מאורסה בסקילה וכו' אין להקפו' מהכא לפירוש לעיל דפי' צ"ע חוץ מנערה המאורס בדכתיב
היך מת על האשה והיא בעולה בעל בעלת בעל יש להם נערה מאורסה אין להם והכא אומר דינו כנערה מאורסה ד"ל נערה
מאורסה שלהם אין להם חלח בעולת בעל אבל נערה מאורסה של ישראל חייבים עליה סקילה והתורה היא מאורסה לנו ודינו
כסקילה הכא על נערה שמאורסה של ישראל :

קו יתנו

דכנן מכסף אחד אינו ואחד אשה א"כ מה ת"ל מכספה לא תחיה וכו' יש תימה דמכסף כמתוך דרכה זו
דא' האיש וא' האשה ינאה קושיה זו דא"כ מה ת"ל מכספה לא תחיה והלא אדרבה ל"ד ש"כ מכסף הו' ח"ס
ולא אשה ינדל הקושי דהכא כתיב מכסף ולא מכספה והתם כתיב מכספה לא תחיה ואספרי לומר דאי הוה מכסף ולא מכספה
הוינא אמרינן דמכסף הוההו כל ישראל כלל ימנא בהם ומייבם לבערו כי כל ישראל ערבי' ליה ליה אכל על האשה לא הוההו
שלא ימנא בהם ואין להם ערבנות עליה אבל מ"מ מכספה לא תחיה להחיותה בכלל וחי אחיך עמך דהיינו להחיות ב"ה לא
תחיות ב"ה להחיותה אבל השתא דדרשינן מכסף א' האיש וא' האשה הוההו ישראל כלל ימנא בהם וא"כ קשה למה פרט גם
מכספה לא תחיה ומכני מפני טרוב נשים מנויות בכספים :

צפרדעי

אחת היתה וכו' ונ"ל לי דפליגי מ"ס דקשיא ליה כיון שככתבתי היאור בהפכו המים לרם כתיב והדני אשר
ביאור חתה מסתמא גם כל הנפרדעי' מתו כחיון חיותם לא במקום המים ולא במקום דם וא"כ מהיכן היו
בפרדעים ביאור דכתיב ושליו וכו' ונ"ל דר' עקיבא נפרדע א' הימה שנבראת לאחר שטבו המים בדכתיב וסרן
היאור נפרדעים דהיינו סרן חתה ואותה הנפרדע השריצה נחילים של נפרדעים ור' אלעזר בן עזריה אומר שרקא להם כלות
היתה הנפרדע שסרן היאור שרקא לנפרדעים כמקומות אחרים וכו' :

קט פרק ח

לא נברא יין אלא לנחם אכלים וכו' • הכונה לומר שכיון שנאמרו ז' וזין ביין לטון זין
למה נבראו הק"כ שאפ"כ שחיינו נברא ה"כ נמה דברים קשים ורשי' בעולם כגון סם
המות וחיות דעית ונחשים ועקרבים מ"מ יתרון ארץ בכל היא אבל היין שהיא רע כולל לכל העולם שהיא מביא לילה למה
נברא ולכן אחר שיש בו כני דברים טובים הא' לנחם אכלים וגם לתת סכר טוב בשמיתו לרעבים כשה' טהם נהנים בשמיתו
ואוכלים סכר קנת המנות בפשו כשהו' ויש לדקדק דהילל שנברא היין להסקות להרוגי כ"ד קודם מיתתו כדי שמתוך דעתם
ולא ירגישו נמר המות כ"כ כדאמרן בנמרא היו מסקין אותם כוס של יין וקודם לבונה ויליף מהאי קרא דכתיבנו כבר לחובד
לחי שהולכי' לאכילתו במית' כ"ד ושחא בכלל לשלם סכר לרשעי' היא דהא דעכו' לו שלא ינטער הו' א"כ שילום סכר לרשעי' כשהו' :

זכה

נעשה ראש וקשה למ"ד לא נברא יין אלא לשלם סכר לרשעים ולנחם אכלים היכי משכחת לה דנעשה ראש ואם
זכה נעשה ראש הרי שנברא לתת תלוי ראש לזוכה בו • ונ"ל דרבי כהנא פליג אהא דר' יוחנן דלא נברא יין אלא
לנחם וכו' אי נמי דלא היה ראוי להבראות היין כיון שמרובה היקו אפ"כ שאם זכה נעשה בו ראש נפיש היקיה ובטביל נחמת
אכלים וכולים סכר נברא טהם שני דברים כל טובה :

כ"א

דכתיב אל תרא יין כי יתאדם הוקשה לו דהילל אל תרא יין אדום כי יתן ככוס עינו מאי כי יתאדם דמאני
כלאחר שהוא יין יתאדם והרי מתיקרו הוא יין אדום דר' שמעון להאדים פני רשע כשהו' בשמיתו וסופו להלבין
פניו לכה"ב א"כ אל תרא יין כי יתא דם שחמרתו יבא לידי דם כשהו' עליו :

היינו

דאמר רבא חמרא וריחני פקחין פירכ' עשאוני פקח וכוונת רש' זל לפי שיקשה כיון שהיין פשמי' משמח ופשמים
משמח איך אחר דבא בשמח חמרא וריחני פקחין והרי גם לפשמים חמרא משמח לכך פי' עשאוני פקח טרבה
אמר על פניו שמה שמחה וכו' כלל לשמות יותר מדאי אחר על עשמו עשאוני פקח ועוד יש לרמוז בלשוננו שכיון כהא' קודם
זכה משמחי' הילל דאמר רבא חמרא וריחני משמחים אבל הוא מדבר בשמחה שמכח ומביא ראיה כמסקה • ועוד הוא אומר
כיון לכדו בשמחה ומביא מהא דאמר חמרא וריחני דהיינו כהנטרפות כנייהם לכך פירש רבי פקחין עשאוני פקח דאין פקחות
השמה כירה אלא מתוך שמחה :

מסכת סנהדרין

מ"א דכתיב למי חיי למי אביו וכו' וגרמה להוקטת לו דהולל למי חיי ואביו ושיח ופנתי חכם ומכלילת עיני למאחרים על היין מאי למי חיי דנקט בכל חדא ועוד דלא אמר ולמי בראו לכך דרש ליה מרישיה לסיפיה לפי שיח ביין כמה מינים יש לך שנוטק או מתוך היין ויש לך שקורא לאביו מתוך היין דהיינו אביו ויש לך אדם שמרבה דברים ושיח מתוך היין ויש מי שמרבה לאחרים הכה ופנתי מתוך היין ויש כעופה ריב ומדון ויש שמאדמים עיניו ביין כל אחד ואחד מאלו המינים הוא נמשך למאחרים על היין לכך שייך מסוך בבשרים להרבות שתייתו וזהו מרישיה לסיפיה ומאן דדריש ליה מסיפיה לרישיה למי חיי למי אביו למי בית הוא על האבלים למי שמח לו מת או למי שמח אביו או למי שיח זכרה כמו אריד בשיחי ואהמה גם למי פנתיים חכם למי מדנים למי חכילות עינים שהם הרשעים היושבים בשלוח והסקט לאלו השני כמות ראוי להם להיות מאחרים על בקשת היין כי לא נברא היין אלא לאלו השני דברים :

מ"ב הארמה אל הק"ב לנח וכו' פירש רש"י אל אמאי קרי ליה חיש הארמה פ"ז שהובחתי הק"ב היה לו ללמוד מאיש הארמה דהיינו אדם הראשון שהיין קדם עליו מיתה ואפשר לרמוזו כפי דבריו איש שגזר עליו ליקבר בארמה כדכתיב ואל עפר תשוב וכל זה נמשך מהיין :

מ"ג דברי למיאל חלך אפשר לפרש דה"ק מדברי למיאל זה שלמה שהיה דבק לאל אמו גרמה לו במשא ותוכחות שוסרתו אמו כי מתוך התוכחות הודה לעגמו כדאמרין לקמן וזכה ואמר לו הדברים דברי למיאל וכו' לספר מה שאמר בדברי תוכחה מה דברי מלסון יראת ה' שידועין שאבך ירא שמ' ויתלו בי שאינו יראת ה' ומה בר בטני שאני דחקתי בהיותך בבטני כדי שתרא זריו ויבטו יתלו שלפי שלא הייתי נזופה ודחקתי וכנסתי כאילו הייתי מאכה לתאור' תשמיש ולכך נטית גם אתה אחר הנשים לתת לנשים חליך ומה בר נדרי שנדרתי ב' נדרים האחד להיותך זריו בתורה ועוד נדרתי להיותך הנון לנביאות :

ולרוזנים או שבר וכו' פירש' כלומר אל לרוזנים לומר איש ככר . ואפשר עוד לומר לרוזנים אי שבר לדרוש או מלסון אין לרוזנים צריך שיאמר אין שבר לשתות ולא ישפוחו :

ק"א כל היסן בבית המדרש וכו' צריך לחקור מכל' דהאי נומה דכתיב באן מדבר בבי' המדרש ואפשר שהבטוב הזה מדבר בסובא וזולל וקפה דכיון דכתיב בו סובא וזולל יורש למה חזר לומר וקרעית תלביט נומה כי גם בלא כינה ולא תנומה הוא רט ובגדיו קרועים לא ודאי מדבר בבית המדרש שהסובא וזולל מתוך המאכל ומשתה מביא השינה ויסן בבית המדרש ונמנא שמלבד שירש במחנן גם התורה שלמה נעפית לו קרעית שסוכת תלמודו מסיבת שהוא יסן בבית המדרש שהמאכל והמשתה מביא לו השינה :

ק"ו פרק ט מ"ד אל ההרים לא אכל וכו' הוקטת לו כפי פשוטו שמדבר במו שלא בול בהרי' ולא חטא בע"ז דהיינו גילולי בית ישראל וגזר בנ"ע שלא טמא אשת רעהו ולא קרב לבא אל אשה גדה גדה ' נקרא צדיק והרי ג' עבירות חמורות אלו הפילו הרשעים אינם נכשלים בהם ועוד למה פרט להזכיר טומאת הגדה יותר משאר העבירות וכן הזכיר טומאת אשת רעהו טומאת ג' ע' של איסור קרובות . והגשמה מאלו החמורות וכנסל בקלות ולא עשה מלות עדין אינו נקרא צדיק לזה דרש שמדבר במו שהוא זהיר בדקדוקי דברים שלא להלך בקומה זקופה ולא ירד לאומנות חזירו וגם לא הזנך לאכול מזכות אבותיו כי כדאי הוא לאכול משרו מעשיו ומזותיו ועם דרש' זו כדרש רב אחא שאינו מדבר הכתוב בהרחקת עבירות אלא בדקדוקי חסידות ומנות . אתי כפיר מה שסמך ואמ' כשהיה ר"ג מניח למקרא זה היה בוכה מאן דעביד לבילהו הוא דחיי הא בחדא מינייהו לא חיי דכפי פשוטו שפיר אמר עושה כל אלה להרחיק עצמו מכולם חיי הא אה בידו מעבירות בגו' אחת מהנה לא חיי אכל כיון שמדבר בדקדוקי מנות לכך היה בוכה מאן דעביד לבילהו מילי דהסידותא חיי ובחדא מינייהו לא חיי עד שבא ר' עקיבא ואמר לו מאי עושה אלה אחת מכל אלה :

ק"ז והיבא דמיוא ממיתה רשע דרע וכו' פירש' מי שהיחזק רשע תמותתו רשעו אלמא מוחזק רשע בר מיתה הוא ומדברא טל דש' משמע דקאי אמאי דקאמר מתניתין מי טלקה וטנה סב' דתנא' לו מיתה זו ויש לדקדק בנמרא דכתיב מאי בוכה ואמר ר' יהודה מלא קומתו והדר כתיב והיבא רמיה דמשמע שבעשיו נתחדשה כאלה זו והרי קודם שנפרש מאי כפה מלא קומתו אימא להאי שאלתא . אמנם נראה דהוה סביר לן במתניתין מבניסים אותו לביבה הוא בית של אבני' ואין הכנסתו לכיפה עונש לא האכלת השעור' לאחר שהיו מאכילין אותו לחם נר ומים לחץ שהקטיו שפיר כדאמרין בנמרא היו מאכילים אותו פעורין כדי שיבקע כריסו וא"כ הכנסתו לכיפה אינה מהעונש אלא כמו מהסר כדי שלא יברח ויגלל ואי הוה הכי לא מזרכיבין רחן למיתתו כיון שמייתו של זה היא הלכה למשה מסיני אבל כיון שבאלו מאכילייהו שלטנין עאמר בכל מקום סגור סגור ואמר רב יהודה מלא קומתו ונמנא שכיפה היא עונש לכך נתחדשה שאלה זו דאש' דהלכה למשה מסיני היא להמיתו מ' זה עונש דכפי' היבא רמיוא ואמר ריש לקיש תמושת רשע רעה דמדכתיב תמותתהו רשעו אמא רשע בר מיתה הוא בודי שמים וקאמר תמותתהו לרשע המהוייב מיתה אעפ"י שלא ימיתוהו כ"ד דרש' נמנא תמותתהו וכיון שכן למדני

למדנו כי מיתה יונאה מהרבע עמנו שהוא חמית עמנו מבלי שימיהוהו אחרים ביחד כדיומו מומר כבי' נר וקטן מלא קוממו ואוכל לתם נר ואח"כ בעורים נמנא הוא במאכלו באוכל וכעמדתו במקום נר ממת עמנו:

ואמר

ר"ט לקיט מ"ד כי לא ידע האדם וכו' משמע שהוקשה לו בכתוב זה קושי אחר וזלת הקושי באמר מאי מנודה רעה ונ"ל דהוקשה לו לר"ל מ"ד כי לא ידע האדם את עמו כדגים הנאחזים וכו' למה המטילם לדגים והלא כל אדם חזו בו כלא ידע האדם את עמו ואעפ"י כיהיו הדגים יודעי' כשהם נאחזים מ"מ האדם לא ידע את עמו ולמה תלה שלילת ידיעת האדם בשלילת ידיעת הדגים דהוי כדחלי תניא בדלא תניא ועוד קשה באמר כדגים נאחזים במנודה רעה והלא גם הדגים שאינם נאחזים במנודה רעה אינם יודעים את עמם מתי יבא עמם להיות נאחזים וניגודים למירוק זה חזר ושאל מאי מנודה רעה וכי יס מנודה טובה ובמירוק זה הכא יתורץ הכל בלא מעשיא כחון האדם יודע מה שיהיה לו אלא גם בעמו עת רגון שהוא כיום טובה אינו יודע מה שיחשך לו מאיזה טובה כי יש פעמים שהיא גורמת לו רעה כמו הדגים כשכולעים החכה היא להם עת רגון שחוטכים שהם אוכלים תולעת או מאכל ליהנות בו ונהפך להם לרוע כן האדם לא ידע את עמו הטוב מה שיהיה ממנו אם רע אם טוב:

ק"ה אמ

תלמוד הבס הוא לא יהיה לו ער בחכמים וכו' ומימה דא"ב לא מנינו עונש אלא לת"ס וגם לכהן ומי באינו ת"ס ולא כהן א"ס ומטא וא"ס באחת מהנה לא כורס עונשו ואפשר לומר דעונשייהו דהני הוי כרת אבל הת"ס כיהו מנודה ומנינה עליו וכן הבהן שטובד עבודה יכרת שלא תמשך התורה תורעו שאעפ"י שהתורה מחזרת על אכסניא שלה כאן יכרת ה' אותה השלשלת שלא יהיה בן ער בחכמים ופונה בתלמידים וכן הבהונה שהיא למשפחת בית אבות לא יהיה לו בן מניס מנחה וזהו עונש הכרת שלהם:

ויאמר

משה אל שופטי ישראל הלך שפטו של שמעון וכו' יש לדקדק מהו זה שאמרו בני שפטו לומרם הם דגים דיני- נפסות ואמה יושב וסותק דבי מה בידו לעשות האם יערער על דברי ה' כה' שאח"כ קח את כל ראשי העם הושב להם כנדרותם ונראים דברים כאין להם שיעסימה תקן זמרי לאותם שהיו ממיתין ב"ד באסיפת הב"ד אף שאסף והלך אתם כזבי כי הם היו נהרגים על היותם נמתים לבעל פעור והוא הלך ונירה בזנות ופ"ק מ"ט פנחס על אלו ופלו ב"ד אלף מישראל כי הרי אדרבה על אף שקצת לא היו ויהרגם השיב חומה והמנפה נעברה ואם חרה אף ה' ויבזק את העם הוא על דבר פעור ועל שזבו אל בזות מואב כי כל מקום שאתה מונח זנות אנדרומולסיא באה לעולם והורגת טובים ורעים ומה היתה כוונת פינחס לעשות פלילות עם קונו ואמרו במ"ר ויפלל שהוא עושה לו הדין כמ"ל ונתן בפלילים דמשמע ששאל דין בפלילים ועוד למה הונרך להביא ראיה שנאמר ויהיו המתים במנפה כ"ד אלף כי כבר ידוע הו' שמתי כ"ד אלף ועוד נבאר מ"ס היינו דכתיב ויעמוד פינחס ויפלל שטעה פלילות עם קונו אם היא מהאי קרא א"ב הי"ל שנאמר ויעמוד פנחס ויפלל ויתפלל און כתיב וכו' ומהו זה דקאמר היינו דכתיב דנראה שהיא ראוה בלאח"י וידוע על מה דקטו מ"ה לדוחפו באם הוא מהטע' שכתבנו שבדין נפס ה' על הזנות והפעור ומה לו לבא דדין ודברים עם יונר הכל אם כן מה הטיבם הק"ב הנחמו לו קנאו בן קנאי הוא דמה טעם הוא להיותו דב את יונרו ויטעה פלילות עם קונו ועשה מעשה הטוב בקנאותו והטיח דברים ח"ו ועוד מהו כינוי זה שביבחו הק"ב קנאו בן קנאי מטיב חומה בן מטיב חומה בי די שיאמר קנאי הוא מטיב חומה הוא ועוד מ"ס התחילו השבטים לבנות אומה מהו התחילו ואיך הוא טיך לנזכר שהשבטים מבנים על ההרציה והמלאכים דוחפים על הפלילה ולא ראו זה כראוי זה ועוד נבאר דברי השבטים שהיו אומרים הראיתם בן פוטי זה שפיטם אבי אמו וכו' והלא כתוב מבנות פוטיאל דאתי גמי תיוסף שפטפט ביכרו כדאמ' בנמ' וענין זה יקשה יותר לרש"י שהביא בפירושו אבי אמו מפרש בהגדה פוטיאל זה יתרו שפיטם ענלים לנ"ו ואמרינן בפוטיאל זה בנו של יוסף שפטפט ביכרו וקשי' טובא כיון שבנמרא שלנו לא הזכירו שפטם ענלים לנ"ו והוא מתייחס אל מה כולזלו בו השבטים לפינחס אם כן מה נורד להבי' באן מה שדרשו בפוטיאל דאתי מיוסף שפטפט ביכרו והוא הפך מזולזל השבטים כיון דאתי מיוסף שפטפט ביכרו גם פינחס אמריו יתוודך לנדור בערוה וע"ק מה תקן הק"ב בה במה שיחסו אחר אבינו כי עדין הערעור כל ג' אמו קיים ועוד נבקש ג' אסמכתא בפסוקים לכל הדברים הללו וכן נבאר מ"ס הק"ב למשה לך הקדס לו שלום וכן מ"ס ראוייה כשרה זו שמהא מכפרת לעולם כי כיון שנתכפרה באותה שעה מה לנו לאותה כפרה עד עולם והם דברים במעט בלי הבנה ונ"ע:

שכוונת שפט שמעון שאמרו לומרם הם נידונים ואמה יושב וסותק הוא לפי שהק"ב אמר למשה קח את כל ראשי העם הושב עליהם כתי דגים וכו' בדי שיכוב חרון אף מישראל ותהאי קרא לשופטי ישראל ואמר להם הרגו איש אנשיו ובכלל השופטי' לא היה זמרי אמנם בכלל ראשי ישראל היה זמרי שהיה ראש השבט של שמעון וזהו הלכו רכיל בני שפטו ואמרו לו הם נידוני' ולא קראוך להאנות עמהם ואמה יושב וסותק וז"ס אתה יושב מללכת לדון את העם וסותק כדומה כאיך כתוב בעיניה' ולטון הרע במה קשה הוא שכתב באינו ויקרב אל אחיו את המדינית לומר שהוא יפבור ואינו חושש למ שפטם ודינם מה עשה כ"ד אלף שהיו בעווריו ונרמנו ככתב' שאמר ויקרב אל אחיו את המדינית שאם מ"ס אל אחיו הכוונה לבני אחיו הי"ל ויקרב א"פ המדינית לנינו

מכתב סנהדרין

לפינו אחיו ולפינו תהיה לך דבר כפי כבודו וזו ויקרב אל אחיו שהקריב חסיו בני שבטו אליו והלך לו עמו א המדוני
והביאה לפניו משה מיד גשו בבניה בנאמר והמה בוכים פתח אל מוסד וירא פנחס לסכנת ד' יבחק גפחא דדריס רח' המלאך
'שהשחית בעם נל' שהוא דורס והמה בוכים פתח אל מוסד מנני שהשחית המלאך עם והיו בוכים על אוחס שנשחחו ומתו
וירא פנחס הבניה על שהשחית המלאך . ולח' ד' ראה מעשה וזכר הלכה הכולל הדאחית קנאים פוגעים בו דריס קדח הכי
דמה בוכים פתח אל מוסד כי עלתה מחמת ויקנאו על אותו מעשה והמה בוכים בקנאם קנאחם וירא פנחס שהיו מקנאים
וזכר הלכה שהקנאים פוגעים בו ויקם ויקח רומח בידו ויבא אחר איש ישראל וכו' ואחול כיון בהניע אלל שבטו כל שמעון
אחר היכן מנינו שבטו כל לוי גדול משבטו של שמעון אחרו הניחו אותו אף הו' לעשות נרכיו נכנסם התידו פרושיץ אס הדבר
וזכרו ככתוב באמר ויבא אחר איש ישר' כלומר שנכנסם אחריו ואחרו כדי לעשות נרכיו נכנסם ומתו אחר איש ישר' סמוך לו כיון
שהוא איש ישראל גדול הערך נכנס גם הוא אחריו אל הקובה וכני וזכרו לחיי הע' שב רמז מ' סחול באמר ומתי להמדני' במאמר'
איני נשמעת אלל לפניה אחר לה אני גדול ממנה שחבי שני והוא שלישי מבט לוי וזכרו ככתוב והנה איש מבני ישר' מאימכני
ישראל דקאמר אלל טבא בטענה זאת שהוא גדול מבט לוי מסדר דורות בני ישראל טיעקב הוליד לשמעון ואח' ללוי ועם זה
אני מבאר מ'ס הכתוב ויבא אחר איש ישראל שכנסנו פנחס אחר היכן מנינו שבטו של לוי' המשמעון אף הוא לשמו' נרכיו
נכנס וזכו ויבא אחר איש ישר' נגד אחר דבריו של האיש ישר' אומר אני גדול ממנה שהוא מבט לוי שהוא שלישי ואני מבט
שמעון שהוא שני וכן פנחס גם הוא אחר טענה זו להטענות כי ומתי הוא גדול ממנו שהוא מבט שמעון שהוא בני ופנחס הוא
בא תלוי שהנא ב' ואינו חסיד ממנו ובטענה זו נכנס אחריו . ותענה המגפה ירעה עם מאמר חולל שאמר בת' ד' במנו אב נסים
נעשו לפנחס והי' הוא כשיבא עמד שבטו לפניו כי ירד המלאך ונגף בהם כשרא' פנחס כמקש לכלותו חטון בקרקע ועמד
והסתכל וסילקו ה' ויעמוד פנחס ויפלל שהוא מוסר את הדיון כד' א' ונתן בפלילים . ויש לדקדק בהכתוב אימר ופענר
המגפה והיאך דרשו סידר המלאך ונגף בהם וג' דדיק קרא דקאמר ותענר המגפה מעל בני ישראל והיא מספיק לומר ותענר
המגפה כדכתיב באהרן ויעמוד בין המתים ובין החיים ומענר המגפה ולא כתוב מעל בני ישראל איבעדיך למחרתה וצ'ק כיון
שענרה המגפה אף הוא אומר אח' ויהיו המתים במגפה וקודם הלל ויהיו החיים במגפה ואחר כך וענר המגפה לכך יש
לדרוש קרא דלויקרא קא אשא' הי' וידקור את שניהם וכו' ובאותה מעשה ותענר המגפה מעל ישראל אבל בא המלאך ונגף
עתה מחדש את אותם כד' אלף שקבן ומתי נביא שבט שמעון ועמדו על פנחס כשיבא ורני בני שבטו לפניו כי וכיון שראה
פנחס שהיה מקש לכלותו מבטן בקרקע ואמר לפניו רכ' שע על אלו יפלו כד' אלף מישראל שנאמר ויהיו המתים במגפה ר'ל
שרנו לדרוש פסוק זה של ויהיו המתים במגפה בהם דבריו של פנחס כעמדתו ואחר ויהיו המתים במגפה כד' אלף כלומר ראי
עיינא זה על אלו והיינו דכתיב ויעמוד פנחס וכו' כלומר דרשה זו שדרשו במקרא זה דרשנו ג' כ' בפסוק ויעמוד פנחס ויפלל
שעשה פלילות עם קונו עוד דרשו היינו דכתיב ויעמוד פנחס דהלל ויפלל פנחס אלא ויעמוד הוא כעמדתו שכו' ויקם מתוך
העדה ויקח רומח בידו באומה קימה נענרה המגפה ועל דבר זה עשה פלילות שהיה לו למנוע המגפה מכל וכל ולא לענור
המגפה מעל ישר' ובלטה כד' אף משבט שמעון על שרנו לפניו בפנחס וענין הפלילות הוא שא' פנחס הן אחת שבנין כמות
אגודל ומסוים כל והודגת טובים אבל זה אינו אלל בומר שהיה עבירה נלויה לבין כל ואין מודה בידם אבל כנאן היה הגנות
במחר של בנות מאב ולא היה בלוי כי אם ומתי בן שלום וכבר נעשה דינו ונהרג ותענר המגפה ועל אלו שכבר נעשה בהם
הדיון יפלו כד' אלף . עוד ירעה מאמר פנחס אבני סבותי כתיבת כד' אלף שאילו לא קנאחי לה' להרוג אותם לא היו קמים
לפנות כי ולא היו נענשים ומי גרם להם שיקומו כנגדי אני שהרגתי נשיאם ואני משבתי שיבוא לידי תיפלת ליכר' לענור המגפ'
וזה היה גרמה שיתות כד' אלף שלא נמלא בידם עון כי אם בשביל שקמו לנגדי לפניו כי ומשבתי לפנות זכות וינאה תקלה א'ס
על אלו שהרגתי יפלו כד' אלף לפי שאילו לא הרגתי לא היו נופלי' במגפה כיון שלא היו קמים עלי ונמלא הזכות הזה ששיבתי
גרם חובה להעניש כד' אלף מישראל . עוד ירעה יפלו כד' אלף מישראל שאחול כעמדתו כד' אלף היו מכללות ישראל שבך
אחרו והלך וכינם כד' אלף מישראל ולא היו כלם משבטו של שמעון וכעת טעמדו לפניו כי עמדו שבטו בכבד במבואר כד' א'
וכשינא הקפץ עוררה ודת הדיון על כל אותם הכד' אלף שהיו בעירתי שקננסם עליו וזכו בעשה פנחס פלילות עם קונו ואמר
דב'טע על אלו יפלו כד' אלף וכו' כי תינח בבטני שממדו לפניו כי אבל שר בני ישראל עד כד' אלף אין להם אשם בזה
ובל אלו שממדו לפניו כי אחר בשביל אלו יפלו כד' אלף מישראל וז' ויפלל בפלילים לומר הזה משפט ישר שהיו המתים במגפה
כד' אלף מישראל ומ' בקבו להיחסי לפי שהק' בה' תבש' עלבוכו של פנחס וכדרש לכבוד על שרנו לפניו והוא הטיח דבריו
כלפי מעלה ואת' ה' בה הניחו לו קנאו בן קנאו הוא שמה ששעה פנחס להרוג אותם היה מחמת קנאת ה' שהוא קנאו בן קנאו
שהוא לוי שקנא על הגנות כנסם בנאמר ויקחו שני בני יעקב שמעון ולי' וכו' ויהרגו כל זכר ואם בן הייתי מוכרח לקנאת לוי
כשהיו באים לפניו בו נמלא כי מעלי נחתי לוי ולא עשיתי עמו לפנים מזה הדיון ואין להאמימו של שאני משבתי לכבודו והוא
מטיח דבריו כי בדיון היה לוי לחיס לכבודו כיון שהוא קנאו גם היה לי לקנאת לכבודו וכיון שהיה מביב חובה בן מביב חובה
הוא

הוא רוצה שכתובו אחר פעל ועשה תהיה משיב חימה ולא להגלות חימה כי אחר המעשה כעשה ככלי כ"ד חלק מישראל וזהו
 נוגע לכבודו כאביו משיב חימה והוא הטלה חימה בגרם כפלו כ"ד חלק הניחו לו שהדין עמו להיות דואג על הדבר • ועוד
 יב להרחיב הענין שהסיבה ב"ה הניחו לו כי כמו שהוא קנאי בן קנאי הוא גם בן רוצה להדמות לאביו בענין הכבדת חימה להיו'
 משיב חימה בן משיב חימה כאביו שהסיב החימה אבל זה לא הסיב החימה כי אדרבה הטלה החימה סביב לפגוע בכ"ד חלק
 המגפה ועל זה הניחו לו וזהו שכתבתי למעלה אפטר • רמזו בכתוב ויעמיד פנחס ויפלל שהלל ויעמוד ויפלל פנחס אבל רצה
 לומר ויעמוד פנחס כמו שפטר אהרן שנאמר בו ויעמוד בין המתים ובין החיים ועל זה ויפלל כלומר הימין סביבם שכתבתי
 המגפה והרגתי לטובה הרע' פלו כ"ד חלק ואעפ"י ש"ה בקפו לדוחפו ה"כ חסבה לו לנדק' ותחשב לי לנדק' לדור ודור עד עולם
 שכתבה לו כהונת עולם לדורי דורות • עוד ירמזו שבכ"ס בכפר עכשיו על בני ישראל' כך לפולם יהיה פנחס זה איהו מכפר על
 בני ישראל' כיון ב"ה וראויה כפרה זו שמהא' מכפרת לפולם על ידי איהו כי הוא מכפר עונותיהם של ישראל' • עוד רמזו ויעמוד
 פנחס שהוא משה' ויקם מתוך העדה ועל אומת קימה עשה פליטה עם קונו שאני מסרתי נפשו כדי שלא יכלו ישראל' במגפה
 זאתה' כל לנגוף אומת' בסיבתי על שקמו כנגדו ודי לנגוף את הקמים עלי ולא יפלו על אלו כ"ד חלק מישראל' וכשראו הכבשים
 לפנחס עושה פליטות עם קונו ואומר על אלו יפלו כ"ד חלק כלומר על ההדיוטות הללו ראוי ליענש כללות ישראל' כי הם אינם
 נחשבים למחומה וביחודים • רמזו ועשיתי בהם הדין המחילי הם לתכופ עלבין הנשיא ואמר הרואים בן פוטו זה יהרגו נשיא
 מישראל' • עוד ירצה שמקודם לא מלאה לבס לדבר טובה על פנחס אבל כיון שקראו לפנחס קורא תגר על מעשה ה' בי גורל
 הוא ומטיח דברים בלפי מעלה ואומר על אלה יפלו כ"ד חלק או התחזקו לדבר עליו כי דיו לטבד להיות כרבו והוא קורא תגר
 על מעשה ה' ואף לא נקרא תגר על מעשיו שהרי נשיא כבש מישראל' במקום גדולים מחנו שהם משה ואלעזר ועל הדב' הזנות
 שאין בו חמת כ"ד יהרגו נשיא כבש מישראל' ודקדקו לומר הרואים בן פוטו זה לפי שדרשו חז"ל פוטיאל מבנות יוסף שפטפט
 ביגרו וכפי זה אמו ספיר שנקרא פוטיאל שפטפט ונכבש שאמר לאלהים איני עושה הדבר הזה אבל לדרשת שפיטם אבי אמו
 עגלים לעז אינו נודק לומר פוטיאל כי אין לאל חלק בזה רק נקרא בכ"ס פוטו ולא נזכר אל ולכך כשבאו לבנותו על ב"ה אמרו
 הרואים בן פוטו זה אין לקראתו פוטיאל כי אם פוטו על כ"ס פטימת העגלים לעז ולכן כיון רש"י ז"ל שהביא כאן דרשת מס'
 סיבה דלתי' מיוסף לפי שהוקשה לרש"י ז"ל למה אמרו הכבשים הרואים בן פוטו זה ולא אמרו הרואים בן פוטיאל זה דפוטיאל
 היוזר בכמוכים ולא פוטו לזה הביא רש"י ז"ל ענין התו' שנקרא פוטו כל שפטם עגלים לעז ומס' סוטה דרשו דפוטיאל שפטפט
 ביגרו ולכך כשבאו הכבשי' לא קראוהו בכ"ס פוטיאל שגמזו בכ"ס זה שבח ליוסף שפטפט ביגרו והם באים לבנותו לכך קראוהו
 בכ"ס פוטיאל ש"ס פטום המז' והם לא להזכיר כ"ס אל' • וענין דכריהם בכיוו זה היה לומר כי ביון שהיו כאן כ"ה עבירות אחד
 עז ויגמל ישראל' לבעל פטור ואחד זנות למה קינא על הזנות ולא על עז אלא דונה לאחוז מעשה אבי אמו ולכך על הזנות
 שפטפט ביגרו אבי אמו מנד האב לכך נזכרו בו וקינא על הזנות ועל העז שפיטם אבי אמו מנד האם עגלים לעז לא קינא בו
 לא זלזל במעשה אבי אמו וכיון שיש בידו טורף פירה רש"י עז לא היה ראוי שיהרגו נשיא כבש מישראל' שלא היה לו חלק בפטור
 בא הכתוב וייחבו פנחס בן אלעזר בן אהרן שזה אינו הולך אחר אלעזר שנשא בנות פוטיאל' לא הוא בן אהרן ממש שאין לו
 שייכות עם בנות פוטיאל' וכ"ה שכתוב בן אהרן אינו חוזר לאלעזר אלא על כנחם שהוא בן אלעזר ועל היחס נקרא פנחס
 בן אהרן הבהן כאילו היה בן אלעזר כלבד לא' היה נכנס בכהונה ביון שכפר נולד בשעה שנמשחו אהרן ובניו ולא בני
 בניו היולדים באותה • שיה' אבל זה נחשב כאילו נולד עכשיו לאהרן וניתנה לו הכהונה עכשיו ויש סעוד לזה עם מ"ש בזה
 שכבשה דקדק לומר נכבש פנחס הכבשו כל שמעון ויגלה נשמתו ונכנסו בו בני נשמות של נדב ואביהוא ונקרא באמת פנחס
 בן אהרן הבהן ועם זה ידקדק מ"ה הק"ה למה לך הקדים לו כלום לפי שנדב ואביהו נכנסו להקטיר קטורת ונשרפו אמ' הכ"ה
 עכשיו הקדים לו כלום שלא יירא ויחמ' עוד כי בדיתי היתה אמו החיים והשלום ואעפ"י שבאותה פירה כשנכנסו להקטיר לא
 כפרו עוד כי כ"ס מתי אבל כפרה זו ראויה להיות לעולם כי פנחס זה אליהו הוא חי וקיים לעד מכפר כפרתם של ישראל' ונרמז
 מה שייחסו הכתוב' בשביל דבר השבטים שהיו מבזים אותם וידבר ה' אל משה לאמר פנחס כי לאמר זה אינו נודק לומר
 לאחרים ואם הכוונה לומר לפנחס כבר הוא אומר לכן אומר הנבי' וכו' ולזה רמזו שדבר ה' ב"ה עם משה על מה באמר השבטים
 הרואים בן פוטו זה וכו' ומבזים אותם הנבי' הגני הנבי' הוא נקרא לככה ואעפ"י שהשבטים ביזוהו מנד אמו והב"ה שייחסו
 מנד אביו הכוונה שכיון שפירחה נשמתו כל פנחס ונכנסו בו נשמות נדב ואביהוא שהם בני אהרן כמו שכתבנו ח"כ אינו נקרא
 עוד בכ"ס פנחס בן אלעזר שהיה נשוי לבנות פוטיאל' אלא זה שמו אשר יקראו פנחס בן אהרן הבהן כי עריה חדשה הו' מנשמות
 נדב ואביהוא שהם בני אהרן וכיון שפנחס הוא בן אהרן אם בן נשמתה קורבת אמת אלעזר מבנות פוטיאל' והרי הוא נחשב
 לבן אהרן שנכח לאלישבע בת עמינדב לכך ייחסו הכתוב פנחס שהוא בן אלעזר מעמה הוא נקרא בן אהרן הבהן • עוד
 ירצה שמקודם לא היו מדברים בפנחס כי ביון שהוא מנד פנחס כ"ס מה לו ולאב' אחיו כי בא יבא ברינה כוכב' אומותיו אבל
 כיון שה"ה אומר הניחו לו שהוא קנאי בן קנאי גם בן משיב חימה ונשפכת מנד אבותיו אם בן התחילו לבנותו מנד אבי אמו •

מוסכת סנהדרין

עוד אפשר שכיון שראו השבטים קטרוג מ'ה על פנחס שהטיח דברים כלפי יוצרו ומחל לו הק'בה ואחר למלכבי'הניחו לו ה'ה
דאוי לפנחס ללמוד מדרכי קונו ולמחול לגטיא שבט מישראל ולא יתרגנו מיד ועל זה התחילו מבוסים אותו הרואים בן פוטי זה
זכו' שלא הלך בדרכי טובו ית' : עוד אפשר שבא לומר על שהיו חושדים אותו שבהיותו בן מי שפיטס עגלים לפני לכך לא
קינא על דבר פעור לכך אמר הק'בה הניחו קנאי בן קנאי הוא שהרי אבי אביו קינא על עז' כי במעשה העגל קנאו בני לוי וגם
הוא קנאי בעז' כמיהו ואינו הולך אחר אבי אמו שפיטס עגלים לעז' כי אם אחר אבי אביו והוא לוי עוד השיבו הק'בה בשביל
שביוו אותו הרואים בן פוטי זה יתרו אחר ה'בה בן אלעזר בן אהרן הכהן שהלך לאכול לחם עם יתרו לפי שקירב עמו לפני
האלהים ונתנייר ואחר שנתנייר לקח אלעזר מבנותיו לאשה ואין לבס' לזולזו ביתרו שנתנייר ונעשה בריה חדשה : עוד אפשר
שאמרו וראויה כפרה זו שתהא מכפרת לעולם לתקן מה שביוו אותו שלא בא פנחס לכפר על דבר פעור בעז' כי אם על הזנות
אחר ראויה כפרה זו כל עכשיו שמתוכה אתן לו את בריתי שלום דהיינו החיים והשלום זה אליהו שהוא חי וקיים ותהא מכפרת
על העם לפי שהוא עתיד לכפר גם כן על עז' בשיקנא על נביאי הבעל והרגם כדי להגויא עמו מזולזל השבטים שהיו אומרים
בן מי שפיטס עגלים לפני והרי הוא עתיד ליפרע מעצ' ונביאי הבעל ואז יאתרו שהוא מתייחס אחר אביו בן אהרן הכהן שהיה
לבו אל ה' במעשה העגל ומתוך כך קרבו הק'בה לכהונה וגם בזה פנחס לבו' לבנים אעפ' שלא קינא לעז' של פעור ולזה אפשר'
שכיון גם אליהו באמרו קנא קנאתי לה' אלהי הנבואות כי טובו בריתי בני ישראל וכו' ר'ל עד עכשיו היתה בידי קנאה אחת
שקנאתי על הזנות ולא על עז' והיו השבטים מבוסים אותו הרואים וכו' . ועכשיו קנאו קנאתי הקנאה על שבער ועוד אחת
קנאתי לה' שהיא על עז' שזכו בריתי בני ישראל וינבאו לבעל ויבקשו את נפשי לקחתה ואתה הבטחתני לתת לי בריתי החיים
והשלום . גם יפ' לבאר עם זה מ'ס טס ויהי בעלות המנחה ויגם אליהו נביא ויאמר ה' אלהי אברהם יצחק וישראל היום יודע
כי אתה אלהים בישראל ואני עבדך ובדברך עשיתי את כל הדברים האלה להיות שפנחס זה אליהו ביו אותו השבטים שמה
שקנא בזנות לא היה לאהבת ה' כי אם לאחוז מעשה אבותיו של אמו שבא מיוסף שפטפט ביגרו ולא נכסל בזנות ומטעם זה
לא קינא על העז' לפי שבא מיתרו שפיטס עגלים לעז' ואחוז מעשה אבותיו עתה כשבא לקנות על עז' של נביאי הבעל נתפלל
ויאמר ה' אלהי אברהם יצחק וישראל בזכות האבות עזרני לנקום נקמת עז' והיום יודע כי אתה אלהים בישראל' וגם יודע שאני
עבדך דבק ביחודך ומואם עז' ואינו מתייחס אחר מי שפיטס עגלים לעז' ועתה ידעו כי בדברך עשיתי את כל הדברים האלה
אפילו קנאת הזנות לא היתה בשביל אחיות מעשה אבותי שפטפט ביגרו אלא בדברך לקיים דברי תורתך עשיתי את כל הדברים'
האלה מאלו ועד עתה : עוד ירמוז וראויה כפרה זו שתהא מכפרת על העם עם מ'ס חזל על וכפר על בני ישראל וכו' קרבן
הקריב שנאמרה בו כפרה אלא ללמדך פכל הסופר דמן כל רשעים כאילו הקריב קרבן ואם בן אם כפרה זו ככפר פנחס היתה
בן קרבנות לא היתה נוהגת לעולם שהרי בזמן שהתקדש חרב אין קרבן לכפר אבל ביון באופן כפרה זו אינה מחמת קרבן כי אם
משפך דמן של רשעים אה כן ראויה כפרה שטעה פנחס שתהא נוהגת ומכפרת לעול' שבכל זמן אעפ' שאין כ'ה קיים אם יטפכו
דתן של רשעים אני מעלה כאילו הקריבו קרבן ונמלאו מקריבין קרבן כפרה לעולם ועד בין בפני הבית ובין שלא בפני הבית
וביון שהקריב לכפר הוא נוהג לעולם גם ברית באונמו היתה לעולם וכטס טעמה שלום בני ובין בני ישראל וגם
להחיות את שארית ישראל כך הקדים לו שלום : עוד מיהשתי דרך ישר במ'ס חזל לפי שהיו השבטים מבזין אותו שהם
חטבוהו לפנחס שמה שהרג לומר הוא בשביל שזולזל בכבוד אבי אמו של פנחס זה יתרו כי כשתפסה לכזבי והביאה אלל מש'אמר
לי זו אסורה לוי משה אסורה חור ואמר לו וכו' בת יתרו מי התירה לך טגס היא בת מדין ובני זל רמו דברי חזל
שאמר למשה בת יתרו מי התירה לך דהיינו מ'ס הכתוב ויקרב אל אחיו את המדינית כלומר הזכיר שנסא בת יתרו המדינית
ויחיד שפגע בו פנחס והרגו חסדוהו לפנחס שלא קינא לכבוד ה' רק לכבוד אבי אמו ולכך אמרו הרואים בן פוטי זה שפיטס
אבי אמו עגלים לעז' יהרגו נשיא מישראל כלומר הרואים שבשביל שזולזל לאבי אמו שלא היה מכלל השבטים כי פיטס עגלי' לעז'
זה הרג אותו וכו' ראוי הוא שבשביל כבוד מעטס עגלים לעז' יהרגו נשיא מישראל ולכך בא הק'בה ליחסו פנחס בן אלעזר לומר
במעשה לומר לא היה בשביל כבוד אבי אמו רק להיותו קנאי בן קנאי כטס שקינא שבטו על העז' בענין העגל כדכתי' מי לה'
אלי ויאספו אליו כל בני לוי כך קינא הוא על העז' שעבדו ישר' לפעור וכטס שאהרן השיב חיתה במעס' הקטורת דבתי' ויעמוד'
בין המתים וכו' ומענה המנפה כך פנחס השיב חיתה בהריגת זמרי ולפ' ש נתכוון ולא לכבוד אבי אמו כי אם לכבוד שמים וזהו
שאמר הכתוב פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן כי עשה מעשה אבותיו אלעזר ואהרן והשיב חמתו בקנאו את קנאתי דהיינו משיב
חיתה וקינא לשמי לכן אמר שיטול שכרו בדין כנגד הקנאה שקנא לאלהיו יהיה כהן והיתה לו ולורטו אחריו ברית כהונ' לעולם
בטס שבפר על בני ישראל כך יזכה לכהונה להקריב קרבן כפרה על ישראל וכטס שהשיב חיתה מעל ישראל ונתן שלום על
ישראל כך הגני נתן לו את בריתי שלום שיהיה חי וקיים כי פנחס זה אליהו :

דכתיב ורוד חתנים וכו' נראה שמה שהקפיד ה'בה על שהמתין פנחס לומר עד שבעל מב'ד בעילות
ולא בטח להק'בה שיקים עמו ויהרגו מיד הענין הוא לפי שכל זמן שהיה קיים זמרי חמת ה' בערה

ק"ט מא

במנפה

שמנסה והיה המלאך בונף את ישראל ואילו הרגו לזמרי חיד גם היתה המנסה נעדרת חיד ויהי משיב חמתו של הק"ב חיד :
קב זקנו של ר' פריד' פירש' הו' ר' חייא בר אבונא דהכי אמרי' פ' חלק בוכת רש"י זל לדקד' כיון דזקנו של ר' פריד' ראה מטפה טפה גולגלתו של יהויקים דהוה בתוב עלה זאת ועוד אחר' מה בא לחדס ר' חייא באומריו כתיב על גולגלתו של יהויקים וכו' לזה פיר' רש"י שזקנו של ר' פרידא הוא ר' חייא בר אבונא דהכי אמרי' פ' חלק והשם נישא :
קבן פרק י שלחו חמס חיזוהו בן הע"ב וכו' ויש לדקדק מה זו שאלה בשלחו חמ"ל לבבל ומה תשובה זו מהשיבו להם דהולל ברא את דבר ה' ובמכותיו הוא חפץ בן הע"ב וג"ל שידוע הוא שהדד באז הוא מכותלי ב"ב כדכתיב העם היושב בה נשוא פון ולבך שלחו חמס לבני ככל חמס שאינכם דרים באז חיזוהו בן הע"ב באשפו סבל ישראל יש להם חלק לת"ב מ"ל לאו כולי עלמא בני ע"ב גינהו כי חלק יב להם וכני הכית לא הוו והם השיבו שנותן וספל בדרך אשפו שהוא דר בת"ל הוא בן הע"ב כדכתיב הקינו ורננו טובני עפר טובני עפר לא נאמר אלל טובני מי שנעשה כן לעפר שהוא נכנע וספל בדרך וענותן זהו ספל בדרך הוא נדיק במיתמו קרוי חי והם במיתמם כינבי עפר שאינם גריכין כי אם התפוררות להקין משמם והם מבני ע"ב :

קבה ויגדל

הילד ויגמל וכו' אחר שטן וכו' יש מית' איך המתין הסטן מיום שנמל ינחק מחלבו וכו' ש לת"ד ה"ג מ"ל חילתו וכן לת"ד שנמל מינרו יש זמן רב עד היותו ינחק בן לו שנים בסנעקד ויא' שהיה בן כז' שנים ולא דבר הסטן מאומה מקטרוהו עד אותו זמן והוא פלא ויש לאמר דלתי הא כמ"ד במדרש שנענס אברהם על שהקריב ז' בכשות לקיום בריתו של אבימלך והשתא נישא דמנא טטן מקום לקטרג על שלא הקריב אברהם בסעודתו של בנו תור או גוזל ובברית של אבימלך הקריב ז' בכשים :

קח

נא את בנך איך נא אלל לשון בקשה מ"ש איך נא וכו' בלשון שלילה וכו' הענין הוא לפי שאי אפשר לפרש באן קח נא שכסיו את בנך דמקאחר שכסיו משמע בטעה הוואת תקארו והעלהו ומנינו כלא בא אברהם להשלותו אלל לאחר ג' ימים שנאמר ביום השלישי ויבא אברהם וכו' ועל כרחין איך לפרש נא זה מלשון עכשיו ואם באנו לפרש לשון בקשה יקשה דהולל במחלת הענין נא קח את בנך וכו' ותהו זה שהפסיק במלת נא שהיא הכקשה בין קח ובין את בנך אחר איך נא אלל לשון בקשה בלומר אשפי שאינו גידק באן לדרוש נא זה לשון בקשה מ"ל גריך אתה לדחוק ענמך ולומר שאין נא האמור באן אלל לשון בקשה לפי שאי אפשר לדורשו בלשון עכשיו כמו שכתבנו והבקשה היתה לפי שנמנסה אברהם בעשר נסוינות את' לו הק"ב קח הנסיון הזה בבקשה מתך וימלד בו ע"י בנך יחידך :

אמר

ליה ואלי דבר יניבך כך שמשתי מאחרי הפרגוד הנה לעולה ואין ינחק לעול' נראה דהכי דריש ואלי דבר ינובך ותקח אזני שמש' מאחרי הפרגוד שתן מנהו מיעוט העלאת הקרבן מנהו מינחק ואין הקרבן לא הנה לעול' :
קבו פרק יא הוא כפר במחייית החמים וקשה דמשמע דהא מנן אלו שאין להם חלק לע"ב הוא שאין לו מחייית החמים ומינח באומר איך מחייית החמים מהמורה שהוא מדה כנגד מדה אבל הלוחט על המכה או אומר איך מירה מן השמים ואחר הדברים השנויים במשנה תניין ואם איך להם חלק לע"ב הוא כפשוטו א"כ מנין הוא אומר הוא כפר במחייית החמים לפיכך לא יהיה לו חלק במחייית החמ' וג"ל דלעולם שאין לו חלק לע"ב האמור במשנה הוא כפשוטו ולא דברה המשנה במחייית החמים כי כולם יש להם מחייה אבל בכופר במחיייה בא להוכיח תנין שאין לו חלק לע"ב והוכיח בן דביון שכפר במחיייה הוא מוכרח שם הוא לא יהיה לו חלק במחיייה דהא ק"ל שהק"ב מודד מדה כנגד מדה וביון שזה הכופר במחיייה אין לו מחייה מינה אמה למד שאין לו חלק לע"ב שהרי ע"ב הוא אחר המחיייה ומי שזכו לחיות במחיייה ילכו לע"ב ומי שלא זכה במחיייה איך ילך ויזכה לע"ב ומכאן רואה שאין לו חלק בכופר במחיייה לע"ב :

מאי

וירמסוהו בשער וכו' וקשה אחמי מיתה דכשכיל קללת הנביא היה בן לפי שכך אחר סאה סולת וסאמים שעורים בשער שומרון ועל זה אחר הנביא הנך רואה בעיניך בן בשע' שומרון ומסם לא מאכל דהיינו מה שרמסוהו בשער מקום שראה בו הסולת וכו' ונראה דדייק הכי כיון שבדבר הנביא נאמר כה אחר ה' בעת אחר סאה סולת בשער שומרון וכשכיל לקללו אחר הנך רואה בעיניך ומסם לא מאכל והיה אפשר להקיים קללת הנביא שיראה הסולת בשער שומרון ואח"כ ימות באיזה מקום שיהיה ומתקיים בו ומסם לא מאכל אבל לא קללו הנביא שיהא מיתמו בשער שומרון וכתיב וירמסוהו בשער מה שלא היה בכלל קללות אלישע הנה זה יורה שנענס מדה כנגד מדה הוא לא האחין כנבואה כשעת אחר יהיה סאה סולת בשער שומרון לכך וירמסוהו על עסקי שער כשכיל מה שכפר ולא האחין כנבואה שאתר יהיה סאה סולת בשער ואילו לא היה זה היה אפשר שלא וירמסוהו בשער אלל היה נרמס במקום אחר לא נרמס על עסקי שער דהיינו מדה כנגד מדה וכדרשותי בשער גרור הכסף הרמכתי הביאור בזה ובפסח הכתובים ענין נכון :

קבו אף

גורם לו מיתה פי' גורם מיתה לאותו עם הארץ שנתן לו התרומה לפי ששם הארץ אינו זהו במיתת התרומה והוא מחללה בטומאה וכתיב ומתו בו כי יחללוהו :

בסכת כנהדרין

לתת

להם את חרץ כנען לכם לא נאמר וכו' . וקשה מ'ל ללהם קאי על האבות דילמא מיירי על בני היונאים מארץ
מזרים שיכנסו לאז ועליהם אמר לתת להם ולפי שהיה מדבר עם יונאי מזרים לא אמר לכם לפי כל היונאים
מזרים מתו במדבר ואעפ"י שהפחותים מבן עשרים ויתרים על בן עשרים נכנסו לארץ מ'ת דבר הכתוב באותם שבאו לכלל
אנשים מבן עשרים ומעלה ועד בן עשרים שנה וכיון שהם אינם נכנסים לארץ לא אמ' והקיימתי בריתי לתת לכם אלא לתת להם
לאותם הנכנסים או לבניהם של אלו אחריהם ויל' דכיון דכאוות ענין כתיב והבאתי אתכם לארץ אשר נשאתי את ידי ובודאי
דבר הכתוב על הפחותים מבן עשרים ויתרים מבן עשרים שנה נכנסו לארץ א"כ גם בפסוק הקודם הלל הקיימתי בריתי לתת
לכם על הפחותים מבן כ' ויתרים על בן ס' שנה ומדכתוב להם הנה על האבות שיעידים לחיות ועמיד הק"כ"ה ליתן להם אז :
שאלו דוקין את רבנ' וכו' וקשה כי מאי דעמיד דר'ג להביא ראיה מהנך טובב עם אבותיך וקם כיון שיש להשיב
דילמא קאי לקמיה וקם העם הזה וזנה שהוא פשטיה דקרא ועוד היכי יליף מקרא דישו מתוך כיון דאפשר
לאוקומיה במתים שהחיה יחזקאל וע"ק דלדברי הגדוקים נמי דמיירי במתי יחזקאל הא מיהא איכא תחיית המתים - ועוד נבאר
ראיית הכתובים שהוא וחקך כיון הטוב היכי משתמע מניה תחיית המתים . וע"ק כיון שהביא להם ראיה מקרא דאשר נשבע
ה' לאבותיכם לתת להם לכם לא נאמר וכו' למה לא הביא להם מפסוק וגם הקיימתי את בריתי אתם לתת להם לכם לא נאמר
וכו' והוא מקרא קודם בתורה כפ' וארא ולמה הביא מן המאוחר שהוא כפרט' עקב וגם ר' סימאי הביא ראיה מפסוק זה כלאומר
וגם הקיימתי את בריתי אתם לתת להם . ונלע"ד שר'ג הכיב להם בפה ראיות שהם מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים
ולא נזהר דעתם עד שחמ' להם ראיה מהכתוב שאמר אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם ואז הודו שגם אותם המקראו' הראשונ' **ו**
יעידון על תחיית המתים כי זה יוכיח על הכתובים האחרים וזוה ידוקקט שאמר כלל ופרט . מהתורה ומהנביאים ומהכתובים
מהתורה שנאמר וכו' כלומר שמכח המקרא של תורה יתבאר הראיות כולם של תורה ונביאים וכתובים שהגד הטוב שבכולם
הוא שיש תחיית המתים והכריח ר'ג מדכתוב הנך טובב עם אבותיך וקם העם הזה וכו' דאי קאי וקם אמאי דאכתריה קט' מאי
וקם כי חזן זה קימה ואדרבה נפילה היא להם שכיון שהם זונים אחר עז נפילה היא ועוד קשה לתת הזכיר ענין שביטו סמוך
לענין הזכות . ועוד קשה מה שהפסיק לומר העם הזה כיון וקם למ"ט וזנה דהלל וקם וזנה העם הזה לכך דרשו דהאי וקם
אנך טובב עם אבותיך והם תנחומין למשה על פיתתו שאמר לו ה' כהן קרבו ימך למות והתפלל שיתמנה יהושע והוא בתי'
וא"כ נתקנא מתנו וניתמו הק"כ"ה כי הוא עמיד לחיות הוא והעם הזה בני דורו והוא עוכה לפניהם ויתא דאשי עם וזש הנך
טובב עם אבותיך והנך קם אתה והעם הזה ופרט' זל והאי וקם אנך קאי וביאור דבריו לפי שקשה לפי ר'ג דדרש הנך טובב
עם אבותיך וקם שהוא תחיית המתים שא"כ הלל הנך טובב עם אבותיך וקמת מאי וקם לזה פי' רש"י זל והאי וקם אנך קאי
וה"ק הנך טובב והנך קם וקאי נמי לקמיה וקם העם הזה כלומר שאתה תקום בתחיית המתים וגם העם הזה יקום לתחי' ויבואו
עמך ובפי זה מ"ט וזנה לא קאי אותם אלא רתו לנו כלעמיד וזנה דנחמא שו' דבר אחר בפני עמנו שהוא שיזנה העם הזה וכו'
והקשו הגדוקים ודילמא אותם העם הזה וזנה ופי' רש"י זל ודילמא וקם העם הזה וזנה דאכתריה קאי ולא קאי לקמיה והוא ח'
מן הכתובים שאין להם הכרע . והכוונה לרש"י זל שגם לדבריו ר'ג קאי אכתריה וקם העם הזה לתחייה אבל לא קאי אזונה
זל בני קאמר ודילמא אוקם העם הזה וזנה דאכתריה קאי ולא קמיה משום דלפי דבריו ר'ג קאי למעלה ולמטה טובב וקם . וקם
העם הזה והוי כאחד מהכתובים שיש לדורכס למעלה וגם למטה כגון שלטה גביעים מסוקדים וכן יש לדרוש גם כן מסוקדים
כפתוריה וכן כי באפס הרגו טור אבוס וכן בני ארור אשם ולא מכחו דרטי אהדדי והגדוקים דחו דילמא אכתריה דוקא קאי
ולא אקמיה וזהו אחד מנ' מקראות שאין להם הכרח לדרכתם אם הם למעלה ולא למטה או למטה ולא למעלה וכן אם נדרוש
האי וקם למטה לא נדרשנו למעלה וזוה ידוקקט מ"ט רש"י זל א"מנ' מקראות ומנינו ה' מקראות שאין להם הכרח שאת מסוקדים
ארור מחר וקם אלא שהשנים מהם הם נדרשים למעלה ולמטה דהיינו ארור ומסוקדים אבל ה' הם או למעלה ולא למטה או
למטה ולא למעלה וזש ודילמא דאכתריה קאי לא אקמיה ומהכתובים שאין להם הכרח הוא דקאי למעלה ולא למטה או למטה
ולא למעלה כמו שכתוב מחר אנכי נכבצל ראש הנבצה שיש לומר' ונא הלחם בעמלק מחר או נאמר מחר אנכי נכב וכו' דאי קאי
לקמיה לא קאי אכתריה והביא ראיה מדכתוב יחיו מתוך נבלתי יקומון ופי' רש"י זל מתוך של אז נבלתי אלו הנפילים והכוונה
לרש"י זל כי ר'ג רצה לדמות לדרשת פי' הגדוקים דמיירי במתים של יחזקאל לבי שהיה בבקעת דורה שהיא חונה לארץ והכתוב
אומר יחיו פתך של אז הרי יש כאן תחיית המתים ועוד שאלו שהחיה יחזקאל היו אושם שינאו קודם לקץ או למ"ד מכל היה
בעמידים לחזור בני נלות למקומם ולא שייך בזה לומר נבלתי יקומון על הנפילים כי לא היו נפילים בלותם שינאו קודם לקץ
ואנאן דמתוך אינם נפילים והם דחו הדרטה ההיא של נבלתי אלו הנפילים והביא ראיה מוחבך כיון הטוב שהוא על דברי
סופרים שחביבים דברי דודים כיניה של תורה שיון עולה שבבים כי ע' פנים לתורה ואמר וחקך של דברי סופרים כיון הטוב
הולך דודי לעולם למטרים ואז דובבים שפמי ישנים בתחייה והם אמרו ודילמא מרחשן שפוותיה עד שהביא המקרא שחמ' אשר
נשבע ה' לאבותיכם לתת להם ומה שלא הביא מפסוק וגם הקיימתי את בריתי אתם לתת להם וכו' הענין הוא לפי שיש לדרוש

בו בדביתו כדרשו חבל על לאבדיו ולא מתבטחין שהקיומתי את בריתי לאברה' וינחק ויעקב למת לה' את ארץ כנען וכשרנה
 אברהם לקבור את שרה לא מנח תקום לקברה עד שקנאו בד' מות שקל כסף וכן ינחק בקט לחפור באר א' ולא הניחיהו והיו
 מרובין עמו בראשונה וכשנייה ועכו' לא הרהרו אחר מדותיו ולא קראו תגר עלי' לאמר איך דברוך שהבטחתנו וכפי אות' דרשה
 אחי' שפיר מ"ס למת להם וכו' ולהכי הביא רמיה להם מהכתוב שאומר אשר נשבע ה' לאבותיכם למת להם שהוא נדרש ופה על
 תחיי' המתים והלל למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם למת לכה כי האבות כבר מתו ולא ילדק
 לומר עליהם למת להם אלא למת לבם ואעפ"י דשפיר קאמר למת להם בדבר הכנים מ"מ ביון דכתיב הכא למען ירבו ימיכם
 ה' לאלהיכם למת להם ומדקאמר למת להם לדרשה קאתי שמכאן לתחיית המתים מן התורה מהה שאלמר הפסוק אשר נשבע
 ה' לאבותיכם למת להם לאבות . ואפשר עוד לומר שלכך לא הביא מפסוק הקיומתי בריתי למת להם לפי שיש לדחות שאמר
 להם על בנייהם הנכנסים לארץ וכמו שכתבתי למעלה ואעפ"י שנדחה זה הפי' מדכתיב אח"כ והבאתי אתכם מ"מ הנדוקים יחדו
 בקט לזה הביא האי קרא דכתיב ירבו ימיכם על האדמה והלל אשר נשבע ה' לאבותיכם למת לבם ומדכתיב להם ה' שפיר דין
 המתים להחיות אמר נמי א"ר יומן מרוב רשבי' מנין שהק"ב מהחיה המתים וכו' ונריך ליישב ביון שנדחת רמיה זו דלילמת
 דקם העם וזנה אוך אמר אמר נמי אמנם נראה דרשבי' דיוק דהלל וזנה העם מאי וקם העם הזה וזנה ועוד מה קימה היא
 זו של זנות לכך אנו מוכרחים לדרוש הכך שובב וקם שהוא תחיית המתים ואח"כ הודיעם מה שעתיד להיות וזנה :

ז"פתם

תורתכם צריך לפרש שהוא על כל אותם המקראות שדחו הנדוקים אותם מפסוטס הרי הם מוסיפים תורתם
 לדרוש שלא כהלכה אבל עכשיו לא העלימם כידכם כלום מהאי קרא דעונה בה וכוה ויפתי ספרי בותיים
 ועדיין צריך להבין מ"ס ויפתי ספרי בותיים וכו' דכפי הנראה זיף את דבריהם אבל היבן מנינו שזיף ספריהם וז"ל שמה
 שזיף ספריהם הוא שכתב ספריהם את כל דברי ספר התורה וביון שכתוב בספר הכרת עונה בה דהיינו עונה בה לפיה
 והם כופרים בתחיית המתים א"כ נריכים הם לומר שהספרים שלהם מוסיפים שאין לכתוב עונה בה . ויש לדקדק דלמא' להו
 מדכתיב ונכרתה ובתיב הכרת תכרת דהיינו ונכרתה כשה' הכרת לע"הב דכשלא בהכרת תכרת יש להם פתחון פה לומר דכרתה
 תורה כלשון בני אדם אבל ונכרתה הכרת מאי היא וזל דיש להם לדחות דלמא' מדק' הוא מדרך את ה' כתיב ביה ונכרתה וכו'
 בתיב הכרת תכרת דכרת תורה כלשון בני אדם . ויש לדקדק דגם כהאי קרא דעונה בה יש להם לדחות דנח' שכתבת הנפש
 אחר מיתה בע"הב לידון כנהיגם אבל מנין לתחיי' המתים מהתורה וזל גם מה שפירשתי שלע"הב הוא עולם שבא לאחר התחיה
 וזוהו נקרא ע"הב וביון שיש ע"הב הוא מבואר שיש תחיית המתים ואחר התחיי' הוא ע"הב שכל זה ענין הכתיב עונה בה לע"הב
 ועדיין קשה אוך זיף ר' אלעזר לספרי בותיים כהאי קרא דעונה בה ביון שפיר דין יש להם פתחון פה לדרוש עונה בה כדדרש ר'
 סיקובא ור' ישמעאל הכרת כשה' יכול אפילו עשה תשובה ת"ל עונה בה לא אמרתי לא בזמן שטובה בה שלא שב בתשובה .
 ונראה דאפילו ר' סיקובא ור' ישמעאל לא דרשו בזמן שטובה בה אלא על הכרת של ע"הב אחר התחיה שדרשו ר' סיקובא מכפל
 הכרת תכרת ור' ישמעאל מנכרתה והכרתה ועל הכרת של ע"הב אחר התחיה אחר בזמן שטובה בה תכרת אחר התחיה אבל
 שב בתשובה קודם מיתה אינה נכרתה לע"הב אחר התחיה אבל לכולם שהכרת של ע"הב הוא אעפ"י שחזר בתשוב' דאין התשובה
 ממרקת הכרת של ע"הב כהאי דדרש ר' ישמעאל בארבעה חלקים כפרה עבר על בריות ומימות כ"ד תשובה וזה תוליד ויסורין
 ממרקים הרי שהכרת של ע"הב אינו ממרקת בתשובה ולכך לדברי הנדוקים שפיר' תחיית המתים אין לדרוש עונה בה בזמן
 שלא עשו תשובה כי אעפ"י שלא יקיה עונה בה שכבר חזרו בתשובה עדין הכרת של ע"הב בומד ומדכתיב עונה בה לע"הב הרי
 שיש תחיית המתים מן התורה וכוה זיף ספר הכותיים :

קבה אמריתו

דכבדי חיי דכתיב וינינו מעיר וכו' אעפ"י דפסטיה דקרא מדבר בפושט הארץ בערותיה
 יהי פסת בר בארץ וכרוב לפירו' ירשבו האילנות בנוע עלי יפר מפני רוח וינינו פדת
 האילנות כמו עשב הארץ מ"מ יש להכריח שמדבר בתחיה מדכתי' וינינו מעיר והלל וינינו בעיר ועוד שאין דרך האילנות להיות'
 בעיר אלא מרחיקין האילן מהעיר והלל וינינו בעשב הארץ ומדכתיב וינינו מעיר היא לומר שפתידין כמבנבנין ויונא' הנדוקים
 ביום התחיה ועולים מירושלם בדאתרן בכתובות פני' שנאמר וינינו מעיר ואין עיר אלא ירושלם שנאמר העיר אשר בחרתי בה
 וגם דרשו במסכת שבת מהאי קרא שתיקה אי' שתוניא גליסקאות וכלי חלת שנאמר יהי פסת בר בארץ וכן דרכו פמ' סנהדר'
 שתיקה חיתה שתתמר בדקל בראש ההרים שנאמר בראש ההרים וכו' וכו' הוא בזמן התחיה והשתא נישא דסמיק ליה וינינו מעיר
 שהוא ענין התחיה . ומה שהתפקה קלפטרס מלכתא אס עומדים ערומים או מלבושיהם אשאר מדכתיב כעשב האר' מ'מת'
 שהם ערומים בלי לבוש ור' מאיר אמר אדרבה מ"ס רמיה דביון דכתיב יהי פסת בר שהוא החיטה אשר מתנה ינא לחם והחיט'
 נקבת ערומה ויונא' בכמה לבושים נדוקים שנקברים מלבושיהם על אחת כמה וכמה ומדכתיב כעשב הארץ ולא כתיב כעשב
 פתם היא לרמז על החטים שיונא' בכמה לבושים מהארץ כדכתיב להוניה לחם מן הארץ והם החטים . ויש להקשו' דנעביד
 ק"ו לאך גיסא וזה חטים שיונא' בכמה לבושים הם נקברים ערומים הנדוקים שיונא' ערומים מבטן אחס לא כ"ס נקברים

מסכת סנהדרין

עדומים ומנין לנו לקבורה בתכריכין ונר' שכיון שכל העולם נהגו לקבור בתכריכין אין לנו לדון בקו' לבטל מנהגו של עולם :
זעוד להבי אהני קרא דכעשב הארץ לומר שינינו הנדיקים וינלו במלבושיהם כעשב הארץ שהם החטים שיונאים בלבוש וכדי
סלא נטרה לומר כעשב על שאר עשבים שיונאים עדומים אהני קו' לדרשו על החטים ולכך אינטריך קרא ואינטריך קו' :

אמר ליה אמטול למ'הד וכו' ויש לדקדק שלא אמר לו תשובתה של בת קיסר שאמרה שני יולדים יש בעירנו וכו' וכן
מאי דתנא דבי ר' ישמעאל שהבינה בת קיסר קו' מכלי זכובית וכו' ושאל כיון שהיה השוא מין שאינו מאמין אם
זיכנו תשובתה של בת קיסר שמא ידעה ויאמר דנהי שיכול לגור גורה חדשה מן הטיט אבל לחזור לגור גורה שבכר נתקלקלה
מנין לכך תנא דבי ר' ישמעאל שהבינה קו' מכלי זכובית שהיא תשובה יותר נכונה מהראשונה לפי שהו' לימד בדבר שנתקלקל
טיט לו עוד תקוה ומ' יש עדיין פתחון פה שכלי זכובית שנסכרו לא נתבטלו ממה שהיו כי בתחילה היה זכובית ואח' שנשבר
עדיין הוא זכובית אבל הכס' אדם שנתבטל ונעשה עפר אריך ישוב העפר להיות אדם ולכך השיב ר' אחי ליהוא מינא אמטול לך
משל וכו' שאמר לבנות הפלטיין שנפל בחקום מים ועפר כך האדם שמת חוזר ובורא וכוה יש לישב למה לא השיב לו מדכתיב
דיינר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת מיי' הרי מנינו בעפרא דחיי אמנם באלהובים שאנפיו שנתקלקל
אומרו עפר ראשון וימות חוזר הק' בה ובורא אותו עפר המקולל כיון שיש בו מים ועפר הוא נקל לבראתו - ויש לדקדק בנמשל
הזה שהוא תחיית המתים שיש כאן עפר אבל לא מנינו כאן מים והיובן הם המים ואפס' לומר שהטל שעתיד ה' לכה לחיו' המתים
הוא המים עם העפר :

קבט אף אני לא אביא לכם ראייה אלא מן התורה שנאמר ויאמר ארור כנען וכו' ונריך ליישב שכפי תשובה
זאת עדיין יהיה פתחון פה לצרער לבני יפת שהרי גזר עליו שיהיה עבד לאחיו שהם גם ויפת ולמה
לקח גם לבדו לארץ כנען ואפס' לומר מתוך הדוחק שמנינו שכתוב בשם ברוך ה' אלהיכם ויהי כנען עבד למו ובתוב נתי
ביפת יפת אלהים ליפת ויטכון באהלי עם ויהי כנען עבד למו הכוונה לומר שיהיה כנען עבד לזרעו של עם וגם בזמן שירחיב
ה' ליפת ויטכון באהלי עם מ' יהיה כנען עבד למו לזרעו של עם הכתוב מתוך לו ויטכון באהלי עם ויהי כנען עבד למו לשם
ואנפ' שאמר עבד עבדים יהיה לאחיו הוא על עם זרעו - ופ'ל דכיון שיגאה הארץ מחזקת כנען יש למוחזקים בה תחמ'רוש'
לומר שגם ויפת אבותם חלקו את הארצות ולקחו באיי הגוים בארצותם כנגד ארץ כנען לנבולותיה :

קד טאי מתנות וכו' האי דבעי הבא מאי מתנות הוא דעבד השתא הוינא דרשין וימן אברהם כל אשר לו הוא
כבורה כמשח'ל ולבני הפלגשים נתן מתנות כבן פשוט והשתא דרשינן כל אשר לו לינחק שלא הניח
כלום ליתר בניו א"כ מאי נתן מתנות ומטני שמסר להם עם הטומאה :

קלא יקרא אל השמים מעל פי' רש' יקרא הק' בה לנשמה הבאה לאדם בתוך גופו מאל השמים משמע
מפיהו דדריש אל השמים כמו אלהי השמים והענין הוא שאם הוא יקר' אל השמים כמו יקרא
לשמים יקשה היכן מנינו שנקראת הנשמה שמים ועוד דה'לל יקרא מעל השמים שהיא הנשמה החנוכה למעלה מהשמים והיא
ממחת כסא הכבוד ומדכתיב א השמים הוא יקרא אהי השמים מעל לנשמה שהיא מעל השמי' וא' הארץ זה הגוף שבה מן הארץ :

קרב ותית'י עד פלגא וכו' וק' דנבא השמים שמתחוו' משמע בשמניפים למערב משמחו' ושוקטים ליקטי הכי
דליתו עד פלגא דרקיעא והתם ליבא לשנויי האי שינוייא פשוט פועלים ומטו' עוברי דרכים ואפס'
דכיון דהחמ' שוקפת במערב מפני הפועלי' ועוברי דרכי' והחמ' ה' מכלל נבא השמי' אין לחלק בהשתחו' ולמל' לשא' נבא השמי' :

קרג אמר ליה מטעת יכירה יש לתת טעם לרבי דס' ד' דמטעת יכירה דליף מקרא מדכתיב יוגד רוח אדם
בקרבנו דמשמע לאחר שהיה אדם בכשר ובידים ועצמות יוגד הרוח והנשמה בקרבנו ואין
למתה אריך אין הטיפה מסרחת במעי האשה כי אנפ' כלל גורקה עדיין הנשמה מ' מ' רוח אלהים מרחפת בו להעמידו על נשמת
המעוברת שמחיה אותה היא מחיה גם העובר כבמעיה ולפי' שלא יתנה אנטונינום בזה להשיבו כן ואח' כ' מנא מקרא מסייבו
לאנטונינום דכתיב ופקודתך שמרה רוחי דמשמע שהרוח שהיא נשמת רוח חיים היא משמע הפקידה :

קלד כאן במחנה כבינה וכו' וז' כפי האי תירוט' שטניהם נדמוו בפ' זה וחספיה הלכנ' מלאך ה' נבאות דהיינו
במחנה שכי' ונגד זקניו דהיינו מחנה הגדיקי' שהם הזקני' ונהוג ה' בבוד להוס' אור החמה שבעתי' :

רבא דמי כתיב אני אמית ואחיה יש קנת תימה דלא שייך כאן לומר רש' כיון דלא פליגי אהדדי ואפס' דרמי הכי
שהשמיענו הגדולה שמחיה המתים כ' הקטנה לרפאת המחץ ומדכתיב מחנתי ואני ארפא משמע הא דזוקא
אבל להחיות את המתים לא והרי כתיב אני אמית ואחיה לזה פירץ דלא בל לאשמעינן שמרפא את המחץ דמכ' הוא כיון
שמחיה המת אלא לומר שמחיה את הבעלי מותין במומיהן ואח' המחץ הוא מרפא וכוה ידוקדק בכמוב דה'לל אני אמית ואחיה
אני מחנתי וארפא ועוד דה'לל אני מחנתי וארפא לא סמך מחנתי לאחיה לומר ואחיה בזמן המחיה אותו שמחנתי בעיה' ובתוד
תוס' בו אחיהו ואח' אני ארפאו פתום שהיה בו - ועוד ז' דרמי האי קרא תיבה וביה דכתי' מחנתי ולא כתיב אני מחנתי לפי
כאין

שאין הק"כ מייחד שמו על הרעה וכתיב אני אחיה דהיינו מייחד עמו על המיתה שאין רעה כמותה ולא אח' אחיה ואני אחיה
זמני אחר הק"כ מה שאני אחיה בלתי לח' אחת למיחר אני על המיתה אלא אחת לומר אני אחיה מה שאחיה כמות
הוא בעל מוס והאי אני דכתיב הכא קאי לואחיה ולהכי לא קאמר אני אחיה בדכתיב ואני ארפא לפי מה דהאי אני
אחיה קאי לקמיה בלומר אני לאותו שאחיה כמות שהיה במומו אשר מחנתי והדר אני ארפא - ובהכי אחי שפיר דלא אחר
אחתי ואני ארפא אלא אני אחיה מחנתי כמו שמחנתי אני אחיה והדר אני ארפא למתן מכתו :

קלה יבול

תהא מיתה באחד וכו' פירש' אני אחיה אדם זה ואחיה אדם אחר וקשיא שהרי קודם נולד האדם
ואח"כ הוא מת ולא יבדק לומר מיתה באחד אם לא קדמו לו חיים וכפי האי ס' ד' הולל אני אחיה
לאחר ומתית לאחר כדרך העולם שזה נולד וזה מת ויש לפרש הכי יתא דה' ק' יכול תהא מיתה באחד דהאי דפ' ק' דחגיגה
דמרים מנדלח נפיה דמתא שליח דמ' למרים מנדלח דרדקי ואמרין התם סוף סוף שני מאי עבדת להו אחר אי איבא נורבא
מדכנן דמעבר במיליה מוסיפנא להו ליה - ונמצא לפי זה שמתוך מיתה מרים מנדלח דרדקי נמשכו חיים להאור נורב' מרבנן
ואח"כ היינו מיתה לא' וחיים לאחר ואני אחיה לאדם א' כדי לתת חיים לאדם אחר ת"ל מחנתי ואני ארפא שמדבר הכל באדם א' :

מנין

למיתת המתים דכתיב אשרי יושבי ביתך נרדף ליישב מנ"ל דמירי במתים לדרוש מינה התמיהה ואפשר דהע"ה
דומה לפרוזדור ואינו נקרא בית אלא בע"הב והבא כתיב יושבי ביתך שהוא ע"הב הנקרא בית ועוד יהללך בתחילת
האומר שירה וכו' נראה לרמוז בפסוק אשרי יושבי ביתך ענין שירה מדכתיב קמיה לבי ובכרי ירננו א' אל חי וסמך
ליה אשרי יושבי ביתך לרנן אל אל חי כי עוד יהללך סלה לע"הב :

שנאמר

קול נופיך וכו' ויש לדקדק דילמא כתיב ירננו על זמן כנין ב"ה בשוכה ה' כיון שהוא לעתיד לבני נבואות
הנביאים הנזופים ומנ"ל דכתיב ירננו על אחר התחיה - ונראה דדיים כמו שדרשו בס' הזוהר מאי נפאו
קול יחדיו ירננו דה"ל יסאו קול יחדיו ירננו אלא בא לומר שהנביאים שנפאו קול נחתה לומר בימי גלותם עמיד שירננו בשוכ
ה' את שיבת כיון והשתא אחי שפיר דאם חין תחית המתים מן התורה מהיכן יקושו נופיך שנפאו קול נבניאיתם לטעבר לבא
לרנן בשוכה ה' כיון ואם הדנה גם היא היתה לטעבר ה"ל רננו כיון דכתי' ירננו משמ' שעתידין הנביאי' לחיות וירננו לטס ית' :

קרו כל

האונע הלכה מפי תלמיד וכו' ש' מונע בר וכו' ונריך לבאר היכא רמיזא הכא התלמיד ועוד נבאר
שביאר הכתוב מלמטה למעלה קודם ביאר לאדם ואח"כ ביאר יקבוהו ואח"כ ביא' חין בר אלא תור' ולמטה
לא ביאר בסדרן ועוד ק' מנ"ל דלאוס הוא עובדים ולהוציא מפשוטו ועוד קשה למה הביא מהאי קרא מה אקוב לא קבה
אל ולא הביא מפסוקים הרבה קבה לי וקבנו לי ונוקב שם ה' ונראה דיליף דלא כתיב יקבוהו לאומים וכתיב יקבוהו לאוס
אי ה"ל יקבוהו לאוס לכך אחר חין לאוס בלומר האור כאן אלא עובדי' ואלו כתיב יקבוהו לאוס משמע שאינו מתקבל לא מפי
העובדי' בלבד והוא בא לומר שיקבוהו מלמעלה שהב"ה מקללו וגם העובדים מקללי' אותו ולכך הביא פ' זה מה אקוב לא קבה א'
לומר שכלבד קללת ה' יקבוהו העובדי' וכמשמע שגם יחול בו קללת ה' להיומו מונע התורה שהיא קיום העולם וכוה אפס' דאי
לאו מנינן דלאוס הוא עובדים לא הוינא דרטי בר זו תור' דילמא בר במשמעו בר לחם ומזון ואמ' שהמונע מלאכיל מזון לבריו'
ובפי זה יהיה יקבוהו לאוס בלומר יזמחוהו לאוס כמו יקבוהו עמים יזמחוהו לאומים ואינו לשון קללה מה אקוב לא קבה אל
אבל כיון דלאוס הוא מדבר בעובדים מדלא כתיב יקבוהו לאומים וכתיב יקבוהו לאוס שהו' בעובדי' דכתי' ולאוס מלאוס יאמץ
הסת' שמדבר בעובדי' חין לדרו' בר מלשון לחם ומזון כי העובדי' חין מקללין על הלחם לבדו אלא על ד' ת' שהעול מתקיי' בתור' :

קרו זוכה

ומנהגם לע"הב קנת תימה מנ"ל דנהינס לע"הב דילמא גהינס בעה"ז שמי שהוא רחמן עופה אותו
מנהיב לישראל ואפשר דדייק דלא כתיב הרחמן ינהגם וכתיב מרחמם דמשמע שכבר ניהגם ברחמי' :

קלה בר

בית שאין ד'ת וכו' יש לדקדק כיון שהמתבטל ד'ת הוא האדם שסמן מנפוני התורה למה בא העונס על
הבית כי הכא א' הבית הוא ראוי א' העונס וע"ק כיון שאם אוכלתו לבית א"כ מה ענין אש של גהינ' שאינו
נריך ניפוח כי אש של גהינס שייך א' עונס הנפשות הנידונות בו אבל בבית החומרי חין לאש של גהינס ענין בו וע"ק לדרס' זו
למה הפסוק בין כל חוסך טמון ובין ירע שריד באהלו שהוא נ"כ מי טרע בעיניו שיש שריד שהוא ת"ח באהלו ליערבינהו כל
חוסך טמון לנפוניו ירע שריד באהלו תאכלהו אש לא נפח אבל עכשוו' שמ' נורת יאכלהו אש לא נופח אח' כל חוסך טמון וכו'
נמצא מ"ס ירע שריד באהלו הוא דבר שאין אחריו נזר' לכך אני אומ' סלפולם אש של גהינס שולט בב"ה טרע בעיניו שהי' באהלו
והיה מונע ד'ת' אביהו ואנב ב"ה מנא אש ותאכל את הבית ונמצא מ"ס מאכלהו אש קאי לפניו ולאחריו וע"ל מאכלהו אש קאי
אלפניו כל חוסך טמון כל הילכות טמוכות ממנפוני התורה מאכלהו אש לאותה הבית ואש של גהינס כלל נופח ישלו' במי שירע
שריד באהלו מי טרע בעיניו שיהיה ת"ח באהלו כי אז הבית הוא ניבול כיון שיש ת"ח לומר במורה אבל אותו טרע בעיניו הת"ח
באהלו הוא נידון בגהינס כהוא אש לא נופח ועיין במס' פירובין :

מכנת סנהדרין

קלט כל

החשייר פתיתין על שלחנו צריך לשייר מחאבלו כדי לתת לתנייס. חבל צוי שיש לו פת לחס טשייר ומשייר פתיתין אחרים דהיינו שחביא פתיתין אחרים המזנחים בבית זאינס שיור מחבלו זהו עורך לגד טולתן ואחאי אנטריך לאוקומיה הא דחיבא שלימה :

קמ צדיקים

טעפיד הק' כה להחיותן וכו' פרש' לאחר שיחיו טוב אינ' חוזרין לעפרם בין לימות המשיח בין לע' הב' אלא הכשר מתקיים עליהם עד שיטובו ויחיו לע' לצ' וגר' לכאר מ' ש בין לימו' המשיח בין לעתיד לבא שהרי לעתיד לבא כשיחיו אין עוד תות ולפ' כוונת רש' היא על הזמן שיש בין זמן החשיח לזמן שהוא לעתיד לבא שבכל אותו זמן כחיו הצדיקים ימות המשיח אעפ' שמתים מכל מקום אינם חוזרים לעפרן להיות נרקב הכשר ויהיה נעשה עפר-לא הכשר מתקיים עד שיטובו ויחיו לעתיד לבא וגריך להנהיג בנרסת רש' בין ימות המשיח לעתיד לבא ומתוך פי' רש' צראה שבימים שיש מוחן המשיח עד ע' הב' יצ' תחייה לצדיקים בלבד ושאר כל ישראל תהיה מחייבתם לעפיד לבא ואז בלע החות לנגח ודייק לי שגא' דתנא דבי אליהו צדיקים שפתידי הק' כה להחיותם ומאי' צדיקים דנקט דהא לעתיד לבא ביום המשיח יחיו כל חתי ישראל אלא על הזמן שיש בין החשיח עד זמן ע' הב' עתידים הצדיקים שיחיו לראות בשתתק ביאת משיח וטוב אינם חוזרים לעפרם אלא הכשר מתקיים עד שיטובו ויחיו ובאלף שנים שעתיד הק' כה ועוד אפשר לומר לפידש' שיש ב' שני תחיות לכל העולם הא' בזמן המשיח והאחר לעתיד לבא ובתחיה של ימות המשיח הצדיקים חתים ואינם נקברים לחזור לעפרם ושאר בני אדם חיים ומתים ונקברים בארץ עד זמן התחייה שלעתיד לבא ובפי הגרסה דתנא דבי אליהו פליג' אדלעילא דדמי לעיל כתיב בלע המות לנגח וכתיב כי הנער בן מאה שנה ימות לא קשיא כאן כישרא כאן בל' וזמנ' דבי אליהו יהיה בתמי' שלעתי' בלע המות לנגח ומ' ד' כי הנער בן מאה שנה ימות בתחייה של ימות המשיח וזיינו דלחריבן אין בין עולם הזה לימות המשיח אלא שבבד מלכות בלבד כלומר אף לאחר התחיה שיהיו חתי ישראל לראות בביאת הגואל המשיח מ' חות ירעם לא שיארכו ימים והנער בן מאה שנה ימות לעתיד לבא יחיו כל חתי ישראל ובלע המות לנגח וכיני ביני באותם שנים שעתיד הק' כה לחדש בולמו ויהיה עולם זה חרב שהם אלף שנים שהצדיקים אינם נקברים בארץ הק' כה פושה להם כנפים כנשרים ושטים על פני המים זהו הגרסה כפי רש' זל אמנם כפי הפשט נראה דצדיקי' דתנא דבי אליהו הוא מדבר על כל ישראל שעתידים לחיות לאחר ביאת המשיח באלף השטי קודם חד חרוב וכל המתים שיחיו טוב אינם חתים וחוזרים לעפרם כדכתיב בלע המות לנגח וכתיב ויהי הנשאר בניין קדוש יאמר לו מה קדוש לעולם קיים כך הם לעולם קיימ' בלי ג' מיתה ובאלף השביעי שהעולם חרב הם שטים כנפים על פני המים שנא' וקווי ה' יחליפו כח ויעלו אבר כנשרים ומיהו מההוא קרא דימיינו מיומים משמע לקמן בנמ' שהתחיה הוא בחד חרוב ואז יחדש הק' כה עולמו ויחיה החתים :

קמא פתח

ואחר אמויה כמה דרביין פירש' זל פסוק הוא ונראה שדקדק רש' בפיון שגא' נבוכדנאצר לטבח להק' כה אשר בידו להמית ולהחיות מה זה שאמר אמויה שלא לזכות כך הולל אתך כמה דרביין יתתך כמה תקיפין מלכותך עלם ושלטנך עם דר ודר לזה אמר רש' זל פסוק הוא בלומר אעפ' שלענין זה לא היה לו לומר אמויה שלא לזכות מ' פסוק זה לא נאמר עיקרו כאן אלא פסוק הוא בכתב נבוכדנאצר לכל עממיה ולישנא אמויה ומתהיא די עבד עמי אלהא עילאה שפר קודמי להחיות אמויה כמה דרביין ובאותו פסוק לא ינדק לומר לזכות אתך כמה דרביין לפי שהוא היה כתיב לכל עממיה שבו של הק' כה וצפיר קאמר שלא לזכות אמויה כי אילו היה משבח לה' כה היה דמי לומר אתך ובאן אחר אמויה לפי שפס' לישנא דקרא שפסוק הוא כאומר אמויה כמה דרביין :

פתח

ואחר אמויה כמה דרביין וכו' כפי פשוטו נראה דהאי בריתא זכרא דנבוכדנאצר כנאמר אמויה כמה דרביין היינו על מה שלפניו שהוא על הגם שנעשה לו שחור לכמות שהיה לאח' שהיה כבדתה כמו שנראה מפס' הכתובי' ובאן דרשוהו שחור למה שהזכיר קודם תהגלת חגייה מישראל וצוריה וגם שבאותו היום חתיה הק' כה חתי יחוקאל ועל זה פתח ואחר אמויה כמה דרביין :

בא

מלאך וסטרו על פיו וכו' הדבר קשה איך סטרו המלאך על פיו שהיה חלל להק' כה ואפשר שהכוונה שבשאתר דמי לבר לאין בא מלאך מיכאל וסטרו על פיו כי אין לו בן חלילה וחזר ואמ' די שלח מלאכיה ועל זה אמר שאמלא לא סטרו המלאך כנאמר לבר אליהן בקם לנגות כל שירי דוד ככשפר תלים אלא כיון שחטא בלשונו אעפ' שחזר ומיקן לומר מלאכיה ט' ח' אינו דותה לשירות ותושבחות פאתר דוד כי נדק כל אתרי פיו • ואפשר שבקם לנגות כל שירות ותושבחות פאתר דוד הוא על מה שאמר דוד מלכותך מלכותי כל עולמים והוא כנגד ח' נבוכדנאצר מלכותי עלם גם מ' דוד ומחשלתך צכל דוד ודוד הוא כנגד ח' נבוכדנאצר ושילטניה עם דר ודר והנה דוד לא אמר מלכותך מלכותי עלם גם מ' דוד ומחשלתך אלא מלכות כל עולמים דמשמע מילך בכל העולמות וכזה נדק מאמר נבוכדנאצר יותר מדוד אלא שמתוך מה שפיר לומר דמי לבר אליהן בא מלאך וסטרו על פיו באופן שאין בתהלותיו של דוד :

קמב אמרת

אעלה בתר וכו' ואפשר דהוקשה לו מאי נפקא לן מינה תעליית התמר הולל אתרתי אחוה בסנסני

בוסכת סנהדרין

כונה ח"ב שוב אין לקטרגו על שלא חתר שירה כי על מנח בן נעשה לו גם מבל מקו'היה לו לומר שירה לאחר הנס דנהי שכתב שייעשה לו הק' בה גם אעפ"י שלא יהיה חומר שירה כיהושפט שהיה חומר שירה ובעת החלו ברנה היה הק' בה מכה בהם אבל לאחר גמר הכלתו היה ראוי לו לומר שירה על הכלתו ועל דעל גם רפואתו לפחות היה לו לומר שירה ומה שכתב הוא היה על גם סנחריב :

קמט לבן

ישלח הארון ה' גבאו' במשמניו רזון מאי משמניו וכו' ונראה דדייק שהלל ישלח ה' בשמניו מלשון שחן ובריא מאי משמניו ולהבי דריש יבא חזקיה שיש לו ח' שמות ויפרע מסנחריב שיש לו ח' שמות והשמה דריש משמניו לשון שמונה שמות וקאמר ישלח ה' בסנחריב שיש לו ח' שמות דהיינו במשמניו באיתו שיש לו ח' שמות ישלח רזון משמניו מיד חזקיה שיש לו ח' שמות ונמלא מה שכתוב במשמניו הוא נדרש ב' פעמי' הא' בשמניו והא' משמניו דהיינו ישלח רזון בשמניו בסנחריב שיש לו ח' שמות משמניו מיד חזקיה שיש לו ח' שמות :

קנ ותחת

כבודו לא כבודו מתע' וכו' פי' רש"י דכבודו מתע' בפרו ונזפו וכו' בוונת רש"י זל היא דר' יוחנן דבר שלח נטרפו בנדיהם ונטרפו הנזפים שמת בנדיהם ומ'ם לא כבודו מתע' אין הכוונה שלא נטרף כבודו מתע' שהיה הנזוף והבשר אלא הכוונה לומר אל תטרעו שיה' שאמרתי שנטרף תחת כבודו שאני מדבר בכבודו מתע' שהיה הבשר והנזוף ועליו אני אומר נטרף הנשמה שהיה תחת הנזוף והבשר לא נטרף לא נטרף מתע' הנזוף אלא כן אלא כך אני אומר על הנזפים שהם מכבודותיו של אדם ואעפ"י שאינם הנזפים כבודו של אדם מתע' אלהים אני אומר שמת כבוד הנזפים שפומד הנזוף והבשר נטרף הנזוף והבשר לא נטרפו ור' איעזר סבר שהנשמה שהי' תחת הנזוף והבשר שהיא כבודו מתע' הנשמה נטרפה והנזוף קיים כשריפת בני אהרן ומ'ם עוד רש"י לא נרסינן תחת כבודו ולא תחת כבודו מתע' דמתע' דמקרא נפקא לזה וכו' הכוונה שיש גורסין בדברי ר' יוחנן תחת כבודו בל' תחת הנזפים שנקראים מכבודותיו של אדם דהיינו שנטרף הנזוף ולא נטרף תחת כבודו מתע' דהיינו שנטרף הנזוף שמת תחת הנזוף שנטרף כבודו של אדם מתע' אלא נטרף הנזוף לכל הנזפים סבר ר' יוחנן שנטרף הנזוף אלא שלא חזר רש"י זל לנרום כן משום דמשמע להאי נירסא דמקרא נפק' להאי דתחת כבודו ולא נטרף כבודו מתע' ומאיבא תיפוק ליה האי דילמא נטרף הנזוף עם הנשמה אבל השתא דר' יוחנן דריש דהאי כבודו דקרא דרש"י בעלמא הוא היה אומר שפירוש כבודו דקרא אינו כבודו מתע' לומר תחת כבודו שריפת נשמה ונזוף קיים אלא תחת כבודו הנזפים שקורא אותם מכבודותיו שהוא הנזוף והבשר יקד יקוד אש שנטרף הנזוף ובהא איירי קרא אבל לא שמענו אש נטרף' גם הנשמה או לא כי לא דבר הכתוב הזה אלא בכבוד הנזפים נטרף דהיינו הנזוף אבל הנשמה לא דבר הכתוב :

קנא נפרע

הק' בה בעצמו דכתיב וינער ה' את מזרבים וכתוב דרכת בים סוסיך וכו' ויש לדקדק כיון שהביא מקרא מלא מהתורה דכתיב וינער ה' את מזרבים בתוך הים למה הביא עוד מהנביאים דכתיב דרכת בים סוסיך • ואפשר שכל ללמדנו טלפרעה שלא ביזה ב"ב ע"ז שליח ניהו בו כבוד לדונו בעצמו ולא עוד אלא לכל סוסיו ומרכבותיו כתיב דרכת בים סוסיך ולא ע"ז שליח ולסנחריב שביזה ע"ז שליח לא כתבי' לכל סוסיו ומרכבותיו שנפרע ע"ז שליח אלא חסילו ומעמו היה ע"ז שליח • ועוד אפשר לפרש דהתם כתיב וינער ה' את מזרבים ולא כתיב את פרעה דאע"ג דכתיב וינער פרעה וחסילו התם לא כתיב וינער ה' לפרעה ואיבא לומר דע"ז שליח היה והבא דכתיב וינער ה' ולא כתיב לפרעה אלא למזרבים שלא נגעו בכבוד שמים ומנ'ל דפרעה נפרע ממנו בעצמו לזה הביא האי דכתיב דרכת בים סוסיך שמדבר בהק' בה כי בא סוס פרעה בים וישב ה' עליהם הרי נפרע בים וישב ה' עליהם את מי הים אבל מה שלא הביא דהיה מפסוק זה כי בא סוס פרעה וכו' וישב ה' עליהם הרי נפרע ממנו בעצמו ושם מהתם לא אייתי דילמא נפרע ממנו ע"ז הים וה' בה השיב מי הים אבל הפרעון היה ע"ז הים אבל אייתי מהבא דכתיב דרכת בים סוסיך חומר מים רבים שנפרע ממנו בעצמו :

קנב אמר

ר' יוחנן מ"ד מארת ה' וכו' הא דהפסיק באמנע ענין סנחריב ששמע מהנביא שאמר לו עלה לבן הננה ה' מעלה את מי הנהר וכו' והביא להא דר' יוחנן דדריש פסו' מארת ה' בבית רשב"ל דלא שייך למה טלמעלה ואח"כ חזר לענין ראשון אלא מאי טעמא אבנע ואפשר לומר דהאי דרשה היא מענין של מעלה כי אם נתן ה' בה רשות לסנחריב לעלות הוא על פקח בן רמליהו מלך ישראל ומארת ה' בבית רשב"ל פקח שזוה הק' בה לסנחריב לעלות עליו אבל לחזקיה שהיה מלך יהודה לא נתן רשות עליו כי כזה נדיקים יברך זה חזקיה ומה שפירש רש"י זל ליטרא ירק במדתה הכוונה לרש"י זל לדקדק היתכן שלא היה אוכל חזקיה המלך אלא ליטרא רק בעבודתו ולא היתה לו סעודה משום בשר ודגים לכך פי' דהאי ליטרא ירק לאו דיוקא אלא שהיה אוכל בשר במדת ליטרא של ירק ולא יותר :

מאי

דכתיב מארת ה' בבית רשב"ל וכו' נראה שהוקשה לו דהלל וברכת ה' בנוה נדיקים מהו ונוה נדיקים יברך לזה דרש בפקח בן רמליהו שהיה אוכל ארבעים סאה נזולות שמלכד הריבוי היה גם מארת ה' דבר שמעדה שהיה מודד ארבעים סאה נזול' אבל בחזקיהו אעפ"י שהיה ליטרא ירק או ליטרא בשר שהיה דבר שמשקל וכמה ואין הכרעה שורה עם מ'ם ניה נדיקים יברך חזקיהו היה מברך מאכלו :

נבוא

אעפ"י שבט"ס את: כ"י והוא יהיב דעתיה על כולא ירושלם ומימיה דהא כתיב יען מאה העם הזה את מי השילוח וכו' ומרגם רב יוסף חלף דקץ עמא' הדין במלכותא דבית דוד דחדכר להון בנייה במי השילוח דנגדין בנייה ואתרעיהו ברעין וכן רמליהו וסמך לכן הגני מעלה עליהם את מי הנאדר הענומים את מלך אשור ובתיב ומלך ביהודה וכו' הדיו על יהודה וירושלם היה מהנבא ואיך הוא אומר שהנביא אתגבי על עשרת השבטים והוא יהיב דעתיה על ירושלם וכו' וזריך לומר שלחיה בני יהודה בטוח ברעין מלך ארם וכן רמליהו שהוא מלך ישראל אתר הנביא הגה ה' מעלה עליהם על ישראל ועל בן רמליהו מלכס הכזטחים בית יהודה בו את מי הנאדר זה שבמריב וכטל עוזר ונפל עוזר באופן כשיקר הקללה שקלל הנביא היתה על עשרת השבטים אלא שנפל מבטחה של בית יהודה ובמריב חשב שהנבואה היתה על יהודה וירושלם לכך אתר לו הנביא כי לא מועף שאין נאמר העיף כמורה ביד מי שמניק לו :

קנג צהלי

קולך בת נלים וכו' הקטיבי לייסה מהאי לא תמפיה אלא מנבוכדנאצר דחמיל לאריא מאי עניה ענמות עמיד ירמיה מענמות דמתנבי עלה וכו' דהכי דרי' האי קרא גלי קולך בדת וכו' הקטיבי לד'ת כי הלא מדעי לך שליסה שהוא נבוכדנאצר עמיד לכא עליך בומן שפניה את מל'ת ירמיה מענמות מתנבי בליך על מה אברה הארץ על עזבם את תורתו וכו' לד'ת כי הדין גדיך להבין מאי עניה ורש' פי' כלומר נבואת ירמיהו וכו' שדרש עניה מלשון נבואה ועוד לדרוש בת נלים כמו של אברהם וינתק ויעקב לומר שבכות האבות מלודף לתורה הם ניגולים עכשיו וכשה'עניים מוכות אבות כי בימי חוקיה מתה זכות אבות אז ירמיה הענמותי מתנבא להם דברי ירמיהו :

עיד

היום נבוכ אומן היום נסמיר מנונה של נוב תימה כיון שג' לא היו בעונה של נוב שאול ודואג ודוד נבאה התקלה על ידו וכולם לקו א"כ מה לירושלם ולמקדש עוד באומן עין ושמה על שלא מימו ישראל כשאלו כשנזה ל'הרגם והמשכן שהיה בנוב שמהו שמש לכך נבוכ על ירושלם והמקדש עד אותו היום שמש עין זה של נוב :

קנד אין

מבוס מתיר ענמו מבית האסורים פירש' איך דעתו מכוונת עליו לומר שם דהשחא ניגל דוד והשליכו הסם ברחוק והלכו אבישי ודוד וחזרו להם וכפי גרסמנו שבמבוס בחד דאפיך גלותיה אחר אבישי שם ואחמיה איך גרי' לפרש בן כי בהיותו עומד באוויר בין השמים לארץ אחר לו אבישי אפיך גלותך והדר ויעזר לו בתפילה להפוך דבריו של דוד ואח"כ אחר אבישי שם שנית ואחמיה ובודאי אחמיה למקום אחר רחוק ממנו וכונת רש' היה לדקדק כיון שאין הכוונת ענמו איך דוד בהיותו עומד באוויר השמים הפך תפילתו בעוזר לו אבישי והלא איך מכוונת ענמו כלל לכך פי' שמיד שאמר שם ואוקמיה ניגול דוד לפי שהשליכו הסם ברחוק ואח' היותו על הארץ היה דבריו של אבישי עמו להפוך התפילה ובאותה שעה יגא מהאסירה ולא היה מבוס :

קנו והא

כתיב ויגא מלאך ה' פי' רש' ולא נרסי' והשתיב ויגא מלאך ה' ונראה דהוקמה לרש' אי גרסי' והבתיב מאי קושיא ליעולם אורך מחנהו מ' פרסה והבא כתיב שמלאך ה' הכה במחנה אשור קפ' ה' אלף ואי'פ שהיו יואר כהמה ובהמה מ' המלאך הכה במחנה קפ' ה' אלף ודייק קרא' ללא כתיב ויך את מחנה אשור קפ' ה' אלף ואי'פ המחנה היו קפ' ה' אלף אלא במחנה אשור הגדול הכה קפ' ה' אלף לכך פירש' לא גרסינן והבתיב ויגא שאינן קושיא אלא פירושה דקרא' א"ה אבהו ויגא מלאך ה' ויך קפ' ה' אלף אלו ראשי גייסות :

קנט אותו

מלאך לילה שמו גדיך לבאר לפי זה מהו ויחלק עליהם דלדעת המדרש דריש שנחלק הלילה חניו כאן וחניו במכת בכורות במגדים ויהי בחגי הלילה . ועוד נבאר למה הוכרכו לדרוש בן ולהוציאת הלילה ממחמתו ואפשר לומר דהולל ויחלק הוא ועבדיו בלילה ולדעת המדרש שנחלק הלילה ניחא אבל עדין ק' דהולל וירדפם ואח"כ ויכס וזוה דרשו כאן שהמלאך שגודמן לאברהם לילה שמו וי'ק ויחלק עליהם נמחלקו המלאך ששמו לילה הוא ואברהם ועבדיו שהמלאך הכס וז'ס ויכס אברהם וירדפם באופן שנעשו ב' חלוקות זה להכות וזה לרדוף :

קס כי

הא חלתא מושעין פי' רש' אמרינן לבני עמי הארץ דלא זכו לאותו כבוד אלא מפני זכות מעט ושהיה באביהם וממיהא לי כהרי התורה היא ירושה לישראל כל הכא ליבול נוטל חלקו ונחלתו ואינו זוכ' מממת אביו אלא מכות ענמו ולחיתורא אחרינא ניחא ומה שג'ל כפוט האגדה הוא שאם זוכה האב העם הארץ לראות בכבוד בנו ה' מ גדיך להודיעו כי לא על חובם זכה לכך אלא שפטה האב אויז דבר של זכות כי מחגי זכה לראות בכבוד בנו כמו שזכה נבוכדנצר לנאת מחנו מלכים כשביל זכות מועט שפטה לילך ד' פשיעות ויש לרמוז בכתיב שאמר מדוע דרר רשעים גלמה שכל עסקי הליכת ד' פשיעות כדרך זכה למלכות הוא וכניו וכבש את ירושלם והטיבו לו כי את רגליך רנת וילאורך וכו' שאין הק' כה מקשה סבר כל בריה אפילו כדבר קל :

הי"נו

דכתיב לנביאים פירש' לנביאים אברהם יצחק ויעקב נשכר לפי בקרבי בלו' מתהתי כל מתן שכרן . וממיהא לי שהיו לא היה התימה אלא מדוע דרך רשעים גלמה והטיבו לו דמכ' ש טיהיה גדול סבר אברהם יצחק ויעקב שהם האיים לכבר ואין עליהם תימה ולי נראה לפרש במתרא דקאמר היינו דכתיב נשכר לכי בקרבי לפי מה שאמר קודם לזו

מסכת סנהדרין

דכתיב מילתא חודעין טחין הקב"ה מקפח שכר כל בריה והקב"ה נותן לאיש כפעולו ועל דבר זה ראוי לענות לנביאי השקר
בביאור ישראל בשפתון ונביאי יהודה בירושלם שהיו מתעים את ישראל וחזקו ידי מרעים לבלתי שבו איש מרעו ולא היו
מחזיקים ידי עושי הטובה שמעיד הקב"ה לנחול להם כפעולם וכן לעושי הרעה כרעתם ולנביאים של שקר כשילם נשכר לבי
בקרביו ובאה עלינו כל הרעה הזאת כי מנאפים מלאה הארץ והם הנביאים היו גרמה :

קסא והבתיב

ויעלו אתו רבלתה וא"ר אבהו זו אנטוביא גריך לדקדק למה הכיח דברי ר' אבהו דהא
קראי למודייהו איב' למרתי דכתיב ויפלו אויבו רבלתה לפי דלא סליק נבוכדנצר לירושלם
והתם כתיב בא נבוזראדן לפני מלך בבל ירושלם ומתוך הדוחק אפשר לדחות דילמא מדרך ישראל היתה רבלתה אי נתי קרוב
לירושלם הוה רבלתה ומקודם בא לירושלם ועמד נבוזראדן לפניו וא"כ עלה רבלתה לכך הכיח דברי ר' אבהו דאמה זו
אנטוביא ולזה פירש' שאינה מאז כלומר שלא נכנס נבוכדנצר באו וא"כ היכי כתיב עתד לפני מלך בבל בירושלם :

בלעינהו

חד דשא דכתיב ועתה פיתוחי יחד פירש' יחד פיתוחיה יחד משמע על פתח' הלמו כל הכטיילין והבליפור'
יחד ולא היעיל כלום ונריך לישב לפירש' הא דכתיב פיתוחיה דמשמע פתחים רבים ונראה
דדריש האי יחד כמו אחד וה"ק ועתה פיתוחיה שהם הפתחים האחד מהם לכטייל וכלפופ והלמוון שנהלמו הכטיילין והוא דחוק -
וע"ק לגירסא זו טחין סדר למקראות הללו שקוד' הזכיר הכתוב של יודע בכתיב למעלה ענין פיתוחיה הדלתות בזה הרגא וא"כ
כתיב ועתה פיתוחיה יחד שהוא ענין קיום הדלת ושברון הקרדומות וקודם גריך להזכיר ענין שברון הקרדומות וא"כ ענין
שברון הדלתות אבל במדרש דרשוהו בענין אחד שפסוק יודע בכתיב למעלה מדבר בענין ששכרו כל הקרדומות דלת אחד
וה"ק קרא יודע בכתיב למעלה שגודע גלוי לכל העמים שדבר הזה היה מלמעלה מאת ה' מן השמים כראותם דבר מבידל
שכונתו שבעולם הקרדום טובר הדלת של עץ ובאן היה טובר העץ של הדלת את כל הקרדומות והוא פלא כשכור עץ את
הקרדומות ואינו דרך טבע אלא מלמעלה באו הדברים בהשגחה ועתה פיתוחיה יחד כלומר אחרי כן ועתה כל השפטים יחד
נשכרו בכטייל א' ששאר דהיינו פט להו חד נהגא וכפי מדרש זה גריך לגרום כאן וכולהו בלעינהו חד דשא דכתיב יודע
ככתיב למעלה וכו' פט חד נהגא ואפתח שנאמר ועתה פיתוחיה יחד וכו' :

קסג כי

חין האיש בביתו פירש' מקרא הוא כמשלי נראה שדקדק רש"י דלא שייך לומר כי חין האיש כיון שאינו
נמנית טעם ואילו אמרו לא תסתפי כי חין האיש בביתו הוה נחמא לזה פירש' כי חין האיש מקרא הוא
כמשלי כלומר אעפ"י שחלת כי איבה מתייבבת כאן כיון שהוא מקרא כמשלי וס' מתייבבת מלת כי לפני שהם דברי האשה וזה
האימרת לכה נרוה דודים עד הבקר כי חין האיש בביתו זהבא תפס לישנא דקרא ואמרו כי חין האיש וכו' :

שלה

לבו בקריבא חפי שלחו ליה הלך בדרך מרחוק שלח לכו אית ברא גדיקי דמייתו ליה שלחו ליה גרור הבסף לקח
כידו ואין כסף לא גדיקי וכו' ויש לדקדק למה לא השיבוהו עכשיו כבר קבע להם זמן כמו שהשיבו לי כשחמך
הדרי רשיבי וכמו שזכר שלחו ליה כבר קבע זמן וכו' וז"ל דאי הוה ברא גדיקים גדול כח הגדיקים לבטל הגזירה שגזר שלא
ישא עד שבעים שנה שתכלית גלות ככל דכתיב גדיק מושל יראת חללים אבל כיון שאין גדיקים אע"כ דלויאדרו הרפעים
בתשיבה חין בהם כח לבטל הגזירה של הזמן הקצוב ומה שאמרו גרור הבסף של הגדיקי לקח כידו וכן מה שאמרו לנבוכדנצר
כבר קבע זמן והלא כשכח נבוכדנצר עדין לא גלו ועדין לא נגזר שבעים שנה לגלות ככל וביאור הענין כפי הכתוב אפשר
שגזר שפטים בא נבוכדנצר הא' כשגלה יכניה וגלוי עמי החרש והמסנר שהם הגדיקים והאחד א"כ בימי גדיקיה ועל הפעם
השנית אחר שכבר נגזרה גזירה לפי מלאת לבבל שבעים שנה וגם הלכו הגדיקי לבבל שהם החרש והמסנר ועליהם אגזר גרור
הבסף לקח כידו ועל כפוטא דמילתא שפספס הראשונה שבא נבוכדנצר מדבר ובבר נגזרה גזירת ככל שיהיו שם ע' שנה
ומ"ש גרור הבסף לקח כידו הוא שמתו הגדיקים כמו שפירש' ז"ל :

הדרי

רשיבי בתשובה וכמו דחמי ומייתו ליה שלחו ליה כבר קבע להם זמן וקשה מה שאתר במדרש איבא שהטענה
נבוזראדן לישראל טעון של חול על נואריהם כי היכי דלא ליבשו דחמי שנאמר על נוארינו נרדפנו והשתח
אנ"כ דלכעו דחמי לא מהני ליה כיון שקבע להם זמן כדאמרינן הכא ונ"ל דקודם שגלו לא תהנו דחמי כיון שקבע להם זמן
אבל לאחר שגלו מארצם והיו הולכים כנולה אם ינעקו בתפילה היה אפשר להיות נענים ולכך הטענים על נוארם כדי
שלח יתפללו :

אמתי

אתו בר נפלאי וכו' יש לדקדק מה טעם יש לקרות למטיח כסם זה שאעפ"י שכתוב חקים את סוכת דוד הנפלא'
מ"מ יש למטיח שמות אחדים ברורים מזה וע"ק מה זו שאלה כיון שקראו למטיח בר נפלאי משום דכתיב סוכת
דוד הנפלא' א"כ שידע כהוא קרא הרי מסובח ומפורשת כס כיום ההוא חקים דכתיב לעיל מיניה בחרב ימותו כל חסאי כתי
וספקך ליה כיום ההוא חקים וכו' ואפשר דשפיר ידע קרא דקאחר בחרב ימותו כל חסאי עמי ואז כיום ההוא חקים אבל זמן
שלא ימותו החסאין עדיין הוא נפלה וישתא קבתי בזמן נפילתה ששכר פושעים ומטאים יחדיו כגולם אידה סייען יהיה לביאת
המשיח

מסכת סנהדרין

התביא • אל דור שכן דוד בא בו ת"ח מתמטטין כלומר שכל זמן שיט' מ"ח בשלם הם מנינים על החטאים שבדור כלא יפלו
בהרב זבל זמן שאינם כלים החטאין אין קימה לסוכה דוד הנופלת אבל בש"ח מתמטטין' אז לא בשאר זמן על החטאין סיפיהם
של הדור כלום ובזירות קשות מתחדשות דהיינו ימותו כל החטאים ובימים ההוא הקיים אחת סוכת דוד הנופלת
ותהי האחת בעדרת גראה שהוקסה לו' אם בעדרת הוא חולטון חסרון זהעדר לא סיך' צומד זתהי
האחת כי דבר שהוא נעדר אין נודק בו הוייה לזה דדגו ותהי האחת בעדרת הולכת להעדרים
שיט' אחת אבל הולכת ומתמטטת :

קכד מאי

חביי דרא דקמי קב"ה זה אלפי פרוסה • ומימא דילמא בירושלם כל מעלה דמיירי קרא הוא
זח אלף וביה"ל ל' נדיקים דמקבלי פני טביכה ושחא יש לימד דאין בדאלי להקבל פני טבי'
בפחות מזה אלף ולהבי פרך זהאמר חביי :

קכו והאמר

מעמיד להם יחלך וכו' ומחזירם למוטב וקשה דהא ר' יהושע נמי מודה לר' אליעזר דאמר
שאוינם נגשים לא בתשובה כיון שלדבר ר' יהושע מעמיד להם יחלך קשה בנזירותו ומחזיר'
הרי לך תשובה קודם האולה וביון דלר' יהושע נמי יש תשובה היכי אמר בתנאי זיל דס' תשובה זו היא מחמת יראה ומשום
דדיו לכל שיעמוד באבלו מעילה • ולר' אליעזר תשובה מעולה מאהבה • עוד אפשר דתשובה הא בחרטה ובחדוי על מה
שחטאו ומחזירם למוטב היא חפזי שלא עשו תשובה כיון שלא הוסיפו לחטוא הם נגאלין :

קכח הקב"ה

ר' אליעזר וכו' וכו' כל הנהו קראוי דר' אליעזר מאי עבד בהו ול דכתי' שאם יעשו תשובה מחנה לנאלם
ומיאו גם אם לא עשו תשובה אינה תעבבת צולותם • אבל קשה מאי חלמיה דהתא קרא אחרינא דלוייתו

ושייתק

ר' אליעזר כיון שהשיבו ר' יהושע בקרא קמא דלוייתו דכתי' לא בכסף משלו וכו' נדחו ר' ה' מקרא דלוייתו וכו' בני' שרבי' יחלך
גם זה יספיק להיא קרא אחרינ' דכתי' טובי אי ואי תשובה איבם וכן ק' בקראוי אחרינא דלוייתו ר' אליעזר • ואפשר למ' דר' אליעזר
הוכיח מקרא דטובי בני' טובי' כגריבין לטוב בתשובה ודחה ר' יהושע פי' זה תדבתי' לא בכסף משלו ומוד ר' אליעזר דלחופי פי'
זה של לא בכסף שאינו מדבר בתשובה דל' כי היכי אמר טובי אי ואי תשובה איב' דמשמע שאם לא ישובו בתשוב' לא ישוב עוד איב'
אבל קרא דטובי בני' טובי' יל' דהיי' מחזירם על התשובה אבל לעולם שגם בלא תשובה עמיד לנאלם בלא צסק' זכש' צבית
ר' יהושע פסוק כי אנכי בעלתי ככם בעל ברחמם בלא תשובה הוכיח על פסוק טובי חלי ואי תשובה חליבם' שהיי' מחזירם לטוב
איו ולא תשובו מאני' אשוב איבם' במקומם אבל בלא תשובה לא אשוב חליבם' לא ולקחתי אתכם והבאתי אתכם לא ואלא אר' אר' אר'
איבם וכשחזר ר' אליעזר להביח פי' בתשובה ונחת מיטעון זה יורה שהתשובה תלויה בתשובה ומאי דכתיב בעלתי ככם הוא שהם
נקראים עבדים כמו שפירש פי' זה בעלתי הוא עבדים שיט' להם כמל' אדרון וכדכתיב עבדים הם נגאלים בלא תשובה אבל
בתשובה הם נקראוי בני' טובי' ונוטטים לכך הביא ר' יהושע פ' בזה אמר לכוה גפט' שהם מחזירי' כשברו' ואפ"ה נגאל' א"כ מ' ד' בתשובה
אינו לטון תשובה לא כי טוב הדגת ונחת בלי סינוף מיטעון • וחזר ר' אליעזר להביח פי' אם תשוב ישראל שהוא זכש' צבית
בתשובה ודחה ר' יהושע מדכתיב בד' מועד מועדים וכו' ולא תכליכה הדור' דכתיב תביח ואל' מ' ד' אם תשובו אנוני' לא בלא
היי' צדק תשובה היו מתהדים הנאלה אבל חזק התשובה תעבבת צולותם :

קע אשרר

ליהוסיא וכו' אב"ג דלא זכו הוא רובב על חמוד ויהי לו להטיב כן לשבור חלכה מ"ה היה
אחד שבור חלכה דהיבא דזכועם נגני שמיא אחי' שהו' במהירות והיבא דלא זכו' לית' על
סוסיא באינו כל כך כחזירות :

קעא שאדו

תלמידיו את ר' יוסי בן קסמא וכו' בירושלם עבר הזה כל רומי שכרומי הי' באומה טעה וכו'
וקשה לפי זה מה שנותן להם אות מתערת פמיים בירדן כוכב' זמנו שיהפך לדם והיאך יפול'
להסתכל מרומי למימי הירדן כמתערת פמיים ושחא של פיר' אל' פבאל' כהיה טעה רומי הוא אומר פי' היה יושב בס' ד' יוסי ומסס
יכלו לראות מי הירדן שמהפך לדם מתקורו שהיא כמתערת פמיים וכו' מתייבס ג' מ' ד' יוסי בשעת פטירתו העמיקו אחריו
כי שם מקומו של ד' יוסי באז' ואם היה יושב ברומי מת' גריך לומר שאח' כ' בא' לאז' ואמר העמיקו לי ארזי לפי שאין לך כל
ארוך כבא' באין סוס מדוי אוכל בו מבן :

קעב יעסוק

בתורה ובנמילות חסדים ומר' הא' גורה והאי ג"ה זבא' דאמרינן ער'ה' אכזי' דעסק בתורה
ובנמילות חסדים דהיי' ס' טעין זרבא' דעסק בתורה חיי' ארכשין טעין' וכו' אמרינן דהיו ביד
דכא תורה ונ"ח כבר הקשו שם בתוספות ומידנו דמ' ג"ה כל חביי היה יותר תרבה • ואפשר עוד צומד בכיון שאציי' הי' פי'
המדבר לרבא אמר לו הא תורה וכו' ג"ה איכא לומר חז"ל דלא הו' עסק בג"ה טובא כוותי' מ' ת' הו' דמי ליה לא בני' דהו' טובא
פי' לא היה מחויב אכזי' טובה לעמנו • ויכל' דמאי דא"ל ודך הא תורה וכו' ג"ה בלומר אם חטט' ה"ה טעמית הא' יש' לאל' דרך
להרבות בג"ה וביון כשידך לטעמית ג"ה הרבה וכהם תכל' מחבלי' משיח' למה אחרת יוסי' ולא אחתוביה' :

מסכת סנהדרין

שמיא

יגרום המטא בדר' יעקב וכו' הא דאיימי הא דר' יעקב בר אידי נמי ובכרימא דעד יעבור היה סאי דמכמע
התם דגרום המטא אכפר לומר דילמא בכללות ישראל מנינו שגרום מטא הרבים לנטל הכטחת הכתוב שאמר
עד יעבור עד יעבור טראוים היו ליעבור נס אלא שגרום המטא אבל באדם יחידי שהוכטח מנ"ל שיש לחוש שמה יגרום המטא
כי הא דרבא דאית ביה תורה ונ"ח והוא מוכטח בהם להגלל מחבלי משיח ומכאן שמה יגרום המטא להכי אייתי הא דר' יעקב בר
אידי שיפקב אבינו חשט שמה יגרום המטא אף על פי שהוכטח מפי הקב"ה :

אלא

מטוס דכתיב מדוע ראיתי כל גבר וכו' ואע"ג דביון שהם נגאלים ובא המשיח כבר הכנים הקב"ה לאבד אלו
מפני אלו ומה לו עוד לומר ר' יוחנן לא נחמיניה מ"ח כיון שיש מ"ה בטעת הגאולה אם יאבד או מפני או שמה מ"ה
תכריע שלא לזכות לישראל ומשלוט מ"ה ח"ו כישראל לכך ח"ר יוחנן לא אחמיניה - א"כ דביון ככל פנים של מטה שהם ישראל
הפכו לירקון דהיינו ביתברכמו פניהם של ישראל בשומעם. דבריו של הקב"ה שאומר היאך אבד הללו מעשה ידי מפני או לכך
לא היה חפץ ר' יוחנן להמלט פביאת המשיח ואמר ייתי ולא אחמיניה :

קעג מאי

דכתיב הוי המחאוים את יום וכו' נראה דהוקטא לו כיון שכבוד אה"כ הלא חסד יום ה' ולא אור למה
אמר באן למה זה לכם יום ה' חושך ולא אור ועוד מאי לכם דקאמר ולא אמר כדאמר התם למה זה
יום ה' חושך ולא אור לכך דרשו בחטל התרגול והעטלף שהם דברי ישראל שהם המלל התרגולו כאמר למה זה לכם יום ה'
הוא לכם בעצמך חושך אבל לישראל הוא אור בתרגול :

הקים

לא נאמר אלא אקים וכו' פירש דוד אחר שעתיד למלוך עליהם הקים לא נאמר לא אקים וזריך לפרש בלוגת
ר"כ בלכנו ונראה שהוקשה לו מאי דיקא דאקים כיון שצמוד לקום מקרבו להושיע לישראל שפיר קאמר את
דוד אחר אקים לזה פירש שכוונת הכתוב לומר ופקשו את ה' אלהיהם ואת דוד מלכם כלומר מלכות דוד אקים ולהכי הו' לר"ז
לומר מלכות דוד שהקים כבר בתחילה ומדקאמר אקים ממש מלכות דוד אקים מחדש דהיינו דוד אחר למלך :

קעד אמר

ר' יוחנן כל הנביאי' וכו' נראה דבני תלמא דר' יוחנן לא נתנבאו לא בעלי תשובה לא נתנבאו
אלא לימות המשיח - לא נתנבאו אלא למשיח במו לת"ח דמייירי בבוליהו לימות המשיח והבעלי
תשובה או המשיח במו לת"ח זוכים לטובות. שנתנבאו הנביאים אבל הדדקים אצפוי שלא יהיו משיחים בנותיהם לת"ח זוכים
בימות המשיח לעין לא ראיה אלהים וזלמך ומי שארם בעלי תשובה וגם לא הביאו בנותם לת"ח אינם זוכים לטובות הנביאים
אפי' בימות המשיח ואלו בעלי תשובה או המשיח במו לת"ח לשה"כ הם זוכי' ג"כ לעין לא ראיה אלהים וזלמך זה נראה לדברי
ר' מייא אמר דבי יוחנן :

קעה תניא

ר' מאיר אומר הלומד תורה ואינו תלמודו זהו דבר ה' בזה נראה דדריש הא דכתיב יום אחר
בחדת לפני ה' אלהיך בחורב באמור ה' אלי הקהל את העם הזה אשר ילמדון ליראה ואת בניהם
ילמדון וכתיב ואותי זוש ה' ללמד אתכם חוקים וכו' הרי מדבר ה' ללמד לישראל וזה שלא לימד דבר ה' בזה ור' כהן דדריש כל
כל שאינו מנתיב על המענה דריש מדכתיב עלה אלי ההרה ואתנה לך גומות האבן והתורה והמנוה ודרשינן זו משנה ועליו
כתיב אשר כתבתי להורותם א"כ מי שאינו מנתיב על המענה זהו דבר ה' בזה - ר' יהושע אומר כל הלומד תורה ואינו חוזר
עליה דומה לזורע ואינו קוצר ר' יהושע אומר כל הלומד תורה ומטבחה דומה לאשה שיוולדת וקוברת נראה דאינו חוזר עליה
הוא שאינו שוכח' מתש ולכך הוא דומה לזורע ואינו קוצר שיוולדו דהוי כטיבא זכר טיבא שקשה ליגבל כך יותר קשה ללמוד
חמש דומה ליוולדת וקוברת כי לא ישוב עוד כך קשה ולהשיב תלמודו דהוי כטיבא זכר טיבא שקשה ליגבל כך יותר קשה ללמוד
מה שלמד וככה ממה שבא ללמוד בתחילה :

ואמר

ר' אלעזר אדם לעמל יולד וכו' ראוי לדקדק מה בא ללמדנו כי מקרא מלא הוא דכתיב אדם לעמל יולד ולא
חידש והוסיף טוס דבר על דברי הכתוב ואם כוונת ר' אלעזר היא לכאור הכתוב למה אינו יודע אם לעמל
תורה אם לעמל מלאכה א"כ הולל כך אחר ר' אלעזר כתיב אדם לעמל יולד אינו יודע וכו' וע"ק מאד להשיג איך נסתפק
ר' אלעזר בזה אם נברא לעמל תורה או לעמל מלאכה והוא דבר שאין דעת סובלתו לומר שנברא האדם למרום ולזרוע ולפטו'
מלאכה שא"כ אין אחרית ומקוה ח"ו זו אף פליאה דעת מני בספק הטני כנסתפק אם הוא לעמל תורה או לעמל בינה אחר אין
טחור ופוס הבנה ומציאות ולא יעלה על לב לומר בדבר הזה - ולנאורה היה נראה לכאורו כך לעמל מלאכה הוא על מעשה
המלות זנסתפק אם תלמוד גדול או מעשה מלאכת המנות והוכיח שלא נברא האדם אלא לעמל תלמוד תורה שהתורה מקיימת
העולם ואח"כ נסתפק עוד אם הוא לעמל פורה שיעסוק בה או לעמל שימה דהיינו לזכות את הרבים בשיח שפתיו להדריכם
בקיום התורה והוכיח מהסוק דלא ימוש ספר התורה מפיו שנריך שהוא יעסוק כל ימיו ולא ימוש ספר התורה מפיו ומה ולילה
זה היה אפשר לפרש דרך נורה במאמר - וכפי דרכי ימתק לחכי דבר דבור על אופני הפסט - וע"ק במאמר מאמר שלא יגא
יודי ספק בראיה ראשונה כהביא מהסוק כי אכף עליו פיהו והוכרת להביא ראיה אח"כ מהסוק לא ימוש ספר התורה להוכיח
שנברא

מסכת סנהדרין

יא

כנכרח ליהל תורה א"כ היה לו להביא מחילה פסוק דלא ימוש דמו ליבא לספוקי מידי דהתם תוכח שפי' כנכרח ליהל תורה
וגא לעמל תלמדה ולא לעמל טיחה וכפרט שר' אלעזר ענתו פיו המדבר כל השני ספיקו' למה לא הביאו מחילה - ונלע"ד שר'
אלעזר בא להכחישנו מחילה פי' הכתוב שאמר אדם לעמל יולד טיהא אפטר לכארו שאליו הטיב לאיוב על מה שנתרעם ואמר
שהיסורין היו באי' לו תפלת המערכ' - גם מדוע הרבנו כל אדם אשר מחומר קורן וזה גורם יסורין ואינם יתנד הבגמת
הבורא זה לזה אחר כי לא ינא תעפר און מסיבת הרבב' האדם שהוא מוסד העפר גם כי מחומר ומאדמה קורן מכל לו הדברי'
לא ינחח עמל וטורח אל האדם כחין זה גורם כי איך יתכן להבלי' על לב כדבר הזה ולומר שהאדם שהוא מוכח המין שביני'
יולד לעמל וטורח ועופות השמים שהם בני רשף יגביהו עוף בלי יגביהו עוף ויתבאוו מזונותיהם בלא עמל ויגיפה במאמר התנא לא רחיתי נפי
קייץ וארי סבל ושועל חנווני והם מתפרנסים שלא כנצר לא שהרעתי מעשי וקפחתי פרנסתי כי כל מעשה האדם הוא בהכנת'
הבורא וז' אליפו לאיוב לא יתכן להטוב שייסורי האדם באים מרוב ההרכבה ומפלת המעדפה אלא מנד הבגמת הבורא זה
ואולם חכמי אדרוס אל אל התבניה ומנהיג העולם ואילו אכיס דברתי והנהגתי כי הוא הגוור הרעות והטוב וכפי דרך זה אין
כוונת הכתוב לומר שהאדם נכרח לעמל כי אדרבה הכתוב מתמיה ומוכיח בידים מוכיחות שלא נכרח לעמל שיתכן שהאדם
הנכרח לעמל יולד ובני רשף יגביהו עוף בלי יגביהו אלא רוב מעשיו כל אדם הבניה ה' מתפון קדשו והם הביאו אליו העמל
לזה בא ר' אלעזר וחדש לנו שהוא כפשוטו כל מקרא שהאדם לעמל נכרח וז' אדם לעמל נכרח כנאמר אדם לעמל יולד פי'
כפשוטו כל מקרא ועכסיו נסתפק ר' אלעזר אם נכרח לעמל תורה או לעמל תלמדה זה יתבאר לבינות דעתי עם מאי דלביני
ר' יבמטאל ורכבו זל כנמרח במס' ברכות כרבי יבמטאל סובר דלא ימוש ספר התורה אינו כפשוטו מכוס דהא כתיב ואספספ
דנגך אלא מהוג כהם מהנה דרך ארץ ור' שמעון סובר דברי' כפשוטן זככתבן לא ימוש ספר התורה מפיך יומם וליל'
כי אם זכה אדם יתקיים בו ועמדו זדים ועמו נאכס ואם לא זכה ואספת דנגך והיה ר' אליעזר נסתפק אם כנכרח האדם
נכרח לעמל תלמדה ולנהוג מהנה דרך ארץ עם תלמוד תורה כסכרת ר' יבמטאל או אם נאמר כסכרת רבנו זל שלא נכרח
האדם אלא לעמל של תורה והתלמדה תעשה עי' אחרים ועמדו זרים ורבינו וכו' ואח"כ הכריע בדברי רבנו תוכח הפסוק שאמר
נפש עמל עמלה לי כי אכף עליו פיהו פירוש נפש העמל אימתו עמלה לו להנאמו וכלימום נפשו כומן באכף עליו פיהו ויטיב
עליו ד"ת באיכף טעל ההמור בן יקבל עול התורה להיות על פיהו תמיד מראשית הבנה ועד אחרית וכמו שפירשנו זל הוא אומר
תוכח המקרא הוא שהאדם לא נכרח אלא לעמלה כל תורה והק"כ יגמור כערו ומעשה התלמדה עי' אחרים מנוס דהא כתיב
נכנס האדם אינה עמלה לו ולתועלתו לא כומן בעושו' ד"ת עליו באכף על התמור והוא עמל בעמלה של תורה ואם כדבריו
כל ר' יבמטאל גם בעמל דרך ארץ יהי לאדם תועלת כיון כלכך נכרח לעכוס בדברי תורה עם דרך ארץ ועדיין אינו וכו' יבפך
עם הקדוק דק במאמר מהחילה בשפק הראשון אחר אינו יודע אם לעמל תורה נכרח או לעמל תלמדה נכרח ועכסיו לא
אמר אם לעמל טיחה נכרח אלא לעמל תורה נכרח או לעמל טיחה אמנם מעיל' לא נסתפק ח'ו בכריאת האדם אם היה לעמל
טיחה בלא יעלה על לב לא נסתפק כראיה בהביא הפסוק נפש עמל עמלה לו והוכיח תמנו כנכרח לעמל תורה בלבד ולא לכוס
תלמדה עמה לזה בא לדחות ולומר דילמא פי' הפסוק לא בא להזהיר על עמל תורה אלא להזהיר על כמל הטיחה בלא ירבה
דברים כמו שפי' ר' יונה זל בפסוק שכל ענב יהיה מותר שר' כל בעמל ויגיפה שיעמול האדם יהיה לו גמול ויתרון אבל היגיפה
בדבר שפתיים יגיב לו חסרון גדול וז' נפש עמל עמלה לו בכל אופן יגיפה יהיה עמל לו לתועלתו ובמאמר באכף עליו פיהו
טכנה פיו מלדבר טיחה בטלה ואם כך הוא פירושו של מקרא און ראייה שלא נכרח לעמל תלמדה עם התורה אלא הכוונה לומר
שלא ישמול כטיחה כלל וכלל כי או אינו עמל לנכסו והזהירו על כך וחזרנו לשנין זלספק ראשון דילמא כר' יבמטאל דישה ת"ת
עם דרך ארץ לכך הכריח הפסוק לא ימוש ספר התורה מפיך יומם ולילה שלא נכרח אלא לעמלה של תורה ומה שלא הביא
התחילה זה הפסוק הוא מכוס דיש לדחות שזה הפסוק אינו לא חובה ולא מגוה אלא כרבה כדאיתא במתא מסכת תנחות ראה
הקב"ה את יהושע כחביב עליו משנה תורה כרכו ואמר לו לא ימוש ספר התורה הזה מפיך וא"כ אין מאן ראייה כלל לכך
הביא מחילה פסוק נפש עמל עמלה לו דלכל הפחות יט לדרוש בו אזהרת הטיחה שכלל אופן טיחה לא יבטק בה והסתא אין
לומר עוד שכירוש פסוק לא ימוש הוא לכרבה לפי שבני דברים הזהירו בו האחד לא ימוש דהיינו עסק התורה והשנית והגיב
בו דהיינו אזהרת הטיחה שתמיד יהנה בדברי תורה ולא כטיחה בטלה וראיה לזה מדכתיב לא ימוש והגית ומספיק לומר
לא ימוש ספר התורה מפיך יומם ולילה ומדכתיב והגית שהוא מיוחד הוא להזהיר על בני דברים על עסק התורה ועל אזהרת
הטיחה ואם כן הסתא ליבא למיחד שנאמר פסוק זה לכרבה דאם כן מאי טינה יהושע הרי כל ישראל חנונים ומזהרי' שלא לדבר
בדברי טיחה כתיב נפש עמל עמלה לו להנאמו אומן באכף וסגר פיהו מדברי טיחה ומה זו ברכה ככרכו ליהושע והגית
בו ולא בדברי טיחה הרי כל ישראל מזהרין בו ועל כדחיק נפרש כראי דכתיב והגית דאמא לחיובא לחייב כל אדם מישראל
שלא ידברו כי אם כדברי תורה ומדספיה דקרא אמא לחיובא אם כן גם תחילת הכתיב כאמר לא ימוש הוא לחיובא ומד שפירש
יעטוק בתורה ומלמכו מיעכה על ידי אחרים כי סופו כל כתיב הוכיח כל תחילתו :

והנפש

מסכת כנהדרין

קע והנפש

אשר תעשה ביד רמה זה מנפה וכו' מימה מי ויטר מאי דלתיב במנפה הרבה לעטו' הרע בעני
ה' להכעיס שבקטו זאת ועוד אחרת שהיה דורס אנדות של דופי לא היה לו לחסה לכבוד וכו'
ועוד מנא תשמע דהאי קרא דורס אנדות של דופי והאי כתיב תעשה ביד רמה את ה' הוא מנדף - ונראה דהא נפיק ליה מדכתי'
כי דבר ה' כזה לכזה האי קרא דהנפש אשר תעשה ביד רמה את ה' הוא מנדף ונכרתה שיקטו איך תלה בעם חכמת מפני כי דבר
ה' כזה והרי טעם זונטי מפרש מפני מה' הוא מנדף לכך דרשוהו במנפה שאלעפי' שנידף עם ה' הרבה לבשות רע א' מנינו
בתיב בד' ובהיור לו חילה פני ה' ויכנס מאד מפני אלו ישראל ויתפלל אלו ויעתר לו וישמע תחינתו וישיבו ירובלם
למלכותו וידע מנפה כי ה' הוא האלהים והאי תנא סבר כח' לא בתנתיין מנפה איך לו חל' הכי כי למלכותו השיבו ולא לפ' הכי
והדבר קשה למה איך לו חלק לפ' כיון שחור בתשובה ויחתר לו חתר לו חמירה תחת כשא הכבוד לקבלו כזה דרשו בו הבעיב
הזה והנפש אשר תעשה ביד רמה במנפה את ה' הוא מנדף ונכרתה ומ' מ' עון זה שלוי בתשובה חבל היה בידו של מנפה עון אחר
כי דבר ה' כזה לדרוש באגדות של דופי וכו' לא היה למטה לכתוב אלא ואחות לוטן תמנע וכן וילך רמזין וכו' ובדבר הזה לא שב
ונחתה כפ קול ואמר' תבב באיך תדבר בכך אחר תמן דופי היינו שהיה דורס אנדות של דופי למטה שבתח ויתמנע היפה פילגש
ומצפו' שאלה עטית והחטתי שהוא העו' ומנפה הרעות ותופל מ' על פון זה סביות דבר ה' לפי שבבל הדברים שכתב מנפה
בתורה יש בהם כמה רמזים וסודות ועל זה נענש שלא היה לו חלק לפ' כיון שלא חור בתשובה ככרה ה' אשר בזה חף על פי
שחור בתשובה בעו' ואשר הכעיס את ה' וז' כאן ועליו מפורש בקבלה הוי מיישבי העון בחבלי השוא לומר דאלעפי' בעון זה
שהיה דורס מנפה באגדות של דופי הוא חבלי השוא מ' מ' כיון שכתבך זה העון בידו ולא נפק דחינו מוכבי' העון בלי
הספק ואף על פי שכתחילה היה עון קל מכל חקום לכסוף דומה איתו העון ענמו כטביות העגלה ככסוף בידו ולא
נפק וזו היא הגבה מהדעת לומר שאינו עון ענמו שהיה קל בהונפו מתמיד בו בא ונמשך בידו חורר להיות בעבות העגלה
דאלל ולכסוף בא לחטא כעבות העגלה אלא אחר דומה כעבות העגלה לומר שאינו חטא קל שהיה דומה לחטא של שבוה הוי
ענמו לכסוף דומה לעבות העגלה והוי מנד ההמכה וההתמדה וכוה תירנו שמי טיפ בידו עון כעבות העגלה למה לנו לכסוף
לו עון הקל לנבי את ה' הוא מנדף אלא כמו שפירשנו ולכך להאי תנא הוא מונב גם למנפה עם איתם שאין להם חלק לפ' ככ' :

בעי

לא יודו זאת אגל אברהם וינחק ולא קבלוה וכו' ופיתה הוא אחיו לא קבלוה דהא הדבא נעשו' גייר אברהם
כדכתיב זאת הנפש אשר עשו בחרן ולמה עברע ממנפ ונרא' לתרץ עם מה שפירש' בפירוט התורה ס' השלת
ותמנע היפה פלגש בד' חובה איתה בכניו כל אלוהו מלמד שכל על אמתו של שציר וינחת ממנפ מביניהם וכסגולה בעטית
פילגשו וזהו ואחות לוטן תמנע ולא מנא' עם בני שציר שהיתה אחותו מן האם ולא מן האב עכ' ולמדנו שהיתה תמנע מתור'
שכא אלוהו על אמתו של שציר זהו ליד את שמנע ולכך לא רצה אברהם וינחק לגיירה כי לא יבא מתור בקהל ה' ומ' נענשו
דנפק מינה שמלק דצרינהו לישראל משום דלא אבצי להו לדחוקה והיה להם לקבלה מצפו' בלא ישצרה :

בר

העוסק בתורה למה וכו' נראה סלחיות שמלכי השרת היו מקבצים ליטול התורה וקטרגו על זה לצד ענה הורך
על הסמים מה חזבו כי תזכרנו וכו' ולפיכך באות ישראל תקיימים התורה ועוסקים לשמה ולא לשום פנייה אחרת
שב איך להם פתחין מה לקטרג והם סלחים עם הק' בה להסכים על נתינת התורה לתחתונים ומנא מביים כלום בשמילוח של
פעלה וגם כהניו עוסק לשמה גם ה' יתן הטוב ויכרך עמו בשלום דהיינו כלום בפעלוח של מטה שאם ח' אינם עוסקי' לשמה
גנב לריב ה' עם התחתונים על שקבלו התורה ולא עסקו בה לשמה וז' מ' יחוק בתעווי שהמתחוק לכסוף בתורה שנקרלת עין
כנחתר ה' עון לעמו יתן יעשה שלום לי עם פעלוח של מעלה שהם החלוצי' שלא יקטרגו ויטיחו דברים ח' ויעשה שלום לי עם
התחתונים לכרך את התחתוני' בזכות התורה . רב אחר כאלו בנה פלטיין של מעלה כי השמים וארץ וכל נבאם תלוים בקיום
התור' בתחתוני' כדכתי' מנינים ארץ וכל יוסביה זככות התורה שהיא אבכי תכנתו עמודיה שלה וזהו ואש' דברי כפיך וגו' לגבור
כמי' וליוסוד ארץ כדכתי' אם לא בריתי יומה ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי וכו' אחר' מנין על כל העולם שאם עתידה אינו
גרה לבא על העולם מנד שמייהם לכל האתם התורה שפוסקים ישראל בה מנינה על כל העולם להדיח הרעה כדכתיב בגל
ידי כסיתך מפני הכסין שלא יקטרג ולוי אחר חף תקדבת הגאולה שבזכות התורה שפוסקים בה לשמה יבא הגואל שנאמר
זכרו תורת משה עבדי וסחוף ליה הנה אנכי שאלח לכם את אליהו הנביא ואיינו דכתיב הכא ולאחר לגיון עמי אתה בלומ' לת' ח'
התניין בתורה ללמד לשמה עמי אתה ציתך בגאולה שה' הוא נואם וזה מתאר הגאולה הרי שהוא עם ה' בה בענין הגאול' :

רבי

אלעזר אומר כאלו עשאו לד' וכו' נראה כוונת ר' אלעזר שכיון שהק' כה לימד תורה לישראל וינחו דקוק דרבי
של ה' בה ללמד לבן חבירו תורה אצפו' שלא הוזהר אלא והודעת לבניך ולבני בניך וזה לימד לבן חבירו משה מנפה
ה' והרי הוא כאלו הוא עשה לד' שגרה שחפשה ידיו ותקיימן ולכך ישתדל ללמד לבין חבירו תורה והרי הוא כאלו גמשה
כופף להק' כה במנפה התורה להיות מנפה ידיו להתפאר ולהתקיים יר' ל סבר כאלו עשאו לחיותו אדם כלומר כאלו בראו
שכיון שמתו עשאו ברה הדעה . דכא אחר כאלו עשאו לפתחו כאלו הוא ברא את עממו בתורה שלימד לאחרים לפי שה' בה
ברחו

בר כדאז ללמוד תורתו וזה שלימד לאחרים ויפ בו כח לעשות לאחרים הרי הוא כאילו ברא את עמלו מכל שכן :
 המעשה את חכירו לדבר מצוה מעלה עליו הכתוב כאילו עשהו פירטו כאילו עשהו לאיתנו דבר מצוה וקשה דמשמע
 הכא גדול טברו של המעשה כעושה המצוה דהיינו כאילו עשהו למצוה והא"ל גדול המעשה יותר חזק העושה ובר'
 דהכא נמי אחר הכי מהמעשה חפץ שלא עשה המצוה כפועל מעלה עליו כאילו גם הוא עשהו לאותה מצוה כפועל כמו העושה
 אותה כפועל וכיון שהמעשה עשה המצוה וגם עושה לאחר לעשותה נמצאו כ' מצות בידו האחד מעשה המצוה והשנית שזכה
 לאחד וצייטתו למעטת מצוה מס' כ' בעושה המצוה האין בידו אלא אחד סדר המצוה שזכה כי לא זיכה לאחרים אלא לעצמו :

קעח עתיד הק' כה להניח נחל וכו' חף על צב דמקרא מלא הוא ומצוין מבית ה' ינח וכו' ופל הנחל וכו' ובר'
 אפטר-שחידס ר' ירמיה טנס בתוך קדש הקדשים יונח הנחל ויבלה על שפתו מזה ומזה כל מיני
 מנדים שחוקר הכתוב לא מנחם אלא לאחר בינח מבית הקדשים נעשה נחל ויפלה על שפתו :

קעט רבי יוחנן אמר לתרופה ממש מאי לתרופה ר' כמחיל בר נחמני אמר לתואר פנים כל בעלי הפה יס
 לדקדק שבכל הפירושים סדרשו כלתרופה לא שאל מאי לתרופה ובאן סמוך לדברי ר' יוחנן אמר
 מאי לתרופה ר' ינחן אמר להמיר פה של מעלה בר קפרא אמר להמיר פה עקרות ר' יוחנן אמר לתרופה ממש רש"ב אמר
 לתואר פנים ועוד נבאר מהו לתואר פני' של בעלי הפה וכו' דר' דר' דר' דר' תרופ' ורפואה וז' לתרופה ממש וכפי דרשנו
 הקסה מאי לתרופה דהולל ועליהו תרופה דאע"ג דבתי' פרוי למחכל הוא טיוג' מהפרי מיני מחכל הרבה אבל העלה הוא עבמו
 התרופה מאי לתרופה לזה אמר רש"בן לתואר פנים של בעלי הפה כי לא כל אדם שכה להכריק תואר פניו לצי"ב אלא דווקא
 לבעלי הפה ששקו בפניהם בתורה הם מכהיקים פניהם וע"ל שחל דרבו ועלהו לא יבול זה שיחת ת"ח סגריב' תלמוד ולאותם
 בעלי הפה שלא שחו שיחה בטילה אלא שיחת תלמוד יהיה העלה שפל הנחל לתואר פנים :

קפ בר המרעבי ענמו על ד' וכו' גריך לבקש היבא דמיא בהאי קרא ענין רעבון על דברי תורה וטעם מסוס
 דכתיב בפסוק שלפניו נדקמך כהררי אל מטפטיך תהום רבה סהררי א הם ת"ח שמפיקים הרי' וי"ל לה
 עוגי ורעבון דהיינו משפטיך תהום רבה והם ניוונים כחסד אלהים מה יקר חסדך אלהים וכני אדם ככל כנפיך יחסיון שאך
 לה' אסחסה וולמו חמת כנפיך וסמך ליה ירויון מדטן ביתך צע"ב שהוא הבית הנאמן ונחל עלדיך תסקס :

תניא ח"ר מאיר במדה שאדם מודד וכו' ח"ל ר' יהודה וכו' אפטר לומר בן וכו' וקשה דלא הטיב לו כתיבת רב דימי
 לחיי עמיד ה"ה להנחיל לכל גדיק יש עולמו וכאותם העולמות יקבל העומם ושמח לא חידש דבר זה שעתיד
 ליתן לכל גדיק ז' עולמות אלא רבא בר מרי דכתיב ר' מאיר עדין לא נאמר חידוש זה אבל ק' לרב דימי שלא הטיב לחיי משוכת
 ר' מאיר לר' יהודה שמדה טובה מרוב' וכטס שנותן ה"ה בה לרשטי' לקבל שורענותם כ"ט שנותן כח בגדיקים לקבל מדה טובה
 חל גבהי שנותן כח באדם לקבל רב טובה אבל מה שחל אביי הוא היבן יניח מלא עומטו של הק' כה כאין לו עקום ליטנו בו בי
 כל העולם כולו אינו אלא כסודת ועד גדל והיבן יניח מלא חפניו של הק' כה ולכך הטיבו שיש לו לכל גדיק ז' עולמות ובהם
 מניח מלא עמסו של הק' כה אבל לר' מאיר שאמר שהק' כה מודד לו כמו שהיא גומת וכו' ר' יהודה היאך יקבל האדם כל אותה
 טובה ואינו מפני חסרון המקום אלא מפני כח המקבל שמינו יכול לסבול בן אדם כל כך טובה לזה תירץ לו כי הק' כה גומת בו
 כח לסבול רוב טובה ואם היה לנו באפטר לומר סר' מאיר אמר מודדין לו גם כשה' היה גודק לשאול היאך יהיה לו כח לסבול
 כ"כ כשה' והטיבו שהק' כה גומת לו כח לסבול רוב טובה והדאשון עיקר :

קפד בר המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך ואם לאו אשים ואעפ"כ חני ה' רופאך גריד להבין מאי
 כי חני ה' רופאך כיון שאינו נתינת טעם אלא הדעס כאם לא ישמור תורת ה' שים בו מחלה ואעפ"כ
 ה' רופאו ח"כ לא יגדק לומר כי חני ה' רופאך • וגרסה דה"ק אס שמע תשמע וכו' כל המחלה לא אשים וכ"מ דיומר טוב לומר
 והיה אם טעם תשמע וכו' ארפא מכותיך ולמה הונרך לומר לא אשים לזה אע' הטעם הוא כי חני ה' רופאך חפץ שלא עשע
 ומהו המוספת שבר כל השמע אלא שלמי שאינו טומע עבטער במחלה ואעפ"כ ה' רופאך אבל השומע אפילו עבר על חולי אין
 לו כי משיקרו לא ישים עליו כדי להגטרך לרפואה :

קפה בשורה ר' אליעזר וכו' אמר להם חימה עוה יס בצולם פירטו על ענמו היה אומר טעם עליו
 המקום והכביד חוליו • ואפטר עוד לומר שהיה דואג על צרת העולם שיסורין מורים
 בחימה עוה עליהם מנד-משניהם והוא מחולל מפשטיהם לכל חטאתם ועל זה התחילו בוכים על עונות הדור ור' עקיבא אמר
 שאינו משונות הדור אלא כי אדם אין גדיק בארץ ואדרבה אם לא באו עליו יסורים היה מקום לדאוג שמא קבל ר' עולמו ואכל
 סברו כשה' ועכשיו נכחו עליו יסורים נמנח שכרו משמחר להכא ולכך היה ר"ע שמח וכשאמר ר' אליעזר לר"ע כלום חסרת-תן
 תמורה כלום היתה הכוונה להכריח שלא באו עליו יסורים מנד ענמו אלא בעון הדור והוא מדוכה מעובדמינו והטיבו ר' עקיבא
 כי אדם אין גדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא ואין יסורין אלא מנד החטא :

ביכבת כנהדרין

קפו תנו

דכנן כשחלה ר' אליעזר וכו' נעכה ר' טרפון ואמר טוב אתה לישראל מטיפה של הגשמים וכו' נראה שכולם רצו להורות שהיישורין והחולי סחלה ר' אליעזר הוא עגל ישראל כי לא היה הוא ראוי להתיימר חגד עלמו ולזה אמר ר' טרפון טוב אתה לישראל ביום יסורין תועיל לישראל גם יסורין ויתר מהגשמים שאין תועילין לישראל אלא בפה ויסורין של ר' אליעזר תכפרים טונותיהם של ישראל ובחכורתו נרשע לנו כל עונותינו ומנינים על ישראל גם לפ' הם טהורים מבלי פסע וכן נענה ר' יוסטב ואמר טוב תנלגל חתה דמחו לי' כל יומי שתיין פולסי דנורא ויוגא ומאיר לישראל בעה' מתוך אותם הייסורין ופולסי דנורא אבל יסורי ר' אליעזר מועילין לישראל גם לע' הם שמתכפרין יסורין כל עונותיהם של ישראל - גם נענה ר'א בן עזריה ואמר טוב אתה להם לישראל תאב ואם שחב ואם חייסרים לבניהם כדכתיב שמע בני מוסר חכיך ואל מיטוש תורת ארך כדי לקרבם לעה' שיתקיימו בו חגד מוסרים הטיב ולא ימותו בלא עפם אבל יסורי ר' אליעזר הם לעה' זלע' הם כי תתנו יקחו מוסר לשוב אל ה' ויאמרו אם בארזים נפלה שלהבת מה יעשו חזיבי קיר ונתגאו כל ישראל חזרי בתשובה מתוך מה שיראו ה' ה' ה' ר' אליעזר לוקה ביסוריו בא ר' עקיבא ואתר לפי דבריכם אין היסורין חביבין כל סובליהם כיון שאינם לנו דרך ענמו אלא להטיב לאחרים אבל אני אותם שחביבין היסורין על סובליהם לפי שאולי חטאו באיזה דבר כי אדם אין נדיק בארץ אחר לא יחטא וכיון שהיסורין הם להנאת ענמו בודאי שחביבים הם היסורין עליו וכששמע בן ר' אליעזר אחר סתכוני ואבמע דכרי ר' עקיבא תלמידי אס יש בהם חמש ואמר לו זו מנין לך שחביבין היסורין על סובליהם להיות הנאת ענמו והביא לו ראי' מתנשא כשעפי' שלמד תורה הרבה לא הועיל לו לא היסורין הא למדת שהיסורין חביבין כיון שהועילו לו יותר תהמו' שלמתד' הנהגה מהענה בלא ברכה כאילו נוזל וכו' נראה הטעם של ה' הארץ ומלוואה וכתיב השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם ולא נתנה הקב"ה לישראל והארץ נתן לבני אדם אלא מתוך הכרחה שתכריבין אותו דהיינו דשמך להבוא קרא לא המתים יהללו יה ואנחנו נכרך יה כלומר שאנחנו נכרך יה בכרכות והרי הוא שלנו מבח הברכ' ונתגאו תי שהוא נהנה ואינו מברך עדיין אותו דבר הוא של הקב"ה כדכתי' לה' הארץ ומלוואה והרי זה שאלכ תשל הקב"ה בלא ברכה כאילו נוזל להקב"ה וגם נוזל לכנסת ישראל לפי שהקב"ה תכרך פירות האילן בשביל הכרחה שבידו ישראל ואם לאו אין הכרחה שורה בפירות האילן ונתגאו כל ישראל לוקין בעון זה שלא בירך והרי זה נוזל לישראל מה שהיה ראוי להנתן להם והרי הוא חבר לאיש תשחית זה ירבעם שהשחית נפשו וניטל המלכות שהיה בידו וגם השחית והמטיב ישראל לאישים שבשמים והטא עם ה' ועם ישראל :

קצב כל

אומן דהיינו דשמך להבוא קרא לא המתים יהללו יה ואנחנו נכרך יה כלומר שאנחנו נכרך יה בכרכות והרי הוא שלנו מבח הברכ' ונתגאו תי שהוא נהנה ואינו מברך עדיין אותו דבר הוא של הקב"ה כדכתי' לה' הארץ ומלוואה והרי זה שאלכ תשל הקב"ה בלא ברכה כאילו נוזל להקב"ה וגם נוזל לכנסת ישראל לפי שהקב"ה תכרך פירות האילן בשביל הכרחה שבידו ישראל ואם לאו אין הכרחה שורה בפירות האילן ונתגאו כל ישראל לוקין בעון זה שלא בירך והרי זה נוזל לישראל מה שהיה ראוי להנתן להם והרי הוא חבר לאיש תשחית זה ירבעם שהשחית נפשו וניטל המלכות שהיה בידו וגם השחית והמטיב ישראל לאישים שבשמים והטא עם ה' ועם ישראל :

קעג אחר

סדכיים האלה וכו' שאמר הקב"ה לירבעם חזור כך וכו' והדבר קשה להבוס אוך יתכן שבעביל דבר נקל שהוא להכנס בראש נמנע ירבעם מהתשובה ויעוד אס דנונו של הקב"ה הי' לקרבו לירבע' למה ריחקו על דבר של הכל שהוא תי יבגם בראש ונלע' ד שלהיות דוד המלך ראש לבעלי תשובה כי לא היה דוד ראוי לאותו העשה אלא כדי שילמדו בני אדם לעשות תשובה - והנה ירבעם שחטא והחטיאו לאחרים יחזור בתשובה יהיה ראשון לבעלי תשובה שחטאו והחטיאו לאחרים כי מדוד לא למדנו כה התשובה זולת א בני אדם שחטאו ולא החטיאו אבל אותם שהחטיאו לא לתדנו לא מירבעם א' נתגאו ירבעם ראש לבעלי תשובה שהחטיאו - ודוד ראש לבעלי תשובה שחטאו ולכך כשאת הקב"ה לירבע' חזור כך בתשובה ואני שמקבל את הטבים בתשובה ואתה שהודעת דרך תשובה לחוטאים ומחטיאו' ודוד שהודיע דרך התשובה לחוטאים ונסייל בע' שהטיוול הוא להשתעשע בבעלי תשובה היוכבי' כנ' ע אז אמר ירבעם תי בראש כי אני יש לי בחינ' של קדימת מעלה על דוד כיון שתשובתו היא יותר מעול לקרב את המחטיאו' והשיבו הקב"ה בן ישי בראש שאענה' שלא היתה תשובתו על המחטיאים מכל תקום הוא הקים עולה ראשונה של תשובה ונכון הדבר לעניות דעתי :

קנד אהאב

אח לשמים אב לעז פירש' אח לשמים רע לשמים דכתיב אח לגרה אוי לגרה כדאמרין באחסורוס אח לראש ולי אסטר לומר שאחאב שקול היה וביכד לתורה שניתנה בכ"ב אותיות כדאמרין לקמן כשאמר לו בן הדד כינת מחר אשלת את עבדי א'ך ונפשו את ביתך והיה כל מחמד עיניך ישימו בידם ולקחו ויאמר למלכתי בן הדד אמרו לאדוניכם כל אשר שלחת אלי בראשונה אעשה לך והדבר הזה לא אוכל לעשות מאז תחמד עיניך ס'ת הרי שהיה אח לשמים מכבד התורה וביפרו לו תחנה שאעפ' שהיה תנוע לו נרה מזה מ'מ לא היה חושש ואם לגרה וולד כלומר היה אח לשמים אפי' לגרה שתולד ותתקדש ותגא לו אבל היה אב לעז לחככה כבן ירנה :

דא מאי

דכתיב תאוונה אליך רעה וכו' נראה דהוקשה לו דליערבנהו לא תאוונה אליך רעה ונענע באהלך אתה לא תאוונה אליך רעה ובנענע אחר לא יקרב באהלך לזה דרשו לא תאוונה אליך רעה שלא ישלוט בך גרה ע' שלא תמנא באהלך שהיא אמתך ספק נדה שאילו חלאת בה ספק נדה היה יכרך פולט כך לומר טהורה היא ועל חנם אני תונע אבל כיון שלא תמנא אמתך ספק אלא או נדה ודאי או טהורה אז אין יכרך פולט כך לומר טהורה היא :

רב מפני

בבדו של נחמיה וכו' פרט' שהיו לו שונאים הרבה מא'ה ותימא היכי אפשר שמי טיב לו שונאים מא'ה

מסכת סנהדרין

עג

מח' יהיה לו פונאים למעלה וללפון שני ספיר טף ניהא ואפשר לרס ככיון שנחמיה היה לו כנגדו הרבה מח' שהיו רונים להורגו ומתוך שנחתו של נחמיה היו סהרית ישראל שנאה מח' ומתוך זה גם ישראל היו סוגחי' לנחמיה על שהיה נלחם עם א'ה בתוך זה היה להם חשש בכנה כיון שישראל סוגחים את נחמיה היה דס למטה והיה אפשר לומר שגם שנעשה דס למעלה לכך מפני כבודו של נחמיה נכתבה העין תלויה :

רנ שנאמר

ויבו את אבטלום וימיתוהו וכו' נראה דדייק דה'לל ויכו וימיתו לאבטלום מדפסוקי באח'נב ויכו את אבטלום ואח'ב אחר וימיתוהו הוא ויכו בעה' את אבטלום כי לא יזכר שם אבטלום עוד על הארץ בעה' ואח'ב וימיתוהו לע'הב :

רה מפני

שפתו מנויה וא'נ' דאח'ב מני אותו והיה מהנה לת'ח מנכסיו ולא הועיל לו חלל לכפר לו תחנה בדאחריון לעיל מכל מקום פתו מנויה שאני דמקרבא הנייתיה אבל התם היה אח'ב מהנה בממונו לתלמידי חכמים ולא מקרבא כל כך הנייתיה :

ויער

דבר זה נענשו דא'נ' ב'ה דהק' בה אחר למ'ה הניחו לו שפתו מנויה מ'ת נענשו על שלא מיהו לכטל הסכל ויניחיהו למיכה שפתו מנויה ודייק לשון רש'י שפירש לדומכו למיכה כי לא רנה הק' בה לדחוק למיכה מפני שפתו מנויה :

רו גדולה

לניחא סהרחיקה שתי מספמות מיר'אל עמון ומואב פירשו סלפי שלא קדמו בלהם ובמים נכתב שלא יבואו בקהל ותימ' דהא התם כתיב ואשר שכר עליך את בלעם דמ'תע דמ'ש'הא נמי נסרחקו ומנ'ל דכטביל לניחא בלהוד נסרחקו ואפשר לתרץ דדייק קרא דכתיב ואשר שכר עליך את בלעם ולא כתיב ועל אשר שכר עליך את בלעם דמ'תע מהבא דמאי דכתיב לא יבא עמוני הוא פ'ד אשר לא קדמו בלהם ומאי דכתיב ואשר שכר עליך הוא לאחר עיקר הריחוק שלא יבא הוא פ'ד אשר לא קדמו כי אשר שכר עליך את בלעם לא גרם הריחוק חלל שלא תדרוש שלום וטובתם כל הימים :

אלמלא

הלוהו וכו' תימא דלא מטיב נמי לא נכרת זרעו כל דוד שהרי לא אשתייר מזרעיה חלל יואש כי היכי דלא אשתאר התם חלל אביתר וז'ל דלא מטיב לה מ'סוס דדוד התפלל עליה כד ח'ל' הק' בה ניהא לך שיכלה זרעך או תתסר ביד אויב ואילו בחר במסירת עמנו ביד אויב לא היה כלה זקנו חלל הזר והתפלל על זה ויעזר לו אבישי בתפילה ואם כן הוא גרם לעמנו :

רו ברא

מזכי אבא ואבא לא מזכי לברא ותימא דאחריון במדרש ויהי בימי אחז אמרו מ'ה לפני הק' בה ווי שמלך אחז אחר להם הניחו לו בן יתם הוא ואיני יכול לפטור ידו בו הרי כאבא מזכי לברא וכו' ק' דבר חזקיהו לא תמה וכות אבות הרי אבא מזכי לברא ונ'ל דלמאי ע'למא תנין זבית האבות לבנים כדכתיב ויבשה חסד לאפים ובתיב ומסד ה' על יראיו ונדקתו לכני בנים אבל ל' ה' א'ז' האב מזכי לבנו אבל ברא מזכי אבא אפילו בעולם הבא והיינו דתימא א'ז' אברהם מזכי את ישמעאל לכולם הבא :

רט בשביל

הטוב וכו' נר' לי לפרש בשביל מה'כננו חזקיהו ספר רפואות כי עליהם אמר והטוב בעיניך עשיתי כננו ספר רפואות כש'אמר לו הק' בה הנני רופא לך אחר מה אות כי אילי היה בידו ספר רפואה היה מתרפא בהם וכיון שפאל האות העמיד הק' בה הסתם והחזירו בתעלות אחז עשר מעלות ומתוך אותו גם סלה מרודך בלארן תנחה לחזקיהו וח'ל' שלמא רבא לאלהא רבא וכו' ומתוך שבאו הטלוחים לחזקיהו וינחח עליהם הר'ה להם כל בית נבאתה וגם ה'ס'ת ומתוך כך נגזר עליו ועל בניו והיו סריסים בהיכל מלך בבל :

רי אני

אמרתי ויטכון ישראל בטח בדד וכו' הכוונה שהבטיח הק' בה לישראל שיהיה בטח בדד מפחת האותו' לא יהיו יושבים על אדמתם בהסקט ובבטחה ועכסיו יטבה הארץ בדד ריקנית מיושביה והק' בה הבטיח בדד לישראל ולא בדד לארץ :

היתה

כאלמנה ולא אלמנה משם וכו' וז'ת זו טובה היא כפדין יס לה תקוה כיון שאינה אלמנה משם ואיך אחר אוכה על ככה : ונראה דה'ק יס להפליא איכה יטבה בדד כיון שהיתה כאלמנה ועתיד בעלה לחזור עליה אוכה נהייתה הרעה הזאת להאמר בדד כזולו היתה אלמנה משם א'ז' הפניא ר'ר אבל כבניו כבניו כל האם ופלא כיון שלא אנחן ישראל מאלהיו איך נטארו בדד • וכוד אפשר שהיה בוכה על שיטבה בדד ומרתי לריעותא איתאנחו בה סלענין העונסים עדין היא ברשותו להעניכס אם יתאחו לו ואינם כ'ה'ה אלמנה כא'ז' לה סוסר ומוטל ועסתה הטוב בעיניה חלל אינה ברשות עננה לרעה אבל לטובה היא כאכה'פזובה כא'ז' מרחם עליה :

ריב דבר

אחר שכל הבוכה בלילה קולו נשמע ד'א שכל הבוכה בלילה הטומא קולו בוכה וכו' מאי דאיכא בנייהו הוא לפי' דאשון הוא בוכ' בלילה כדי שישמעו קול' לבני אדם ויבואו לרדם עליה ולהופיעה ובדבר אחר אמר שהיו בוכין כדי להרבות בניה שכל הטומא יבכה גם הוא כנגדן וז'רת רבים חני נמחה :

מסכת סנהדרין

דהבא דכתיב נופל בפילה היא והכוונה דכתיב עניינא דכתיב כריעה וכתיב גביה כפיל' דרטינן בפילה מלשון בפילה וא"כ האו
נופל דבלעם דכתיב בני עניינא דכריעה דרטינן להאי נופל מלשון בפילה ולזה כיון רש"י ז"ל : אבל עדיין יש להקשות למה עשה
א"ט מדרש לעביר ב"ט מנפל מה בפילה דהתם כפילה אף נופל דהבא בפילה היא . וז"ל דילמא נפל דהתם נמי אינו בפילה
אלא נפל לארץ ומדכתיב בין רגליה כרע שמדבר בכפילה מכח הכריעה אנו דורטינן גם הנפילה בכפילה ומיהו נמי להאי נופל
דבלעם שהוא בפילה :

רב אחבה

מבטלת שורה של גדולה בנירסת התלמוד פירש' אהבה שאהב הקב"ה לאברהם ביטל שורה וכו'
ולא באתי עד תכונתו לאהבה שאהב אברהם להקב"ה היא שביטלה השורה . ולא אהבת הקב"ה
לאברהם ובראה בעיני לגרום אהבה שאהב אברהם להקב"ה וכן מנאמי בנירסת בעל עין יעקב :

רבנא אמר

ליה מעין קאמר דאזי לא מימא הכי תבורך מנטיס יעל וכו' גריד לבאר מאזי הולמי' דתבורך מנטי'
להאי קרא דייטיב חלשים כס שלמה משמך דכיון שסקולי' כניהם דלא: אורח ארעא היכי חייטי
ראיה מיניה להכרית דמעין קאמר ובראה שהכוונה היא להכרית דמעין קאמר מזה דאת' דלעולם משמך . הוא יותר משמך
ואז"ל דלאו אורח ארעא הוא מ"מ כיון שהיה בנו ואין אדם מתקנה בבנו להכי אמר לו זיגדל כמו משמך מ"מ ק' כדבורה אשה
נביאה דאמרה ליעל תבורך מנטיס באהל עשה סרה ורבקה וכי אורח ארעא לומר כך וכבורה אשה נביאה וליה לך למימר התם
אלא מעין קאמר ה"ג מעין קאמר ופליגא דר' יוסי בר חנינא דאז"ל דגבי כבורה ליבא למימר אלמא מעין קאמר מ"מ גבי זיגדל
כס שלמה משמך הוא יותר משמך לפי שבכל אדם מתקנה חוץ מכנו ותלמידו :

רבנא וישם

ה' דבר בני בלעם רבי יוחנן אמר חכה יש לדקדק מאחר שאין כמו של בלעם אלמא לכיון הרגע
שהקב"ה כועס בו והקב"ה עשה נדקה שבאותם הימים לא זכר א"כ למה הוגדר' למת חכה לפי של
בלעם שלא יקלל ויכחשו ויקלל מאחר שאין בדבריו ממש ביון שלא זכר השמות ככל אותם הימים . וכן יש להקשות כיון שנתן
חכה לתוך פיו של בלעם למה הוגדר' שלא לזעום כל אותם הימים והרי ארעא טיהיה זועם בכל יום אין פחד מקללת בלעם
הרעע פיון שהיתה חכה לתוך פיו . והן אמת שגד זה מאחר שאולי היה אל זועם בכל יום לא היה מקום לינתן חכה לתוך פיו
של בלעם כי הועם לא היה תניח להאריך שנים ולבקש להם זכות לכך הוגדר' לעשות נדקה עמהם ולא זעם ככל אותם הימים
אבל מ"מ ק' הגד השני כיון שלא זעם למה הוגדר' ליתן חכה בתוך פיו של בלעם ומורי זל"ה פירש שכליות כל הכרבות שבירך
בלעם לישראל חזרו לקללות כמו שהיה בלבו חוץ מאחת דהיינו בתי כנסיות ובתי מדרשות כמו שדרשו ויהפוך ה' אלהיך לך
את הקללה לברכה קללה אחת בלבד העבה לברכה שהיא ענין בתי כנסיות ומדרשו' והנה הקב"ה גפה והביט שכל אותם קללו'
סופן לבא על ישראל ואילו לא נתן חכה לתוך פיו והיה מקללם ארעא' שלח היו באים אותם קללות מכחו ביון שלא זעם הקב"ה
באותם הימים מ"מ היה נמשך חילול השם שיאמרו הדורות הבאים שקללתו עשתי רוסס וממתנו באו הקללות האלה לכך נתן
בפיו חכה כדי שלא יוכל לקללם כלל ועדיין ק' דא"כ בתי כנסיות ומדרשות שהיה בדעתו לקללם על כך היה לו להניחו הקב"ה
ויקלל ולא יתן בפיו חכה לאותה קללה כיון שאותה ברכה אין סופה ליבטל ומאחר שלא זעם ה' אין בדבריו ממש אם יקלל ואין
לחיים שדורות הבאים יאמרו שקללתו של בלעם עשתי רוסס לפי שאין סופה ליבטל וא"כ למה שם בפיו חכה לענין זה ואפשר
לערך על פי דרכו כיון שהוגדר' ליתן חכה בשביל שאר קללות כדי שלא יאמרו שקללותיו של בלעם עשו . פירש גם לענין הבתי
כנסיות ומדרשות לא בטל מפיו החכה וארעא' שלא היה צורך בה כי מ"מ היתה גדיב' החכה לעניינים שלפניה ושלאחריה וקרוב
לזה ראיתי כתיב לראשונה' אל שהחכה היתה לפי שגלו' לפניו ית' המנפה שפתידה לבא על ישראל ולא יאמרו שקללותיו של בלעם
עשו פירות לכך נתנו הקב"ה ונתן חכה לתוך פיו שלא יוכל לקלל . ולי בראה שכוונת הקב"ה לתת חכה לתוך פיו של בלעם
היתה כדי שיתברכו ישראל מפיו שזכר כל מה שאוכלים ישראל בעה' הוא מכרבותיו של בלעם אבל ברבות שבירכו
האבות הם משומרים לעתיד לבא בדכתיב ואהבך וברכך ושם ה' אלהיך לך את וכו' הרי שרנה הקב"ה שיתברכו ישראל מפיו
שזכר כדי לאכול מאותן ברבות בעה' ואם לא נתן הקב"ה חכה לתוך פיו של בלעם כדי שיהיה מדבר כל אשר יחפוץ ה' אז לא
היה מברכס כי גם קב לא יקבס גם ביד לא יברכס ורגונו ית' היתה שלא יקללם אלמא יהיה מברך אותם ויסכים לברכותיו של
יעקב וז"ל ויסה ה' דבר בני בלעם כלומר דבר הברכות הניח בתוך פיו בלעם כדי שיתברכו מפיו שזכר וא"כ עיקר החכה היתה
כדי שיבא לברך אותם כי הדבר אשר יכס ה' בפיו אותם ישמור לדבר . ויש סעוד לזה מדברי חז"ל שאמרו שהיה בדעתו של
בלעם לקללם שלא יהיה להם בתי כנסיות ומדרשות ועל כרחו ברכם מה טובי אלהיך הרי שבהיות החכה לתוך פיו הפך ה' את
הקללה לברכה ויש לדקדק כיון שכחו של בלעם לא היה אלמא באותו רגע שהקב"ה זועם דכתיב ואל זועם בכל יום ובמה זעמו
רגע דכתיב כי רגע באשו וכו' אף היה עולה בדעתו ברגע שהוא שיבירו כמיתריה לקלל כל אותם הקללות האמורות במאמר
שלא יהיו להם בתי כנסיות שלא תמכך מלכותן דהיינו שלא יהיו להם זתיס זכרתיס וכו' והרי לזה צריך זמן רב זאם למעט רגע
ועבור זמס יהיו כל דבריו לבטלה ולא יחולו קללותיו ומה הועיל במחשבתו אלמלא זמס ה' . והתוספות בס"ק דברכות הקשו

נבי הא דחמר הלמחל בעמתי לא נשתיר מהנאיהם של ישראל שריד וכו' ואת מה יהיה לו לומר בפני רגע דיל דהיה יכול לומר
 ב"ק א"ג מחמר שהיה מתחיל לקללנו באותה שעה היה מויק אפי' לאחר זמן והסתח ק' לתירוק ראשון שפירגו התוספות
 דהיה יכול לומר רגע הוא כלם שהוא מגין אותיות של רגע ונחמא לענין קללו' או דהיינו פלח יהיה להם בתי כנסיות
 ולא תמטך מלכותם גם שלא יהיה להם אהבים וזכרמים ולא יהיה ריחוק דוק וכל שאר הדברים לא יכול לאומרו. בשיעור ב"ק
 וכיון שעבר שיעור זה בלא זעם ואיך עלה בדעתו לקלל כל אותם קללות ו' ולתירוק האחרון של תוספות נחמא דהיה
 מתחיל בזמן הרגע ואח"כ יאמר כל אשר עם לבבו וע"ק מה נשתנית קללה זו של בתי כנסיו' שהפכה הקב"ה לברכה יותר משאר
 כל אותם קללות שחזרו כולם לקללה שמכיון שתלה הבתוב טעם הפיכת הקללה לברכה מפני האבדה שנאמר ויהפוך ה' אלהיך
 לך הקללה לברכה כי אהבך ה' אלהיך וכיון שיש טעם אבדה למה הפך הקללה ולא הקללו' וע"ק ביום שפיו של בלעם לא אמר
 טום קללה אלא ברכות אהו זש ויהפוך ה' הקללה ולא הקללות והלא לא דבר פיו לא קללה ולא קללות ולמה חזרו כולם לקללה
 כי מה שהיה בלבו לקללם הם דברים שבלב ואינם דברים וע"ק ביום סוף סוף שתידין כל הקללות לבא אחת לאחת א"כ מה
 הועיל הקב"ה שלא זעם באותם הימים • וגרמא שכונת בלעם היתה לקלל ישראל בכל הקללות הללו דבר יום ביומו א' לאחת
 כי בכל יום ויום יאמר בשעת זעמו של הקב"ה קללה אחת וכן בכל יום עד תום כל הקללות האלו אשר בלבו לקלל אותם ואעפ"י
 ששיעור הקללה האחת היתה יותר משיעור הרגע של הזעם הנה כך היה בדעתו לכיון שעת הרגע וקודם אותו רגע סמוך לו
 יאמר מבתי כנסיות ב"ק והוא היה מנחם שבעוד שהוא אומר בבתי כנסיות הגיע הרגע של הזעם והיה חותם זאומר מלת
 ב"ק בשעת הרגע אמר וכבר גילה כוונתו סמוך לרגע ממה יכלם וכן עדו' בשאר כל הדברים היה בדעתו לומר
 מהמסכת מלכות כלם וינחמם שיאמר כלם ברגע הזעם ונחמא שכל אותם הימים היה ר"ל קללה אחת בכל יום ויום

מברכותיו

הפכם שיהיו על אופן ברכה כגון מה טובו אלהיך יש בו לשון קללה כלומר מה טובות זמעלה יש לישראל בכתב כנסיות והוא
 כמו מה אדם ותדעו שהכוונה להבדיל מעשיהם כי מה טובה עושים בבתי כנסיות כדי שיתקיימו להם וכן לענין השכינה מה
 משישם יש בידם של ישראל שיהיו ראויים שתשרה שכינה במבנות ישראל כנחלים נטיו חוץ להמבנות שאין להם קיו' והעמדה
 היו יהיו כמו אכזב מים לא נאמרו כיון שהם חוץ לתקומה ומקורן ••••• מבנות עלי גדר שרוב לחלוחית המים מפסיק הנטיבות
 והורעים • עוד ירצה בננות עלי גדר שהם יושבות לעמלה בבורו' מהבנה ראוי המים בכנסים לתוכן כלל שהם עתידין ליפסד
 כאהלים נטי' ה' בארזים עלי מים כמו האילנות הנבוכי' שטומדים על המים שאם יבא הרוח הוא עוקרם והופכם על פני המים
 וזו מים מדלי כלומר שבמקום הנטיבות שהן גרביין למים יהיו גרביין לטרוח להוציא מים מר מדלי ובמקום הורעים שאינם
 גרביין כ"כ מים כדי שלא יתעששו הם יהיו מים רבים וז' דורב רבמים רבים שהורעים יהיו במים דרכים • זירום מהנני' וכו' •
 בו אופן קללה שגם לפעמים אם ירום מלכו של ישראל מאנג עבא סוף דבר תנשא מלכותו של חג ותחזור המלכות לפלגיה
 באופן שבדברים אלו יש במשמען לשון קללה ולא היה דברים שבלב אלא דבר פי' און וברנבו של הקב"ה אמרם בלשון ברכה
 ותברכותיו של אותו רגע שרצה הקב"ה להפוך פיו שיאמרם בלשון ברכה יא' ודקדק בהם ותנחמם ויבליס לשון קללה כי כך
 היה בדעתו לאומרו באופן קללה וכיון שבדעתו היה לאומרו בלשון קללה חזרו לקללה ואעפ"י שלא זעם הקב"ה באותם הימים
 ולא נתקיימו הקללות מחמתו של בלעם אלא מפני עוצותיהם של ישראל באו עליהם כל אותם הקללות שהיו בכלל דפרי' של
 בלעם לפי שמי שזכר שלא יזעם ה' ולא יחולו קללותיו של אותו רגע היו זכויותיהן של ישראל וכיון שגברו עונותיהם באו עליהם
 כל אותם קללות ומ"מ קללה של בתי כנסיו' שהפכה תמיד לברכה לפי שאר הקב"ה גועל דלת בפני מי שזכר ליטהר ולחזור בתשוב'
 כי הנה קללה זו אינה דומה לשאר קללות שמקללם שלא יזכו לחיות בנועם שכינה ונס לא יכליחו בכנסים ויזעזעו כי קללה
 שלא יהיה להם בתי כנסיו' היא שלא יעשו מזה ואין הקב"ה מעניש לאדם שלא יעשה מזה ויתבטלו מהם כי ז' ליטהר מסו' עין
 אותו לכך הפך ה' את הקללה זו לברכה כי אהבך ה' אלהיך ואין מעבד ה' לאזהבי דרכי התשובה שלא יהיו להם בתי כנסיות
 ולדרוש את ה' אלא יהיו להם בתי כנסיות ותהיה הבחירה בידם אם יעבדו את ה' ואם לאו אז יהיו כעננים בשאר הקללות שלא
 יזכו להתענג מזה השכינה וגם העונשים האחרים שלא יהיו להם גנות וכו' ומ"מ באותה שעה שהיו ישראל זכאין דור' דעה
 הראויים ליכנס לארץ נתן הקב"ה חכה לחיך פיו של בלעם כדי שכל מה שהיה בלבו לומר בלשון קללה יאמר עכשיו בל' ברכה :

דבר מה

אין חיבו' ויחמד במקום מים פ' רש"י זהא דכתיב בארזים עלי מים שכינה היא דאמר דאין אמר
 בארזים לומר שאינם עומדי' במקו' מים אחרים שכינה עלי מים וכו' זגריך ביאור לביאורו שאם הארץ
 אינו עומד במקום מים ובלעם היה רונה לקללם שיהיו בארזים שאינם עומדים במקו' מים מה הפיכותו השכינה עלי מים שהיו
 אין הארזים עומדי' במקום מים ונמלח שאם יהיו עלי מים אינם מתקיימו ונמנחם השכינה משכמת לקללתו של בלעם והאדרבה
 מעוף

מסכת סנהדרין

אבל אין נראה שכלעם היה תבדך וכו' כאלוים והשכינה תקללת שאומרת עלי מים ואפטר לומר שהשכינה הטיבנו עליהם כלום
אבל עם כרבם בארוים שאינם מתקיימים והשכינה אחרת עלי מים שאל יהיו בארוים העומדים במקום מים שאינם מתקיימים
אלא יהיו בארוים העומדים עלי מים למעלה במקום המים בשם מתקיימין וכו' מתמאר למה הוצרך דש"ל לומר דהא דכתיב
בארוים עלי מים שכינה היא האחרת לפי שהוקמה לרש"י כיון דכל כונת בלעם הייתה לקללה איך לא היה לו לומר בארוים עלי
מים כיון שלמעלה במקום המים הוא מתקיים וברכי' יתחשב הולל בארוי' בלבד ולכך תירץ שכלעם כר' אמר בארוי' בלבד ובשכינה
השכינה עלי מים בדמיון הארו העומד למעלה מהמים שהוא מתקיים :

דכה אמר

ד"ה בלעם ליתרו לא עמנו היתה באותה פנה והיינו דא"ר חייא ג' היו באותה פנה וכו' וק' דלמו
ד"ה סיפיה דכיון שיתרו ברה ולא היה באיוב שמתק או כבלעם שיעד א"ב איך אמר לו בלעם
עמנו היתה באותה פנה מי הטיבך אבל איתנו כל עולם והלא יתרו ברה ולפיכך וכו' בני בניו יסבו כל שכת הנזית ונרדך לומר
דכ"ש עץ פרעה כך ואמר כל הבן הילוד היה בפני יתרו ולא תיחדו מי ברה ולא נחלא כעט מעטה בהשכלת הילדים לכה
על איוב ולא ברה וישב עם בעט מעטה השכלת הילדים ליאור ועל זה א"ל בלעם עמנו היתה באותה פנה ולא מחית וא"כ מי
הוא שיתר' אבל איתנו עולם וכו' ויתברר דברו ר' חייא שאלו ב' היו באותה פנה וכו' איוב שתק יתרו ברה וא"כ יתרו ברה הרי שלא
היה באותה פנה אלא כדאמרן שהיה בתחיל' הענה ולא תיחד אבל ברה כעט מעטה ואיוב שתק גם כעט מעטה :

וישא

אשלו וכו' א"ו מי יחיה א"ל א"ו מי שחיה עמנו בשם א' פירש' שחיה עמנו בשם אלהה עושה עמנו אלהה לטון
אחר מי שחיה עמנו בשם א"ל א"ו לאס לאותם בני אדם שחיים ומעדינים עמם כע"ז ופירקין עול תורה
אבל בארוים ומשכ"ל א"ה עמנו דכ"ר לבאר ללשון זה מ"ו שחיה עמנו בשם א' ושאל דרש הכי מחיה עמנו ומע"ז נפשו במקו'
שם אל במקום שד"ר ל"ה עליו עול תורה מחיה עמנו ופירק עמנו עול תורה וכו' א"ו מי שחיה עמנו כע"ז ומחוק בשם
אמקום שמו אל לבד עגיר לקבל עליו עול תורתו ועוד אפשר שאמר מחיה עמנו בשם א' שאמר כך כוונה האל ומי בשם אחר
דחמנא ופ"ל כן הוא תע"ז עמנו כע"ז ופירק עמנו עול תורה :

ועני

אמר וענו עבר עד אסור קטל עקל תכאן ואילך משבדי שבוני' כ"ר לקדק מהבין וענו אסור שדרסו
מע"ז הרבה וכו' וענו עבר שדרסו לשון שבוני' ואפשר שד"ק למה הוצרך לבטול וענו ב' פעמים באם שקולים
פיהם ופיהם בעונם הולל ועט אסור ועבר ומדכתיב וענו עבר הוא כמו ריבוי אחר ריבוי ועט הענינו כלל יהיה הרבה
אל שבוני' בלבד לעבר שהוא מאסור ואילך :

רכו ושב

ישראל בשמים ר' אליעזר אומר שמים שמה רבי יהושע אומר פנתם סקי בדברי כסות יש לתת
שמים לר' יהושע שדרסו שמים תלפון דברי ססות לפי שישראל חנו בערכות תואב כל היורד מבי'
הישיבות עד אבל השמים כמו שכתוב גם' תעני ונמלאו ישראל בנבול שים מבית הישיבות עד אבל השמים ולא יסבו בשמים
אבוד דאבל השמים נקרא ולא שמים ותו דרש"י שם אילנות בדכתיב עני שמים ואם כן מאי ויש ישראל בשמים לכך דרש"י
יהושע הלפון דברי ססות ש"ן אדם חוסא א"כ ככנס בו רוח ססות ור' אליעזר אומר דרש"י שם איתנו המקו' וא"ן ס"ל בשמ' :
לת"ר ר' אליעזר אומר ערומות פננו כהם ד"ר לקדק מ"ל כהו ערומות שאפ"ו שהיה צדק ותקדאן
תלפון חקרה שפננו כהן מ"ה ערומות מ"ל ועוד נדקק לדדשהו יבוי סייך לזכחי אלהיהן ונרא' ידד' :
לזכחי אלהיהן שהו עובדות לפעור שכתבתן היתה לפעור עמנו בפניו וכיון שפערו כעמנו ונתגלה כנף לכוסן היו ערומות
כלי כסוי ופננו כהן בהיותן ערומות לכפי הפעור דהיינו לזכחי אלהיהן שהו הפעור והן היו מגולות וערומות אז באות' שפה
קרה חקרה לפננו ישראל כהם וז"ל יהושע שאמר שפננו כפלי קריין הוא גם כן מסיבת זכחי אלהיהן שפערו עמנו לפניו ולא
בשטור ישראל בעלי קריין כהיכר כתבתי ויהי :

רכו מאי

לשון רפידים וכו' צריך להבין מה הוקמה להם בלשון רפידים בא"ן טעם בשמות המקומות זלמה
דרסו ד' יהושע כל סרפו ידיהם מהחזרה ולא דרש שהוא שם מקום בדברי ד' אליעזר ופ"ז וצ"ל
אכן לכחזר בפרשת ואלה שמעו ויחזו דרפידים ויסבו מרפידים שהוא מדבר על סרפו ידיהם מהחזרה שהדברים מוכיחים
שהוא שם מקום על באר המסעות לתקוות . דכ"ר בבאר למה נכרכה חיה זרדכתיב לא הפנו אמת אל בנין מרפיון ידים
ונראה דכ"ר סב"ר דרפידים הוא שם מקום ומה ששאלו כאן הוא בשחק ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים כאלו רפידים
בכתוב כאן הוא שם מקום א"ן הכתוב משודר דה"ל שם המקום ככאמרו לל עמלק ויבא עמלק לרפידים וילחם עם ישראל ולא
לכתוב המקום בענין העלמיה וילחם עם ישראל ברפידים . וע"ק שלמעלה מזה השב ויקרא שם המקום משה ומריבה וסמך
ל"ה כתוב וילחם עם ישראל מרפידים והולל וילחם עם ישראל במשה ומריבה כ"ה שמו אשר יקראו ויקרא שם המקום משה
ומריבה . ואל שתי דקדוקים אלו הוקמה לשאל שמו לשון רפידים בלומה לשון רפידים הכתוב במקרא זה כל יבא עמלק מה
ענינו זר' אליעזר אומר רפידים שפה שאפ"ו יקרא שם המקום משה ומריבה מ"ל א"ן שם הראשון של רפידים ומקומו והוא
פיקר

שיקר הם ואתו שם כל מסה ומריבה היה בהבזה וד' יהושע מכה הטני דקדודים הגו' אחר קצוח על טכני ידיהם תהורהם ולכך כתבו נבי וילחם בישראל מסיבת רפיון יד ישראל בתורה ורמיה לכרז דכתיב וגו' הפנו חכמת על פנים מרפיון יד דהיינו חכמתו כבטחים לא הפנה לדתם ולהטיב אל ישראל שהם קרוים במים אמת לה' אלהים מסיבת רפיון ידיהם בתורה דהשתכחא מאצטו. טעם המקום קרא עשה ומריבה מ' אחר באן זילחם עמלק בישראל חרפיון ידיהם על ישראל בתורה :

רבט מאי

דכתיב מה תהלל בדעה נכור . הוקשה לו מאם הוא מתהלל בדעה חינו מתהלל במשד' טעם דברים הפגנים זה מזה ועוד דליערכימה מה מתהלל בדעה ובמשד' אל הנכור או יאמר מה עתהלל הנכור בדעה ובמשד' אל כל היום לזה דהם כאתר הק' בה לדואג' מה מתהלל בלשון רעה וכי אינך צביר בתורה טידעת תהתורה כמה חמור עון לשון הרע וכן לא חסד אל שהיא התורה הנקראת תורת חסד נטויה פליך ללמדך כמה קשה לשון הרע וכן לא למדת בתורה כפ' רוגחים שהמאבד נפט אחד מישראל כחילו איבד פולם מלא ואתה חכמת כמה נפשות והלכר הזה נדעש ג'ב כפסוק ולרעט אחר אלהים מה לך לספר חוקי דקשה מ'ד מה לך לספר חוקי וחזר לומר ומתב' בריתי עלי פיך דהזלל מה לך לספר חוקי ובריתי עלי פיך לכך דרש לספר חוקי על פרשת מרגמים ופ' מספר לשון הרע נכיון טעברת על שתייה להרוג נוב פיר הכהנים ולספר על דוד ל'ה אמה הראית טעני דברים אלו הם חק בלי טעם ולכך הפרת חק וגם התורה כלמדת ומתב' בריתי היא מהטפה ולחזן בלי פיך גמי טבל הסנהדרין סודו לו טעשלים למלך ולמי שהניבור נורף בו פאורים וזממים אצטול אחר לדואג טוב ופגע בכהנים כלומר טוב כל הבתי דיינים וכאל הלכה אם חייבים מיתה וישוב כל הכ' ד' אחריו כן דואג' היה מחזק כ'ד והרגם באופן סבריתי של התורה היתה עלי פיך מן הטעם ולחזן :

מאי

דכתיב יראו נדיקי ויראו הוקשה לו מלכד הקוביה שייראו היא הפך ישחקו עוד יקשה אומרו ייראו ועלין יקשין דהזלל ייראו וישחקו עליו ולמה השטיק בהלל ועליו בין ייראו זכין וישחקו לכך דרש במסילת ייראו הגדקים שלא ילמד אדם ממעשיו של דואג' כחטא והגליה ואח' כ בסוף כשבא עליו הנרעת ונטרד ישחקו כי טב נמולו כדאשן :

מאי

דכתיב חיל בלב ויקראנו וכו' הוקשה לו בכתיב כחני סודר לסבכר חיל בלב ויקראנו וחניו מדבר לצמיד מפטנן ויריטנו אל לכך דרש הכתיב שמדבר בדואג' ויש לדקדק מנ'ל כאמר דוד ימות דואג' והטיבו הכ' חיל בלב ונרחה כחפז טעם זה נאמר באיוב בדברי נוער הכפמתי יש סמך לכרז ככתיב קודם לזה אם ממתיק בפיו דעה וכחידנה תחת לשון סמדר על לשון הרע טעם תחתיק בפיו אות' רעה לא יוגאנה מפיו וכחידנה תחת לשון וסמך לזה ואמר לחמו במעיו נהפך מרורת פתנים בקרבו שהיה תפילתו של דוד לפני הק' ד' על דואג' כדבר בפיו רעה טיהיה לחמו במחסי נהפך למדרות פתנים וימות וסמך ליה חיל בלב שהם דברי הק' בה יש כלפי ד'ת אלף הוותן עד כמכתבה ממנו התורה חזר ואמר דוד מכפכו ייריטנו אל כמחיה להטכיוו ויש ראש פתנים יינק עהדנהו לשון חפעה כלומר מהדנהו לשון הרע ההורג פנחס ואלעזר . וטעמם שהתפין הק' בה טלא להרע לדואג' עד כמכתבה מורתו ה' אלהיות חרפאל לשון הרע עץ חיים טיהיה התורה וכל זמן שהאדם עוסק בתורה חינו לוקה בנפשו ולכך התפלל דוד על דואג' יחזק ויסחק מאלה כלל יהיה בכית המדרש וכדכרך מארץ חיים שלא יעסק בתורה שהיא עץ חיים ולכך אמר הק' בה המתן עד שתכבח תורתו :

מאי

דכתיב גם אל יתגד' לנגח וכו' דקדק מלת גם האמור באן דהזלל אל יתגד' וכו' ותירץ לפי שהק' בה הליון כשזו זכות דניתי דואג' לעלמא דאתי כי די לו העונט כנגרתם בטה' זלא יחזו ימא טמת בין ל' טנה ואמר דוד גם אל המלמד בלי זכות יסכים עמי והוא יתגד' לנגח דהיינו לע'הכ דלא נייתי לעלמא דאתי :

רל דא

תת דואג' עד טככח מלמוד טנאמר הוא ימות באין מוסר וכו' נראה דדרים ליה בדואג' מוסם דכתיב לשיל טונומיו ילכדוהו את הרעט ובתיב בדואג' ולרעט אחר אלהים מה לך לספר חקי כדאמרין לעיל וגם יש אסמכתא ככהוב זה לסמך ליה דכתיב הוא ימות באין מוסר מאי הוא דקאמ' דהזלל ימות באין מוסר אלא באן רמוט דואג' דכתיב ביה ויבן דואג' האדומי והוא נגב על טכדי כאלו ועליו הוא אומר הוא ימות באין מוסר טככח מלמודו :

רב

חטי אער נכתרע טנאמר הגמת כל זונה ממך ריטיה דקרא קאמר כי הגה דחיקך יאכדו דהיינו המתרחק מהק' כפ' כדואג' ונצמת לגמיות טהו לחלוטין מבורע מוחלט כל זונה ממך זה דואג' כנפרד מהק' בה וחרד בהוראת ד'ט טלא כהלכה כאמר חין כפאליו למי שהניבור נורף בו והדין הוא טנכאליו :

רלב מפני

מה אומרים וכו' יש לדקדק במ'ט דה'ט מפני מה אומרים אלהי אברהם זכו' כי לא נבון למד העניו וחסיד כאמר ואנכי תולעת ולא חיס לכא כנכול ראטוכים ולומר מפני מה אומרים אלהי אברהם ומה גם טהזלל למה חין אומרים אלהי דוד ולמה לו הגביר סוד אחר ולומר מפני מה אומרים אלהי אברהם וכן כפא מ'ט לו הק' בה חניהו מנסו ליה חת לא מנסית דמטבת טיב ספק בו חיל אם יעלה כנסיון או לא זכי יש לפניו יתבר' דבר כפגם וסרייבבל נלוו ונפניו לפניו וע'ק כיון כאמר לו הק' בה כד ח'ך מלחו לבו טל דה'ט להמרים ולומר כחנני ה' אנסני אצטו לע'ד טהדע'ט נכנסם כטענה ותכיבה זו לפי כאמר לו הק' בה וטכיתי לך טם גדול כעם הגדולים אחר כארץ ודחטכו כפרק ערבי

ביכבת סנהדרין

ערבי כספים זה שאומרים מנן דוד וכס פתתי ביאורו ולמדנו שאל הק"ה לדוד ועייתי לך סס גדול שאומרי מנן דוד ולכך שאל דוד ואמר כיון שלא נאמר מנן כי אם לאברהם אבל לינחק וליעקב לא נאמר אזי מנן לכס ועכ"ל אומרים אלהי אברהם אלהי ינחק ואלהי יעקב ואזי שהבטחתי להיות הק"ה מנן לי ראוי לייחד שמו עלי לומר אלהי דוד כי מוכטח אזי שלא יברוס כי החטא כיון שהבטחתי להיות מנן לי יותר מינחק ויעקב שלא הוכטחו במנן ולכך אמר מפני מה אומרים אלהי ינחק ויעקב אצפ"י שלא הוכטחו במנן כי אם מנן שהוא מנן אברהם אביהם ואין אומרים אלהי דוד שהוכטח להיות מנן דוד וז"ל דה"ע לא הלכתי בגדולות ובנפלאות מחני לו' שאצפ"י שתראו שהלכתי בגדולו לשלול מה"כ שיתאמרו אלהי דוד לא היה מחני ולא נתעוררתי לשאלה זו מחני מנן ענמי אלא מנן הק"ה שהבטיחתי להיות מנן לי אז אמרתי מוכטח אזי שלא אחטא ועל כן שאלתי מאת ה' שיאמרו אלהי דוד והטיבו הק"ה את לא מנסת לי כלומר אינך עומד בנסיון חור ושאל דוד בחנני ה' ונסני שאמר דוד אתה אחרת שאינני עומד בנסיון אך עתה בחנני במבחן דק וקל וז"ל בחנני ה' ואם אהיה נכון לפניך שהוא לפני ה' אז נסני נסיון יותר גדול באופן שלא רנה דוד טינסהו הטם רק שיכחנהו במבחן קל ואם יעמוד בו וינסהו אח"כ והטיבו ה"כ בן אצפ"י והנני מודיעך שהנסיון והמבחן יהיה בדבר עריית והנה המבחן הראשון שחטא בו דוד הוא להפוך מסבב לילה ליום ובתיב בזה דרכיו ימות זה הממש טתמו ביום ואותו עון נקל הביאו ליות' חמור וירא רוחנת והיה לו לדוד לילך לב"ב ולעסו' בתורה כי אם פגע בך מנוול זה מטכרו לב"ה והו' לא בן עשה לא הפך מטכרו של לילה ליום וז"ל ויהי לנת הערב ויקם דוד מעל מטכרו דה"ל ויהי בערב אמנם באן רמז מטאו טעשה ביום מה שהוא ראוי לעמ ערב כי למדנו מאחשורוס דרך ארץ כערב היא כלה ובבקר היא טבה ולא עוד אלא שבטקס מחטככו שלא כדרך הארץ היה לו לילך לבית המדרש או לבית הכנסת אלא ויקם וילך זיתהלך על הנג בית המלך וזה גרם וירא אשה רוחנת מכל הנג וירקד' דה"ל וירא תעל הנג אשה רוחנת אבל רמז טוירא אשה רוחנת מסיבת טעלה על הנג ולא הלך לבית הכנסת או יושב בביתו ללמוד תורה הרי טעבירה טבירה דרכיו לטתט ביום גרם לו עבירה להטבטל מתלמוד תורה ויתהלך על הנג ומסיבת הליכמו על הנג ראה האשה רוחנת ויטלה לדרוס לאש' אם היא פנויה או נשואה והם הטיבוהו כי זאת בת רכב בת אישם שהיא קטנה בת'ש חול' טבת טבע היתה בת שמונה טנים ונשואי קטנה אין בהם חמט אם לא מדעת אביה וכמא היתה יתומה ואת' טהיה לה אב'ל הלא זאת בת טבע טנתנ'דוד לאוריה שהיה נושא בליו של נלית ולא היה יודע דוד לפתח מיק החרב של נלית ויאמר דוד מי שיפתח אותה אמן לו נערה מבנות ישראל' ויפתח אותה ונתן לו בת טבע הרי טנתנה לאוריה שלא מדעת אביה וקול' שאצפ"י טנתנה אח"כ אביה בקידוטיה לא מחני עד שיחזור ויקבל אביה קידוטיה וישלח ויקחיה ומ' מפני חילול הטם שלא לקרוא לאוריה אולי ימנא לו עון אשר חטא של חיוב מיתה ואוריה מרד בתחילה במלכות שאמר לו דוד רד לביתך ולא ירד וגם אוריה אמר ועבדי אדוני יואב בת'ש חול' גם בן מרד וכטמת אורי' שלא דוד ויאצפה וירע בעיני ה' כי על מה טעשה בתחילה לא היה ב"ב רע כיון טנט כריתות היה לה וגם לדעת התוספ' שהיה של מחני כיון טמת אוריה נתגרטה למפרע אבל על מה טלח טתך הטמועה לאסוף אותה לביתו היה חילול הטם כדבר וירע בעיני ה' ויבא אליו נתן הנביא והמטיל לו מטל טני אנטים בו לרט לא היה לו כל זולת כבטה אחת טקנאה מהטטור וכן אוריה לא היתה לו בת רכב אלא טנתנה לו דוד במלחמת נלית כמו טכתכו ויאמר דוד מי ה' כי בן מית הוא ואת הכבטה יכל' ארבעתי' ואח"כ דקול' דקים ליה כדרכה מיניה וכדי רטעה אחת הוא לוקה ואינו לוקה ומטלס ואיד' גזר טליו מיתה ותטלומין אפט' דכני מילי בטשתטלומין באים כטעט מיתה אבל באן נתחייב בתטלומין טטכה טלקח את הכבטה ואח"כ כטעט העטיה נתחייב מיתה והנמשל הוא מדוע בוית את דבר ה' והוא כמו טכתכו טטיטט. מטמו ביום טנקרא בוזה דרכיו וזוה נמשך טטטית הרע בעיני ה' אז התודה דוד ואמר חטאתי לה' ויאמר לו נתן גם ה' העביר מטאתך שהוא הקטיגור טנטטה מהחטא העבירו ה' שלא יקטרנן לפניו ולא תמות באשר מטפטיך חרנת כי בן מית הוא וכיון שהודית לה' לא תמות :

ד"ג כ"א

דכתיב בה' חסיתי וכו' נראה דהוקשה לו מה נודק בטחוני בה' לענין איך תאמר לנפשי וכו' כשכיל שהוא חוסה בה' לא יאחרו לנפשו טנדדו נפור לזה אמר מ"ד בה' חסיתי וכו' ודרשו שאמר דוד מחול לי על איתו עון וכו' ונריך לדקד' כי מה טעם הוא לחחול עוני כשכיל שלא יאחרו נפור נדדתי וכו' כשכיל שלא יאחרו בן טנופ' חטאתו והלא לא היה לו ליכטל ביד פטייו וע"ק כיון שהכטו נדדו כי נדמה לי כנפשו' אם בן-מהו שלא יאחרו נפור נדדתי והלא הטטן המסית לבריות הוא נדדו והבטילי והיה לו לכבוט את יצרו ואצטר לומר שאמ' דוד לך לכדך חטאתי לקיים מה שאמרת שלא אחמוד כנסיון ונליו לפניך דאו בעיבא לינוח ליגרו מנייא אלא למינן תנדק כדכרך וכיון כככפי טמך עייתי בה' חסיתי שלא יטטוב לי עון ואיד' תאמר לנפשי טכרנון נפשי עייתי וחטאתי ואיד' תאמר ה' טלכס נפור נדדתי דהיינו טטלט בו יגרו טנדמה לנפור ולא ככטו ליגרו וכדי שלא יאחרו בן מחול לי על איתו עון כי אתה ידעת ה' כי לך לכדך חטאתי לתען. תנדק כדכרך ועל כה' חסיתי. שאמרת להיות מנן לי ואמרתי בחנני ה' ונסני כי לא אמצד כיון טיש לי מנן ולא ידעתי טיסור מחני מחני ועתה מחול לי על איתו עון ען יאחרו ה' שבכס שהיה מכנר טטנט ומנן נדדתי נפור להטיליו ולא היטילי לו המנן ולא ידעו נסר מחני כחי ומניני :

בא

דכתיב לך לבדך חטאתי הוקמה לו דפשיטא דאין אדם חיטא אלא להק' בה ומה חידוש דיד שחמך לך לבדך חטאתי
לבך דרש רבא אמר דוד נלוי לפניך שלא חטאתי אלא בכביל כבוד שמך דלא לימרו עבדא זביה למאריה וזהו לך
בכבילך חטאתי דאי בעינא למכפייה ליגרי הוה בייפגא :

רלה בקש

דוד לעבוד עז וכו' כריך ליישב אחי דעתיה של דוד לעבוד עז בדי טלא יחללי בו סב סמי' לומר
שבנו הרב לאיש שכמותו ולא חפס לחילול ס' לעבוד עז חלך בכחיתו ור' עז זל פי' שאם יעבוד
עז הוא לבדו מחלל את הסס אבל אם יהרגנו בנו יחללו ס' כל העולם ולדבריו במר בחילול הסס של יחיד מחילול הסס על
רבים . ועוד נבאר למה במר בעבירה זו על עז יותר משבירה אחרת חמירה כגון שפיכות דמים כי גם בה היה גמלט מחילול
הסס של רבים כי או יאמרו שהרגנו בנו להיות חוטא ובחטאו מת . ועוד איך נתרנה דוד בתביבתי של חוסי כי בודאי לא נבלם
מידו בתחילה שהיה בעז חילול הסס שחיס ואעפ"כ בקש לעבוד עז . וע"ק היתכן דוד חלך ישראל היה מבקש לעבוד עז אחר
על בן נראה שחילול דוד לעבוד עז בלבד ונפשו אבל רנה להשתחוו לפניו שהיה נקראת ראש דכתיב בגמלא די ראשיה
דיהב וכו' וביקד השתחוויתו בקרב לבו היתה לבמים וזהו אשר ישתחוו סס לחללים ולכך לח במר בעביר אחרת סיה בה מעשה
אלא בהשתחוויה טלבו היה בה לשמים וכיון שביקד לבו להשתחוויה לשמים היה מבקש שיחטבו העס הרואים אותו לע"ז ומתוך
כך לא יחללו את הסס כשיהרגנו בנו כי יאמרו בחטאו מת . והנה לקראתו חוסי הארכי שאמר לו אתה רונה להמלט מחילול
הסס שלא יאמרו בנו הרגנו ועדין בידך חילול הסס שיאמרו מלך חסוד שכמתך החמיץ ועבד עז . אל' דוד מוטב לאחוז בקה
שאינו חילול הסס כפרהסא שאינו דבר נראה לעין כל רק האנשים הרואים אותו בלבד אבל אם יהרגנו הנה הוא חילול הסס
לענין כל ישראל והוא כפרהסא שהוא יותר חמור ואז השיבו חוסי הארכי אין לחוס כיחללו הסס אם יהרגו אותך בנה לקי
שיאמרו שכיון שהוא בן יפת תואר סופו להיות בן סודר ואורה ואין עוד חילול ה' בדבר . ומה שהבירתי להב להוגיא מקרא
מידי פשוטו שהוא בא עד ראש ההר שהיה גר' תנס מקום המקדש וישתחוו סס לחללים השוכן בהר בית האלהים כדי להפטר
בהשתחוויה וילך לדרכו וזהו פסוקו : אבל הוקמה לרב בא"כ מה זה שהיה חוסי הארכי קרוע בתנתי יארימה על ראשו כי א"כ
בריתו של דוד בדאי לקרוע וליתן אדמה על ראשו לבך דרש בבקש דוד לעבוד עז ועל זה קרע בתנתי ואדמה על ראשו איך
מלך שכמותו יעבוד עז חלילה לו :

דרו אל

יתגלו בו או איתם הכי גרים דרש' אל ימשלו בו דלא לשתעו בי רבנן ופירש לזין משל בלא ידרשו
בחטאתי חמתי הדור ית' או איתם הוא שאל דוד שלא יכתב סודתני שתחוק איתה פרשה מהמקרא
וישכח הדבר לעולמים ע"כ . וכריך לבקש רמו לדברי דוד שאמר לחוק כל הפרשה ותבנות הק' בה שאמר לו אי אפשר וכמא
דייק מ"ד או איתם בדיד שאל חת הק' בה שיתם סיפור זה כפי הבריות דהיינו שתחוק אותה הפרשה תהספד ואמר הק' בה ח"א
דייק ככתב איתם ביד לרמוז אי תס כלומר אי אפשר שיתם סיפור זה ויתחוק בו אות אחת בטלה וכיון שבער ויבוח זה בין דוד
ובין הק' בה חזר דוד ושאל אל ימשלו בו דלא לדרכו כי רבנן לעבות כפיפור זה משל ומלוג' כי או שלא ידרשו כי רבנן או איתם
אינו תס הסיפור שלי מהספר וגם לא ידכו לספר בגניבותי כיון שאין מגדילי' הדרשה לדרוש כי משל ומלוג' :

עשה

עמי חוס לטובה אתר לפני הק' בה מחול לי על אותו עון וכו' ראיתי מי בדקדק במאמר זה מה זה הטיב שלא
רנה הק' בה להודיע את זה בחייו של דוד באמר בחיך איני מודיע ובחי שלמה בנך מודיע ומיך . שלהיות עון
חילול הסס תלוי עד לאחר מיתה כדכתיב אם יכופר העון הזה עד ימותו לבך לא הודיעו עד לאח' מיתתו של דוד באז נכתב
העון וידעו כל ישראל שחלל העון ועדין אני מנחם בזה לפי שנתחילת דברי המאמר הזה אמרו ששאל דוד מהק' בה מחול לי
על אותו עון ואמר לו הק' בה מחול לך הרי שחיד מחל לו הק' בה בעודו בחיים חייתו אלא בלא רנה להודיע האות לכל ישראל
אלא לאחר מיתה ומה טעם אונס הנלע"ד כפי דרכי הוא עס מ"ס חול בפסיקת' שאמרו מנעשה הבית בירח בול הוא מרחסון
כעשה זב חדש והיו הכל מנמחין על שלמה לומר לא בנה של בת שבע הוא הוא ה"ב משה שניגמו לתוך מטטה ידיו וה"ב
חדש לעכב שחמת כ"ה בחדש טגילד בו אברהם בירח האיתנים זה חדש תשרי ולמה קורא אותו ירח האיתנים טגילד בו אברהם
שנאמר משכיל לאיתן האזרחי ובוה אני אבאר באעפ"כ נחמל לו הק' בה אותו עון מ' אמר בחייר איני מודיע בחיי שלמה בנך
אני מודיע לפי ענשה הק' בה שעתיד שלמה למחור המקדש בחדש מרחסון וכריך להיות עומד בלא הבראת כגינה עד זב חדש
מהטעם שהבירנו שכחדש תשרי כולד אברהם וכל העס הרואים שננמר המקדש ולא ברחה בו כגינה והיו הכל חולים בשלמה
ויאמרו לא בנה של בת שבע הוא שפעו מנעשה אית בחיי דוד איך מחל לו אותו עון מ"מ ימלאו ידיהם לומר כי להיות שלמה
בנה של בת שבע לא ברחה כגינה לפי שאם נחמל עון דוד מ"מ עון שחטאה בת שבע להיות נחמת אל דוד עדין הוא קיים כי
גם היא מוזהרה על גילוי פדיות ותהרג ולא תעפור אליבא דמאן דגרים הכי כמו שכתוב בתוספות ס' בן סורר ומורה ומה גם
כידוע עשה טובה ותלה חטאיו בהק' בה ואמר לך לבדך חטאתי שאמר דוד להק' בה מחול לי על אותו עון שגלוי לפניך דאי
כשינא למכפייה ליגרי הוה בייפגא ליה אלא חמינא דלא לימרו עבדא זבי למאריה וכו' למאריה ואל' לדוד נחמל העון מפני שהיה לו בנה

מכבת סנהדרין

לתלית אבל בת שבע הטאחה עומד ושלמה לא בנה כל בת שבע הוא לכך לא סרחה מכונה בחינת ידיו וזה אונס וידע'הטעם
שטיקני הק'בה עד ירח האיתנים פגולה אברהם ולפיכך אמר הק'בה בחיור לויני מודיע מהילת העין לפי טעמים יהיו נחמס
דופי ככלמה לומר בנה כל בת שבע הוא אשפי סתדד אח'כ הסכינה לא יתלי בזכותו ולעולם לא ינאל מלכס שטיקניס העבירה
היה להיותו בנו כל בת שבע לכך בחיי שלמה בנך אני מודיע בכיין שכל העם המלווים אחריו לומר בנה כל בת שבע הוא יהיו
אז תוליס עיכויס הסכינה יותר פעון דוד לפי מהס חובבים פעון בת שבע עומד לה ולדוד עלא נחמל עדין גם הוא והמה יראו
אח'כד בהארוך לא נכנס אלל בזכות דוד ויראו האיות נחמל לו הק'בה על אחריו עון אז יכירו וידעו עיכויס הסכינה לא היתה
בשביל כך ויהכבו עניהס כסולי קדשה כי ידעו בלאת ובאחונה נחמל לו איתו עון ויאחרו בכלמה הולך אחר אביו ולא אחר
אני וזכ בחיי שלמה בנך שהוא מיותר לומר בנך כי ידוע הוא אלל לומר שכירו שהוא בנך כל' תלוי בך ולא כמו מהס אומר'
שהוא בנה כל בת שבע ותלוי בה כי עון האם אינו עוכס רובס א הכן ומה גם כי בראות' סתכטל מקנת דבורס כחכבו פעון
דוד גורס והנה עיטיס רואות נחמל לו הק'בה איתי עון הנה סתכטל כל דבורס ולא יוסיפו לדבר תיעה על כלמה לומ' בנה
כל בת שבע הוא כי המה ראו עלא נדקו דברי פיהס בתחילה ודבר ככטל מקנתו בטל כולו :

דירה לעולם

תהא טמא דוחה וכו' יס לדרוס כאלד לעולם לכו כככלס דברים מהס יגד תוכן וזכה
מגיני אזהרה כמהל סמאל דוחה ימין מקרבת אלל מבני אדם הגדולים לא מגיני לוא לעולם

מהא סמאל דוחה אפילו מבני אדם גדולים כגון גחוי עוד יס לימד הכוונה טאפי' בתקום סאחרו לרהק כגון כחוי סהילל ט"ס
בלקוחת כסף וכנדוס מטעון כסס אליכט והוא נככט חי' ה' אס אהק זכדי ל'הרות לנכמן סמדת עלמו הלך כחוי ילא מדעת
אליכט לכך קללו כנרבת כמון סתדבק בו כי בדבר הזה ידעו גי'ס כי לא טכר אליכט כעופותו ונחוי ה'ס סתקלל ויהי דאיו
לרהקו לנחוי אחר לעולם סאעמ' כן לעולם סמאל דוחה וימין מקרבת פיהו לו להענינו לנחוי בדבר אחר נקל מהסרעת כחויסן
סיקרבו אח'כ בימינו אלל ככטיו נרהק ממו כ'כ עד סהלד והכטיא אחרים כאלן טואבת סתלה לחטאת ידכס יאו כטית
אימאל סס חקק אטימא והיות מכרות אנוי ולא יהיה לך ונרדו לכהן דכסלמאל למ' אבן טואבת או מ'ד סס חקק ניהא סהרבה
לכטוב לאחד כפירס מדכו אלל הא דדחה רבנן מקחיה ה'ס כטעה כה'ס עומד ככני רבו יאריך סככיס עמו רבו אליכט להיות
התלמודים ולא מיהא בי יאכבה כנחוי ה'ס דוחה התלמודים מבני ידעיטו כל אליכט רבו ומכני כחוי ה'ס כורחיס אוני' ככנסיס
לו טיבה וכסהלך כחוי וזון טככ כידס או איתוספו כמה סעסלי כני סתדכא דאליכט ויאחרו אל אליכט הנה נח המקיס בר
מחני כלומר כככו סאניו כחוי כאלן כתרבו התלמודים והמקיס נח מחני :

דלת רבי

מנחם בר יוסף אומר אפילו כטעה סתק'בה מחויר ככמתו וכו' נראה דר' מנחם דר'ס דחיס אלל
הס נידונים מרוחס כניתנה כהס שה'ס כעטית אס וכודעתו כדכתיב דוחס אס סאלכלס ככסמת
כמתו טורפתן לשמיד לבא *

דמב אמר

הק'בה לא יפה עטיתי סתקנתו קברות בארץ פירש' סאספ' כהיו חוזקין וקסה לפידוכו דמכמע
כנתחדט על כנור עליהס מיתה והיו סתקין להס קברות בארץ דהיינו כנור עליהס המיתה
ורכורה מטעס זה סאספ' כהיו חוזקיס ואס כן וקסה למח כנור עליהס סתכול והוא אומר וינחס ה' כי טבה סת סתדס בארץ
דהיינו כנתחדט על המיתה וקבירה וסתיך ליה ויאמר ה' אמתה סת האדם וכו' וצריך לייכס כפי פירש' דלר' חיי' אחר סס'ס
יפה עטיתי כיון סרחה מעשה דיר סתכול קבל הק'בה כנחיוניו על הר'ס כוניס כככר מתי ונקברו בארץ ולא הונכ'ו להיות כס
הס נידונים ומנחוס כמיס כדור סתכול יאכס דאמרי אחר הק'בה לא יפה עטיתי כהתקנתי להס קברות בארץ כיון כסוף דבר
אני טביא סכול מיס ויאחרו טעילס הליאו לא מתי הר'ס וכו' ינקברו וסמאל היו חוזקיס מקנתס וינללי כחו נח וזה כטיס ימתי
כמיס ככאר בני הדור הזה ולא הונכ'ו קברות למו :

דמונ כבול

אבר כהרבה מתי ולא דמים כמים וכו' ותימה כיון דאמר לעיל אס ארס סמא כהמה מה סמאל
ואחר מכל וכו' כלום כראתי כהמה ותימה אלל ככבול ארס ככמי סאדס מיטא כהמה ותימה למה לו
והמתא כפי טעס זה גם הדגיס סלל ככראי אלל לנורף האדס למח נתיקיימו וכן כדכתי דיה כתיב גאלס יאלפ'ס כפיר כמיס
ודני ה'ס כלומר למח ככראי אלל ככבול יכראל * ואכפ'ר לומר ככיון כהכחית כל ככר דרכו על הארץ אלל הדגיס למ סכחיתו
גם מי סאעס כני מוכס לכך לא לקו הדני' ככיס ואות' כהכחיתו דדכס אשפי' כחוי' מנווים מתו לפי סלל ככראי סלל לנור' אר':
דכני וסי' מ'ד קל הוא על פני מ'ס יכו' נראה דהוקס'ה לו ככתיב זה סמדכר כדור סתכול כדכתיב לעיל לאור
יקוס דוגח וכו' אחר כחוסך כטיס וכו' סכל ענין זה מדכר כדור סתכול וכפי זה יקסה דאמ' קל הוא על פני מ'
דהולל קליס סס כל פני מ'ס ואס הוא מדכר על הדור קל הוא על פני מ'ס אורך אחר תקולל חלקתס בארץ ולא אחר תקולל
חלקתי בארץ וא' כ' הולל ג' כ' קליס סס על פני מ'ס תקולל חלקתס לוא דרס כה'ס נח מוכיחס ואומר להס עטו סכובה סה' כה
נדר עליהס סתכול ופירש' רבו אל כפירוס כ' ד' דרדיס קל לבין כוירס ע' ד' קל מ'מתי ככל ופי' כתי קול ונצרה והכמת ניהא דאמח

מסכת סנהדרין

עח

קל הוא משמיה וכו' הוא שידונו על פני מים ולא עוד אלא שלקחו מהם קללה דהיינו במקללי לחזור כמחוי אחר מתוך דמים
 זו כפרת מדור המבול ויהיה נדרש קל מלכות קללה וליקח מהם קללה שמקללים לחוזרים בדיבורם בשם דור המבול :
ד יפנה דרך כרמים מלמד שהיו מפנים דרך כרמים וכו' פ' רכו' זל לא יפנה דרך כרמים אחר לו ותי מעבב שאני
 עובד מיד אם יש בה כידו לעשות פרידה או' יש להוניה מכס מתוסלתה הנדיק ימות קודם ולא היה נדון פעמס א"כ
 לא נפנה דרך כרמים כלומר לא נסור ולא נכנה את דרך הכרמים אלא כל טעה נלך בהם כלומר א"כ לא נלך דרך פפופה ולא
 נחזור מסורינו אלא דרך נלך ונקלקל הסורה דרכים מאובשים בקונים וברקני בעין ככילי כרמים עב"ל ולפירושו ק' דמשמע
 דדרך כרמים הוא דרך מצובב בקונים וז"ל מלמד שהיו מפנים דרך כרמים לילך ארשות עקלקלות ולא בדרך כבובה ויכרה
 יחבתיב אומר לא יפנה דרך כרמים דמשמע עליו היו פונים לילך בדרך מצובב ונרדף ליושב דה"ק לא יפנה דלא היה להם לפנה'
 דרך כרמים שהוא דרך מצובב אלא ילך בדרך כבובה נרדף ליושב מ"ס א"כ כן לא יפנה דהולל חפפו כן נפנה דרך כרמים וזל
 דה"ק פאן שיש טיה ארבות וזמן עד שיגאל פרידה טובה מתוסלת וכו' א"כ לא נפנה ונשלח עמנוני בדרך כרמים מצובב כי
 עדין יש לנו זמן עד שיגאל הפורענו ופני דרך חזל כבד"ר יש ליישב בענין אחר כאמרנו כס' קל הוא על פני מים גזירה סגורה
 גליהם שיאבדו כמים תקולל מלקחם בארץ מי סכר' מדור המבול כ"כ למה לא יפנה דרך כרמי' טלה היתה סוד כיוונת למטעת
 כרמים אבל נח לא היתה כיוונתו אלא להפרות ולרבות שניולים ולהעמיד בניס חלה תולדות נח וסוד כיוונתו זל היא לדורג
 אלה פסל הרשעים טלה היו מכיוונים להעמיד תולדות נח כבד נחכוון להעמיד תולדות אה תולדות נח ועפ"י דרש"ת חק"ט
 שדרס כאן ר' יוסי לא יפנה דרך כרמים מלמד שהיו מפנים דרך כרמי' כלומר כמתחילה היו מכיוונים להפרות ולרפז ולהעמיד
 פנים ועכ"ל לקלו טלה היו פונים למטעת כרמים לפרות ולרבות א"ל להפלות עמון במשמים שהיו כושבים וזעם על פני הארץ
 ועב"ל קל הוא גזירה גזרה שהיו נידונים על פני מים אחריו לנה א"כ ח"ן ה"ה חפץ כזה מי מעבב לפי פנה היה חפץ ארזים
 ויחיהם ק"ך פנה ולכך היו איתרים לו מי מעבב אחר להם פרידה טובה יש לי להוניה מכס שהוא מתוסלת כפל זמן שהוא
 קיים מנין בזכותו עליוס אחרים שיש מנין עליוס מכס זכותו הוא אחריו לנו א"כ ח"ן לנו לחוס ליאבה חכמה מקרוב ופינו
 כיני לא נפנה דרך כרמים למטעת כרמים לפרות ולרבות א"ל כהנה"ג נופן השחיתו התעונו דרש"ת על הארץ :

רמז כ"א

דכתיב לפיכך כיו וכו' לפי דרש"ת כך פירושו נח היה אחר להם דברי תוכחות קנים פלטידיס והם
 היו טונים לנח דברי כון ומבזים אותו באומדן שיש להם עשהגני' ומחשבות רעות להגנל מכל דבה
 הע וכו' והיו סאננים מפחד רעה ולא הטיב להם שגבו להם איהם להיות מועדים מבין עקבי רגליהם דהיינו מים רותמים
 ועבים וקטופ כנכדת זרע שלהם דהיינו בין הגליהם :

רמז י"ד

לכשת הימים הלוי יתי חכלו של מתיסלה ללמדך שהספדס של דיקוס מעבב הפורענות וקסה
 טלה הוכיחו מהפסוק הקודם באחד כי לימים יגיד כבעה אנו מוטייר טלה להם עוד טבעה ימים
 מפני הספקו של הנדיק וכן פ' רכו' בפירוט התורה דרש"ת ו מהפסוק הזה כי לימים עוד טבעה וכו' וכו' ויחמא דניחא להבוא
 ראה מנפנו של המעשה ויהי לכשת הימים ימי המביל היו על הארץ ויקסה טל' למה דרשו ופסוק כי לימים עוד טבעה וכו' וכו'
 מחטיר ארבעים יום כנגד מה שטפרו על התורה בגיותנה לארבעים יום ולא דרשוהו מסיפור המעשה ויהי הנשפ' על הארץ מ'
 יום ויכרה דמשוק כי לימים עוד טבעה ים לדחית טלה הק' בה לנח ז' ימים אחר כניסתו לתיב' לפי כאלוי טכח להכניס
 עמו דבר אחד לגורך הפרנסה וה"ק בא אתה וכו' אל התיבה מפל הכהמה הטורה תקח טבעה וכו' ולא תחוש שמא מתוך
 המחירות טככה חיה דבר כי לימים עוד טבעה אנכי ומטיר ובעוד ז' הימים תכין לך כל דרכך אבל כיון טבענו המעשה חזר
 ואחר ויהי לכשת הימים למה היוכרו באן טבעת הימים אלא ללמד כאבלי טל דדיק טיכב הפורענות ז' ימים ועזל דילמא טה
 דקאחר כי לימים עוד טבעה הוא לתלוס האמה ועשרים שנה טככנגס לתיבה היו חסרים מק"ך שנה אלו טבעת הימים אבל
 מדכתיב הכא ויהי לכשת הימים ולא אחר ויהי לק"ך שנה ותי המבול היו על הארץ מלמד שהספדס של דיקוס כל טבעת
 הימים מעבב הפורענות :

רמז א"מ

ר"ל תביעה נחת הוכיבו עורכ לנה י"ב לדקדק טלה הוכי' באן תכודתו טל נח והוכיבה ככ"ר אחר
 לו מכל כהמה יחיה ח"ן אמה מכלת אלא לי ח"ל מה נודר לטילס בד לא לאכילה ולא לקרבן וט"ק
 דלאז זה טכוכה נחת לעורב כיון כוכ להטיב לו מה נודר לטילס כד לא לאכילה ולא לקרבן ונראה דלכך הנרדף כהן לומר
 א"כ טע"ב כי כד טנה נמנא הטילס חסר פניה אחת לומר טאף על פי שאין נודר הטילס כי לאכילה ולא לקרבן מ"מ בנה ה'
 בקיים התין טל הטמאים וא"כ יחית אחד מהם נמנא הטילס חסר פניה א"כ כיון טכך יותר טוב לשלוח מהטמאים חפפו פראיים
 לאכילה ולקרבן כיון טהם ז' ז' טאפפו יחיות אחד מהם טדיין הטילס יבול להתקיים ככ"ר וזל טהה ז' יחא טלה היתה
 תביבת העורב לנח על טכלתו לו ולא לזילתו כי חר מינייהו נקס אבל היה מתדעס על טלה טלה ממין הטמאים טהם ז' ז' טלה
 יש טסס א"כ ימות א"כ מהם י"י היא תביעה נחת אכל ככ"ר כדרס ר' יהודה כר סימון מכל הכהנה וחייב טיט פאן אי אמה מכלח
 אלא 20 2 2 2

מסכת סנהדרין

דילמא אספו לי חסדי לא נאמר אלא כנגד דורות הכאים כדברי רבי יהושע בן קרח וקרא דכתיב ופדונו ה' יצונו הוא על גאולת מגרים והגלת יכרמל מכבל שיכובין ופאו ניון ברנה ומנא ליה שהוה לעולם הכה ולכך הכיאו האו קרא וברתי כך חסד בערוך וכו' :

רנ"ט עשרת

הכבטים אינם עתידים לחזור פירוש אינם עתידין לחזור מחקו' כגלו וק' כיון כמינו מדבר אלא בחזרה מהגלות והביימתמע נמי בנת' דת' עשרת הכבטי' אין להם חלק לע"ב ופירוש' ה"ב מתני' עשרת הכבטי' אינם עתידין לחזור ובפירוש' אין להם חלק לע"ב א"כ מהו פירוש' במתני' אף עשרת הכבטים עתידין לחזור להיות להם חלק לע"ב מאן דכר שמים דע"ב במתני' ויש בירסח אחרת בספר שין יעקב דגרים עתידין לחזור להיות להם חלק לע"ב ופירוש' זה שחר לפי שבא בדברי ר"א נאמר כך עתיד להאיר ואין יאמר אין להם חלק לע"ב אבל נריך ליישב לנידחת התלמוד מ"ס א"כ לא בכנייהו והדור שבא אחריהם אלא בענמן שהם רבעים ואם אחר-מאיר להיות להם חלק לע"ב היכי אתי לה בכנייהו אלא בענמן שהם רבעים וכלייהו ספר שין יעקב דגרים אין להם חלק לע"ב נאמר והנלע"ד דר' אליעזר סבר כמאיר להם להיות חלק לע"ב וכו' דקאמר לא בניהו הא לא הוא לישנא אחרת דר' לא וקודם אחר באים לע"ב כלומר כולם ולישנא אחרת בניהו ולא הם שהם רבעים ואלעזר דמתני' מדבר בחזרה מהגלות רבי אליעזר דדריש כך עתיד להאיר הוא אורה גמורה החזרה ממות וכמו פ"ה :

ובאו

האיכבדים בארץ אביר פירוש' אלו עשרת הכבטים והכבדים בארץ מגרים אלו דור המדבר וכן לטין התוספתא ולא שמעתי עוד ע"כ והאי דכשב רש"י ולא שמעתי עוד אין לו הכנה כלל ונראה לי דהאי ולא שמעתי הוא טעות העדפים ט"ל ולישנא אחרת כוונתי והכוונה לישנא אחרת שמעתי עוד כזה הפסוק כל יתקע בשופר ובאן האובדים וכו' ולפי שלא ישר בבינויאל כמך מה שמע :

רס יבא

בני נדיק שומר אמונים א תקרי שומר אמונים אלא באומרים אמן הא דאמרינן א תקרי הוא כהוקמה לי דלא שייך שמירה באמונה אלא איב אמונים או עופה פתוחה או מקב אמונה ועוד כיון דכתיב בני נדיק פטיטא סגיא איב אמוני דהם אין בי אמונה איבני נדיק והא דכתיב אמונים נזפה ה' הוא שהב"ה נזפה לאיב אמונים אבל לא ינדק באדם לומר שומר אמונים לזה אחר אל תקרי שומר אמונים אלא שומר אמן :

רס"א למי

בשמייר הפילו חק אחד יסלתת טעם לר"ל דלדבריו לא שביק חיי לכל בריה כי מיתי קיימו כל התורה והשטר דקאמר למי שלא קמי' חק הטלה דכתיב בה ויעמידה ליעקב חק ובהתבטל המילה שקולה ככל המנות מוזמן לנהגם ופיערה פיה למי ששייר לא מביעה כל המורה אלא הפילו חק המילה אם שיירה הוא מעותד לניהגם ור' יוחנן אחר לא נאח למדיניהו לומר ככטביל שומר המילה והוא קיים שאר המורה שייה מוזמן אחר נהגם אלא למי שלא קיים אפי' חק א' מהמנות מוזמן לנהגם אבל אם קיים אפי' מנה א' הוא מבני הע"ב :

ולקחתי

אחכס אחד מעירי קופה לכל העיר וטעם מהמסחה מוכין לכל המסחה ופיערה חייך אחד מנין על עוד גדולה ולהנין על המסחה שהוא מעט מעיר לא ינין א' פי אס נריך טעם להנין על המסחה ונריך לומ' דה"ק אחד מנין על עוד אחד וכן על בני מעסחתי אינשים בעירו כגולם הם בכלל בני העיר אבל אם יש מבני מעסחה בעיר אחרת אינו מנין על עוד אחד כל זה על בני מעסחה שאינם בני העיר ונס כתיב אחרת אמנם אם הם ב' נדיקים בעיר א' או זכות האחד מספיק לכל בני עירו וזכות הנדיק מבני האין בני איתם העיר נריכין לו הוא מנין על המסחה כהם בעיר אחרת אעפ"י שאיב' הגלו ונמגה טלחנין על בני מעסחתי שאינם בעיר גרירים ב' כדי שזכות האחד יהיה מנין על בני עירו שאללו זכות הב' ניין על החמיקים מבני מעסחתי שאינם אגללי :

נאמר

ולקחתי אתכם לי לגם וכו' נריך לבשר הא דאמר נאמר ולקחתי ונאמר ונאמר דמכמע שום קושי באלו הב' כפוקים הנאמרים יע"ק שובא שאם דרשה הוא דירכ לדיקטא הזלל כתיב והוצאתי אתכם וכתיב והבאתי אתכם מקיסי ופיערה ממגרים לבואתם אבל בפסיק ולקחתי אתכם לגם אין כאן יציאת מגרים כדי להקים יציאתם לביאתם ואפטר לומר בדוחק דניקח חק זה היה מכת קוייא שנאמר בתחילה ולקחתי אתכם לי לגם והייתי לכם לאלהים והדר נאמ' והבאתי אתכם והי' קודם הזלל והבאתי אתכם אל הארץ והדר ולקחתי אתכם לגם והייתי לכם לאלהים לפי שאינו מתקיים והייתי לכם לאלהים אלא לאחר כניסתם לארץ ככל דקד' פא"י ל' לי אית' והדר בח"ל פתי כאן לו אזה וכו' אחר כנייהו את מסדר כדי להקים יציאתם לב' אתם לחקוד כפוקים סכח' ה' פהם להיות לי לגם היו ב' מס' רבוא כי הסאך לא בחר ה' להיות לי לגם ונמתי בני ימי האבילה :

רס"ב ויכרתו

משה ויקרי ארנה ויסתמו וכו' מה רנה משה חרף אפים רנה וכו' ויב לדקדק מה זו טלא טאלו מה רנה ומחלו דר' הנינא אחר חרף אפים רנה והבנין אחרי אמת רנה ודילמא כל המידות הנה ויקוד ארנה ויסתמו עליהם כפוקים כריותה לנין מדות שאינן חזרו וקיס וי"ק כדברי משה כהמה לקדש' רב ט"ז

מסכת סנהדרין

הראב"ן זכ"ה לומר שכולם הם דברי משה והתפלל משה ואמר ה' לאורך ימים וסמך ליה אל נקמות ה' כלומר שהתפלל משה על ארך הימים שיהיה נוקם ה' מהרשעים לאורך ימים ולא מיד וזהו ה' לאורך ימים אל נקמות שגפרע באורך ימים ומאריך אפו והיינו אורך ימים ודבר זה לא דקדק רבא בר שילא לדרוש סמוכים ה' לאורך ימים אל נקמות ה' עד שבמע התינוק קורא כך ה' לאורך ימים אל נקמות ה' מה שהגדול קורא בשני מזמורים זה' לאורך ימים סוף המזמור ואל נקמות תחלת המזמור אחר התינוק קראם כאחד ומתכוו הדין הדרשה הזאת :

רסו יתיב

ואמר דילמא כי לט יהושע וכו' אל הסמא ליוטא דמשה לא מקיימא וכו' ים לדקדק איך נמשכו דבריו של אחאב לומר כך ממה דאמר לא ירחו על כס עיר אחרת לאעפי שנאת' דיריחו על ירחו ענמה ואמר כך הוא היה אומר . הסמא ליוטא דמשה לא אתקיימא ודיהושע מקיימא . וע"ק דמשמע דמתסילה היה מודה שבעון זה מתו בניו דהא יתיב ואמר דילמא כי לט יהושע לא ירחו על כס עיר אחרת וכו' ובתוך כדי דיבור חזר בו ודבר מועה הסמא ליוטא דמשה לא אתקיימא וכו' לכך נריך לומר דהא דיתבי ואמר דילמא כי לט הם דבריו של חיאל הויה יודע כי פגעה בו קלמא של יהושע אל היה מתנגל ואומר שהוא חשב שלא קלל יהושע אל על ירחו ענמה והוא לא בנה את ירחו ענמה אל על עיר אחרת ע"ס ירחו ולכך באל את אליהו דילמא כי לט יהושע היה על עיר אחרת בשם ירחו ולכך מתו בניו אחר לו שיהו אין וכשנמע אחאב כך בעט ואמר כי לא מגד קללה מתו בניו דחיל דהסמא ליוטא דמשה לא אתקיימא וכו' :

רסו דרש

ההוא גלילה משל דאליהו וכו' נריך לבאר מאי דעמיה דההוא גלילה הו סבר הא דלעיל בשני דחמי וכו' ליה אקלידא דמיו וכו' נריך ליה חיימי האו וסקיל האו אל' למחו חיימי ההוא גלילה משל ומלינה . ולא עוד אלא שאין הכתוב דומה למשל דהכא כגמל לא נאכד המפתח לא שמדעתי מסר המפתח כדי ליטול המפתח של תחיה ונראה לומר דלמי ההוא גלילה הויה דלעיל דאמר מסר המפתח של גמלים ולקח מפתח של תחיה והוא גלילה דרש דסגירת הספר של גמלים היה ע"ס אליהו אל אכל פתיחת הספר היה ע"ס הקב"ה כי לה"ד דומה למי ססגר פתחו ואבדיה למפתח' ונפתח הפתח ע"ס אחר במפתח אחר כך הוא נשבע על ענינת המטר דהיינו טרקים ל ליה ובעת פתיחת הספר לא היה ע"ס אליהו דאבדיה מפתחיה ונפתח ע"ס הקב"ה והוא נעל הפתח ואבד המפתח והקב"ה פתחו במפתח אחר :

לא

ידבק בידך מאומה מן החרם שכל זמן שהרשעים בעולם חרון אף מאן רשעי' גנב ומימה דהא דכתיב למען ישוב ה' מחרון אפו הוא בענין הכאת יושבי העיר כדכתי' הבה מכה את יושבי העיר למען ישוב ה' מחרון אפו ואתי שפיר הא דכל זמן שהרשעים בעול' חרון אף בעול' ובאבוד רשעי' מהעול' ישוב ה' מחרון אפו אבל לא כ"ד לענין לא ידב' בידך מאומה מן החר' טעם למען ישוב ה' מחרון אפו כי הא מיירי באבדות המזון ולא באבדות הרשעים והיינו אחר לא ידבק בידך מהחרם שכל זמן שהרשעים בעולם חרון אף בעולם ואל דקדוק אחר שאמר רב יוסף מאן רשעים גנב ולמה לא דרש רשעים בפשטות דהיינו עובדי עבירה ומא' אם גם היו מדחי העיר לע"ז אמנם דקדוקו בא"ז למען ישוב ה' מחרון אפו היה לו לאומרו סמוך להבה תבה את יושבי העיר לפי חרב וסרפת בא"ז את העיר וכל שלל' למען ישוב ה' מחרון אפו ומה זה סמכו לענין לא ידבק בידך מאומה מן החרם למען ישוב ה' מחרון אפו ולכך דרש שמדבר ברשעים גנבי דהיינו אותם שלקחו מן החרם אחר גויה ה' לברוך בא"ז יחס גנבו וגם כמו בכלים הגי רשעים אקרו וכל זמן שהם בעולם חרון אף בעולם לכך נזה לא ידבק בידך מאומה מן החרם לזהו רשעים גנבי למען ישוב ה' מחרון אפו כאלם ידבק בידך מן החר' יהיה חרון אף כל זמן שאתם קיימים עד אבדכם ובאבוד רשעים יסתלק חרון אף מהעולם :

ת"ר

רשע בא לעולם חרון בא לעולם וכו' נראה דדריש רשע בעולם שגם להביא חרון אף אם באותו פרק יאכד רשע אחר יבא טובה לעולם ויסתלק חרון אף שגם הרשע האחר וכו' מתקיי' העולם שא"ל לעולם בלא רשעי' ונדיקי' וכן כמות אדם נדיק רעה באה לעולם וכבוא נדיק' אחר גורם טובה לעולם ויש תיקון לעולם כ"ד ודמ' הסמא וכו' הסמא קודם שנקעה שמשו של נדיק זה ומה שמשו של נדיק אחר :

שליק מסכת סנהדרין

ב פרק א

יה לך כמעט אחרת שהיא כזו וכו' פריך ליישב ביאור המקרא הסמוך לך שלא חמנו מלהלות
לענין חמ' מחמי טענות או מפני טענת קרבה שנת הסבת כצריך להשמיט החוב ונס. מטענה
אחרת שיש לך לעכב מעות ההלוואה שלמים יום סקרויים שנה דהיינו שנת השמטה שלא לתבוע מעומדך עד אחר ל' יום ומתוך
כך תבא להחניט מההלוואה ודעה צריך באחיד וכו' ועל זה הזויר הסמוך לך וכו' :

ו פרק ב

יהאמר ר' יוחנן תנין לד' מהן קולטין וכו' והא דלא פריך נמי להא דלעיל מלמד שכלה מלוקין
דכו עמו היכי והא' ד יוחנן ויטין לד' מהן קולטין וכו' דהכא פריך ר' יוחנן אדר' יוחנן ועי' ל'
שהתורה שלמד אדם מנמנו היא הקולטת והתלמיד הוא למד מפי רבו ולכך אינה קולטת תורה הרב לתלמיד :

ז מאי

דכתיב אז יבדיל מכה וכו' נראה דהוקשה לו כיון דכגוויין של הקב"ה למטה להפריש ערי מקלט כמובן את כל
הערים חתנו מעבר לירדן ואת כל הערים בארץ כנען ולא נאמר שם בעבר הירדן מורה שם לקח נאמר
באין בעבר הירדן מורה שם כי ידוע הוא שבער הירדן שהיא בערבות מואב הוא לגד מורה ומ' מורה שם לכך דרש רבי
שלחמי בהם דבריו של הקב"ה שאמר למטה הזרה השמט לרונחיים להבין להם חיומים איבא דאמרי שאמר הקב"ה למטה הזרות
השמט לרונחיים בהבדלה זו כלומר שאעפ"י שאינם קולטין אלו ג' ערים שהבדיל משה עד שיבחרו ג' שבארץ ישראל שנאמר שם
ערים שיהיו שסמן קולטות באחד מכל מקום יפה עשית :

ח מאי

דכתיב ארבע כסף זה משה וכו' פריך ליישב דרשמי ומי ארבע בהמון עם דרשמי תחילת הכתיב שמדבר במשה ונרא'
דדרים הכי שמה היא מלמד תורה ל' ישראל וזהו האמת להפריש ערי מקלט בעבר הירדן ובארץ כנען ולא נאמר
בלימוד תורה בלבד אלא גם במעשה שהפריש ג' ערי מקלט אעפ"י שאינם קולטות לשמון מ"ה לא יסבב כסף ואמר מזה שבה
בידו הקיימת כי מי שארבע ללמד תורה בהמון עם פריך שיהיה לו תבואה כל מנות מלבד שיהיה בקי בכל מקרא משה הלכה
אנדה שלמד לעצמו וכן משה פלא ללמד לישראל דינים פריך סוקיימם גם הוא בעצמו כדי שיהיה נאה דורס ונאה מקיים וזהו
שתיבות בסוף וזאת המורה לאו יבדיל משה ערי מקלט לאמר שכשם שרצה משה לקיים המורה שבה לידו בן זאת המורה שם
מזה לפני בני ישראל שיעשה המורה הבאה לידו וכיון שיהיה בידו תבואה מחנות או יהיה נאה דורס לוילתו :

ח מאי

דכתיב עומדות היו רגלינו וכו' הוקשה לו כיון שמדבר בכית ה' ואמר שמחמי באומרים לי בית ה' נלך
מה ענין להזכיר כאן שערי ירושלים ויעוד כיון שמדבר בלשון עתיד בית ה' נלך והלל כלב בעמוד כשערי
ירושלים ויעוד לפה הזכירו הרגלים כי ביחודי שהעמידה היא על הרגלים והלל עומדים היינו בעשרי ירושלים לזה מירך
עומדות היו רגלינו במלחמה כלומר שלא כשלו ונפלו לסיבת שערי ירושלים שהם הסנהדרין דכתיב העיר אל הזקנים שהיא
בית המדרש ואתי שפיר שהיה אומר שמחמי באומרים לי בית ה' נלך להודו' שם ה' כי טוב בשביל הנסים שפעה עמנו במלחמה
להיות עומדות רגלינו ואנחנו קמנו ונמעודד בזכות שעריך ירושלים שנהדרין השוסקים בתורה השערה אל הזקנים :

ואמר

ר' יהושע בן לוי מ"ד שמחמי באומרים לי בית ה' נלך יב' לדקדק כיון שר' יהושע הוא הדורש פסוק עומדות
היו רגלינו וכו' שמחמי באומרים לי וכו' למה לא הביא דר' יוחנן במדרש על ראשון ראשון מ"ד שמחמי באומרים
לי ואח"כ ואת' מ"ד עומדות היו רגלינו וכו' אמנם נראה דר' מלך מקום לדרוס דרשה זו באמר דוד שמחמי כששמתי בני אדם
אומרי מחמי ימות זקן זה ואל' הקב"ה טוב יום ה' שאתה פוסק בתורה לפי שלא נתל' רתו לתשובתי של הקב"ה אבל מכיון שדרשנו
שכיון שבעריך ירושלים על מקום שהיו עוסקי' בתורה אז יש לדרוס דרשה זו מ"ד שמחמי בדקדוק מהו שמחמי באומרי לי דהלל
שמחמי בית ה' נלך אלא שמחמי באומרים לי מתי ימות באופן שהאמורה היתה לי כל טעמי מתי ימות זקן זה כי מתוך מיתת
יקום שלמה ייבנה הבית ובית ה' נלך לאמר מיתת דוד והפיב הקב"ה שראוי להם לומר עומדות היו רגלינו במלחמה בשביל
שעריך מהו עוסקים בתורה וכיון שדוד היה עוסק בתורה ונזרם עומדת ישראל במלחמה א"כ טוב יום ה' שדוד עוסק בתורה
מאלף עולות סוקייב בלמה בכית ה' על המזבח :

ט רבי

חמא פתח פתחא להאי פרשתא טוב יישר ה' וכו' אם לחטאים תורה וכו' אומר בדקדק מאי תנין לך
דהלל תבין דדרר אלא ללמד לאדם הגדוק כצריך להורות לו הדרה הטיבה מק'ו מהרשע שהיה על הדרך
עץ תקום שהיה כמובן עליו מקלט כדי לקרב הגלגלו וזה שרמו כאן הכתיב תבין לך להגלת ענמך תבין לך הבנה מק'ו מהרשע
באתה מכין לי אויפו לקרב הגלגלו :

יד טעה

כאזן קילע וכו' פירש"ה ג' והוא תפס במזבח של כמה שפעה דוד לפני הארון שהיה בזה אחר נטה
לו דיד דכתיב ונס יואב אל היכל ה' ומניין דבברי הימים שפעה דוד מובח לפניו וא"ל ליקח של גילה
היה שהיה היה פתחו דוד ובלמה כנבעו וכו' ופריך לבאר דנדי דלא כרסיון והוא תפס במזבח של גילה לפני ביהם כבד גנוב
ונבעין אבל מנ"ל לדרים יהוא תפס במזבח של כמה דילמ' תפס במזבח כנבעו שהיה עם ובמא כנבעו הוא מקו' דמק לירושלם
א וליבא

התוס' דילפי מדכתי' וגם אוריהו היה מתנבא דמנ"ל דקאי לנבואת מיכה שאמר לכן כנללכם ליון כדה וכו' דילמא מ"ס גם איש
היה מתנבא הוא על דברי ירמיהו שכך אמר אח"כ וינבא ככל דבריו ירמיהו וע"ק מ"ס ר"ע בד' שלא נתקיימה נבואת אוריהו הייתי'
אמר כחא לא מתקיים נבואת ירמיהו היחבן כד"ע היה מסתפק בנבוא' זכריה ויהי גם שמולס לא חזרה נבואה טובה רק בדבר
והתיית מיו' וע"ק טובא שהרי כמה נבואות נבואות טובות נבואות זכריה וע"ק שלמה הונדכו כמה
עדים בדבר זה שהרי מיכה נבא הרעה וגם הטובה שאמר לכן כנללכם ליון כדה תהרם וכו' וסמך ליה כה אמר ה' לנבון יהיה הר
בית ה' בראש ההרים וע"ק שירמיהו ענאו נידול הרעות גם את הטוב שאמר על הר ליון שסמם שועלים הלכו בו וסמך ל' נחמה
אתה ה' לטולם משכ וכו' וא"כ מן חמרה לית היא חסדה שהולך לנבוא' זכריה ת"כ נבאר כפל נחמתו נחמתו - וכלע"ד שר"ע
מה שהיה מסתפק בנבואה הטובה של זכריה הוא לפי שהיה סבור שנבואתו היתה על בנין בית ה' - אבל כנחמת בית שני לא
נחמה נחמה כי נבואת זכריה שהיה מהנבוא' האחרוני' היה בחרבן ה' ומתנבא על בנין הבית ב' ולכך לא תפס נבואת מיכה
שאמר נבואת ליון שדה מחרט כפי' לפי שאותה נבואה נתקיימה בחרבן ה' בימי ירמיהו אבל נבואת אוריהו הנבא שהיה בימי
יהויקים מ"ל לא נכרעה לא לחרבן ב' דאילו לחרבן ה' כבר התנבא נבוא' זו מיכה בימי חזקיהו וזו כוננת ר"ע עד שלא נתקיימת
נבואת אוריהו בחרבן ב' הייתי חומר שלא מתקיים נבוא' זכריה כלו' כנבון בית ג' לאחר חרבן הב' כי נבואת זכריה היתה מתקיימת
כנבון בית ב' כמו שנבואת אוריהו ביתה ג' בחרבן הא' ועכשיו שרמיהו נבואת אוריהו בבית שני לאחר החרבן עדיין יש תקוה
כנבואת זכריה שמתקיים ג' ב' בזה חרבן כי ב' העד' - עדותן תלחה זה בזה ומה שלא נסתפק בנבוא' מיכה שהיה בחרבן הב'
כ"א נבואת אוריהו אעפ"י שב' היו בבית הא' ה' בימי חזקיהו וא' בימי יהויקים קודם חרבן כלפ"ד עם מ"ס בנת' פ' הנחמקים
על רוח נבות שהטעה לאחאב ע"ז דקיה כן כנענה שח"ל לא מתחנתי תפתה וגם תוכל ואמרי החם מאי היה ליה לאתבד אלל
דק"ל סגנון א' עולה לכחה נבואות ואין ב' נבוא' מתנבא' סגנון א' ולכך אמר המלך היש פה נבוא' לה' ונדרשה וכו' ופירשה
שב' נבוא' מתנבא' נבואה א' בלשונות מתחלפי' אבל אין ב' נבוא' מתנבא' בסגנון א' בלשון א' דאז שהיו הם חומרי' פה א'
טובה למלך כולם בלשון א' וזו היא הוראה שנבוא' שקר היו זכרה אבינה ח"ה גם איש היה מתנבא בשם ה' אוריהו ואח"כ דמ'
שמואל ע"ז ודכחמה מיכה המלשמה היה נבא בימי חזקיהו וכו' ע"כ אמרו כלד"ס שבהם זהר שעים אמרו וגם איש היה מתנבא
בשם ה' אוריהו וכו' וישלח המלך יהויקים ויביאהו ה' המלך ויהרגוהו אמרו בשם שנתנב' אוריהו כך נתנבא ירמיהו וכשם שנהרג
אוריהו כך היה ראוי ירמיהו ליהרג - ואפשר לי לומר שאותם הפריצים היו מדברים זנותי' טעם לדכריהם שראוי ליהרג ירמיהו
ואמרו לכדרי' אחת מצדיו דא' מיכה נבא לכם כנללכ וכו' והמתת רמיתוהו והלא גם איש היה מתנבא בשם ה' נבוא' זו דלכן ליון
שדה תחדש וכו' וישלח יהויקים ירמיהו וכו' דהשיבו לנבוא' שקר ליון שאמר נבוא' מיכה ענת' בסגנון א' ולשון לכן כנללכם ליון
וכו' ולא אמר' בשיבו לשון ואין ב' נבוא' מתנבא' בסגנון א' והנה אוריהו התנבא דבריו של מיכה וגם התנבא ככל דברי ירמיהו
ולמה כפל היה מתנבא וינבא פעמי' ולא שר' לא שאמר היה מתנבא בשם ה' ולא פו' מה נבא' ואח"כ חזר לומר וינבא ככל דברי
ירמיהו וכך הולל היה מתנבא בשם ה' וינבא לא דא' הנבא' לומר גם איש היה מתנבא הנבא שאמר מיכה בשם ה' וינבא ככל דברי
ירמיהו וישלח יהויקים ויהרגוהו באמצע שביון שניבא נבוא' מיכה ענתה כל זכריהו סגנון חדרו לנבוא' שקר וגם אמר נחמד
לירמיהו ליון שאמר נבא ככל דברי ירמיהו אות באות בלי טעם כיניו ועכשיו בא ירמיהו באותה נבואה ולכן ענאו שאמר
אוריהו א"כ הוה ל' נבוא' בסגנון א' ושקר הוא דיבר ולזה כוונתי חול' בת' בשם שנתנבא אוריהו כך נתנבא ירמיהו כלו' באותו
סגנון ענאו וא"כ ראוי ליהרג דוק אתשכחי' כללו של דבר אר"ע עד עכשיו הייתי מסתפק בלא נתקיימת נבוא' אוריהו אחר חרבן
ב' ולאחר ב' א"כ נבא מיכה ולמה עתנבאו ב' נבוא' בסגנון א' והשתא שנתקיימת נבוא' אוריהו בזה חרבן ביחא דאעפ"י שנתנבאו
שניה בסגנון א' ליון שנבוא' כל א' היא בומתא זה על חרבן א' וזה על חרבן ב' אין ב' נבוא' א"כ מתנבא' בסגנון א' ליון שנתנבאו'
הם מתחלפו' לזמני' מתחלפי' ודע' זה כלפ"ד שחזר דייבני' לזמננו בהכרח דאי לא תימא הכי קטיל חיק שנתנבאו ב' נבוא' בסגנון
א' לא ידאו כחני הכח שנתנבאו' כל א' לכל זמן א' וכיון שראה ר"ע שנתקיימה נבואת אוריהו בנבואת בית ב' בודאוי טעם נבואת
זכריה מתקיים אחר חרבן הא' כי דרי' הם ב' עדים ואם מתקיים זו בזה חרבן מתקיי' גם נחמה זו בזה חרבן מה שלא היה
בעל הנחמות הכתובות בנבוא' ששעבר שנתקיימו כולם בבית ב' ולזה אמרו לר"ע נחמתנו נחמתנו ג' פ' שתי נחמות הא' על
הבועל והא' על קיום הכסאות בנין בית ב' ויתקיים נבואת זכריה עוד יבשו זקנים וזקנות לשל' - והנה העו' פי' דילוף מדכתי'
איך מסתמני ובתיב התם קח מנצמתי פי' ע"ה לתיבת השתים - ובפי דברי אבאר שדקדקו עכשיו מ"ה טור ישבו זקני' אחי
טור לא לומר כשם שנתקיימת נחמה זו בנבון בית ב' עוד שנית מתקיים דייבנו בנבון קדמינו בית בולמים חלק וכו' וכלסון
הזה אמרו לו נחמתנו נחמתנו וזה נחמו בכתוב נחמו נחמו א' על בנין בית שני וא' בנבון השמיד ב"ה גדול יהיה צדק הבית
האחרון - פי' וזה נחמתנו נחמתנו נחמה בעולם שהיינו חוטבים שנחמת הנבואות הוא מזה הטוב אבל מניחות הרעה חייבה
נחמה כי אם רעה אבל עכשיו נחמתנו טעם הרעה ענמה חזר בזה להלך שופלים בתקדש היה היא הנחמה כי כיון שנתקיי' זה
יתקיים האחר וז"ל ממכותיך ארפאך והאמה ענמה עלתה הרפואה - פי' סליק בסבת טובות - וכו'

מסכת שבועות

ו פרק ב

א"ר יוחנן משום רשב"י כל שאינו פורש מאשתו סמוך לוסתה אפי' הוי"ן לו בנים ככני אהרן מתים דכתיב והזהרתם את בני ישראל מטומאתם והדוה בנדתה וסמוך ליה אחרי מות בני בני אהרן . וקשה טובא מ"ל דמתים כשביל כך והלא בני אהרן בחטאם מתו ועוד אם הבנים ככני אהרן הם גדולים איך ימותו בעין אבותם והכתיב חיים בחטא יומתו ואפשר לומר דכיון דאמרין לקמן שכל הפורש מאשתו סמוך לוסת' הוי"ן ליה בנים זכרים וראוים להוראה אמר הכא שכל שאינו פורש מאשתו סמוך לוסתה אפי'לו שוכה לבנים והם ראוים להיות בעלי הוראה בבניו כל אהרן שהורו הלכה בפני משה ולא רצו לאכול מטאת' של ד"מ כשפיו אוננים מ"מ הם מתים בעודם קטנים ולא יגיעו להוראה בעין אביהם דדרישין סמוכים והזהרתם והדוה ואם לאו אחרי מות אעפ"י שעתידין להיות בעלי הוראה ככני אהרן והיא דרשה של אסמכתא :

דכתיב

להבדיל ולהורות ואע"ב דהאי קרא בשתי ויין איירי ולא כתיב המס עניינא דנדה מ"מ דריש בג"ש דכתיב הכא להבדיל ולהורות וכתיב התם להבדיל בין הטמא דהוי נמי להבדיל ולהורות והכי נמי דריש בסמוך כל המבדיל על היין דכתיב התם להבדיל בין הטמא וסמוך ליה אשה כי תזריע וילדה זכר וכתיב הכא להבדיל בין הקדש וילפינן בג"ש דהאי הבדלה דהכא נמי אשה כי תזריע וילדה זכר :

ו פרק ד

ת"ר בנדק תשפוט עמיתך שלא יהא א"ר יושב נר' שדרכו כל אלו הדרשות בהאי קרא לפי דקדקו בו כיון דכתיב כרישא דהאי קרא לא תעשו עול במשפט פשיטא מהוא משפט נדק ומהו זה בחזק לומר בנדק תשפוט אלא להזהיר על כל הדברים הללו שלא יהא א"ר יושב נר' או שיהא דן לכל אדם לכף זכות :

ט מנין

לדין שלא יעשה סניגרון לדבריו ולדין שלא ישב תלמיד בור לפניו שנאמר מדבר בקר תרחק נר' בדקדק בפסוק טאלל משקר תרחק מאי דבר שקר אלא לרחמו על כל הדרשות הללו שבאי בנימא שאעפ"י שאפשר שהדין הוא אחת מ"מ כיון שיש בחותו דין דבר שקר כגון להנטרף על בזלן או ליישב תלמיד בור שאינו יודע האמת וכן להביא ראיה לדבריו ולבו נוקפו כהוא טועה ואפשר שלא טעה מ"מ אקרי דבר שקר ולא שקר ממש ואעפ"י דמתקין וכל הני דשמעתין דבר שקר ולא שקר ממש :

י במאן

אולא דת"ר יהודה גדול הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני שכונה כמאן כאותו הווב ויתיה אפילו כנ"ד כהוא חול מיתוקם היא גדול הכנסת אורחים מהקבלת פני שכונה כהרי כתיב וירא איו ה' וישא בניו וירא והנה ג' אנשים וירא וירד וירד לקראתם הרי שהניח לשכינה מפני הכנסת אורחים וכמ"ס פ' מענין הארבעה בזה עיין שם :

יב פרק ו

ואם אמר הריני נשבע העומדים שם אומרים סורו נא מעל אהלי האנשים הרשע' ונריך ביאור למה קור' אותו רבע גם הוא נשבע על אמת וקרא בתו' ובשמו תשבע ואעפ"י דכיון דתנן דכתיב עדין עומדין לפניך יהיו בניניך כרשע' וכשנפטרו מלפניך יהיו בניניך כצדיקים כשקבלו עליהן את הדין לכך העומדין שם קודם גמר דין הם כרשעים ואומרים סורו נא מעל אהלי האנשי' הרשעים וכו' :

יג ובל

עבירו' ככתור' משפחתו לא והא בתו' וצמתי את פני באי' ובמשפחתו וכו' אית' דלא פריך נמי אקרי' דכתיב' וסמתי אני פני באי' ההוא ובמשפחתו במשפחתו ולא ככל העולם והא כתיב וכסלו איש באחי בעין אחיו ולירמו קראי אהדי וליטבו התם כשיש בידם למחות ולא מיחו והבא במשפחתו אעפ"י שאין בידם למחות משום דאיך טיש בה מיכסין או לטטין שאין כולם כך ומחפין עליו . וע"ק בסמוך דאמר מאי איכא בין נדיקי דעלמא לנדיקי דמשפחתו לימא נדיקי דעלמא לא מיבנכו אלא הכא דיש בידם למחות ולא מיחו אבל נדיקים דמשפחתו אעפ"י שאין בידם למחות מיבנכו משום דמחפין עליהו ולא די להם שלא מיחו אלא הם מחפין עליהם ומלמדים זכות ונראה דקראי לחודיהו ליכא למירמי דכיון דקרא דזנתתי פני באי' ההוא ובמשפחתו מיירי בנמינת זרעו למולך שהיא עבירה חמורה ומפורסת' לכני המשפחה לכך אמר הכתוב ושמתי אני את פני באי' ההוא ובמשפחתו להענישם עונם חמור משא"כ ככל העבירות שאעפ"י שכל ישראל ערבים זה לזה יש להם עונש קל אבל הכתא ד' אהרן דזה חומר בשכיבה מהמולך שהשכיבה נידונים משפחתו בדנייה ובמולך הוא דין קל כדתניא ר' אומר איתי בהכרת ואין משפחתו בהכר' א"כ השתא אית לתמי דהא משפחתו בדין קל והלא כל העול' נידונין בדין קל ומה בין משפחתו לשאר העולם ומכני דגם בדין הקל יש קל מאד ויש חמור ממנו וכולהו אקרו קל לגבי דיניה דידיה אבל טבועה הוי משפחתו נמי הוי בדנייה דיניה והשתא בני כיון דרשיעי דמשפחתו כשאר עבירו' לוקים בעונם כל זה בדין קל לגבי דיניה יבולא דנדיקי דמשפחתו יש להם הדרגה למטה מהם א"כ מאי איכא בין נדיקי דמשפחתו לנדיקי דעלמא דנהי דברשע' איכא לפלוגי דרשעים דמשפחתו אין דינם קל כ"כ בדין רשעים דעלמא דהוי קל הקל אבל נדיקי דהכא והכא כוליהו בדין קל הקל אעפ"י שאלו לא מיחו ואלו מיפו ומאי איכא בין הני להני . ומכני דכשאר עבירות נדיקי דהני ודהני פטורי דהיינו אותם שאין בידם למחות ואינם בעידם למחות בין דעלמא ובין דמשפחתו נידונין בדין קל :

פליק טיבכת שבועות
לענין

מכבת עבודה זרה

א פרק א

לעמיד לבא מביא הק' בה ס'ת ומכיוו בחיקו ורנה. דלכתי מניחו בחיקו לומר כמי שהתורה היא בקרב לבו חקוקה ובחיקו יבא עול התורה הוא ראוי ליטול שכרו אבל מי שמורתו מהספה ולחוץ חיון לו שכר. ויש לדקדק כיון שהק' בה אומר כל מי שפס' בתורה יבא ויטול שכרו מאי. דעתיכו כל אומות העולם שבאו ליטול שכר על השווקים ומרחלאות ונ'ל ככיון שטיקר התורה היא במקיימים אותה והאומות הללו אומרים שהם גרמו לישראל שיקיימו התורה ככיון לפנייהם שווקים ומרחלאות שאלא כן היו ישראל טרודין להכין להם שווקים ומרחלאות לכל חיתם והיו מתבטלים מת'ת וא'ב גמלאו האומות גרמה בקיום התורה שמקיימים ישראל ואמר לו הק' בה שלגודך עמך עשו כלום יש בכס מכיר זאת :

הרבה

כסף וזהב הרבינו וכולם לא עשינו אלא כשביל ישראל שיעסקו בתורה. גריך ליישב היכי אמרי שהפס' וזהב הרבו כשביל ישראל דבשלמא בשווקים ומרחלאות הם דברים שנהגים בהם כל העולם ובכללם ישראל אבל הנספ' וזהב מהיכן הרגלים שהרבו כשביל ישראל ואפטר לומר דרך דרש לפי שכתוב והיה שמרה ואתגנה קדש לה' וכו' כי ליושבים לפני ה' יהיה פדרשו ח'ל כעמיד כל מחונם כל גיים להיות לת' שגאמר ליושבים לפני ה' אלו ת'ת ולכך אמרו הם כל הכסף וזהב שלנו היה לת'ת לומדי התורה והשיב הק' בה לי הכסף ולי הזהב כי אין הכסף משלהם אלא כל הק' בה ובשרה נתנו להם ובשרה לקחו מהם ונתנו לת'ת העוסקים בתורה :

ב אמרו

לי כלום כפית עלינו ההר כנגית וכו' תימה דהבא משמע כאם כפה עליהם ההר כנגית לא היה פתחון פה לא'ה והלא גם אם כפה עליהם ההר כנגית לא היה דין אותם לפי שהיה להם מודעה שלא קבלוה אלא באונם שהרי גם לישראל שכפה עליהם ההר כנגית היה להם מודע' זו אלא דהדר קבלוה בימי אמשורוס ונראה דהיה דליש' מהני טעם המודעה ככשיבא הק' בה לדונם על כלא קיימו התורה שקבלו יש להם פתחון פה טעם להם מודעה שלא קבלו התוס' אלא מתמת אונם אבל הבא מיירי דאומות שבאים ליטול שכר מה' בה לע'לב אם יטענו טענת מודעה שבאונם קבלוה אין להם פתחון פה לתבוע שכר שאין גוטלין שכר אלא על קבלת התורה וקיימה :

אמר

להם ראשונות ימעיטונו גריך להבין מה תשובה השיב להם הק' בה למ'ש כלום כפית עלינו ההר כנגית כעדין שאלתם עימדת למה לא כפה עליהם ההר כמו כעשה לישראל ונראה דאלמלא קדמו ישראל לקבל עליהם ולומר כל אשר דבר ה' נבטה וגם שהיה בידם כמה תנות טעטוו במרה שבת ודינים בתרה ניתנו לא כפה עליהם ההר כנגית אלא להיומם כבר משתעבדים להק' בה בקיום כל אותם תנות שקבלו ישראל ברונם וטוב אינם רשאים לברוך טילו של הקדוש ב'ה משליהם שכבר היו ישראל כנערה המאורסה שכבר נתקדשה ואינה יכולה להפטר עוד מפלה כן היו ישראל במאורסים למקו' וז' מורה נזה לנו מה מירטה ודרשו מאורסה ולכך כפה עליהם ההר כנגית ובשאר האומות כלום כפית עלינו ההר הטיב הק' בה תשובה נגחת המניח הראשונות כגויתי אתכם היכן הם כאילו שמדתם אותם מנות כמי שממרו ישראל המניח כגויתים במרה הייתי כופה גם עליכם ההר לקבל שאר המורה כמו ששטיית לישראל אבל כיון שלא קיימתם את הראשונות איך הייתי כופה עליכם ההר לקבל התורה :

ג מד

השמים הכמעט דין וכו'. ובתוספות נוגעים בעדותן הן וא'ת והרי דאיה גדולה שקיימו שהרי שמים וארץ קיימים הם חושטין בזה הראיה דאין אב תמיד על בנו. ועוד י'ל שהם קיימים ממה שקבלו בדקאמר אם ישראל מקבלים ונריך לבאר דברי התוס' לפי שהם הקשו לדברי האומות שאמרן שאין לסמוך על עדות שמים וארץ שיבידו כישראל שקיימו התורה לפי שהם נוגשים בעדות כיון שכשביל התורה הם מתקיימים ואפ' שלא יעידו האמתי הקשו דאין לנו גריכין לעדות שמים וארץ שיבידו שהרי מכיון שאנו רוצים ששמים וארץ קיימים וי היא דאיה שקיימו המירה כאילו לא קיימו התורה גם לא היו מתקיימים שמים וארץ וא'ב ז"ל מה שמירנו הפוספו' ו'ל דאין חושטין בזה דאין אב תמיד על בנו דהא אין באן טום עדות שתעידון לא שמים ולא הק' בה רק מזאיות השמים והארץ שהם קיימים יוכיחו שקיימו התורה וכ'ת שהק' בה שהוא אב לישראל מקיים השמים והארץ אפ' שלא יקיימו התורה זה לא יתבן כאם כן איך אמר הק' בה אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי ועוד דאין באן עדות לומר אין אב תמיד על בנו וע'ק בתירוק האחר כאמרן המוספ' וע'ל שהם קיימים ממה שקבלו דכיון שקבלו ישראל התורה טוב אינם חוששים אם יקיימו התורה כי בין יקיימו או לא יקיימו מתקיימים השמים והארץ וא'ב קבה מה כאמרן האומות השמים והארץ נוגעין בעדותן שנאת' אם לא בריתי וכו' והרי אין להם טום נגיטה כיון שאין קיימים תלוי בקיום התורה. ואפטר לומר בזה דמ'ת נקרו נוגשים בעדותן כי על שהגיע להם קיום לכתבד-בסקבלו התורה גם הם עכשו יעידו מה כאינו כן מפני החסד והסובה שקבלו מהם ובמירוק הראשון י'ל בדוחק כאינם חוששים בזה ואפ' שרואים שמים וארץ מתקיימים הם אומרים שלכבוטול שמים וארץ גריך פדים שלא קיימו התורה ומי יכול להציד כן אלא הק' בה ואין אב תמיד על בנו לא לחובה ולא ליכות וכיון שאין פדים בכיטול התורה לכך נתקיימו שמים וארץ ומ'ת

ביכנת עין

ומה אין לקבל עדות טמים וארץ שקימו התורה ועדין ל' :

אמר

רבי יצחק אין שחוק לפני הק"ב אלא אותו יום בלבד נריך לדקדק כיון שבטנין הסוכה שנותן להם הק"ב ותוביא חמה תנדרתקה והם המעטים בסוכה ויואלים שנאמר ננתקה את מוסרומימו הק"ב מה משחק ויושב בטמים וסחק וגם בטמניירים א"ה ומניחין מפילין זניגית וביון שרואים תלמדת בוג ומנוג מיד כל אחר מנתק מכותו והולך שנאמר ננתקה את מוסרומימו וכו' והק"ב יושב ומשחק נמלא טים שחוק לפניו ימכרך ביום הסוכה וביום הניגית ומפילין ואיך אמר ד' יצחק הבא והתם אין שחוק לפני הק"ב אלא אותו יום בלבד ואין לומר דביום א' עושים הסוכה ומניחין הניגית וכו' דהא א"ה שמעטים בסוכה הוא תחמץ חמה תנדרתיק ומה שמנתקין הניגית והמפילין הוא תחמת בוג ומנוג ולא הוה תרוייהו כחדא וז"ל דר' חנינא דדרס שנותן להם הק"ב מנות סוכה לא דריש הא דר' יוסי שלע תיד מתנידין ומניחין מפילין ור' יצחק דאמר אין שחוק לפני הק"ב אלא יום א' בלבד סבר כחד מניחיה ור' חנינא יהיה הא דר' יצחק כשחוק ביום הסוכה בלבד ולר' יוסי יהיה הא דר' יצחק כשחוק ביום שמתנידין ורואים תלמדת בוג ומנוג ובין כך ובין כך אין שחוק לפני הק"ב אלא יום א' בלבד ולמטן דעת אזה הוא היום ההוא פליגי ביה ר' חנינא ור' יוסי בדקאמרן :

ה זמנא

לן דליבא שחוק קמיה אלמא מדכתיב ויקרא ה' נבואות ביום ההוא לבני וכו' דילמא אותו היום ומו לא בלומר שבאר הימים יש שחוק ומשמע דכיון טים שחוק ניהא לן הא דבני הא ברביות תמי עביד דנימא טהור יושב ושחק ולא ננטרך לומר טיושב ולמד ותימא דמ' יקשה באותו יום שקרא הק"ב לבני ברביעיות של אותו יום מאי צפידתין דליבא שחוק אותו יום וטמא הוה חמינא כבאותו יום טלא היה שחוק היה עוסק ברביעיות בכני ומספד צתקום השמחה שטוסק בהם באר הימים ומיהו קשה לם' ד' ויקרא לבני ולמספד הוא לעד ולעולם כל זמן החרבן . וע"כ ברביעיות אין שחוק ומאי עגשה יושב ומלמד תורה מנ"ל הא דילמא כומן החרבן ברביות יושב וקורא לבני ולמספד במקום השמחה שהיה בזמן שכיית המדע קיים אמנ"ל טיושב ומלמד תורה למינוקות וז"ל דהכי דחי מנא לן דאין שחוק כדי לות' טיושב ומלמד תורה אמנא שטוס דכתיב ויקרא ביום ההוא לבני ולמספד ומדכתיב ביום ההוא ט"כ לא קרא לבני לא ביום ההוא והוא יום החרבן אלא הא מיהת משמע כהיום ההוא והלמא אין עוד שחוק כיון שהחרבן עומד וביון טכין אצפי שנאמ' כביו החרבן נתקסק הק"ב ברביעיות בכביה מ"מ משם חילך שאין טוד בכיה ולא שחוק מהו עושה ברביעיות הא אין לך לומר לא שיושב ומלמד תורה דילמא אותו היום ותו לא בלומר אותו היום קרא לבני ותו לא לא חזר לשחק ברביעיות בכתי' ומנ"ל דברביעיות דהר החרבן יושב ומלמד תורה אלא חשבא השמתי מעולם דהיינו לעד זלעולם כיולדה אפסה ואם כן אין כס שחוק לעולם ומהו יעושה אלא יושב ומלמד תורה למינוקות :

אמר

דכתיב אם אשכחך ירושלם וכו' בתום' אם אשכחך ירושלם פשטיה דקרא כך אם אשכחך ירושלם כנפיד את שר ה' כל אדמת דבר תשכח ימיני חלרבן בכנור תדבק לטוני לחכי אם ארגה לטורר כפה אם לא אזכרכי נריך להבין מה' כמנת התוספות לכתיב פשטיה דקרא כך הוא . וע"כ כיון דלפסטיה דקרא אין הק"ב אומר אם אשכחך ירושלם אלא הם דברי הל"ים שאמרו איך נטיד את שר ה' על אדמת דבר זאם אשכח' ירושלם לטורר על אדמת דבר משכח ימיני מלנגן טלא תהיה נודעת עוד לנגן בכנור וכן אם נטיד כפה תדבק לטוני לחכי וא"כ היכי יליך תמאי קרא שאין שחוק לפני הק"ב כיון טלא טכא לירושלם וע"כ כדדחה דרמיה ואמר דילמא טכחה הוא דליבא אבל כחה איבא היה לו לדחות כך ולומר ודילמא פשטיה דאם אשכחך ירושלם מדבר בישראל ולא בהק"ב דאפטר לומר שהמיוספי' הקטן בלשון המלמד דאמר אלא דכתיב אם אשכחך יהיה דמאי לומר אלא מהא דכתיב אם אשכחך חו לפחות יאמר אלא מדכתיב אם אשכחך כלומר ילפינן לה מדכתי' ומאי דהי דקאמר לא דכתיב אם אשכחך ולבד אחרו פשטיה דקרא כך הוא כמדכ' בישראל ולכך לא הביא דמיה מדכתיב אם אשכחך ירושלם לפי שאינו מדבר בה' אלא דכתיב אם אשכחך כנותר אלא אין לומר דמיה זו דהא כתיב אם אשכחך אב' זמנא דילפינן לה מדכתיב דיקרא ה' אלהים זכ' ולא הבא דמיה שאין שחוק לפני הק"ב מהאי קרא דאם אשכחך אלא צה לחוק דרמיה דהא דכתיב דהבית דהבית דקרא אלהים ביום ההוא לבני ולמספד ולמאי דדחה דילמא אותו היום ותו לא להכי אייתי האי דכתיב אם אשכחך ירושלם דמ' שחוק דמיה דמיה שכיחה לירושלם ואפפי שמדבר בישראל מ"מ משמע שם להק"ב אין שכיחה לירושלם הק"ב דישראל ומ"מ דחי דמיה דליבא שכיחה להק"ב אבל שכיחה מיהא איבא . אבל הנכון לומר דהוקשה לתוס' היכי יליך מהאי קרא דאם אשכחך שאין שכיחה לפני הק"ב כיון שמדבר בישראל זהו המדבר אם אשכחך למה אמרו המוספית פשטיה דקרא כך הוא שישחול אומרים אם אשכחך כל עמין השירה בכנור או כפה וכננד טיר הכנור אמרו תשכח ימיני וכננד טיר כפה אמרו תדבק לטוני זכפי זה הפסוק ט' ט' אם לא אזכרכי הוא מיותר דמספיק לומר אם אשכחך ירושלם תשכח ימיני שדבק לטוני לחכי ומה שמד לומר אם לא אזכרכי הוא לומר שמלבד שאין ישראל שוכחים לירושל' הם מזכירין תרכנה לפני ה' . ואחריו תדבק לטוני לחכי אם לא אזכרכי לפני ה' לזכרון דמיה דמיה ליה זכור ה' לבני אדום את יום ירושלם דהיינו אם לא אזכרכי לומר זכור ה' זכרון שישחול חזכריו את ירושלם לפני ה' דהיי' שאם הק"ב איבחה ומכיון שאינו טוכחה ס"ד שאין שחוק לפני

ודחי ואמר דילמא ככתה ליבא ביון סחזבירין אותה ישראל לפניו ית' אבל שמחה חיהא איבא . אמי הכעיר דניאל בנו של הרב זלזה נלע"ד בקינור שהוגדו בעלי התוס' לומר פסטי' דקרא שמדבר על הלויים דאם לא נאח' כן יש קושיא חזקה דהיכי מקטו כגמרא מפסוק אם איבכחך וכו' ומשובתו בגדו באמה אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי הרי ראיא ברורה טיש שמחה לפניו יתברך ומזכיר את ירושלים כשחמתו וזכר איך מיבא שאין שמחה ובקונדריסי הארבעתי' ע"ס אבל זהו באגרת התוספ' וזהבן וכו' ידוקדק מ"ס מדבק לשוני דהיה לו לומר אם לא אזכרכי מדבק במ"ס אם איבכחך תכבא ימיני בזה שאמרנו ידוקדק היטב עיין כס באורח :

אמר

רבי לוי בל הפוסק מדברי מורה וכו' . כתבו התוספ' הקוטפ' מלוח עלי' קיח פסטי' דקרא פיירי בענינים האוכלים עשבים נקראו מלוחים כמו אבותינו אבלו מלוחים אף אבו נאכל מלוחים כפ' האומר פקידושי' וכו' ונדאה דהוקסא לבעלי התוספ' מה שדרש ר' לוי בל הפוסק מד' מלוחים מלוח כמו שפי' ר"ז לבון לחלוחית ועיק' לטו' אחר תורה הנכתבת בלוחות והרי לפי הדרשה הזאת היה ראוי לינקד מלוח בניקוד חזק תחת המ"ס שהיא כמו הקוטפ' מן לוח מאי האי דכתיב מלוח בפתח חמת המ"ס לזה אמ' התוס' פסטי' דקרא פיירי פאכלים עשבים נקראו מלוחים וכיון שלפי פשוטו צריך לכתוב מלוח בפתח לפי שמלוח הוא כס עשב הנקרא מלוח ודרשה זו שדרש ר' לוי היא אסמכתא לפי' אין לחוש לדרשת ר' לוי ניקוד הפתח לפי' סכך צריך לינקד כפי פשוטו והדרשה תרש כגד אסמכתא :

ו מאי

דכתיב ומעשה אדם כדני הים הוקסא לי' שמלה עשית בני אדם כדניס ומי נתלה בחי הדניס שהם ק טגיס מבני אדם ראוי לתלות בבני אדם שהם עיקר הברואה ולא לתלות בני אדם כדניס לזה אמר דקדוק אמר שהוא למה נמשלו בני אדם לדניס ומבאר סכך אמר ומעשה אדם אעפ"י שבראת האדם ועשית אותו מעשה ידוך מ"מ הוא כדני הים שכיזן שפורטי' מדברי תורה חיד מתים :

דבר

אחר מה דניס כיון שקדדה עליהם חמה חזק מתים וקרא ה"ק ומעשה אדם אעפ"י שכל מעשה אדם הם מוקפחין בידי כמים מ"ס כגד מה הם דומים בדני הים שהם תחת המים ומגד עגמס שיולאים מתחת המים קד' עליהם חמה כך דניס פחיס בדרך עקש באדם שחולי החום הבא לאדם הוא מגד עגמס בידי אדם ואינו בידי שמים . וכן נדרש לע"הב שמקדיד עליהם חמה הרטעים נידונים בה וליהט אותם היום הבא וה"ק ומעשה אדם אעפ"י שהאדם הולך ומקטע ידיו הכ"ה ממנו הוא נדון על החמה כדני הים כהחמה כיון שקדדה עליהם חיד מתים :

דבר

אחר מה דניס שנים וכו' וה"ק ומעשה אדם אעפ"י שמעשה ידיו כלם כאחד עבד הם דומים כדני הים שההולך בולע לקטן וכן הם בני האדם אלא שאינם עושים מפני מוראה של מלכות וכדמו מוראה של מלכות בכמו' שאת' ומעשה אדם כדני הים ברמס אין מוטל בו צהאדם דומה לדניס ורמס שכולע הגדול לקטן לפי' כלאן מוטל בו הא"י מוטל' פי' אינם רשאים והיינו דמנן ר' חנינא סגן הדיינים אומר הוי מתפלל בשלוחה של מלכות וכו' ככיון טיש עליך-מוטל אינם דק'איש לבלוע איש את רעהו :

ז כתיב

הוי לא מנאזוהו שניא כח תימה והלא מפני הא בישראל הא בא"ה כדממני בסמך כחאי' דכתיב נוקס ה' ובעל חיהו וכתיב חימה אין לי ושמא ר' חנינ' בר פפא לטעמיה דמוקי הנהו קראי כמי בוליהו טיש' וה"ק חיסה אין לי ככבר נכבדתי וה"נ מוקי' להו תרווייהו בישראל באן כשעת הדין' אם יבניא כחו יתחייבו כולם בלייה באן כשעת המלחמה שה' ילקח להם מראה כחו שהוא נאדרי בכח להשמיד את אויביהם מלפניהם :

ט מד

חלילה לך מעשות כדבר הזה וכו' וזל מה הוקסא לו שאמר מ"ד חלילה שבראה שאין לו הכנה ואם רוצה לדרוש הכתיב כך הולל כתיב חלילה לך אמר אברהם וכו' וע"ק מה שהקסא ולא והא כמי' ובהרתי סמך' נדיק ורשע כי הקיטיה זו יש להקשות בפסוק שאמר חלילה לך להמית נדיק עם רשע והכתיב והכרתי ממך נדיק ורשע וזה עשה ר' אבא בר בהנא בדרשתו כגמרא קוטיא זו לדבריו . ועוד נבאר לרב יוסף מי הכריחו לומר אל תקרי מקדשי אלא ממקודסי . וע"ק כיון שגם לנדיקים גמורים מברית עם רשע לפי' שלא מיחו' אם כן איך אמר אברהם חלילה לך להמית נדיק עם רשע שהרי הנדיקים שאינם גמורים יש להמיתם עם רשע וגם לנדיקים גמורים לפי' שלא מיחו' ונלע"ד שהוקסא לר' אבא יתור המקדש חלילה לך מעשות כדבר הזה להמית נדיק וכו' ומספיק לומר חלילה לך להמית נדיק עם רשע לזה דרש אמר' אברהם לפני הק"ב חולין הוא לך ויתבאר עם מ"ס חול במ"ד חלילה לך א"ר יודן חולין הוא לך בריא הוא לך א"ר אבא חלילה חלילה כ' פעמים חילול ה' יש בדבר א"ר אבא מעשות דבר אין כתיב באן אלא מעשות כדבר הזה לא היא ולא דכוותה ולא דפחיתא מינה א"ר לוי ב' בני אדם אמרו רב אמר אברהם ואיוב אברהם אמר חלילה לך מעשות כדבר הזה להמית נדיק עם רשע . איוב אמר אחת היא ע"ב אמרתי עם ורשע הוא מבלה אברהם נטל עליה ככר איוב כענש עליה אברהם אמרה ביישוב איוב אמרה בלב תם ורשע הוא מבלה ויכ' לבאר מ"ס ר' יודן חולין הוא לך אם הוא סוכר כר' אבא כאמר חילול-ממי' יש בדבר ומאי פנייהו וע"ק מ"ס ר' אבא ב' פעמים חלילה לך הוא מתייבב אליו שדרש חילול שמים והרי כפעם א' שאמר חלילה היה מספיק

מכתב ע"ז

מספיק לדרשו חילול שמים ויש מי שפ' שלהיות ב' פעמים חלילה משמע דבר קשה וחילול ה' וכל זה איננו שיה ל' - וכן נבאר
מ"ט ר' אבא מעשות כדבר אב הוא מודה לר' אחא או חולק עליו וע"ק מ"ט מעשות דבר אין כתיב כאן דמשמע דלא קשיא ליה
אלא כ"ף כדכבר והרי אב כתיב מעשות דבר יש לדרוש דר"ש דלא הוא ולא דכוותיה כיון שהוא מיותר דמספיק ה"ל
חלילה לך להמית נדיק והאריך לומר מעשות דבר הזה הוא לרבות לא הוא ולא דכוותיה - וע"ק מהיכא יליף לומר לא הוא ולא
דכוותיה ולא דפחיתא מינה והרי אין לנו לרבות מהכא הזה אלא דכוותיה ומ"ל לרבות ג"כ דפחיתא מינה - ולבאר' יש לנו
לתרץ קיימא הקדמת עם קיימא זו האחרונה דא' כתיב מעשות דבר היינו מרכיב מלתא דכוותיה מכה יתור המקרא ועבטו
שאמר כדבר הוא לרבות גם כן דפחיתא מינה ומ"מ עדין קשיא דתפסת מועט תפסת ואמר כדבר לרבות מלתא דכוותיה כלבד
וע"ק לבאר דברי ר' לוי באמר שני בני אדם אמרו דבר אחד מה היה כוונתו בזה דה"ל אברהם ואיוב אמרו דבר א' וכן נבאר
היבן מנינו בנטל צבר אברהם על דיבור זה ונבאר מ"ט אברהם אמרה ביישוב מהו היישוב הזה ונלע"ד דר' יודן סבר באותה
שדר בי במהרה תנחיתא הליצה לך מעשות חללה כתיב כד"א אבה זונה וחללה חולין הוא לך כך עשה לדור המבול ולדור הפלגה
אתמהי - ולע"ד דר' לרדק בס' שדרבו יתור מעשות כדבר הזה על מה שפעה בדור המבול וכדור הפלגה ויש חול' הוא לך מעשות
כדבר הזה כדור המבול בלימור מה שפעות בדור המבול והפלגה ועבטו חזר אהיה להתי' נדיק עם רשע והרי סבר ר' יודן וקם
גם בנחמה דר"ש ר' אבא חולין הוא לך דר"ש יתורא דקרא הכי חולין הוא לך מה שפעות כדבר הזה כדור המבול ועל
הראשונים אינו מנאטערים ועבטו שאת להוסיף להמית נדיק עם רשע אמנם ר' אחא הוקט' לו לדרשה זו סתוב ב' צעמי' חליל'
דכתיב והיה כנדיק כרשע כלומר שמקרא א' לשניהם להיות כעבטו איך לא ימותו יחד הנדיק עם הרשע ועל זה אמר חלילה
לך חולין הוא לך וכי הטופט כל הארץ לא יעשה מפסע ישר להגיל נדיק בנדקתו ולחייב רשע כרשעו וכיון שכל חלוקה זו
אמר אברהם חולין הוא לך כ"ס על הזמורה שהוא להמית נדיק עם רשע ולמה אמר חלילה ב' פעמים לכך דר"ש ר' אחא חלילה
חילול שמים יש בדבר ואזיל ר' אחא לשיטתיה דר"ש לקתן א"ר אחא נסבת כאין אתה מביא מבול לעולם תה אתה מערים על
השבויה המיל תיס או אתה מביא מבול כל אש אתה מביא א"ר לוי הטופט כל הארץ יעשה תפסת אש עולם אתה מבקש אין דין
ואם דין אתה מבקש אין עולם מה אתה מפסע חבלא בתרין ראשין בני עלמו' ובעי דינא וכפי דעתיה דר' אחא דר"ש שכל מעשה
א' הם באמת יתפס יאין לומר לוי חולין הוא אכל יש חילול שמים שיאמרו טעבר על השבויה והביא מבול של אש ועל האמת
לא נסבת הק"כ אלא לא יהיו המים עוד למבול ומפני חילול ה' יש לך לומר מהיושר וליבנס לפניס מסורת הדין וכפי זה אין
בדברי אברהם הטחת דברים כלכי מעלה לומר חולין הוא לך מה שאתה עושה ומ"ט הטופט כל הארץ אינו בתמיהה במטיה
דברים יאומר הטופט כל הארץ אינו ראוי לו שיעשה מפסע ישר וזהו הטחת דברים הו' זלכך סמך רבי לוי לדברי רבי אחא
שדבריו יתבאר הטופט כל הארץ בניחותא לומר כיון שאתה רונה עולם ולהיות טופט כל הארץ ראוי לך לומר מעט ולא
העשה מפסע נמיר רק להרפות החבל ולא לחמו' בב' ראשו ולסברת ר' אחא דר"ש הכי לא קשיא ב' פעמים חלילה לפי שכן
אמר חילול ה' יש מעשות כדבר הזה להמית נדיק שיאמרו שהוא מערים על השבויה וגם בבחינה אחרת שהיה כנדיק כרשע
שימותו כל א' לבדו ולא נדיק עם רשע זה ראוי להיות חלילה ונמנע לך לעשותו לפי שמי שרונה עולם ולהיות טופט כל הארץ
ראוי לו שלא יעשה מפסע נמיר ויותר מעט ויהדלוי ובה מתבאר מה שהקשו בנמרא ולא יהא כתיב והכרתי מתך נדיק ורשע
כי בשלמא לר' אחא דר"ש חלילה מלפון חילול ה' נוחא שאעפ"י שהק"כ מערות נדיק ורשע מ"ט יש כאן חילול ה' לפס' כדבר
היה להחריב ה' כרבים כאחד סבר' כמו הערמה להביא מבול של אש אכל לדברי ר' אחא דר"ש חולין הוא לך והכתיב והכרתי
מתך נדיק ורשע ויתרנו נדיק כתיב מתקדמי ומני רב יוסף אל תקרי מתקדמי אלא מתקדמי ויתרנו כיון
שהיה בידם למחות וכו' וכפי זה מה שהתפלל אברהם היה על הגדיוקים שאין בידם למחות איך ימותו עם הרשעים וזהו חולין
הוא לך כמו שפעות בדור המבול והפלגה - והנה מ"ט ר' אבא כאן מעשות דבר אין כתיב כאן אזיל לטעמיה דקא' התם חלילה
לך חולין הוא לך ובה להכריע בדבריו ולדחות דרשות ר' אחא בדר"ש חלילה חילול שמים לפי שכתבו מעשות כדבר הזה ולסברת
ר' אחא שאמר אתה מערים על השבויה המיל של חיס אין אתה מביא אכל מביל של אש אתה מביא א"כ יש בכלל מ"ט חילול
שמים יש בדבר מעשות כדבר הזה דהיינו מבול כל מים וגם במבול של אש שהוא דכוותיה וכיון שאמר כדבר הזה לרבות דכוותיה
שהוא מבול של אש דהיינו לא הוא דהיינו מבול כל מים ולא דכוותיה דהיינו מבול של אש כן יקבה דה"ל מעשות דבר כזה
ובזה יוכן היא דכוותיה ולמה אמר כדבר אלא לרמוז ג' דברי' אלא היא ולא דכוותיה ולא דפחיתא מינה ולסברת ר' אחא אינו כדור
מב' דברים היא דכוותיה דהיינו מבול של חיס ומבול של אש אכל לסברת ר' אבא דר"ש חולין הוא מה שפעות בדור המבול
ובדור הפלגה אם כן יש שהוא הנורה של המבול ודכוותיה שהיא נורה דור הפלג' שהיתה נורה כוללת בכל העולם ועבטו להפוך
ה' ערים לא הוא דפחיתא מינה כיון שאינה נורה כוללת על כל העולם וכד' אמ' כדבר הזה שכלת כדבר נרמזו מה שפעה לדור
המבול ולדור הפלגה ומ"ט הזה הוא להפכות ערים הללו וכל הדברים האלו חולין היא לר' אחא ר' לוי בני אדם אמרו דבר
א' בא להחוק סברת ר' אחא כגם הוא סובר כמוהו כמו שכתבנו למעלה שסמך דברי ר' לוי באמר מה את עשים חבלא אכו' -

סמוך

סמוך לדברי ר' אחא שאמר מה אלה מעשים על הטבעה הרי טעניהם סוכרים סכרה א' סמ"ב חלילה לינו מטיח דברי דק הוא
הגבת חלילה שמי' ולדברי ר' אחא סמ"ח חילין והטיח אברה' דברים כלפי מעלה לומר השופט כל הארץ לא יפכה מפסט בתמיה
אם כן יותר חמור היה מ"ס אברהם מ"ט איוב כי אברהם הטיח דברים לומר חילין הוא לך ואיוב לא אמר חילין הוא לך כי
אם אחר תם ורשע הוא מכלה ומנחם שלא אמרו טעניהם דבר אחד אבל לסכרת ר' אחא ר"ל שחלילה הוא לומר יש חילול שמי'
בדבר ולא הטיח דברים אם כן בני אדם אמרו דבר א' וסקולים טעניהם אברהם ואיוב אלא באמרה אברהם כי טוב דהיינו
מ"ס השופט כל הארץ לא היה בתמיה כי אם בניחומא ואיוב אמר דרך ענה טובה שלא יתפוס ההכל בבני האדם כיון שרובם
קיימו על עולם ואיוב אמר תם ורשע הוא מכלה במתעטם ולכך אברה' קבל שכר דהיינו מ"ב לוי ה"ב אהבת דהק לנפק כריותו
ותבוא מלחייבן ע"כ משתך אלהים אלהך מתן כסון מחייבך שמשכרה דורות שמנח עד אברהם לא דבר עם כולם אלא עם
אברהם ויאמר ה' אל אברהם לך לך וכו' :

א

בעית אומא לעולם לא תיפור תורה דכתיב כה אחת נרין ליישב הובי מתרנה הא דאמר: 'המבינות עיבך בתורה
והבא קאמר בתלפ טעו קתימת דמפקיד דינא ונראה דה"ק האלו היתה תפילת מיספיק דה"ב בשע' טעיות דהק"ב
הן לא היה כ"כ השם דילמא מעייני בעידיה דהא' גברא יתהו ליה מנוס דדין לא כתיב בה אחת ולכך הק"ב עויתא לאדם
ונכנס עמי לכנים מטרת דין הכל בבני קתימת טה"ב עוסק בתור' דכתיב ע"כ אחת חיינו מויתר כלום ואולי לא התפלל בבני
טעו זכרונות בפרות טיוביה דהק"ב לא היה השם של כלום אבל מתוך תפלתו שהיה מתפלל זכרונות מעצי טעונו כן באותם
הטעו ת"ת מתוך שמתפלל זכרונות יבור' ה' מעשיו והוא זמן שעוסק בתורה דכתיב כה אחת חיינו מויתר להכנים לכנים
מטרת דין ולהבי מדמי ליה לכך אל יתפלל ביחיד אלא בניבור :

היום

לעשותם ולא היום לטוב ככרם יש דור טים רמו אשכחתי דסמיך ליה והיה עקב זה"ק היו לעשותם והיה השכר
בעקב דהיינו למחר בע"ה יום לטייל בכרם וטוד רמו בעל הטורים היום לעשותם אבל שכר תם שהו יעקב
אום תם הוא לעתיד והיה עקב ומתחלקת מידת לעשיהם בבתי תיבות לעבו תם :

בר

מנות בישראל עושים מעוונות עליהן לע"ה משמע דעדות זה אינטרו' מפני א"ה שלא יערערו על מתן שכר כנותן
ה"ב ליבר' ולא להם וכיון שרונים א"ה המנות שמדיין ביברא שקיימו אותם בעה' יתנו בידים ויבדקו או יאמרו
האימות באמת ובישר הוא מה כנתן להם הק"ב ככרן ויש תיבה לזה הנורבן גם בן לבא המנות ולטרוף את א"ה על פניהם
כשכר הידו ואמרו אמת וכתא באות וטירפות היא לזולתם לא"ה מלבד כלל זכו למתן שכר יש להם ג"כ זולו לאות המנות
טירפות אותם על פניהם על שלא עסקו גם וג"ל בהמנות שטורפות אותם הם המלאכים הנכסים מהמנות כי העושה מניה א'
ש"ה מתנה מלאך אחד והמלאכים טירפים אותם בפניהם על כלל קיימו גם הם המנות ולא עוד אלא שהיו נחמים בזרות
לביטול המנות על כן טורפים אותם כל פניהם :

יא

היה דוד ראוי לאיתו מעשה וכו' ביאור המאמר הזה בתכתיבו שכיון שהק"ב עוורו לאדם מירי זכרה טכחמ'
זופה רשע לנדיק ומתקם להמיתו ה' לא יעזבו בידו וכו' ומה גם דסקדתיבו לאדם מנות ומעשים טיבים
טענה גוררת מנה ואין הק"ב חומין לידו דבר של עבירה והרי יבראל קבלו התורה והיו במלאכי אלהים כמחמ' השות עליהם
אני אחרתי אלהים אמת וכו' ואין כל ליהם טון עו' ולא הרחיק הק"ב מהם הטחט בדכתיב הרחיק ממנו את-פעמינו וכן דוד
היה קרוב לשמים טנה ובתיב ביה ולבי חלל בקרבי והק"ב דהרנלי חסידיו ישתור ואין כל לידי חטא ולא עזרו ה' להרחיקו ממנו
אלא רנה הק"ב להניחם בבחירתם כדי להודיע מעלת השוכה לזכור וליחיד - זכתיסכות בחבו ונריבה פי' לכתוב חטאם
והבלת משובתם ונריבין אני לבאר כוונת דבריהם כי מקשה היא שהיו מנוארת הכוונה על נריכות הנחמא שהיו לונה הנורר
להודיע מעלת השוכה בניבור ויחיד ונתן נריכות לשניהם פי' בניבור חומר חילול ה' דמפרסם חטאו מכ"כ ביקוד - ויש
ביחיד חומר דלא נפיש זכותיה מה באין כן בניבור דנפיש זכותיה ולמה פירשו התוספות פירוש אחר והיינו יכולי' לומר שהוקס'
לכבלי התוספות לכיון שהכחירה היא ביד כל אדם לחטא ולזכות איך אנו נותנים נריבות טחטא הנכו' כדי לזכות לזכו' חטא
היחיד כדי לזכות ליחיד והרי בידו כל האדם תלוי חטאו ואין יתכן שיחטא בכביל שיזכה חסידו הן אמת כי כפי מה כביארתי
והוא מיוסד על לביץ רש"י י' לומר הנריבות שהניחו הק"ב אל הנחירה ולא עזרו להרחיק מהנו חטאו לפי כרנה הב"ה שיוכי
הנכיר והיחיד שהודעת דרכי התוכה אבל עדין יקנה ככפי זה לא היה ראוי להעניש לא לנבור כנגל ולא לדוד בחטאו ולמה
ענבו לזה ככתבו התוספות ונריבה פי' לכתוב חטאם וכו' שהנריבות הוא למה נכתב בתורה יבנביאום חטאם יאעפו כבעיק'
חטאם לא הנגם הק"ב כנתיבתם מפני המיעלת הנמכר להודיע דרכי השוכה לזכור וליחיד מ"מ למה נכתבו לז"ה ונריבה
לכתוב חטאם לפי שיש בניבור חומר חטאו דמפרסם ויש ביחיד חומר דלא נפיש זכותיה ומתוך שנכתבו זה וזה אנו לומדים
שחשבו מתקבלת תיבתם - ונלמ' א' אני היאל שהתוספות זל פירשו טנריבות הנחמא היא לכתוב חטאם וקבלת פאזמתם
הם הוא ככפונה הנמ' למה הנרכי לחטא הנביור וגם היתה וכו' להודיע לדבים וכו' יש קייס חוקה דהלל ואם כל הצדקה

מסכת גי

יחטאו בתשובה אני מוחל זכך אם נפש ה' יחטא ולא להכבייל ולהחטיא הגיבור וגם היחיד חטא גדול כדי להודיע לרבים דרכי
התשובה לזה אמרו התוס' וגריבה לכתוב חטאם כלומר הגריבו מ"ט חטא הגיבור וחטא היחיד קבלת תשובתם כאלו הם שחטאו
לא היה מק"ב חטא הם נכסלו בעונם ובקונטרסים הארכתני ע"ט • ע"ב כל בן הרב ז"ל :

עוד

יש לפרש שהקבו התוס' למה היגדפה הגמ' לומר וגריבא פהרי בדבריו נאמרו הגריכות נאמ' לא היה דוד ויברא
דאיים לאותו מצבה חלל לומר לך חטא יחיד אומרים לו בלך חלל יחיד ואם חטאו נביר אומרים לו בלך חלל נביר
ומדקאמר לומר לך כאלו חטא יחיד וכו' משמע שפיר טיב נביר מה שאין ביחיד ויש ביחיד מה שאין נביר ואם רצה לפרש לנו
כדדין טיב ביחיד וכדדין טיב נביר לא הולל וגריבא חלל בך הולל כאלו חטא יחיד שאין כמו גדול ומרובה בזכות אומרים לו
בלך חלל יחיד ואם חטא נביר כהוא מפורסם בחטא אומרים לו בלך חלל נביר והכח הוא כמו מנא והדר מפרש לומר לך
שאלו חטא יחיד וכו' וגריבא וכו' למה פירשו וגריבא לכתוב כלומר בענין החטא שנודמן לנביר וליחיד הוא מכואר בדבריו
שאלו לך טאם חטא יחיד וכו' שאם יאמר היחיד לא תקובל תשובתו לכך נודמן גם ליחיד כדי לומר ליחיד בלך חלל יחיד
והגריכות כל הגמ' הוא למה נכתב בשני המקומות ואמר שהוא ללמד לדורות האחרים שיתפרסם החטא כימא דהו לכו מרמי
לרשימא אם פירסום החטא וגם שאין כמו מרובה בזכות מ"ט תקובל תשובתו דנקטיבן הגד של הגיבור דמפורסם בחטא ונד
כל יחיד ללא נפיש וכו' ומ"ט התשובה מיעילה וזה למדנו ממה שנכתב חטא דוד דה"ל עון מפורסם והיה יחיד ללא נפיש
וביתיה ובמקבל והיינו הקים עולה כל משובה בשני הגדלין החמורים ככו' • ועוד כ"ל והוא הנכון שדקדקו התוספות שאם
הגריכות הוא כפשוטו אינו מהפך בשני החלוקות דכשלאם בחליקת היחיד נחא דיקשה למה הוגרך כיון שלמדנו מעלת
התשובה מהגיבור שחטאו בעל ואמר גריבא להיות זכות דרכים מרובה דנפיש וכו' ויהיה חלל היחיד ללא נפיש אימא לא גריבא
חלל אין להקשות כיון שלמדנו מהיחיד למה הוגרך נביר פהרי מומן כל הגבור עד שאלו היחיד נביר כמו מ"ט כנה ואם ימתין
להודיע עד דוד מנין ידעו מעלת התשובה אימא הדורות שמומן התורה עד זמן דוד ולמה הוגרך לתת גריכות כזה הגד ועוד
קשה דהו ליה למפתח בגריכות על הסדר בתחילה יאמר דמי אשמעינן נביר ואחר כך יאמר ומי אשמעינן יחיד ויבדל ללא
שייד לומר אשמעינן בגריכות מעשים שהיו בעל וכדוד אמנם יבאר כדבור תוס' והוא דקדוק אחד כמות' שהיו הגריכות
בשני מקומות בעל וכדוד ואיך אמרו גריבא לכתוב חטאם וקבלת תשובתם דמשמע שהגריכות הם בחטא ובתשובה • וע"ק
איד הוא אומר וגריבא לכתוב חטאם וקבלת תשובתם ואיך היה אפשר לכתוב התשובה ולא החטא ואין לדבריו אלו הבנה וכך
הולל וגריבא לכתוב בעל וכדוד ולכך אני אומר מ"ט המוספות וגריבא לכתוב חטאם וכו' שהטובה היה לתת גריכות ליחיד
למה הוגרך כיון שלמדנו מהבעל יאמר שהוגרך כדי לכתוב חטאם וקבלת תשובתם כענין דוד נאמר החטא וקבלת התשובה
מה שלא נכתב בגיבור כי אם החטא באימרו אלא חטא העם הזה חטא גדולה ויעשו להם אלהי זהב חלל קבלת התשובה לא
נכתבה בתורה לפי שחידוש קבלת הגיבור בתשובה הוא מחמת החטא שהוא חמור נכתבם ובלכך כתיבה שם התורה פירסום
החטא לו' שהטוב נכחל להם חלל לא איכפת ליה לכתוב עש"ה התשובה כי אין בזה חידוש שפשוט הוא שיומר יש לקבל תשובת
הגיבור דנפיש וכו' ויהיה ומה שאלו למה כענין היחיד שהוא דוד הוא בענין קבלת התשובה שאשפ' ללא נפיש וכו' ויהיה מ"ט יקובל
כדדין כי לענין החטא פשוט הוא שימחלו לו כיון שאינו כ"כ חמור נביר דהא לא מפרס' חטאו עוד אפשר לפרש כפי דרך מ"ט
גריבא לכתוב חטאם וקבלת תשובתם כלומר וגריבא להודיע דרכי התשובה נביר וביחיד כדי לכתוב חטאם נביר שהוא הגד
התחודש שאשפ' שהוא מפורסם ימחלו להם והודיע ביחיד כדי לכתוב קבלת תשובה ביחיד שאינו מרוב' בזכות כי הגד הזה הוא
התחודש ובה יבאר מ"ט והיינו גאם הגד היקם על שהקים עולה כל תשובה שהוא נקבר עם מה שהגדיר הגמ' לכתוב בתור'
החטא בענין העגל שהוא ג' התחודש שאשפ' מפורסם החט' נחלל להם ולכתוב קבלת התשובה כדוד שהוא הגד התחודש לקבל
תשובת מי שאינו מרובה בזכות דהשתא נחא מ"ט שהקים עולה של תשובה דאשפ' שהתשובה נלמדה מומן העגל מ"ט לא היה
כזה כח התשובה כיון שהיו רבי' היה ראוי מן הדין לקבל חלל מנין לנו ביחיד ללא נפיש וכו' ויהיה שיקובל וכיון שאלו דוד ונתקבל
הקים עולה של תשובה אשפ' שאינו תשובה הגיבור הגד שאין לו זכות כ"כ כגיבור ואפ"ה נתקבל חלל מעלת הגבור היתה הגד
חומר החטא שאשפ' כן נחלל להם ואינו מנה רוב התשובה כי התשובה שלהם היתה מעולה הגד עגמ' כיון דנפיש וכו' ויהיה עוד
ז"ל חטאם של העגל וקבלת תשובתם בעגל נמי נאמ' ה"ה סלחתי כדדין חלל לא נכתבה עשיתם של התשובה לפי שיעוק' חידוש
הסליחה הוא הגד חומר חטאם ומתוך התשובה שטעה דוד עם דרך לכל העולם שיחזרו בתשובה וזהו הקים עולה של תשובה :

יד בר

הטובה מנה א' מקדמתו וכו' הא דמנה מקדמתו והעבירם אינו מקדמתו אלא מלפנתו ומטפנתו הוא
דמרוכה מנה טובה ויש כח במנה להקדים לפנות לפני פוטה דרך ישר ולך כה ומכרות לפני שתמו
שערים ויבא נוי צדיק ולא מביאו שהמנה מנילתו מכל פעמים חסטרם דדינא חלל גם מנין לו הדרך הטובה כדכתיב והלך
לפניך נדקך שהם חבדומ לפניו וכאום להקביל פניו וכבוד ה' יאשפ' לחסות תחת כנפיו חלל מיוטה מלת הפורענו' שאינה
מכרות לפני לומר בא רשע ליום רעה אלא מלפנתו ומעטפתו כי להיות לו למלאך משחית נפשו כדכתיב ילפשו ארצו' דרכם
כ"ט

בהם המביאות טענה דהיינו ארחות שקלקלות וכשתצטף בהם יעלו בתוהו ויאבדו כי הוא בטן הוא זכר הוא תלך המות ומוליכמו ליום הדין זר' אלכסנדר אחר קצרה יבי ככלב כגם לחחר שמעניכין איתו איבה נפרדת העבירה ממנו והיא לפניו לתזכיר עון להתפשט בדכתיב לשכב חגלה להיות במה וכו' ודקדקו בכתוב שאם לא שמע אליה אפילו לשכב חגלה דהיינו שלא שכבו כנייה יחדיו במטה ח' כ"ס שלא היה עמה בתשמיש ולמה האריך לומר להיות טמה כי הוא בכלל לא שמע אליה לשכב עמה למה דרשו שלא שמע אליה יוסף לשכב עמה בעה' לפי שידע שאם יכבד עמה בפה סופו להיות עמה קבור בה בעה' כי אבל יש להקשות מנ"ל בכל העבירות שקטורה העבירה עמו. בכלל דילמא שאני הא דבעל בת אל נכר שהיא קטורה עמו בעה' אבל שאר עבירות מנ"ל ובמא ד' אלכסנדר נמי ה"ק יש עבירה שקטורה בו בכלל דהיינו בעל בת א' ככד בדכתיב ולא שמע אליה וכו' ופליג א"ר שמואל בד נחמני דלחר דכל העבירות כותיב הן דמלפנתו ומוליכתו ליום הדין והיא אחר דיש עבירה שקטורה בו בכלל ואף לאחר שקבל ענשו כגהניס :

יו דה

לא קבלי ובראל התורה אלא שלא תהא איתא ולשוין שולטת בהם שלחמך למען ייטב להם ולבניהם עד עולם ותימא מאי דוחקיה דהאי תנא דלא חוקמיה לקרא דלמען ייטב להם ולבניהם בכטיל המות דלון לך טוב' גדולה חזון בדלחמך ר' יוסי בסמך ונפלא מה זה שהקשה לר' יוסי והא כתיב למען ייטב להם טיבכ היא דהוא הא מיתא איבא והדיחו מבואר שאין לך טיבה גדולה מביטול המיתה י' ונראה דכיון שקידם מתן תורה היתה מלווה בה אחרת יתן והיה לכנס זה להם כל היתום ממש טרנה הק"ב ככה שכחו שהיו עכשו דמתן תורה כך יהיו לעולם וכפס סהיו עכשו כגורת החיות כך יהיו לעולם ומ"ס למען ייטב להם הוא כפס שהיו עכשו במדבר בלי עול מלכות מאומה ולכון כך יהיה להם מאומה הזאת לעולם וא"ל לכטיל מהם מ"ה אי אפטר שכבר נגזרה נזירה כלומר מאדם הראשון נגזרה גזירת מיתה ולא בא הק"ב לכטיל מה שכבר נגזרה מיתה לאדם ולתולדותיו הא לא קבלי ובראל התורה כלומר אין חידוש ליבראל בקבלת התורה אלא להגביל מעבירה החיות ועול דייק קרא דלמען ייטב להם ולבניהם שאם הטובה היא ביטול תלך המות למה הוהרך לומר לבניהם שכיון שביצע המיתה מהם גם בניהם אחרים עליהם ימיו לעולם זה שהקשה לר' יוסי דכיון דכתיב למען ייטב להם אלא הוא ביטול המיתה מה צורך עוד לומר ולבניהם אלא ודאי שמדבר על טובת שליח עול האומות שגם להם וגם לבניהם לא ישלפו האומות זה' יוסי חוקי לה בכטיל מ"ה וה"ק למען ייטב להם בהיותם עמי לבניהם שיהיו לעולם אבות זכרים גם יחד ובי כסיבת המות לא יפנו אבות אל בנים אחר מיתתם אבל בהיות האבות בחיים יהיה הטובה להם ולבניהם יחדיו עד עולם :

אלה

טידרו מנכסיהם כמדי המוס' וליבא למימר שלא היו להם בנים דכפביל כך לא היו צמנטיס להלשינו בפתחיה וי"ס דלקרק דנימא דליבא למימר דלא היו בנים תשום דהא כתיב ידמן ואבירם יצאו נגבים פתחיה אליה ונכסי' וטעם דהי כאן דהיו להם בנים וז"ל דאין צו ראוה דילמא בשלמך הק"ב למשה לך טוב מגריתא בי חתו כל האנשים הוא שלא היו להם בנים ואח"כ נולדו להם בנים והיו במחלוקת של קרא י' עוד כתב המוס' כס וז"ל דמלמען ליה טידרו שנסכיהם דלחמת כן אין להם כח עוד להזיק אבל כל הנך היו יכולין להזיקו ע"י מחנטיס ופכטיה דקרא מיירי בפריעה וימת חלך מנכסיהם ונריך לתת לב מ"ס המינספות כאן ופכטיה דקרא מיירי וכו' ונראה דהיכא להם לית דמלמען להם טידרו מנכסיהם דלחמת כן אין להם כח עוד להזיק שהיו אף על פי שחמך הק"ב למשה שלא ימות מהם כיון שאין להם כח להזיק במחוב' אבל מקיים יש לחוס טפא ויוקרה להלשינו לפריעה בניהם לזה אחר פכטיה דקרא אחר חתו על פריעה חלך מנכסיהם שמתחש' וכיון שמת פריעה אין עוד חשש שמנו וגם דתן ואבירם ירדו מנכסיהם וכיון טידרו מנכסיהם הרי הם תשיבס כמתים ולכך א"ר טוב כי אין לך עוד לחוש בכלל :

יו דה

מי יתן והיה לבנים זה להם אחר חובה לישראל כפויי טובה וכו' י' דקדק איתרו כפויי טובה שלא אמרו מן אמה ועיה' וכתום' שלא רז"ל כדי שלא להחזיק לו טובה - וקשה טיבכ דהאי מי שאינו רונה לקבל מתנ' יתכן לקראי כפויי טיבה והרי כפויי טיבה הא מי שקבל טיבת הגאה מחבירו ואינו מכיר בטובתו להחזיק לו טובה אבל ישראל כלא רנו לקבל מתנ' ולא אמרו מן אמה אינם נקראים ככביל כך כפויי טיבה ולכאורה יש לפרש שכיון שלא רנו לית' מן אמה כדי שלא להחזיק טיבה לפניו ית' נראה כמעולם לא קבלי טיבה הימנו ואם כן שכחו כל כפלאיתו אחר עשה עמם כהנפלאו איתם מתגדים כי אם זכרו חסדי' ה' למה נמננו עכשו מלימור לו מן אמה כדי שלא להחזיק לו טיבה והרי במה חסדי' יש לה' בה סליהם ומכאן יש מודעה שהם כפויי טיבה על הנסים שגמה עמם לשכר ומ"ס פרוץ גריבון למודעי ולבאר הכין יפה יפה ופ"ק דהא קול הכל בידו כמים חוק מיראת שמים ואם כן חיד הכיחם על שלא אמרו לה' בה מן אמה לנו לב ליראה דהא נדיק והס' לא קאמר שזה מלויביד האדם ועוד דקד' מאי בשנה לאמר הק"ב שראוי לומר כשלאמר לבס הק"ב מי יתן והיה וכו' וע"ק למה נמננו מזה על ישראל כיון שגם הוא לא נהן לב פל הדבר הזה עד ארבעים שנה ומי לנו גדול מתנ' שהיה עומד עם ולא אמר להק"ב מן אמה ואם כן לא על ישראל מלויביתו וזו היא קושיית בפלי התוספות והס' פ"ל שמה היה יודע ולא הקשוד על ארבעים שנה לפי שהיה סביר שלסוף ארבעים שנה יצמדו על דע' רבם וכשראה לאחר ארבעים שנה שעדין לא שרו

בסכת עז

זה הקפיד כנגדם ואין להקשות בדברי התוספות דאמאי ניידי תפי' דלא זל והיה להם לפרש דמשה לא ידע עד ארבעים שנה
 וכשעמדו על דעת דבן לאחד ארבעים שנה והם לא שאלו הקפיד כנגדם מכוס דאם איתא דמשה לא ידע עד ארבעים אין לו
 מקום להקפיד כנגד ישראל כי הם זריכים ארבעים שנה אחרים לעמוד על דעת משה רבן כמו שאלו עמד משה על דעת הק"ב
 דבי עד ארבעים שנה • ועוד זל דאם לא ידע משה עד לאחד ארבעים שנה לא היה מקום להקפיד ולומר בשעה שאתה לבס
 הק"ב מי יתן והיה היה לבס לומר מן משה שהרי גם האיש משה גדול מאד לא ידע עד לאחד מ' שנה ומי הוא זה שיכול לידע
 ולהשיב בחזרה שנה לבך מידנו התוספות כמשה ידע מתחילה והשם שאלו לכוף מ' שנה יעמדו על דעת רב' וישאלו ויבטלו אמרו
 דבר זה חז' הוביחם על פניהם שהיו כפויי טובה כיון שלפת בזאת כולדו עמדו על דעת רבס ולא שאלו ומ' חז' ריכין לפרש
 כפי ביטת דב' זל לתה נהרעם עליהם משה כיון כנס הוא לא ידע עד מ' שנה וכמא היום חז' למחר יתנו לב ישראל לומר מן
 אתה כי פשוט הוא שחזר' משה ע"ה היתה לתעלה מתדרגתם ואם יום או יומים יעמדו אין כאן קפידא כלל וע"ק בתלוננו משה
 רכינו ע"ה באחר ולא נתן ה' לבס לב לדעת שכיון שכך הוא שהק"ב לא נתן להם לב לדעת ולהשיב אין עליהם תרעומת כי
 ה' יתן חכמה חסיו דעת ותבונה ולא נתן להם לב לדעת ולכך לא נתנו לב לומר מן אתה לב ליראה את שחק ונראה עם ביחוד
 כיוונת הבקוב שאתה מי יתן והיה לבכס זה להם שהיה נדרש לבני פנים הא' עם מ'ם חז' כשעשה שקבלו ישראל התורה דוח
 אחת היתה עתם כדכתיב ויפתורני כפיהם וכו' ולבס לא נכחו כמו וכו' ולפי שהק"ב חוקר כליות ולב ויודע דוח בני חכם
 וידע את לבכס למרע על כן אמר מי יתן והיה זה שאומרים כפיהם כל אשר ידבר ה' ושמענו ושמענו והיה גם כן לבכס באופן
 שפיהם ולבס והיו פיהם ליראה את ה' ולא מהשפה ולחזן יום נ"ב הבנה אחרת כפסיק כי האדם יראה לעינים שאתה וישראל
 כל אשר דבר ה' ושמענו ושמענו ומשה הבין הדברים כפשוטן ולא ידע את לבס הזונה ולכך כשאתה הק"ב מי יתן והיה לבכס
 זה להם הבין שהכיוונה היתה לומר מי יתן וייתמוד לבס הזה לבכס זה שיש להם עכשיו והיה להם כל הימים ותהיה נמשכת להם
 היראה שכלכסם כל הימים ליראה אותי ולכך לא אתה באיתה שעה תן אתה לפי ספרתו שמי יתן באחר לבכס כי אז היו
 כתבלית הסלימות ורצה הק"ב באיתי שלימות והיה להם כל הימים ואם כן אין בידך לומר מן אתה כיון שהם שלמים והיו
 נדר זה כולדו שאורח דריקים כאור נונה הולך ואור וכוון שעברו ארבעים שנה וקאי משה לדעתיה דרביה הבין ככוונ' הכ"ה
 היתה לומר מי יתן שהיו עובדים אותי בכל לב ובכל נפש כי רוח אחרת היתה עתם באיתה שעה אז הקפיד כנגדם ואחר הגה
 אנכי לא ידעתי מה-יהיה כלככסם מאיתה שעה עד עכשיו ולכך לא אמרתי כלים אבל אתם כהייתם יודעים החמת כי כל איש
 יודע נעמי לבנו אשר היה פונה מאחרי ה' ולא טעיתם בדברי הק"ב וידעתם כי כיונתו היתה לומר מי יתן והיה עבודה זו
 שפיהם שיהיה בקרב לבס אם כן לתה לא אחרת מן אתה לבני • ויש להרחיב הענין טיוד ויפתארו כל הספיקות שישראל
 אחרו למשה דבר אתה עמנו ונבטעה ואל ידבר עמנו אלהים אחר הק"ב מי יתן כלומר אילו הייתי נותן אני התורה לישראל
 על ידי פה אל פה אדבר בס' ולא ע"י שליח היה נמשך להם תעלה ויתרון גדול כי יהיה לבכס זה שהיה פונה היום מאחרי ה'
 כדכתיב ויפתורני כפיהם היה נמשך להם לב חדש ורוח נכונה ליראה אותי כל הימים לפי שבפי חשיבות הנותן יחול השפע על
 המקבלים ויאלו קבלו חסיו הק"ב היה להם לב חדש ולא היה כח בזמנה להחטיא האדם כוונו שיש לו כח עכשיו שקבלו התורה
 ע"ז כשר ודם ואם כן כששמענו ישראל דברי הק"ב ורתו להם התועלת הנמשך להם כשמיטת התורה והמנות חסיו היה להם
 לומר מן אתה פו' תן אתה לבנו ונשיך התורה והתענית והשמח לא קאי מן חשה על מניאות היראה דהרי היראה אינה טיוד שמים
 הלל הבוונה על התורה מן אתה ולא על ידי כ"י כי מתנו נמשך לב חדש ליראה את ה' כל הימים ולהיות לבס שמי' בירא'
 ונה מהשפה ולחזן וז"ל ולא נתן ה' לבס לב לדעת כלומר כבילבס כשפרתם בטובתו של ה' כה' ואתתם אל ידבר עמנו אלהים
 כי בדבר שהיה עתם טובה דהיינו מנינת התורה משיו חשבתם אותה לרעה לומר אל ידבר עמנו אלהים פן נמות לכן כגלכס
 לא נתן ה' לב לדעת שאתם נרשתם שלא הבין את לבכסם לדעת וליראה את ה' כיון שלא חל עליום השפע חסיו ית' ולכן קראם
 כפויי טובה על שלא הכירו כטופה שהיה הק"ב עושה עתם לתת להם תורה מסיו ובאותה שעה היה להם לחזור כס מ"ס אל
 ידבר עמנו אלהים ולומר מן אתה כיון שהם היו יודעים מה שכלכס שלא היו נכונים בעבודתי יתברך היה להם להבין דבריו
 של הק"ב שנתנת התורה חסיו ולא חסיו כ"י עושה דומם והיה להם לומר מן אתה חבל משה לא ידע פירושו של דברים עד
 עכשיו והיה חושב שמה שהיה כפיהם של ישראל היה ג"כ לבכס והבין כיונה אחרת בדבור מי יתן כמו שכתבנו לכך לא הקפיד
 כנגדם עד לאחד מ' שנה וכוה נכתב האמת :

יה אה בחקותי תלכו אין אם לא לטון בקצה נראה דהוק דה להם שאומר אם בחקותי שרו' לטון ספק אם יעמדו
 או לאי שדבר הלוי כרונם והרי מיוחדים וישראל לשמור חוקי ה' ותורותיו ויגורו לזה דרשו אם לטון
 בקצה כמו אם אתם חקקים לעשות רצוני בחקותי תלכו וכן מנינו שמתחנן הק"ב שיפמדו התורה לי עמי שימע לי וכו' •
 כמו לו יהי כדכתיב :
יה ימי דכתיב ארבעים ירעי על כל מים גרין להבין חז' קפיד ליה בהאי קרא • וביד דלקאי אלטרוך פירש

ז"ל כפי שיהא יצרו מסוד בידו והא בחלל סני טאם פנעך מנוול זה מכבהו לבי' וגמחו • ונראה דהוקשה לו דהלל אשדכיס כל זורעו על מים מאי על כל מים ומהו מכלמי רגל הסור טאם רוכה לו' שמתוך שזרע במקום המים מכלה רגל הסור לחרום כבדו שהוא כדה הלח ויבש גם החדישה אם כן אין ענין להזכיר רגל החמור ומה גם שאסור לחרום ברגל סור וחמור כדכתיב לא תחרום כבוד ופחמור יחדיו ולכך דרש במדרש בתורה ובנ"ח סנק' מים והוא זרע גדקה וה"ק אשדכיס זרעו גדקה ושופי' ג"ח במקום תורה ואשפ' באיני אותו אדם גדול בתורה מ"מ על כל מים כיון שאתה נומל חסד עם ת"ח כיון שיש בידו מורה כן הרבה וכין מטט איתה הדיעה על הגדקה ונ"ח על כל אינן תורה היא מעולה ומועלה באילוי הוא עצמו עוסק בתורה שמתוך התידה חסתלק הוציאה ומכליו רגל היצר הרע שקדו הלך טנאח' ויבא הלך לאים העביר כמ"ט אם כנע כך מנוול זה מכבהו לבי' אם אמן הוא נומוח וגם אדם זה בעשה גדקה וחסד עם ת"ח דרו הוא כמורה ומכלה מעליו רגל הזנה באילוי הוא עסק בתורה והשתא דייק לבון ר' יוחנן שאמר אשדכיס ישראל ככומן שהם עוסקים בתורה ובנ"ח דהלל אשדכיס ישראל ככאתם עוסקים בתורה ונ"ח אללא בא לומר אשדכיס ישראל כזרעים גדקה במקום תורה לפי שידוע הוא ככומן שהם עוסקים בתורה ונ"ח יצרן מסור בידם ובאן למדני באשפ' בהוא אינו עוסק בתורה כיון שהוא טובה גדק' ונוול חסד על כל מים שהוא מקום תורה הרי כהו יבש כעוסק בתורה ומכלה מעליו רגל זנבה שהוא נוסר בידו ובתנאי טאמו עוסק בתורה וקבלנה ויפ' עצמו כמורה לטוב ובחמור לחשמו כין אם למד תורה הרבה או מטט ימים על עצמו טול תורה ואו החמור בידו לנ"ח עניו קרו הוא כמורה ויצרו מסור בידו :

ב כיון

נראה ח"ה היום שמתמטט והולך וכו' ואשפ' שהלילה היתה ארוכה מ"מ ננטער שהלילה היא זמן הטינה והטינה א' הם' למיתה אם כן זו היא סימן מיתה שנקנסה עליו :

הנו

הכנו יום שנכרח ח"ה יכו' תימה דאמרינן בנדרש שהניע עליו השטח ושמה האורה ל"ז טעות והכא אמרינן כיון ששקעה עליו החמה אמר חיי לי יכו' ונ"ל דשקעה עליו החמה על יום השבת ואו אמר חיי לי שסרתני ועולם חסך בעדי וכיון שכלה עמוד השחר הוא חיר ליום א' אמר מנחנו כל עולם הוא :

מקדן

כתיב בתוספת ה"ג ד"ת מקדן כתיב כי אין נראה לומר המקדן נראה קדן א' יותר ממקדן • וכוונת התוספ' דהנסיכו מקדן בניקוד קדן חירק תחת המ"ם וסגול תחת הק"ף וסגול תחת הר"ם ומ"ם כל מקדן הוא מ"ם השמים • סור פרה שנגכרה לו קדן א' הים מפדוש אבל אין לגרום מקדן בניקוד פתח תחת המ"ם ותחת הר"ם כי אין מנכח בבתיבת מקדן שהוא קדן א' יותר ממקדן :

טל בואו

דכתיב אשד האים אשר לא הלך וכו' יש לדקדק מ"ט מ"ד אשד האים דמכחש כמלכד הקיטא שאמר וכו' מאחר שלא הלך וכו' יש לו קיטו אחר בכחוש ועליון היא אומר מ"ד אשד האים וכו' וע"ק מ"ט וכו' מאחר שלא הלך מהיכן עמד דמאי קיטא דילמא אשפ' כלל הלך בעגת רשעים הפושעים אפטר לו כי עמוד בדרך חטאים הסוגנים וזהו אמר לא עמד בס' ולא יתערב רק הליכת העברה וכן אשפ' שלא עמד בדרך החטאי' אפטר לו כי היה יושב בחושב הללים במקום הרגילים לישב בו הללים ועבדיו חוגם בס' ועל זה אמר ובחושב לגנים ולא אמר וגם לגנים לא יבש וע"ק מאי תקשה וכו' מאחר שלא הלך היכן יבש דילמא מדבר בכמה בני' אדם הא' כלל הלך בעגת רשעים וכן אשד אדם שאשפ' סגלך בדרך רשעים לא עמד בדרך חטאים וכן האדם שהלך ועמד אשדיו אם לא יבש בחושב לגנים וכל א' מהם האגור כפי ערכו וכן נבאר מ"ט מאחר שלא יבש מהיכן לך כי בכפוש הזה לא הוזכר הליכות אלא לא יבש בלבד ונר' דהוקשה לו בכחוש טאם הו' מדבר בפדשו בני' אדם היה לו לומר אשד האים אשר לא הלך בעגת רשעים ואשר לא עמד בדרך חטאים ואשר לא יבש בחושב לגנים ימהיילינהו כוליהו אבר לא הלך בעגת רשעים ובדרך חטאי' לא עמד ובחושב לגנים לא יבש מנחש דמנחשי בחד גכרה והסת' קט' כיון שחם זה לא הלך מהיכן עמד טא' ליעמוד חלא אחר ההליכה וכחש דילמא מיירי במי' כלל הלך בעגת רשעים הפושעים וזו גם זו עשה להרחיק ענינו שלא לעמוד בדרך חטאים הפושעים בעגה כמעפ' שהולך בדרך החטאי' מ"מ אינו עומד ומתחבב טם מ"מ יקשה מ"ד אשד האים אשר לא הלך בעגת רשעים ובדרך חטאים לא עמד וכו' ומדנני קת' ואמר לא הלך בעגת רשעים או יאמר אשד האים אשר לא עמד רשעים לא הלך ובדרך חטאים לא עמד וכו' ומדנני קת' ואמר לא הלך בעגת רשעים ובדרך חטאים וגם לא עמד הכתיב קאי אשפ' רשעים וה"ק בעגת רשעים ובדרך חטאים לא עמד וכו' מה שדרשן חול בעתרא לגר אשר כשערוך תתננה ואכלה או מכור וכו' דרבינו תתננה ואכלה או מכור לגברי הרי שהותרה נפיונה ומכירה גם לגר ואם כן הכא נמי קאי לא הלך ולא עמד אחרויהו' אשפ' רשעים ובדרך חטאים והשתא קשה כיון שככל אחך קוזהר טל ההליכה לתה היגיר להודור על העמידה טאם לא הלך מהיכן עמד וכיון שלא הלך ולא עמד בדרך חטאים הפושעים מהיכן הרגילים לישב במקום מייבש הללים דלא יבגר מהיות הדרך ההוא קרא דרך חטאים יאם אינו הולך בדרך ההוא מהיכן יבש להצריך להזיזו על זה חלא טאם לא הלך שופו לעמוד זכו' בלימה לטולם שהזוהר גם כלא לילך בדרך החטאים ואין כוונת

מכתב ע"ז

הכתוב לתור לני טחם לא הלך זו חובטת הוא כלא יעמוד דהא ע"טחא לן טחם לא הלך מדיכן יעמוד אבל כה הכתיב לדיוקא
ללמדנו שפנייה גורמת עזרה טחם הלך בין כעלת דנשים וכו' בדרך הטאים סופו לעמוד בדרך החטאים ויתעכב פס וטחם
עמד בדרך החטאים סופו לייכב כמוכב הלגים שכיון כהלך ופחד בדרך החטאים לא יחוס לייכב כמוכב הלגים כפרט כענה
טחין הלגים יוכבים גם וכו'ן כהדגל לייכב גם לפעמים יכילו הלג' בעודו גם ויתקלסו בו וילטינו וילוננו על התנועים עמון
לייכב אתם כי יחקרו עליו כן על טחחוק עמנו לכפר והוא בא ללון גם הוא עמם כדי להגלל מלככות והסת' לאמרן דכילהו
דכתי נפקי מדיוקא אפי' בלא הזכר הלגנות דהאי קרא דרטינן ליה מדיוקא דבמוכב לגים לא יכב דסמין ליה כי אם בתורת
ה' חפנו הא מי שייכב כמוכב לגים איננו חפן בתורת ה' ואין לך ליגנות גדולה מזו וכי תימא תנ"ל דמי שאינו חפן בתורה ה' א'
נק' ליגנות לוא ועליו הכתיב אומר אם חמת חמת לך ולגת לכרך תחא כלי' ואם לא חמת ולא לתת תורה היינו לגת וכו'ן
לגת לכרך תחא ליתר כמעט' הליגנות אינו נמנע בחדש כהוא לכרו לא הלך הוא כחכרת אנשים לגים אבל כיון כלא חמת
ולא הפנת בלימוד התור' וכו' לגנו' סלגת אתה לכרך בלא כחכרת אחרי' כי אתה מתלונן על התורה כיון שלא למדת ולא חמת
וידיך סוף תחא עכ"פ והרי למדנו מכאן כמי טחין בתורת ה' חפנו הרי זה נקרא לך מליונן כד' ובפיק מדיוקא דכתי' ובמוכב
לגים לא יכב מי שכתורת ה' חפנו ומכלל לאו אתה שומע הין כאומר לעול' וכו'ה זל דייק מ"ס ולגת לכרך תחא והרי כתיב א'
מתלוננו כי בלה ונחרנה טורם בליה לכל העולם ר"ק לכרך מ"ס לא אפי' הליגנות הוא גורם בליה לכל העול' הליגנו' הוא
כהוא למאים כחכמה ולא למדת אומר ולא חמה זהו לגת לכרך שלא כחכמת בני אדם וגם העונת לכרך תחא ואין לזרי' אתך ;

בר

המתלונן יסורין טחין עליו וכו' והא דדריש ה' א' אפי' דריש דקרא פן יחוקו מוסריכם ולא דריש כמי שפייה דכתי'
כי בלה ונחרנה ולא אחר גורם בליה כדאמר בספיק ד' מנחים כל המתלונן גורם בליה וכו' דילמא סבר ד' א' יגור
בלה ונחרנה אינו עונש הליגנות אלא כה ליתר הליגנות שמתלוננים הוא על מ"ס הנביא כי בלה ונחרנה כמעתי חמת ה' והי'
מתלוננים על זה ואחר להם הנביא ונתה אל מתלוננו פן יתחוקו יסוריהם ור' תנחים דריש כי בלה ונחרנה ה' הליגנו' ;
כתיב אפרי האיש וכו' יס לדקדק כיון דר' טעון כן פיו דריש לייכל מ"ד אפרי האיש מה חזר עכ"פ לדרוש מ"ד
אפרי האיש ודרש ענין אחר וע"ק מ"ס טחא תאמר אנדה כשינה היכי תיסק אדעתין להיות ירכב ותכטל . ונראה
כדוקה לוי מ"ס אפרי מי כלא הלך בעגת דמטת מדיוקא הא אפי' הלך אינו תאמר והלא אפי' הלך הוא נענש וגדול ענינו
וידיך דיק אפרי דמטת אינו חריטה אבל גם אינו נענש לזה דרש שאינו מדבר בעגת דמטת חמת' לעגת תפסה דכתיב אלא
ה"ק כלא הלך לשלטי'אות שהוא הפלטי' מקום כחאפי' גם לנחוק וכן דרך חטאים אינו טחוטאים כעבודה אלא תקום קנינו'
טורת החיות לבחית גם וכן מוכב לגים אינו ליגנית מה אלא להתעסק במיני מחבולות בני אדם וכו' מה אומר יהיה לאדם
כעבול כלא הלך באלו המקומות כיון טחין טוס דכר עבודה . כס לזה סקר טחא תאמר אלך ואנדה כשינה לומר טפיקר האומר
יהיה על שמחוקי חפנו דריש המתרדים אותי מעסק התורה כי כיון שלא ילך באותם המקומות טוס כהם כיוטול תורה יהיה
כמי להיות בתורת ה' חפנו כאפילו כשינה שהיה הנאת נוסו והורה שלא להתגרות כשינה כי אם בתורת ה' חפנו ונמנע שמה
לאחר אפרי האיש אפי' לא הלך אינו על תניעת' ע"לכית אותם המקומות אלא על היותו חפן בתור' ה' והרי הוא כאלו כתי'
אפרי האיש בתורת ה' חפנו ;

אמר

ר' שמואל בר נחמני א"ר יוחנן מ"ד אפרי האיש וכו' נראה דרבי' היקשה לו מאי האיש דממע האיש
היודע דהולל אפרי אפי' אפי' לא הלך כדכתיב אפרי אפי' ירא את ה' אי יאמר אפרי אפי' לא הלך
וידיך מהו עגת דמטת והיו דרך חטאים ומוכב לגים ורבי' כחכמה דכתיב ביה הטב את אבת האיש כי נביא הוא ועליו
כתיב אפרי האיש זה אברהם כלא הלך בעגת דמטת אלו דור הפלגה . ושמעתי מי מדקדק טדור הפלגה אמרו הכה נכבה
למי עיר יכעסה לנו ובחלת דמטת יש איתיות טור עם איתיות עם ואברהם היה כדור הפלגה ילא הלך כחכמת גם בדרך אנשי
הדום כהי חטאים ולא עמד באיגם כי לוי יכב כפרי הכפר יואהל עד סדום ואברה' אפי' בדרך סדום לא עמד חלא ענה לכך
היגם כדכתיב אם השחאל ויחמינה ויבחי כב לגים טהם פלגטים אפי' כאתר לוי אבימלך הכה ארני לפטור כטיוב בעיניך . טב
מ"ס לא יכב כקנינות אלא דרך נידות ויגור אברהם אפרי' פלגטים וגם כמיום ההם לא יכב עם אכיעלך והפלגטים הלגים
אלא דחק מהם ויטב ככאר טכע ?

מא אפי'

אינו ירא את ה' אפרי אפי' לא אפרי אפי' וכו' נראה דלרב דאתר אפרי טעושה טובה סבירא
ליה דכתיב תיטוב גדולים ההגדוקים ולכר אתר אפרי מי טעושה טוב' ור' יהושע כן לוי סבר
דגדולים לדוקים טעעלי' טובה ולכר אתר אפרי מי שמתנבר על יגרו וכובטו כלא יחטא דהיינו דדיק נמור שלא יחטא בלל' ;
וידיך יס לפרס מתנבר על יגרו כמי טפיה ט' מ' חלק נבי' דודה את יגרו ומתנבר על יגרו כדודה את יגרו הוא חבטט בו שלא
יחטא ושתנבר על יגרו הוא טעושה משהה הטיוב והמנות וכן נבאר כאן מ"ס מתנבר על יגרו הוא טעושה חלתינו ומשמים
טפיים . ויכחיה בלא המאתר ככתתיו ט' מ' חוקק פ' טעני' דף קיו ובכסף נבאר סדר קדושים ;

מב בל

העוסק בתורה הכ' עושה לו חפניו כנא' כי אם בתורת ה' חכנו נר' דדריש הכי כי אם בתור' ה'כלו' אם הוא למד בתורת ה' ה' הפנו גם ה' עשה חפנו ותמקן פדנכסנו באופן כיהיה פניו ובתורתו יהנה יומם וליילה:

ורבסוף

נקרא' על שם שלו שנא' ובתורתו הא דרכא שייכא בהא דרכא דבסמוך דאחר בלימוד תור' תמלה ואח"כ יהנה בה להוסיף בעיונו ונקראת תורתו דהיינו מה שחידש הוא בעיונו נקרא תורתו וז"ל כאן בתמילה נקראת התורה על שמו של הק"ב שהוא מה שדבר פי ה' ולבסוף מה שחידש בפלפולו אותם חידושי תורה נקראים בשמו של המחדש ונקראת תורתו:

מג כתיב

שמה מים מבורך וכו' קנת תימה כאן דמאי דמי דילמא הא והא איתנהו בתורה בדרך מים מכונסי' ובדרך מים חיים ורבי' זל פירש בדרך מים מכונסי' שסוכס כלים ובדרך המים חיים ואין פוסקים וכפי זה דמי כפיר שהיא מדמה התורה לביר שכלים מימיו ואח"כ מדמה אותם למים חיים כמאנים פוסקים אבל קשה מאי מצי בתמילה בדרך שהרי התורה לעולם אינה פוסקת לא בתמילה ולא בסוף וכדומה ז"ל לפרש' דתחיל' קודם שהוקבע לו תלמודו היא משכח ויהיו בדרך כסופו בלה ובסוף שנקבע לו תלמודו הוא דומה לבאר מים חיים כאין מימיו בלי' וגם הוא אינו משכח תלמודו ויש לפרש עוד דמי עולא הכי דכיון דכור המים מכונסים שייך לומר בהו נזולים דהיינו נזולים לירד אל הכור אבל הבאר שוכנת מים חיים מתקומו הוא נוכח ולא שייך לומר שכלאר נזולים והכתוב אמר נזולים מתוך בארך דלא שייך ביה ואמ' ככור שהם מים ולא אמר נזולים דשייך ביה הלל כתיב נזולים מבורך ומים מתוך בארך ותני בתמילה מבורך כלומר האדם תרבו דהיינו מים מכונסים מקוים אחר ובחימו ומן שהוא למד אין סימיו נזולים לאחר' כי הלאו יתלד לפנמו ולבסוף בשלמד חבקה וכו' מים שחדש תורה מדעתו או הוא תלמד לאחר' והיו מימיו נזולים להשקות מימי תורתו לאחר' ואימתי יהיו מימיו נזולים אחר מתוך בארך מאכיות התור' שחידש ונבע מעצמו כמו הבאר שנובע מתוכו אז יהיו מימיו נזולים ללמד לתלמידיו:

מאי

דכתיב הן מהבל ימבט הוקס' לו כפי פשוטו כמדבר במחין קאם מי שיש בידו הון רב ימבט מהבל כאין בו מעש כ"ס מי שיש בידו דבר מועט נקבץ ממש ומאי דביתיה דקובץ ע"י שהובטח שירבה ועוד מאי מהבל ימבט שההבל אין בו לא מעט ולא הרבה וכך הלל הון ימבט וקובץ כל יד ירבה לזה דרש רב הונא מהכל מלבון חבילות שהיא פתחלת כחית באומיות אח"כ וה"ק אם עושה תורתו חבילות דהיינו שגורם הרבה ואינו יכול לחזור עליו פעמים רבות ימבט ומכאן אבל קובץ על יד דהיינו לומר וחזר גורסתו ירבה תורה:

מד על

פלגי מים וכו' כי קאתריבן בימינו וכו' ז"ל דדריש פלגי מלשון חילוק ומים דריש כאילו כתיב ימים

מז מר

כי רבים חללים הפילה נראה דהוקשה לו מאי ופגמו' באם הכוונה על הריבוי הלל ורפיס כל הרגויה ועוד דלעריבניהו כי רבי' חללים והרגוים הפילה ועוד מאי הרגויה הלל הרבה ואם ענומים הוא חוקים הלל חללים ענומים הרבה והפילה לכך דרש בתלמוד שלא הגיע להוראה שהוא כמו נפל כלא מלאו ימיו וענומים לכון העונם פיו מלהורות שהיא גירס' הרגויה לכל דורו וזהו כל הרגויה:

מז בל

העוסק בתורה נכסיו מגליחין לו וכו' וכו' שפנינו הרואות שאין לכל עוסקי' בתורה הגלחה בנכסיהם דוק ליבניה דרובל שאמר מגליחין לו לו' באותם נכסים הגליחו להגאת נפשו ולא להגאתו הגליח דכיון שמתוכם קנה תורה וקנה חיי עה"כ נמנאו נכסיו הלכו בענין טוב ויפה ועוד רחו שגליחין לו בעוד יוסף הכמ' וסכל בתור' כדכתיב וסתרתם את דברי הכרית למען תכבילו בתורה עם החטפה אשר תעבון דיפה ת"ת יס ד"א ולא יבכנו הדרך ארץ לעסוק בתורה וכן כתיב לא ימות ספר התורה מפיך כי אז מגליח דרכך ולא יבכך לענין הלימוד כי אז תכביל בתור' ותוסיף בה וכן בתור' וכל אשר יעס' יגליח דהיינו על כל החטפ' אשר יעס' יהיה מגליח בתורתו והיינו נכסיו מגליחין לו להגד' תורתו:

מברין

ר' אלכסנדרו מאן בעי חיי וכו' בא' ר' אלכסנדרו דקדק הבתובים האו שדבר שלא לנכס מי האיש החפץ חיים ואח"כ מד' לנכס נגור לכוך מרע והלל מי האיש החפץ חיים ונגור לכונן מרע לכך היה מכרו ואומר שאן בעי חיי כלומר כי בן היה מכרו דוד וכלל הטעמ' עליו כי הכא דכניפו ליה כ"ע ואחו לגביה אז ידבר עמם לנכס ואומר לכל א' החפצ' שכלו נגור לכוך מרע ועסוק בתורה דהיינו ועשה טוב ויש לך דק דמחמץ דבגזירת לטונו מרע ישיב ארחות חיים ואח"כ אמר כנריך לקנות חיים שלא יגרה בשניה אלא יעסוק בתורה וא"כ הלל להגדה דכעו מיניה חיי לך ועסוק בתור' דהיינו סוד מרע ועשה טוב ועשה טוב זה תור' דכתיב' לך טוב נתתי לכה תודתניש' מצונו ונר' טק' ל"ה באש' שיהיה האדם עוסק בתורה לא ישיב בתורתו ארחות חיים כי הלאו תועיל התורה שלו לדעתה פון ל"ה שבידו כדכתי' מרפ' לטון ע' חיי' לכך שהיו להא' דשען חיי דינטור לטונו מרע ואח"כ יעסוק בתור' כי אז התורה נותנת לו חיי' דכתיב עץ חיים היא

לפטויקים בה:

מסכת עין

גב פב

ויבדנה הכרית אחר רב בעקמו פניהם כלפי הארון וכו' ר"י דר"ס ויבדנה מלפני פניהם נאה ורב דר"פ מלפני יוסף שהפכו פניהם שהיו פניהם אל פני הארון ביושר זה כנגד זה כדי לנהוג כבוד הארון שלא לתת אחריהם לארון :

גג ויעמד

השנים וכו' מכל הני אזוראי השמע שעתה השמע ב' עמידות האחד כהני השנים שהיו לכהן שעות תמים ועמידה אחרת עמד סמוך לשעת הקטיפה וכפסול לא הזכירה חלה עמידה אחת ויעמוד השמע כהני השנים וכו' האוי עמידה אחרת נרמזה בה"ס ולא חזן לבא כלומר בשעת הקטיפה כי בא השנים ולא חזן לבא ולהתקבט עכ"ל חלה היה כיום תנאים לתר כדלית ליה בשני העמידות היו כיום תמים ב"ד שעות ולמה הקטיפה והזריחה היו ב"ד שעות כיום תמים ולמה העמידה השנית היתה כיום תמים ב"ד שעות ומקום עמידתו דכתיב ויעמוד השמע בסמס ולא פירש כמה זמן היתה עמידתו מקום לשאתו הכתיב בשעת הקטיפה ולא חזן לבא דהיינו בנתעבכ כיום תמים ב"ד שעות ונזמנאו כל אחד מהב' עמידות היו כיום תמים ב"ד שעות :

גד ללמד

כפי יהודה קצת הלא הוא כתובה על ספר הישר ח"ר ויחנן זה ספר הצדקה ויחזק ויעקב וכו' ונרדף לדקדק לר"י דכיון שכתוב מצבות בנקראו ימים דכתיב תמות נפשי מית יבד' ח"ב ה"לל הלא הי' כתובה על ספר הישרים ובשלמה לר' אפרח אחר הישר כדכתיב התם ועשית הישר וכן לר' שמואל אחר כהן ספר הישר כדכתיב איש כל הישר בשני ה' אבל לר' יוסף הישרים מבני ועוד נבאר במאוי פליגי ונראה דפליגי ללמד דעת גי' מלחמת הקצת הם הוא מחמת זכות או לאוי דר' יוחנן ספר דבני יהודה יב' להם נחנן מפני כרבת אביהם יעקב כתיב ליהודה ידך כתיב לוייך הוא ולכך אחר כהן הלא הוא כתובה על ספר הישר כמבא ברב"ק יעקב כתיב ליהודה ידך כתיב לוייך וכו' בני יהודה לביניו התלחמה בקצת ונחנן שלא וכו' בני יהודה לקצת הלא בזכות אביהם הישר יעקב ולר' אלעזר דר"ס על ספר מלחמת הקצת הם ככתיב ועשית הישר משמע גם בזכות ענתם ונחנן שאם יהיו בני יהודה עושים הישר והטיב או הם זוכים למלחמת הקצת ור' שמואל ספר האדרב' שבזמן שבני יהודה עושים הישר והטיב אינם צריכים להלחם בקצת כי בידם ונחנן המלחמה כהרב ובחנות ולא יפתחו אבל בזמן שאינם עושים הישר כענינו יבשה או כשל כחם בשונם ואין להם להלחם פנים אל פנים כהרב ובחנות הלא הם יושבים מנגד ומרחיק יורו האזורים בקצת שהיא מלחמה גרוינה ממלחמת המכים כהרב ובחנות במורה על גי' ויחנן אף ללמד בני יהודה קצת הלא הוא כתובה על ספר הישר כהן שאינם כל הישר כענינו יבשה שאיני עשו דכתיב ית' לא היו צריכים להלחם בקצת רק כהרבם ידשו ארץ שהיא נילחנן הנבירה :

גז הייח

דרבנן טריקה כתבו בשנים' הייח טריקה דלית ליה אשיותא פי' בכל העובד על דברי חכמי' חייב יית' וא"ל איהו נמי לא היה אשיותא . י' על דמשקרא פרוך הני איהו נמי חייב טריקה ולמה לא הניחו רבוי יעמעל להתרשאת שהרי אם יבכנו פעם אחרת יתרחש גם חמכה דמסיק חיי' דרבנן דלית ליה אשיותא אותו יבכנו ולא יתרחש עיה ומוטב שימות בנטיבת נחם זה זכאי בלא פרינח גדר ואל ימות חייב כפרינח גדר עכ"ל וביאור דברי התוספות כמכתיו כ ספר תשובתי :

גח מ"ד

לר"ח שמניך טובים וכו' הוקפה לו דמה ענין השם עם הריח שבזמן הלל לר"ח שמניך טובים שמן תירק ריחך שמתפכט יודף הריח כשהדוקין אותו לכך דרש רב נחמן במדבר בת"ל בריחו יודף וגלוי בזמן שלמד תורה ואם זכה ללמד לאחרים דהיינו שמן תירק שמן התורה שיש בו מריקה גם לאחרים או שמך מתגדל בעולם ייזכה לינה לו גם על בן עולמות אהבוך שכל היותי מלמד לאחרים כל העולמות אהבוך לפי שגודם לקרב נפשות שהמלח מורה לחבירו כאילו טעמו ומכיון לחיי ע"ה"כ וגם מלאך המות הוצמד יתמונה על המית אהבוך שלא לקטרגי בו הטעו המקטרג הוא מ"ה ולמי שגלמד תורה לאחרים הוא אהבוך ואינו מקטרג: אותו ומתוך כך נוהל שתי עולמות עה' וע"ה"כ :

סד פרק ד

משני מה מתקנא בעובדיה ואינו מתקנא בה פירש' מתקנא לנקום חם ועבדוה ותימה דהולל מיד מה באינו מתקנא בה לנקום אותה ולבטלה היא מפני שפירש' דבר שגורף לעולם בו וכדאמר לה בשמך יאבד עולמי מבני הבוטים ואפשר לומר דהפולוסוף דנה לומר מפני מה מתקנא בעובדיה לנקום מהם כיון שאינו מתקנא בה מבני יפוי כל עולם גם בעובדיה לא היה לו לקנא בו הכל הוא מפני שטוים ולכך הביא מכל בן המלך עם הכלב חפשי' שאין לבטום על הפלב הוא בוטם על הכן וכן מתקנא בן אדם העובדה :

השלח מסכת עין

מכבת הוריות

ב פרק ב

אמר קרא את כל אשר נזהר אליכם ביד משה איוו היא מזהר שזו כדיעורו של הק"ב וזה ביד משה היו אומר זו ע"י וכו' ואע"ג ככל המנהג אשר נזהר ה' ביד משה נר' דדייק הכי דהלל אשר נזהר ה' ביד משה ומדכתיב אשר נזהר ה' אליכם ממשע שהנזיר מזהר ה' היה אליכם ואיוו זה דיבור אנכי ולא יהיה לך דמפי הגבורה והיינו נזהר ה' אליכם וגם אח"כ ביד משה כל הנזיר כל ע"י כמה פעמים בתורה כגון כי לא תשחחוה אלל אחד ולא שמעו אלל מפי משה :

ו פרק ג

דרש רב נחמן בר ינחק מאי דכתיב ים הכל נעשה על הארץ וכו' צריך לבאר מה הוקשה לו בכתוב זה וע"ק דמשמע דדריש אשר ים נדיקים מלבן מוכר חשרי הנדיקים וכו' וסמך ל"ב אשר נשאו גהטא דדרשינן אשרי בדור שהנשיא מביא קרבן מתקין רבא אלל מעשה ואשר הטא מן הקדש הכי נמי באשרי ונמי ירבעם דכתיב אשר הטא ואשר החטיא הכי נמי באשרי הוא ומשני אלל מדכתיב קרא דבוריה ופירשני דכתיב ואם כל עדת ישראל יטנו אם הכהן המשיח ויהטא והבא כתיב אשר נשאו ודאי אשרי הדור משמע ואם כן הכי דריש הכא אשר ים נדיקים מלבן אשרי הנדיקים ועוד קשה דכסלמח לרב נחמן דאמר אשרי הנדיקים שיש להם גדה בעה"כ כמו שעמידין הרשעים להיות מזרין בע"כב ואוי להם לרשעים שיושבים בסליה בעה"כ כמו שעמידין להיות הנדיקים בע"כב ים ליישב משה"גם זה הכל לפי שאין להתפעל שיוסורו הנדיקים בעה"כ וגם לא כפלות הרשעים בעה"כ כי הכל הוא הכל שהעלה אין בו ממש וכל ענייני עה"כ הכל אמה שהעיק' של כבר והעונש הוא לע"כ אבל לדרשת רבא שאמר אשרי לנדיקים שזוכים גם בעולם הזה כמו שנהנים הרשעים בעולם הזה שהק"ב מהלם לסוגאיו אל פניו אפסיע להם טובה בעה"כ להאכידם לע"כ ואוי להם לרשעים שבאות עליהם גרות גם בעולם הזה שאין להם מנוחה לא בעה"כ ולא לע"כ א"כ ה"ק גם זה הכל כדריש מה שאוכלים הנדיקים שני עולמות והרשעים שמנטערים בשני עולמות אין זה הכל אלל כבר כפול ועונש כפול ונראה דדייק בהאי קרא דכתיב ים הכל אשר נעשה על הארץ אשר ים נדיקים אשר מניע אליהם שיש ב"פ כתיב אשר כענין אחד וכך הלל ים הכל אשר נעשה על הארץ ים נדיקים במניע אליהם כמשע הרשעי' כמ"ס ברשעים ויש רשעים שמניע להם כמשע הנדיקים ולא כתיב התם אשר דכתיב בנדיקים ומדכתיב קרא בנדיקים למכתב כהו אשר איבא למדרטיה מלבן אושר ואמר ויש רשעים דרשינן מלבן ויי והיינו אוי לרשעים ואמר שגם זה הכל כי אין לנדיקים להנטער כיוסוריהו וגם אין לשמוח הרשעים כשלותו כי כל ענייני עה"כ הכל ולדרבה הנדיק שהוא בעה"כ כבר ואוי הוא גרמח לאושר בערך ע"כ שהוא העיקר והרשעים שגראים בעה"כ שהם מאושרים אדרבה אוי להם בכחית ע"כ כי עולם הזה הכל ולדרשת רבא ה"ק אשר ים נדיקים אשר מניע באושר כפול הוא לנדיקים להיות אוכלים שני עולמות ואין הק"ב מנכהו להם לע"כ לנדיקים כשביל מה שאכלו בעה"כ כי אכילת עה"כ הכל היא ואיונה נחשבת משכר העיקרי לע"כ וגם אוי לרשעים שמנטערים גם בעה"כ ואין להם מנוחה לא בעה"כ וב"כ ואל תאמר שמא יבכה הק"ב מהנשם של ע"כ תחת מה שנטערו בעה"כ כי גם זה הכל העונש שנטערו בעה"כ הוא הכל לחדר ענטס העיקרי בע"כ וועוד יש לדרוש להבא אשר ים נדיקים אשר מניע וכו' שאמר ב"פ אשרי הא' על הנדיק רצו לו בעה"כ וחוץ ואחר אשר מניע שהוא אושר לנדיק שיש לו טובה בעה"כ בתמטה הטוב שעשה המקום לרשעים בעה"כ דיינו דיק וטוב לו ואמר ויש רשעים אוי לרשעים שנגשם כפול בעה"כ וב"כ ואמרתי שגם זה הכל לוי שחזיתי ואמרתי שהעונש שיש לרשע גם בעה"כ הוא הכל ואין לקונן עליו היו לא על עונש של ב"כ דאוי לומר היו ואוי וכן בנדיקים שאמרתי קודם אשרי לנדיק שאיבל בעה"כ וטוב לו בשני עולמות חזיתי ואמרתי שגם זה הכל אין לאשרו על טובת עה"כ כי הכל היא אלל האושר עיקרי היא על טובת ע"כ המזומן לנדיקים :

מאי

דכתיב ופרים דרכי ה' הוקשה לו מ"ס ופושעים יכסלו גם דכיוו שהם ישרים היאך יכסלי גם דהלל ודרך רשעו' באשילה ופושעים יכסלי בו או יאמר ופושעים יכסלו בדרבם אבל לא יצדק לומר יכסלו גם בדרכי הישרים לזה דרשו למה הדבר דומה לב' שאכלו פסחיהם א' אכלו לבס פסח וא' אכלו לבס אכילה גסה וק' במאכל וק' חוטא :

ה ומשום

מחלוקתו של יירם נמשול בשמן המסחה פידש רש' דאמר' לבייל דמלכו ישראל אינם טעונו' מסחה וקשה לבייל דאמר מכני פה משחו לסלמה מפני מחלקתי של אדוניה יהואש מפני שתליה יהואחז מפני יהויקים נישא נמי מפני מחלוקתו נמשול בשמן המסחה דהא אמרינן אין מוסחים מלך בן מלך וצריך למלך בין מלכו ב"ד שניתן להם למשיח מלך ראשוו ואין מוסחין מלך בן מלך דכתיב יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו שכנו מולך אחריו ואינו צריך להמסח ולפיכך כשיש מחלוקת בין הבנים ומרובדים שלא למנותו לזה למלך אם בן נפרדה חבילת זיקתו של מלכות מנד אביו מה שהיה ראוי למלך תחת אביו והרי הוא באחד מבני דוד שאין בו זיקת מלכות מנד אביו ובשמלכין אותו הוא במלך ראשון לבית דוד אבל במלכו ישראל שאין מוסחין אפילו למלך ראשון ב"פ שאין מוסחין לבן המלך מפני המחלוקת דלא עדיף ממלך ראשון למלכו יבדאל :

ויכב

כמו נדיקה ואמר לו ים יצדיק עליך את הדין אם תמרוד בי וכתיב וגם במלך נבידנאמר מרד אשר הסביעו כג

מִסְכַּת הוֹרְוֹת

באלהים צריך לייסב לזה הביא פסוק זה דכתיב וגם במלך נבוכדנצר מלך כיון שסם נדקיה בקדמי נבוכדנצר היה על היותו חיבט אס ימרו בו ולכך קראו נדקיה לומר יה ינדיק עליך את הדיו מה לנו עוד לומר אס מרד אח"כ או לא מרד כי אין לו ענין כאן והפער שבפי טעם זה כאמר נבוכדנצר יה ינדיק עליך הדיו היה נודק לומר לקראתו ינדיקו' ולא נדקיה לזה אמר שאעפ"י שלדבריו כל נבוכדנצר אינו נודק כס נדקיה מ"מ י"ס כתוב א' באות ו'גם במלך נבוכדנצר מרד אשר הכבישו פלאים וא"כ נדק יה במוט הבא עליו לפי שהכבישו באלהים ולא קיים שבועתו ונדק יה בנזירתו וכיון שפסם נדקיה נודק לזה לכך נפל כפי נבוכדנצר לקראתו נדקיה אעפ"י שהוא היה אומר יה ינדיק הדיו בלשון עתיד :

ט ועל

דבר זה היה משה דואג בח"ו מעלמי בשמן המסחה פי' רפ"ו ופ"ל דבר זה על ב' טיפין התלויות לאהרן בוקנו היה משה דואג במח מעלמי שנעתי בשמן כשהלכתינו ודילמא איכא הגאה טיה פרוטה יגאה בת קול ואמרה בטל הדמיון מה טל אין בו מעילה אף שמן שבוקן אהרן אין בו מעילה לכל דבר שנעטית הגלות אין בו מעילה ונרדף לכפר פי' רכ"ו שהוקשה לו ביון שהק' בה ניה למטה ולקחתה משמן המזבח והמחית אותו וכן נעשה וינזק משמן המזבח על ראש אהרן וימסך אותו אין היה מוסס משה המח מעלמי בו לכך פי' שתינוח פ"ל מל' כשהמחור לאהרן אבל היה מוסס המח נניק בשמן המזבח שבוקנו כשהלכתינו אבל קשה לי לפירושו שקידם שחמו לאהרן הלכתינו כמו שכתוב בפ' בו ואח"כ כתיב וינזק משמן המזבח על ראש אהרן וימסך אותו ואם כן הו"ל אפ"ר שנניק בשמן המזבח שבוקנו כשהלכתינו לאהרן ונ"ע ופ"ק כיון שגלחת בת קול ואמרה למטה שאין בשמן זה מעילה כיון שכב' נעטית מנחתו אין זה אהרן דואג המח מעלמי וקלא כד נעטית הגלות ולתירוץ זה פי' ר"ז המח נפל מהשמן במקום שאינו ראוי למזבח ומעלמי כלו' שהשמן נפל על ראש הרואי למזבח כד נעטית הגלות ואין בו מעילה אבל השמן נפל במקום שאינו ראוי למזבח עדין היה בקדושתו שהרי לא נעטית בו מנחתו ועליו אמר אהרן המח מעלמי וי"ס לפרט בפ"ט הכריתת סב טראה משה שהיו ב' טיפין שמן בוקנו כל אהרן טולות כשהיה חספר ויוצבות בטיקת וקנו ואח"כ היו על קן אהרן תלויות כמין ב' טיפין מרגליות אמר משה המח ח"ו מעלמי להניק משמן המזבח ויתר קשיטתו הנרדף למזבח ראשו כל אהרן כהרו מעודף ירדו ב' טיפין אלו משמן המזבח ומעלמי בזה העודף יגאת בת קול ואמרה בטל הדמיון מה טל אין בו מעילה בלומר כשהטל יורד אינו יורד במקום א' בלבד כך השמן בניקתו יורד לבחן ולכאן וידיין היה אהרן דואג לומר נהי ללא מפל משה בניקת השמן אבל אנו נהנה בטיפין שמן שעל הקן שלו שאינם במקום המזבח לפי שהוא בוקן ואמר לו הק' בה הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד מה משה לא מפל כך אהרן לא מפל זה נראה לעניות דעתי :

יב הבם

שמת אין לנו ביוגא בו אף על גב דאחריון במדרש ורחי השמש' לא סקתה שמשו כל נדיק א' עד שזרחה שמשו כל נדיק אמר המח כחכמתו שאינו שאין ביוגא בו אי נמי אין לנו באותו ג' טיהיה כוללם בו ממש אלא מזדווח נדיק והבס אחר ונרדף זמן להיות גדול כמוהו :

מהמ

א"ר אבא בר חיננא דאמר קרא יקרה הוה מפנינו יקרה הוה הכ"ז שנכנס לפני לפני • זיט לנדק מל"ל דקריי בת"ח ממזר דילמא בת"ח הגון שאינו ממזר אמר שהוא יקר מכ"ז ונראה דמדקאמ' מפנינו הנכנס לפני לפני ולמה הזכיר בפ"ה הגדול תואר זה ביחוד שנכנס לפני לפני ולא הזכיר גם כן שבה שהוא משמש כח' כנדים חלא לומר שאעפ"י שהמזר הזהר בלא יבא ממזר בקהל ה' והכ"ז נכנס לפני לפני ונעטית אעפ"י כן יקרה הוה המורה שלומד המזר שהוא בלא יבא מוכ"ז הנכנס לפני לפני וזה דקרינו מפנינו וכתיב בהסודת מפנינו שהוא המזר לפני כמסוד' ונרמו לפני כמקרא דקרינו מפנינו :

מִסְכַּת זְבָחִים

ג' פ"ה

דרש רבא מ"ד וילך הוא ושמאלו ייטבו בניות וכו' ונרדף לכפר מאי קשיא ליה ביהאי קרא דאמר מ"ד וי"ק ביהאי דרשה דהא חיבא כמה קראי התם דלויכא למדרש הכי ויברח דוד מניות ברמה וכתיב בשאול וילך כס אל ניזת ברמה ובר' שהוקשה לו ככתיב זה דכתיב ודוד כרח ויבא א' שמואל הרמתי ולא כתיב הבא ויבא א' שמואל לכיו' הרמה ומשמע דניזת הוא מקום א' הרמה מקום אחר וכיון שכן טבא א' שמואל הרמתי לפה הלכו לניזת ולא עוד אלא דכתיב הבא וילכו א' ניזת ולא כתיב וילכו א' ניזת ברמה ומזר לומר הנה דוד בניות ברמה וכו' מה ענין ניזת אלא דמה שהוזכר כאן ברמה מה טלח הזכר הי"ס לזה חלא אדרבה כתיב ויבא א' שמואל הרמתי וילך הוא ושמואל ייטבו בניות דמשמע שהלכו מן הרמה לניזת שהוא מקום אחר ואין הוא אומר הנה דוד בניות ברמה דמשמע שהכל א' לכך דרש שמואל היה יושב ברמה ונתמסקו בענין מקו' המקדש שה' בניו כל עול' וזהו שהגידו לשאול שהיו ב' סוס'י במקו' המקדש שה' בניו כל עול' אס יהיה בניו ברמ' במקו' הנבזה ויתר בירושל' :

מ"ד

טכנת מנחות

דחטו יראת שמים מלמא זוטרתו היא דכתיב מה ה' כוואל כי אם ליראה והרי דבר גדול כאלו ומהו זה באמר מה אלל קרו ביה מאה שהם ק' ברכות ובא' שבב יתחלפו האותיות מ' כבוד וה' א' כדלד דהיינו זין שהם מאה ועל זא אל תקרי מה אותיות ככתבן אלל בחילוף את' כס בטולה בני' מאה :

יא בר

כאינו מניח תפילין עובר כמנונה עשה פירש רש"י פרשיות יש בהם ואכל חמא קיימי תרי עשה דכתיב וקשרתם לאות והיו לטוטפות - לבזן אחר בוהיה כי יביאך וכו' ותיתה ללא הכיב ח' עשה שנים בכל פרשה כפ' קדש כתיב והיה לאות על ירך ולזכרון בין ציניך הרי ב' ובוהיה כי יביאך והיה לאות על ידכה ולטוטפות וכו' הרי שנים וכפ' שמע וקשרתם לאות והיו לטוטפות הרי שנים וכן כפ' והיה אם שמע שנים ואמאי אינטריך לפסו' ובמרת החוקה ולפסו' ובמרתם את דברי אלה דדרשינן ליה בתפילין וכו' ללא חשיבי כעשה לא דכתיב והיו לטוטפות או ובמרת או ובמרתם אבל היבא דכתיב והיה לאות על ירך ולטוטפות לא היו אלל עכה א' דכילויבהו כחד עשה והיה לאות על ירך ולטוטפות וכן והיה לאות על ירך ולזכרון לא הכיב ובמנאוי כפ' קדש עשה א' וכפ' והיה כי יביאך עשה א' ופ' כמע ב' וכן בוהיה אם שמע ולהכי דריש ובמרת את החקה שהו' עשה א' ובמרתם את דברי דמשמעני בתפילין הם ה' עשה :

יג פה

אי בר אוריין ובר אבהן יאו ויאו קנת קשה כיון דאי בר אוריין ובר אבהן יאו ויאו דלמא על פסיה כה אוריין וגם בר אבהן שבחוהו ומנין אסוק אדעתיה אי בר אבהן ולא בר אוריין הוא דלמא אשה תוכליה ובראה דאילו אמר רבנן עליה ר' עזריה בר בריה דר' אבטולם ולא יותר היה במשמע דאמו לטכניה דהוא בר אוריין וגם בר אבהן ומדאמרי נמי שהוא עשירי לר' אלעזר בן עזריה דהוא עשירי לעזרא טובח דאינו בן תור' וראוי לכבדו מנד משפחתו דהא ר' אבטולם לא הונרך שיכבחוהו מנד שהיה עשירי לר' אלעזר בן עזריה וגם לר' אלעזר לא שכחוהו מפני שהיה עשירי לעזרא וזה שהונרך לכל שבח זה הוא יורה דלאו בר אוריין הוא ואם אינו בן מורה אשה תכליביה דאדרבה מקום שאתם מסבחים איתו הוא ראוי לעונש כיון שהוא מזרע ד' אבטולם ור' אלעזר בן עזריה ועזרה היה לו לאחיו בדרכי אבותיו ולהתחוק בעזרה אמרו ליה בר אוריין הוא :

חזי"א

דעכירה דעמיה פתח ואמר אמרת לה' וכו' הא דפתח בהאי מלמא אכשר לומר לכיון דחזא ביה דעכירה דעמיה על איתם החקירות שחקר אי בר אוריין הוא בא להפיש דעמי בהאי קרא דאמרת לה' אדוני אפה שאמרה כנסת ישראל להק' כה רב' טע החוק לי טובה שהודעתוך בעולם וכו' וא"כ גם יש לך להחזיק לי טובה על שהודעתוך בעולם שאתה בר אוריין וראוי לכבדך מנד תורתך ואינך צריך לכבוד אבותיך :

אברה

כנסת ישראל לפני הק' כה החוק לי טובה שהודעתוך בעולם פירש' שהודעתוך שאתה מיוחדת שמך בעולם ובגמ' זה כמ' אמרת לה' אדוני אתה כלומר אמר הק' כה ממה שאמרת לה' אתה אחד ויחדתי שמך שאדוני אתה ואין בלתיך על הדבר הזה אין טובתי עליך להחזיק לך טובה אלל לקדושים אשר בארץ התה אברהם יצחק ויעקב אבי חמוק האדירים אלו מנרים דכתיב במים אדירים קשה מנ' ל' דאדירים קאי על המנרים ולא קאי על המים דכתיב אדירי' משכרו יש ומסייע לזה נקוד הבזת של במים שהוא נקוד שוא כלומר במים האדירים ובדרסת אדירים אלו המנרים היה ראוי ליבקד במי' כפתח נללו במים של הים המנרים האדירים - ובמא י"ל דלא שייך אדירים במים רק בגלי הים ונדק לומר אדירי' משכרי יש שהם גלים חזקים וגבוהים אבל במים אין נידק אדירים אלל מים רעים כבירים ומדקאמר אדירים על המנריי' שהיו אדירים וחזקים נללו כעופרת בתוך המים :

יבא

טוב וכו' יש לדרוש באגדה זו למה אמר שני אופנים אלו יבא טוב ויקבל טוב יבא זה ויקבל זאת כיון ששניהם ענין אחד טקבל משה התורה מהק' בה וגימטרה לישראל ולמה אמרה בשני דברים הללו ואפ' שבא לשכם על קבלת הליחות הראשונות כשעלה משה למרום שפדין לא חטאו וכו' ועליהם אומר יבא טוב זה משה ויקבל לקח טוב מטוב ה' לטובים אלו ישראל שאלו היו ישראל טובים וישירים בלבבותם אין בהם נפתל ונעקש ואח"כ כשחטאו ואת' הק' כה למשה פסל לך בני לוחות אבנים כראשונים או כבר חטאו בעגל שאמרו קום עשה לנו אלהים כי זה משה האיש ועל אותה שעה אמר יבא זה משה ויקבל זאת התורה אשר עם דכתיב עם וקרינן עם וזה עם חיים לא זכה עם המות מזה הק' כה דכתיב זה אי ואזוהו שלא נתר' לה' בה בישראל אלל מתוך שפך על מעשה העגל ועליו נאמר זה אלי ואזוהו אשה לו נזה כחשכן ובמרתה להם הק' כה מתוך בזה החשכן ובמרת התורה לשם זו דכתיב עם זו קנית כלומר לישראל שחטאו בעגל לפי שבזמן שישראל זכאים נקראו בני' וכומן שאינם זכאים נקראו עבדים דהיינו עם זו קנית :

יד אמר

ר' יצחק כפעה שהחזיק הק' כה את בית המקדש וכו' נראה לכאך אגדה זו שאברהם היה עומד בכ"ה בתפילה בדכתיב אל המקום אשר ביתך עם שהוא תפילה א"ל ה' כה מה לידירי בביתי כלומר מאי אכפ' לך לאיש שכמותך נחרצן בימי כי הצדיקים והאבות הם המרכבה והיכל ה' התה ואין לידירי להנעטר על עסקי ביתי אשר הוא שבב כי מה צור' י' לידירי בביתי כיון שה' היכל ה' א"ל על עסקי בני באמתי שאעפ' שאין אני זקוק לב' על עסקי בני סלריבין לו

מכנת מנחות

כי בחתי חר ודעה חרני טימד כחפולה על כ"ה חלוא על עסקי פני פאתי להתפלל עליהם א"ל בניך חטאו וגלו בנין בהטמו יותר
סיב להם הגלות לפי שהגלות מכפרת עון א"ל בשבגן חמור והחיות מכפר על הסגנות שהתיר' היא במקום הקרבנו' זאת התור'
לעולה ולחטאת ולמנחה וכו' וכו' חזי דורס פחורה סמיכות פ' וזאת התורה לפסוק או יכדיל משה שהם ערו מקלט להורג נפש
בכונה לדורס וזאת הפעולה שפוסים ערו מקלט עוכה התורה להגן על הסגנות פני יקרא כי התורה קולטת ומללת ועוזח חברה'
עוזח כשבגן חטאו א"ל עטותה המומתה בכונה וצמותה עמו והם הכיס א"ל ישא לך לזכור כרית עליה כהרי עתיד ה"ב לנחול
לישראל בזכות המילה כדכתיב גם את כדס כריתך שלחתי אסיריך ואם המילה גואלת למי שכבר גלו כ"ס שתנין עליהם המילה
כלא יגלו בזכות המילה א"ל וכבר קדש יעברו מעליך דהיינו שהיו מוכנים בערלתם ואין תולגת מהם סיחורו בשבועה כי בכל
דעה ופסג שהם חוטאי ועושים הם שחמים וטשים כי רמתי או תכלונו פאורו פסק כעוקים הרעה תכלונו ותמחיו וכיון כהם
כחמים כל פסיית הדע ח"ך יעטו תשובה שגריך מרטה ועכנון על הנוטטה הרע פיון קטמע כן סיב נועץ קמא ח' אין להם
הקנה ינחת בת קול ולאמה זית רענן וכו' טרוא הכתיב הכח אחריי של פ' מה לידדי בביתו וה"ק מה' וית אחרייתו בכופו קך יק'
יש להם תקוה באחריותו וכו' תינת שישראל יחזרו לבבילן באחריותן אבל המקדש שנחשב מה יהיה עליו לוח לקול המולה גדולה
דהיינו מלה כדברו התרגלים שאלמדו גדולה כי חזק הוא מתנו על אותה מילה הנית א"ס עליהם עפ"י הדיון והאמת כי מאותה טעה
גהיה ליל ט' באב וזור החרבן שאלר הק"פ אהם כניית כביה של חנם סוף שפצכו פניה לדורות כחרבן המקדש ליל ט' באב
ונתרוטעו לדיותיהן כל ישראל שהיו כרוס הפעלות כגפן החודלה למעלה ואח"כ נתרוטעו וגפלו לארץ :

מתקוף

לה רב אחא וכו' אמר לו הק"ב לאברהם קולך שמיני וחמלתי עליהם וכו' נרדף לבקש נד אחמכס' סיבן
נרמזה החמלה הזו ונראה דהכי דרש לקול ככביל קול אפרים פתפולתו עשה הק"ב בה תפלה גדולה דהיינו
הנית א"ס עליה על ירוכלס וכילה ה' חמתי מעל ישראל כמה שהיט א"ס בנין ויהיה השעבוד בודותיותו דהיינו והעו לדיותיו
טרע ישראל ככל דוד דודר יהיו נכנעים תחת יד האויפות שבאותו זמן ומעלה עליהם כאלו כשעטבוו כולם כבת אחת :

יה פרק ח

זו את בני ישראל וכו' חליך ולא לי לא לאורה חזי נרוך מנחמי בשרי חליך לראותיך ולהראות
חיבתך לבני ובתלמוד לא מנח פירש' בתוך מזה כלום ונהנה לשה' דגרוס חליך לומר שכוון
הבטח להאיר היה חליך ולאחרן אבל לא לי כי לא לאורה חזי נרוך וראיה לדבר שזולמן היה בצפון ומגורה בדרום ומלכד מה
שהיה רש' שגורב' שבעולם נותנין המגורה סמוך לזולמן וכאן היה פססיק מובח הויכ עוד יש לומר בביון שהכני' במערב
הינח ממערב ופניו למזרח יהיה בימינו המגורה הנומדת בדרום והשלחן לשמאלו ובנהג' שבעולם היובע על השולחן מניח
הנר לכה כחליו כדי שלא יעכב יד ימינו כשנשתמש פ"ה בפני הנר ובסגור בשמאלו מנחמם בימינו ופה לאור הנר וביון שפעה
הקב"ה המגורה כגד יתיך הוא יורה שאינו נרדף לאורה :

תנא

סקופים כחיוץ ואטומים כפנים וכו' יש להבין מ"ל דלפ"ה סקופים מכפנים ואטומים מבסוף ככונה שבעולם
זמאה דדייק בקרא דכתיב חלוני סקופים דהלל חלומים סקופים ואדכתיב חלוגי שהוא סמוך לסקופים ה"ק
חלוגי סקופים כלומר במקום החלון שהוא רגיל להיות סקופים דהיינו מנד פנים פאותו מקום היה אטום מבפנים ופסגו
מחוק כדי שיגא האורה מבפנים מהמקום הנר ומפסג' לחון ולכך היה פתוח מבחוץ : ועוד דייק דמי א"פ"ה שבסוף הביט
בפנים היה פתוח מבפנים כל עולם הלל א"פ"ה כניס חלוני סקופים ומדכתי' ייבט לביט מנחמי פ"ה מהאן לבית חלוגי סקופים
פניה אופו נד כמחוק פתוח ומכפנים היה נר ואטום כדי שיגא האור ממקום הנר לחון ויתפצט האורה בחון כרוחב החלון :

סחוי

לפרכות הפדות יש לפרשו שפטיין האורה באונו נרוך הקאופ ב"ה לאורה יש נגדת גדולה ודמיה ממה שהאינו
המגורה היא חין לפרכות ואם היה נרוך לאורה חס ושלום היה נמנה בפנים לפרכות גלא ודמי שאינו נרוך
לאורה ובנמרא דרשו עדות כשהיה כיכר' והיא מנר המערבי מנותן שמן כמדת חכמתיה א"פ"ה היה פסיק וממנה היה מדליק :

ב פרק יא

אחד ספרת ופשתם בארון סלמד כלוחות וסדרי לאחות מונחות בארון יש לדקדק מ"ל דילמא
ובמתם בארון הוא על הלוחות כניות כלכד יתר' דדייק בקרא דאללל ואכתוב על הלוחות א"פ
הדברים א"פ"ה היו על הלוחות הרא' בינות ועינית לך ארון ע"ז ופשתם בארון ולמה ע"מך ופשתם בארון לענין נתינת הלוחות
ולא עוד אלא שהבתיבה היתה כשעלה משה אל ההר והכתתם בארון היתה לוח' שיגר משה בדכפתו ועל א' ההר' וספוי פלוחו'
פ"הו וכתוב על הלוחות מככת הרא' וכו' וארד מן ההר יאטיב את הלוחות בארון ומדכב' ופשתם בארון בפסוק ואכתוב
על הלוחות מלמד ככל לסמוך א"פ"ה כפרת עם ופשתם בארון על הלוחות ופשתם בארון בפסוק ואכתוב
עם פטים הלוחות התמימות עם הלוחות כשפרת טלס באחד בארון - מבחן ג"פ"ה שפכת תלמודו ביאור הענין הוא שהלוחות
ראשונות שהיו ביד משה כחטאו ישראל פרה הכתוב מעליהם ונתתיקרו הלוחות בידו משה ויעלעבם בידו תחת אבנו ויכריס
כי החיות כל הלוחות היו נוספות לוחות יכוין ספרת הכתב והלך הרוחניות שכלוחות נשארין הלוחות כגוף בלא כמות וכו'
הת"ח שכתב תלמודו תחת חוטמו הלך תמנו רומנו' התורה כקיום בקרב לבו ואח"כ תרתיין כל החל' שא"ה הרוך של האדם
כהיתה

מסכת בינה

שהא מלתא דעדיפא מנייהו המלך שפירש מהתורה שכל בני אדם נידונים בעצמם והוא אינו נידון בעצמו כי אם אש יוגאה מנופו ונכוח מחופת מכירו במבואר לחול ע"פ כי אש יגאה מחשבון מלא אש מהמחשבון וז"ל הרחוב למלך זה ת"ח שפירש ולא קאי מחקומו של גיגנס כי שיה הוא ברחבו בין למעלה בין למטה אמנם אחר שירחיק לו הק"כ בדבר הזה שאינו נידון בעצמו ועוד אפשר להחתיק זאת הקושיא דנאמר עסק"כ דן את האדם שפירש מן התורה בלא פנים כי אם אש יוגאה מבויית מופת מכירו ומאחר דאין ענים אין עטן והדרא קושיא דאיך נאמר שפירש התורה הוא להגיל האדם מעונש העצמן והרי גם מי שפירש מן התורה יגלל העצמן ונידון באש מנופו ונכוח מחופתו של מכירו ופי' נר לי' למ שהוא גיגנס כי אם סבר התורה להגילו מיד זרי ואיבוס לז"ת ל' מדורת אש וענים הרבה דק' טובא א' מאי מדורתה אש וענים כך הולל במדורתה אש וענים כי האש אינו צוף המדורה ב"ה במדורה ישימו האש והענים ועוד מאי אש וענים כדי שיאמר במדורתה ענים כי בודאי הענים הם לאש . . . אמנם הכונה לומר שגם אותם הנידונים באש ובכיוון מחופת מכיריהם אינם ניזולין מהענים וז"ל מדורתה אש וגם אותם שמדורתם היא האש מכש התורה מ"ת יש ענים הרבה בכלם כי לא יגילו נפשם מיד להבה הרי למדנו שהמלך שפירש מהתורה נידון בעצמו ובעטן ויפה אחר שהעוסק בתורה יגילהו ה' מחותו פי' נר שהיא תוקף ועטן ושמה תאמר ה' שתא דאמרת דפי' נר הוא גיגנס א"כ מה שגרו בעה"ל דמשיקרא היה אמינא דכות התורה בעה"ל הוא שיגילנו ה' מפי הגברים הנזכרים ולע"ל עין לא ראתה אלהים וילתך דקרא לא איירי אלא בכ"כ כה"ל השתא דמייירי בע"הב וקאמר שמגלת מנהיגים א"כ זו סברה ותו לא מ"ל ונחת בלחך מלא דען בע"הב כי שם מתעוררים משלחן ערוך מלא דען לאור באור פני מלך מייס בארץ החיים . . .

כו פרק יג

ובכל מקום מוקטר מונג אלו ת"ת העוסקים בתורה וכו' אפשר שגמחה התורה בפ' זה שח"מ מוקטר מונג' לשמי ואי' לשמי ועוד דהולל מוקטר מונג ומנחה טעורה לשמי להכי דריש לשמי שהתורה היא שמייתו של הק"כ ובטביל התורה שהיא שמי יהיה בכל מקום עוסקים בה מוקטר מונג כאילו מקטירי' ומניסים ומנחה טעורה זה הלמד בטהרה שעליו הוא אומר לשמי ומנחה טעורה שהיא שמי כל הכ"ה צריך שיהי' בטרה' : מ"ה העוסקים בתורה כלילה משלה עליהם הק"כ כאילו עוסקים בעבודה . . . צריך לבאר אחאי נקט כלילות יותר מהימים והיכן נרמזה כחן כאילו עוסקים בעבודה ונראה דמיינו שאין מעלין הקרבנות צנילה שנאמר ביום נותית את בני ישראל ולמחרתן לעיל שהעוסק בתורה בכל מקום ביום הוי כאילו מקטירי' ומנחה לפי זה שהעוסק בתורה כלילה שאינו זמן הקטרה והגטה אם מעלה עליהם כאילו מקטירי' אין להם סכר בהקטרה כלילה כי אדרבה אינו רגאו להקטיר ולהקריב כלילה ולא הוי חשוב כקרבן ליה אחר על העומדים בכ"ה דהיינו עוסקים בתורה בכ"ה ה' שהם כמי כנסיות ומדרשות אעפ"י שאינו זמן עבודה שאינו רגאו להקריב כלילה מ"ה משלה עליהם כאילו עוסקים בעבודה שזמנם כלילה בלומר בהעלאת אובירים ופרדים למזבח שהקטר חלבים ואמרוין מנותן עד שיעלה עמוד השמר ונרמזה העבוד' צמחוב שאמר העומדים בכ"ה כלילות שאין ידובס קדש דהיינו העבודה שהיא קודש מעלה עליהם כאילו אתם נוסאים ידובס להעלות האמוריים' שהם קודש על בני המזבח :

מאי

דכתיב זאת התורה לעולה למנחה וכו' פירשו ז"ל דלא כתיב זאת החוקה וקשיא ל' דהא כתיב זאת תורת העולה היא העולה וזאת תורת האדם ולא דייקינו דלא כתיב כעולה זאת חת והיה אפשר לומר דהוקשה לו בפסול' דאמר לעולה למנחה והולל לעולה ולמנחה כו' או כמו שנאמר ולמנחת על זבחי דמים כל העוסק בתורה כאילו הקריב עולה ומנחה דכתיב קרא כדי לדרוש כך וכי כתיב ולמנחה היונא דרשו בפסולו שמדבר על דיני העולה ודיני המנחה לז"ל דאיתי לדרשה לעולה למנחה לא עולה לא מנחה שהתורה מופילה במהום עולה בעקום מנחה ולא אמרי' דאיתי לדרשה לא מחאי' דשני קרא כדיבוריה ולא אתר ולמנחה כו' או ועוד נראה דדייק דהולל זאת תורת העולה והמנחה והמנחה מ"ה זאת התורה לעולה למנחה לכך דרשו זאת התורה שעוסק בה האדם חשובה לעולה כאילו הקריב עולה זה כ"ל :

כת לא

אמרתי אליכם זכחו וכו' ואעפ"י שמינו סכתוב ושמיט את כו הכך וכתיב וזכחת עליו את עולותיך וכו' כ"ל שהקדק ת"ש הק"כ בה דבר אל בני ישראל אדם כי יקריב ולא אמר דבר אל בני ישראל ויקריבו לי קרבן הרי שלא אמרתי כזווי זכחו לפני אלא כך אמרתי כשיזכה אדם לקרבן קרבן ברצון נפשו זה יהיה משפטו מן הכך ולרצונכם לצורך עמכם ורצונכם מנחיהו :

סליק מסכת בינה

מסכת הולין

ב פרק א

תניא מן הבהמה וכו' וכל היבא דכתיב בהמה גריעותא היא וכו' וכל היבא דכתיב אדם ובהמה מעליומא היא וכו' גריד לדקדק דסתמא דתלמודא פריך כל היבא דכתיב בהמה גריעותא דמסת' דכתיב ליה דבהמה לא הוי גריעותא וא"כ היכו פריך גבי אדם ובהמא מעליומא היא דמסת' דכתיב ליה דגריעותא הוי אפילו היבא דכתיב גבי אדם והיה אפשר לומר דסבר דבהמה לא הוי גריעותא ולא מעליומא אלא בני אדם הבינוניים ולהכי פריך או אמרינן דהוי גריעותא וכן או אמרינן דהוי מעליומא ומ"מ גריד לבאר היכי שייכא הכא האי פרכא כמי הוי מעליומא דהתם שייכא בדברי ר' יהודה דדריש אדם ובהמה אלו בני אדם שהם ערומים בדעת וכו' ועוד דאין משיבין על הדרש פדרש ר' יהודה אחר רב ואפשר דפרש דסתמא דתלמודא סבר דמן הבהמ' דכת' קרא בקרבנות לא בא לאתויי פושעי ישראל ולהכי פריך אבריתא דקתני מקבלים מפושעי ישראל וכו' בהמה גריעותא היא למדרש לה בפושעי ישראל והכתיב אדם ובהמה ודרש רב יהודה בבני אדם שהם גדולי הערך בנינותם והם מפלי רוח כבהמה ומשני הכא כתיב אדם ובהמה והתם כתיב בהמה ולכך מוקמינן ליה בפושעי ישראל חור להקבות ולדמות דילמא אין מקבלין מפושעי ישראל דודאי אי דרמא אדם ובהמה בחד גברא מהו חשוב בדיעת ונמוך כבהמה גריד אמה לדרוש האי בהמה בפושעי ישראל לפי שא"ל לדרוש כאן אדם כתיב שהוא שפל כבהמה לפי שאינו סמוך מלת מהבהמה למלת אדם ויש הכסא ביניהם וכו' גריד לדרש בפני מיני בני אדם או באדם כשר או בפושעי ישראל לזה הקשה וכל היבא דכתיב אדם ובהמה הוא מוכרח לדרוש למעליומא והרי יש לדרוש בו אדם כחכמה או בור שהוא כבהמה כדרישנן דע אדם וזרע בהמה ובין שכן יש לך לדרוש הכא נמי אדם כחכמה כי יקריב וגם מהבהמה שהוא בור וקריב ומ"ל לרבות פושעי ישראל ומשני דהיבא דחלקיה קרא זרע אדם וזרע בהמה אנו דורשים על החכמים ועל הבורים אבל היבא דלא חלקיה קרא לומר זרע אדם וזרע בהמה לא מידריש הכי ולפי' כהאי קרא דכתיב אדם וכתיב מהבהמה דלא כתיב זרע בהמה סיקרינן ליה בפושעי ישראל כיון דלא מיתוקם באדם אחר בן דעת שהוא נמוך כבהמה דהא לא סמוך בהמה לאדם ועל כן הוי בפושעי ישראל.

ה גדולים

גדיקים במיתתן יותר מבחיהם וכו' רש"י ז"ל פירש קוברים איש רשע היו ולא ניתן ליקברו אבל הגדיקים ויבא האיש בעצמותו אליהם ויחי ויאילו בחיו כשרגה להחיות את בן השונמית הזנך לשי' פיו כל פיו ועיניו על עיניו לבקש רחמים ודילמא לקיומיה ברכתא דאליהו דלא סני סלא מתקיים דכתיב בדקדוקים ומגזר אומד ויקס לך וכו' ולא משום אליהו הוא פי' שנים אליהו החיה את בן הנרשית וכו' ויש לדקד' לשיטת רש"י היכי יליך דגדולי' דקדוקים' במיתתם יותר מבחיהם ומהחיהו בעצמותם ולא הוה נרדף לתת פיו על פיו וכו' ודילמא במקום שהיתה תחיה גמורה כגון בן השונמית הזנך להקים פיו על פיו וכו' כדי שיהיה חי בכל כוחותיו : הי המדבר ופומד אבל תחיה זו סלא הוה דכתיב אלא כדי סלא יהיה נקבר רשע אבל גדיק וזי בסילוקו מאלו ולביתו לא הלך לכך לא סם פיו על פיו כי לתחיה קלה דהיינו על רגליה טעם ולביתו לא הלך די לו בגניעה וכפי הכיבוד כל תחיה פריך גם כן ויביא לתחיה גדולה גריד יביא גדולה פיר על פיו ובתחיה קלה אינו פריך גנייה לשים פיו על פיו כי אם בגניעה לכד תפשה התחיה . ויכולהקשות קושיא זאת באופן אחר דאיהא בא מגד זה שהחיה בגניעה לבד ולכך גדול כמו לאחר מיתה והרי אזי דן מגד אחר שגדול כמו בחייו שהחיה לנמרו וכאך על רגליו טעם ולביתו לא הלך וע"ק כשהקשה רב פפא ודילמא לקיומיה ברכתא דאליהו והרי מ"מ אנו למדין מהגדיק במיתתו כיון שהכרחה שבורכו אליהו לאליהו בעודנו חי נתקיימה ע"י טורה פיו על פיו וכו' והכרחה שנתקיימה לאחר מיתה היתה בלי טים טורה בגניעה בעלמא וקושיא זו הקשו בעלי המוספות וגריד לתת טעם לרש"י ז"ל ויבד כשהקשה רב פפא כך הוה ליה לתרוגי האל יתא דאי משום ברכה דאליהו כבר נתקיימה ברפואת זרעת כפמן וכודאי דהאי מלמא דויחי ויקס על רגליו הוא חמת מלמא הגדיק ולמה הוה נרדף לומר אם בן היינו דתניא על רגליו טעם וכו' וקושיא זו נ"כ יבנה לפי' המוספות וע"ק למאי דמסיק במאי אקייים ברשיאת כפמן שסקולה כמת קשה היכי יליך דגדולים גדיקים במיתתם יותר מבחיהם מהוה נרדף בחייו לשים פיו על פיו וכו' ולא הוה נרדף בן לאחר מיתה והרי גם בחייו לא הוה נרדף לכך כשרישא זרעת כפמן כי דבר דיבר הנביא ויאספכו מזרעתי הסקולה כמת וכיון שהיו מעלה זו בחייו א"כ מה מעלה הוסיף לאחר מיתה לומר גדולים גדיקים במיתתם וכו' גם לדרג בעלי המוספות אחר גדולים גדיקים במיתתם יותר וכו' ממה שבחיהם בניעים בהם כמה רשעים ויושבי אהלם וגם לא היה רשות להתחכך אגלי קשה טובא מ"ל דגדולים גדיקים במיתתם יותר מבחיהם דילמא בחייהם שנוגעו בהם כמה רשעים הוא משני טים בדין כל הגדיק להתרחק ממנו ולא ליטב כבכונמו ואם הוא ברצון כפשו רוגה ליטב אגלי מה בכך אבל כמת טאם וישיביו אגלי א"ל למת להתרחק מעליו לכך הוה נרדף לגם שיחיה ויסתלק מעליו ולא מפני טים מעלה לגדיק אסר מיתתו יותר מבחיוו שאילו היה אפשר לגדיק המת להתרחק מעל הרשע לא היה עשה לו גם התחיה אבל א"ל בלאו הכי : ונלמד שהוכיח גדולי' הגדיקים במיתתם כבדן השונמית כתיב ויבא אליהו הכיתה והנה הנפר מת מושכב על מיטתו ויבא ויסגור הדלת בעד שניהם ויתפלל אל ה' ויעל וישכב על הילד ויש פיו וכו' ויחס כשר הילד וישע וילך בעית וכו' ויעל

בסוכת חולין

ויגד וכו' הרי טעם הראשונה לא היה הילד כי אם נמחמם בסרו וטור הפעם האחרת ויכב ויעל ויגד עליו וכאן מנינו
בגניבה לבד כתיב ויחי וינמנו על דגליו וגם שם היה לו להחיותו בגניבה לבד וכדי לקיימו קיום נמנו היה גם לשים פיו על פיו
ופניו על פניו וכיון בלא נמחמם הילד להיות רוח תיים מצדו עד שפס פיו על פיו וכאן בגניבה הרי גדולים נדקים במיתמן
ולקוימו הטנית שהקפי התופפות כל שפירשו טיט הנמחם כך משום דאיתא במדרש תלמא דר' אליעזר עבדה פליגא דאמר
מדע לך כח הגדקה משלום בן תקוה שהיה מגדולי הדור והיה צופה נדקות בכל יום ומה היה עושה מחלל חמת והיה יושב על
פתח העיר וכל אדם שהיה בא מהדרך היה תפקה אותו ומסיב נפשו ובזכות זה שרתה עליו כנינה שנאמר וילך חלקיה הכהן
וחלקים אל חולדה הנביא' אשת שלום בן תקוה ולמפרע נקרא כמו שחרה ע"ש כי טוב שחרה וכשמת פעלה חסרה איתה נדקת
את כשלה ויפאו כל ישראל לגמיל חסד עם שלום בן תקוה ורואי המיל שבא עליהם והטלבו את האיש בקבר אלישע והיה ואמר
כך הוליד את הנמחל הנמחל בן שלום וכו' וכל שהארכו אל למענינם לימר וכשמת בעלה חסרה אותה נדק' וכו'
שהוא על שחמרו חסרתה עליו כנינה שנאמר זילך חלקיה אל חולדה אשת שלום שהיו בן חסרה ויבן חסרה ויבן חסרה
הימה נביאה לאו שלמפרע נקרא כמו שחרה וכיון שנתחסרה את בעלה ושרתה כנינה עליה ידיו בן חסרה ויבן חסרה ויבן חסרה
לחל' כיה נביא כלום שחמרו כנינים כהנים עמדו מרחב ואמר מהם שלום והנה ענין הרואות כי לדעת מדרש זוטא
לכו דורשים ויבן האיש בגניבות אלישע ויחי שהיו מחים נמורה ואין לנו ללמוד משם גדולים הנדקים במיתמן מדכתי' ויבן
האיש ויחי וכיון שהיה נדק' שלום בן תקוה ומכאן אותה נדקה היה לכך ובה לחיות בגניבה של הנדק' אלישע לפי שנגטרף
זכותו של שלום בכח הגדקה עם זכות אלישע וזוהי בגניבה וזוהי שהקשה רב פפא דמ"ל לר' חייא דהרופ' שאותו אדם היה רשע
וכדי שלא יהיה שריו חלל אלישע ויבן ויחי וכיון שאדם רשע הוא שהיה בגניבתו בידא' בחי' כחן חלל זכות אלישע כלכך
ומנינו בחייו שהגדך לשים פיו על פיו וכאן בגניבה הרי גדולים נדקים במיתמן יומר מבחייהם • והקשה רב פפא דמ"ל
לר' חמא לומר כך דילמא לקוימו ברכתא דאליהו דכתיב ויהי נא פי צניס וכו' שחם נדק' היה זה שלום בן תקוה ולכך
כשהטלבוהו בקבר' אלישע מפני הגדוד היה בגניבה מבח הגדקה טענה מפורשת לברכת אליהו כדכתיב בקור' אלישע חבל
בבן השומעית לא נגטרף וזוהי אחר חל הילד הוא והגדך לשים פיו על פיו והטלבו לו אבי' או הכי היינו דמנינו על דגליו
עמד ולביתו לא הלך וכיון דמנינו לביתו לא הלך בידא' שאינו כלום לפי ששלום לביתו הלך והילד בניס לא שהיה אדם רשע
ולא היה חלל כשכיל אלישע כדו שלא יהיה נקבר חללו אדם רשע כי אין ברכתו כל אינה להחיות ארשים רשעים ומה שלא דחה
מיד ואמר ככד נתקיימה ברכתו של אליהו דרפואת נעמן ובידא' שלא היה חלל מפני מעלת אלישע הענין הוא לפי שא"כ עדין
אין להוכיח גדולים נדקים במיתמן כיון דהחיה בגניבה דאכתי' יבן להקפיד דרפואת נעמן תוכיח שהיתה בחייו של אישע
הנדק' וסקולה במחיה של חמת והיתה כדכתיב ולא היה אפילו בגניבה כמו דקדקתי למעלה לכך הכיח ההוא דמנינו על
דגליו עמד ולביתו לא הלך להוכיח שהיה אותו אדם רשע ומ' החיה בגניבה מה שלא טעה בבן השומעית להחיותו בגניבה
וא"כ ישים פיו על פיו לקוימו וזוהי דחה אותו מדרש שאומר שהיה שלום הנדק' ואח"כ כשהקשה במה חקיים ברכת אליהו הביא
שדיפח לנעמן ועל דכיון שרע פפא הקשה דילמא זה היה שלי' שהיה נדק' ואין לדחות זה משום דברכת אליהו נתקיימה בגנימן
לעדיין חובט לחקוימו ומ"ל דנתקיימה דרפואת נעמן דילמא לא נתקיימה דברכה של אליהו חלל במחית אדם נדק' זה שלום
חזות נדקתו ניתוספה לו במחיה לכך הוגדך להקדים ולומר א"כ היינו דמנינו על דגליו עמד וכו' ולדברי הבריתא חי אפטר
לימר שנה היה שלו' בן תקוה לא אדם רשע היה וכדי שלא יהי' עומד חללו החיה עד שהטלבו חללו ואל' היבן נתקיימה הברכ'
של אליהו יבן לנו לומר שנתקיימה דרפואתו של נעמן • ועדין חנו גריבין לבאר מ"ס גדולים נדקים כפסוות בעלי התוספ'
ואפטר דה"ק ככיון שפתי הנדקים הרשעים נובעים בהם • ויובשים חללם וסם לא היה רכות להתעכב חללו הענין הוא שהרי
אלישע הנביא בעודו חי בא חללו מוחל ומכאן בידו ויטמיה לפניו ויאמר כנך בן הדד מלך ארם סלמני חליך וכו' ומנינו
שהטלבו אלישע והטלבו עמו בדברים ויבך איש האלהים ויאמר חזאל מדוע חזינו טובה וכו' הרי שהיה יושב הרשע חללו מה
כלל היה בן אחר מיתתו • וכן בשעת הליו של אלישע כתיב וירד חליו יואש מלך ישראל ויבך על פניו וכו' ויאמר לו אישע קח
קבת וחזים וכו' והרי יואש היה רשע כדכתיב ויעש הרע בעיני ה' לא סר מחטאת ירבעם וכו' ואש"ה היה יושב חלל אלישע
הנדק' ולאחר מיתתו הטלבו איש ופירשו פרק נעמד הדן אותו ככח שיקר הזקן אשר התורח את עזו לחבול לחם חללו כשניב'
על מוכח מובח בימי ירבעם ויבן בגניבות אלישע וקם של דגליו שאין קוברים רשע חלל נדק' הרי גדולים נדקים במיתמן
יומר מבחייהם זה אפטר לפי דהטט ופיר' כל שהוכיח גדולים נדקים לפני שחם לא היה חלל כשכיל חלל היה נקבר חללו
למה הוגדך להחיותו היה לך להטלבו חללו והוא מה שיפלטנו המקום חובה לקברו ומדחיהו בגניבה גרחה שהוא מבח
גדולה לאחר מיתה והקשה דילמא לקוימה ברכתא דאליהו שהחיהו כדי שתקיימו ברכתו ולכך לא פלסנו הקבר והחיהו
בגניבה כיון שאלישע מת ואל' לשים פיו על פיו ולא בגניבה כי דיו להיות כדכתיב איהו המכרבו טעם הוא לא היה בן הגדפות
חלל פיו על פיו וכך הימה הטללה ויהי נא פי צניס ברכתא חלי ואין יהיה לי בך בחי' וימר חרבי אליהו חלל לאחר מותו שלא
נתקיימה

מסכת חולין

צד

במקומה הברכה כל פי בניו ואלו להיות כמותו פיו על פיו לבד המיוזר איתו בעה כנטייה :

ה אמר

ליבאי הכי היינו דמביא על רגלי עמד וכו' והא' מחמת הברכה היה לו לקום וללכת אל ביתו חי כמו
בבית שכן המוכרית ומה שלא הטיב לו מיד הוא אמר ר' יוחנן כדיפא את גרעת וכו' לפי שהדוחה דוחה
בג' ויש לומר מ' ל' להוביח גדולים גדירים כמיתען יותר מבחיהם שעוסקים בתורה ובמנוח ודילמא שלא היה מת זה
אלא כדי שתתקיים ברכת אלוהו שבחיו החיים אחד והשני היה לאחר עיתו ואלו לשים פיו על פיו כמיתען עתה שדיפא גרעת
במקו איתו מחמת הברכה שהיה לא פשה לו גלוס רק ברופא שהסדר הרפואה אל החולה או אל המבורע כך סדר לו בירוק
כידון כמו בכפף הרב'ע שסיבת גרעת נעמן היפה פנפופ הדוח שהיה בו והאיש גדול בגמיה וביון סכנפס גמיה לבו נרפא
מדרסו ולא היה כזה צד מחיה לכך דהו עבא הברית דמביא על רגליו עמד ולפיתו לא הלך ואין כאן מחיה לקיים ברפא
אליהו וכו' ומה שכתבנו נשים ונפלאות עשה לפקח עינים עורות ה' פקח עיני אלה ולא נתבחי למחיה עם הדבר הזה
קאחר מהם לבד דמה פדענא לכיפו הלך וכו' ואח"כ כשחבל והיבן כמקויתיה הברכה איתו לבו לומר אלא כמקויתיה דרפואת
גרעת נעמן וכו' הרי כנס בחיו לא סם פיו על פיו יש לבו לומר כיון שהיה מבורע איך לשי' פיו על פיו כי דמיקו' מתבונן
דיליה ויחן לעבנה מוכבו ומה עם שחבוב במח היה אבל לא מתמחה ולעולם שלמת עמם איך לחייטו כי אם פיו על פיו ולא
כנטייה מה בלאחר עיתה החיה כנטייה אעפ"י שלא היה גדיק אלא להטלבו מחבלו וד' לו צפליסט הקבר הגה זה יורה
גדולתו כל גדיק לאחר מיתה כי סם צימו ה' הוא נחלתו :

ו אמר

עוד מלבדו א"ר הנינא ואפי' כשפים פירש' און עוד מלבדו מסוס ר' יוחנן קטו ליה והבונה לרש' אל מבורע
ללא סייק הכא דרשות פסוק זה כל און עוד מלבדו ופי' דלוידי דא יתי לעיל דר' תינאל דלמח מיפיי לוא
באלו אדם על פכת פרדה לבנה ומיה נקט הא דר' הנינא נמי ואפשר נמי דלוידי הכא הא דר' הנינא לומר דאעפ"י דמכש
פרדה לבנה מיוולס לא חיימה מ' און מיתת האדם ובקויו כמקלה אלא הכל נזור מלעניו כי און עוד מלבדו ואפי' בשפי' וכו' ש'
מכש פרדה לבנה מלבו מלבדו שלא מדעתו ית' אלא מגדשו יסברך :

ז תלמוד

הבס גדיק סידע פפג שחיתה מילי פירש' שחיתה לאמן ידיו בכך אפילו נקפו בהלכותיה הסוגיה
לכפ' אל שלא אמר על דיני שחיתה דכיון שנקרא ת"ח הוא יודע אפילו כמס' כלה דאם לא איתו ת"ח
לכך פי' גדיק סידע אימון הידום בשחיתה :

י פרק ג

כל מי שקורא וסונה ורואה טריפה לבעמו וסמס ת"ח עליו הכתוב אומר יניב כפיך וכו' פירש'
דכיון שכל סלו אונ' חס ב"ה מלבו מומד ככל אחרים לנכוב ולעול ובגדיק לבאר דנהו ברוחיה
טריפה לבעמו סוף על סלו איתו חומר להכריחו להיותה אבל בקורא וסונה ושימס ת"ח מה שייך בהו יניב כפיך וכו' ואפשר
כיון שהא' עוסק במקרא ובמסנה ולשמה ת"ח פשיטא פארינו פנוי לקבץ חמון ואינו מבקש מותרות ומחמץ החמון בי אפי' ישי'
כפיו לאכילתו בלבד הרי מלבו חמון לו' וכ"ס לנכוב ולנעול ולבדך אשדיר כעיה' שלא יבא לידי טרי' ביון שהו' מסתפק
במוטט וטוב לכ' לע"ב כי זך הוא בלי פשע ופזר ומה שהפסוק בין קורא וסונה לשימס ת"ח ברוחיה טריפ' ולא אמר קורא וסונ'
ובימס ת"ח ורוחיה טריפה אפשר שרמו מלפני שקורא וסונה ויודע להפך צוכנתו להכריחה מ' הוא מחמיר ורואה טריפה
לבעמו גם אחר כדואה טריפה ומחמ' על עמיו הוא עדין פאשס ת"ח והיה אפשר לו לילך א' מכמ' שמסמס לפניה' כדי שיבקשו
לי זכות ולא הלך עליו הכתוב הוא אימר יניב כפיך כי תחכל ואינו מחמיר אחר החמדה אשדיר וטוב לכ' :

יד והקב"ה

מסכים על ידס במבו המוס' ולר' ישמעל לא אינטריך קרא להכי דפשיטא דמסכים כיון שנהו
להס לברך ותימח לר'ע נמי לא אינטריך קרא דואני מברכס להכי לומר שהקב"ה מסכים על
ידס ככיון כניה להס לברך פשיטא דמסכים וכו' גדיק לומר דאעפ"י דנהו אותם לברך את ישראל מ' הם מתברכים מפי צ"ו
גם הקב"ה מסכים פאס' לברך מ' אינו דומה למתברכים מפי הנצורה וכיון שכן גם לר' ישמעל נמי אינטריך קרא להכי לומר
והברכה מברך פשיטא שמתברכים ישראל ומסכים הקב"ה עצרתם מתברכים לישראל ועם מה שכתבתי מתפאר טריפה דבי
עקיבא להוביח כגם מתברכים מפי הנצורה דמעלי טפי אבל לרבי ישמעל קשה מנ"ל הא מילתא דנהו פמסכים אבל שהקב"ה
מברך אותם מנ"ל וכן קשה דגם לר' ישמעל היה לתוספות לומר לא אינטריך קרא להכי דפשיטא דמסכים כיון דנהו להס
לברך ומח' אל מה דאפשר שיבדך הקב"ה לכהנים המתברכים לישראל אעפ"י שלא היה מסכים הקב"ה שיברכו לישראל מ' מפי
מברך הקב"ה לכהנים סים להס לב סוב לפדך לישראל יטוב פון הוא יצורך לכך לא הפריחו אלא מכיון שנהו לכהנים לברך
את ישראל פשיטא מסכים ומיה אכתי קשה מנ"ל לרבי ישמעל שמתברכים מפי הנצורה ונ"ל דר' עקיבא קרא דואני מברכס
לומר שהקב"ה בעמנו מברך לישראל כפיהרנים מברכים איתם דהא לא לפינן מדנהו להס לברכס דילמא רונה שיתברכו
מפי ככה ודס ולא מפי הנצורה ור' ישמעל סבר פאינס מתברכים מפי הנצורה אלא שהקב"ה מסכים בברכת הכהני לישראל

מכל העמים אשר על פני האדמה לא מרובכם מכל העמי' וכו' ודריש לא מרובכם כמו לפי שאין אתם מרבים עממיכם ומתגדלי' כשאני משפיע לכם גדולה מעין כל העמים שנתי להם גדולה נמרוד שרעה סנחריב גבוכדנצר שנתי להם גדולה ונתרבו והגדילו עממם לומר מי' ה' וכו' אבל אתם חיובכם מרבים עממיכם וזה יספיק לבחור ה' בכס אבל יש הדגה יתירה על הבחירה שבחר בכס והיינו חטק וחיבה יתירה שחטק ה' בכס והוא מפני שאתם ממעטים עממיכם שהיה אפשר שלא להתרברב ביומר וגם שלא לחטט עממכם והם לא די שלא נתרכו כמו שפשו כל העמים אלא גם אתם המעט מעט' עממכם לומר שאתם מפלי' מכל העמים כ"ס אברהם ואגבי עפר ואפר ועל המיעוט הזה חטק ה' בכס אברהם מרובה וחיבה יתירה :

לו מאי

דכתיב האמנם אלם נדק וכו' דקדק מיבת האמנם שאם היא באמת הולל באמת אלם נדק מדברון ומלת האמנם היא כמסתפק ויוד אלם הוא מענין אלמות והוא הפך מתדברון לכך דריש האמנם מלשון אומנות ואמר יפה אומנות האילום פנינינו העה' אבל בענינינו מורה שנקראת נדק מדברון ונריך להבין היכי ס"ד לומר יכול חף לר' ת והא כתיב ודברת עם בל' וכן נבאר מ"ס יכול יגום דעמו דהיכי מטעי' יבטיל שיהיה אלם וידבר בל' להגים דעמו בטביל כך ואפשר שבין שאין העולם מתקיים אלא על הבולם עמו כשעת מריבה ולא כ"ע עבדי הכי אחר ענה טובה להרחיק עמו מהמריבה והיא להשים עמו כאולם שאם ישמע במחשבים אותו ושותק הוא מכניע לחבירו' והמחשבו במחמך החכם לא טובל להלחם עם נבל כמו שמתרש לו ובוה מכניעהו ותשב נוד חרבו ולא עוד לא שמחוך שנעשה באלם לא יחפשו עיד והוא מאמר הנמרח דמטע בישמיה ואדים חילפי בימתי מאה ואמר החכם מי שאינו סובל דבר אחד ישמע דברים הרבה עפ' כל הדברים האלה אחר כמה אומנות יפה לאדם היא האלמות שמרויח הרבה להנאת עמו יכול גם בויכות במלחמתה של תירה ישים עמו באלם כדי שלא יבוא לידי מריבה ת"ל נדק מדברון כי נריך להיות נבדור להשיא במלחמתה כמחול על פסוק יודע נבן שידע לשלל ונבדור חיל שידע להשיב ואיך מלחמה שידע לישא וליתן במלחמתה של' ומורה ולכך נדק שהיא דברי מורה מדברון כי את וכן בסופה אהבה ושלום בסופה יכול כיון שנתנה לו התורה דשו' ללחום מלחמות ה' תהיה בוונתו לנכח את חבירו ולהגים דעמו ולהתייחר בחכמתו ת"ל מיסדים שיהיו דומים למי-סדים ארץ חלקה שנוחה להדרם כמו שפירש' זל ייטעם הוא שראוי לכם לשפוט שאתם בני אדם ואין לבן אדם להתיער כי לה' המלוכה ומוכל על גאים ה' מלך גאומ לבס :

לט פדק

ויומר יעקב לבדו ח"ר אלעזר שנשתייר פל שבים קטנים וכו' ר' אליעזר דריש לבדו כאילו כתיב לבדו ונראה דדייק שבין שכמוכ ויעבר כל אשר לו ויומר יעקב דבר ברור הוא נבאר לבדו ומה נור' עוד לומר לבדו לא דדרישין ליה כאילו כתיב לבדו שנשתייר בטביל פכים קטנים שהגדיק' חביב עליהם ממונם לפי שאין פושטים ידיהם בגזל :

מ בתיב

ויקח מאבני המקום וכו' ויקח את האבן וכו' כמכו התוספ' לפי פשוטו יש לפרש בלקח אבן או מאבני המקום ונריך לבאר כיון דפשיטת דקרא הכי הוא שלא לקח אלא אבן אחת ח"כ מאי פריך כתיב ויקח מאבני המקום שיש לפרשו כפשוטו ויקח אבן אחת מאבני המקום ונראה דפריך דח"כ דהולל ויקח אבן מאי מאבני המקום כי מה לנו לידע אם הייתה האבן מאבני המקום וכמו שכתוב ח"כ ויקח את האבן ולא כתיב נמי התם ויקח האבן מאבני המקום ה"כ לימא ויקח אבן ויש מראשיתיו אלא ודאי בלקח אבנים הרבה ולכך אמר ויקח מאבני המקום לומר בלקח מאבני המקום אבנים הרבה ולהכי פריך ובתיב ויקח את האבן ומכני שנעשו כולן אבן אחת :

עוד

במסופות עולין ומסתכלין משמש שאלים הם שיורדין ולעיל משמע שהיו אחרים דקאמר עולים תרי ויורדים תרי כי פנעי בהדי הדדי הוו ארבעה ואין למרן דאעפ' שיהיו אחרים מ"מ אותם שנים שירדו היו למעלה בחרום וכשעלו הסתכלו בדמות דיוקנו למעלה ועכשיו שירדו הסתכלו בדמות דיוקנו למטה משו' דמנח עולים שני' ומסתכלין ויורדין ומסתכלין ויורדים ומסתכלין דמשמש דעולים דקרא קדריש עולי' ומסתכלין ויורדין הם בעצמם ומסתכלין :

מא אמר

לו נבב אתה שאתה מתיירא מהשחר ואין לומר דילת' ת"ח היה שלא ינא יחידה כלילה בדחמרון לעיל ויאבק חיש עמו עד עלות השחר מכאן לת"ח שלא ינא יחידה כלילה הא לימא משום דכבר בא אליו בעוד לילה יחידה ויאבק עם יעקב והשתא דאמר שלחני כי עלה השחר אין זה אלא כי נבב הוא ומתיירא מהשחר והא דאמרין לעיל עד עלות השחר מכאן לת"ח שלא ינא יחידה כלילה הוא כלפי יעקב שנבבק עמו המלאך עד עלות השחר כדי שלא ינא יחידה יעקב יחידה כלילה עד השחר :

וישך

אל מלאך ויוכל אינו יודע מי נעשה סר למי וכו' וקשה היכי בלקח דעתין דהמלאך שרה אל יעקב כיון שנאמר וישר אל מלאך ורש' מיקן זה ופירש כאילו באמר וישר אל יעקב מלאך ומ"מ קשה כיון שלא הוזכר בפסוק אל יעקב מלאך מהי מימי לן לומר וישר אל יעקב מלאך וע"ק למה לא הכריח שיעקב נעשה שר למלאך מקרא דסמך לעיל דכתיב וכאוננו שרה את אלהים וכו' עם מה שכתב רש' אינו יודע על איזה מהם הוא אומר ויוכל שנעמו ונעשה שר וכפי זה יש להסתפק דיעקב בקש להפטרר על המלאך וכאוננו שרה את אלהים וישר אל מלאך שנקש לנהוג שרה על המלאך אבל ויוכל המלאך

מסכת הדין

המלאך שנגזר בכף יריכו ונשאר נולד על ירכו ולכך הכריח מדכפי' שרית עם אהי' ותובל הדי' סיכול יעקב עם המלאך ועם זה יתכרך מה שנסתפקו אה"כ בבה ויתחנן אינו יודע מי צכה למי לפי שהיה חסדך טכיון שדכדך הזה יכול המלאך לקשקע כף דגלו שמה מהנמר ככה יעקב ויתחנן למלאך והוכיח מדכתיב במריה ויאמר שלמני נראה שהמלאך צכה אל יעקב ויאמר לו שלמני . וישר אל מלאך שידעו מקרא הוא כמרי עשר והבונק לרעו אל לדקדק דלא שייך לומר וא' על וישר אל מלאך בתולע ענין דהלל טרה אל מלאך ויובל לזה שידע מקרא הוא כמרי עשר דשמיך לקרא דקמיה דאמר בכטן עקב את אחיו ובאוננו טרה את אלהים וישר אל מלאך ובמקרא שלפניו אתי ספיר :

במד תרנגולת

שחוטת האו' ויהיה ניהליה במד דשחוטת פירס' במד דשחוטת בחילוף שחוטת בחוקת שחוט' ואכירו בכבורו וכו' ולי' דלכון שמורה הוא וכו' ביאור לשון רב' כך היא דלפירוט'

קמא הוי במד דשחוטת בחוקת שחוטת דכיינו עוף שריפה שבת ואחר מיתמו חתך כלארו בקין שחוטת ונתנו לנו בחוקת ששחוטו ואתי' ספיר מאי דאמר במד דשחוטת ולא אמר במד דכברה והביא ר'איה מבכורות דאמר השם הוא טבאח דמזכין ערכה דאטמא במד דכמותא והתם היה מותן זה בחוקת מלב בכר דלא שיי' לומ' מותן זה ממורת זה פי' לא היו לפניו חלב האטמא וחלב הכנתא למת חלב האטמא ממורת הכנתא חלל היה לפניו חלב ואומר שהוא חלב טהור תהכנתא ורש' במד בפי' אמר דהייב גריפה במד דשחוטת הוא בתמורת שחוטת דהיינו שהיו לפניו שתי עופות א' שחוטת וא' טרפה ועשה ענתו כמותן לו השחוט ונתן לו הטרפה וכפי זה הוא דבר קשה שיתחלב עוף שחוטת כעוף שריפה שאינו שחוט לכך פירש ואמר והא דאמר בשחוטת לאי דווקא כי שתייהו סו' שחוטתו אלא שהאחד היה שחוט וכשר והא' שחוט וטרפה וכיון ששניהם היו שחוטים קשה איך אומר במד דשחוטת סכולם שחוטתו היו וכך דהלל במד דכברה כלומר מן לו השחוטת וטרפה בתמורת הפשרה ולכך אמר רב' דשחוטת לאו דווקא ובאילו אמר במד דכברה ובמד דכ' בזה הפירו' כדי לדקדק מלת במד שהוא מלשון תמורה ולא שייך לפרש גלת במד מלשון בחוקת שחוטת אלא לעולם ששחוטת הימה באמת אלא הימה שחוטת טריפה כגון גשפר כגס' א' העוף' טריפה וביולא בזה וטמאהו ומתנו בתמורת כ' טרה שחוטת :

מזו בל

נהג טאנו באליעזר וכו' בפני המוספות וא"ת אליעזר היאך גימט וז"ל דהוא תנא סבר סלא נתן לה הגמדים עד שהנידה לו בת פי' היא אינן להקשות א"כ איך הוא אומר כל נחש שאינו כנחש של אליעזר ופירש כל נחש שאינו טמאך עליו כאליעזר . שאמר שאם תשקיני ארבע בת ואם לאו ארבע בה והלא אליעזר לא סמך על הניחוס ולא נתן לה הגמדים עד שהנידה לו בת מי היא ד"ל דלדעיה תנא דאמר כל האומר במכאף בן נח מוזהר עליו אמרו המוספות דסבר דהוא תנא סלא נתן לה עד שהנידה וכו' והבא דאמר רב כל נחש שאינו כאליעזר לא סבר דבן נח מוזהר על הנחש ולכך נחש אליעזר ומיהו קשה בדברי המוספות שהקשה גבי יהונתן וא"ת איך נחש וז"ל דלדעיה תנא דאמר כל האומר במכאף בן נח מוזהר על הכי נתי' הוא עולה והטמא קשה מ"ט רב כל נחש שאינו כיהונתן שהרי לא סמך על הביחוס ובלאו הכי היה עולה וז"ל שאפ"ל סלא היה סומך ונתן על הביחוס מ"ז היה הביחוס לזר נפרו' שיסמוך עליו אם יאחרו עליו שאינו ופליגי :

נה פרק י

מ"ד עני דרם הנדיקו וכו' יט לדקדק מנ"ל דהנדיקו הוא בספק לקט דילמא הוא בעשיית נדקת ולעולם דספק לקט אינו לקט ויחמרו לענמו עד שירנה לגיטות נדקת שהנדיקו נותנה האדם לנו סלכו חפץ מהא"כ בלקט ששנינו מי שאינו חזית את הפועלים ללקוט מי חזית את אחד מהם ואמר לא הוול את העניים ינראה כדקדוק אחד שאמר רש"י כל מ"ד עני ורש הנדיקו דמכתיב לומר שהקשה לו שחם הנדיקו הוא בעשיית נדקת הלל עכו נדקת עם עני ודל מאי הנדיקו ועוד וכו' לא ידענו שהנדיקת היא לעניים ומה זה הוצרך לומר כאן עני ורש הנדיקו די' שאמר הנדיקו וכו' ידעי שהוא על עני ורש והבא זה היינו דורש' הנדיקו דינם כלומר דרשו וכוזו עני ורש והא לימא דכתיב ודל לא מהדר כריבו לא נדק מלאך כלומר און זו נדקת נמורה מחמוכך אלא מדבר שהוא ספק דקול בעלמ' ממון המוטל בספק מולקין יכאן בספק לקט עני ורש לקחתו נדק משלך החלק הנזכר לך הניחתי לו :

מסכת בכורות

פרק ז

מאי דכתיב לא יהיה בר מקר ועקרה וכשהמאן וכו' נראה דהוקשה לו דהלל לא יהיה עקר ועקרה כך ובמהמאך אם היא צרכה סלא יהיו עקרי' האדם והבמה לכך דרש לא יהיה בר עקר בזמן שמת' כשהמאך סלא תהיה גבוט כהטלת מים :

שלא

תהיה חפלתך עקרה לפני המקום ואיחתי בזמן שאתה מביט בעמך כשהמה פירשו סלא מהא חפלתך עקרה כשהתלל על בנים תהיה נשמעת תפילתך כשהמה סלא מחמתן מלהטל מים ודוחק הוא כי מה ענין להמתנה מלהטיל מים עם שתהא נשמעת תפילתך וז"ל דמ' שתאה נשמעת תפילתו אבל לא יעשה הוא דבר מונע הכניס סלא לא תוביל תפילתו

מסכת בכורות ערכין

תפילתו למי שמסחית נפשו וגורם כידיו מניעת הבנים ובתוספת פירשו הקינטרים כלל תהא תפילתך תקורה כבאתה מתפלל על בניך ונראה דלכל תפילה קאמר כדאמרין דחין העולם מתקיים אלא כמי שמסים ענתו כבאתה דכתיב אדם וכאתה תוסיע ה' וכמי שמסים ענתו כמי שאינו נאחזר תולה ארך כל בלימה ע"כ • וכל שיש טעות בדברי המוספים כי מה רחיה מביא למ"ש דלכל תפילה קאמר מדאמרין שאין העולם מתקיים וכו' ונראה דה"ל דלכל תפילה קאמר וכן פירש' בבהמה טלא תמתין מלהטיל מים ונראה דמשים ענתו כבאתה היינו לענין הכנעה משים ענתו כבאתה כדאמרין שאין העולם מתקיים אלא כמי שמסים ענתו כבאתה דכתיב אדם וכאתה תוסיע ה' וכו' וכפי דרך זה ידקק לומר באן תהא תפילתו נשמעת אימתו בזמן שמסים ענתו כבאתה ויפשה ענתו כמי שאינו :

סליק טבכה בכורות

מסכת ערכין

ו פרק ג ת"ד וימרו עני ים בים סוף וכו' כראה דהוקשה כפל על ים בים סוף וא' מספיק וימרו על ים סוף וא' וימרו בים סוף וכו' שכל ים סוף הוא על שפת הים וכים הוא פתח הים ולזה דרשו וימרו על ים הוא מ"ס המבלי אין קברים כשהיו חונים על הים כדכתיב נכחו מחנו על הים ומ"ס בים סוף הוא מ"ס כשם שאנו עולים מנד זה וכו' ויש לרמוז דרשת רבא בר מרי בפסוק כחזר וימרו על ים דדרים על ים כאילו כתיב עולים וימרו בארס עולים בים סוף כמו שאנו עולים אכל עיקרו של דבר כמו שכתבנו קודם :

ז מא דכתיב ה' יתן לך ומה יוסיף לך • דקדק ב' פעמים לך הכתובים כאן דמספיק לומר מה יתן ומה יוסיף לך וכפל יתן ויוסיף לך דרש שאמר הק"ה ללשון מה אפשר לתת לך תיקון יומר מזה שתיקנתי להיו' הלשון הכתובים וכל איבריו מבחון וגם כל האברים זקופים והלשון מוטל דדרשי רמיה מלשון מוטל כמו ורמיו לנו אתון כורא וכו' וכן מה יוסיף לעשות עוד תבחרת ללשון יומר תמה שפשיתי כמי חומות לתבחרת אחד על עגם שהם השינים ואחד על כשר והם השפתים :

טז זאת תהיה תורת המצורע דקדק להלל זאת תהיה תורת המצורע כדכתי' והגרות אשר בו הנגע וכו' ועוד זאת תהיה טהרת המצורע מבני ליה מאי תורת המצורע לזאז זאת תהיה תורת עונש המצורע סס רע :

מא דכתיב אם יסוך הנחש וכו' דקדק דאדרבה בלא לחש נוסף הנחש וכסלומתים אומות אינו נוסף ואיך אמר במתיה אם יסוך הנחש בלא לחש שהרי כך הוא האמת שהוא נוסף בלא לחש והלל אם יסוך הנחש בלחש שזו היא תמימה כלאחר הלחישה יסוך והוא פלא וע"ק איך שייך לזה ואין יתרון לבעל הלשון דאדרבה דביון שהלחש מוסיף נמנח שיש יתרון לבעל הלשון ללחש בו וכפי פשוטו אינו מבאר שהפסוק הוא בניחוחא אם דאית עהנחש יסוך הוא בלא לחש כשפיל שלח לחסוהו טחם היה לחש לא היה נוסף וביון שהלשון הלוחש מוסיף לאחדים למה לא יהיה לבעל הלשון שהוא האדם יהיה שלום בעתו לדבר בלשונו ד' ויהיו חיים לנפשו ור"ל דרש כאן שהוא בתמימה שחומות החיות לנחש אמה מה הנחש יש לך כפי הנראה טחם יסוך הנחש בלא לחש הם דברי החיות ויהיה לחש מלשון הנחש בלומר מבלי דבר של הנחש • או יאמר מה הנחש יש לנחש הנוסף כשאין לו לחש כמי שיש לו לחש אינו נוסף אלא אומות שאין לו לחש והוא נוסף מה הנחש ים לו ומסיב הנחש ומה יתרון והנחש יש לבעל לשון הרע והוא מדבר כך אינו אין לי הנחש ואני נוסף • ועוד אפשר טחם הנחש מסיב למיזת אם אפשר לנחש שיכוך מענתו מבלי שילחשו לו מהשמים לומר לו לך ונסוך לשלובי זלכך אינו מוכרח אכל יש יתרון של תיעה על בעל הלשון שלא אמרו לו בלום מתעלה לדבר לש"ה והוא מדבר לשון הרע בלי טחם הנחש :

מגביר שונותיו עד לשמים אפשר שהוא מה שאמר למעלה כאילו כופר בעיקר והיינו שמו כשמים פיהם אומות טמהלך לטוגם הרע בארץ :

אל תקרי אומות אלא אמו דקדק טכבר כמיב אומות אנמית הרי שיכול לו זמה זה מור לומר אומות לא אובל דתשמע כי לא יכול לו לזה אמר אל תקרי אומות אלא אמו אמר ה"ב און אמי והוא יכולין לדור בעולם ואפשר שהטעם הוא שכיון שהוא כאילו כופר בעיקר אם כן לדעתו לית דין ולית דיין והוא שומר בעולם ולא אמי חם ושלום זכיון טכין אין אמי והוא יכולין לדור בעולם :

ה אימא תרמי אי מנייהו מסקת וכו' וכיארורי בכסף מווקק פירגמי כפי הפסס דלא אייתי רחיה אלא על ע"ג וב"ע דלא שייכי בלשון הרע ואכפ' בן מגדיל עונות כנדרם אכל ט"ד לא בריך רחיה דאסכרא נקפא דלשון הרע הורג כלשה והרי מביאר שיש בו ספיקות דמים :

לשון מלימתי מלכד טעם הכוזב כמתרא כהורג כלשה אפשר שנקרא תלימתי לפי שהוא לפני מביני חומות אחד כל טחם השינים ואחד כל כשר השפתים ולפניהם מהשינים הוא לפי והוא השלישי :

מכתב ירמיהו

אמר

ד' הוא מ'ד מות וחיים ביד לשון וכו' וקשה כיון שציקו הקוים ה' הוא וכו' י' יד ללשון ונדחה התירוץ שאמרו
 מה יד המית דהיינו בסמוך מכח הכתוב שאמר מן שחוט שממית אפילו שלא בסמוך ונמנח שחין הלשון דומה
 ליה אם בן הדרא קושיא לדוכמיה וכו' י' יד ללשון וכו' קשה כשהקשה ומאחר דכתיב חן שחוט מית וחיים ביד לשון למה לי
 והבני כדרכא דבטי חיי בלוטני וכו' ועדין הקושי' עומדת וכו' י' יד ללשון דהולל מות וחיים בלשון מאי ביד לשון ואנב אורמין
 נבאר מה לאמר מ'ד-מות וחיים ביד לשון שכראה שהוקשה לו קושי אחר בכתוב מלבד הקושי כל וכו' י' יד ללשון וע"ק דהשתא
 דכתיב חן שחוט לומר שהלשון מויק והורג כחן אם בן קרא דמתו בשמים פיהם במאי מוקמת ליה טאם כח לומר שעושה רושם
 מן הארץ עד השמים אם כן יקשה מה שהמשילו לחן שחינו עושה רושם אלא עד ארבעים או חמשים אמה ולא יותר ואם אינו
 מויק יותר מזה איך הוא אית' שמו בשמים פיהם וכו' וע"ק שכיון שמא' מדרגתי לדרוג כדרכא הולל לא כדרכא ונר' שהוקשה
 לר' חמא כהאי קרא דמות וחיים ביד לשון דבשלתא פומ ביד לשון איכא טהוא פת שלא גומנו והורגו ונמנח שמחת הלשון
 והגנו והוא מות ביד לשון אלא חיים ביד לשון מי איכא והרי החיים הם בידו של הק"כ אהר בידו נפש כל מי • וכח' הביאו חז"ל
 במלך שניה להביא לו חלב של לביאה וכשבא הסליח אמר חלב של בלכתא וכו' כמו בכתיב בילקוט תלים בפסוק נגור לבזבך
 מרע וס' נתבאר שהלשון אומר חלב בלכתא גרם לאיתו אדם מיתה ואח"כ בשאמר כלסוגו טבן קורין במקומו ללביאה כלכתא
 גרם חיים לנפשו ובאיתו משה הוא מדוקדק דעתה הכתיב במות תמילה ואח"כ חיים ולא אמר חיי' ומות ביד לשון לפי שקודם
 גרם הלשון המות באיתו חלב בלכתא ואח"כ החיים בתיקון לשונו שהיה חלב לביאה וכאן תירגו באופן אחר עם דקדוק אחר
 וכו' י' יד ללשון ותירץ מה יד ממות וכו' אי מה יד אינו ממות אלא בסמוך ת"ל חן שחוט וכו' והיה אפשר לנו לומר דהשתא
 דרשינן ביד לשון כלומר בסבת הלשון ממות וחיים דבטי מות בלישניה ודבטי חיי בלישניה אבל עדיין אינו מתיישב לכך נרא'
 דלעולם דרשינן ההיא דרשה דמה יד ממות אף לשון ממות אלא חמא דדחינן אי מה יד אינו ממות אלא בסמוך והלשון ממות
 אפילו למרחוק לכך דרש רבא דבטי חייית בלישני וכו' וכדאי דרשא פיתוקס שפיר מה יד ממות בסמוך אף לשון ממות בסמוך
 שיהא על האומר לשון הרע שהוא סמוך אצל עצמו ובלשוננו הורג לעצמו כמו היד שמפית בסמוך ומה שדחינו למעלה שמתים
 ברחוק הוא בבחי' הנאמר עליו הלשון הרע בהרגו אעפ"י שהוא פומד למרחוק וגם ממות לעצמי כהו' סמוך לעצמו ביד שממית
 בסמוך לי דהיינו דבטי חייית בלישניה שהוא מת בעון לשונו שדבר לשון הרע ודבטי חיי בלישניה בדבור התורה מחיה את
 ענינו בדכתיב מרשא לשון הרע הוא עץ חיים הוא דיבור התור' וכו' נתבאר יפה הכתיב מות ביד לשון מלך ל"ה שממית עצמו
 וחיים ביד לשון בדבור התורה כלסוגו ומ"ס שמו בשמים פיהם הוא לענין מ"ס בנמרא חין הנשמים נענדים אלא בעון ל"ה
 כנאמר רוח נפון תחולל נפש מונע הנשם ופניו נזכרים לה' על הדור מפני עון לשון סתר שהוא ל"ה הרי שמו בשמי' פיהם
 שמונפים השמים מהרודד הנשמים על ידי לשון הרע שתהלך בדרך אכל מ"מ חין כאן הורג אלא מויק ומונע טובה מהנולם
 אבל מדכתיב חן שחוט הוא שהורג ממש לבאמר עליו כחן שהורג מרחוק וגם הורג את עצמו שהוא בסמוך לי כמו היד שהיא
 הורגת בסמוך לה וזה נלמד' והוא נכון :

לא

קשיא הא דאזני מעשיו וכו' כתוב בקונטרס דאזני מעשיו שנתקוטטו על ידו ואי קשיא אמאי לא מותיב
 ליה מ"ד וג"ע דקאמר לעיל ננעים באים עליהם והכא תניא דבנדי כהונה מכפרים תרן דהא דתני בנדי
 כהונה מכפרים לאו עליה דידיה אלא על אחרים שעל ידו ננעים באים עליהם דבש"ד כתיב כי אדם הוא יחניף וכו' ובנ"ע כתיב ותטמא
 הארץ ואשקוד עונה עליה אבל ל"ה לא אכחון דמענסי ביה אחרוני עכ"ל ובתוספ' פירש"י וכו' ולא יהירא שהרי במסכ' לביעות
 אחר דעל כל העבירות אחרים ננעים עליהם אם יש בידם למחות ואם אין בידם - למחות אפילו ב"ע ונ"ד נמי לא ואומר ר"י
 דרש"ד לא קשיא מדי לפי כיש עליה מיתה ב"ד ובנדי כהונה מכפרין על המיתה אבל ננעים מיהא מכפרים עליו • וע"ל דהא
 דבטי תלמודא הא דהגנו מעשיו קאי נמי אש"ד וב"ע וה"פ אהנו מעשיו היינו כשהרג ממש ועליו חין בנדי כהונה מכפרים אלא
 ננעים באים עליו לא אהנו מעשיו כגון שלא הרג ממש אלא שהלביץ פני חבירו בדיים דקול כל המלביץ פני חבירו בדי' כאילו
 שופך דמים וע"ל בנדי כהונה מכפרים וכן נ"ע ממש אהנו מעשיו • ולא אהנו מעשיו זהו כי הא דאמרינן מתוך טהור קניניהם
 מעלה עליהם כאילו כבדים עכ"ל וקשיא לי לכל הפירושים דלא מותיב מנסות הרוח דאמרינן לעיל ננעים באים על גסות
 הרוח והכא תניא מנספת מתכפר על גסות הרוח ולא שייך הכא חד מהנהו פירושים דטמא חין בנדי כהונה מכפרים אלא
 שיש הנפודים כשהיה כ"ג מבלה השעיר והיה לבוש ח' נגדים דשעיר התשלח מכפר על עבירות קלות עשה ולא תעשה אבל
 העבירות חמורות שהם כריתות ומיתות ב"ד וגם ג"ה חמור ככופר בשיקר תשובה וזה תולין ויסורין מכפרין ולכך לא הושרבו
 בנדי כהונה לכפר במקום ננעים אי יסורין דנסות הרוח חמור ככופר בשיקר ומ"ס ננעים באים על גסות הרוח הוא קודם א"ה
 כאן חין בנדי כהונה מכפרים וכן י"ל בנ"ע וש"ד ננעים מכפרים קודם י"ה וע"ל בנסות הרוח דאיכא דחור בי הנאותו וגאונו
 כ די כהונה מכפרים עליו אבל במחוקי בגאונותי כטווייה הוא לוקה בננעים להתכפר לו :

יא ומנא

דאמר עד נויפה הכתיב באה וקללה • בתוספות וז"ל למ"ד נמי קללה הכתיב נויפה וז"ל שחא כד
 תשני

מסכת חולין

מסני אגב חביבות דיהונתן א"כ לא דריש ליה קרא דויטל שאול כיון דליתיה בהאי קרא דויחר אף שאול חלל קרא אחריתא הוא י וכנראה שיש טעות בדברי התוספות כנראה ליטעם דכתירון דאשון אמרו דלמסקנא דאמרא דאגב חביבות יתירא מסר נפשיה טפיה מתרנא במי למ' ד קללה דהא כהא נזיפתא דילמ' אגב חביבותא מסר נפשיה טפיה עד שנהגו נזיפה וקללה והתירון הסני הוא למ' ד קללה הא כתי' הכאה ולזה תירץ דלא דריש לקרא דויטל שאול לענין הבאה כיון דליתיה בהאי קרא ולע"ד יש לתרץ לקובי' התו' א"ת למ' ד נמי קללה הא כתי' נזיפה דלעולם היתה נזיפה ולא חש יהונתן עד הקללה שיגא במכתו אבל למ' ד נזיפה קשה למה הפני' יהונתן ובא לירי קללה והכא' שאינו מחוייב בה ומסני מטום חביבותא דיהונתן :

יו פרק ה

כמה קשה חבקה של שביעית וכו' פירשי דסמיך ליה וכו' ממכרו ממכר דרשינן סמוכין והכי אמר רחמנא חס לא מטמרו מנייה יוכל סופשב למכור מטלמלין וכלי תשמיש וכמוס' כמה קשה חבקה כל שביעית פ"ה דהיינו מחורה לרין זה עיקר האיבור דעיקר האיסור הוא הדישה וזריב' וא"ת ומנ' ל' דעו' סחורה כלכד קלקאליס חלו שפירט כאן באים עליו דילמא ע"ז חריטה וזריעה דוקא הם באים וז' דהיינו פירט בגבד ערה פי' שבתר פירוס שביעית הוא היכר את אשד לו וזע"ד' ב' למרן קופית המוספות שכתב בפירוש כאן טעמו עונש חבקה של שביעית על הנכח ונתן ואינו על עיקר איפור החריטה וזריעה משם דלעיל נבי שביעית במיכ לבס' לאכלה דדרשינן לאכלה ולא לסחורה ונבי יוכל נמי בפיר מן הסדה תאכלו את שבחאיה ולא מהמבר וכתי' בתריה וכו' ממכרו ממכר שהוא לשון בפול דהלל וכו' ממכרו לעמיתך קדבתיב או קנה תיר עמיתך חלל ה"ק וכו' ממכרו פירות שביעית ויובל אשר נזיפי לאכלה ולא לסחורה ואמת ממכרו לסחורה סופשב להיות נכסיהם ממכר לעמיתך והוא דקרוק יפה לע"ד :

לא

הרגיש סופו מוכר שדתי' • לא באת לידו לסוף מוכר ביתו וכו' ואצ"ג דלפי הנראה יותר חמור עונשו כשמוכר טדהו סמחמו פרנסתו ממכירת ביתו שאינו עושה פירות וא"כ קוד' הלל מוכר ביתו ואח"כ מוכר טדהו מ"מ כבחינה אחרת חמורב מכירת הבית לפי שמוכר טדהו חוזרת לו כיוכל לכל המוכר בית בערי חומה היא מכורה לחלוטין אם אינו נואלה לסוף טנה א' ואינה יוגאה כיוכל הרי טקשה יותר מכירת הבית ממכירת השדה :

ז אבשר

בא דוד ולא עשה סוכות וכו' חלל מקיש ביאשם בימי עזרא וכו' פירש' אלא מקיש ביאשם בימי עזרא וכו' דהאי כי לא עשו לאו אסוכות פהר אלא ה"ק כי לא עשו מה שעשו עכשיו מימי יהושע וחמי ניהו קדושת הארץ :

סליק בסבבה ערבין

מסכת המורה

א פ"ב

כשעה שנפטר משה רבינו לנ"ב וכו' נ"ל דחו כל דברים חלו בשוקים פ' וזאת הברכה דכתיב ויבכו בני ישראל את משה דיהושע בן נון מלא רוח חכמה כלומר כשאמר לו משה - חלל כל ספיקות שיש לך אחר לו ד' כלום הנחתך טעה אחת לא כך בכתב ויהושע בן נון נער לא ימים מתוך האהל ומתוך זה נתחלל חכמה למד טכל מה שידע משה הוא היה יודע כי סמך משה ידיו עליו לכמוכ דיהושע לא ימים מתוך האהל ויסי אחרי טעם משה היה צער גדול שנטמכו ת"ט הלכות בימי חכמו של משה ודקטו כל ישראל להורגו ויחמד ה' אל יכונע אשה גרמם באמרי פיך שאמר משרת משה חני ובטיב ומשרתו יהושע לא ימים מתוך האהל ולכך לא שאלת ממטה כעודנו מי ועשה לווער לך אי אפטר קום עבור את הדרך וטרוד אותם במלחמה להפטר מידם :

לבלתי

ענבו כלל יענבו יגרי חלסנות ענבו חס טפיה כי עוטב ואם לאו הריגו הולך כנסיסי לשאול כנראה דהא דקאמר יעבן ואם לאו הוא נרמו כמ' דלכלפי ענבי דעלע. לבלתי הוא כלומר שאם בלתי יהיה כן ענבו הריגו הולך כנסיסי דענבונ' לקבר :

רש

ואיט טכבים זכו' כנראה דדרי' דכתי' קרא כתיב דם ואח"כ איט טכבים וכתיב מאיר עיני בנייהם ה' ובההוא קרא כתיב בני אהא' דם זכתיב עושה בלם ה' לכך היא קרא דהם ואיט טכבים הוא טהיה דם בתורה ובפנשו בליט חכם סוף דבר נמנח איט טכבים סלמד תורה שיש בה טובא לא מאיר עיני בנייהם ה' וכענן טעמיד בתורה פנשו עם רש בתורה וסופו נשאר דם בתורה בשו טהיה טלח לימדו סלו' או עושה כולם ה' מי טעשאו חסם לזה עושהו טפט ולטפט עושהו טכס והכי דרשינן נמי בצעל הבית ועני אים צמן לו נדקה ועשהו איט טכבים עיני' לעני טגיביות באחון טנתן לו נדקה מאיר עיני טניהם ה' כי הכל הולך אחר החיתום :

סליק בסבבה המורה

מסכת בריתות

א פרק א

כל תענית שאין בו מפוסטי ישראל וכו' אפשר לתת טעם לזה לפי כמתוך אותם הפוסטים מעריך מעשה הדור ונחשבים לנדיקים כמו שאמר לוט עד עכשיו היה ה' בה דואה מעשה סדום ומצוי והייתי נדיק לא אוכל להמלט ההרה אלל אחרם, שהוא גדול ממני : סליק מסכת בריתות

מסכת תמיד

ב פרק א

כל המוכיח את חברו לש"ס וכו' נריך ליישב לדרשה זו איך ינדק לומר ממחליק לשון ואפשר שחנינו מוכיח לאדם דשע בחלקת לשון ואות' לו הלא ידעתיך בעם אדם כשר וזה ששעתי עליך לא נכין לעשות איש אשר כחך אעפי' שהוא מוכיחו להחזירו למוטב ועליו אמר שלמה אומר לרשע נדיק אתה יקבואו עמים ולמוכיחים ינעם אם בא להוכיחו ואומר לו נדיק אתה ונריך אתה להחזיק בנדקתך אעפי' שהיה רשע וקראו נדיק מ"מ ינעם ועליהם מצא ברבת טוב ביון שהחזירו למוטב ובאז' אמ' שהמוכיח לש"ס ומוכיח לרשע תומו וזכה להיות בחלקו של מקום ומוכיחין לי חוט של חסד שהיא מעלה יתירה על מוכיח ומחליק לשון לקוראו לדי' כדי להחזירו למוטב והי' קרא מוכיח אדם אחרי שהוא בולך אחרי דהיינו מוכיח לש"ס חן ימנא שהוא חוט של חסד והנה נפרך יותר ממחליק לשון במוכחתו :

סליק מסכת תמיד

מסכת קנים

א פרק א

א"רש בן עקשיא זקני עם הארץ וכו' נראה דדדים נאמנים מלשון נאום דהיינו בני אדם שאין להם חכמה אלל דברים וינאמו נאום דהיינו כחה כפיהם לסוף מסיר טפה שלהם ומונע דבורם וגם כשמזקינים טעם זקנים יקח אכל זקני תורה דעמם מתוספת : סליק מסכת קנים

מסכת נדה

ו פ"ב

ה'ד ידובס דמים מלאו הוקסה לו שהיה ל"ל מידכס מלמה הארץ דמים כי זו היא הגדלת העון אכל מילוי ידיהם דמים אין כאן דמים מרובים כי בדבר נקל יתמלא היד דמים לזה דרשו כמנאפים ביד הגורמים למנוע פדיה ורביה דדמי זרעיותו תליים בו :

טו פרק ג

מ"ד עושה גדולות הוקסה לו מאי עד אין חקר שאם הכוונה על ריבוי הגדולות כי דבו מלספר הזלל עד אין מספר כמ"ס בפלגות עד אין מספר וע"ק דליעדרבינה עושה גדולות ונפלאות עד אין מספר לכך דרש בשמירת העובר בחטי' אמו מעושה הקב"ה ב' גדולות כאין הסכל האנושי יכול לחקור בטבע איך הוא משמר שהחפץ שנתן בחמת אעפי' שפיה ברורה והיא למעלה ספק משמרת והעוב' בחטי' אמו פתוחה ופיה למטה והוא משמרת ואין אדם יכול לחקור איך הוא משמרת וכן גדולה אחרת יש בעובר שכל שהוא מכביד הולך עולה למעלה ואם בא אדם לחקור איך הוא באכשר אין חניד אף משמיע לפי שהרי בנוהג שבטולם החפץ שנתן בכף מאזנים כל זמן שמכביד יורד למטה והולך עולה למעלה הן הם גדולות השנת שאין לחקור בהם כלל :

טז מא'

דכתיב אודך על כי נוראות נפלאותי דקדק בכתיב דהזלל אודך על כי נפלאים מעשיך או כי נוראים מעשיך מאי נפלאותי נפלאים מעשיך לזה דרש בעשה הק"ה שני הפכים מנוהג שבטולם טהה שבטולם הוא להיות הזרעונים כל אחד עולה בחי'ו כאן בעובר שבחטי' האשה בולג עולין לחי'ן אחד מזרע האב ומזרע האם נעשים בריה אחת והיו נפלאותי פלא א' גם נפלאים מעשיך טהה שבטולם נפלאותי חין נבע אחד בכמה-מתמנים שנותני' בו כפירי קליפת עץ וזמנית רחיים של נפחים וכמה דברים וכולם נעשים שחור והעובר שבחטי' אשה כל א' עולה לחי'ו לזון מן האיש ושחור מן האש' והרי יש כאן ב' פלאות הפכיים כמה שדרכו להיות כזרעונים פני מני'ם הוא, בעובר מן א' ומה שדרכו להיות כזרעונים מן א' הוא בעובר שני מינים כל זרעונים ועוד אחר נוראות דבר נורא בהיות נפלאים מעשיך :

מא'

דכתיב אודך ה' כי אנפת בי הוקסה לו שתחילת הכתוב מדבר לשון עבד חודק ה' כי אנפת בי וסופו של הכתוב בלשון עתיד ישוב אסף והזלל שב אסף ונחמתני לזה דרש שמדב' באותו אדם שיפגלו קוץ בגלגל ונתעכבה הליכתו

עם חבירו ואמ"כ כשחמט שטבעה ספינתו של חבירו התחיל מודה ומשכח על חרוץ האף כל הק' בה עמו להזמין לפניו הקוץ כי מתיכו הגיל נפשו ממות ועל אותו קוץ שנתחב לו התפלל להק' בה יהי רגון שישוב אסף פעם אחרת לשלוט בו והשחא שעמידה רעה לכא עלי אנכי הולך באותו דרך ישוב אסף לנחמני אעפ"י שאני מצטער בה כי אין זה אלא נחמה שתנחמני ביום שאני ניגבל ממות מתוך צער הקוץ :

מ"א

דכתיב עושה נפלאות גדולות לכדו וכו' הוקמה לו בכמוב כי מה צורך יש לומר לכדו כהרי כל מעשה ה' אכר עשה הוא לכדו עשה אותם ואין צורך לפרט ולומר בכל אחד ממעשיו לכדו ועוד מהו שחזר לומר וברוך שם כבודו דהיינו ברוך ה' אלהי ישראל ואם בא לומר שיהיה מבורך לעולם הילל ברוך ה' אלהי ישראל לעולם עושה נפלאות לכדו לזה דרש ר' אלעזר אפילו בעל הנס אינו מכיר בנסו דהיינו כמו אותו אדם שפעה הק' בה גם למחוב לו קוץ כרגלו כדי שיתעבכ מליך באות' ספינה ולא ימות ולא הכיר בנסו דהיינו בועק במרה כשנתחב הקוץ כרגלו ורואה לחבירו פורש בספינה והוא מתעבכ ולא הכיר בנסו שהיה קוץ זה ויכובו לטובמו ולא ידע אלא ה' בה לכדו וז"ל טובה נפלאות שהוא ימ' יודע שהיה גם והאדם אינו מכירו וכיון שכן צריך להיות ברוך ה' לעולם אפילו על הרעה יברכהו סלה כי הק' בה לכדו וידע אם מאותה רעה ימחק לו טובה וכיון שכן יהי שם ה' מבורך לעולם בין על הטובה ובין על הרעה כי אין בעל הנס מכיר בנסו :

יח קופצת

וגשכפת מתקיף רב יוסף וכו' והא מודה הוא וכו' אפסר לומר לדעת רשב"י שאין שבוטה זו בכטוי שפטים אלא היא מרפרפת בלבה מתוך הצער ושפתיה נעות וגשכפת שלא תזקק לבעלה וקולה לא ישמע לכך מכיאה קורבן מרופדף בן יונה או תוד לחטאת :

ומפני

מה אמרה תורה מילה לח' וכו' גראה לתת סמיכות לשאלות אלו שמפני שנתן טעם לזכר שהוא לו' מפני שהכל שמחים בו ומתחרטת לו' וכפי זה יקשה ככיום שהיא מתחרטת והכל שמחים היה ראוי להיות המילה ולמה תמתין עד יום השמיני ונתן טעם לפי שאביו ואמו יהיו מזרים להיותה אסורה לבעלה לכך ביום השביעי לפנות ערב שטרה וקשה מותרת לבעלה ויהיו אביו ואמו שמחים גם הם וכוים הח' ימול בשעת שמח' כי ששון זה מילה כדכתי' שם אנכי על אמתיתך וכו' ולפי שצדיק יקשה וכו' בסביל שיהיו שמחים האב והאם נתעבבה המילה עד יום ח' לזה הביא בסמוך תניא היה ד' מאיר אומר מפני מה אמרה תורה נדה לו' מפני שרגיל בה וקץ בה אמרה תורה שהא טמאה כל אשה נדה אף על פי שאינ' יולדת כדי שתהא חביבה על בעלה וכיון שחם הק' בה על האדם שיהיה נחם באשמו גם המילה נדה עליה ביום הח' ביום שיהיו אביו ואמו היולדת שמחים :

מ"ב

מה האיש קולו עב וכו' אין טעם להיות קול האיש עב מפני שנברא מאדמה והאשה אין קולה עב להיותה עבם ז"ל שפער מהאדמה הוא יותר עב מהעגם שהעגם כשמכיו' קולו כשמש יותר מהאדמה ומגמתי בתלמוד דברים מפני מה האשה קולה ערב ואין איש קולו ערב זה מתקום שנברא יריא גרמא נכונה שהיא ט"ו כ צורך לברכות האשה לפי שנבראת מעגם כשמכין בו קולו נשמע והאיש נברא מעפר כשמכין בו אין קולו נשמע והיינו דאמרינו ככ"ר מפני מה האשה קולה הולכת ואין האיש קולו הולך דהיינו שיש ברבות קול לאשה והולך למרחוק וז"ל באשה כי קולך ערב והיא אינה מקלסתו בקול ערב אף כנח ואדום כפי' התוספות :

בא מ"א

דכתיב ויבן ה' אלהים את הנלע הוקשה לו למ"ד פירוש מאי ויבן וכן אמרו בנמרא מסכת פירושין בשלמא למ"ד ונב היינו דכתיב ויבן אלא למ"ד פירוש מאי ויבן וכו' ועוד אפסר דגא טייך בנין כנלע אלא ויעש את הנלע בדכתי' נעשה אדם ולזה דרש מלשין בינה כנתן באשה בינה יתירה מבאיש וב"מ והא קול דעתם של נשים קלה ז"ל שמאמר הדעת להיות באשה יותר מבאיש כדתנן בת שנים עשר שנה ויום א' כדריו קיימין וכזכר בן שנים עשר שנה ויום א' כדריו כדקין וכן ז"ל ויום א' כדריו קיימין :

כב פרק ו

איוב כסערה חירף וכו' הכוונה באמר איוב שמא רוח סערה עבר לפניך הוא הסטן שהסטין על איוב ואמ' החנס ירא איוב אלהים וכו' שלח נא ידך וכו' ובקטרונו נתחלף בין איוב שהפדת עליו איש תם וישר ירא אלהים ותחטבני לאויב לך והטיבו הק' בה כסערה דהיינו נומות השער לא נתחלף וב"ש מאיוב לאויב :

כג פרק ט

מתשובתו של אותו צדיק וכו' ותימא למה הוצרך לומר שחבש פן תעמוד לו זכות אברהם והלא כיון שנקרא פליט על שפלט מדור המבול גימא שהי' ירא שמא כמו שפלט מדור המבול כך יגבל עבטיו וז"ל עם מ"ש התוספות דהיינו נמי שפלט סיחון מדור המבול כיון דאחי הו' וכפי זה מה שנקרא עוב פליט ה"ה נמי שהיה נקרא סיחון פליט שפלט מדור המבול וא"כ למה נפירא משה מעוב ולא מסיחון אלא ודאי שעוב סימס לאברהם יצמד לו זכות שפטה להגיד לאברהם כי נכבה אחיו והוא היה הפליט מנד' זכות וממנו נמשכה אגלה גם לסיחון ולכך לא נפירא משה אלא הכינן שמא' תעמוד לו זכות אברהם ונתוספות זה עוב ה"נ שפלט סיחון דאחי הו' אלא הוה קיס ליה דהו'

מסכת נדה

הוא עוב ולא סיחוק מהאי טעמא גופיה דדחיל ליה משה . ונדיך לבאר בין שנים סיחוק נחלם מדור המכול מפנימה נתיירא
משה מפני עוב ונקרא עוב פליט , וזה ענין המורה אל הפליטה ואל דמעולם לא נפלט עוב אלא מפני טעמיד לומר לאברהם
כי נשבה אחיו וילך להלחם עליו שיש קידוש שמים בדבר לפי שהיה לוש דומה לאברהם ואם יהרצו לליט היה חיובל ה' וכזכות
זה פלט מהמכול ונקרא הוא הפליט כי הוא שהיה לו זכות נפלט וכזכות עוב נפלט אחיו ולכך נתיירא ממנו משה להיותו הוא
פליט מנד זכותו :

כו פרק י
כל הסונה הלכות בכל יום מוכטח טהור בן ע'הב שנאמר הליכות עולם לו אל תקרי הליכות
אלא הלכות כראה שהוקטה ככתוב שאין ההליכות נודקות בעולם אלא באדם והלל הליכות אדם
בעולם לו כדכתיב אטר שיניך פקוחות על כל דרכי בני אדם ואיך הוא מייחס ההליכות לעולם לזה אמר אל תקרי הליכות אלא
כל. ופ. וקרא מיירי במתן תורה כדכתיב אלהי מתתן יבא וכו' עמד וימודד ארץ כמו שכתבתי במסכת ע"ו
טראה שאין אלה מקבלים התורה עמד והתיר להם שבע מצות בני נח טאם יקיימו אחס אונם
מקבלו עליהם כבר וכפי זה יאמר וימפוצצו הררי עד שכל העולם היה מתמוטט
וסחו נבעות עולם כי אם אין תורה אין העולם עומד ומפני שרא
שמידים ללמוד הלכות דהיינו משנה אגדה הלכה
למשה מסיני או עולם לו העולם מסקיים
בניו ואם בן הסונה הלכות בכל יום
מוכטח טהור בין העולם הכא
כי הסונה הלכות עולם
הכא לו מוכטח
טהור להיות
בן העולם
הכא :

על דני העוסק במלאכה הקוש הילע משפחה ההולדי ירושע נבב'ר מיכאל מסיצני ו'פ

חושלבע

